

**God en Hoop in Jesaja 5:1-7 aan die hand van parallelismes in die
boek Jesaja**

deur
Andries Daniels

Proefskrif ingelewer vir die graad Doktor in die Filosofie aan die
Universiteit van Stellenbosch

Promotor: Professor HL Bosman

Maart 2013

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie proefskrif vervat my eie oorspronklike werk is, en dat ek dit nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê het nie.

.....
Andries Daniels

Maart 2013

OPSOMMING

Hierdie proefskrif ondersoek die vraagstuk rondom die verhouding tussen God en Hoop in Jesaja 5:1-7 aan die hand van parallelismes in die boek Jesaja. Daar word gepoog om die hipotese te bewys, dat "hoop" in die boek Jesaja op 'n besondere manier by wyse van parallelismes (sinonimiese, antitetiese en sintetiese) teologies verduidelik word; dat hoop teologies nie net in ooreenstemming (sinonimiese en sintetiese parallelisme) nie, maar ook in teenstelling (antitetiese parallelisme) verstaan kan word; dat Jesaja 5:1-7 as 'n goeie voorbeeld van antitetiese parallelismes gebruik kan word; dat die sosiale, kulturele en ideologiese verband aanleiding tot die verskillende aksente binne die teologiese verstaan van hoop in Jesaja gee. Vir hierdie ondersoek word Vernon Robbins se sosio-retoriese benadering gebruik.

In hoofstuk 1 word die sosio-retoriese benadering van nader bekyk en word moontlike leemtes aangespreek en sekere voorstelle word gemaak. Ter verheldering van die begrippe "hoop" en "parallelisme" word daar gefokus op die betekenis van die begrippe soos in die hipotese van die proefskrif vervat. Daar word 'n oorsig van die navorsing van Jesaja 5:1-7 gegee en hoe die geskiedenis van interpretasie deur drie benaderings, te wete die histories-kritiese, die literêre en die teologiese benaderings, gekenmerk was. Deur die gebruik van die sosio-retoriese benadering word gepoog om, "God en Hoop in Jesaja 5:1-7 aan die hand van parallelismes in die boek Jesaja", meer volledig te bestudeer.

In Hoofstuk 2 word daar na die intratekstuele verband van Jesaja 5:1-7 gekyk. Daar word op die volgende gelet:

- Die herhalende verband en patroon; hoe woorde en frases herhaal word.
- Die progressiewe verband en patroon; daar is 'n progressiewe opbou vanaf vers 1 tot vers 7 deur woorde en frases.
- Die verhalende verband en patroon; Jesaja 5:1-7 het twee strukturele kenmerke wat met 'n liefdeslied en 'n regspraak te make het.
- Die oop-middel-sluit verband en patroon; dit kan soos volg uiteengesit word:

- oop: vv. 1-2d;
- middel: vv. 2e-4;
- sluit: vv. 5-7.
- Die redenerende verband en patroon; Jahwe is besig om 'n argument op te bou en Hy gebruik die voorbeeld van die wingerd en hofterme om sy saak te verduidelik en op te bou.
- Die sensoriese verband en patroon; hier het die verhouding tussen Jahwe en die volk versuur en word van kontrasterende emosies en handeling gepraat, naamlik: opgewondenheid en teleurstelling, oes en oordeel.

In Hoofstuk 3 word op die intertekstuele verband van Jesaja 5:1-7 gefokus en die samehang met hoop. Daar word na die datering van Jesaja 5:1-7 gekyk. Die moontlike intertekstuele verbande tussen Jesaja 5:1-7 en sy intertekste in die boek Jesaja is dié van: "herhaling", "tematiese uitbreiding" en "rekontekstualisering".

Aangesien daar op parallelisme gefokus word met antitetiese parallelisme as die uitgangspunt, word daar 4 fokustekste behandel, naamlik: Jesaja 5:1-7 (hooffokusteks), Jesaja 27:2-6, Jesaja 40:27-31 en Jesaja 59:1-21. In terme van parallelismes en datering word dit soos volg getipeer:

- Jesaja 5:1-7: antitetiese parallelisme, laat post-eksilies.
- Jesaja 27:2-6: laat pre-eksilies.
- Jesaja 40:27-31: antitetiese parallelisme, eksilies.
- Jesaja 59:1-21: antitetiese parallelisme, post-eksilies.

Die rede waarom 27:2-6 ook behandel word, is dat dit kanonies as die tweede wingerdlied bekend staan.

In Hoofstuk 4 word daar op die sosiale en kulturele verband van Jesaja 5:1-7 en sy intertekste en die verband met hoop gefokus. Ten opsigte van die sosiale en kulturele omstandighede is die godsdienstige reaksies oorwegend "revolusionist" en die retoriek oorwegend "dominant" en "alternative". Die sosiale en kulturele

begrippe wat 'n rol speel in hoe hoop verstaan word, is: "wingerdbou", "inwoners van Jerusalem", "manne van Juda", "huis van Israel", "Jakob/Israel" en "Sion".

In Hoofstuk 5 word daar op die ideologiese en teologiese verband van Jesaja 5:1-7 en die verband met hoop gefokus. Die volgende kwessies werp lig op hoe hoop in terme van die ideologiese verband verstaan word, naamlik: "die konflik tussen gemeenskappe", "ideologiese konflik betreffende die Sionsteologie", "die volk se omstandighede in ballingskap" en "klassekonflik". In terme van die tema, "God en Hoop in Jesaja 5:1-7 aan die hand van parallelismes in die boek Jesaja", is die rol van Jahwe van deurslaggewende belang in hoe hoop verstaan word. In die teologiese verband van Jesaja 5:1-7 vertolk Jahwe die volgende rolle: "Tuinier-Wingerdboer", "Skepper", "Koning", "Regter", "Kryger" en "Man".

In Hoofstuk 6 word 'n opsomming gegee, asook 'n gevolgtrekking van die studie, die bydrae van die proefskif tot navorsing in vergelyking met bestaande navorsing en voorstelle met betrekking tot verdere navorsing.

Dus, die antwoord op die vraag: "Hoe word "hoop" teologies in die boek Jesaja verstaan met inagneming van die literêre en historiese verbande van Jesaja 5:1-7?" is soos volg:

Hoop, met parallelismes in die boek Jesaja as uitgangspunt, word teologies verstaan deur Jesaja 5:1-7 sosio-retories na te vors.

ABSTRACT

This dissertation is an attempt to address the problem of the relationship between Yahweh and Hope in Isaiah 5:1-7 in the light of parallelism in the book Isaiah. It is an attempt to prove that our hypothesis, that hope in the book Isaiah can be explained theologically in a special manner by means of parallelism (synonymous, antithetical and synthetical); that hope can also not only theologically be understood in concordance (synonymous and synthetical), but also in contradiction (antithetical); that Isaiah 5:1-7 can be used as a good example of antithetical parallelism and that the social, cultural and ideological texture give cause to the different accents of the theological understanding of hope in Isaiah. For this study we used the socio-rhetorical approach of Vernon Robbins.

In Chapter 1 we look more closely at the socio-rhetorical approach, we look for possible flaws and make some suggestions. For the clarification of the concepts "hope" and "parallelism" we focus on the meaning of these concepts as included in the hypothesis of this dissertation. An overview of the research of Isaiah 5:1-7 is given and how the history of interpretation has been characterised by three approaches, namely the historical-critical, literary and theological approaches. By the use of the socio-rhetorical approach we attempt to study more fully "God and Hope in Isaiah 5:1-7 in the light of parallelism in the book Isaiah".

In Chapter 2 we are focusing on the inner texture of Isaiah 5:1-7. We are looking to the following:

- The repetitive texture and pattern; we are looking for the occurrence of words and phrases more than once in a unit.
- The progressive texture and pattern; there is a progressive building up from verse 1 to verse 7 in words and phrases.
- The narrational texture and pattern; Isaiah 5:1-7 has been characterised by two structural forms, namely a love song and a juridical case.
- The opening-middle-closing texture and pattern; the exposition looks as follows:

- opening: vv. 1-2d;
 - middle: vv. 2e-4;
 - closing: vv. 5-7.
- The argumentative texture and pattern; Yahweh is building up an argument. He is using the example of a vineyard and court terms to explain and build up His case.
 - The sensory-aesthetic texture and pattern; the relationship between Yahweh and his people become sour and we are talking of contradicting emotions and acts, namely excitement and disappointment, pressing (of the grapes) and judgement.

In Chapter 3 we are focussing on the intertexture of Isaiah 5:1-7 and its connection with hope. We are looking to the dating of Isaiah 5:1-7. The possible intertextual connections between Isaiah 5:1-7 and the other texts in Isaiah are "recitation", "recontextualization" and "thematic elaboration".

Considering that "parallelism" is part of the theme of this dissertation, we are taking antithetical parallelism as point of departure to concentrate on four focus texts, namely Isaiah 5:1-7 (main focus texts), Isaiah 27:2-6, Isaiah 40:27-31 and Isaiah 59:1-21. In terms of parallelism and dating we typify the four texts as follows:

- Isaiah 5:1-7: antithetical parallelism; late post-exilic.
- Isaiah 27:2-6: late pre-exilic.
- Isaiah 40:27-31: antithetical parallelism; exilic.
- Isaiah 59:1-21: antithetical parallelism; post-exilic.

The reason for taking 27:2-6 as one of the focus texts is that it is canonically speaking known as the second love song.

In Chapter 4 we are focussing on the social and cultural texture of Isaiah 5:1-7 and its intertexts and its connection with hope. With regard to the social and cultural circumstances the predominant religious reaction is "revolutionist" and the rhetoric "dominant" and "counterculture" or "alternative". The social and cultural concepts

that play a role in how hope is understood are: "viticulture", "dwellers in Jerusalem", "men of Judah", "house of Israel", "Jacob/Israel" and "Zion".

In Chapter 5 we are focussing on the ideological and sacred texture of Isaiah 5:1-7 and its connection with hope. The following issues cast light on how hope must be understood in terms of the ideological texture, namely "the conflict between communities", "the ideological conflict concerning Zion theology", "the people circumstances in the exile" and "class conflict". In terms of the theme, "God and Hope in Isaiah 5:1-7 in the light of parallelism in the book Isaiah", the role of Yahweh is crucial in the way hope must be understood. In the sacred texture of Isaiah 5:1-7 Yahweh plays the following roles: "Gardener-Viticulturist", "Creator", "King", "Judge", "Warrior" and "Husband".

In Chapter 6 we summarise our study and also give a conclusion to the study, the contribution of the dissertation to the field of study in comparison with existing research and suggestions with reference to further research.

Therefore, the answer on the question, "How can hope been theologically understood in the book Isaiah in consideration of the literary and historical textures of Isaiah 5:1-7?" is as follows:

Hope with parallelisms as point of departure in the book of Isaiah can be theologically understand on how Isaiah 5:1-7 is socio-rhetorically been investigated.

DANKBETUIGINGS

1. Eerstens, aan God die dank wat dit vir my moontlik gemaak het om sy Woord te bestudeer. Mag sy Naam deur hierdie studie verheerlik word.
2. Ek wil dank betuig aan my promotor, prof. HL Bosman, vir sy leiding, hulp en bystand wat ek van hom, gedurende die tyd van studie, ontvang het. Daar was tye wat ek tou wou opgegooi het, maar dan het hy my moed ingepraat. Die tydperk van die navorsing was baie lang. Aan die einde het die hoop nie beskaamd nie. Daar is in my lewe enkele persone wat 'n groot invloed op my lewe uitgeoefen het. Prof. Bosman is een van hulle. Hiervoor, sowel as vir u vriendelikheid en opregtheid, sê ek baie dankie.
3. Aan my vrou, Lilian en my kinders, Andrea, Lyle en Lyla (die tweeling), baie dankie vir die ure wat julle moes opgeoffer het om hierdie studie moontlik te maak.
4. Ek wil verder dank betuig teenoor die biblioteek personeel en ander personeellede (administrasie) vir u bystand, vriendskap en invloed op my lewe.
5. Die finansiële ondersteuning van die Fakulteit van Teologie (Universiteit van Stellenbosch) gedurende die tyd van die studie word hiermee erken.
6. Baie dankie aan my moeder, skoonmoeder en familie vir hul belangstelling, gebede en ondersteuning. Dit word opreg waardeer.
7. Laastens, baie dankie aan gemeentelede (Rynse Gemeente Stellenbosch) vir hul belangstelling, gebede en ondersteuning. Dit word opreg waardeer.

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1 INLEIDING	1
1.1 Agtergrond en aanleiding tot die studie	1
1.2 Probleemstelling	1
1.3 Hipotesestelling	1
1.4 Metodologie	2
1.5 Begripsverheldering	8
1.5.1 Hoop	9
1.5.1.1 Die semantiese veld van "hoop"	9
1.5.1.2 Aanleiding tot hoop	13
1.5.1.3 Objekte van "hoop"	16
1.5.2 Parallelisme	26
1.6 Navorsingsoorsig van Jesaja 5:1-7	29
1.6.1 Inleiding	29
1.6.2 Die Geskiedenis van Interpretasie	30
1.7 Hoofstukindeling	43
HOOFSTUK 2 DIE INTRATEKSTUELE VERBAND VAN JESAJA 5:1-7	44
2.1 Inleiding	44
2.2 Die herhalende verband en patroon	46
2.3 Die progressiewe verband en patroon	51
2.4 Die verhalende verband en patroon	56
2.5 Die oop-middel-sluit verband en patroon	58
2.6 Die redenerende verband en patroon	58
2.7 Die sensories-etiese verband en patroon	59
2.8 Gevolgtrekking	63
HOOFSTUK 3 DIE INTERTEKSTUELE VERBAND VAN JESAJA 5:1-7	65
3.1 Inleiding	65
3.2 Die voorlopige datering van Jesaja 5	68
3.3 Moontlike tipes intertekstuele verbande	70
3.4 Jesaja 5:1-7 se intertekstuele verbande in die Ou Testament	76
3.4.1 Die Jesajaboek	77
3.4.1.1 Jesaja 1-39	77
3.4.1.1.1 Jesaja 27:2-6	100
3.4.1.2 Jesaja 40-55	112
3.4.1.2.1 Jesaja 40:27-31	124
3.4.1.3 Jesaja 56-66	132
3.4.1.3.1 Jesaja 59:1-21	150
3.5 Voorlopige gevolgtrekking	166

HOOFSTUK 4 DIE SOSIALE EN KULTURELE VERBAND VAN JESAJA 5:1-7	169
4.1 Inleiding	169
4.2 Die sosiaal-kulturele omstandighede van die boek Jesaja	175
4.2.1 Pre-eksilies (Jesaja 1-39)	176
4.2.2 Eksilies (Jesaja 40-55)	178
4.2.3 Post-eksilies (Jesaja 56-66)	183
4.3 Die sosiaal-kulturele omstandighede van Jesaja 5:1-7	185
4.4 Die sosiaal-kulturele omstandighede van Jesaja 27:2-6	223
4.5 Die sosiaal-kulturele omstandighede van Jesaja 40:27-31	227
4.6 Die sosiaal-kulturele omstandighede van Jesaja 59:1-21	230
4.7 Passing met betrekking tot die tydperke	232
4.8 'n Voorlopige gevolgtrekking in terme van hoofstuk 4	233
HOOFSTUK 5 DIE IDEOLOGIESE EN TEOLOGIESE VERBAND VAN JESAJA 5:1-7	236
5.1 Inleiding	236
5.2 Die ideologiese en teologiese verband van Jesaja 27:2-6	240
5.3 Die ideologiese en teologiese verband van Jesaja 40:27-31	251
5.4 Die ideologiese en teologiese verband van Jesaja 59:1-21	262
5.5 Die ideologiese en teologiese verband van Jesaja 5:1-7	273
5.6 Voorlopige gevolgtrekking	282
HOOFSTUK 6 OPSOMMING EN GEVOLGTREKKING	286
6.1 Opsomming	286
6.1.1 Inleiding	286
6.1.2 Die Intratekstuele Verband van die Teks	291
6.1.3 Die Intertekstuele Verband van die Teks	293
6.1.4 Die Sosiale en Kulturele Verband van die Teks	304
6.1.5 Die Ideologiese en Teologiese Verband van die Teks	311
6.2 Gevolgtrekking	323
6.2.1 Inleiding	323
6.2.2 Probleemstelling	324
6.2.3 Hipotesestelling	325
6.3 Die bydrae van die proefskrif tot navorsing in vergelyking met bestaande navorsing	327
6.3.1 Inleiding	327
6.3.2 Die Intratekstuele Verband van die Teks	328
6.3.3 Die Intertekstuele Verband van die Teks	331
6.3.4 Die Sosiale en Kulturele Verband van die Teks	335
6.3.5 Die Ideologiese en Teologiese Verband van die Teks	338
6.4 Jesaja 5:1-7 en teologiese nadenke oor hoop	345
6.5 Voorstelle met betrekking tot verdere navorsing	351

ADDENDUM 1 VERDERE INTERTEKSTUELE VERBANDE VAN JESAJA 5:1-7	353
ADDENDUM 2 DIE VERDERE VERSPREIDING VAN כָּרָם	389
BIBLIOGRAFIE	399

AFKORTINGS

- AB The Anchor Bible (reds. W.F. Albright and D.N. Freedman)
ABD The Anchor Bible Dictionary
AfO Archiv für Orientforschung
BASOR Bulletin of the American Schools of Oriental Research
BBC Beacon Bible Commentary
BC Broadman Commentary
BHS Biblia Hebraica Stuttgartensia, 1967-77
BKAT Biblischer Kommentar Altes Testament
BKC The Bible Knowledge Commentary
BLT Brethren Life and Thought
BZ Biblische Zeitschrift
BZAW Beihefte zur Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft
CBQ The Catholic Biblical Quarterly
CJ Concordia Journal
DBI A Dictionary of Biblical Interpretation
DCH The Dictionary of Classical Hebrew
DTIB Dictionary for Theological Interpretation of the Bible
EBC The Expositor's Bible Commentary
EC The Encyclopedia of Christianity
EDB Eerdmans Dictionary of the Bible
EP The Encyclopedia of Protestantism
ExpTim Expository Times
FOTL The Forms of the Old Testament Literature
HBD Holman Bible Dictionary
HBT Horizons in Biblical Theology
HCBDB The Harper Collins Bible Dictionary
HCOT Historical Commentary on the Old Testament
ICC International Critical Commentary
IDB The Interpreter's Dictionary of the Bible
Interp. Interpretation
ISBE The International Standard Bible Encyclopedia
JB Jerusalem Bible, 1966
JBL Journal of Biblical Literature
JSNT Journal for the Study of the New Testament
JSOT Journal for the Study of the Old Testament
JSOTSup Journal for the Study of the Old Testament: Supplement Series
KJV Holy Bible: King James Version (With Concordance), 1987
LXX The Septuagint Version of the Old Testament and Apocrypha
MDB Mercer Dictionary of the Bible
MT Masoretiese Teks
NAC The New American Commentary
NCBC The New Century Bible Commentary
NDBT New Dictionary of Biblical Theology
NEAEHL The New Encyclopedia of Archaeological Excavations in the Holy Land
NEB The New English Bible, 1970
NIB The New Interpreter's Bible
NIBD New International Bible Dictionary

- NICOT The New International Commentary on the Old Testament
NIDB The New Interpreter's Dictionary of the Bible
NIDOTTE New International Dictionary of Old Testament Theology & Exegesis.
W.A. Van Gemeren (Alg. Red.). Grand Rapids: Zondervan, 1997
NIV The Holy Bible: New International Version, 1978
OBC The Oxford Bible Commentary
OTE Old Testament Essays
OTL The Old Testament Library
POT De Prediking van het Oude Testament
PRS Perspectives in Religious Studies
RE Review and Expositor
REB Revised English Bible, 1989
RPP Religion Past & Present
RSV Revised Standard Version, 1952
SBLDS Society of Biblical Literature Dissertation Series
SVT/VTSup Supplements to Vetus Testamentum
TB Tyndale Bulletin
TDOT Theological Dictionary of the Old Testament. G.J. Botterweck & H.
Ringgren (reds.). Grand Rapids, MI: W.B. Eerdmans, 1974-2006
TEV Good News Bible: Today's English Version, Fifth Impression 1981
THAT Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament. E. Jenni & C.
Westermann (Hrsg.). München: Kaiser Verlag, 1971-1976
TI Testamentum Imperium
TLOT Theological Lexicon of the Old Testament. E. Jenni & C. Westermann
(reds.). Peabody: Hendrickson, 1997
TWAT Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament. G.J. Botterweck & H.
Ringgren (eds.). Stuttgart: Verlag Kohlhammer, 1973-1976
VT Vetus Testamentum
WBC Word Biblical Commentary
WBE Wycliffe Bible Encyclopedia
ZAW Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft
ZPEB The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible
ZThK Zeitschrift für Theologie und Kirche

Hoofstuk 1 Inleiding

1.1 Agtergrond en aanleiding tot die studie

Die beoefening van reg, geregtigheid en mag en die tegelyke funksionering van wetsverbreking en ongeregtigheid in Suid-Afrika voor en na 27 April 1994 het my geïnteresseer. Hoe is dit moontlik dat die lewe so teenstrydig kan wees? Indien dinge so aangaan, waar gaan alles eindig? Is daar nog hoop vir ons land en haar mense? Waarin is ons hoop gegrondves? Wat maak hierdie lewe die moeite werd om te lewe? Wat maak dat 'n mens ten spyte van omstandighede nie ten gronde gaan nie?¹

1.2 Probleemstelling

Die onderliggende navorsingsprobleem wat in hierdie proefskrif aangespreek word, is: Hoe word "hoop" teologies in die boek Jesaja verstaan met inagneming van die literêre en historiese verbande van Jesaja 5:1-7 op 'n sosio-retoriese vlak?

1.3 Hipotesestelling

- Dat "hoop" in die boek Jesaja op 'n besondere manier by wyse van parallelismes (sinonimiese, antitetiese en sintetiese) teologies verduidelik word.

¹ Ek het in 1984 teologie aan UWK kom studeer en is op 23 November 1989 geëgiteer. Die eerste tree in die aanpak van hierdie aangeleentheid ("hoop") was met my proefpreek op 17 September 1989, met as tema: *Ons enigste hoop vir die toekoms lê in 'n ware terugkeer na God*, na aanleiding van Hosea 12:7. Dit word opgevolg met verdere studies aan die US in 1990/91 in Semitiese Tale en Kulture. Daarna 'n M.A. in Ou Nabye Oosterse Studie, met as onderwerp: *Die wortel קנה in die profetiese literatuur*.

In 2001 word daar ingeskryf vir die doktorsgraad in Ou-Testament met die aanvanklike onderwerp: *Die teologiese verhouding tussen Jahwe en hoop in die profetiese literatuur*. In 2004 gebeur daar iets wat niemand voorsien het nie, naamlik: na die geboorte (8 Junie 2004) van my tweeling, die brutale verkragting en moord van 'n negejarige dogter (29 Desember 2004) in die pastorie (lewe en dood in een jaar, of anders gestel: die lewe wat sy lig- en donkerkant wys). Aangesien daar sterk op die antiese van קנה klem gelê word, maak hierdie teenstrydigheid van die lewe die aanpak van hierdie studie heeltemal relevant. Wat dit nog meer ter sake maak is die optrede van Jahwe wanneer die teenstrydigheid van die lewe byna gelyktydig of gelyktydig ervaar word. Hoe kan die optrede van Jahwe gepeil word?

- Dat hoop teologies nie net in ooreenstemming (sinonimiese en sintetiese parallelisme) nie, maar ook in teenstelling (antitetiese parallelisme) verstaan kan word.
- Dat Jesaja 5:1-7 as 'n goeie voorbeeld van antitetiese parallelismes² gebruik kan word.
- Dat die sosiale, kulturele en ideologiese verband aanleiding tot die verskillende aksente binne die teologiese verstaan van hoop in Jesaja gee.

1.4 Metodologie

Hierdie studie sal 'n teologiese ondersoek van קְוָה binne die konteks van Jesaja 5:1-7 wees. Die teologiese ondersoek moet op deeglike eksegetiese berus. Gitay (2001:107-127) demonstreer die behoefte aan 'n metodologiese verfyning wanneer studies oor profetiese onderwerpe onderneem word. In 'n opname van hierdie metodes wat histories vir die verstaan van die boek Jesaja gebruik word en die ou vraag van die veelvuldige kontekste wat vir die boek voorgestel word, het die tyd gekom vir metodologiese opheldering (Gitay 2001:123). Gitay glo nie dat so 'n verfynde metode magies tot duidelike antwoorde sal lei nie, maar dat dit eerder 'n duideliker verstaansverwysingsraamwerk sal voorsien (Rinquest 2003:7).

Die teologiese ondersoek sal gebruik maak van 'n sosio-retoriese studie van die parallelisme van קְוָה (Jesaja 5:1-7) ten einde die teologiese verstaan daarvan te reflekteer. Sosio-retoriese kritiek is in wese 'n multi-vlakkige metode wat die beste van die historiese en literêre metodologieë kombineer. Dit is een van die betekenisvolle bydraes wat sosio-retoriese kritiek lewer deur literêre kritiek³, sosio-wetenskaplike kritiek, retoriese kritiek⁴, postmoderne kritiek⁵, teologiese kritiek⁶,

² In samehang met die titel van die proefskrif, naamlik: *God en Hoop in Jesaja 5:1-7 aan die hand van parallelismes in die boek Jesaja*, is die fokus op antitetiese parallelisme teen die agtergrond van parallelisme in die algemeen. Die proefskrif wil die verrassende belang van antitetiese parallelisme aandui.

³ Sien Petersen (1978) se *Literary Criticism for the New Testament*, asook Powell (1990) se *What is Narrative Criticism?*

⁴ Sien Watson en Hauser (1994) se *Rhetorical Criticism of the Bible*.

⁵ Sien Moore (1992) se *Mark en Luke in Poststructuralist perspectives*, asook Adam (1995) se *What is Post-Modern Criticism?*

⁶ Sien Schneiders (1999) se *The Revelatory Text*.

ens. in een benadering te integreer, wat die interpretasie van die Bybel met die opkoms van die Nuwe Hermeneutiek in die gesig staar. Sosio-retoriek is 'n strategie vir oorreding binne die konteks van die betrokke teks wat teologies ondersoek word. Hierdie studie wil dus voorstel dat sosio-retoriese kritiek tans die beste verteenwoordigend is vir 'n multidimensionele benadering om profetiese tekste te bestudeer.

Sosio-retoriese kritiek vir die bestudering van die Bybel is deur Vernon Robbins spesifiek vir die veld van die Nuwe Testament ontwikkel. Robbins (1996b:1) verduidelik die metodologie soos volg:

"Socio-rhetorical criticism is an approach to literature that focuses on values, convictions, and beliefs both in the texts we read and in the world in which we live. The approach invites detailed attention to the text itself. In addition, it moves interactively into the world of the people who wrote the texts and into our present world."

Vir Robbins (1996b:1-2) verwys die term "sosio" na die ryk bronne van moderne antropologie en sosiologie wat sosio-retoriese kritiek tot die interpretasie van die teks bring. Die term "retoriese" verwys na maniere waarop taal in 'n teks 'n kommunikasiemiddel onder mense is. Dus, "sosio-retoriese kritiek" integreer die wyses waarop mense taal gebruik met die wyses hoe hulle in die wêreld lewe.

Volgens Robbins (1996b:2) is die doel van sosio-retoriese analise om vaardighede wat ons daaglik gebruik in 'n omgewing van interpretasie, wat beide ingewikkeld sensitief is tot die detail en waarnemende opmerkzaamheid, tot groter velde van betekenis in die wêreld waarin ons lewe, te bring.

'n Leemte in sy boek is dat Robbins nie 'n poging aanwend om die verskillende benaderinge van sosio-retoriese analise te integreer nie. Hy laat elke benadering/wyse op sy eie staan en lê versigtigheid aan die dag sodat uitsluitlike fokus op elkeen interpretasie sal beperk en verarm. Dit word aan die leser van die teks oorgelaat om die benaderings te integreer. Dit sou interessant gewees het as hy

dieselfde voorbeeld vir elke hoofstuk gebruik het om sodoende te sien hoe elke benadering die gekose teks beïnvloed.

Vir Robbins (1996a:44-236; 1996b:3-132) vertoon sosio-retoriese kritiek 5 wyses waarop die veelvuldige verbande van die teks ondersoek word:

1.4.1 Die Intratekstuele Verband

Die intratekstuele verband van 'n teks word in die taal van die teks self aangetref, soos die herhaling van woorde en die gebruik van dialoog tussen twee persone om die inligting te kommunikeer. Intratekstuele analise fokus op woorde as middele vir kommunikasie. Die doel van die analise is om diepgaande kennis van woorde, woordpatrone, stemme, strukture, sinspreuke en vorms van die tekste te verkry, wat die kontekste is vir die betekenis en betekenis-afek wat 'n interpreteerder saam met die ander lesings van die teks analiseer. Robbins (1996b:8-36) suggereer dat daar ses tipes intratekstuele verbande binne 'n gegewe teks is, naamlik:

- a) herhalende verband en patroon;
- b) progressiewe verband en patroon;
- c) verhalende verband en patroon;
- d) oop-middel-sluit verband en patroon;
- e) redenerende verband en patroon en
- f) die sensories-estetiese verband en patroon.

Bostaande verband en die wyse waarop Robbins dit uiteensit maak nie die leser daarvan bewus met watter tipe genre die leser te make het nie, of dit prosa, poësie, 'n preek of 'n gelykenis is nie. Die moontlikheid van die leser se kennis van die genre van die teks en dat die konteks van 'n leser 'n bepaalde invloed op die lees van die teks kan hê, moet ook in ag geneem word. Die leser se emosies en voorveronderstellings van die teks moet uitgedaag word.

1.4.2 Die Intertekstuele Verband

Dit is 'n teks se verwysing en gebruik van verskynsels in die "wêreld" buite die teks wat vertolk word. Met ander woorde, die interaktiewe wêreld van 'n teks is die interaksie van die taal in die teks met buitemateriaal en fisiese objekte, historiese gebeure, tekste, gebruik, waardes, rolle, institusies en sisteme.

Vir Robbins (1996b:40-68) is daar vier kenmerke van die intertekstuele wêreld van die teks, naamlik:

- a) die mondelings-skrywende intertekstuele wêreld van die teks;
- b) die kultureel intertekstuele wêreld van die teks;
- c) die sosiaal intertekstuele wêreld van die teks en
- d) die histories intertekstuele wêreld van die teks.

Wat nie heeltemal duidelik in Robbins se aanbieding van die intertekstuele verband van die teks nie, is dat hy nie die vraag opper waar die betekenis van die tekste wat hy as voorbeelde gebruik, in die groot geheel inpas nie. Wat is die breë prentjie waarin die teks funksioneer? Is daar ander intertekstuele verbande waarin soortgelyke tekste funksioneer?

1.4.3 Die Sosiale en Kulturele Verband

Wat belangrik is vir die interpreteerder van 'n teks is nie net die intertekstuele verband van 'n teks nie, maar die sosiale en kulturele aard van 'n teks. Die sosiale en kulturele verband van 'n teks kom in spesifieke sosiale onderwerpe, algemeen sosiale en kulturele onderwerpe en kulturele kategorieë te voorskyn.

Spesifieke sosiale onderwerpe in die teks openbaar die godsdienstige tipes reaksie tot die wêreld en sy diskoers. Algemene sosiale en kulturele onderwerpe in die teks vertoon die algehele persepsie van die konteks waarin die mense lewe. Kulturele kategorieë in die teks wys die prioriteite in die teks se diskoers aan – onderwerpe soos: Wat is geldig, wat is jou geoorloof, gerieflik, heilig, moedig, ens. (Robbins 1996b:71)?

In hierdie verband is Robbins te kripties, maar die voorbeelde wat hy aanhaal, help om die sosiale en die kulturele verbande van die teks te verstaan. Sosio-retoriese kritiek noop moderne lesers van die Bybel om vanuit hulle eie sosiale en kulturele konteks en in hulle eie persoonlike konkrete situasies tot bepaalde standpunte te beweeg. Dit is maar net om lesers te help om weer hulleself te ontdek. Aan sosiale en kulturele vraagstukke word minder aandag gegee as dit by die lees en uitlê van die teks kom as die invloed wat historiese vraagstukke op die teks gehad het. Dit moet nie maar net 'n akademiese oefening wees nie.

1.4.4 Die Ideologiese Verband

Die primêre objek is mense. Tekste word as 'n sekondêre objek van ideologiese analise gesien. Ideologiese analise begin by mense, hulle individuele plasings in terme van die ideologie van hul eie voorveronderstellings, ontvreemdings en waardes (Robbins 1996b:96). Hierdie gesprek is:

- a) eerstens tussen die skrywer en die leser van die teks;
- b) tweedens, hou dit die interpretasies van die ander partye in;
- c) derdens, is dit die betrokkenheid van die eintlike teks in die gesprek met ander (Robbins 1996b:95).

'n Spesiale karaktertrek van ideologiese analise is sy fokus op die verhouding van individuele mense/personne tot groepe. Die interpreteerder se aanvaarding van 'n modus van historiese, sosiologiese, antropologiese, sielkundige of literêre diskoers vir kommentaar is betekenisvol, aangesien 'n modus van intellektuele diskoers 'n spesifieke modus vir sosiale produksie is (Robbins 1996b:106).

Die vraag is net: Moet elke lesing van die teks sonder meer aanvaar word, want almal kom uit verskillende lewenservaringe en die teks gaan verskillend gelees word? Elke lesing moet met sensitiwiteit gehanteer word en elke leser moet selfkrities genoeg wees. In 'n poging om die gehoor se ingesteldheid te vorm moet

'n mens die ideologiese konteks van jou gehoor ernstig opneem. Jou gehoor bestaan uit verskillende groepe, nie net jou vriende nie, maar ook vyande en skeptici.

1.4.5 Die Teologiese Verband

Lesers is geïnteresseerd in die wyses waarop die teks oor God of gode en die terrein van die godsdienstige lewe praat. Dit is 'n soeke na die goddelike in die teks. Die teologiese verband (Robbins 1996b:120-131) word verteenwoordig deur die volgende kategorieë:

- a) Godheid: God se aard en handeling word hierin verteenwoordig;
- b) heilige persone: een of meer persone het 'n spesiale verhouding met God of met goddelike magte;
- c) geestelike wesens: waar gewyde tekste wesens met spesiale goddelike of bose kenmerke uitbeeld. Daar word na hulle as engele, die Heilige Gees, demone of die duiwel verwys. Die teenwoordigheid van hierdie wesens verteenwoordig die stryd tussen die magte van goed en kwaad;
- d) religieuse geskiedenis: gewyde tekste gaan van die veronderstelling uit dat goddelike magte 'n direkte invloed in die verloop van die historiese prosesse en gebeurtenisse tot die verkryging van resultate het;
- e) menslike bevryding: dit gaan hier oor die voordeel wat die mens uit die teenwoordigheid van die goddelike in gebeure, rituele en praktyke kan trek;
- f) menslike toegewydheid: menslike toegewydheid tot goddelike wyses van dinge doen,
- g) die ander kant van wat God en heilige persone vir die mens doen;
- h) godsdienstige gemeenskap: menslike toegewydheid is eenvoudig nie net 'n individuele saak nie, maar deelname saam met ander persone in die aktiwiteit wat opvoed en wat toegewydheid tot goddelike weë vervul;
- i) etiek: die mens het 'n bepaalde verantwoordelikheid, om in beide gewone en buitengewone omstandighede te dink en op spesiale wyses op te tree.

'n Leemte wat Robbins se aanbod van die teologiese verband van die teks betref, is dat hy nie voldoende rigting gee aan die leser van hoe formuleer jy 'n teologie om

sodoende te help in die formulering van jou eie teologie insake die teks wat gelees word nie.

Die moderne leser het ook die bepaalde verantwoordelikheid om nuwe dinge onder nuwe omstandighede na vore te bring veral ten opsigte van nuwe vraagstukke waarmee die leser te kampe het. Sosio-retoriese kritiek kan hierin 'n belangrike rol speel, asook die wyse waarop vraagstukke op 'n uitvoerige en volgehoue wyse voortdurend op die agenda geplaas word en dat daar nie geskroom word om veel dieper en verder te gaan as wat tans die geval met navorsing is nie. Die grense, voorveronderstellings, dit wat in mense opgesluit is, die vrese wat mense het, tradisies (ingesluit die rol wat die Bybel as Skrif speel), moet steeds uitgedaag word en nie maar net onkrities aanvaar word nie, om sodoende die verlede in die hede te laat herleef nie.

Alle moontlikhede wat die teks kan bied moet ondersoek word. Sosio-retoriese kritiek kan dus 'n baie belangrike rol speel om lesers uit te daag om hul standpunte van die Bybelse teks te verryk en selfkrities en buigsaam te wees ten opsigte van hul eie standpunte. Dit kan ook as 'n klankbord dien van 'n persoon se wetenskaplike standpunt oor die Bybelse teks.

Robbins se sosio-retoriese kritiek is 'n multi-dimensionele strategie vir eksegeese wat die teks deur en deur as basis gebruik, maar nie lukraak nie. Alhoewel daar 'n verskil is met die tradisioneel eksegetiese metodes sê McKnight (1994:164) Robbins voer aan dat sosio-retoriese kritiek interdisiplinêre eksegeese beoefen wat die tradisionele stappe herbedink en die tradisionele grense van interpretasie herskryf het.

1.5 Begripsverheldering

Die volgende onderafdelings fokus op begrippe wat vervat word in die hipotese van die proefskrif.

1.5.1 Hoop

1.5.1.1 Die semantiese veld van "hoop"

In terme van bostaande moet daar in 'n breë sin eers na die betekenis van hoop en in 'n spesifieke sin na die semantiese veld, antonieme en sinonieme van קוֹה en hulle betekenis gekyk word. Jahwe en hoop word dikwels teologies in die profetiese literatuur van die Ou Testament met mekaar geassosieer. Daar is 'n metaforiese samehang tussen Jahwe en hoop aangesien hoop as metafoor/personifikasie vir Jahwe gebruik word⁷.

Vir Barth (1977:916-919; vgl. Waschke 1989:1228) is die woorde vir "hoop" en "wag": חָכָה, קוֹה, יָחַל en שָׁבַר⁸. Daar is 'n groter frekwensie van die *pi'el* (12 keer) as die *qal* (1 keer) vorms vir חָכָה. Dit geld ook vir קוֹה, יָחַל en שָׁבַר. Die rede hiervoor is dat daar op 'n spesifieke doel gefokus word. Hierdie doelgerigtheid word die beste deur 'n *pi'el* as resultaat uitgedruk. Dit hou altyd in 'n nuwe optrede van hoop met 'n spesifieke doel, waar die *qal* vorms fokus op iets wat permanent en absoluut is. Dit is net of hierdie innerlike doelgerigtheid ook vir werkwoorde van "wag" geld. Ten opsigte van waarvoor daar gehoop word, beteken חָכָה dan "om vurig te hoop" om uit die wanhopige omstandighede te ontkom waarin 'n persoon hom bevind.

⁷ Sien Daniels (1998:iv) waaronder die volgende genoem word:

"1. Wat die semantiese woordveldteorie betref: om die semantiese verhoudings waarmee קוֹה in verhouding staan, te bepaal, was dit nodig om na te gaan welke sinonieme met betrekking daarmee gebruik is. Hoofsaaklik twee sinonieme is gebruik: יָחַל en חָכָה word hoofsaaklik in die volgende kontekste gebruik: hofgedinge, benoudheid en 'n teofanie.

2. Wat die betekenisnuanse van קוֹה betref in die tekskorpus wat ondersoek is:

a) Indien gebruik in verband met God as subjek, het dit die betekenisnuanse dat 'n sekere inisiatief 'n sekere gevolg verlang ("verwag").
 b) In geval van benoudhede van sekere tipes (siekte, droogte, geestelike donkerte, ballingskap, oordeel, ens.), dui קוֹה op die uitsig/hoop op 'n verandering van hierdie omstandighede ten goede. Hier is die mens uitsluitlik die subjek en Jahwe (of attribute van Hom, byvoorbeeld sy Naam, sy arm, ens.) altyd die objek.
 c) Omdat Jahwe so nou geassosieer word met קוֹה, word Hy in sommige latere tekste met קוֹה gelykgestel."

⁸ Daar is net een verskyning van שָׁבַר in die profetiese literatuur, naamlik: Jes. 38:18.

Die Ou-Testamentiese gebruik van הָקָה⁹ is in die konteks van sinonieme en parallelle gering. Die volgende woord verskyn in dieselfde semantiese veld as הָקָה: הָקָה¹⁰ ("hoop") (Jes. 8:17c). Dit is ook nie heeltemal seker of die gebruik van die twee woorde saam werklik 'n situasie van akute spanning veronderstel nie. Die volgende woord is בָּטַח ("vertrou") (Sef. 3:1-4, 6-8b). Hier vertrou die volk nie vir Jahwe nie. Die woord יָהַל¹¹ ("hoop") verskyn in semantiese gelykheid tot הָקָה (Ps. 33:18 en 22). Daar is ook 'n semantiese verbintenis tussen הָקָה en אָמַן ("wees verseker" Hab. 2:3) (Bart 1977:917-918).

⁹ Daar is agt verskynings van הָקָה in die profetiese literatuur, naamlik: Jes. 30:18b (*qal*), 8:17a, 30:18a, 64:3d; Hos. 6:9a; Sef. 3:8a; Dan. 12:12 (*pi'el*).

¹⁰ Daar is altesame dertig verskynings (werkwoorde en substantiewe) van קוּה in die profetiese literatuur, naamlik: קוּה Jes. 40:31a, 49:23f (*qal*), 5:2e, 5:4c, 5:7c, 8:17c, 25:9c en 9d, 26:8a, 33:2a, 51:5d, 59:9c en 11c, 60:9a, 64:2a; Jer. 8:15a, 13:16e, 14:9e en 22d; Hos. 12:7c; Mi. 5:6e (*pi'el*); מְקוּה – Jer. 14:8a, 17:13a, 50:7d; תְּקוּה – Jer. 29:11, 31:17a; Eseg. 19:5b, 37:11; Hos. 2:17b; Sag. 9:12b. Vir die klem op die *pi'el* sien paragraaf 2 van 1.5.1.1 hierbo.

Daar is ook duidelike tendense van die verspreiding van קוּה in die profetiese literatuur ten opsigte van die ballingskap:

<i>voor ballingskap</i>	<i>tydens ballingskap</i>	<i>na ballingskap</i>
Jesaja 5:1-7	Jesaja 40:27-31	Jesaja 59:1-21
Jesaja 8:16-18	Jesaja 49:14-26	Jesaja 60:1-22
Jesaja 25:9-12	Jesaja 51:1-8	Jesaja 63:7-64:11
Jesaja 26:7-11	Jesaja 59:4-7	Sagaria 9:11-17
Jeremia 8:13-23	Esegiël 37:1-14	
Jeremia 13:15-17		
Jeremia 14:1-10		
Jeremia 14:17-15:4		
Jeremia 17:12-18		
Jeremia 29:10-14		
Jeremia 31:15-22		
Esegiël 19:1-14		
Hosea 2:4:17		
Hosea 12:1-15		
Miga 5:6-8		

Daar is onsekerheid of Jesaja 25:9-12 en 26:7-11 voor die ballingskap was aangesien dit deel vorm van Jesaja 25-27 wat apokaliptiese literatuur is.

¹¹ Daar is agt verskynings van יָהַל in die profetiese literatuur, naamlik: Jes. 42:4d, 51:5e; Eseg. 13:6; Mi. 1:12a, 5:6f (*pi'el*); Jer. 4:9d; Mi. 7:7b (*hif'il*); Eseg. 19:5a (*nif'al*).

Die oproep aan die toegewydes om te wag op Jahwe word gevolg deur die belofte dat die regverdige sal lewe deur die geloof (Hab. 2:4). Die objek van **תְּחַה** is meestal Jahwe¹². In Jes. 30:18a word op Jahwe se genade "gewag". In 'n ander geval (Hab. 2:3) word daar op 'n vasgestelde tyd gewag. Soos **שָׁבַר**, maar anders as **קָוָה** en **יָחַל** beteken **תְּחַה** nie noodwendig "hoop" nie. Dit het veral in die latere profete (ook in die Psalms) die idee van blote afwagting, alhoewel in gespanne afwagting of met geduldige uithou vermoë. Wanneer Jahwe, of een van sy attribute of iets wat Hy doen, afgewag word, beteken **תְּחַה** "hoop". Anders druk **תְּחַה** bloot "afwagting" uit (Schibler 1997a:130).

Teenoor **תְּחַה** verskyn die volgende woord in dieselfde semantiese veld as **יָחַל**, naamlik **קָוָה**. Volgens Barth (1982:608) verskyn **יָחַל** op twee plekke in die profetiese literatuur in dieselfde semantiese konteks as **קָוָה**, naamlik: Jes. 51:5 en Mi. 5:6¹³. In Miga 7:7 het die gebruik van **יָחַל** dikwels die betekenis van "uitsien na" iets. Hier staan **יָחַל** in parallel met **צָפָה**, wat die betekenis het van "uitsien na" en wat ook "wag" kan beteken. Die basiese betekenis van **יָחַל** is 'n toestand van pynlike verwagting. In terme van **יָחַל** is daar 'n onderskeid tussen die *pi'el* en die *hif'il* betekenis. Vir die *pi'el* is dit "wag" en vir die *hif'il* "neem dit 'n afwagende houding in". Die *pi'el* van **יָחַל** hou altyd 'n spesifieke verwagting in en die *hif'il* 'n interne oorsaaklike aksie (Barth 1982:604-607).

Verder behoort **יָחַל** tot die semantiese veld van werkwoorde van "wag" en "hoop", wat alleenlik kollektief verstaan kan word. Die gebruik van die wortel **יחל** beteken 'n blywende, verwagende hoop. Die wortel beskrywe 'n houding van verwagting, sommige tye vrugteloos (meestal in Job, veral 30:26; 32:11 en 16). Basies is die

¹² Sien Jes. 8:17a, 30:18a, 64:3d; ook in Sef. 3:8a.

¹³ Sien Daniels (1998:61-64) waar aangedui word in watter mate **יָחַל** in verhouding tot **קָוָה** staan.

beginpunt van hoop in Jahwe gewortel en as wie Hy omtrent Homself openbaar, en wat daarvan geglo word, sal gebeur (Schibler 1997b:436).

Vervolgens is die primêre idee van שָׁבַר dié van "om te toets", "om uit te graawe" en "om na te speur". In sy meer intensiewe vorm (*pi'el*) dra dit die gedagte oor van hoop en verwagting. Volgens Schibler, soos met die res van dié familie van werkwoorde (חָכָה, יָחַל en קָוָה), kyk die mense meestal na Jahwe om te voorsien. In prosa dui שָׁבַר in sy intensiewe vorm aan, 'n vergeefse hoop of vrugtelose verwagting (Schibler 1997d:1214).

Teenoor חָכָה, יָחַל en שָׁבַר is die algemene betekenis van קָוָה "om gespanne te wees" (Westermann 1975:619). Dit kan ook "vergeefse hoop" of "sinlose verwagting" beteken, omdat eerder 'n veiligheidskeerpunt bereik is (Schibler 1997b:894). Hoop dui 'n behoefte aan; dit druk uit wanneer die objek van die hoop steeds benodig word (Westermann 1975:622). Sommige woorde van "hoop" en "wag" in die profetiese boeke verskyn in psalmmotiewe, naamlik 'n belydenis van vertroue, belofte aan die hoopvolle, vermaning om te hoop¹⁴ (Westermann 1975:627).

Wanneer קָוָה in 'n belydenis van vertroue gebruik word, verteenwoordig dit 'n karaktertrek van die Ou-Testamentiese verstaan van hoop in verhouding tot Jahwe. Wanneer dit nie in verhouding tot Jahwe gebruik word nie, artikuleer dit negatiwiteit tot 'n groot mate (Westermann 1975:628). Die studie van "hoop" en "afwagende wag" is nie net beperk tot 'n kern semantiese veld nie. Hoop is 'n houding, 'n neiging, of 'n gemoedstoestand wat op verskeie maniere uitgedruk word (Schibler 1997c:894).

Dit is volgens Waschke (1989:1228-1231) moeilik om semanties te onderskei tussen die werkwoorde vir "hoop" en "wag". חָכָה, שָׁבַר en יָחַל benadruk meer die aspek van "wag" en קָוָה die aspek van "hoop". Die begrip "hoop" kom algemeen voor wanneer Jahwe direk of indirek die objek van die werkwoord is. In meer as die

¹⁴ Vgl. Jes. 8:17 (חָכָה - *pi'el*; קָוָה - *pi'el*), 40:31 (קָוָה - *pi'el*); Hab. 2:3 en Sef. 13:8 (חָכָה - *pi'el*).

helfte van al die gevalle waar dit voorkom word Jahwe direk as die objek genoem. קְנִיָּה omskrywe menslike hoop en verwagting en as sulks verteenwoordig dit 'n eksklusiewe antropologiese verskynsel wat van toepassing tot ander sferes van die lewe is, maar dan alleenlik metafores of figuurlik.

1.5.1.2 Aanleiding tot "hoop"

Volgens Elridge (1981:326-328) is die aanleiding tot hoop die volk se bekering en terugkeer tot Jahwe. Jahwe se karakter word, in die feit dat Hy geen wraakgierige plesier in die lyding van sy volk vind nie, weerspieël. Dit het die bedoeling om die volk 'n volle aandeel in die erfenis van die nasies (Jer. 31:9) te gee en sy hoop was dat sy volk in kinderlike toegeneetheid en lojaliteit sal reageer; dat die volk hul skuld sal herken en dat daar versoening tussen Jahwe en sy volk sal kom. Hulle moet hulle valse hoop in die sekuriteit van die tempel, volgens Jeremia (7:4), laat vaar en moet leer om in die regte gemeenskap, volgens die wet van Moses, te lewe. Alleenlik 'n radikale transformasie in die menslike natuur kan hoop vir die toekoms verseker.

Vir Hubbard (1983:33-59) dien die volgende as aanleiding vir hoop: die wyse waarop geskiedenis in 'n rigting beweeg; dat hierdie rigting deur Jahwe opgestel word, en die wyse waarop Jahwe in die geskiedenis beweeg om hierdie rigting te verseker. Die eksodus en die verowering en dan veral die wildernis dien as aanleiding vir die hoop. Dit kan gesien word in Hosea waar dit duidelik die aanleiding van Hosea se hoop is. Hosea (2:16-17) gebruik die ervaring van die dal Agor, waar Agan vir sy sonde (Jos. 7) gestenig is, as 'n geleentheid vir hoop.

Die Dawidiese dinastie (2 Sam. 7) dien as verdere aanleiding tot hoop, en dan veral in die lig van die koms van die Messias. Die patriargale gebeure word dan in die profete 'n bron van hoop vir die toekoms (vgl. Mi. 7:20 en dan veral Jes. 40-55). In die profete word die hoop in helder duidelikheid aangebied, veral in Miga waar daar van 'n leier wat sal kom uit die stad van Dawid (5:2-4) gepraat word.

Dit blyk uit die voorafgaande dat 'n kombinasie van bogenoemde, aanleidings is tot hoop. Dit gee die aanduiding van hoe hoop betekenis in die denke van die volk kry, hoe die volk hoop verstaan en uitgeleef het.

As middelpunt van die kultus, speel Jerusalem 'n belangrike rol in hoe die volk se hoop verstaan moet word as daar verstaan word wie Jahwe is, en dat sy karakter die eintlike bron van die Bybelse hoop is.

Verder speel die toekoms, veral ten opsigte van die Nuwe Verbond, in die lig van skepping en herskepping, 'n belangrike rol van hoe hoop verstaan moet word, asook die volk se siening van Jahwe (Hubbard 1983:43). Die klem op die skeppende Woord en die oproep van Jahwe in Jes. 40-45 is 'n tipiese voorbeeld van die nuwe skeppingsteologie. Die Woord het die heelal geskep en gaan voort of beweeg oor skepping en geskiedenis heen. Dit kan ook herskep as dit by 'n nuwe gees en nuwe hart in die volk ooreenkomstig Esegïël se visioen kom (36:26-27). Dit word die beste uitgebeeld as dit kom by die toekomsgerigtheid van Jahwe in terme van die volk se verlore hoop wat simbolies deur die droë bene in Eseg. 37:11 uitgebeeld word. Geen menslike pogings, geen samewerking met die goddelike mag, kan hierdie "uit jul grafte laat opkom" laat geskied nie. Net Jahwe en Jahwe alleen kan dit doen en dan om uitsluitlik een rede: ter wille van die eer van sy Naam (Hubbard 1983:44).

In die hoop sluit die toekoms verlossing in, en wel verlossing vanuit die ballingskap, die hernuwing van die genadige verbond met Hom, asook die absolute verantwoordelikheid van die volk om Jahwe se volk in geloof en gehoorsaamheid te wees (Hubbard 1983:45).

Die verbond, veral die Abrahamitiese verbond, die Sinai-verbond en die verbond met Dawid, speel 'n sentrale rol in die uitbeelding van die toekoms soos in die verlede as dit by hoop kom. Dit simboliseer die rol van geskiedenis en dan besonder heilsgeskiedenis wanneer dit deur Jahwe nuwe betekenis gegee word. Dit het veral betrekking op sy gelofte van liefde en lojaliteit tot sy volk en sy versoek om hul liefde en lojaliteit tot Hom (Hubbard 1983:46).

'n Geneigdheid om van die naderende hoop na die verdere hoop te beweeg, is waarneembaar in die verloop van die profetiese geskiedenis – sonder die vermindering van sekerheid. Soos hoop verskuif, konvergeer dit verskeie temas wat hoop aanraak (Hubbard 1983:47).

Deel van die profetiese diskontinuiteit met die verlede is die neiging om die hoop te verbreed totdat dit die nasies en die hele wêreld insluit. Hoop van sulke omvang kan nie deur menslike pogings beskrywe word nie, maar alleenlik in diepe afhanklikheid van Jahwe se optrede. Die profete plaas die hele aangeleentheid van hoop en verlossing in 'n nuwe lig; die lig van die oordeel; die skeiding van die gemeenskap; die sonde van die volk en die heiligheid van Jahwe (Hubbard 1983:49-50).

Wanneer na die profete gekyk word, is dit insiggewend hoe hulle hoop uitgebeeld het, dat te midde van onsimpatieke omstandighede hulle hul hoop op Jahwe gevestig gehou het. Jesaja en sy seuns as tekens van hoop is duidelik die begin van die oorblyfsel wat hy beskryf (Jesaja 8:16-18). Jeremia se aanslag van die grond in Anatot (hfst. 23), in sy brief aan die bannelinge, wat 'n toekoms en hoop moet gee, kenmerk hom as die simbool van hulle wat terugkeer. Soortgelyk, beliggaam Esegïel homself in die nuwe priesterlike rol (Esegïel 3:16) (Hubbard 1983:52).

Volgens Hubbard (1983:54) is 'n openheid tot die toekoms die enigste toepaslike reaksie tot Jahwe se openheid. Dit impliseer die verwerping van alle ander hoop. Hoop in die toekoms rus op Jahwe se getroue handeling. Voor dit moet jy alle hoop op aardse sekuriteit prysgee.

Preuss (1992:261-262) gaan verder as Hubbard in sy siening van hoe hoop met betrekking tot die toekoms verstaan moet word. Vir Preuss wys die binding van hoop, veral die wag en verwagting tot geloof in Jahwe, dat hoop nie in terme van die menslike bestaan gesien kan en mag word nie. Die vermoë om verplaas te word bo jou eie situasie is nie deel van 'n bestaan van die menslike natuur nie. Hoop dus, is nie 'n beginsel, 'n toestand of iets wat jy kan besit nie. Dit is ook nooit sonder sy teleurstelling of krisis nie, sodat die uitdrukkinge van hoop hul plek in die klaagliedere en gebede kan hê.

Alhoewel Hubbard nie melding maak van die verklarings van hoop nie kan die toekoms, volgens Preuss (1992:259-262) nie sonder die verklarings van hoop gesien word nie. Hy maak van die volgende werkwoorde gebruik: קָוָה ("om te wag vir"), שָׁבַר ("om te wag/hoop"), חָכָה ("om te wag/afwag"), יָחַל ("om te wag vir, hoop") en צָפָה ("om uit te kyk"), met substantiewe: תְּקוּוּהָ ("hoop"), אַחֲרֵית ("einde, toekoms"), בְּסֵלָה ("vertroue")/בְּסֵל ("vertroue") en תּוֹחֵלֶת ("hoop").

Waar Hubbard nie melding maak van "die dag van Jahwe" (יום יהוה) nie, speel dit vir Preuss (1992:272-274) 'n belangrike rol in die profete, veral die latere profete, se verstaan van die toekoms en die hoop en dan veral die eskatologiese hoop. Die eskatologiese hoop is 'n aanduiding van die ervaring van die volk ±597-587 v.C. net voor die ballingskap. Die volk se lewe word beëindig waar die meeste mense in ballingskap weggevoer word. Die tempel as simbool van Jahwe se teenwoordigheid en die mure van Jerusalem word vernietig. Hierdie sogenaamde aktualiserende eskatologiese hoop, wat begin in hierdie tydperk, gaan voort om te ontwikkel in die apokaliptiek in die na-eksiliese periode en was verbind met die vroeër verkondigings van die profete.

1.5.1.3 Objekte van "hoop"

Die objekte van hoop is Jahwe of 'n demonstrasie van sy hulp (Jes. 30:18b; 64:3), sy oordeel (Sef. 3:8) of die vervulling van sy Woord [(Jes. 8:17; Hab. 2:3; Dan. 12:12, of die toegewydes word opgeroep om te wag (Hab. 2:3)]. Daar word vir 'n pesifieke verlangde doel gehoop. Daar word om die herstel van die verhouding tussen Jahwe en Israel gehoop. In twee gevalle is Jahwe die een wat ongeduldig wag vir sy eie ingryping (Jes. 30:18a) asook vir die volk om reg op te tree (Jes. 5:2, 4 en 7). "Wag op Jahwe" (חכה ליהוה) beteken dikwels "wag/hoop" op die vervulling van die profetiese belofte of boodskap (Barth 1977:916-920). Die formele uitdrukking "wag op Jahwe" (חכה יהוה) verwys na Jahwe as die bron van alles wat goed is waarop 'n mens kan hoop; Jahwe alleen is die bron en werklikheid waarop

gewag kan word (Barth 1982:608-609; 1990:54). Die "wag op Jahwe" kom ook in die profetiese heilsgedeeltes voor. By Jes. 42:4 en 51:5 is dit die ver-af streke van die aarde, die eilande, wat wag op Jahwe. By Miga 5:6 wag die oorblyfsels nie op mense nie, maar op Jahwe (Westermann 1971:730).

In die gedeeltes, veral by קָוָה, waar Jahwe spesifiek nie as objek¹⁵ gebruik word nie, word die hoop in iets geplaas. Die objek van die hoop word deur die situasie bepaal, soos byvoorbeeld bevryding, lig, die einde van spanning, ensovoorts. In ander gevalle word dit direk tot die persoon van Jahwe¹⁶ gerig. In latere tekste word die objek van die hoop vervang deur die een op wie daar gehoop word. Dus kan daar gepraat word van 'n veelseggende beknopteheid: Jahwe is die Een, wie se wese hulp en bevryding is. Sonder uitsondering, is hoop op Jahwe in 'n positiewe trant. Hierdie gebruik reflekteer Israel se geskiedenis met Jahwe, 'n geskiedenis waarin Jahwe vir die volk¹⁷ hoop word (Westermann 1975:628-629).

In terme van יְהוָה is 'n optrede van verlossing uit omstandighede die doel of het iemand wat "wag op Jahwe" dit in gedagte (vgl. Jes. 42:4 – "dit is sy wet"; Ps. 119:43 – "u ordinansie") (Barth 1982:609). "Hoop/wag op Jahwe" verwys ook na 'n afwagting op Jahwe se reddende ingryping. Dan gaan hoop met 'n terugkeer na Jahwe gepaard (Westermann 1971:728). Nie alle verwagting of hoop word vervul nie [Miga 1:12; vgl. Jes. 5:7, 59:9 en 11; Jer. 8:15, 13:16, 14:9 (קָוָה)]. Wanneer die verwagting of hoop nie vervul word nie, kan dit beskrywe word as "verlore" verwagting of hoop [Eseg. 19:5 en 37:11 (תִּקְוָה)]. Hoop wat verlore gaan, gaan oor in skande [vgl. Jes. 49:23 (קָוָה)].

Verder word Jahwe dikwels as die beslissende of eintlike bron van hoop gesien. Daar is 'n sterk oortuiging dat Jahwe in sy wese aktief in die geskiedenis is, ook teen alle verwagting in. "Hoop" en "wag" op Jahwe word gebruik wanneer mense

¹⁵ Sien Jes. 38:18c, 42:4d, 51:9c en 11c, 64:2a; Jer. 8:15a, 13:16c, 14:19e en 22d; Eseg. 13:6; Miga 1:12a, 5:6e en 6f; Hab. 2:3c, waar Jahwe nie as objek gebruik word nie.

¹⁶ Sien Jes. 8:17e, 25:9c-d, 30:18a, 33:2a, 40:31a, 49:23f, 51:5d, 60:9a, 64:3d; Hos. 12:7c; Miga 7:7b en Sef. 3:8a, waar Jahwe as objek gebruik word.

¹⁷ Sien Jer. 14:8a, 17:13a en 50:7d.

bewus word van hul beperktheid en Jahwe se onbeperktheid. "Hoop" en "wag" word verbind om mense se behoeftes op Jahwe se bronne nader te trek, spesifiek wanneer hulle met die vraag van lewensdoelwitte gekonfronteer word. Hoop is baie aan Jahwe se talryke beloftes verskuldig. Gelowiges verwag dat dit onfeilbaar is (Schibler 1997c:894-895). Volgens Eldridge (1981:319) is Jahwe se mag as Skepper ontsagwekkend (Jes. 40:27-31) en dit is in harmonie met sy blywende liefde (Jes. 49:14-18). Vir Hubbard (1983:53) is Jahwe se karakter die eintlike bron van die Bybelse hoop.

Die semantiese veld van die Hebreeuse woorde wat met "hoop" vertaal word, met spesifieke verwysing na die profetiese literatuur en die verspreiding daarvan volgens Robert Lowth se struktuur-indeling van parallelisme, kan soos volg voorgestel word:

<i>Woord</i>	<i>Sinoniem</i>	<i>Antiteties</i>	<i>Sinteties</i>	<i>Geassosieerde terme</i>
קְוָה (<i>pi'el</i>)		Jes. 5:2e		יְהוָה - "Jahwe" (subjek) (v.2e); עֲשָׂה - "dra" (v. 2e); עֲנַב - "druif" (objek) (v. 2e); בָּאֵשׁ - "suur druif" (v. 2f)
קְוָה (<i>pi'el</i>)		Jes. 5:4c		יְהוָה - "Jahwe" (subjek) (v. 4c); עֲשָׂה - "dra" (v. 4c); עֲנַב - "druif" (objek) (4c); בָּאֵשׁ - "suur druif" (v. 4d)
קְוָה (<i>pi'el</i>)		Jes. 5:7c		יְהוָה - "Jahwe" (subjek) (v. 7c); מִשְׁפָּט - "reg" (objek) (7c); מִשְׁפָּח - "wetsverbreking" (v. 7c); צְדָקָה - "geregtigheid" (objek) (v. 7d); צָעֲקָה - "gekerm" (v. 7d)
קְוָה (<i>pi'el</i>)	Jes. 8:17c			נְבִיא - "(die) profeet" (subjek) (v. 17c); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (17c); סָתַר פְּנִים - "aangesig verberg" (v. 17b); חָכָה - "wag"

			(sinoniem) (v. 17a)
קְוָה (<i>pi'el</i>)		Jes. 25:9c en 9d	In beide gevalle (v. 9c en v. 9d) is עַם "(die) volk" die subjek en יְהוָה die objek; יָשַׁע - "verlos" (v. 9c); גִּיל - "verheug wees" (v. 9c); שָׂמַח - "juig" (v. 9c)
קְוָה (<i>pi'el</i>)		Jes. 26:8a	עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 8a); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 8a); מְשַׁפֵּט - "reg" (v. 8a); תַּאֲוָה - "begeerte" (v. 8b)
קְוָה (<i>pi'el</i>)		Jes. 33:2a	עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 2a); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 2a); חָנַן - "om genadig te wees" (v. 2a); זְרֹעַ - "arm" (v. 2c); יְשׁוּעָה - "verlossing" (v. 2d); צָוָה - "tyd van benoudheid" (v. 2d)
קְוָה (<i>qal</i>)	Jes. 40:31a		עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 31a); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 31a); הָלַךְ - "herwin" (v. 31a); כָּרַג - "krag" (v. 31a); עָלָה - "opvaar" (v. 31b); רוּץ - "hardloop" (31c); יָגַע - "mat word" (v. 31c); הָלַךְ - "loop" (v. 31d); יָעַף - "moeg word" (v. 31d)
קְוָה (<i>qal</i>)		Jes. 49:23f	עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 23f); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 23f); בּוֹשָׁם - "beskaamd staan" (v. 23f)
קְוָה (<i>pi'el</i>)	Jes. 51:5d		אֲיִים - "(die) eilande (nasies)" (subjek) (v. 5d); יְהוָה - "Jahwe"

				(objek) (v. 5d); תוֹרָה - "wet" (v. 4c); צָדֵק - "oorwinning" (v. 5a); יִשְׁע - "verlossing" (v. 5b); שְׁפֶט - "oordeel" (v. 5c); צְרוּעַ - "arm" (5c); יְהֵל - "hoop" (sinoniem) (v. 5e)
קְוָה (<i>pi'el</i>)		Jes. 59:9c		מְשֻׁפָּט "reg" (objek) (v. 9a); צָדֵק; "gerechtigheid" (objek) (v. 9b); עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 9c); אֹר - "lig" (objek) (v. 9c); חֹשֶׁךְ - "duisternis" (v. 9c); נְגִהָה - "helderheid" (objek) (v. 9d); אֲפֵלָה - "donkerheid" (v. 9d)
קְוָה (<i>pi'el</i>)		Jes. 59:11c		עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 11c); מְשֻׁפָּט - "reg" (objek) (v. 11c); אֵין - "niks" (v. 11c); יִשׁוּעָה - "verlossing" (v. 11d); רָחַק - "ver weg wees" (v. 11d)
קְוָה (<i>pi'el</i>)			Jes. 60:9a	אֵיִים "(die) eilande" (subjek) (v. 9a); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 9a); בֹּא - "bring" (v. 9c); פָּאָר - "verheerlik" (v. 9c)
קְוָה (<i>pi'el</i>)	Jes. 64:2a			עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 2a); עָשָׂה - "doen" (v. 2a); נִזְרָאוֹת - "ontsagwekkend wees" (v. 2a); חָכָה - "wag" (sinoniem) (v. 3d)
קְוָה (<i>pi'el</i>)		Jer. 8:15a		עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 15a); שְׁלוֹם - "vrede" (objek) (v. 15a); אֵין טוֹב - "niks goeds nie" (v. 15a); עֵת מְרֻפָּא - "tyd van herstel" (objek) (v. 15b); בְּעֵתָה -

				"verskrikking" (v. 15b)
קְנוּהַ (pi'el)		Jer. 13:16e		עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 16a); אֹר - "lig" (objek) (v. 16a); צְלֻמוֹת - "doodskaduwee" (v. 16f); בְּעֵתָהּ - "donkerheid" (v. 16g)
קְנוּהַ (pi'el)		Jer. 14:19e		עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 19e); שְׁלוֹם - "vrede" (objek) (v. 19e); אֵין טוֹב - "niks goeds nie" (v. 19e); עֵת מְרַפָּא - "tyd van genesing" (objek) (v. 19f); בְּעֵתָהּ - "verskrikking" (v. 19f)
קְנוּהַ (pi'el)			Jer 14:22d	עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 22d); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 22d); עָשָׂה - "doen" (v. 22e)
קְנוּהַ (pi'el)			Hos. 12:7c	עַם - "(die) volk" (subjek) (v. 7c); אֱלֹהִים - "God" (objek) (v. 7c); תָּמִיד - "onophoudelik" (v. 7c); שׁוּב - "terugkeer" (v. 7a); חֶסֶד - "getrouheid" (v. 7b); מִשְׁפָּט - "reg" (v. 7b); שָׁמַר - "nastreef" (v. 7b)
קְנוּהַ (pi'el)	Mi. 5:6e			שְׁאֲרִית יַעֲקֹב - "oorblyfsel van Jakob" (subjek) (v. 6a); אִישׁ - "mens" (objek) (6e); - "dou" (v. 6c); רְבִיבִים - "sagte reën" (v. 6d); יָחַל - "wag" (sinoniem) (v. 6f); אָרִי - "leeu" (v. 7c)
מְקוּהַ			Jer. 14:8a	יִשְׂרָאֵל - "Israel" (v. 8a); יְהוָה - "Jahwe" (v. 7b, v. 9c); מוֹשִׁיעַ -

				"verlosser" (v. 8b); יַעַת צָרָה - "tyd van benoudheid" (v. 8b)
מְקוֹה			Jer. 17:13a	יִשְׂרָאֵל - "Israel" (v. 13a); יְהוָה - "Jahwe" (v. 13a); עָזַב - "verlaat" (v. 13b); בּוֹשׁ - "beskaamd staan" (v. 13b); מְקוֹר מַיִם־חַיִּים - "fontein van lewende water" (v. 13d)
מְקוֹה			Jer. 50:7d	יְהוָה - "Jahwe" (v. 7d); אֲבוֹתֵיהֶם - "hulle vaders" (v. 7d); נְוֵה־צֶדֶק - "Woning van geregtigheid" (v. 7d)
תְּקוּהָ		Jer. 29:11		שָׁלוֹם - "vrede" (v. 11); רָעָה - "onheil" (v. 11); אַחֲרִית - "toekoms" (v. 11)
תְּקוּהָ			Jer. 31:17a	אַחֲרִית - "nakomelinge" (v. 17a); שׁוּב - "terugkom" (v. 17b)
תְּקוּהָ			Eseg. 19:5b	יָאֵל (1) - "om dwaas te word" (v. 5a); אָבַד - "verlore gaan" (v. 5b)
תְּקוּהָ		Eseg. 37:11		חָיָה - "lewe" (v. 9); הָרָג - "dood" (v. 9); יָבֵשׁ - "is droog" (v. 11); אָבַד - "verlore gaan" (v. 11); גָּזַר - "afsny" (v. 11)
תְּקוּהָ			Hos. 2:17b	עֵמֶק עֵבֹר - "vallei Agor" (v. 17b); פֶּתַח - "opening, deurgang, deur" (v. 17b)
תְּקוּהָ			Sag. 9:12b	שׁוּב - "terugkeer" (v. 12a); אֲסִיר - "gevangene" (v. 12a); מְשֻׁנָּה שׁוּב - "dubbeld terugbetaal" (v. 12d)
חֻכָּה (<i>pi'el</i>)	Jes. 8:17a			נְבִיא - "(die) profet" (subjek) (v. 17a); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 17a)

				17a); קָתַר פָּנִים - "aangesig verberg" (v. 17b); קָוָה - "hoop" (sinoniem) (v. 17c)
חָכָה (<i>pi'el</i>)			Jes. 30:18a	יְהוָה - "Jahwe" (subjek) (v. 18a); חָנַן - "om genadig te wees" (v. 18a); רוּם - "verhef" (v. 18b); רָחַם - "ontferm" (v. 18b); מְשַׁפֵּט - "reg" (v. 18c)
חָכָה (<i>qal</i>)			Jes. 30:18d	אָדָם - "mens" (subjek) (v. 18d); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 18d)
חָכָה (<i>pi'el</i>)	Jes. 64:3d			אָדָם - "mens" (subjek) (v. 3d); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 3d); קָוָה - "hoop" (sinoniem) (v. 2a); יָרָא - "ontsagwekkend wees" (v. 2a); עָשָׂה - "doen" (v. 2a en 3d); שָׁמַע - "hoor" (v. 3a); אָזַן - "luister" (v. 3b); רָאָה - "sien" (v. 3c)
חָכָה (<i>pi'el</i>)			Hos. 6:9a	גָּדוּד - "rower" (subjek) (v. 9a); אָדָם - "mense" (objek) (v. 9a); חֵבֶר כֹּהֲנִים - "priester bende" (v. 9b); רָצַח - "moord pleeg" (v. 9c); זָמַח - "skandelike dade" (v. 9d); עָשָׂה - "doen" (v. 9d)
חָכָה (<i>pi'el</i>)			Hab. 2:3c	אָדָם - "mense" (subjek) (v. 3c); חֲזוֹן - "gesig" (objek) (v. 3a); מוֹעֵד - "vasgestelde tyd" (v. 3a); פּוֹחַ - "spoed" (v. 3b); קֵץ - "einde" (v. 3b); כָּזַב - "teleurstel" (v. 3b); מָהָה - "vertoef" (v. 3c);

				אָחַר - "versuim" (v. 3d)
חָכָה (<i>pi'el</i>)			Sef. 3:8a	אָדָם - "mense" (subjek) (v. 8a); יְהוָה - "Jahwe" (objek) (v. 8a); מִשְׁפָּט - "oordeel" (v. 8c); זַעַם - "grimmigheid" (v. 8e); אָף - "ywer" (v. 8f)
חָכָה (<i>pi'el</i>)			Dan. 12:12	אָדָם - "mens" (subjek) (v. 12); אֲשֶׁרִי - "welgeluksalig" (v. 12)
יָחַל (<i>pi'el</i>)			Jes. 43:4c	אֵימִים - "(die) eilande (nasies) (subjek) (v. 4c); תּוֹרָה - "leer/wet" (objek) (v. 4c); כָּהֵן - "dof brand" (v. 4a); רוּץ - "word geknak" (v. 4a); מִשְׁפָּט - "reg" (v. 4b)
יָחַל (<i>pi'el</i>)			Eseg 13:6	הַנְּבִיאִים הַנְּבִלִים - "dwase profete" (subjek) (v. 6); קוּם דְּבַר - "vervulling van die woord" (objek) (v. 6)
יָחַל (<i>pi'el</i>)	Mi. 5:6f			שְׁאֲרֵית יַעֲקֹב - "oorblyfsels van Jakob" (subjek) (v. 6a); אָדָם - "mensekind" (objek) (v. 6f); קוּה - "wag" (sinoniem) (v. 6c); טֹל - "dou" (v. 6c); רְבִיבִים - "sagte reën" (v. 6d); אֲרִי - "leeu" (v. 7c)
יָחַל (<i>hif'il</i>)	Mi. 7:7b			נְבִיא - "(die) profet" (subjek) (v. 7b); אֱלֹהֵי יֵשַׁע - "God van my heil" (objek) (v. 7b); שָׁמַע - "hoor" (v. 7c); צָפָה - "uitsien na" (sinoniem) (v. 7a)
שָׁבַר (<i>pi'el</i>)			Jes. 38:18c	אָדָם - "mens" (subjek) (v. 18c);

				אָמַת - "trou" (objek) (v. 18c); שָׂאוּל - "doderyk" (v. 18a); יָדָה - "loof" (v. 18a); הִלֵּל - "prys" (v. 18b); בּוֹר - "kuil" (v. 18c); יָרַד - "neerdaal" (v. 18c)
--	--	--	--	--

In terme van bogenoemde tabel is dit interessant dat in twee gevalle, naamlik קָנָה (Jes. 5:2e, 4c en 7c) en חָכָה (Jes. 30:18c) Jahwe die subjek van die hoop is. In beide gevalle word Jahwe se angstige, gespanne en ongeduldige hoop teleurgestel. In alle ander gevalle is Jahwe of eienskappe van Hom die objek.

Die meeste werkwoorde wat met "hoop" vertaal word, kom in die *pi'el* (dertig keer), drie keer in die *qal* en een keer in die *hif'il* voor. Wanneer die *pi'el* gebruik word, word 'n resultaat van die proses verwag, terwyl die *qal* die proses beskryf.

In die *pi'el* vind die uitvoering of dit wat verwag word in die toekoms plaas. Die meeste van die werkwoorde wat *pi'el* is, het die imperfektumvorm, wat wil sê dat die werkwoorde nog onvoltooid is.

In die *qal* gevalle funksioneer die partisipium as werkwoorde. Dit is handelingswerkwoorde waar die subjek 'n handeling uitvoer. Daar word geensins passief gewag nie.

In die *hif'il* is die status van die werkwoord nog onvoltooid. In Miga 7:7b het Jahwe as objek deel in die gedagte wat die werkwoord wil uitdruk, naamlik dat Jahwe die subjek te hulp sal wees.

Wat die geassosieerde terme betref is dit מִשְׁפָּט, wat die meeste voorkom. צָדָק, שְׁלוֹם, יִשְׁעֵי/יְשׁוּעָה, שׁוּב en אַחֲרִית is van die woorde wat meer as twee keer verskyn. Dit is ironies dat die profete wat die hoop betref ook toekomsgerig is. In latere tekste sluit hierdie hoop ook die אֲנִים in. Die profete wil ook aandui dat die volk se

toekoms verlossing sowel as oordeel insluit. Daarvan kan die volk verseker wees; dat die reg van Jahwe nie sal uitbly nie.

1.5.2 Parallelisme

Aangesien "hoop" in die boek Jesaja op 'n besondere manier by wyse van parallelismes verduidelik word, sal dit interessant wees om 'n oorsig te gee van parallelisme as sulks. Parallelisme kom die meeste in die Hebreuse poësie voor en "hoop" in Jesaja verskyn almal in die poëtiese gedeeltes waar parallelisme voorkom.

In terme van die Hebreuse poësie noem Longman (1997:119-120) dat die mees voor die handliggende eienskap bondigheid is. Die fundamentele onderdeel van Hebreuse poësie is die versreël, nie die sin, soos in prosa nie. Dit is saamgestel uit twee of meer kort bysinne wat dikwels 'n kola genoem word. Die mees herhalende versreël het twee kola ('n bikola) en elkeen bevat drie woorde. Versreëls met een kolon ('n monokolon) of drie kola ('n trikola) is nie ongewoon nie, ook nie 'n kola met twee of vier woorde nie. Dit is baie selde dat 'n poëtiese versreël gevind word wat uit meer as vier woorde bestaan.

Verder is die feit dat die versreël kort is, 'n manier om met 'n paar woorde baie te sê. Hierdie is die resultaat van vier kenmerke, naamlik:

- a) voegwoorde: word selde gebruik;
- b) parallelisme: dit is die mees onthullende kenmerk van die Hebreuse poësie;
- c) ellipses: dit is die neiging om 'n hoofelement in die tweede kolon weg te laat met die verwagting dat die leser die element vanaf die eerste kolon sal oordra;
- d) beeldspraak: dit stimuleer die verbeelding deur veelvuldige betekenis in beknopte vorm te beliggaam.

Parallelisme is basies om dieselfde dinge twee keer te sê in verskillende woorde. Dit doen meer as net dit. Die tweede gedeelte nuanseer die eerste gedeelte op 'n sekere manier. Van al die kenmerke van die poësie is dit parallelisme wat die

meeste voorkom. Die term, parallelisme, is vir die eerste keer deur Robert Lowth gebruik. In sy studie, *De sacra poesi Hebraeorum ...* (1753 en ietwat hersien in 1763) gebruik hy die term *parallelismus membrorum* en vestig hy die algemene benaderings van die moderne kritiese benadering tot parallelisme in die Bybel. Hy onderskei drie vorms van parallelisme, naamlik: sinonimiese, antitetiese en sintetiese parallelisme (Kugel 1981:12, vgl. O'Connor 1980:80-96).

Die drie vorms van parallelisme kan soos volg omskryf word:

- a) sinonimiese parallelisme: dit beskrywe 'n bikolon waarin die idee wat in die eerste versreël uitgedruk word, herhaal word in die tweede, met ekwivalente maar verskillende woorde, byvoorbeeld: Ps. 114:3-4: "Die see het dit gesien en gevlug, die Jordaan het agteruitgewyk. Die berge het rondgespring soos ramme, die heuwels soos lammers." Die vorm kom nie net in die Psalms voor nie, maar ook in die profetiese literatuur, naamlik: Amos 5:21-24; Jes. 4:29-31; 55:6-7.
- b) antitetiese parallelisme: dit beskrywe 'n parallelisme van gedagte waarin die tweede versreël figureer as 'n kontras tot die eerste. Voorbeelde is: Ps. 37:9 ("Want die kwaaddoeners sal uitgeroei word; maar die wat die Here verwag, sal die aarde besit."); 38:17 ("want die arms van die goddelose sal verbreek word, maar die Here ondersteun die regverdiges.").
- c) sintetiese parallelisme: dit is waar die tweede versreël gesien word as 'n supplement of 'n komplement tot die eerste, byvoorbeeld Ps. 14:1-2: "Die dwaas sê in sy hart: Daar is geen God nie. Sleg, afskuwelik maak hulle hul dade; daar is niemand wat goed doen nie. Die Here het uit die hemel neergesien op die mensekinders, om te sien of daar iemand verstandig is, wat na God vra" (Soulén & Soulén 2001:133-134).

Parallelismes het oor die laaste dekades intense bestudering van teoloë ontvang. Een van hulle is Berlin (1985/2008:31-124) wat vier aspekte van parallelisme onderskei, naamlik: die grammatikale, leksikale, semantiese en fonologiese aspek.

Wanneer Berlin (1985/2008:31-124) se raamwerk in terme van parallelisme op bogenoemde woordpare toegepas word, word die volgende gekry:

i) Grammatikale aspek

a. Morfologiese parallelisme

בְּאֲשִׁים//עֲנָבִים

מְשַׁח//מְשַׁט

צְעָקָה//צְדָקָה

Al die woorde is woorde van dieselfde woordklas, naamlik substantiewe. Die woorde kontrasteer nie met mekaar wat woordklas, getal en persone betref nie.

b. Sintaktiese parallelisme

בְּאֲשִׁים (negatief)//עֲנָבִים (positief)

מְשַׁח (negatief)//מְשַׁט (positief)

צְעָקָה (negatief)//צְדָקָה (positief)

Dit moet nie met Lowth se antitetiese parallelisme verwar word nie. Dit is soos om 'n positiewe stelling teenoor 'n negatiewe stelling te maak, bv. "Jan het brood geëet" teenoor "Marie het nie brood geëet nie".

ii) Leksikale aspek

Woordpare waarvan die woorde in die woordpare teenoorgesteldes van mekaar is:

בְּאֲשִׁים-עֲנָבִים

מְשַׁח-מְשַׁט

צְעָקָה-צְדָקָה

iii) Semantiese aspek

Parallelisme as metafore

בְּאֲשִׁים//עֲנָבִים

Hier het parallelisme 'n metaforiese funksie. Op 'n semantiese vlak word "equivalence" van een lyn na 'n ander oorgedra. In hierdie sin is parallelisme metafories.

iv) Fonologiese aspek

Hier is sprake van teenoorgestelde klankpare, naamlik:

משפּח//משפּט

אַעקָה//אַדקָה

Die teenoorgesteldheid lê in die volgende:

- a. Die verskil (eerste klankpaar) is die "teit" met die "geit".
- b. Die verskil (tweede klankpaar) is die "dalet" met die "ajien".

Op dieselfde trant onderskei Watson (1981:123-157) die volgende parallelismes: geslags-passende parallelisme, parallelle woordpare, getalle parallelisme, "staircase" parallelisme, sinoniem-opeenvolgende parallelisme, nie-werkwoord parallelisme¹⁸.

In die lig van die voorafgaande: Kan sosio-retoriese analise die beste van God en Hoop in Jesaja 5:1-7 na vore bring? Is parallelisme die beste sleutel om dit te onsluit?

1.6 Navorsingsoorsig van Jesaja 5:1-7

1.6.1 Inleiding

Jesaja verskyn eerste van die groot profete in die Ou-Testamentiese Kanon en speel 'n baie belangrike rol in Judaïsme sowel as in die Christendom. Dit is ook die Ou-Testamentiese boek wat die meeste in die Nuwe Testament aangehaal word, en bevat ook gedeeltes uit Jesaja (sien 61:1-2; 58:6) wat Jesus aan die begin van sy bediening in die sinagoge van Nasaret aangehaal het (Sawyer 1999:549).

¹⁸ Sien verder Watson (1981:123-157) se in diepte bespreking hiervan.

Daar is ook al meer geskrywe oor die teologie van die boek Jesaja as oor enige van die ander boeke in die profetiese literatuur. Baie geleerdes gaan verder van die gedagte uit dat die boek 'n langer periode geneem het om voltooi en saamgestel te word. Die boek lê meer klem op die gevolge van die ontbinding van die twee koninkryke en die lewe van die verbondsvolk. Die ballingskap word deur Jesaja verstaan as deel van God se groter plan vir die wêreld en die klem wat daarop geplaas word. Die ervaring van die ballingskap op die gemoed van die volk Israel was nie 'n aangeleentheid van oordeel of verlossing nie, maar oordeel as 'n wyse waarop Jahwe verlossing wil bewerkstellig. Dit illustreer ook die wyse waarop die boek Jesaja Jahwe se karakter uitbeeld. Die groot krisis in die lewe van Israel, naamlik die ballingskap, was die direkte gevolg van hul morele verval. Hulle verbond met Jahwe het nie verlossing van hul vyande gewaarborg nie (Oswalt 1997:725).

Die boek Jesaja is ook die langste van al die boeke in die profetiese literatuur. Dit is na sy aard hoofsaaklik 'n boek van hoop. Jesaja gee aandag aan die vraagstukke van reg, geregtigheid en mag – die gebruik, die misbruik en beperkinge daarvan, sowel as die moed, geduld en hoop wat daarmee gepaardgaan (Everson 2000:648). Geen ander Bybelboek het soveel invloed uitgeoefen as juis Jesaja nie en dit is die mees betekenisvolle van al die profete. Geen wonder die boek word in die vroeë Christendom die "Vyfde Evangelie" genoem nie [Schultz 2005:336; sien verder Watson (1981:123-157) se in diepte bespreking hiervan]

1.6.2 Die Geskiedenis van Interpretasie

Die geskiedenis van interpretasie was sedert die vorige eeu tot op hede gekenmerk deur drie benaderings, te wete die histories-kritiese, die literêre en die teologiese benaderings.

1.6.2.1 Die histories-kritiese benadering

Een van die groot eksponente van hierdie benadering was DB Duhm. Dit is veral interessant hoe hy (1902:iv-xx) die boek van Jesaja indeel. Jesaja (die Jesaja van 6:1-13), die profeet, was eintlik verantwoordelik vir twee versamelings, naamlik

hoofstukke 1-12, 28-33 en 'n historiese byvoegsel, naamlik hoofstukke 36-39. 'n Tweede Jesaja het hoofstukke 13-14, 34-35 en 40-55 gedurende die Babiloniese ballingskap saamgestel en 'n derde Jesaja wat gelewe het tydens die tyd van Maleagi (490 v.C.) was vir hoofstukke 56-66 verantwoordelik. Die skrywer van hoofstukke 24-27, sê Duhm, waarvan die ontstaanstyd moeilik bepaal kan word, kon net sowel deur Daniël geskryf gewees het. Hy dateer hoofstukke 24-27 in sy finale vorm in 127 v.C. Duhm sal die beste onthou word vir sy identifisering van die vier "Liedere van die Knege van Jahwe" (42:1-4; 49:1-6; 50:4-11; 52:13-53:12).

Robinson (1979:50-59; vgl. Everson 2000:648-649) som die ontwikkeling van profetiese literatuur in drie fases op naamlik:

- a) fase 1: kleinere onafhanklike uitsprake (oordele) is versamel en bewaar deur die dissipels van 'n profeet;
- b) fase 2: dissipels het individuele uitsprake in versamelings bymekaar gemaak, nuwe materiaal bymekaar gevoeg en die uitsprake volgens nuwe temas gerangskik;
- c) fase 3: hierdie versamelings is in die vorm soos wat die teks vandag daar uitsien, herorganiseer en uitgebrei.

Dit is veral interessant volgens Childs (1979:318-321) hoe die navorsing rondom Jesaja, veral Jesaja 1-39, na Duhm ontwikkel het. Twee kritiese posisies het ontwikkel, naamlik: die teorie dat oorspronklike onafhanklike dele versamel is ten einde die boek soos dit vandag lyk te vorm. Die ander deel het die model van Budde (1923, 1928, 1931, 1932) gevolg wat 'n oorspronklike boek as die kern vir latere uitbreiding en herrangskikkings sien. Hy haal Mowinckel (1933, 1946) aan wat noem dat daar drie versamelings van profesieë is. Die eerste (6:1-8:22) is geskrywe deur die profeet ten tye van die Siries-Efraimitiese oorlog en daar is twee keer bygevoeg deur sy dissipels, die een na 701 v.C. (1:1-31) en weer teen 640 v.C. (dele van 2, 5, 9, 10, 28, 29, ensovoorts). Die drie versamelings was later vergroot met talryke eskatologiese byvoegings, die uitsprake teen die nasies en die historiese hoofstukke (36-39). Scott (1950:175-186) weer verdeel Jesaja 1-39 in 5 verskillende periodes en werk volgens Childs (1979:318-321) intensief met invoegings en byvoegings van 'n oorspronklike Jesajaboek. Fohrer (1960:1-2) stel

weer voor 'n herhaalde literêre patroon waarvolgens die groei van Jesaja 1-39 se samestelling nagespeur kan word. Daar blyk volgens Childs (1979:318-321) 'n Jesaja-kern te wees wat verbind is met verskeie vlakke se materiaal, materiaal wat spruit uit die redaksie van die boek en andere weer wat kom uit byvoegings van nuwe versamelings. In Von Rad (1970:155-175) se teologie speel die Sions- en die Dawidiese tradisies 'n baie belangrike rol in die verstaan van Jesaja 1-39. Die waardering dat Jesaja 1 nie gebruik gemaak het van die Eksodustradisie nie onderskei hom skerp van andere profete soos Hosea, Jeremia en Jesaja 2. Kaiser (1974:ix-xiii) analiseer verskeie dele van die boek as bedoelde redaksionele herdeurwerking van die teks. Die dele wat hy analiseer, is soos volg:

- a) 13-23: die uitsprake oor die nasies;
- b) 24-27: die apokaliptiek van Jesaja;
- c) 28-32: die eskatologiese stryd vir Jerusalem;
- d) 34-35: die einde van Edom en die bevryding van Jerusalem;
- e) 36-39: die Jesaja-verhale.

Dit is veral interessant om daarop te let waar die eksponente van die histories-kritiese benadering Jesaja 5 plaas. Duhm (1902:viii-ix) en Ridderbos (1926:xix) sien hoofstukke 2-4 as 'n latere invoeging en dat hoofstuk 5 op hoofstuk 1 volg om sodoende 'n inleidende rol tot die hele boek van Jesaja te speel. Duhm (1902:32-33) en Ridderbos (1926:27) vertaal קִנְיָה met "hoop".

1.6.2.2 Die literêre benadering

In die laat 1970's het die aanvanklike klem op die histories-kritiese benadering tot 'n meer literêre en teologiese benaderings oorgegaan. Die literêre benadering het die klem meer op die literatuursoort, stylfigure, ensovoorts van die Ou Testament laat val. Kyk 'n mens na die struktuur indeling van Jesaja (die Hebreeuse teks) dan bestaan die boek uit prosa en poëtiese gedeeltes, die meeste uit poësie (Blenkinsopp 2000:78-83).

Dit is veral interessant hoe Jesaja 5 en veral Jesaja 5:1-7 gesien word. Blenkinsopp (2000:172-173) sien die lied van die wingerd (Jesaja 5:1-7), wat later in die boek Jesaja (27:2-5) herïnterpreteer word, as 'n oorgang tot die verhalende gedeelte van hoofstukke 1-12, wat handel oor die Siries-Israelitiese inval op Juda. Sweeney (1996a:114-115) sien weer hoofstukke 5-12 as 'n eenheid omdat dit fokus op Israel in die algemeen en hoofstukke 2-4 fokus op Juda.

Wat die literêre genre betref noem Niehr (1986:99) dat daar sedert 1970 baie gepoog is om die genre van Jesaja 5:1-7 te beskryf. Uiteenlopende idees bestaan rondom dié perikoop. Daar word meer as een literêre genre deur geleerdes in Jesaja 5:1-7 gevind. Dit word volgens Korpel (1988:119) algemeen as 'n gelykenis gesien. Dit word as 'n allegorie deur die Targum gesien. Daar is verskillende metafore deur die Targum ontdek.

Verskeie tipes literêre genre is al met dié perikoop in verband gebring (Korpel 1988:119-123, vgl. Willis 1977:337-362):

1.6.2.2.1 'n Liefdeslied

In hierdie genre druk die digter gewoonlik sy gedagtes op 'n sistematiese wyse uit. Hy komplimenteer sy beminde of hy ontplooi sy argument om sy geliefde te oortuig om die geleenthede van verbygaande jeug uit te buit. Op hierdie wyse wil die genre dan aandui hoe die digter sy gevoelens vir sy geliefde uitspreek.

Dié perikoop word deur baie geleerdes na aanleiding van die inleiding as 'n liefdeslied beskou (Eichrodt 1960:66; Wildberger 1972:166; Lys 1974:1; Zimmerli 1978:170). Brueggemann (1997:635) sien dit as 'n liefdeslied in die vorm van 'n gedig.

1.6.1.2.2. 'n Hofsaak

Dit is moeilik om 'n duidelike genre volgens Whedbee (1971:43-51) aan Jes. 5:1-7 toe te dig. Jes. 5:1-7 se paraboliese aard wys duidelik uit en daarom is dit nodig om dit te vergelyk met die profeet, Natan, se welbekende gelykenis (2 Sam. 12:1b-4).

In plaas van die liefdeslied soos in Jesaja se geval, gebruik Natan 'n storie in verhalende vorm, wat ook dikwels deur Jesus gebruik is. In beide gevalle word die oordeel van die hoorders gevra. Beide gevalle (2 Sam. 12:1b-4 en Jes. 5:1-7) bevat verskeie formele elemente en is daarom in hul paraboliese vorm en funksie dieselfde. Daarom kom Whedbee (1971:43-51) tot die gevolgtrekking dat Jes. 5:1-7 ten beste as 'n juridiese gelykenis verstaan kan word.

Die ריב (die profetiese hofsak) is welbekend in die Ou Testament. Die hoof kenmerke van hierdie genre is:

- a) die aanklag;
- b) die logiese verbindingswoord "daarom...";
- c) die aankondiging van die oordeel (Long 1984:257).

Die middelste deel van die lied word deur sommige geleerdes as behorende tot die profetiese oordeel beskou (Vermeylen 1977:161; Höffken 1982:409) en die ander is weer van oordeel dat die hele perikoop 'n ריב is (Yee 1981:30-48; Sheppard 1982:45-47).

Vir Williams (1985:460-462) is die דוד ("geliefde") besig om 'n saak op te bou soos dit in die burgerlike hof gedoen word. Daar word gepleit by die יושב ירושלים ואיש יהודה ("die inwoners van Jerusalem en die manne van Juda") om die oordeel oor sy wingerd goed te keur¹⁹. In vers 5 kondig die geliefde die straf aan oor wat met die כרם ("wingerd") gaan gebeur. Daar word deur die getuies (vers 3) met die skuld ingestem en die straf vir die wingerd word goedgekeur.

Die oorspronklike genre is dié van 'n aanklag of, beter gestel, 'n beskuldiging (Watts 1985:52-57). Die *Sitz im Leben* is dié van 'n geregshof wat gesinsake hanteer (Watts 1985:54). Watts noem dat die perikoop ontwikkel in vier fases:

¹⁹ Die enkelvoud van יושב ירושלים ואיש word as kollektiewe enkelvoud beskou (Watts 1985:53; Wildberger 1991:176; Blenkinsopp 2000:241; Williamson 2006:320).

- a) die lied van die bruidegom se vriend (verse 1-2) wat die aanklag teen die bruid bevat;
- b) die aandrang vir die oordeel deur die eggenoot (eenaar) (verse 3-4);
- c) die aankondiging van die egskeiding deur Jahwe (verse 5-6);
- d) die verduideliking deur die profeet waarin Jahwe geïdentifiseer word as die eenaar-eggenoot; die huis van Israel en die manne van Juda as die beskuldigdes (vers 7).

Niehr (1986:103) stel die volgende struktuur vir Jes. 5:1-7 voor teenoor Watts se indeling:

- a) beskrywing van die saak (verse 1-2);
- b) oproep van die getuies om te oordeel (vers 3);
- c) selfverdediging en aanklag (vers 4);
- d) aankondiging (verse 5-6);
- e) oordeelsbegroning (vers 7).

1.6.1.2.3 'n Sprokie

Dit is 'n kort verhaal wat aangaande die mens se optrede 'n bepaalde boodskap wil oordra. Gewoonlik word die boodskap in die vorm van 'n epigram deur die verteller of een van die karakters oorgedra. Die karakters is gewoonlik diere of in 'n mindere mate plante. Eissfeldt (1956:48) beskou Jes. 5:1-7 nie as 'n egte sprokie nie, terwyl Schottruff (1970:68-91) dit weer as 'n sprokie sien.

1.6.1.2.4 'n Gelykenis

'n Gelykenis is 'n kort verhaal waarin die verteller 'n bepaalde les aan sy gehoor wil oordra. Die belangrikse verskil tussen 'n gelykenis en 'n allegorie is dat eersgenoemde net een vergelykingspunt bevat. In laaste twintig jaar is daar 'n groot meningsverskil onder die geleerdes oor wat die presiese definisie van 'n gelykenis is. Dit is baie moeilik om 'n fyn onderskeid te tref tussen 'n gelykenis en 'n

allegorie, waar 'n gelykenis, met twee of meer karakters, 'n bepaalde boodskap wil oordra. Eissfeldt (1956:48) en Kaiser (1981:98) beskou Jes. 5:1-7 as 'n gelykenis.

1.6.1.2.5 'n Allegorie

Dit is 'n verhaal waarin daar in besonderheid gebruik gemaak word van metafore (Hooglied 1:9; 6:10), waardeur die werklike betekenis van die uitdrukking of teksgedeelte deur die woorde, wat meer as een betekenis het, verbloem word. Voorbeelde is "appelboom" in Hooglied 2:3-5; "ommuurde tuin" in Hooglied 4:12-15 en "palmboom" in Hooglied 7:7-9 (Burden 1987:62). 'n Paar geleerdes verstaan Jes. 5:1-7 as 'n allegorie. Bentzen (1927:10) sien die hele perikoop as 'n erotiese allegorie. Hy beklemtoon dat die profeet nie die ware identiteit van die wingerd en sy eienaar openbaar nie, maar die allegoriese interaksie tot vers 6 behou en dan skielik en verrassend vir sy hoorders die ware betekenis in vers 7 openbaar. Höffken (1982:409) vertolk die uitleg van die wingerd as die "Landnahme" van Israel. Hy wil daarmee aandui dat die heining en muur in vers 5 'n illusie van Jahwe se beskerming van die volk teen die vyande in Kanaän is. Hulle verhouding met Jahwe gaan hulle geen beskerming bied teen die komende oordeel nie. Willis (1977:355) meld dat die allegoriese interpretasie van Jes. 5:1-7 aan die volgende kritiek onderhewig is:

- a) die allegoriese betekenis van spesifieke elemente in die teks kom nie van die teks self nie, maar verrai 'n groot deel van die vindingrykheid van die persoon wat die teks interpreteer;
- b) dit is onmoontlik om elke element in Jes. 5:1-7 allegories te verduidelik sonder om denkbeldig te wees;
- c) allegorie in die ware sin van die woord is Grieks van oorsprong en dus later as die tyd van Jesaja;
- d) die genre van Jes. 5:1-7.

As bostaande moontlikhede teenoor mekaar opgeweeg word, dan wil dit voorkom of die **רִיב**-genre en die liefdeslied die beste op Jes. 5:1-7 pas. Dit is interessant om

daarop te let dat die liefdeslied en die יָרֵיב-genre 'n ironiese kombinasie is. Daar is 'n kreatiewe spanning tussen die twee elemente.

Die volgende elemente beskrywe die kreatiewe spanning tussen die 2 genres die beste:

- a) inleiding tot die liefdeslied (vers 1a-b);
- b) waar die wingerd geleë is (vers 1c-d);
- c) die bewerking van die wingerd (verse 2a-d);
- d) beskrywing van die aanklag (verse 2e-f);
- e) die oproep van die getuies om te oordeel (vers 3);
- f) selfverdediging en aanklag (vers 4);
- g) oordeel of aankondiging (verse 5-6);
- h) afsluiting, motivering en aankondiging (vers 7).

Teenoor bogenoemde is daar 3 basiese elemente (Korpel 1988:141), naamlik:

- a) die eerste gedeelte (verse 1-2) beskrywe die uitleg van die wingerd;
- b) die tweede gedeelte (verse 3-6) beskrywe die appèl vir die hofsak, asook die oordeel;
- c) die derde gedeelte (vers 7) gee 'n verduideliking van die voorafgaande.

Waar die eksponente van die literêre benadering baie aandag aan die genre van Jesaja 5:1-7 gegee het, is dit interessant hoe sommige eksponente van die literêre benadering קָנָה vertaal: Sweeney (1996a:124) vertaal קָנָה met "verwag" en Blenkinsopp (2000:205) met "uitkyk vir". Alhoewel vir 'n oorwegend literêre benadering was daar, maar nie dominant nie, ook teologiese debatte.

1.6.1.3 Die teologiese benadering

Die teologiese benadering konsentreer op temas in die boek Jesaja. Volgens Childs (1979:336-339) het die boek Jesaja ten spyte van die histories-kritiese benadering

meer tekens van groei in die geskiedenis en sy samestelling as enige ander boek in die Ou Testament getoon.

Daar blyk redelike eenstemmigheid te wees dat Jesaja 1-12 'n literêre eenheid vorm. Seitz (1993:25) gaan verder as wat die eksponente van die histories-kritiese benadering en die literêre benadering dit gedoen het. Seitz noem Jesaja 5 as die historiese proklamasie van Jesaja en ook die beginpunt van hierdie proklamasie in die aanbieding van Jesaja 1-12. Seitz (1993:26) noem dat wanneer 'n mens die histories-kritiese perspektiewe in aanmerking neem, hoofstuk 5 bedoel is om gelees te word as van die voor-Ussia periode met 'n spesifieke fokus op die Noordelike Koninkryk, veral gevind in 2 Konings.

In aansluiting by wat Seitz oor hoofstuk 5 noem, noem Williamson (2006:324-325) dat 5:1 eens die inleiding van 'n vroeër vorm van die boek Jesaja was. Kyk 'n mens na die algemene vorm van hoofstukke 1-12 kan 'n mens nie die ooglopende inleidende rol van 5:1-7 ignoreer nie.

Williamson (2006:324-325) sluit by Brueggemann (1998a:45) aan wat noem dat 5:1-7 se inleidende rol nie misgekyk kan word nie. Brueggemann noem dat "die lied van die wingerd" die toon van mislukking, verwerping en oordeel aangee. "Die lied van die wingerd" beskrywe op dramatiese wyse die omstandighede waarin die volk verkeer. Dit is as gevolg van die omstandighede van morele verval dat die volk in ballingskap weggevoer is. Die volk sal die konsekwensies van hul dade moet dra.

Die kommentatore is dit eens dat hoofstukke 1-12 kompleks en ingewef met mekaar is. Dit is tog duidelik wat die inleidende rol van Jesaja 5:1-7 is.

Waar die teologiese waarde van Jesaja 5:1-7 by eksponente 'n belangrike rol gespeel het, is dit interessant wat sommiges met die vertaling van קְנָה maak: Seitz gee glad nie 'n vertaling van קְנָה nie. Brueggemann (1998a:46) vertaal dit met

"expect"; Childs (2001:37-38) met "hope for" (dit is interessant dat Childs קנה in vers 7c vertaal met "look for"); Williamson (2006:316) met "expect".

Oswalt (1997:727-732) gee die volgende temas aan in die teologie van Jesaja:

- a) die onvergelykbaarheid van Jahwe:
 - i. as Skepper en Here van die geskiedenis,
 - ii. as Bevryder;
- b) die rol van die Messias in terme van die Dawidiese Koning en die Lydende Kneeg van Jahwe;
- c) vertrouwe in terme van die verhouding tussen Jahwe en die volk soos Jesaja dit sien;
- d) sonde wat beskrywe word in terme van die volk se rebellie teen Jahwe (1:2; 66:24);
- e) die verheerliking van die mens ten koste van die eer van Jahwe (2:20-22; 14:14-15; 34:1-3; 65:1-5);
- f) verlossing as manifestasie van Jahwe se geregtigheid.

1.6.3 Gestaltegewing van die geskiedenis van interpretasie

Die geskiedenis van interpretasie, en inbegrepe van dit wat Oswalt aandui as temas in die teologie van Jesaja, vind soos volg gestalte:

1.6.3.1 Geskiedenis

Die onderstaande tabel dui aan die ontstaanstydperke van elke periode waarin die boek Jesaja ingedeel word, wie die moontlike outeur is en vir wie daar geskrywe word.

<i>Wanneer/Datering</i>			<i>Wie?</i>	<i>Vir wie?</i>
<i>Tydperk</i>	<i>Skrywer</i>	<i>Datering</i>		
Voor ballingskap	Duhm (1902) Seitz (1993)	740-700 v.C. 740-700 v.C.	Jesaja Jesaja	Israel en Juda Die volk

	Blenkinsopp (2000)	586 v.C.	Jesaja	Ballinge
Tydens ballingskap	Duhm (1902)	550-515 v.C.	Dissipel	Ballinge
Na ballingskap	Duhm (1902) Everson (2000)	515-480 v.C. 539 v.C.	Onbekend Onbekend	Teruggekeerdes Teruggekeerdes

1.6.3.2 Teks

Die onderstaande tabel dui die struktuur in die Hebreeuse Bybel aan waarin Jesaja ingedeel word en die konteks waarin die verskillende dele geskrywe is.

<i>Skrywer</i>	<i>Gattung</i>	<i>Literêre konteks</i>
Hanson (1995)	Poësie	Profeties
Blenkinsopp (2000, 2002, 2003)	Poësie (65%)/Prosa (35%) (Proto-Jesaja), poësie (Deutero- en Trito-Jesaja)	Retories en profeties (Proto-Jesaja en Deutero-Jesaja); profetiese merkers (Trito-Jesaja)
Petersen (2002)	Poësie en Prosa (6-8; 20:1-6; 36-39)	Profeties

1.6.3.3 Teologiese

Die onderstaande tabel dui die verskillende tradisies van verskillende dele van die boek Jesaja aan en wat die teologiese redes is waarom die dele geskrywe is.

<i>Skrywer</i>	<i>Tradisie</i>	<i>Motief/Rede</i>
Seitz (1993)	Sion-teologie (1 Jesaja)	Oordeel en Bevryding (1 Jesaja)
Oswalt (1997)	Deuteronomisties (1 Jesaja)	Jahwe se getrouheid (1 Jesaja)
	Verbond (Deutero-Jesaja)	Jahwe se beslistheid om te verlos (Deutero-Jesaja)
	Restorasie (Trito-Jesaja)	Die volk se verhouding

Blenkinsopp (2000, 2002, 2003)	Deuteronomisties (1 Jesaja, Deutero- en Trito-Jesaja)	met Jahwe (Trito-Jesaja) Jahwe se vermoë en gewilligheid om sorg te dra vir die volk; vertrouenskrisis in die voorspelde profesie
Everson (2000)	Identiteit (1 Jesaja) Verbond (Deutero-Jesaja) Restorasie (Trito-Jesaja)	Oordeel (1 Jesaja) Leierskap (1 Jesaja) Verantwoordelike lewe (Trito-Jesaja)
Tucker (2001)	Profeties; Sinai-verbond; Dawid-dinasties; Sionstradisie (1 Jesaja)	Aanklag van Jahwe oor die volk en die nasies oor hul sondes; die komende oordeel van Jahwe; die verkondiging van goeie nuus deur die profet (1 Jesaja)

1.6.3.4 Gevolgtrekking

Bostaande uiteensetting in 1.6.3.1 – 1.6.3.3 verduidelik hoe kompleks die boek Jesaja is. Elke onderdeel, te wete 1-39, 40-55; 55-66 moet op eie en binne sy konteks verduidelik word. Selfs binne 1-39 is daar gedeeltes wat moontlik later gedateer word. Die ontwikkeling van Jesaja was 'n komplekse proses. Tog vorm die boek 'n eenheid wat nie geïgnoreer kan word nie.

Daar blyk ook redelike eenstemmigheid te wees oor die indeling van die boek Jesaja, naamlik: hoofstukke 1-39, 40-55, 56-66. Geleerdes soos Petersen (2002:61) en McConville (2002:12) volg ander verdelings:

- 1-12 (profesieë oor Juda en Jerusalem);
- 13-23 (orakels teen die nasies);
- 24-27 (apokaliptiek);

- 28-35 (oordeel en heil, asook die visie van 'n regverdigde koning);
- 36-39 (historiese narratiewe);
- 40-55 (die terugkeer vanuit die Babeloniese ballingskap)
- en 56-66 (nuwe hemel en nuwe aarde).

Vanuit die voorafgaande blyk daar 'n wegbeweeg vanaf 'n histories-kritiese benadering (wat vir dekades van die begin van die vorige eeu tot die laat 1970's die Ou-Testamentiese teologie gedomineer het) na 'n meer literêre benadering tot 'n meer teologiese benadering tot die teks te wees, veral tot profetiese literatuur, en veral in 'n komplekse boek soos Jesaja.

Tans is die debat met betrekking tot Jesaja literêr tot teologies met die klem meer teologies, of is dit literêr? Die struktuur van die boek het oor die afgelope paar dekades veel aandag geniet, veral op die boek as 'n eenheid. Tog is daar geleerdes soos Williamson (2006) wat die klem swaar op die literêre debat rondom Jesaja laat val. Vir enige persoon wat met die grammatika werk, sal dit nie 'n probleem wees nie. Dit is asof Williamson huiwer om teologiese uitsprake te maak om veel verder en dieper te gaan in teenstelling met die literêre aspek. Childs (2001) laat die klem meer val op die teologiese aspek sonder om veel aandag te skenk aan die literêre aspek van Jesaja. Dit is om van een kant na die ander kant toe te beweeg.

Baie min van die wyse waarop Jahwe hoop, kom na vore wanneer geleerdes daarvoor skrywe, daardie angstigheid en gespannendheid van Jahwe waar Hy as subjek van קָוָה optree. Meer van die angstigheid, meer van die gespannendheid, meer van dit wat moet wees en wat nie moet wees nie (meer van die antitese) moet na vore kom om sodoende meer inhoud aan קָוָה te gee.

Nie een van bogenoemde benaderings alleen laat reg geskied aan die inhoud van קָוָה nie. Wat nodig word, is 'n holistiese benadering, aangesien parallelisme baie in Jesaja, veral waar קָוָה verskyn, voorkom. Dit sal 'n duideliker prentjie gee van die omstandighede van die volk en van hul klaarblyklike onvermoë om hulle deel van die verbondsverhouding na te kom. Dit sal 'n duideliker prentjie gee van hoe 'n

gemeenskap waar reg en geregtigheid geskied en hoe 'n gemeenskap van waar die reg verbreek en waar daar nie geregtigheid beoefen word nie lyk.

Al die voorkomste van קְוָה is in die poëtiese gedeeltes van Jesaja waar geleerdes besondere aandag aan die poëtiese gedeeltes gee. Die poëtiese gedeeltes laat die belangrikste kenmerk van die Hebreeuse poësie, naamlik parallelisme, skerp op die voorgrond tree. Alhoewel parallelisme 'n baie belangrike kenmerk van die Hebreeuse poësie is, is dit nie net 'n poëtiese kenmerk nie, maar ook 'n kenmerk van prosa. Geleerdes gee min prominensie aan die parallelle gedeeltes waarin קְוָה voorkom.

Ten opsigte van die tema: "God en hoop in Jesaja 5:1-7 aan die hand van parallelismes in die boek Jesaja" sal dit besondere aandag verg om reg te laat geskied aan die tema veral as dit kom by antitetiese parallelisme soos reeds hierbo aangedui.

In samehang met die tema van die proefskrif sal die fokus op antitetiese parallelisme wees en wel teen agtergrond van parallelisme in die algemeen. Met die keuse vir 'n sosio-retoriese benadering sal Jesaja 5:1-7 in al sy verbande ondersoek word.

1.7 Hoofstukindeling

Na aanleiding van die redes vir die keuse vir Jesaja 5:1-7 en die metode vir 'n teologiese ondersoek, sal die studie uit die volgende hoofstukke bestaan:

Hoofstuk 1: Inleiding

Hoofstuk 2: Die Intratekstuele verband van Jesaja 5:1-7

Hoofstuk 3: Die Intertekstuele verband van Jesaja 5:1-7

Hoofstuk 4: Die Sosiale en Kulturele verband van Jesaja 5:1-7

Hoofstuk 5: Die Ideologiese en Teologiese verband van Jesaja 5:1-7

Hoofstuk 6: Opsomming en gevolgtrekking

Bibliografie

Hoofstuk 2 Die Intratekstuele Verband van Jesaja 5:1-7

2.1 Inleiding

In die konteks van die boek Jesaja is Jesaja 5:1-7 'n opsomming van Jahwe se liefdevolle deernis en versorging, die volk se weerspanning en die gevolglike oordeel/straf op die volk se optrede (Miscall 1993:31). Dit word ook as 'n poëtiese meesterstuk van die Ou Testament beskryf (Kaiser 1981:96).

5:1 אֲשִׁירָה נָא לִידִידֵי שִׁירַת דּוֹדֵי לְכַרְמֹו כִּרְם הִיָּה לִידִידֵי בְּקִרְוֹ בְּזֶ-שָׁמֹן:

2 וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שִׁרְק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכֹו וְגַם-יָקַב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:

3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵינִי וּבֵין כְּרָמִי:

4 מַה-לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדּוֹעַ קִוִּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:

5 וַעֲתָה אֹדִיעֵה-נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הֲסָר מְשׁוֹפְתֹו וְהִיָּה לְבַעַר פֶּרֶץ גְּדָרוֹ וְהִיָּה לְמַרְמָס:

6 וְאֲשִׁיתָהוּ בְתֶה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדָר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׂית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר:

7 כִּי כֶרֶם יְהוָה צִבְאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שְׁעִשׂוּעִיו וַיִּקּוּ לְמִשְׁפָּט וְהָגָה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהָגָה צָעֲקָה:

1a "Laat ek tog sing vir²⁰ my Geliefde,

1b 'n liefdeslied oor sy wingerd!"

1c My Geliefde het 'n wingerd

1d bo-op 'n vrugbare helling.

2a Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe,

²⁰ Die preposisie לְ word deur die meeste kommentare met "vir" vertaal (Whedbee 1971:43; Kaiser 1981:43; Oswalt 1986:49; Watts 1985:52).

- 2b en keur wingerdstokke aangeplant.
- 2c Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou
- 2d en ook 'n parskuip daarin uitgekap.
- 2e Hy het gehoop dat dit duiwe sou dra,
- 2f maar dit het suur duiwe voortbring.

- 3a En nou, inwoners van Jerusalem
- 3b en manne van Juda²¹,
- 3c spreek tog reg tussen My
- 3d en my wingerd.

- 4a Wat is daar nog om te doen aan my wingerd
- 4b wat Ek nie daaraan gedoen het nie?
- 4c Waarom het Ek gehoop dat dit duiwe sou voortbring,
- 4d maar dit bring suur duiwe voort?

- 5a En nou, laat Ek tog vir julle bekend maak
- 5b wat Ek met my wingerd gaan maak:
- 5c Ek sal van sy doringheining ontslae raak vir verbranding;
- 5d Ek sal sy klipmuur afbreek sodat dit 'n vertrapte land word.

- 6a En Ek sal dit 'n verwoesting maak:
- 6b dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie,
- 6c en dorings en onkruid sal daar opkom;
- 6d en wat dit betref sal Ek die wolke beveel
- 6e om nie reën daarop te laat val nie.

- 7a Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel
- 7b en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging.
- 7c Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking;
- 7d vir geregtigheid, maar kyk gekerm.

²¹ Sien voetnota 19.

2.2 Die herhalende verband en patroon

Daar is 'n hele paar woorde en frases wat herhaal word, onder andere:

2.2.1 Woorde:

אָ

Dit is 'n tussenwerpsel wat 'n hoflike versoek uitdruk en kan met "asseblief" of "tog" vertaal word (Weingreen 1959:297; Van der Merwe, Naudé & Kroeze 1997:275). Dit benadruk 'n bevel in die eerste persoon (Cowley 1910:559). Dit kom twee keer voor en wel in verse 1a en 3c.

כַּרְם

Dit is 'n substantief wat in al die gevalle waar dit voorkom die manlike vorm het en enkelvoud is. Dit kom ses keer voor en wel in verse 1b, 1c, 3c, 4a, 5b en 7a. Dit kan vertaal word met "wingerd" of "wingerdstok".

לְ

Die preposisie לְ kom elf keer voor en wel in verse 1a, 2e, 4a (X2), 4c, 5b, 5c, 5d, 7c en 7d. In vier van die gevalle, naamlik verse 2e, 4a, 4c en 5c, gaan dit die infinitief constructus vooraf om doel uit te druk (Van der Merwe, Naudé & Kroeze 1997:234). In al die ander gevalle word dit verbind aan die objek teenoor wie iets gedoen word. Dié preposisie, soos ander preposisies, verbind hulself aan woorde, as prefikse wat hulle beheer (Weingreen 1959:26-31). Afhangende van die sintaktiese struktuur kan לְ met "na", "aan", "vir", "tot", "betref", "van", "in" en "deur" vertaal word.

בְּ

Die preposisie בְּ kom drie keer voor en wel in verse 1d, 2c en 2d. Dit dui lokalisering aan en wel ruimtelike plasing, die sogenaamde "*bet locale*" en kan met "bo-op", "in", of "daarin" vertaal word. Net soos לְ verbind dit self aan woorde, as prefikse wat hulle regeer (Weingreen 1959:26-31; Van der Merwe, Naudé & Kroeze 1997:227).

קָוָה

Die werkwoord קָוָה kom drie keer voor en wel in verse 2e, 4c en 7c en kan met "hoop" of "wag" vertaal word. In al drie die gevalle is Jahwe die subjek van die werkwoord. Al drie die werkwoorde is in die *piel*-vorm. Wat interessant is, is dat die eerste en laaste geval in die imperfektum is, terwyl die middelste een in die perfektum is. In verse 2e en 4c word in metaforiese taal genoem waarop gehoop of gewag word, naamlik: עֲנֹבִים, maar die teenoorgestelde word gekry, naamlik: בְּאֲשִׁים (verse 2f en 4d). In verse 7c en 7d word gesê wat dit in reële terme is waarvoor gehoop word: die עֲנֹבִים is מְשֻׁפָּט en יְצִדְקָה; בְּאֲשִׁים is מְשֻׁפָּח en יְצַעְקָה.

עָשָׂה

Die werkwoord עָשָׂה kom sewe keer voor en wel in verse 2e, 2f, 4a, 4b, 4c, 4d, 5b en kan met "dra", "voortbring", "doen" en "maak" vertaal word. In drie van die gevalle, naamlik verse 2e, 4a en 4c, druk dit doel uit. In verse 2e, 2f, 4c en 4d word dit aan die כָּרַם, verbind. Dit is die mees algemene werkwoord in die Ou Testament naas עָמַר "om te sê" en הָיָה "om te wees". Dit kom in al die boeke van die Ou Testament voor en in Jesaja (die substantief ingesluit) kom dit 129 keer voor (Vollmer 1997:944-945).

עָשָׂה in terme van sy basiese betekenis kan vir die produksie van verskeie objekte gebruik word, byvoorbeeld die voorbereiding van voedsel, offers, spesiale etes, ensovoorts. Afhangende van wat/wie die objek is, kan dit ook die betekenis hê van "om navraag te doen". In terme van godsdienstige feesvieringe kan dit ook die betekenis hê van "om af te rig" en "om fees te vier". עָשָׂה speel ook 'n baie belangrike rol in persoonlike verhoudinge in terme van jou optrede en houding teenoor Jahwe, veral as dit kom by woorde soos: רָע "sleg", "onheil"; מִשְׁפָּט "geregtigheid"; חֶסֶד "guns", "genade"; יָשָׁר "reguit"; טוֹב "goed"; צְדָקָה "regverdigheid"; תּוֹעֵבָה "afskuwelikheid"; שָׁלוֹם "vrede" en תּוֹרָה "wet" (Vollmer 1997:946-947).

עֲנָבִים

עֲנָבִים is die meervoud van עֲנָב, die objek waarop Jahwe eintlik gehoop of gewag het en kom voor in 2e en 4c en kan vertaal word met "keur druiwe". Dit kom neëntien keer in die Ou Testament voor (Angerstorfer 2001:211).

בְּאֲשִׁים

בְּאֲשִׁים is die meervoud van בְּאֵשׁ en kom in verse 2f en 4d voor en kan met "suur, onryp druiwe" of "wilde druiwe" vertaal word.

וַעֲתָה

Dit funksioneer as 'n diskoersmerker en dui 'n logiese gevolg aan van die voorafgaande (vv. 1-2; vv. 3-4) en kan met "nou, in die lig van, daarom" vertaal word en kom in verse 3a en 5a voor. Volgens Jenni (1997b:957) dien וַעֲתָה om die gesprek te inisieer. Of soos Kronholm (2001:445) noem, kan dit ook 'n reaksie inlei en dat hierdie reaksie konsekwensies het. Dit kan ook in kontras staan met wat vooraf gebeur het, byvoorbeeld: verse 2a-d teenoor verse 5c-6. Dit is asof Jahwe sê

dat Hy nou lank genoeg gehoop/gewag het. Ek gaan iets aan die omstandighede doen, my geduld is op. Dit lei tot volgende verdelings:

- die lied van die eienaar vir sy wingerd (vv. 1-2), bevat ook 'n beskuldiging teen die wingerd (v. 2f);
- die eienaar wat vir 'n beslissing vra (vv. 3-4);
- die aankondiging (oordeel) van wat die eienaar gaan doen (vv. 5-6);
- die verduideliking van die profeet wie die eienaar is, ook wie die wingerd/beskuldige is en waaraan die wingerd skuldig is [v. 7] (Clements 1980:58; Oswalt 1986:152).

Alhoewel Tucker (2001:88) die merkers in Jes. 5:1-7 erken, speel dit nie 'n rol in hoe hy hierdie gedeelte verdeel nie. Hy neem dit nie in aanmerking nie. Die drie dele waarin hy Jesaja 5:1-7 verdeel, noem hy oneweredige dele, naamlik:

- v. 1a: 'n inleiding wat die aandag van die hoorders soek;
- vv. 1b-6: gelykenis van die wingerd;
- v. 7: die toepassing van dit wat in vv. 1b-6 staan.

Wanneer daar na ander verdelings gekyk word, is dit opmerklik hoe kommentatore van Tucker verskil. Blenkinsopp (2000:206) en Williamson (2006:327-328) het 'n gewysigde verdeling en neem ook nie die merkers in Jesaja 5:1-7 in ag nie, in soverre dit die verdeling beïnvloed. Hulle verdeling sien soos volg daarna uit:

- vers 1a: inleiding tot die lied;
verse 1b-2: die lied;
- verse 3-6: die ondankbare wingerd of hofgeding;
- vers 7: die sleutel tot die gedig.

✎

Dit kom drie keer voor [verse 4b en 6b (X2)] en het die funksie van ontkenning of om iets te verbied (Cowley 1910:556; Weingreen 1959:77-78; Van der Merwe,

Naudé & Kroeze 1997:261). In die eerste geval, naamlik 4b, het dit die funksie dat niks meer bygedoen kan word as wat daar reeds gedoen is nie. In die tweede en derde geval, naamlik 6b, kan niks positiefs gedoen word op grond van wat in vers 6a staan nie, naamlik: "Ek sal dit 'n verwoesting maak".

על

Die eerste een (vers 6d) dui spesifisering (dit verwys na die topiek, die wingerd) aan en kan met "wat (dit) betref" vertaal word. Die tweede een (vers 6e) dui ruimtelike plasing aan (meer spesifiek: lokatief) en kan met "daarop" vertaal word. Dit word veral in die poëtiese boeke van die Bybel in die langer vorms (soos in vers 6e) gevind (Weingreen 1959:87-88; Van der Merwe, Naudé & Kroeze 1997:238-239).

2.2.2 Frases

Daar is een frase wat drie keer verskyn in die gedeelte, eers metafories en dan in reële terme:

v. 2e: וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים

Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, (metafories)

v. 2f: וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:

maar dit het suur druiwe voortbring. (metafories)

v. 4c: מִדּוֹעַ קִנִּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים

Waarom het Ek gehoop dat dit druiwe sou voortbring, (metafories)

v. 4d: וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:

maar dit bring net suur druiwe voort? (metafories)

v. 7c: וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים

Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking; (reëel)

v. 7d: לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:

vir geregtigheid, maar kyk gekerm. (reëel)

In vv. 2e-f, 4c-d, 7c en 7d het ons met antitetiese parallelismes te make. Die optrede van die volk/wingerd is kontrasterend van aard. Die feit dat dit drie keer herhaal word, maak die optrede van Jahwe werklik merkwaardig, veral in die lig van wie Hy is. Derhalwe is die optrede/reaksie van Jahwe ook kontrasterend in die lig van die wingerd/volk se optrede.

2.3 Die progressiewe verband en patroon

Daar is 'n duidelike progressiewe opbou vanaf vers 1 tot vers 7. Hierin speel die volgende 'n belangrike rol:

2.3.1 אָן

In die eerste verdeling (vv. 1-2), met die eerste אָן (v. 1a) rig die eenaar van die wingerd 'n beleefde versoek om 'n lied te sing van hoe pragtig sy wingerd lyk en hoe goed hy dit versorg het, van wat hy alles gedoen het. In v. 2f begin die progressiewe opbou van Jesaja 5:1-7. By die tweede אָן in die tweede verdeling (vv. 3-4) word weer 'n beleefde versoek gerig, maar nie die keer om 'n lied te sing van hoe mooi die wingerd lyk nie, maar om tussen die eenaar en sy wingerd te beslis.

2.3.2 וְעֵתָּה

Die ommeswaai in die houding van die eenaar kom in v. 3a (die eerste keer) en v. 5a (die tweede keer) voor. Die keerpunt in die hele aangeleentheid en die essensie van die omstandighede van die volk word deur וְעֵתָּה ingelei (Williamson 2006:338). Die diskoers/gesprek neem 'n bepaalde rigting in. Die hoorders word telkens deur die gebruik van die merker na die teenswoordige teruggebring (Miscall 1993:31). Dit is interessant om te sien hoe קָוָה en עֲשֵׂה funksioneer.

In v. 2e "wag/hoop" (קָוָה - imperfektum) die eienaar op die wingerd om te produseer. Die wingerd het inderdaad geproduseer. Die feit dat Jahwe drie keer קָוָה, dui daarmee aan hoe Jahwe se geduld tot die uiterste beproef word (Watts 1985:56). Die eienaar se "wag/hoop" is omgesit in 'n skokkende en bittere teleurstelling. Hy het nie die verwagte resultate gekry waarop hy gehoop het nie. In v. 4e is dit asof die eienaar klaar gehoop (קָוָה - perfektum) het en nie kan wag om die oordeel te fel nie. Hy wag nie op die beslissing van die getuies nie. In v. 7c word die imperfektum van קָוָה gebruik om aan te toon wat is dit (in reële terme) wat die eienaar van sy wingerd verwag. Let op die woordspeling (in Hebreeus) tussen wat reg (keur druiwe) en wat verkeerd (suur druiwe) is. Jahwe se hoop was tevergeefs (Westermann 1997:1128). Die lied van die wingerd bevestig dat Jahwe soet en goeie druiwe verwag het, maar alleenlik verdorde druiwe kom te voorskyn (Angerstorfer 2001:211).

Dit is opmerklik wat geleerdes noem in verband met קָוָה: Westermann (1997:1132) noem dat wanneer dit in verband met Jahwe ("ons hoop op U") gebring word, dit 'n karaktertrek van die Ou-Testamentiese verstaan van en verhouding tot Jahwe verteenwoordig. Wanneer dit nie in verhouding met Jahwe gebring word nie gaan die hoop verlore. In die verband waarin dit in Jesaja 5:1-7 met Jahwe as subjek gebring word, vertoon hoop 'n ondubbelsinnige houding van waarop gehoop/gewag word (Waschke 2003:568).

Wat die gebruik van עֲשָׂה betref, het die gebruik daarvan te make met dit wat in vv. 2a-d staan. Dit word verteenwoordig deur die volgende werkwoorde:

- עֲזַק ("omskoffel") (v. 2a);
- סִקַּל ("skoonmaak van die klippe") (v. 2a);
- נָטַע ("aanplant") (v. 2b);
- בָּנָה ("bou") (v. 2c);

- en הִצִּיב ("uitkap") (v. 2d).

Dit is hoekom, volgens Miscall (1993:31), עֲשֵׂה so 'n belangrike rol speel in hierdie, wat hy noem, 'n lied en gelykenis.

Waar עֲשֵׂה te make het met Jahwe as subjek beveel Jahwe dat geregtigheid en reg, guns en genade moet geskied. Dit staan ook in 'n duidelike verband met קָוָה waar dit 'n sekere aksie, 'n sekere houding uitdruk, waar dit die betekenis het dat dit 'n sekere resultaat verwag (Vollmer 1997:944-951). In verse 4b en 5d is Jahwe die subjek van die werkwoord. In vers 7, in reële terme, het Hy reg en geregtigheid by sy volk gesoek, maar dit nie gekry nie. Dit is na aanleiding van wat Hy vir die wingerd gedoen het. Wanneer die klem val op die objek, in die geval die wingerd, met Jahwe as die subjek van עֲשֵׂה, word die karakter van Jahwe se optrede gedefinieer. Dit (עֲשֵׂה) verwys ook verder, volgens Ringgren (2001:392-393), dat 'n bevel van Jahwe uitgevoer word. Dit beskrywe Jahwe se kreatiewe handeling in die geskiedenis (Carpenter 1997c:547).

Indien Jahwe se optrede reg en geregtigheid insluit en die lot op die wingerd val, kan die wingerd tog nie wetsverbreking en gekerm voortbring nie, die teenoorgestelde van dit waarop Jahwe gehoop het nie. Dit druis lynreg in teenoor dit wat עֲשֵׂה aandui, naamlik: Jahwe wat die geskiedenis beheer, sy werking in die kosmos en in individue se lewens (kan die wingerd ingesluit word?). Jahwe demonstreer wie Hy is as Hy עֲשֵׂה. Derhalwe druk עֲשֵׂה sy Naam asook sy uniekheid uit (Vollmer 1997:950). Veronderstel עֲשֵׂה druk al hierdie wonderlike eienskappe van Jahwe uit, waarom lewer die volk 'n teenprestasie in die vorm van wetsverbreking en gekerm ten spyte van wie Jahwe is?

Die eenaar het alles moontlik gedoen wat hy kan om 'n pragtige oes op te lewer. Sy moeitevolle arbeid het 'n muis gebaar. Na aanleiding van vv. 2a-d het die eenaar

alles ingesit. Die eienaar was arbeidsaam en moeisaam in sy hoop (Miscall 1993:31).

Die gebruik van ψ (v. 6a) wat min of meer dieselfde betekenis het as ψ , het te make met dit wat in v. 2f, v. 4d, v. 7c en v. 7d staan:

v. 2f: "maar dit het suur druiwe voortbring";

v. 4d: "maar dit bring net suur druiwe voort?"

v. 7c: "... maar kyk wetsverbreking."

v. 7d: "... maar kyk gekerm."

Dit is opmerklik dat die gesamentlike gebruik van פְּרִים ("wingerd"), עֲנָבִים ("keur druiwe") en בְּאֲשִׁים ("suur/bitter, onryp of wilde druiwe") die hoogste is. Daar is hoë verwagtinge van die wingerd gekoester deur die eienaar. Net die beste was aangeplant, naamlik: שְׂרֵק ("keur wingerstokke") (v. 2b), om die beste op te lewer, naamlik keur druiwe. Dit waarop die eienaar קָנָה het, het niks opgelewer nie. Eintlik is die Eienaar teleurgestel in dit wat opgelewer is, want Hy kan dit nie gebruik nie; dit is onbruikbaar (Williamson 2006:338). Die wingerd het gefaal in dit waarvoor dit geskep is. Hulle was geskep, in reële terme, om reg en geregtigheid te beliggaam. Insteede daarvan het hulle gelewe deur geweld. Die wingerd het nie aan sy doel beantwoord nie (Tucker 2001:89). Die vrugte van hulle lewe was bloedvergiëting en ekonomiese/maatskaplike ongeregtigheid (Lessing 2006:392).

Müller (1995:319-325) vermeld dat die onderhouding van die wingerd soos dit gedoen word in Jesaja 5:2a-d volgehoue onderhouding vereis. Wanneer 'n soort wingerd soos waarvan gesing word in Jesaja 5:1 voortdurend onderhou is waar dit ook al geleë is (Jes. 5:1d), is daar geen ander keuse as om jou daaroor te verbly oor wat die wingerd gaan produseer nie. Die wingerd self is iets om jou oor te verbly en iets waaroor daar net gesing wil word. Voldoende sorg en aandag is nodig om van alles 'n sukses te maak (Kaiser 1972:60). Alleenlik teen dié agtergrond kan jy die beskrywing van die volk as die wingerd van Jahwe ten volle waardeer (Müller 1995:324).

Die volk is Jahwe se wingerd en Jahwe sal tot die uiterste gaan om alles vir die wingerd te doen (Jesaja 27:2-3 en Jeremia 12:10). Dit is opmerklik watter rol die beeld van wingerd speel in die profete, veral as dit kom by die visie en herstel van die volk (Jesaja 27:1-2; 36:17). Volgens Carpenter/Cornelius (1997:724) beskrywe Jesaja 5:1-6 die volk se geskiedenis tot op die tyd van Jesaja as die wingerd van Jahwe. Soos Müller (1995:319-325), noem hulle dat die wingerd se onderhoud met die grootste sorg gepaardgegaan het, maar die wingerd het wilde druiwe voortgebring.

Hierdie wilde of uitgedroogde druiwe wat te voorskyn kom, in stede van die keur druiwe (עֲנָבִים) waarop Jahwe gehoop het, kan niks mee gemaak word nie. Jahwe se hoop is 'n ydele hoop, aldus Angerstorfer (2001:211). Dit is bederf deur die wingerd se optrede. Dit wat die wingerd voortbring is nie eens 'n ordentlike produk nie (Wildberger 1972:169). Al die kostes van Jahwe het op niks uitgeloop nie (Carpenter 1997b:443).

Volgens Jenson (1997:580) is die בְּאֲשִׁים die verrotte druiwe in die wingerd wat met die keur druiwe gekontrasteer word. Dit dui die onaanvaarbare druiwe aan wat in Jahwe se wingerd geproduseer word. Die wingerd het minderwaardige druiwe en nie goeie druiwe geproduseer nie. Hierdie druiwe was heeltewel onverwags en nie die produk waarvoor Jahwe beplan het nie, maar die produk van die volk se eie maaksel, nie Jahwe s'n nie. Jahwe het alles in sy vermoë vir die wingerd gedoen. Die metaforiese gebruik benadruk die korrupte, immorele, opstandige karakter van die volk (Carpenter 1997a:581).

2.3.3 Die antitetiese parallelisme in vv. 2e-f, 4c-d en 7c-d

Die volgende woordpare is waarvan die woorde teenoorgesteldes van mekaar is:

2.3.3.1 עֲנָבִים en בְּאֲשִׁים (vv. 2e-f, 4c-d) (metafories)

2.3.3.2 מִשְׁפָּח en מִשְׁפָּט (v. 7c) (reëel)

2.3.3.3 קְדָקָה וְעֵקֶה (v. 7d) (reëel)

Behalwe hierdie een voorbeeld van antitetiese parallelisme (2.3.3) van קְנִיָּה is daar nog twee voorbeelde in Jesaja en wel Jesaja 40:31 (eksilies) en Jesaja 59:9c en 11c (post-eksilies).

2.4 Die verhalende verband en patroon

Ons het hier in Jesaja 5:1-7 met 'n regspraak wat voorafgegaan word deur strukturele kenmerke van 'n liefdeslied te make. Die vraag is: is dit 'n liefdeslied of nie? Tucker (2001:87-89) laat dié aangeleentheid in die lug hang met die vraag na die genre van vv. 1b-2d, maar praat verder in sy bespreking oor Jesaja 5:1-7, dat vv. 1b-2d 'n liefdeslied is. Daar is nie in diepte ondersoek by Tucker na die genre van vv. 1b-2d nie. Is Childs (2001:45) nie reg as hy sê dat die lied, van meet af, nie 'n liefdeslied is nie, soos dit weergegee word nie, maar 'n lied van 'n geliefde betreffende sy wingerd wat deur iemand anders gesing word? Is dit iemand anders se liefdeslied oor die eienaar en sy wingerd of hoekom sing die eienaar nie self die liefdeslied as die eienaar dan so bekommerd is oor sy wingerd nie?

Die strukturele kenmerke van die liefdeslied bestaan uit die volgende:

- vv. 1a-b: Inleiding tot die liefdeslied;
- vv. 1c-d: Waar die wingerd geleë is;
- vv. 2a-d: Die bewerking van die wingerd.

Die elemente van die regspraak bestaan uit die volgende:

- vv. 2e-f: Beskuldiging;
- v. 3: Oproep van die getuies;
- v. 4: Beslissing;
- vv. 5-6: Oordeel;
- v. 7: Verklaring.

In Jesaja 5:1-7 word daar twee vrae (vv. 4a-b en 4c-d) gevra wat eintlik twee gedeeltes (vv. 1-3 en vv. 5-7) aan mekaar hou. V. 4 dien as oorgang tussen die twee gedeeltes wat betrekking het op die moeitevolle arbeid van die eenaar soos uiteengesit in vv. 2a-b en die oordeel (vv. 5-6) en die verklaring in v. 7. Die twee vrae word ingelei deur מָה ("wat") en מִדּוּעַ ("waarom"). Dié tesame met אֵי (vv. 1a en 3c), וְעַתָּה (vv. 3a en 5a),לֹא ...לֹא (v. 6b), ...-מִ...וְעַל (vv. 6d en 6c) en כִּי (v. 7a) verhoed die leser en hoorder om hulle emosioneel op 'n afstand te hou (Broadt 1997:15). Dit is interessant dat die modes van קָוָה vv. 2e en 7c imperfektum en die in 4c perfektum is (reg in die middel). Dit is asof die eenaar die hoorders wil terugbring na die omstandighede in die hede.

2.5 Die oop-middel-sluit verband en patroon

Ten opsigte van 2.2-2.3 kan die oop-middel-sluit verband en patroon soos volg uiteengesit word:

oop: vv. 1-2a-d;

middel: vv. 2e-4;

sluit: vv. 5-7.

Elk van die drie kan verder onderverdeel word:

oop: vv. 1a-b (inleiding tot die liefdeslied);

vv. 1c-d (ligging van die wingerd);

vv. 2a-d (die bewerking van die wingerd).

middel: vv. 2e-f (beskuldiging teen die wingerd);

v. 3 (oproep van die getuies om te beslis);

v. 4 (vrae ten opsigte van wat reeds gedoen en die hoop wat geskep is).

sluit: vv. 5a-b (bekendmaking);

vv. 5c-6 (oordeel);

v. 7 (verklaring ten opsigte van bogenoemde).

Vers 4 speel duidelik 'n sentrale rol in Jesaja 5:1-7. Daar is 'n bepaalde rede waarom vers 4 'n sentrale rol speel. Dit wys uit die implikasie van wat tevore aangegaan is. Die eenaar van die wingerd laat die getuies toe om te reflekteer op hul reaksies na die oproep in vers 3 om hul mening te hoor van wat die oordeel moet wees. Hulle word betrokke gemaak om 'n besluit te neem. Die eenaar, miskien onregverdiglik, druk die getuienis in die rigting van die antwoord wat hy graag wil hê. Die wingerd het nou geen verskoning nie (Childs 2001:45; Williamson 2006:339).

2.6 Die redenerende verband en patroon

Jahwe is duidelik besig om 'n argument op te bou om sy volk daarvan te oortuig dat dit wat hulle doen, verkeerd is. Hy gebruik die voorbeeld van die פְּרָם om op 'n beleefde en liefdevolle wyse sy volk te benader om uiteindelik uit te kom met wat sosiaal verkeerd is by die volk. Hy gebruik hofterme om sy saak te verduidelik en op te bou.

Die argument is dat insette gelewer is en daar word gewag/gehoop op dividende van wat ingesit is. Dit begin by waar die wingerd geleë is en alles wat gedoen word om die gewenste resultate te lewer. Die rol van die twee vrae in vers 4 is hier ter sprake. Daar was op kwaliteit van dit wat gelewer moet word gehoop, maar die teendeel word gelewer.

Die hele boek van Jesaja, waarvan Jesaja 5:1-7 'n opsomming van is, berus op die aanname om die volk te oorreed om te verander. Jahwe gebruik die teenstrydigheid of antitese dat die volk hulle verkeerdheid moet erken en afkeur. Hulle kan verander en terugkeer na soos die omstandighede voorheen was, naamlik: עֲנִיּוֹת ("keur druiwe") (vv. 2e en 4c) of in reële terme omgesit, מִשְׁפָּט ("reg") (v. 7c) en צְדָקָה ("geregtigheid") (v. 7d) (Miscall 1993:31). Indien Miscall (1993:31) korrek is in sy aanname dat die hele boek Jesaja berus op die aanname om die volk te oorreed

om te verander dan kan gevra word wat behels die "reg" en "geregtigheid" wat die volk moet beoefen? Beteken dit dat hierdie woorde het inhoud as die volk hulle skuldig gemaak het aan die voortbring van "suur druiwe" in stede van "keur druiwe"? Oswalt (1986:154) gee inhoud daaraan as hy sê dat die wingerd hulle skuldig gemaak het aan verdrukking en geweld. Kan dit wees? Is daar nie meer as net verdrukking en geweld nie? Soveel so dat Jahwe Hom wil afsny of die wingerd wil vernietig. Dit is asof Jahwe vra, waar kom die wilde druiwe vandaan? Dit is oneetbaar en onooglik. Die uitkoms van dit wat verwag word, maak van alles 'n groot mislukking (Snijders 1969:74).

Dit is juis opvallend dat wanneer daar na Jesaja 5:1-7 gekyk word, alreeds van vers 1 af, daar drie karakters betrokke is, naamlik die profeet, die Eienaar en die wingerd. Die vraag is as die profeet vanaf verse 1-2 aan die woord is en in vers 7, praat hy namens homself of namens iemand anders? Indien die profeet volgens Tucker (2001:88) namens homself praat, sluit dit ook in verse 3-6. Dan is die profeet die eienaar en is die wingerd syne, volgens Tucker. Dit maak nie sin nie. Vanaf verse 1-2 praat die profeet van iemand anders, nie homself nie, naamlik die Eienaar van die wingerd. Indien die profeet alleen aan die woord is, dan tree hy namens die Eienaar op. Vanaf verse 3-6 word die rolle van sprekers omgeruil en is die Eienaar self aan die woord. In vers 7 is die profeet aan die woord. In terme van struktuur-indeling, in terme van wie aan die woord is, kan die struktuur soos volg daarna uitsien:

verse 1-2 (die profeet);

verse 3-6 (die Eienaar);

vers 7 (die profeet).

2.7 Die sensories-estetiese verband en patroon

Die woord "sensories" in sensories-estetiese staan in verband met die sintuiglike waarneming, met ander woorde dit wat gewaar kan word, die visuele. "Esteties" weer het met waardering te make, met ander woorde die vermoë tot gevoel, die toon van emosies. Die sensories-estetiese verband van 'n teks berus op die ruimte

van gewaarwordinge wat die teks vergestalt en die wyse waarin die teks hulle vergestalt (Robbins 1996b:28-29).

Die sensories-estetiese verband en patroon van die teks sien soos volg daaruit:

1a "Laat Ek tog sing vir my Geliefde,

1b 'n liefdeslied oor sy wingerd!"

1c My Geliefde het 'n wingerd

1d op 'n vrugbare helling.

'n Beleefde versoek in die eerste persoon word gerig. Dit skep die gevoel dat iets moois gaan plaasvind. Dit wat plaasvind is 'n lied wat gesing gaan word. Die feit dat die woord "geliefde" twee keer herhaal word, wil sê dat daar 'n besondere verhouding is tussen die een wat sing en die eenaar van die wingerd en ook tussen die eenaar en die wingerd self. Dit waaroor gesing word in terme van die wingerd self, waar dit geleë is en in watter tipe grond die wingerd staan, maak dit anders nie moontlik dat 'n persoon oor die wingerd gaande kan raak nie. Dit wat gehoor word van die wingerd is dat die wingerd lowergroen is. Daar is ook 'n gevoel van toegeneentheid teenoor die wingerd veral in terme van wat van die wingerd gesing word.

2a Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe,

2b en keur wingerdstokke aangeplant;

2c en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou

2d en ook 'n parskuip daarin uitgekap;

2e en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra,

2f maar dit het suur druiwe voortgebring.

Wat gesien kan word, is dat die wingerdstokke sorgvuldig gekies is. Net die beste van die beste is goed genoeg om die beste voort te bring. Daarvoor is nodig dat die grond waarin die keur wingerdstokke aangeplant word, reg sal wees. Die grond moet reg bewerk word, met ander woorde, dit moet omgeskoffel en van die klippe skoongemaak word. Die helling is baie klipperig. Vir dit wat voortgebring sal word, is 'n toring en 'n parskuip nodig om dit wat verwag word, te bewerk.

Die Eienaar van die wingerd hoop vir die allerbeste. Die woord "hoop" impliseer 'n geval van gespannedheid en angstigheid. Daar is 'n gevoel van ongeduld, 'n gevoel van nie kan wag om die gewenste resultaat te kry van dit waarvoor gehoop word nie. Die hoop beskaam en skep die gevoel van teleurstelling, want volgens Oswalt (1986:153) het die bewerking van die wingerd 'n sekere gevoel by Jahwe (Eienaar van die wingerd) geskep in terme van wat Hy alles aan die wingerd gedoen het, van wat Hy alles in die wingerd geïnvesteer het. Oswalt is reg as hy sê dat Jahwe se hoop 'n vergeefse hoop of anders gestel 'n teleurgestelde investering is.

- 3a En nou, inwoners van Jerusalem
- 3b en manne van Juda,
- 3c spreek tog reg tussen My
- 3d en my wingerd.

'n Waardeoordeel, hier en nou, word van die getuies gevra in terme van dit wat die wingerd voortbring en dit wat in die wingerd geïnvesteer is.

- 4a Wat is daar meer om te doen aan my wingerd
- 4b wat Ek nie daaraan gedoen het nie?
- 4c Waarom het Ek gehoop dat dit druiwe sou voortbring,
- 4d maar dit bring net suur druiwe voort?

Die emosies/gevoel is duidelik waarneembaar. 'n Beskuldigende toon word in verse 4c-d gehoor. Die skok en teleurstelling is groot. Dit waarop gehoop is, realiseer nie. Dit wat voortgebring is, proe galbitter. Die druiwe is vrot en kan nie gebruik word nie. Dit is asof daar 'n stank in die lug hang wat die atmosfeer onuithoudbaar maak en die volgende tot gevolg het:

- 5a En nou, laat Ek tog vir julle bekend maak
- 5b wat Ek met my wingerd gaan maak:
- 5c Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding;
- 5d Ek sal sy klipmuur afbreek sodat dit 'n vertrapping word.
- 6a Ek sal dit 'n verwoesting maak:

- 6b dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie,
- 6c en dorings en onkruid sal daar opkom;
- 6d en wat dit betref sal Ek die wolke beveel
- 6e om nie reën daarop te laat val nie.

Geen wonder die subjek van הָקָה kom tot bostaande gevolgtrekking nie. Dit maak die oordeel onafwendbaar. Dit is oordeel wat op die visueel oortreffende trap neerkom. Die helling met die eens lowergroep wingerd sal nou visueel gesproke in 'n wildernis omskep word weens die wingerd se onproduktiwiteit.

- 7a Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel
- 7b en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging.
- 7c Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking;
- 7d vir geregtigheid, maar kyk gekerm.

Nou word verklaar wie die wingerd is en waarop in reële terme gehoop word. Wat wel interessant is, is die woorde "tuin van sy verlustiging". Dit skep 'n positiewe gevoel. Waarin lê die verlustiging? Williamson (2006:342-343) noem dat 7a en 7b moontlik twee sinonieme kan wees, dat 7b net 'n ander manier is om na 7a te verwys of dat 7b moontlik 'n meer populêre verwysing na die wingerd in sy totaliteit is. Die mense van Juda was meer in guns of 'n meer bevoorregte groep in die hele volk. Wat baie interessant is wat Williamson noem, is dat die verwysing net die teleurgestelde ervaring van Jahwe verhoog. Die verhouding tussen Jahwe en die volk het versuur, sodanig dat Jahwe nie meer vir die verhouding kans sien nie.

Verder kan op die sinspeling van die woorde gelet word, wat kwaliteit betref, tussen "keur druiwe" en "suur druiwe" (vv. 2e-f en vv. 4c-d) metafories gesproke en die opbou tot die verklaring in v. 7. In v. 7 word dit in reële terme omgesit en weer moet gewys word op die kontrasterende sinspeling (in Hebreeus klink dit byna dieselfde) tussen "reg" en "wetsverbreking" (v. 7c) en tussen "geregtigheid" en "gekerm" (v. 7d).

Wat die subjek van קוֹה betref, ervaar die subjek teenstrydige emosies in terme van die resultate waarop gehoop word aan die een kant en dit wat voortgebring word deur die wingerd aan die ander kant. Dit is die moeilikste van omstandighede om in te verkeer. Kan dit gesê word dat Jahwe se houding in terme van קוֹה verander het met betrekking tot dit wat die wingerd/volk voortbring, dat Jahwe nou negatief optree (Waschke 2003:568)? Geen wonder dit was vir die subjek van קוֹה 'n pynlike ervaring om die toestand van die wingerd so te aanskou nie (Williamson 2006:336). Sensories en esteties gesproke kan in Jesaja 5:1-7 van kontrasterende emosies en handeling gepraat word, byvoorbeeld: opgewondenheid en teleurstelling, oes en oordeel.

Die wyse waarop Jesaja 5:1-7 begin en waarop dit eindig is belangrik, natuurlik beheer deur die vrae wat in v. 4 gevra word. Volgens Seitz (1993:325) hang die lotsbestemming van die volk in die lug. Die wingerd het nie aan die verwagting van die eienaar voldoen nie (Sweeney 1996b:50). Van opgewondenheid en oes is daar geen sprake nie, net teleurstelling en oordeel. Die wingerd het gefaal om haar ware karakter uit te beeld (Brueggemann 1998a:49).

2.8 Gevolgtrekking

Die gebruik van die lied en van 'n hofgeding is 'n ironiese kombinasie wat verskeie vrae laat ontstaan. Vrae soos: indien Jahwe as Eienaar ongelukkig is oor die tipe produk wat die wingerd (in die geval die volk) voortbring, waarom het Hy dit nie self geproduseer nie? Waarom eers 'n mooi begin en alles insit, al die moeite doen (verse 1c-2d) en dan van houding verander as alles nie volgens plan verloop soos wat daar gehoop is nie? Waarom nie net die genre van 'n hofgeding gebruik en alles afhandel nie, maar 'n lied ook daarby gebruik? Dit rym nie. Wil die profeet ons iets vertel deur die twee tipes genres saam te gebruik deur juis die ironie van die omstandighede uit te wys?

Dit is juis die ironie. Dit is die enigste geval waar Jahwe en juis Jahwe alleen die subjek van קוֹה is. Net in nog een ander geval is Jahwe die subjek van die hoop en

wel by קָחָה (Jesaja 30:18a). Dáár is Jahwe ongeduldig en kan nie wag om goed te doen nie. Nêrens op 'n ander plek in die Ou Testament is Jahwe die subjek van קָחָה nie. In al die ander gevalle is 'n mensekind die subjek. Wat wil die perikoop sê met Jahwe as die subjek en veral hierdie geval wat die enigste geval is? Wat is die motief daaragter as Jahwe as die subjek hoop op verwagte/gewensde resultate en die objek kan nie daaraan voldoen nie?

Dit is opmerklik dat Jahwe getuies oproep om die omstandighede te kom beoordeel wat 'n belangrike bestanddeel van 'n hofgeding is, maar dan nie die getuies nodig het nie, want Hy het klaar tot 'n gevolgtrekking gekom. Wat ironies is, is dat die getuies ook die beskuldiges is. Moet die beskuldiges oor hulle eie lot beslis? Wat Jahwe laat besluit het dat Hy nie meer die getuies en hulle beoordeling nodig het nie, is die vrae in vers 4. Niks gaan Hom meer van plan laat verander nie.

Jahwe se optrede word juis deur die beskuldiges se toedoen bepaal. Hier speel die antitetiese parallelisme van קָחָה 'n belangrike rol. Wat is die teologiese impak daarvan op die beskuldiges se toekoms met Jahwe as die subjek van קָחָה?

Hoofstuk 3 Die Intertekstuele verband van Jesaja 5:1-7

3.1 Inleiding

Die intertekstuele verband van 'n teks hou verband met hoe die interaktiewe wêreld van die teks betree word. Dit is dus die verteenwoordiging van, die verwysing na en die gebruik van verskynsels in die wêreld buite die teks wat vertolk word. Dit gaan oor die vertolking van die taal met buite materiaal en fisiese objekte, historiese gebeure, gebruike, waardes, rolle, instellings en sisteme (Robbins 1996b:40). Wat is die verband van dit wat in Jesaja 5:1-7 staan met die wêreld waarin die profeet hierdie boodskap van מִשְׁפָּט ("reg") en צְדָקָה ("geregtigheid") teenoor מִשְׁפָּח ("wetsverbreking") en גֵּעֵרָה ("gekerm"), lewer? Wat behels die "reg", "geregtigheid", "wetsverbreking" en "gekerm"? Hoe moet קֵוָה ("hoop") teologies verstaan word wanneer Jesaja 5:1-7 in verband met ander tekste, veral profetiese tekste en veral wanneer van retoriese metodes gebruik gemaak word, ondersoek word en wat is die rol van parallelisme in die ondersoek? Wat behels dit waarop Jahwe קָוָה; wat is die rol van Jahwe in die hele proses en wat moet die hoorders (die volk) doen om "reg" en "geregtigheid" te beoefen? Watter boodskap hou dit vir ons huidig in in die beoefening van reg en geregtigheid en die tegelyke funksionering van wetsbreking en gekerm? Uit die ondersoek sal dit duidelik blyk waarom daar 'n keuse vir Jesaja 5:1-7 gemaak word.

In die lig van bogenoemde is dit belangrik om nie net te weet wat om oor te dra nie, maar ook hoe om dit oor te dra (Trible 1994:26). Die "hoe" moet nie net gedefinieer word nie maar dit moet ook beskryf word hoe die "hoe" aangebied word. Hoe sit die skrywer sy saak of argument uiteen om sy gehoor of leser te oortuig?

Daarom vra Muilenburg (1969:1-8) vir 'n groter klem op die literêre impak van die teks. Sy bedoeling is dat die teks in al sy fasette ontleed moet word. Dit is wat retoriese analise se bydrae tot Bybelse eksegetiese inhoud (Patrick & Schult 1990:12). Patrick en Schult (1990:13-24) maak 'n hele paar interessante opmerkings in terme van retoriese analise indien die teks behoorlik verstaan moet word:

- a) Die teks het in die retoriese proses 'n lewe van sy eie om die leser in staat te stel om die teks in die verhouding tot die gehoor of leser te herontdek.
- b) Die teks het 'n spesifieke funksie, in terme van genre, in die gemeenskap en die effek wat dit op die gemeenskap het. Die inhoud van die teks, naamlik die boodskap, word gebruik om 'n verandering van gedagte by die gehoor teweeg te bring. Dit is hoekom inhoud en vorm onlosmaaklik aanmekaar verbind is. Daarom moet die vorm nie die doel self wees nie, maar eerder 'n wyse waarop die spesifieke teks (en in die proefskrif se geval – Jesaja 5:1-7) in al sy besonderheid verstaan moet word.
- c) Indien die teks behoorlik verstaan moet word moet die geestelike en teologiese aannames van die teks in ag geneem word.
- d) 'n Analitiese benadering tot die teks vra dat 'n persoon die teks behoorlik moet ontleed in soverre die persoon se vermoëns dit toelaat. Daar moet dus 'n duidelike onderskeid getref word tussen wat 'n teks beteken het en wat dit tans beteken. Daarom is dit belangrik om betrokke te raak en steeds getrou te wees aan jou kritiese verantwoordelikheid.
- e) In 'n analitiese benadering moet die navorser 'n interpretasie van sy eie aanbied. Dit hou 'n optrede van verdere beoordeling in. Die teks vra dat jy tot 'n beslissing kom. Die teks moet verklaar word tot die beste teks wat dit in die volle sin van die woord kan wees. Daar moet nuwe moontlikhede van verstaan kom.
- f) Die nuwe moontlikhede kan 'n persoon nie vir homself hou nie. Hy moet dit aanbied aan die geloofsgemeenskap waartoe hy behoort en indien verder ook aan die gemeenskap in die algemeen om te bepaal of die interpretasie en die beoordeling in ooreenstemming met die standaarde in daardie betrokke gemeenskap is.

Verder moet die navorser in gedagte hou dat die profete op hoogs effektiewe wyse van retoriese strategieë gebruik gemaak het om hul boodskap oor te dra (Lessing 2006:391). Indien dit die geval is, word retoriese analise nie net beskou as een van baie eksegetiese metodes wat jy kan kies nie, maar as deel van die eksegetiese operasie (Meynet 1998:309). Die waardevolheid van retoriese analise word juis beklemtoon wanneer die profete, en in die geval van Jesaja 5:1-7, van 'n

gekombineerde genre gebruik maak, naamlik die גִּיב־genre en die liefdeslied, om sy gehoor met die aard van die boodskap te bereik en daarvan te oortuig. Dit demonstreer die wyse waarop die profeet sy gehoor oortuig om sy boodskap tuis te bring (Gitay 1981:41; 1991:5; 1997:44). Die boodskap beïnvloed nie net die oorspronklike gehoor nie, maar ook die huidige leser en verklaarder en so ook toekomstige geslagte wat die teks lees (Broadt 1997:1).

Aangesien die navorsing op Jesaja 5:1-7 is, meld Gitay (2001:109-110) dat daar verskeie literêre strategieë was wat al op die boek Jesaja toegepas is, naamlik:

- a) wanneer geleerdes vanuit die agtergrond van 'n boek uitgaan;
- b) wanneer navorsing volgens die tema van 'n boek gedoen word;
- c) wanneer geleerdes hulle gevolgtrekking as die enigste gevolgtrekking tot 'n bepaalde saak in die teologiese diskoers aanbied;
- d) wanneer die materiaal van 'n boek hervorm word en dit as eie literêre vertrekpunt aangebied word; en
- e) wanneer persone op grond van hul ideologiese sieninge van ander verskil.

Gitay (2001:117-118) is van mening en tereg ook dat 'n teks sonder inagneming van sy konteks geen teks is nie. Daarom beveel hy 'n kontekstuele lees van die teks aan. Wanneer dit (retoriese lees van die teks) gebeur, ontstaan daar kontekstuele verhoudinge tussen die leser en die teks. Die retoriese situasie en sy globale tema is die oorsaak van die profetiese diskoers (Gitay 1983:221).

In die hele retoriese proses is daar drie partye betrokke, naamlik die teks, die gehoor of die leser en die skrywer. Die verhoudinge tussen die partye moet beskryf word ten einde uit te kom by die volgende: "Hoe moet "hoop" in Jesaja, en meer spesifiek Jesaja 5:1-7, teologies verstaan word?" Ten einde hierdie doel te bereik moet na drie modes van retoriek gekyk word, naamlik hoe kom die rede of die verstaan, die emosie van die gehoor en die etiese sy of integriteit van die skrywer ten einde sy gehoor of leser se vertrouwe te wen in die saak wat hy stel, ter sprake (Watts 2008:187-188). Indien die nodige verandering van gedagte by die gehoor teweeg gebring wil word moet daar nie net gefokus word op die betekenis van die

teks as sodanig nie, maar ook op die impak wat die teks op die gehoor of leser het. Die profeet moet die omstandighede, die gevoelens, die politieke en religieuse houdinge van sy gehoor in ag neem as hy wil hê dat sy boodskap enige impak op sy gehoor moet hê (Gitay 1981:7-41; 1991:6).

Met ander woorde 'n retoriese lees van die teks alleen, alhoewel aanbevelenswaardig, is nie genoeg nie. Die sosiale, die kulturele, die ideologiese en die teologiese verband van die teks moet ook in ag geneem word indien die teks behoorlik verstaan moet word.

In die hele proses van oortuiging speel die datering van Jesaja 5 'n belangrike rol, veral as Jesaja 5:1-7 in sy intertekstuele verband vergelyk word. Dit is dan ook belangrik vir die interpretasie van Jesaja 5:1-7 in terme van קְנֹה, מְשֻׁט, וצִדְקָה.

3.2 Die voorlopige datering van Jesaja 5

Daar is 'n aansienlike debat oor die datering van die teks (meer spesifiek die Jesaja-tekst). Een van die aanvaarde kritiese hipoteses stel voor dat baie dele indien nie die meeste nie, nie in die 8ste eeu v.C. geskrywe is nie (Williamson 1996:116-155).

Daar blyk ook nie redelike eenstemmigheid te wees oor die datering van Jesaja nie; selfs nie eens oor die drie indelings van Jesaja nie. Alhoewel die meeste geleerdes hoofstuk 5 hanteer as deel van die groter geheel (hoofstukke 5-12), word daar ook 'n saak uitgemaak vir of teen die eenheid van Jesaja en beïnvloed dit die datering van Jesaja (Grogan 1988:8-11). Indien Jesaja as boek in sy geheel as literêre eenheid die uitgangspunt is, vestig dit die basis vir die verstaan van die individuele eenhede waaruit dit saamgestel is en voorsien dit weer 'n literêre konteks wat onvermydelik op die verstaan van die onderskeie dele van die geheel 'n effek moet hê (Carr 1996:167). Gitay (1991:2) is een van diegene wat Jesaja as 'n eenheid beskou. Retories gesproke beskou Gitay (1991:88-90) Jesaja 5 as een adres aan die volk. In Jesaja 5 gaan dit vir hom om die verhouding tussen verse 1-7 en 8-30. Verse 1-7 funksioneer as 'n inleiding. Die vraag na hoofstuk 5 as 'n eenheid is ingewikkeld. 5:8-24 en 10:1-4 word as 'n eenheid beskou weens die וְהִי ("wee")

partikel wat hulle aan mekaar verbind weens die sosiale kritiek op die volk se lewe. 5:25-30 gaan oor oorlog weens die volk se politieke reaksie oor hoe hulle die omstandighede beoordeel. 5:25-30 (politieke reaksie) en 5:8-24 (sosiale kritiek) beïnvloed die Jesaja-diskoers en hoe קְנִיָּה teologies verstaan moet word.

Die vraag is net of dit moontlik is om Jesaja 5 meer spesifiek te dateer? Vir Seitz (1993:25-26) is daar verskeie faktore wat daartoe aanleiding gee om dit meer as pre-Ussia materiaal te lees en dan spesifiek gemik op die Noordelike Koninkryk, maar dan vanuit die volk se eie geskiedenis, veral uit 2 Konings 15:29 en 32, 16:5 en 17:18-23. Volgens Blenkinsopp (2000:73), soos ook by Gitay (1991:88), is daar die geneigdheid onder kritiese geleerdes in die afgelope dekades om te aanvaar dat beide die Pentateug en die boek Jesaja essensieel Tweede Tempel samestellings, is literêre konstruksies wat deur die skolastiese elite gedurende die Persiese periode (500-200 v.C.) of selfs later saamgestel is. Watts (1985:xxiv) is op dieselfde spoor as hy die datering van die voltooiing van Jesaja in 435 v.C. plaas. Vir Sweeney (1996a:116) funksioneer Jesaja 5-12 as deel van die finale redaksie van die boek Jesaja wat in die laat 5de eeu v.C. teweeg gebring is.

Dit is moeilik om 'n presiese datering vir Jesaja 5:1-7 vas te stel. Dit is daarom nie verrassend dat belangstelling in die persoon en persoonlikheid van 'n historiese Jesaja het vir menige kommentatore afgeneem. Dit mag rederlikerwys aanvaar word dat die berusting van Jesaja se outeurskap op die drie titels (1:1; 2:1; 13:1), wat van 'n latere datering mag wees, moeilik in die tyd van die profeet terug geplaas kan word. Daar is ook aansienlike intertekstuele oorvleueling tussen die boek Jesaja en die Klein Profete, tot so 'n mate dat redaktors van die profetiese materiaal hulleself toegelaat het om profetiese spreuke aan spesifieke outeurs toe te dig. Die boek Jesaja het as 'n soort afsetsel/waarborg vir veelsoortige profesieë, wat handel oor die bestemming van Jerusalem en Juda, gedien. Die prosaverhale in hoofstukke 7, 20 en 36-39, bemoeilik die kwessie van datering aangesien hierdie hoofstukke 'n profetiese figuur, 'n "man_van God", verteenwoordig. Dit verskil betekenisvol van die outeur van die profetiese spreuke. (Blenkinsopp 2000:73-74). Indien die datering volgens Watts (1985:xxiv) berus op die voltooiing van die boek wat laat genoeg is om al die historiese verwysings in die boek in te sluit dan is

Jesaja se woorde selfs in 435 v.C. geldig, alhoewel hy sekere gedeeltes in Jesaja vroeër dateer: hoofstuk 7 (734 v.C.); hoofstuk 20 (714-712 v.C.); hoofstukke 45-46 (540 v.C.); hoofstuk 63 (435 v.C.). Vir Gitay (1988:88) is die boek Jesaja die resultaat van 'n teologiese redaksionele proses. Sweeney (1996a:119) is van mening dat alhoewel die teenswoordige vorm van hoofstukke voortvloei uit die 7de eeuse Josiaanse redaksie van Jesaja, funksioneer hierdie hoofstukke as deel van die 6de eeuse en 5de eeuse redaksie van die boek. Indien Blenkinsopp, Gitay, Watts en Sweeney se menings rondom die datering van Jesaja 5 aanvaar word, word Jesaja 5:1-7 as laat post-eksilies gedateer²². Daar is ook geen moontlike samehang met 27:2-6 in die bespreking oor die datering van 5:1-7 nie; net wanneer dit oor die intertekstuele verhouding tussen die twee gaan.

3.3 Moontlike tipes intertekstuele verbande

Die mondelinge en opskrifgestelde intertekstuele verband van 'n teks het te make met hoe die teks gevorm en hervorm word, hetsy deur middel van uitdruklike verwysing of daarsonder, deur die taal van ander tekste te gebruik. Die teks herhaal, rekontekstualiseer, herformuleer woorde of frases uit ander bestaande tekste (Watson 2002b:187). Dit noodsaak die leser om ander "tekste" na te gaan wat binne die teks, wat gelees word, funksioneer. Daar moet gekyk word na woorde of frases binne die teks van ander tekste, om na te gaan waarom die teks 'n retoriese impak op die eerste gehoor of leser het. Dit mag mondelings of opskrifgesteld wees (De Silva 1999:36; Anum 2009:2).

Robbins (1996b:40-58) bied vyf maniere aan waarop die mondelinge en opskrifgestelde intertekstuele verband van die teks omskryf kan word, naamlik herhaling, rekontekstualisering, herformulering, verhalende versterking en tematiese uitbreiding. Robbins gaan van die mening uit dat die persoon wat die teks verklaar, op die verhouding tussen die skrywer en die teks werk. Moet dit tussen die skrywer en die teks wees? Waarom nie die verhouding tussen die teks en die leser nie? Die leser kan sekerlik nie bewus wees van die verhoudinge tussen die teks en ander tekste wat aan die skrywer bekend is nie. Of is die leser ook bewus van die

²² Vir verdere bespreking sien die mening op bl. 234-235 onder 4.8.4

historiese of kulturele faktore wat die teks kon beïnvloed het waarvan die skrywer moontlik nie bewus was nie (Culpepper 1998:73-74).

Dean (1998:86), in reaksie op Robbins, beskrywe die mondelinge en opskrifgestelde intertekstuele verband as die teks se verhouding met ander literature, historiese gebeure en sosiale strukture. Dit beskrywe ook hoe die teks die woorde van die mondelinge en geskrewe tradisies weergee. Dit is interessant hoe Newby (1998:96-97) noem dat die mondelinge en opskrifgestelde intertekstuele verband gebruik kan word, om in Sûra 11 van die Koran die verhaal van Noag, deur middel van herhaling en rekontekstualisering, terug te vind. Dit beteken dat vir die Ou Testament, veral in die profetiese literatuur, verhale en frases op ander plekke in die literatuur van die teks teruggevind kan word, hetsy in 'n beknopte of in 'n uitgebreide vorm, deur die vyf maniere wat Robbins (1996b:40-58) aanbied om die mondelinge en opskrifgestelde intertekstuele verband van die teks te beskryf. As deel van die groter prentjie van sosio-retoriese analise gaan Robbins vir 'n sosio-retoriese hermeneutiek; met ander woorde al die kenmerke van 'n teks se sosio-retoriese vermoëns en effek tesame met die sosiale, kulturele, ideologiese en teologiese funksies wat dit aanbied (Robbins 1998b:103). Die vyf maniere van die mondelinge en opskrifgestelde intertekstuele verband van die teks kan soos volg omskryf word:

3.3.1 Herhaling

Dit gaan om die oordra van uitsprake of verhale, hetsy deur middel van die mondelinge of geskrewe tradisie, in die presiese of verskillende woorde waarin die persoon die uitspraak of verhaal ontvang (Robbins 1996b:41). Die feit dat Robbins baie aandag hieraan skenk, wil sê dat herhaling 'n baie belangrike strategie is om jou boodskap oor te dra om sodoende jou gehoor te oortuig. In Jesaja se geval, veral in die lied van die wingerd (5:1-7), is dit die bedoeling om lewendige beskrywings te gee om sodoende die gehoor se aandag gevange te hou, veral die beskrywing van die wingerd en die tipe produk wat die wingerd oplewer. Dit versterk die indruk van die werklikheid, naamlik van **מִשְׁפָּח** ("wetsverbreking") en **צִעְקָה** ("gekerm") (Gitay 1981:9-10).

Die meeste geleerdes is dit eens dat herhaling 'n hoofkenmerk van die Hebraeuse retoriek en styl is en dat dit 'n beslissende rol in die Ou Testament speel. Dit is in die Hebraeuse taal op sintaktiese en morfologiese vlak ingebou. Dit hou die gedagtegang van die teks gefokus; dit gee 'n gevoel van totaliteit/eenheid en beweging; dit baken die grense af en gee struktuur aan die teks; dit noop die leser om aandag te gee waarom sekere dinge herhaal word en om te bepaal waarom. Die impak van herhaling bepaal die oordingsvermoë van die teks (Muller 1984:193-207; Tribble 1994:28; Revell 1997:92; Strawn 2003:219-230; Lessing 2006:393; Boase 2006:34). Herhaling in die teks het 'n teologiese funksie en na aanleiding van die herhaling, is dit wat bepaal moet word, wat 'n merkbare kenmerk van die Ou Testament is (Briggs 2006:95). Met ander woorde die leser of die persoon wat die teks lees moet 'n waardeoordeel gee van dit wat gelees word. Herhaling van woorde, frases of sinne, as 'n kragtige instrument, om 'n verhaal te vertel, kan juis gebruik word om 'n skare emosioneel op te sweep. Die leser of gehoor moet juis 'n verandering ondergaan. 'n Persoon kan nie dieselfde bly indien herhaling nie behoorlik toegepas word nie. Dit mag moontlik die sleutel tot die verhaal wees (Longman 1993:70; Vidars 1994:98; Redmond 2006:56; Walsh 2010:81).

Herhaling kan op verskeie wyses in die teks teenwoordig wees (Robbins 1996b:41-47), naamlik:

- a) Die herhaling kan dieselfde woorde in 'n ander geskrewe teks wees²³.
- b) Die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille²⁴.

²³ Die volgende woorde in Markus 7:10a, behalwe die woorde "want Moses het gesê", naamlik: "eer jou vader en jou moeder", is presies dieselfde woorde as wat staan in Deuteronomium 5:16a: "eer jou vader en jou moeder".

²⁴ 'n Voorbeeld is Johannes 2:17: "En sy dissipels het onthou dat daar geskrywe is: Die ywer vir u huis het my verteer." In Psalm 69:10 is daar een verskil. Vers 10a begin met "want" as die rede vir dit wat in vers 9 staan. Dit lees soos volg: "*want* die ywer vir u huis het my verteer."

- c) Herhaling mag sekere woorde uitlaat om die verklaring beknopt en pittig te maak²⁵.
- d) Herhaling hoef nie net in dieselfde woorde te wees nie, maar kan ook in ander woorde gebruik word²⁶.
- e) Herhaling wat sommige van die woorde van die verhaal in die Bybelse teks, met woorde wat eie is aan die teks, gebruik²⁷.
- f) Die herhaling van woorde wat eie aan 'n persoon in die verhaal is²⁸.
- g) Herhaling wat opeenvolgende tekste wat verskeie periodes insluit, opsom²⁹.

²⁵ 'n Voorbeeld hiervan is 1 Korinthiërs 1:31: "Daarom, soos geskrywe is: Die wat roem, moet in die Here roem." Hierdie vers is 'n verkorting van Jeremia 9:23:

"maar *laat hy wat wil roem, hom hierop beroem*
dat hy verstaan en My ken,
dat Ek *die Here* is wat goedertierenheid bring,
reg en geregtigheid op die aarde;
want in die dinge het Ek 'n behae, spreek die
Here."

²⁶ 'n Voorbeeld is die herhaling van Paulus van die gebod van Jesus "dat die wat die evangelie verkondig, bepaal dat hulle van die evangelie moet lewe (1 Korinthiërs 9:14). Dit bestaan in 'n ander geskrewe teks in die volgende vorm: "want die arbeider is sy voedsel werd" (Matthéüs 10:10).

²⁷ So 'n teks is Handeling 7:30-32:

"En toe die veertig jaar verby was, *het 'n Engel van die Here aan hom verskyn* in die woestyn van die berg Sinai, *in die vuurvlam* van 'n *doringbos*. En *Moses* het dit gesien en hom oor *die gesig* verwonder, en toe hy daarheen gaan om dit te besien, het die stem van die Here tot hom gekom: *Ek is die God van jou vaders, die God van Abraham, die God van Isak en die God van Jakob*. En *Moses* het begin bewe en nie gewaag om dit te bekyk nie.

Die teks wat die storie in Eksodus 3:2-6 vertel is langer as die teks in Handeling 7:30-32. Die Handeling teks gebruik sy eie woorde om die storie beknopt te vertel en herhaal sommige van die juiste woorde (kursief) wat in Eksodus 3:2-6 verskyn.

²⁸ 'n Voorbeeld hiervan is Markus 2:25-26:

"En Hy sê vir hulle: Het julle nooit gelees wat *Dawid* gedoen het nie – toe hy in die nood was, en die wat *by* hom was, honger gehad het – hoe hy in die huis van God gegaan het in die tyd van Abjatar, die hoëpriester, en die *toonbrode* geëet het wat niemand behalwe *die priesters* geoorloof is om te eet nie; en ook die wat saam met hom was, gegee het?"

Woorde wat in 1 Samuel 21:1-6 verskyn, is kursief. Die oorblywende woorde verskil van dit wat in die Ou Testament teks staan.

²⁹ 'n Voorbeeld hiervan is Lukas 17:26-27:

"En soos dit gebeur het in die dae van Noag, so sal dit ook wees in die dae van die Seun van die mens: hulle het geëet en gedrink, hulle het getrou en is in die huwelik gegee tot op die dag dat Noag in die ark ingegaan het, en die sondvloed het gekom en almal vernietig."

Die herhaling verteenwoordig 'n opsomming van die teks in Genesis 6:1-24. Daar is geen verwysing na "eet en drink" in die Ou-Testamentiese teks nie.

3.3.2 Rekontekstualisering

Dit verteenwoordig uitdrukkinge vanuit Bybelse tekste sonder die uitdruklike verklaring of implikasie dat die woorde elders geskrywe staan. Hulle mag in vertellings of in kenmerkende uitsprake voorkom. Dit gaan om dieselfde woorde maar ander lewenskontekste (Robbins 1996b:48). In die uitlegging van die betrokke teks gaan dit om die toepassing van die verstaan daarvan vir 'n nuwe situasie. Indien die konteks verander, verander die betekenis van woorde, uitdrukkinge en frases ook (Tate 2006:315). 'n Teks soos Jesaja 5:1-7 in terme van *מִשְׁפָּט, קְוָה* en *מִשְׁפָּח, צְדָקָה* en *צְעֻקָה* is van verdere betekenis in verhouding tot latere en verskillende kontekste. Enige persoon kan net daardeur verryk word. So bly tekste essensieel vir die huidige gehoor en leser in hul huidige konteks (Schneiders 1999:144; Tate 2008:282). 'n Gehoor of lesers moet die teks vanuit sy oorspronklike konteks vir hul huidige situasie rekontekstualiseer (Langston 2006:160). Die betekenis van die teks gaan nie verlore in die huidige omstandighede indien die teks gerekontekstualiseer word nie. Die betekenis van die teks word verruim en sodoende lewe die teks voort en het dit 'n lewe van sy eie en sodoende word die karakter van die teks grondig verander (Houlden 2003:334; Vanvelde 2005:140). Kan dit dan gesê word dat die teks en nie die interpretering daarvan nie, die situasie rekontekstualiseer en nie die situasie die teks nie? Indien dit die geval is dan het die teks van Jesaja 5:1-7 betekenis vir die beoefening van reg, geregtigheid en mag en die tegelyke funksionering van wetsverbreking en ongeregtigheid in Suid-Afrika. Die volgende voorbeelde verteenwoordig, volgens Robbins (1996b:48), kontekstualisering sonder enige aanduiding in die teks dat dit die bewoording vanuit 'n ander teks is:

- a) Rekontekstualisering in 'n kenmerkende uitspraak³⁰.
- b) Rekontekstualisering in 'n verhaal³¹.

³⁰ 'n Voorbeeld hiervan is Johannes 2:16 - "En vir die duiweverkopers het Hy gesê: Neem daardie dinge hier weg; moenie die huis van my Vader 'n handelshuis maak nie." Sagaria 14:21b lees soos volg: "en daar sal nie meer wees 'n handelaar in die huis van Jahwe van die leërskaie in die dag nie." Daar is geen aanduiding dat Jesus se woorde 'n omskrywing is van dit wat in Sagaria staan nie.

³¹ 'n Voorbeeld hiervan kom voor in Markus 15:24 - "En nadat hulle Hom gekruisig het, het hulle sy klere verdeel deur die lot te werp oor wat elkeen moes kry." Hierdie teks rekontekstualiseer die

3.3.3 Herformulering

Dit is die hervertelling van 'n situasie op 'n wyse wat die latere gebeure in die lig van die vorige situasie nuut maak. Aangesien die nuwe gebeure soortgelyk aan die vorige is, oortref die nuwe gebeure die vorige wat maak dat die vorige gebeure 'n voorafskaduwing van die huidige een is³² (Robbins 1996b:50). Met alle respek aan Robbins wat so min aandag gee aan herformulering is dit die mees kritiese wyse van die mondelinge en opskrifgestelde verband van die teks. Alhoewel, volgens Robbins, wat argumenteer dat outeurs van die Bybel beide die teks en die tradisie herformuleer, is die herformulering eintlik 'n reaksie op die bestaande orde van die kultuur en sosiale waardes (Tate 2006:344; 2008:240). Om 'n teks te herformuleer is een van die sterk punte om die teks en die betekenis daarvan vir die huidige situasie te verklaar (Aichele 2010:45) om sodoende die teks en die tradisie te vorm (Watson 2002a:5-6).

3.3.4 Verhalende versterking

Dit gaan hier om 'n verandering van die manier waarop 'n storie vertel word. Die storie word uitgebrei wat 'n herhaling, rekontekstualisering en herformulering bevat en dit veroorsaak dat die storie 'n verhalende versterking oplewer. Dit is minder gebruiklik in profetiese tekste maar nie afwesig nie³³ (Robbins 1996b:51). Omdat dit minder gebruiklik is in profetiese tekste is dit baie nuttig in die wyse waarop mondelinge en opskrifgestelde verband in die Bybelse teks funksioneer. Die feit dat dit 'n herhaling, rekontekstualisering en herformulering bevat, noodsaak die leser, wat die teks moet interpreteer, om 'n grondskuif te maak in terme van hoe die storie

woorde wat staan in Psalm 22:19 – "Hulle verdeel my klere onder mekaar en werp die lot oor my gewaad."

Die Markus herhaling rekontekstualiseer die bewoording van die Psalm, wysig die tyd en sintaksis om sodoende 'n drie stap verklaring vanuit die parallelle dele te skep.

³² Sekere gedeeltes in Psalm 22 kom nie in dieselfde volgorde voor as in Markus 15 nie, byvoorbeeld vers 18 kom eerste voor (Markus 15:24), verse 6-8 kom tweede voor (Markus 15:30-31) en vanaf 22:1 kom laaste voor (Markus 15:34).

³³ Herformulering van Psalm 22 kom in die breë konteks van Markus 15 voor. Herhaling van woorde wat in Psalm 22 voorkom, kom in Markus 15:24, 29-32, 34 ook voor. Die rekontekstualisering van Psalm 22:19 in Markus 15:24 skep 'n toneel waarin hulle wat Jesus gekruisig het sy klere onder hulleself verdeel.

uitgebrei word. Die leser moet bepaal wat is die punte waarop die skrywer die storie uitbrei (Edwards 2000:238; O'Leary 2006:139; Combrink 2007:99).

3.3.5 Tematiese uitbreiding

Tematiese uitbreiding is die alternatief vir 'n verhalende versterking. Dit is meer as net die vertelling van 'n verhaal. Dit is die tema wat in die vorm van 'n vraagstuk na vore kom. Die betekenis en betekenis-effekte van hierdie tema of vraagstuk ontvou deur beredenerings soos die eenheid vorder. Die hoofonderwerpe of beelde van die uitbreiding van die tema of vraagstuk is 'n grondrede, argument van teenstelling, analogie, voorbeeld van 'n gesaghebbende bevestiging³⁴ (Robbins 1996b:52-53). Dit is die bedoeling om met woorde met andere oor 'n bepaalde onderwerp te kommunikeer ten einde die gehoor of leser te oortuig van die betrokke aangeleentheid wat onder bespreking is. Dit is om bewus te word van die omvang van die mondelinge en opskrifgestelde verband van die teks om te bepaal wat die gehoor se verstaan van die tema is (MacDonald 1992:164; Greenwald, Nadeau & Rothi 2000:33; Combrink 2007:99).

3.4 Jesaja 5:1-7 se intertekstuele verbande in die Ou Testament

Ten einde tot 'n betekenisvolle verstaan te kom van die verhouding tussen God en hoop is dit sinvol om 'n kanoniese benadering te volg om die vraag "hoe word hoop in die boek Jesaja teologies verstaan?", te beantwoord. Die intertekstuele verbande van Jesaja 5:1-7 in die Ou Testament sien soos volg daaruit:

³⁴ 1 Korinthiërs 15 is 'n voorbeeld van 'n tematiese uitbreiding:

Tema (vers 12): gelowiges sal uit die dood opstaan.

Grondrede (vers 12): omdat Jesus uit die dood opgestaan het.

Bevestiging vir die grondrede (verse 1-11): Jesus het gesterwe, was begrawe; en het opgestaan.

Argument van teenstelling (vers 13-19): Indien Jesus nie opgestaan het nie, tevergeefs alles.

Argument van 'n gesaghebbende getuigenis (verse 20-28): verklarings in Genesis oor Adam en

verklarings in Psalm 8:6 ondersteun die tesis dat die dood die Messias nie kon gehou het nie.

Argument van 'n voorbeeld (verse 29-34): gelowiges wat die doop ontvang het van hulle wat gesterf het sonder dat hulle gedoop is, sal uit die dood opstaan op die laaste dag.

Argument van 'n analogie (verse 35-41): 'n persoon wat gesterf het, sal in 'n verheerlikte liggaam opstaan.

Sintese van die argument (verse 42-49): onderskeid tussen 'n aardse en 'n hemelse liggaam (verse 42-44) en die geskrewe getuigenis rondom Adam (vers 45) wys die impak uit wat dit sal hê op die gelowiges ten opsigte van Jesus se opstanding (vers 49).

Konklusie (verse 50-58): die verhouding tussen die verganklike en die onverganklike en hulle wat die koninkryk van God sal beërwe.

3.4.1 Die Jesajaboek

3.4.1.1 Jesaja 1-39³⁵

Jesaja 5	Teks	Jesajaboek	Teks	Interteks
Jesaja 5:2	<p>וַיַּעֲקֶהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ וַיִּטְעֵהוּ שׂרֵק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וְגַם־יִקַּב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקְוֵ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:</p> <p>Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe, en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n <i>toring</i> in die middel daarvan gebou en ook</p>	Jesaja 2:15	<p>וַיַּעַל בְּלִי־מִגְדָּל גְּבוּהַ וַיַּעַל בְּלִי־חוֹמָה בְּצוּרָה: en oor al die hoë <i>torings</i> en oor al die versterkte mure;</p>	herhaling a ³⁶

³⁵ In die ondersoek in terme van die intertekstuele verhouding blyk dit daar nie 'n verband en 'n duidelike samehang tussen die volgende tekste is nie, hoewel sekere verwysingsbybels, soos byvoorbeeld die netBible, dit voorstel:

Jesaja 5:2 en Jesaja 1:2-4, 8, 21-23;

Jesaja 5:4 en Jesaja 1:5;

Jesaja 5:7 en Jesaja 1:6;

Jesaja 5:7 en Jesaja 3:17;

Jesaja 5:1 en Jesaja 10:27.

³⁶ Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks. In beide gevalle, Jesaja 5:2 en Jesaja 2:15, word die woord מִגְדָּל "toring of wagtoring" gebruik. Dit dien as 'n middel waartoe beskerming verleen word en in 5:2 se geval die beskerming van die wingerd, asook die versorging daarvan. Deur die herhaling van die woord "toring" moet die leser of die gehoor 'n waardeoordeel gee oor die wyse waarop die wingerd versorg word. In 5:2 word dit (enkelvoud) in landbouverband gebruik en in 2:15 is dit (meervoud), "al die hoë torings" in terme van 'n stadsvesting. Dit is ooglopend dat die kontekste verskil, want 'n מִגְדָּל kan in 'n oop stuk veld wees (Jesaja 5:2), maar dit kan ook 'n vestingstoring (Jesaja 2:15) wees, hoofsaaklik om die stadspoort en die plekke waar die muur van rigting verander, te beskerm. Maar 'n מִגְדָּל kan ook as 'n vesting in die middel van die stad opgerig word (Rigters 9:46-48). In Rigters 9 verwys dit na 'n vestingstempel en 'n vestingstempel kan ook in die middel van Tebes (v. 51) gevind word. 'n Verdere verskil is die bouers van die torings in beide gevalle. In 5:2 is dit Jahwe wat met moeite en liefdevolle sorg self die tooring gebou het. Al wat Hy daarvoor kry, is stank vir dank. In 2:15 is dit die volk wat dit vir beskerming en versterking gebou het (Watts 1985:36; Wildberger 1991:116-117).

Wat het hierdie intertekstuele verhouding tussen 5:2 en 2:15 met hoop te make? Dit moet onthou word dat קָוָה wel in 5:2 voorkom. "Hoop" het hier met beskerming, versterking en met Jahwe se liefdevolle versorging, moeite en arbeid te make.

	'n parskuip daarin uitgekap; Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.			
Jesaja 5:6	<p>וְאֶשְׂתֵּהוּ בְרֵהָ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעַלָּה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִיָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר:</p> <p>En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën</p>	Jesaja 5:9-10	<p>9 בְּאָזְנִי יְהוָה צְבָאוֹת אִם-לֹא בְּתִים רַבִּים לְשִׁמְרָה יִהְיוּ גְדִלִים וְטוֹבִים מֵאֵין יוֹשֵׁב: 10 כִּי עֲשֹׂרֶת צְמִדֵי-כָרֶם יַעֲשׂוּ בֵּת אֶחָת וְזָרַע חֶמֶר יַעֲשֶׂה אִיפָּה:</p> <p>9. In my ore het Jahwe van die leërskaie gespreek: Waarlik, baie huise sal 'n woesteny word, die grotes en mooies sonder inwoner. 10. Want tien morg wingerd sal een enkele bat oplewer, en 'n homer saad sal 'n efa opbring.</p>	tematiese uitbreiding ³⁷

³⁷ Tematiese uitbreiding is die alternatief vir 'n verhalende versterking. Dit is meer as net die vertelling van 'n verhaal. Dit is die tema wat in die vorm van 'n vraagstuk na vore kom. Die betekenis en betekenis-effekte van hierdie tema of vraagstuk ontvou deur beredenerings soos die eenheid vorder. In beide tekste word die tema van oordeel aangeraak. Eintlik is oordeel die vraagstuk wat in albei tekste na vore kom. Dit is om die gehoor of leser van die betrokke aangeleentheid te oortuig, naamlik die wingerd wat so goed versorg was, maar nie die gewenste produk voortgebring het waarop gehoop was nie. Dit is dat dit in 5:9-10 uitgebreid na vore kom. Wat is dit wat in 5:9-10 uitgebrei word (wie en wat word verwoes) wat in 5:6 nie omskryf word nie? In terme van die verwoesting word daar in 5:6 in die eerste persoon gepraat en in 5:9-10 in die derde persoon gepraat. Jahwe is in beide gevalle die Een wat die verwoesting aanrig. Die tema van oordeel kan soos volg voorgestel word:

Tema: Die oordeel van Jahwe (Jahwe bring die verwoesting);

Grondrede: Die wingerd het suur druiwe voortgebring (soos in 5:2 en 4 in metaforiese terme en in 5:7 in reële terme);

Argument: Ek sal die land 'n verwoesting maak; die huise sal 'n woesteny word;

Gesaghebbende bevestiging: die huise (grotes en mooies) sal sonder inwoner wees met ander woorde heeltemal verlate wees; die sosiaal-maatskaplike omstandighede het in duie gestort; tien morg wingerd sal een enkele bat oplewer en 'n homer saad 'n efa (die ekonomie van die land word geraak).

'n Inval (Jahwe se oordeel) kan veroorsaak dat die huise verlate word. Die beperkte vrugbaarheid van die velde word deur natuurlike katastrofes veroorsaak. Die oordeel veroorsaak ekonomiese chaos vir die land, naamlik soos reeds genoem: verlate huise en velde wat onvrugbaar word. Die land wat tot voordeel van die armes moet strek, word heeltemal deur die oordeel onteien (Watts 1985:60; Wildberger 1991:199; Barton 1995:47).

"Hoop" het hier te make met die feit dat die verwagte resultate op die arbeid en alles wat vir die wingerd ingesit was, nie verkry was nie. "Hoop" het hier in wanhoop verander.

	daarop te laat val nie.			
Jesaja 5:6	<p>וְאֶשְׂתִּיהוּ בְּתָהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעַלָּה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִיָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר:</p> <p>En Ek sal dit 'n <i>verwoesting</i> maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p>	Jesaja 6:11-12	<p>11 וְאִמַּר עַד־מָתִי אֲדַנִּי וְיֹאמַר עַד אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם וְהֶאֱדָמָה תִּשְׁאַה שְׁמָמָה: 12 וְרַחֵק יִהְיֶה אֶת־הָאָדָם וְרַבָּה הָעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p> <p>11 Toe sê ek: Hoe lank, Here? En Hy antwoord: Totdat die stede <i>verwoes</i> lê, sonder inwoners, en die huise sonder mense en die land <i>verwoes</i> is tot 'n <i>wildernis</i>, 12. en Jahwe die mense ver verwyder het en die verlatenheid groot is in die land.</p>	tematiese uitbreiding ³⁸
Jesaja 5:6	וְאֶשְׂתִּיהוּ בְּתָהּ לֹא יִזְמַר	Jesaja 7:23-25	23 וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר	tematiese

³⁸ Tematiese uitbreiding is die alternatief vir 'n verhalende versterking. Dit is meer as net die vertelling van 'n verhaal. Dit is die tema wat in die vorm van 'n vraagstuk na vore kom. Die betekenis en betekenis-effekte van hierdie tema of vraagstuk ontvou deur beredenerings soos die eenheid vorder. Beide tekste, Jesaja 5:6 en Jesaja 6:11-12, praat van verwoesting. Dit is die tema wat in albei gevalle aangeraak word. In Jesaja 5:6 word die verwoesting (tema) nie omskryf nie, maar in Jesaja 6:11-12 word die verwoesting (tema) op 'n kunsmatige wyse omskryf. In 5:6 word die verwoesting in metaforiese terme beskrywe (nie uitgebreid) en in 6:11-12 in reële terme (uitgebreid). Dit kan soos volg weergegee word:

Tema: Jahwe bring die verwoesting (vers 11);

Grondrede: Die wingerd het suur druiwe voortgebring (soos in 5:2 en 4 in metaforiese terme en in 5:7 in reële terme);

Argument: die land sal deur Jahwe 'n verwoesting, 'n woesteny gemaak word;

Gesaghebbende bevestiging: stede is sonder inwoners, die huise is sonder mense en die land is verwoes tot 'n wildernis, Jahwe het die mense ver verwyder en die verlatenheid in die land is groot (6:11-12).

Verder het ons in Jesaja 6:11 te make met 'n omarmende parallelisme:

11. Toe sê ek: Hoe lank, Here? En Hy antwoord:
- a totdat die stede verwoes lê,
 - b stede sonder inwoners
 - c en huise sonder mense
 - d en die land verwoes is tot 'n wildernis.

11b-c is die kern van die verwoesting en v. 11a en v. 11d is die omarming van die kern. Dit dui aan wat die verwoesting behels. Dit is nie net tematies nie, maar versterk ook die tema. Die oordeel behels nie net die mense nie maar ook die infrastruktuur. Die antwoord van Jahwe op die onvermydelike vraag van die profeet, naamlik "hoe lank, Here?" moet soos volg verstaan word: die profeet moet volhard totdat die oordeel van Jahwe sy volle omvang bereik het. Vers 11 praat van die totale verwoesting van stede, huise en land. Dit is om die voorbeeld van die gesaghebbendheid van die tema, naamlik die oordeel (verwoesting) sterk te beklemtoon (Watts 1985:80; Wildberger 1991:274; Barton 1995:78).

Bostaande is die verskriklike gevolge indien Jahwe nie kry waarop Hy gehoop het nie. Dit het tot gevolg dat die hele land geaffekteer word. Dit kom daarvan as die verkeerde produksie gelewer word.

	<p>וְלֹא יַעֲדֶר וְעֵלָה שְׁמִירָה וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר: En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys of omgeskoffel word nie, maar <i>dorings en onkruid</i> sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p>		<p>יְהִי־שָׁם אֵלַי גִּפְזוֹ בְּאֵלַי בְּסֹף לְשִׁמִּיר וְלְשִׁית יְהִי: 24 בַּחֲצִים וּבִקְשֹׁת יָבֹוא שְׁמָה כִּי־שְׁמִיר וְשִׁית תִּהְיֶה כָּל־הָאָרֶץ: 25 וְכָל הַהָרִים אֲשֶׁר בַּמַּעֲדָר יַעֲדֹון לֹא־תָבֹוא שְׁמָה יִרְאֶת שְׁמִיר וְשִׁית וְהָיָה לְמַשְׁלַח שׁוֹר וּלְמַרְמָס שָׁה: 23. En in dié dag sal elke plek waar duisend wingerdstokke staan, wat die waarde van duisend sikkels silwer het, vir die <i>dorings en onkruid</i> wees. 24. Met pyl en boog sal hulle daarheen kom, want die hele land sal vol <i>dorings en onkruid</i> wees. 25. En al die berge wat met die pik bewerk is — daar sal hulle uit vrees vir</p>	<p>uitbreiding³⁹</p>
--	---	--	---	---------------------------------

³⁹ Tematiese uitbreiding is die alternatief vir 'n verhalende versterking. Dit is meer as net die vertelling van 'n verhaal. Dit is die tema wat in die vorm van 'n vraagstuk na vore kom. Die betekenis en betekenis-effekte van hierdie tema of vraagstuk ontvou deur beredenerings soos die eenheid vorder. Weer soos in die twee vorige intertekste, naamlik 5:9-10 en 6:11-12, word die tema van verwoesting aangeraak. Dit is asof die aangeleentheid van verwoesting hier in 7:23-25 sy klimaks bereik. In Jesaja 5:6 word van die verwoesting vertel, maar word nie uitgebrei nie, maar wel in Jesaja 7:23-25. Die woorde "in die dag" vertel van oordeel. Die tematiese uitbreiding in 7:23-25 kan soos volg voorgestel word:

Tema: verwoesting (vv. 23-25);

Grondrede: Die wingerd het suur druiwe voortbring (soos in 5:2 en 4 in metaforiese terme en in 5:7 in reële terme);

Argument: die totale land (landbouland, bewoonde land en die berge) sal vol dorings en onkruid wees;

Gesaghebbende bevestiging: geen wingerdstokke (v. 23); die land is onbewoon (v. 25) en die berge sal onbegaanbaar wees (v. 25).

"Dorings en onkruid" word drie keer herhaal. "Dorings en onkruid" is die doel en uitsette van dit wat in v. 23 ingesit is, naamlik: "sal elke plek waar daar 'n duisend wingerdstokke staan wat die waarde van duisend sikkels silwer het" (kosbare wingerd). Dit dui die intensifering van die oordeel aan. "want die hele land sal vol dorings en onkruid wees" is die resultaat van "met pyl en boog sal hulle daarheen kom", hoe die "dorings en onkruid" ontwikkel. "Dorings en onkruid" vertel van die moeite om by die berge uit te kom. Hier is sprake van straf as dit kom by die "dorings en onkruid". Interessant is die gebruik van כָּל־מְקוֹם ("enige plek" – v. 23), כָּל־הָאָרֶץ ("hele land" – v. 24) en וְכָל הַהָרִים ("en al die berge" – v. 25). Dit dui op die alles insluitende, die allesomvattendheid van die oordeel. Niks en niemand word ontsien nie, nie eens daar waar (die berge) met moeite uitgekom word nie. Dit dui alles op 'n sekere verwoesting vir die volk. Die oordeel in al sy felheid sal kom. Dorings en onkruid het beheer van die land oorgeneem wat eens met sorg en moeite versorg was (Watts 1985:107; Wildberger 1991:329; Barton 1995:66).

Bostaande wys op die teenoorgestelde van die effek van waarop gehoop was. Die drie keer herhaling van "dorings en onkruid" in 7:23-25 wys op die onomkeerbaarheid van die oordeel. Jahwe gaan nie van plan verander nie.

			<i>dorings en onkruid</i> nie kom nie; maar dit sal dien om die beeste in te jaag en om deur die kleinvee vertrap te word.	
Jesaja 5:1-7	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לְיַדַי שִׁירָתְךָ דוֹדֵי לְכַרְמוֹ כָּרֵם הִיא לְיַדַי בְּקֶרֶן בּוֹ-שָׁמֶן: 2 וַיַּעֲזָקוּהוּ וַיִּסְקְלוּהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק וַיִּבֶן מַגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וְגַם-יָקַב חֲצֵב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשָׁמִים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוֹ-נָא בֵינֵי וּבִזוֹ כְּרַמִּי: 4 מֵהַלְעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדּוֹעַ קְנוֹתָיו לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ</p>	Jesaja 8:16-18	<p>16 צֹר תַעֲוֹדָה חֲתוּם תּוֹרָה בְּלִמְדָי: 17 וְחִלִּיתִי לַיהוָה הַמְסַתֵּיר פְּנֵיו מִבַּיִת יַעֲקֹב וְקִוִּיתִי-לוֹ: 18 הִנֵּה אֲנֹכִי וְהַיְלָדִים אֲשֶׁר נִתְּנִי לִי יְהוָה לְאֵתוֹת וּלְמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל מֵעַם יְהוָה צְבָאוֹת הַשֹּׁכֵן בְּהַר צִיּוֹן: 16. Bind die getuienis toe, verseël die lering in my dissipels. 17. En ek sal wag op Jahwe, wat sy aangesig verberg vir die huis van Jakob, en <i>hoop</i> op Hom. 18. Kyk, hier is ek en die kinders wat Jahwe vir my gegee het — tot tekens en voortekens in Israel, vanweë Jahwe van die leërskaare wat op die berg Sion woon.</p>	tematiese uitbreiding ⁴⁰

⁴⁰ Tematiese uitbreiding is die alternatief vir 'n verhalende versterking. Dit is meer as net die vertelling van 'n verhaal. Dit is die tema wat in die vorm van 'n vraagstuk na vore kom. Die betekenis en betekenis-effekte van hierdie tema of vraagstuk ontvou deur beredenerings soos die eenheid vorder. In beide gevalle, naamlik Jesaja 5:1-7 en Jesaja 8:16-18, word die tema van "hoop" aangeraak. In Jesaja 8:17 word die "hoop" uitgebrei. Jesaja se houding van wag (חָכָה) in 8:17 word uitgebrei om hoop (קָוָה) in 5:2, 4 en 7 in te sluit. In Jesaja 5:2, 4 en 7 is Jahwe die subjek van die hoop en in Jesaja 8:17 is Hy die objek van die wag. Die tematiese uitbreiding in Jesaja 8:16-18 kan soos volg voorgestel word:

Tema: die wag (חָכָה) op Jahwe (v. 17);

Grondrede: "en ek sal קָוָה op Jahwe" (v. 17);

Argument van teenstelling: Jahwe wat sy aangesig vir die huis van Jakob verberg het (v. 17);

Argument van analogie: "Bind die getuies toe, verseël die lering in sy dissipels" (v. 16);

Voorbeeld van gesaghebbende bevestiging: "Kyk, hier is ek en die seuns wat Jahwe vir my gegee het, tot tekens en voortekens in Israel, vanweë Jahwe van die leërskaare wat op die berg Sion woon."

Verder is hier ook sprake van sinonieme parallelisme tussen die twee tekste, naamlik חָכָה en קָוָה. Waar in Jesaja 5:2, 4 en 7 die objek geestelike kwaliteite ("reg en geregtigheid") is, is die objek in Jesaja 8:17 'n persoon. Die profeet bely sy hoop in Jahwe deur te noem: "En ek sal wag op Jahwe en ek sal hoop op Hom." קָוָה is gewortel in die Klaagliedere van die Psalms (25:3, 5, 21; 27:14; 69:7-21; 130:5). חָכָה is nie net te vinde in danksegingsliedere soos Psalm 33:20 en 106:13 nie, maar ook in uitdrukkinge van vertroue in die Psalms (vgl. Hab. 2:3 en Sef. 3:8). Beide hierdie werkwoorde bring 'n spanning na vore wat implisiet in hierdie tipe hoop teenwoordig is en wat ook teenwoordig by Jesaja 5:1-7 is (Watts 1985:123; Wildberger 1991:368).

	<p>בָּאֲשֵׁים:</p> <p>5 וְעַתָּה אוֹדִיעֵה-נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר-אָנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הֵסֵר מִשׁוֹכְתוֹ וְהָיָה לְבָעַר פְּלִץ גְּדָרוֹ וְהָיָה לְמַרְמָס: 6 וְאֲשִׁיתֶהוּ בַתָּה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעֵלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוֶּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטֵר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁעְשׁוּעִיו וְיִקְוָה לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:</p> <p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekup; en Hy het <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners</p>			
--	--	--	--	--

	<p>van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer om te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop (dat dit) duiwe sou dra, maar dit bring suur duiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van die Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop vir reg, maar</p>			
--	---	--	--	--

	kyk wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm!			
Jesaja 5:6	<p>וְאֲשִׁיתָהּ בְּתֵהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲזֹר וְעֵלָה שְׁמִיר וְעַל הָעֵבִים אֲצִוָּה מִהֲמָטִיר עָלָיו מָטֵר:</p> <p>En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys of omgeskoffel word nie, maar <i>dorings en onkruid</i> sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p>	Jesaja 9:17	<p>כִּי־בַעֲרָה כְּאֵשׁ רְשָׁעָהּ שְׁמִיר וְשִׁיתָ תֹאכֵל וַתִּצַּח בְּסִבְכֵי הַיַּעַר וַיִּתְאַבְּכוּ גְאוֹת עֵשֶׂן:</p> <p>Want die goddeloosheid brand soos vuur; dit verteer <i>dorings en onkruid</i> en steek die digte takke van die bos aan die brand, sodat hulle in 'n rookpilaar opstyg.</p>	herhaling a ⁴¹

⁴¹ Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks. In beide word die woorde "dorings en onkruid" gebruik. Deur die herhaling van die woorde "dorings en onkruid" moet die leser of die gehoor 'n waardeoordeel gee oor die gevolge van die verwoesting van die wingerd. Die woord "reën" in 5:6 word nie genoem in 9:17 nie, maar die voorkoms van "dorings en onkruid" voorspel die verskriklike konsekwensies van die droogte.

Verder berus die verband tussen "goddeloosheid" en "dorings en onkruid" op die volgende:

- In Jesaja 5:6 is "dorings en onkruid" die resultaat van die oordeel, maar in Jesaja 9:17 word dit rekontekstualiseer deurdat dit nie die resultaat is nie, maar die omskrywing van die *רְשָׁעָהּ* wat verteer word;
- "Dorings en onkruid" is die beskrywing van die oordeel;
- "en steek die digte takke van die bos aan die brand" beskrywe die vertering van die goddeloosheid;
- "sodat hulle in 'n rookpilaar opstyg" beskrywe die effek van die vuur.

Die intensiteit van die oordeel word versterk deur die chiasme wat in 9:17 teenwoordig is:

Want die goddeloosheid brand soos vuur;	a
dit verteer dorings en onkruid	b
en steek die digte takke van die bos aan die brand	b
sodat hulle in 'n rookpilaar opgaan	a

Bostaande beskrywe dat goddeloosheid, wat soos vuur brand, geboorte aan sy eie straf gee. Dit ruïneer die volk se lewe. Die kombinasie van "dorings en onkruid" beskrywe dus die ingesteldheid (van goddeloosheid) van die volk. Dit is waarvan "rookpilaar" 'n simbool is, wat wil sê die oordeel is gepas. Hulle sal verdwyn in die vergetelheid (Watts 1985:143; Wildberger 1991:236-237).

In hierdie gedeelte is daar nie sprake van 'n greintjie hoop nie. Dit wys daarop dat die omstandighede nie omgekeer kan word nie. Alle sprake op hoop het verdwyn. Die olifant het 'n muis gebaar.

<p>Jesaja 5:5</p>	<p>וְעַתָּה אֹדִיעֶה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אָנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הֵסֵר מִשׁוֹכְתּוֹ וְהָיָה לְבַעַר פָּרֵץ גְּדָרוֹ וְהָיָה לְמַרְמָס: En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek gaan maak met my wingerd: Ek sal ontslae raak van sy doringheing vir verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n <i>vertrapping</i> word.</p>	<p>Jesaja 10:6</p>	<p>בְּגֹי חֲנָף אֲשַׁלְחֵנּוּ וְעַל-עַם עֲבָרְתִי אֲצַוֶּנּוּ לְשַׁלֵּל שָׁלַל וְלָבֵז וְלָבֵז בְּזוֹ וְלִשְׂיָמוֹ [מַרְמָס] כְּחֶמֶר חוֹצוֹת: Ek sal hom stuur teen 'n roekelose nasie, en Ek sal hom bevel gee teen die volk van my grimmigheid, om buit te maak en roof in te samel en om hulle tot 'n <i>vertrapping</i> te maak soos modder van die strate.</p>	<p>herhaling a⁴²</p>
<p>Jesaja 5:6</p>	<p>וְאֶשְׂיֹתְהוּ בְּתֵהָ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעֵלָה שְׁמִיר</p>	<p>Jesaja 24:1-3, 12</p>	<p>1 הִנֵּה יְהוָה בּוֹקֵק הָאָרֶץ וּבּוֹלֵקֶהָ וְעֹנָה פְּנֵיהָ וְהִפְיִץ יִשְׁבִּיהָ:</p>	<p>herhaling d en tematiese uitbreiding⁴³</p>

⁴² Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks. In beide tekste word die woord "vertrapping" gebruik. Die voorkoms van die woord "vertrapping" in Jesaja 10:6 dui op die gewelddadigheid van die optrede van Jahwe. Die leser of die gehoor moet 'n waardeoordeel uitspreek oor die optrede van die vertrapping. In die "lied van die wingerd" word die volk gesê dat hulle oorgelewer sal word aan vertrapping. In beide tekste blyk dit skynbaar of Jahwe die daad uitvoer. In Jesaja 10:6 word Assirië deur Jahwe beveel om hierdie vertrapping uit te voer. Kan dit wees dat Jahwe die oorsaak is, maar nie aandadig nie en dat dit die volk se skuld is (Wildberger 1991:417)?

Jesaja 5:5 is die reaksie van Jahwe op dit wat die wingerd voortbring (Jesaja 5:2 en 4). Alle kanse op hoop het soos mis voor die son verdwyn. In terme van 10:6 blyk die oordeel onafwendbaar te wees. Daar is nie sprake van 'n ligstraaltjie van hoop nie. Dit wat die wingerd voortbring, is goed vir vertrapping.

⁴³ Herhaling d is nie herhaling van dieselfde woord nie, maar in ander woorde. In hierdie voorbeeld van intertekstuele verband word verskillende woorde vir "verwoesting" gebruik naamlik: נָקָה en שָׂמָה. Die profeet gebruik verskillende woorde om sy boodskap oor te dra, juis om sy gehoor van die aangeleentheid, naamlik die oordeel (verwoesting), te oortuig. Daarom gee hy 'n lewendige beskrywing om sy gehoor se aandag gevange te hou, veral van die produk wat die wingerd oplewer en die verskriklike gevolge daarvan. Dit versterk die indruk van die werklikheid (die toestand van die wingerd). Dit is nie net die herhaling van woorde wat verskillend gebruik word nie, maar ook dat hier moontlik van tematiese uitbreiding sprake kan wees. In beide gevalle is Jahwe die Een wat die verwoesting aanrig (Watts 1985:315-322; Wildberger 1997:474-490; Motyer 1999:164-165; Childs 2001:178-180). In 5:6 word genoem hoe Jahwe die wingerd sal verwoes naamlik:

- a) dit sal nie gesnoei en omgeskoffel word nie;
- b) die wingerd sal deur dorings en onkruid vervang word (tragies);
- c) die reën sal wegbly.

In 24:1-3 en 12 gaan dit om meer as net die wingerd en die verwoesting daarvan. Die tematiese uitbreiding kan soos volg voorgestel word, naamlik:

Tema: verwoesting (oordeel);

Grondrede: dit wat die wingerd (die volk) oplewer;

	<p>וְשִׂית וְעַל הָעֵבִים אֲצִיָּה מִהֲמָטִיר עָלָיו מָטֵר: En Ek sal dit 'n <i>verwoesting</i> maak: dit sal nie geprys of omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p>		<p>2 וְהָיָה כָעֵם כְּכֹהֵן כְּעַבְדֵי כְּאֲדָנָיו כְּשִׁפְחָה כְּגִבְרֵתָהּ כְּקֹזֶנֶת כְּמוֹזֵר כְּמַלְוָה כְּלֹזֶה כְּנִשְׂאָה כְּאִשָּׁר נִשְׂאָה בּוֹ: 3 הַבּוֹקַ תְּבוּק הָאָרֶץ וְהַבּוֹז תְּבוּז כִּי יִהְיֶה דְּבַר אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה: 12 נִשְׂאָר בְּעִיר [שְׂמָה] וְשִׂאָה יִכְתֹּשֶׁעַר: 1. Kyk, Jahwe maak die aarde leeg en verwoes dit, en Hy keer sy oppervlakte om en verstrooi sy bewoners. 2. Dieselfde lot tref die volk en die priester, die slaaf en sy heer, die slavin en haar meesteres, die koper en die verkoper, die uitlener en die lener, die skuldeiser en die skuldenaar. 3. Die aarde word heeltemal leeg gemaak en heeltemal geplunder, want Jahwe het hierdie woord gespreek. 12. Wat in die stad oorgebly het, is <i>verwoesting</i>; en die poort is tot 'n puinhoop stukkend geslaan.</p>	
<p>Jesaja 5:1-7</p>	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לִידֵי שִׁירָת דֹּדֵי לְכַרְמֹ בְּרָם הָיָה</p>	<p>Jesaja 25:9-12</p>	<p>9 וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה [קָנִינוּ] לָו וְיוֹשִׁיעֵנו זֶה יְהוָה [קָנִינוּ] לָו נִגְיָלָה וְנִשְׁמַחָה</p>	<p>herhaling a en herhaling d⁴⁴</p>

Argument: Die aarde word leeg gemaak, verwoes en geplunder, al die inwoners word verstrooi,
Gesaghebbende bevestiging: Jahwe het dit gespreek.

Dit wat die volk opgelewer het kan Jahwe nie gebruik nie. Dit is nie waarop Hy gehoop het nie. Dit het niks met "hoop" te make nie; alles met die teenoorgestelde van "hoop". Hierdie weersinswekkende optrede of resultate van dit wat die volk oplewer, wek die onomkeerbare oordeel van Jahwe op.

⁴⁴ Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks en herhaling d is nie die herhaling van dieselfde woorde nie, maar in ander woorde. In beide tekste word dieselfde woord vir "hoop" gebruik, naamlik קָנָה (herhaling a). Daar is 'n verskil in die subjek en die objek van beide werkwoorde. קָנָה kom drie keer voor in Jesaja 5 (vv. 2, 4 en 7) en twee keer in Jesaja 25:9. In die drie voorbeelde van Jesaja 5 is Jahwe die subjek en in Jesaja 5:9 die volk. In Jesaja 5:2 en 4 is die objek "druwe" en in v. 7 "reg" en "geregtigheid". Daarteenoor is die objek in 25:9 in beide die voorkomste van קָנָה "Jahwe". In vergelyking met Jesaja 8:16-18 is die mens ook die subjek van קָנָה en Jahwe die objek. In Jesaja 5:1-7 het Jahwe קָנָה op die regte uitkoms (in vv. 2 en 4 se geval "druwe" en v. 7 "reg en geregtigheid") wat toe nie gerealiseer het nie. In Jesaja 8:17 het die profeet קָנָה en חָכָה op uitkoms en in Jesaja 25:9-12 het die uitkoms gekom. Dit word deur die woorde "in daardie dag" (25:9) uitgedruk en het tot gevolg: "laat ons bly wees en juig oor sy verlossing" (Watts 1985:334-335; Wildberger 1997:538-541; Motyer 1999:172-173; Childs 2001:185-186).

	<p>לִידֵי בְּקָרוֹ בְּזֶשְׁמוֹ: 2 וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעַעְהוּ שָׂרָק וַיִּבֶן מַגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וְגַם יִקַּב תְּצַב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵינֵי וּבֵין כְּרָמִי: 4 מֵה־לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קִנְיַתִּי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 5 וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הַסֵּר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעֵר פָּרִץ גְּדָרוֹ וְהִיָּה [לְמַרְמָס]: 6 וְאֲשִׂיתָהוּ בְתָה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׂית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטֵר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת</p>		<p>בישועתו: 10 כִּי־תִנּוּחַ יְדִי־וְהָהָה בְּהָר הַזֶּה וְנִדְוָשׁ מוֹאָב תַּחֲתָיו [כְּהַדוּשׁ] מִתְבָּן בְּמִי מִדְּמָנָה: 11 וּפְרַשׁ יָדָיו בְּקִרְבּוֹ כְּאִשֶּׁר יִפְרֹשׁ הַשְׁחָה לַשְּׁחֹת וְהַשְּׁפִיל גְּאֻתּוֹ עִם אַרְבּוֹת יָדָיו: 12 וּמִבְצָר מִשְׁגֵּב חוֹמֹתָיִךְ הַשָּׁח הַשְּׁפִיל הַגֵּיַע לְאַרְץ עַד־עַפְרָר: 9. En hy sal in daardie dag sê: Kyk, dit is onse God op wie ons <i>gehoop</i> het, dat Hy ons kan verlos, dit is Jahwe op wie ons <i>gehoop</i> het. Laat ons juig en bly wees oor sy verlossing. 10. Want die hand van Jahwe sal rus op hierdie berg, en Moab sal <i>vertrap</i> word in sy plek soos 'n hoop strooi <i>vertrap</i> word in die water van 'n miskuil. 11. En Hy sal sy hande in die middel daarvan uitsprei soos 'n swemmer dit uitsprei om te swem, dan sal Hy sy trotsheid tesame met die beweging van sy hande afbring. 12. En die steil vestings van jou mure werp Hy neer, laat Hy intuimel, Hy werp dit af tot op die grond, tot in die stof.</p>	
--	---	--	---	--

Verder interessant is die gebruik van die woorde "vertrapping" (5:5) en "vertrap" (25:10). In 5:5 is dit 'n substantief en in 25:10 is dit 'n werkwoord en 'n ander woord wat gebruik word om die aksie aan te dui (herhaling d). In 5:5 is dit die volk wat 'n vertrapping word en in 25:10 is dit Moab wat vertrap word, wat dui dat die kontekste verskil. In beide gevalle is dit Jahwe wat die oorsaak is van die aksie. Die preposisie בּ כְּהַדוּשׁ (25:10) word gebruik om 'n baie presiese beskrywing te gee, naamlik "soos 'n hoop strooi vertrap word in die water van 'n miskuil" (Watts 1985:334-335; Wildberger 1997:538-541; Motyer 1999:172-173; Childs 2001:185-186). Die herhaling van die woorde "hoop" en "vertrapping en vertrap" is om die volk van wanhoop na hoop te beweeg ten spyte van die omstandighede en dat Jahwe kan "verlos" en om hulle van hierdie boodskap te oortuig. Die profeet wil ook die volk verder oortuig dat deur die herhaling die aksie van "hoop" en "vertrapping en vertrap" nie 'n menslike aksie is nie, maar 'n goddelike aksie.

	<p>יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שֶׁנִּשְׁוֵעוּ וְיִקְוָה לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:</p> <p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop dat dit druiwe sou dra, en dit het suur druiwe voortgebring?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog</p>			
--	---	--	--	--

	<p>bekend maak wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaie is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop op reg, maar kyk, dit was wetsverbreking; op geregtigheid, maar kyk, dit was gekerm.</p>			
<p>Jesaja 5:1-7</p>	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לְיַדַי שִׁירָה דוֹדַי לְכַרְמֹו בְּרִם הִיא</p>	<p>Jesaja 26:7-11</p>	<p>7 אֶרֶח לְצַדִּיק מִיִּשְׂרָאֵל יֵשֶׁר מַעְגְּל צַדִּיק תְּפִלָּס:</p>	<p>herhaling a, herhaling b en herhaling d⁴⁵</p>

⁴⁵ Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks; herhaling b is die herhaling van woorde met een of meer verskille en herhaling d is die herhaling nie van dieselfde woorde nie, maar in ander woorde. In beide tekste word die presiesie woord "קֹוה", asook die woord "מִשְׁפָּט", gebruik (herhaling a). Die woord "צַדִּיקָה" in 5:7 word in 26:7-11 met twee verskille gebruik, naamlik "צַדִּיק" wat met "regverdige" vertaal kan word en "צַדִּיק" wat ook met "geregtigheid" vertaal kan word

	<p>לִידֵי בְּקֶרֶן בּוֹשָׁמוֹ: 2 וַיַּעֲקֹהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרָק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וַגַּם יִקַּב תַּצֵּב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים:</p>		<p>8 אַף אֶרֶץ מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה קִוּיָּגוֹף לְשִׁמְךָ וּלְזִכְרֶךָ תִּאֲוֹתֶיךָ נִפְשׁוּ: 9 נִפְשֵׁי אִוִּיתֶיךָ בְּלִילָה אֶף-רוּחֵי בְּקֶרְבֵי אֲשַׁחֲרֶךָ כִּי כַּאֲשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לְאָרֶץ צִדְקָה לְמַדּוֹ יִשְׁבִּי תִבֵּל:</p>	
--	---	--	--	--

(herhaling b). In 26:10 word 'n ander woord vir משפט (5:7) gebruik, naamlik נכחות wat met "reg" vertaal kan word. Dieselfde met משפה en מעקה in 5:7 waar in 26:10 עול in sy pi'el imperfektum-vorm gebruik word en met "tree verkeerd op" vertaal kan word (herhaling d).

Wat wil die profeet deur die herhalings aan die volk verkondig? Wat is die boodskap wat hy wil oordra om sodoende sy gehoor te oortuig? Wat is die gedagtegang van die teks? Jesaja 26:7-11 kan as 'n individuele klaaglied gesien word en wel in die konteks van eskatologiese hoop. In Jesaja 25:9-12 het die volk קנה op Jahwe om hulle te verlos. Hulle is nie teleurgestel nie. Die volk reageer met groot blydskap oor die "verlossing" wat bewerkstellig is (Jesaja 26:1-6).

In Jesaja 5:1-7 het משפט ook voorgekom. Daar was dit 'n geestelike kwaliteit wat deur die mens bewerkstellig, op grond van Jahwe se heilsinisiatiewe moes gewees het. In Jesaja 26:8 קנה die volk tegelyk op Jahwe se verlossing en משפט. Die rede waarom hulle ook op Jahwe se "reg" קנה, moet gesien word in die lig van die volk se optrede in vv. 16-18. Daarom verlang die volk dat Jahwe sal ingryp soos in die verlede. משפט gaan hier met Jahwe se optrede/oordele gepaard. In Jesaja 5:1-7 het 'n mens ook met 'n ander geestelike kwaliteit, צדקה "geregtigheid", te make. In Jesaja 26:7 kom dit voor met 'n verskil, deurdat dit verpersoonlik word in die vorm van 'n mens, naamlik צדיק wat met "regverdige" vertaal kan word. Wanneer die basiese leerstelling soos wat dit in v. 7 aan die orde gestel word, nie gehandhaaf word nie, moet die houding steeds wees om nie op te hou קנה op Jahwe nie. Indien geestelike kwaliteite (משפט en צדקה) soos in 5:7 nie toegepas word nie ontstaan משפה en מעקה, wat met יעול in 26:10 weergegee word.

Hierdie קנה-houding moet gepaardgaan met 'n begeerte na Jahwe (vv. 8-9b); 'n verlange dat Hy sy Naam sal verheerlik en dat dit die volk sal beweeg om sy dade te onthou (Kaiser 1973:169-170).

Vv. 8-9b gee uitdrukking aan die klaers se begeerte vir die koms van geregtigheid in die wêreld. "Wag vir" het hier dieselfde betekenis as "verlang na". Dit gaan met verwagting gepaard (Clements 1980:214). Motyer (1993:215) meld dat die volk se קנה op Jahwe 'n beoefening van geduld is totdat Jahwe sy finale optrede (vv. 5-6) uitvoer. In die volk se קנה op Jahwe lê daar nie die begeerte vir veranderde omstandighede nie, maar vir die volle ervaring van Jahwe. Die begeerte van hulle siele beteken "hul diepste, ware begeerte" na die volle ervaring van Jahwe. Dit lê in die wyse hoe Hy Homself openbaar. Die קנה is nie op Jahwe se verlossing as sodanig nie, maar op Jahwe self. Die enigste hoop vir die volk lê in wie Jahwe is. Dit lê opgesluit in die Naam en Gedenknaam van Jahwe.

Die volk wag dus dat Jahwe sal optree "in die weg van sy reg" (v. 8). Daarom קנה hulle op Jahwe om sy reg uit te voer. Vir Leupold (1968:408) is "Ook in die weg van u reg, o Jahwe het ons U verwag" 'n sinonimiese stelling met "Tot u Naam en tot u Gedenknaam is die begeerte van ons siel". Die volk קנה dus vir Jahwe om op te tree soos wat hy in die verlede opgetree het. Die wyse waarop die volk verlang na Jahwe is die wyse waarop hulle moet קנה.

<p>3 וְעַתָּה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵּינֵי וּבֵין כְּרָמִי: 4 מֵה־לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קְנִייתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 5 וְעַתָּה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הַסֵּר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעַר פָּרִץ גָּדְרוֹ וְהִיָּה לְמִרְמָס: 6 וְאֲשִׂיתָהוּ בְתָה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲזֹר וְעָלָה שָׁמִיר וְשִׂית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטֵר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁטְשִׁיטוּ וַיִּקְוּ לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפַּח לְצִדְקָה וְהִנֵּה צִעֲקָה:</p> <p>1. "Laat ek tog sing van my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het</p>	<p>10 יְחֹז רְשַׁע בַּל-לֹמֵד צִדְקָה בְּאֶרֶץ נִבְחָוֹת יַעֲגַל וּבִלְיָרָאָה גְאוֹת יְהוָה: 11 יְהוָה רָמָה יָדָךְ בַּלְיִחֲזִיוֹן יְחֹזוּ וַיִּבְשׁוּ קִנְאֹת-עַם אֶף-אֵשׁ צָרִיד תֹּאכְלֶם: 7. Die weg van die <i>regverdige</i> is 'n gelyke weg. U maak die spoor van die <i>regverdige</i> gelyk. 8. Ook in die weg van u <i>oordele</i> het ons U <i>verwag</i>, o Jahwe! Tot u Naam en tot u Gedenknaam is die begeerte van ons siel. 9. My siel verlang na U in die nag, ja, my gees in my soek U, want as u <i>reg</i> op die aarde is, leer die inwoners van die wêreld <i>geregtigheid</i>. 10. Word aan die goddelose barmhartigheid betoon, leer hy nie <i>geregtigheid</i> nie; in die land van <i>reg tree</i> hy <i>verkeerd op</i>, en hy sien die majesteit van Jahwe nie. 11. Jahwe, opgehef is u hand, maar hulle sien dit nie. (Dan) sien hulle dit en staan beskaamd; die passie vir die volk, ook die vuur teen u teëstanders sal hulle verteer.</p>
---	---

	<p>'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer om te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop (dat dit) druiwe sou dra, maar dit bring suur druiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën</p>			
--	---	--	--	--

	<p>daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop vir <i>reg</i>, maar kyk, wetsverbreking; vir <i>geregtigheid</i>, maar kyk, gekerm!</p>			
Jesaja 5:1-7		Jesaja 27:2-6 ⁴⁶		
Jesaja 5:5	<p>וְעַתָּה אֹדִיעֶה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עָשָׂה לְכַרְמִי הִסַּר מְשׁוֹכְתָו וְהָיָה לְבָעֵר פָּרִץ גָּדְרוֹ וְהָיָה לְמַרְמָס: En nou, laat Ek tog</p>	Jesaja 28:3 en 8	<p>3 בְּרִגְלֵים תִּרְמָסְנָה עֵטְרַת גְּאוֹת שְׂכֹרֵי אֶפְרַיִם: 8 בִּי כָּל-שְׁלֹחֹנוֹת מְלֵאוֹ קִיא צֹאָה בְּלִי מְקוֹם: 3. Met voete sal vertrap word die trotse kroon van die dronkaards van Efraim.</p>	herhaling b ⁴⁷

⁴⁶ Sal bespreek word by 3.4.1.1.1.

⁴⁷ Herhaling b is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille. In hierdie intertekstuele verhouding word die woord מְרָמַס ("vertrapping") in 5:5 as substantief gebruik, terwyl dit in 28:3 as werkwoord (nif'al imperfektum) gebruik word, wat beteken "vertrap of om vertrap te word". Dit is dus die herhaling van die woord met 'n verskil om die boodskap van vertrapping en die onafwendbaarheid daarvan oor te dra.

Jesaja 28 gaan daaroor dat dié wat in Jerusalem regeer, gekonfronteer word met die werklikheid van die verlede, van moraliteit en van goddelike aksie. 'n Uitdaging word aan die spotters gerig om deel van die geheel te vorm oor die komende krisis deur óf Jahwe se hulp óf die van mense te aanvaar.

Jesaja 28 kan in vier perikope verdeel word:

- vv. 1-6: die dronkaards van Efraim;
- vv. 7-13: die dronkaards wat in die amp staan;
- vv. 14-22: die seker fondament en die beskerming van die leuens;
- vv. 23-29: die boer se vernuf: 'n gelykenis (Watts 1985:357-376; Motyer 1999:184-189; Childs 2001:204-211; Wildberger 2002:1-62).

Verse 3 en 8 gaan oor diegene wat in Samaria in die amp staan en hul wangedra. Dit word as 'n voorbeeld gebruik om aan Juda te wys dat wat met Efraim gebeur het, ook met hulle kan gebeur. Dit is 'n ryk metafoor vir mensgemaakte heerlikheid wat misplaas is en gou vervaag. Die verdwaasde amptenare van die Noorde is 'n hartseer gesig om te aanskou en Juda was nie ver daarvandaan nie (Watts 1985:362-365; Motyer 1999:184-186; Childs 2001:204-207; Wildberger 2002:1-26).

Soos wat Efraim vertrap is (28:3), gaan Juda ook vertrap word (5:5). Hierdie keer sal dit nie die Assiriërs wees nie, maar die Babiloniërs. Dit is onwaarskynlik of hier na aanleiding van die Noorde se verlede in terme van Juda enige sprake van hoop is. Die hoop verander hier in wanhoop. Die oordeel is afgrysig om te aanskou.

	bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n <i>vertrapping</i> word.		8. Want al die tafels is vol walglike uitbraaksel, sodat daar geen plek is nie.	
Jesaja 5:6	<p>וְאַשִׁיתָהּ בְּתֶה לֹא זִמְרָה וְלֹא יַעֲדָר וְעֵלְהָ שְׂמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִיָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מֶטֶר:</p> <p>En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en Ek sal die wolke beveel om nie <i>reën</i> daarop <i>te laat val</i> nie.</p>	Jesaja 30:23	<p>וְנָתַן מֶטֶר זְרַעַד אֲשֶׁר-תִּזְרַע אֶת-הָאֲדָמָה וְלֶחֶם תִּבּוֹאֵת הָאֲדָמָה וְהָיָה דָשֵׁן וְשִׁמֶן יִרְעֶה מִקִּיָּד בַּיּוֹם הַהוּא כִּר נִרְחֵב:</p> <p>Dan sal Hy <i>reën</i> gee vir die saad waarmee jy die grond besaai, en broodkoring wat die grond voortbring, en dit sal smaaklik en voedsaam wees; jou vee sal in dié dag wei op 'n uitgestrekte weiveld.</p>	herhaling a, herhaling b en rekontekstualisering ⁴⁸

⁴⁸ Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks en b is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille. Ons het die gebruik van die woord מֶטֶר in 5:5 en 30:3 asook met 'n verskil in 5:5 waar dit as 'n werkwoord gebruik word en wel as 'n hif'il infinitief. Die herhaling word juis deur die profeet gebruik om die volk van Jahwe se voorsienigheid te oortuig. Jesaja 30:23 vorm deel van die groter geheel van Jesaja 30 wat gaan daaroor dat Jahwe sy hardkoppige volk gaan oordeel. Dit kan in drie perikope verdeel word:

- vv. 1-17: Jahwe verwerp die verdrag met Egipte;
- vv. 18-26: Jahwe sal sy volk genadig wees;
- vv. 27-33: die vernietiging van die Assiriërs (Watts 1985:390-406; Motyer 1999:194-200; Childs 2001:220-229; Wildberger 2002:119-204).

Hier is ook sprake van rekontekstualisering. Dit verteenwoordig uitdrukkinge vanuit Bybelse tekste sonder die uitdruklike verklaring of implikasie dat die woorde elders geskrywe staan. Hulle mag in vertellings of in kenmerkende uitsprake voorkom. Dit gaan om dieselfde woorde maar ander lewenskontekste. Anders as in 5:6 word die reën in 30:23 nie weerhou nie. Waar dit in 27:2-6 gegaan het om die wingerd gaan dit in 30:23 om meer as net die wingerd. Dit gaan om die totale landbou (Watts 1985:401; Motyer 1999:199; Childs 2001:226-227; Wildberger 2002:177-179). In terme van 30:23 is hier weer sprake van hoop as Jahwe weer die reën gee, sodat die volk kan voortbring wat hulle veronderstel is om voort te bring en waarop Jahwe eintlik hoop.

<p>Jesaja 5:6</p>	<p>וְאַשִׁיתָהּ בְּתֶה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעֵלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצֹה מִהֲמָטִיר עָלָיו מָטֵר:</p> <p>En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar <i>dorings en onkruid</i> sal daar opkom; en Ek sal die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p>	<p>Jesaja 32:13-14</p>	<p>13 עַל אֲדָמַת עַמִּי קוֹץ שְׁמִיר תִּעֲלֶה בִּי עַל-כָּל-בְּתֵי מְשׁוֹשׁ קִרְיָה עֲלִיזָה: 14 כִּי-אַרְמֹזֶן גִּטָּשׁ הַמִּזֶּן עִיר עֲזָב עַפְלֹ וּבָחֹן הָיָה בְּעַד מְעֻרוֹת עַד-עוֹלָם מְשׁוֹשׁ פְּרָאִים מִרְעָה עֲדָרִים:</p> <p>13. vanweë die akkers van my volk wat met <i>dorings (en) onkruid</i> opskiet, ja, vanweë al die huise van vreugde van die uitgelate stad. 14. Want die paleis is verlate, die stadsgewoel is in eensaamheid verander; die Heuwel en die Wagtoring dien as spelonke vir ewig, 'n vreugde vir die wilde-esels, 'n weiveld vir die troppe vee.</p>	<p>herhaling a en herhaling b⁴⁹</p>
<p>Jesaja 5:1-7</p>	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לִידֵי שִׁירָת דוֹדֵי לְכַרְמוֹ כִּרְם הָיָה</p>	<p>Jesaja 33:1-6</p>	<p>1 הֲוִי שׁוֹדֵד וְאַתָּה לֹא אֲשׁוֹד וּבוֹגֵד וְלֹא-בִגְדוּ בֹו בְּהִתְמַךְ שׁוֹדֵד תּוֹשֵׁךְ כְּנִלְתֵךְ לְבָגֵד</p>	<p>herhaling a en herhaling d⁵⁰</p>

⁴⁹ Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks en herhaling b is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille. Dieselfde woord שְׁמִיר word in beide tekste, 5:6 en 32:23 vir "dorings" gebruik (herhaling a). Twee verskillende woorde word vir "onkruid" gebruik, naamlik שִׁירָה (5:6) en קוֹץ (32:23) (herhaling b). Die herhaling is om die volk te oortuig van wie Jahwe werklik is.

Jesaja 32 gaan oor die volk se uiteindelijke bevryding en kan in drie perikope verdeel word:
 vv. 1-8: 'n Koning sal in geregtigheid regeer;
 vv. 9-15: die konsekwensies van ontvlugting;
 vv. 16-20: die vrede van Jahwe se heerskappy (Watts 1985:410-418; Motyer 1999:203-207; Childs 2001:234-242; Wildberger 2002:230-264).

Die gebruik van "dorings en onkruid" is die gevolg van die hoofsaaklik ontvlugtingsgemeenskap wat nie die werklikheid van die komende oordeel in die gesig wil staar nie. Daar is volgens die teks geen maklike pad na vrede nie (Watts 1995:417; Motyer 1999:206; Childs 2001:240-241; Wildberger 2002:252-254). Indien daar geen maklike pad na vrede is nie is daar ook geen maklike pad waarop gehoop word in Jesaja 5:1-7 nie.

⁵⁰ Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks en herhaling d is die herhaling nie in dieselfde woorde nie, maar in ander woorde. Ons het in 33:1-6 te make met 'n profetiese belydenis. In beide tekste word קוֹה (Jesaja 5:2, 4 en 7; 33:2), מְשָׁפֵט (Jesaja 5:7 en 33:5) en צְדָקָה (Jesaja 5:7 en 33:5) gebruik (herhaling a). Verder word in beide tekste verskillende woorde vir verwoesting gebruik, naamlik בְּתֶה ("verwoesting" – Jesaja 5:6) wat 'n substantief is en שְׁדָד ("verwoes" – Jesaja 33:1) wat 'n werkwoord is (herhaling d). Aangesien 33:1-6 'n belydenis is, wil die profeet die volk oortuig van wie Jahwe werklik is, wat Hy kan doen en waartoe Hy in staat is.

In Jesaja 26:8 het die volk op Jahwe se oordele gewag. Hulle begeerte gaan na Hom uit. In die lig van die dreigende gevaar vra die volk dat Jahwe hulle תְּנֶן ("genadig wees") moet wees, terwyl hulle op Hom קוֹה; hulle זֶרַע ("arm") te wees in tyd van צָרָה ("benoudheid").

	<p>לִידִידִי בְּקֶרֶן בּוֹ-שָׁמוֹן:</p> <p>2 וַיַּעֲזֹקֶהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרָק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וְגַם-יִקָּב חֲצֵב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים:</p> <p>3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁפֹטוּ-נָא בֵינֵי וַבִּין כְּרָמִי:</p> <p>4 מֵה־לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קִנְיִתִּי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים:</p> <p>5 וַעֲתָה אֹדִיעֶה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אַנִּי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הַסֵּר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעֵר פָּרֵץ גֹּדְרוֹ וְהִיָּה לְמַרְמָס: 6 וְאַשִׁיתֶהוּ בְּתֶהָ לֹא יִזְמַר</p>		<p>יִבְגְּדוּ-בָּךְ:</p> <p>2 יְהוָה חֲנֻנוּ לֵךְ קִנְיִנוּ הִיָּה זְרַעַם לְבִקְרָיִם אֶף-יִשׁוּעַתָּנוּ בְּעַת צָרָה:</p> <p>3 מִקּוֹל הַמֶּזֶן נִדְדוּ עַמִּים מִרְוּמַמְתָּךְ נִפְצְוּ גוֹיִם:</p> <p>4 וְאַסְף שְׁלַלְכֶם אֲסָף הַחֲסִיל כְּמִשְׁקַ גְּבִים שׁוֹקֵק בּוֹ:</p> <p>5 נִשְׁגָּב יְהוָה כִּי שָׁכַן מְרוֹם מִלֵּא צִיּוֹן מִשְׁפָּט וַצִּדִּיקָה:</p> <p>6 וְהִיָּה אֲמוּנַת עַתִּיד חֶסֶן יִשׁוּעַת חֲכָמַת וְדַעַת יִרְאֵת יְהוָה הִיא אוֹצְרוֹ:</p> <p>1. Wee <i>verwoester</i> en jy wat nie <i>verwoes</i> is nie, en die wat troueloos handel, en teen wie nie troueloos gehandel is nie. As jy klaar is met <i>verwoes</i>, sal jy <i>verwoes</i> word; en as jy klaar is met troueloos handel, sal teen jou troueloos gehandel word.</p> <p>2. Jahwe, wees ons genadig, op U <i>hoop</i> ons; wees ons arm elke môre, ja, ons verlossing in die tyd van benoudheid.</p>	
--	---	--	--	--

Teenoor Jesaja 25:9, waar Jahwe die subjek van ישע ("verlos") was, en die ישועה ("verlossing/hulp") aan Jahwe behoort, het hier nou 'n klemverskuiwing plaasgevind. Jahwe is nie net die Bewerker van "verlossing" nie, maar die "verlossing" self. Die twee versoeke, naamlik "wees ons genadig" en "wees ons arm elke môre, ja, ons verlossing in tyd van benoudheid" vorm die basis vir קנה. Vv. 3-4 is die resultaat as daar aan die twee versoeke voldoen word (Sweeney 1996a:423; vgl. Clements 1980:265; Wildberger 1982:1285, 1288-1289). En dit is nie al nie. Waar van die volk in Jesaja 5:7 verwag word om die vestiger van reg en geregtigheid te wees, is Jahwe hier in Jesaja 33:5 nou self die Vestiger van reg en geregtigheid.

In Jesaja 33:2 druk קנה 'n dramatiese ommekeer in die volk se houding uit. Die houding van die volk was dat hulle geweier het om hulle vertrou in Jahwe te plaas (vgl. 31:6). Insteede daarvan, het hulle hul na Egipte gejaas. Hulle was oortuig dat as hulle nie so gou as moontlik optree nie alle hoop verlore is. Jahwe se raad was om nie hierdie uitweg te kies nie. Hulle stel net hulle verlossing langer uit. Hy kan dan nie hulle "verlossing" wees nie. In Jesaja 33:2 is "wees ons arm elke môre" parallel aan "ons verlossing in tyd van benoudheid" (Oswalt 1986:592-593; vgl. Motyer 1993:263). קנה verteenwoordig ook die volk se hoop en vertrou in Jahwe. Die doel is om hulle genadig te wees en om hulle verlossing te wees in tyd van benoudheid. Volgens Motyer (1993:263) is קנה hier 'n houding waar "hoop" en "vertrou" gekombineer word.

	<p>וְלֹא יַעֲדֹר וְעֹלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוָּה מִהֲמָטִיר עָלָיו מָטֵר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁטְשִׁינָיו וַיִּקְוּ לְמִשְׁפָּט וְהִגָּה מִשְׁפָּח לְצִדְקָהּ וְהִגָּה צְעָקָה:</p> <p>1. "Laat ek tog sing van my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in ide middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer om te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie?</p>		<p>3. Vanweë die geluid van die gedreun vlug die volke; vanweë u verheffing word die nasies verstrooi.</p> <p>4. Dan word julle buit weggeskraap soos die wegraping van sprinkane, soos sprinkane rondswerm, swerm hulle op dit.</p> <p>5. Verhewe is Jahwe, want Hy woon in die hoogte; Hy het Sion vervul met reg en geregtigheid.</p> <p>6. En daar sal bestendigheid van sy tye wees, 'n rykdom van verlossing, van wysheid en kennis; die vrees van Jahwe sal sy skat wees.</p>	
--	--	--	--	--

	<p>Waarom het Ek gehoop (dat dit) duiwe sou dra, maar dit bring suur duiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys of omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en Ek sal die wolke beveel om nie reën daarop te laat nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaie is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop vir reg, maar kyk, dit was wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>			
--	--	--	--	--

Dit is interessant hoe dikwels sekere woorde altesaam in die intertekste (Jesaja 1-39) verskyn: "dorings en onkruid" (5); "vertrapping" (4); "verwoesting" (9); קְנִיָּה

"wag" (5); "reg" (3); "geregtigheid" (4). Die volgende het uit die intertekstuele verbande opgeval:

Die versorging van die wingerd deur Jahwe het goddeloosheid gebaar. Dit is waarvan "dorings en onkruid" 'n simbool was. Die gevolglike "verwoesting" is verskriklik en gewelddadig. Die ingesteldheid (goddeloosheid) is nie waarop Jahwe gehoop het in Jesaja 5:1-7 nie; dit wat deur "reg" en "geregtigheid" voorgestel is. Die teenoorgestelde van hoop wek Jahwe se grimmigheid op. Wanneer Jahwe sy oordeel uitvoer in die vorm van "vertrapping" en die intensiteit daarvan, dui dit op wat die wingerd voortgebring het. Dan kan daar geen sprake van hoop wees nie, alhoewel die profeet ten spyte van die omstandighede nog steeds "hoop" [Jesaja 8:17 (הָקָה ingesluit); 25:9; 26:8; 33:2]. Wat die omstandighede ook al is, al is dit die omstandighede van oordeel/verwoesting, moet daar nogtans op Jahwe gehoop word.

Verder is betekenisvol die wyse hoe daar gehoop moet word. Daar moet met geduld gehoop word. Die hoop is nie sonder meer op dit wat Jahwe doen nie, maar op wie Jahwe is. Selfs al vier die goddeloosheid hoogty, moet daar nog steeds op Jahwe gehoop word, moet daar op Jahwe gefokus word. Die wyse waarop Jahwe die oordeel uitvoer, is onafwendbaar; daarom die voorkoms van "dorings en onkruid", "vertrapping" en "verwoesting". Derhalwe moet die volk die gevolge van hul verkeerde optrede dra.

Ten spyte van die volk se verkeerde optrede tree Jahwe anders op. Daar is ook sprake van Jahwe se totale voorsienigheid en versorging teenoor die allesinsluitende en allesomvattende optrede van sy oordeel. Dit is waarmee die hoop waarmee Jahwe en die profeet hoop, te make het. Jahwe tree nie op oor wie die volk is nie, maar oor hoe Hy Hom aan die volk openbaar. Die volk word nie oortuig deur die profeet se hoop op Jahwe nie. Die hoop sluit ook in dat Jahwe nie net die verlossing bewerk nie, maar ook die verlossing is. Hy is nie net die Vestiger van reg en geregtigheid nie, maar is dit terselfdertyd ook.

Die keuse vir 27:2-6 berus op die volgende:

Dit staan in die kanon as die tweede wingerdlied bekend. 5:1-7 in terme van datering is 'n rekontekstualisering van 27:2-6. Omdat "hoop" nie in 27:2-6 verskyn nie, is hier tog 'n verrassingselement van hoop, reg voor die ballingskap, teenwoordig.

3.4.1.1.1 Jesaja 27:2-6

3.4.1.1.1.1 Oorsig van die navorsingsgeskiedenis van Jesaja 27:2-6

Wanneer daar gepoog word om 'n oorsig van die navorsingsgeskiedenis van Jesaja 27:2-6 te gee moet dit teen die breë agtergrond van Jesaja 24-27 verstaan word, wat as die apokalips van die boek Jesaja bekend staan. Jesaja 27:2-6 kan net teen sy breë agtergrond verstaan word. 'n Studie oor die boek Jesaja kan 'n stryd wees en veral om dit as 'n Christelike geskrif te verstaan (Childs 2004:1-324). 'n Studie oor Jesaja 24-27 en dan veral 27:2-6 is geen uitsondering nie. Dit bly 'n veeleisende en moeilike studie om te onderneem (Anderson 1963:118; Doyle 2000:451; Childs 2001:171). Dit kom veral ter sprake wanneer daar na die geskiedenis van interpretasie gekyk word. Eerstens is die hoofokus hoofsaaklik literêr van aard en dan Jesaja 24-27 se verhouding met die res van die boek Jesaja. Tweedens die debat oor die datering van Jesaja 24-27 wat as van deurslaggewend beskou word (Otzen 1974:196-206; Coggins 1979:328; Childs 2001:171-174). Verskeie perspektiewe is al op die boek van toepassing gemaak om dit te verstaan in terme van sy genre en die oorsprong van apokaliptiek (Millar 1976:1; Johnson 1988:11).

Soos wat daar nie eenstemmigheid is oor die indeling van die boek Jesaja nie, is daar diegene wat nie eenheid van Jesaja 24-27 voorstaan nie en diegene wat dit wel doen. Van diegene wat nie voorstanders is van die eenheid van Jesaja 24-27 nie, is Genesius (1821:19-22), wat die egtheid van Jesaja 24-27 betwyfel. Hy deel Jesaja 1-39 soos volg in:

- 1-12 (uitsprake rakende Juda);

- 13-23 (samestelling van die uitsprake rakende die nasies);
- 24-35 (uitsprake van hoop en oordeel);
- 36-39 (biografiese besonderhede).

Alhoewel Smend (1884:163-194) (teen die eenheid van Jesaja 24-27) 'n ander prentjie skilder van die 8ste eeuse Jesaja, laat hy die hoof apokaliptiese tema weg en bied twee hooftemas aan wat in die sentrum van Jesaja 24-27 staan, naamlik:

- 24:1-13 (Juda se sonde en Jahwe se oordeel);
- 24:14-23 (Messiaanse hoop).

Duhm ([1892]1902:143-144) (teen die eenheid van Jesaja 24-27) verdeel Jesaja 24-27 op grond van literêre kritiek in twee dele, naamlik:

- 24:1-23; 25:6-8; 36:20-27:1, met 27:12-13 (apokaliptiek);
- 25:1-5; 25:9-11; 26:1-19 met 25:12 en 27:2-5 (lied)⁵¹.

Kaiser (1974:177-179) verwerp die eenheid van Jesaja 24-27 en bied verskillende vlakke van Jesaja 24-27 aan:

- Eerste vlak: 24:1-13 met 24:16b-20 en 26:1-18, 20-21 (verwys na die poging van 'n proto-apokaliptiese teoloog).
- Tweede vlak: 24:14-16a en 25:1-5 (samestelling van eskatologiese liedere van danksegging).
- Derde vlak: 24:21-23 en 25:6-8 (gevorderde apokaliptiese spekulاسie).
- Vierde vlak: 25:8aα en 26:19 (geloof in die opstanding van die dood).

Wildberger (1978:904) is sterk daarvan oortuig dat Jesaja 24-27 'n eenheid is. Hy grond dit op die volgende bewerings:

⁵¹ Duhm (1902:143) lig dit soos volg verder toe:

- 25:1-5 ('n lied);
- 25:9-11 ('n satiriese lied rakende Moab);
- 26:1-19 met 25:12 ('n lied wat uitwys dat daar hoop in die opstanding is);
- 27:2-5 (die lied van die wingerd).

- 24:1-6, 14-20; 26:7-21 is bygevoeg as gevolg van verskillende periodes;
- 26:7-9, 10-12, 12 akkommodeer gemeenskaplike gronde;
- 26:7-9, 10-12, 13 het deur die opeenvolgende byvoegings van die eskatologiese gedeeltes ontwikkel (24:21-23; 25:6-8, 9-10a);
- later is bygevoeg die liedere oor die stad (25:1-5; 26:1-6);
- die finale byvoeging is die verskeie eskatologiese gedeeltes wat hoofstuk 27 opmaak, naamlik 27:1, 2-5, 6-11.

Tucker (2001:207) weer beskou, alhoewel nie vir die eenheid nie, Jesaja 24-27 as 'n enkele samehangende samestelling van verskillende genres:

- 24:1-13, 17-20; 25:10b-12; 27:1 (aankondiging van oordeel);
- 24:21-23; 25:6-10a; 27:2-6, 12-113 (aankondiging van heil);
- 25:1-5 (lofprysing);
- 26:1-6 (oorwinningslied).

Clifford (2008:77-78) sien hoofstukke 24-27 ook as 'n eenheid wat gaan oor die oordeel van die aarde. Dit word gesien as die apokaliptiek van Jesaja en afsluiting van hoofstukke 13-23.

Daar is ook andere wat Jesaja 24-27 as 'n eenheid sien. Clements (1980:196-199) pas redaksiekritiek toe en benadruk die eenheid van die boek Jesaja. Hy noem dat die diakroniese interpretasie nie bevredigend werk nie en vra vir 'n breë standpunt om Jesaja 24-27 te verstaan. Miscall (1993:9) volg meer 'n literêre benadering. Volgens hom stel die retoriese en redaksionele-kritiese studies ons in staat om die boek Jesaja in sy geheel te bestudeer. Sweeney (1996a:311-313) het 'n vormkritiese benadering. Die struktuur van Jesaja 24-27 bestaan uit twee hoofdele, naamlik:

- 24:1-23 (profetiese aankondiging van Jahwe se straf op die aarde);
- 25:1-27:13 (profetiese aankondiging van Jahwe se seëninge op die aarde en wat dit inhou vir Sion/Israel).

Doyle (2000:23) is ten gunste van die eenheid van Jesaja 24-27. Hy is van mening dat Jesaja 24-27 is die werk van dieselfde redaktor wat die twee hoofde saamgevoeg het. Childs (2001:172-173) het 'n probleem met beskouings oor 'n gebrek aan 'n literêre oorweging rakende Jesaja 24-27 en met mense wat die teks binne sekere historiese maatstawwe wil harmonieer. Dit is vir hom verblydend dat die klem op die volgende geplaas word: Jesaja 24-27 se verbintenis met die groter kanoniese korpus en die eskatologiese aard daarvan.

Vir Hibbard (2006:1) verteenwoordig Jesaja 24-27 een van die moeilikste uitdagings vir die Bybelse interpreteerder in die hele boek van Jesaja. Dit is moeilik om die genre te bepaal en vormkrities te analiseer. Daar is heelwat hindernisse betreffende die datering en samestelling, asook die redaksionele samestelling van 24-27.

Dempsey (2010:45) beskou Jesaja 24-27 as oordeelsliteratuur, profetiese eskatologie, 'n liturgiese stuk. Jesaja 24-27 is daarom retories ryk, stimulerend en stemmingsvol as 'n reaksie aan die kant van die hoorders en lesers. Dempsey (2010:47-57) deel dit struktureel soos volg in:

Hoofstuk 24: 'n visoen van mag, heerlikheid en hoop:

- vv. 1-3: 'n visoen, verskriklik en vreesaanjaend;
- vv. 4-20: 'n flikkering van hoop;
- vv. 21-23: 'n visoen van goddelike mag en heerlikheid.

Hoofstuk 25: 'n gebed; 'n visoen van feesviering:

- vv. 1-5: 'n digter se gebed;
- vv. 6-8: 'n feesviering van die lewe vir al die mense;

Hoofstuk 26: 'n lied van gejubel.

Hoofstuk 27: 'n allegoriese lied; 'n redetwis-gesprek:

- v. 1: 'n boodskap vir Leviatan;
- vv. 2-5: 'n allegoriese lied oor 'n glorieryke wingerd;
- v. 6: die allegorie word verduidelik;
- vv. 7-13: 'n redetwis-gesprek.

Weens die wyduiteenlopende aard in verband met bogenoemde, oor die eenheid van Jesaja 24-27 (waarbinne 27:2-6 val), sal daar noodwendigerwys ook verskillende menings wees oor die datering van Jesaja 24-27. Smend (1884:224) dateer hierdie hoofstukke in die na-eksiliese periode tussen 500-300 v.C. Weens die komplekse aard van Jesaja 24-27 het Duhm (1902:143) geen spesifieke datering daarvan nie. Hy beskou die datering as na-eksilies (laat datering). Ludwig (1961:75) is van mening dat die samestelling van 24-27 tydens die val van Jerusalem in 587 v.C. was. Gesien vanuit bogenoemde kan Jesaja 27:2-6 oorwegend as 'n vorm van apokaliptiek beskou word.

3.4.1.1.1.2 Tekskritiek en Vertaling

Die tekskritiese problematiek in Jesaja 27:2-6 is soos volg:

- a) In vers 2 is die suffiks aan לָהּ vroulik wat verwys na wingerd wat manlik is. In Levitikus 25:3 is dit vroulik soos ook hier (Watts 1985:347; Wildberger 1997:581; Blenkinsopp 2000:373).
- b) Die werkwoord יִשָּׂה in vers 5 moet as 'n omstandigheidsgeval geneem word. Dit maak die herhaling van die frase maklik om te verstaan. Die feit dat die woordorde in die twee frases verskil maak 'n argument vir dittografie nie so eenvoudig nie (Watts 1985:347; Oswalt 1986:492; Wildberger 1997:582).

Teks	Jesaja 5:1-7	Jesaja 27:2-6
BHS	1 אֲשִׁירָה נָא לְיַדַּי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמֹן	2 בַּיּוֹם הַהוּא בָרַם חֲמֹד עֲנֹלָהּ:

	<p>כָּרַם הָיָה לְיָדַי בְּקֶרֶן בּוֹשָׁמוֹ: 2 וַיַּעֲזֹקְהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וַגַּם־יִקַּב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שֶׁפְּטוּ־נָא בִינִי וּבִין בְּרָמִי: 4 מִה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדּוּעַ קִנִּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 5 וַעֲתָה אֹדִיעָה־נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר־אֲנִי עוֹשֶׂה לְכַרְמִי הֲסָר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִנֵּה לְבָעַר פֶּרֶץ גָּדְרוֹ וְהִנֵּה לְמַרְמָס: 6 וְאֲשִׁיתָהוּ בְּתֵה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעֵלָה שְׁמִיר וְשִׁיתִי וְעַל הָעֵבִים אֲצַוָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שַׁעֲשׂוּעִיו וַיִּקּוּ לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:</p>	<p>3 אֲנִי יְהוָה נֹצְרָה לְרַגְעִים אֲשַׁקְנָה פֶּן יִפְקֹד עָלַיָּה לְיֵלֶה וַיּוֹם אֲצַרְנָה: 4 חֲמָה אֵין לִי מִי־תִנְנִי שְׁמִיר שִׁיתִּי בַּמְלֶחְמָה אֲפִשְׁעָה בָּהּ אֲצִיתְנָה יַחַד: 5 אִו יַחֲזֵק בְּמַעוּזִי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה־לִּי: 6 הַבָּאִים יִשְׁרָשׁ יַעֲלֶב יִצְיִן וּפָרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֹאֵו פְּנִיתָבֶל תִּגְוָבָה:</p>
<p>Vertaling</p>	<p>1. Laat ek tog <i>sing</i> van my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy <i>wingerd</i>! My Geliefde het 'n <i>wingerd</i> op 'n vrugbare helling. 2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middle daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekup; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur</p>	<p>2. In dié dag sal daar 'n vrugbare⁵² <i>wingerd</i> wees — <i>sing</i> daarvan! 3. Ek, Jahwe, sal dit beskerm: elke oomblik sal Ek dit water gee; sodat niks dit tref nie; Ek sal dit nag en dag bewaak. 4. Daar is geen grimmigheid by My nie. Waar Ek <i>doring</i> (of) <i>onkruid</i> kry, sal Ek in die oorlog daarop aanval, dit alles saam verbrand. 5. Of hulle moet my beskutting aangryp, vrede met My maak, vrede met My maak.</p>

⁵² Die term כָּרַם חֶמֶד is nie ongewoon nie. Dit verskyn ook in Amos 5:11 en Jesaja 32:12. Daar word normaalweg nie gespesifiseer watter produk die term כָּרַם voortbring nie. חֶמֶד kan eenvoudig vervang word met חֶמֶר wat dan die vertaling sou beïnvloed met gissende wyn, wat nie weer sou inpas by vers 6 se vertaling wat vrugbaarheid sou simboliseer nie. Dit kan ook vertaal word met wingerd van aansien. Die lesing van חֶמֶד word gevolg (Clines 1998:461; Doyle 2000:340; Hibbard 2006:171).

<p>druive voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my <i>wingerd</i>.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my <i>wingerd</i> wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop dat dit druive sou dra, maar dit bring suur druive voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog vir julle bekend maak wat Ek met my <i>wingerd</i> gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, en <i>dorings en onkruid</i> sal daarop kom; en Ek sal die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die <i>wingerd</i> van Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging. Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>	<p>6. In die dae sal Jakob wortel skiet, Israel sal bloei en uitbot, hulle sal die wêreld vol vrugte maak.</p>
---	--

3.4.1.1.1.3 Literêre Analise

Hibbard (2006:170) is van mening dat Jesaja 27:2-6 deur בְּיוֹם הַהוּא gekenmerk word. Nie almal stem saam dat die perikoop eindig by vers 6 nie. Die meeste geleerdes is ten gunste dat die perikoop by vers 6 eindig. Die gebrek aan grimmigheid is die sentrale fokus van 27:2-6. Die rede vir Jahwe se grimmigheid is die wingerd se produksie van dorings en onkruid. Die lied is 'n uitdrukking van Jahwe se bevryding, wat weer 'n kenmerk van Jesaja 24-27 is. Die lied is volgens Smith (2007:457) 'n lied van hoop op 'n positiewe noot. Jahwe, wat die hoofakteur is, sal alles in sy vermoë doen om die wingerd te beskerm (Jesaja 27:4) (Martin

1985:1076); daarom sal hierdie nuwe lied gesing word wanneer die volk sal bloei en uitbot; hulle verhouding met Jahwe is herstel (Sweeney 1996a:349). Dit sal die resultaat wees van die Eienaar se sorgvuldige en bedagsame versorging van die wingerd; Hy sal enigiets doen om die vyand uit te hou (Goldingay 2006:391).

3.4.1.1.1.4 Die intertekstuele Verband van Jesaja 5:1-7 en Jesaja 27:2-6

Jesaja 5	Teks	Jesajaboek	Teks	Interteks
Jesaja 5:1-7	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לְיַדַי שִׁירַת</p> <p>דֹּדַי לְכַרְמִי כָּרֵם הִיא</p> <p>לְיַדַי בְּקֶרֶן בְּדֹשְׁמֹן:</p> <p>2 וַיַּעֲקֶהוּ וַיִּסְקֶלְהוּ</p> <p>וַיִּטְעֵהוּ שׂוֹרֵק וַיִּבֶן מִגְדָּל</p> <p>בְּתוֹכֹו וְגַם יִקַּב חֶצֶב בּוֹ</p> <p>וַיִּקְוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ</p> <p>בְּאֲשֵׁים:</p> <p>3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם</p> <p>וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵּינִי</p> <p>וּבֵין כְּרַמִּי:</p> <p>4 מִה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי</p> <p>וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קִנִּיתִי</p> <p>לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ</p> <p>בְּאֲשֵׁים:</p> <p>5 וַעֲתָה אֹדִיעֶה-נָא אֶתְכֶם</p> <p>אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי</p> <p>הַסֵּר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעֵר</p> <p>פָּרִץ גְּדָרוֹ וְהִיָּה לְמַרְמָס:</p> <p>6 וְאֲשִׂיתָהוּ בְּתֵה לֹא יִזְמַר</p> <p>וְלֹא יַעֲדֵר וְעָלָה שְׁמִיר</p> <p>וְשִׁיתָ וְעַל הָעֵבִים אֲצִוְּהָ</p>	Jesaja 27:2-6	<p>2 בַּיּוֹם הַהוּא כָּרֵם עֲנֹה-לָהּ:</p> <p>3 אֲנִי יְהוָה נִצְרָה לְרַגְעִים אֲשַׁקְנָה פֶּן</p> <p>יִפְקֹד עָלֶיהָ לַיְלָה וַיּוֹם אֲצַרְנָה:</p> <p>4 חֲמָה אֵין לִי מִי־תִגְנִי שְׁמִיר שִׁיתָ</p> <p>בַּמְלַחְמָה אֲפַשְׁעָה בָּהּ אֲצִיתְנָה יַחַד:</p> <p>5 אוֹ יַחֲזֹק בְּמַעוּזַי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם</p> <p>יַעֲשֶׂה-לִּי:</p> <p>6 הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיִן וּפְרָח</p> <p>יִשְׂרָאֵל וּמְלֹאוֹ פְּגִיתְבֵּל תִּגְנוּבָה:</p>	<p>herhaling a,</p> <p>herhaling d en</p> <p>rekontekstualisering</p>

	<p>מִהַמְטִיר עָלָיו מֶטֶר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיַּת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁעְשׁוּעֵיו וַיִּקְוּ לַמִּשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהִנֵּה צִעֲקָה:</p>			
Vertaling	<p>1. Laat ek tog <i>sing</i> van my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy <i>wingerd</i>! My Geliefde het 'n <i>wingerd</i> op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my <i>wingerd</i>.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my <i>wingerd</i> wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit bring suur</p>	Vertaling	<p>2. In dié dag sal daar 'n vrugbare <i>wingerd</i> wees — <i>sing</i> daarvan!</p> <p>3. Ek, Jahwe, sal dit beskerm: elke oomblik sal Ek dit water gee; sodat niks dit tref nie; Ek sal dit nag en dag bewaak.</p> <p>4. Daar is geen grimmigheid by My nie. Waar Ek <i>doring</i> (of) <i>onkruid</i> kry, sal Ek in die oorlog daarop aanval, dit alles saam verbrand.</p> <p>5. Of hulle moet my beskutting aangryp, vrede met My maak, vrede met My maak.</p> <p>6. In die dae sal Jakob wortel skiet, Israel sal bloei en uitbot, hulle sal die wêreld vol vrugte maak.</p>	

	<p>druive voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog vir julle bekend maak wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, en dorings en onkruid sal daar opkom; en Ek sal die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging. Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>			
--	---	--	--	--

In die intertekstuele verband tussen Jesaja 5:1-7 en Jesaja 27:2-6 is daar van twee tipes herhaling sprake, naamlik herhaling a en herhaling d. In terme van herhaling a word dieselfde woord vir "wingerd" gebruik, naamlik כְּרִם; dieselfde geld vir "dorings en onkruid", naamlik שְׂמִיר שְׂמִירָה. In terme van herhaling d word verskillende woorde vir "sing" gebruik, naamlik: שִׁיר (5:1) en עָנָה (IV) (27:2). Deur

die herhaling en gebruik van die woorde wil die profeet eintlik beklemtoon en die volk van wie Jahwe is, oortuig.

In relevante wetenskaplike literatuur word na Jesaja 27:2-6 as die tweede wingerdlied verwys. In hierdie lied word die omstandighede waarin die wingerd haar bevind rekontekstualiseer ten opsigte van die situasie in Jesaja 5:1-7. Die intertekstuele verband berus daarop dat Jahwe se grimmigheid sigbaar is in Jesaja 5:1-7, vir almal om te sien. In Jesaja 27:2-6 is dit heeltemal afwesig. Daar is geen negatiewe gevoelens jeens die wingerd nie (Seitz 1993:198). Dit is vir Hibbard (2006:170) duidelik dat dorings en onkruid die direkte resultaat van Jahwe se besluit is om die wingerd in Jesaja 5:6 te vernietig, maar in Jesaja 27:4 is daar geen sulke aksie nie, ook nie die verskyning van dorings en onkruid nie. In Jesaja 5:2 en 4 word onbruikbare vrugte deur die wingerd geproduseer, maar in Jesaja 27:6 sal die wingerd (identifiseer as Jakob en Israel) wortel skiet, uitsprei en bloei en die hele aarde vul met kosbare vrugte (Wolf 1985:44). Waar Jahwe in Jesaja 5:6 die reën terughou, gee Hy in Jesaja 27:2-6 elke oomblik die wingerd vrylik water (Smith 2007:458). Waar Jahwe in Jesaja 5:1-7 Hom oorgeleun het om te vernietig, hou Jahwe in Jesaja 27:2-6 die moontlikheid uit dat die wederstrewige wingerd en ook die hele wêreld met Hom vrede sal maak. Die wingerd in beide gevalle verteenwoordig die hele huis van Israel. Wat wel in Jesaja 27:2-6 interessant is, is die feit dat Jahwe daarop uit is om oorlog te maak, maar dat dit nie die uitkoms is waarop Hy hoop nie. Wanneer die twee liedere met mekaar vergelyk word, is die fokus nie op die wederstrewige wingerd nie, maar op Jahwe se houding en optrede in die hele proses van hoop. Die klem moet nie soseer val op wat of waarop gehoop word nie, maar op die subjek van die hoop, naamlik Jahwe (Hibbard 2006:179).

Dit is verder interessant om te verneem wat Jahwe se bedoeling met die wingerd is, om te vernietig of om te beskerm. In beide 5:1-7 en 27:2-6 bestaan die moontlikheid dat die wingerd "suur druiwe" en "dorings en onkruid" kan produseer. In Jesaja 5:1-7 lei dit tot vernietiging met die moontlikheid vir geen uitkoms nie. In Jesaja 27:2-6 bestaan die moontlikheid van vernietiging wel, maar versoening kan ook die resultaat/uitkoms wees, dat die volk in 'n behoorlike verbondsverhouding met Hom sal staan, dat hulle weer produktief sal wees op 'n positiewe wyse en die nasie sal wees waardeur Jahwe die wêreld wil sien (Martin & Martin 1983:1-67).

Redditt (2008:404) noem juis, in aansluiting by Martin en Martin (1983:1-67), dat Jesaja 27:2-6 'n allegoriese terugkeer van die volk na Jahwe is, gebaseer op dit wat in Jesaja 5:1-7 staan. In 27:2-6 word juis genoem: "daar is geen grimmigheid by My nie". Dit kan nie van Jesaja 5:1-7 gesê word nie. Dit is die sleutel tussen die twee tekste se intertekstuele verhouding. In die konteks van Jesaja 27:2-6 is dit 'n verrassing. Dit maak die beste sin in die intertekstuele verhouding tussen die twee tekste. Die lied in Jesaja 5:1-7 eindig op 'n negatiewe noot en dié van Jesaja 27:2-6 op 'n positiewe noot (Smith 2007:458; Kugler & Hartin 2009:233). Jesaja 5:1-7 beeld vir Jahwe uit as Iemand wat toornig is teenoor die wingerd, duidelik gemotiveer deur dit wat die wingerd oplewer. In Jesaja 27:2-6 word die prentjie heeltemal anders voorgestel. Dit gaan nie soseer oor die wingerd se mislukkinge en welwese nie, maar dat die hoop gegrond is in die ommekeer van Jahwe se houding en optrede tot die wingerd (Hibbard 2006:179). Dit wil sê hoe vrugbaar en watter tipe vrugte die wingerd in die toekoms sal oplewer, sal afhang van die houding en optrede van Jahwe (Shepherd 2009:36). Die hele bedoeling is om hoop vir die toekoms te gee (Smith 2007:461).

Wat 'n voorlopige gevolgtrekking betref is daar verskeie menings wat die datering van 27:2-6 betref. Dit wissel van laat pre-eksilies tot post-eksilies. 27:2-6 word as laat pre-eksilies gedateer, gesien in die lig van die omstandighede net voor die ballingskap. Die wingerd en dit wat dit oplewer, is die sentrale tema en daar word 'n mate van hoop geskep. Dit gebeur deur die uitsluitlike toedoen van Jahwe. Indien die datering van 27:2-6 in ag geneem word, is 5:1-7 'n rekontekstualisering van 27:2-6. Die houding en optrede van Jahwe in beide 27:2-5 en 5:1-7 staan duidelik in 'n antitetiese parallelle relasie tot mekaar. Die antitetiese parallelle houding en optrede van Jahwe is die direkte gevolg van dit wat die wingerd in beide tekste voortbring. Selfs die omstandighede waarin die wingerde voortbring en wat voortgebring word verskil. Die gevoelens wat in beide tekste teenoor die wingerde geopenbaar word, verskil van mekaar.

3.4.1.2 Jesaja 40-55

Jesaja	Teks	Jesajaboek	Teks	Interteks
5				
Jesaja 5:1-7		Jesaja 40:27-31 ⁵³		
Jesaja 5:1	<p>אֲשִׁירָה נָא לְיַדַי שִׁירַת דּוֹדֵי לְכַרְמִי בְּרָם הִיָּה לְיַדַי בְּקֶרֶן בְּיַשְׁמֶן:</p> <p>"Laat ek tog sing vir my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n <i>vrugbare</i> helling.</p>	Jesaja 41:19	<p>אֶתֶן בַּמִּדְבָּר אֲרֵז שֹׁטֶה וְהִדְסוּ וְעֵץ שֶׁמֶן אֲשִׁים בְּעֵרְבָה בְּרוֹשׁ תִּדְהֶר וּתְאִשּׁוּר יַחְדָּו:</p> <p>Ek sal in die woestyn gee die seder, die akasia en die mirt en die <i>wilde-olyfboom</i>; Ek sal in die wildernis plant die sipres, die plataan en die denneboom, dié almal.</p>	herhaling b en rekontekstualisering ⁵⁴
Jesaja 5:1-7	אֲשִׁירָה נָא לְיַדַי 1	Jesaja 49:14-26	14 וּתְאִמְרָר צִיּוֹן עֲזָבָנִי	herhaling a, herhaling b en herhaling d ⁵⁵

⁵³ Die intertekstuele verband word bespreek by 3.4.1.2.1.

⁵⁴ Herhaling b is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille. In beide tekste word שֶׁמֶן "vet of olyfolie" saam met woorde gebruik wat verskillende betekenis aan die tekste gee, in 5:5 saam met בָּן wat "vrugbaar" beteken en in 49:11 saam met אֵץ wat "olyfboom" beteken. Met die gebruik van herhaling wil die profeet die boodskap van voorsienigheid oordra, selfs op onmoontlike plekke.

In 41:19 word die volk verseker dat hulle nie moet vrees nie; Jahwe is met hulle. In beide tekste word die volk van Jahwe se onuitputlike voorsienigheid verseker. In terme van Jahwe se onuitputlike voorsienigheid sal die hoop nie beskaamd staan in dit wat die wingerd kan oplewer nie, selfs op die onmoontlike plekke (Watts 1987:107; Motyer 1999:256; Childs 2001:340). Ten opsigte van Jesaja 5:1-7 word die omstandighede in Jesaja 41:19 gerekontekstualiseer. Dit (rekontekstualisering) verteenwoordig uitdrukkinge vanuit Bybelse tekste sonder die uitdruklike verklaring of implikasie dat die woorde elders geskrywe staan. Hulle mag in vertellings of in kenmerkende uitsprake voorkom. Dit gaan om dieselfde woorde maar ander lewenskontekste.

⁵⁵ Herhaling a is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde in 'n ander teks; b is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille en d is nie die herhaling in dieselfde woorde nie, maar in ander woorde. In Jesaja 49:23 word dieselfde woord, קָוָה, as in Jesaja 5:2, 4 en 7 gebruik (herhaling a). In 49:19 word 'n ander woord, naamlik שָׂמַם (participium) gebruik om verwoes aan te dui, as בָּתָה (substantief) in 5:6 (herhaling d). Die ander woord wat in 5:7 gebruik

	<p>שִׁירַת דָּוִד לְכַרְמוֹ בְּרָם הִנֵּה לִידֵי בְּקָרָן בְּזִשְׁמוֹ: 2 וַיַּעֲקֹהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ וַיִּטְעֵהוּ שׂוֹק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכֹו וְגַם־יִקַּב חֲצֵב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁפֹטוּ־נָא בֵּינִי וּבֵין כְּרָמִי: 4 מִה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדְּוַע קִנְיִתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 5 וַעֲתָה אֹדִיעָה־נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֵׁר־אֲנִי</p>		<p>יְהוָה וְאֲדַנִּי שְׁכַחְנִי: 15 הַתְּשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מֵרַחֵם בְּזִבְטָנָה גַם־אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה וְאֲנֹכִי לֹא אֶשְׁכַּח־ךָ: 16 הֵן עַל־כַּפַּיִם חִקְתִּי־ךָ חוֹמְתֵי־ךָ נִגְדִי תָּמִיד: 17 מָהְרוּ בְּנֵי־ךָ מָהְרִסִי־ךָ וּמְחַרְבִי־ךָ מִמָּוָד יֵצְאוּ: 18 שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וְרֹאֵי כָלֶם נִקְבְּצוּ בְּאוֹלָךָ חִי־אֲנִי נְאֻם־יְהוָה כִּי כָלֶם כְּעַדִי תִלְבְּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כִּכְלָה:</p>	
--	---	--	---	--

word, is die woord צְדָקָה (geregtigheid – geestelike kwaliteit), met 'n verskil in 49:24, naamlik צְדִיק (regverdige – substantief) (herhaling b). Met die herhaling wil die profeet sy boodskap van heilsaankondiging oordra om sodoende die volk te oortuig dat Jahwe die mure van Jerusalem sal laat herbou en die bevolking sal herstel.

In Jesaja 40:27-31 het die volk ook 'n klaaglied (v. 27) tot Jahwe gerig, volgens hulle opvatting. Jahwe het nie aan hulle reg laat geskied nie. Jahwe gee hulle die versekering dat as hulle op Hom קָוָה, hulle krag sal ontvang. In Jesaja 49:14-26 word 'n ander houding by die volk bespeur. Die volk (hier Sion genoem) kla dat Jahwe hulle "vergeet" en "verlaat" het. Dit weerspieël die volk se gebrekkige geloof. Dit druk 'n houding van wanhoop, ongeloof en twyfel uit voordat die verlossing kom (Prinsloo 1987:100).

As die volk op Jahwe קָוָה, sal heil volg (vv. 15-21; 22-23; 25-26). Hulle moet net nie moed verloor of "beskaamd staan" nie (vgl. Motyer 1993:395). "Beskaamd staan" is ekwivalent aan "vergeet" en "verlaat" in v. 14. Die קָוָה op Jahwe lê juis daarin dat die volk deur die nasies "opgepas" en "versorg" sal word. Die nasies is deel van Jahwe se omvattende heilsplan. Daarom sal die volk nie net die herstel van die land (wat verwoes was) ervaar nie, maar ook dié van die wêreld. Jahwe sal ook deur die nasies in Sion aanbid word (Seebass 1975:57).

Om te קָוָה sluit geduld, afwagting en stille geloof in en dit sal inderdaad die lonende ervaring wees (Motyer 1993:395). Die verlossende optrede van Jahwe sê wie Hy is (49:23). Hulle wat wanhoop en neerslagtig is, mag onvoorwaardelik op Hom vertrou (Westermann 1969:221).

<p>עֲשֵׂה לְכַרְמֵי הַסֵּר מְשׁוֹכְתוֹ וְהָיָה לְבָעַר פָּרִץ גְּדֹרוֹ וְהָיָה לְמַרְמָס: 6 וְאֲשִׁיתָהוּ [בְּתָהּ] לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֹר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִיָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטֵר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שַׁעֲשׂוּעִיו וַיִּקְוּ לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח [לְצַדִּיקָה] וְהִנֵּה צָעֲקָה: 1. "Laat Ek tog sing vir my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling. 2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het <i>gehoop</i> dat dit</p>	<p>19 כִּי חֲרַבְתִּיךָ וְשָׁמַמְתִּיךָ וְאַרְצִי הַרְסֵתִיךָ כִּי עָתָה תַּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרַחֲקוּ מִבְּלַעֲיָד: 20 עוֹד יֹאמְרוּ בְּאֲזְנוֹתַי בְּנֵי שְׂבָלֶיךָ צִרְלִי הַמְקוֹם גְּשָׁה־לִּי וְאַשְׁבָּה: 21 וְאִמְרָתְךָ בְּלִבִּיךָ מִי יִלְד־לִי אֶת־אֱלֹהִים וְאֲנִי שְׂכוּלָה וְגַלְמוּדָה גְּלָה וְסוּרָה וְאֱלֹהִים מִי גִדְּלִי הֲוֹ אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבִדְי אֱלֹהִים אֵיפֹה הֵם: 22 כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנֵּה אֲשָׂא אֱלֹהִים יָדַי וְאֶל־עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְנֵיךָ בְּחֹצֶץ וּבְנִתְיָךְ עַל־כַּתְּרֶךָ תִּנְשָׂאֲנָה: 23 וְהָיוּ מְלָכִים אֲמֹנִיךָ וְשָׂרוּתֵיהֶם מִיַּנְיֻקְתֵיךָ אֲפִים אֲרָץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעַפְרֵךָ רִגְלֶיךָ יִלְחָכוּ וַיִּדְעַתְךָ כִּי־אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ [קַיִן]: 24 הִיָּקַח מִגְבוּר מִלְּקוֹחַ וְאִם־שָׁבִי</p>
---	--

<p>druive sou dra, maar dit het suur druive voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek <i>gehoop</i> dat dit druive sou dra, maar dit bring suur druive voort?</p> <p>5. En nou laat Ek tog bekend maak wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te</p>		<p>צָדִיק יִמְלֹט:</p> <p>25 בִּי-כֹה אָמַר יְהוָה גַּם-שָׂבִי גְבוּר יִקַּח וּמִלְקוֹחַ עָרִיץ יִמְלֹט וְאֶת-יְרִיבֹד אֲנָכִי אֲרִיב וְאֶת-בְּנֵי אֲנָכִי אוֹשִׁיעַ:</p> <p>26 וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת-מוֹנֵיךָ אֶת-בְּשָׂרְךָ וְכַעֲסִים דָּמָם יִשְׁכַּרוּן וַיִּדְעוּ כָל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב:</p> <p>14. Maar Sion sê: Jahwe het my verlaat, en my Heer het my vergeet.</p> <p>15. Kan 'n vrou haar soogkind vergeet, haar nie ontferm oor die seun van haar skoot nie? Al sou hulle vergeet, nogtans sal Ék jou nie vergeet nie!</p> <p>16. Kyk, op die handpalms het Ek jou gegraveer; jou mure is voortdurend voor My.</p> <p>17. Jou seuns is haastig, maar jou</p>	
---	--	---	--

	<p>laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaare is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir reg, maar kyk, dit was wetsverbreking; vir <i>geregtigheid</i>, maar kyk, gekerm.</p>		<p>vernietigers en jou verwoesters sal van jou af weggaan.</p> <p>18. Hef jou oë rondom op en kyk: hulle almal kom bymekaar en kom na jou toe! So waar as Ek leef, spreek Jahwe, sekerlik sal sy hulle almal soos ornamente aansit, soos 'n bruid hulle ombind.</p> <p>19. Want jou puin en jou <i>verwoeste plekke</i> en jou bouvallige land, want jy is gehaal uit die inwoners, en die wat jou verslind het, is ver weg.</p> <p>20. Steeds sal hulle voor jou ore sê, die kinders waarvan jy beroof is: die plek is te nou vir my, maak vir my plek dat ek kan woon.</p> <p>21. En sal jy in jou hart sê: wie het hierdie (kinders) vir my gebaar, aangesien ek kinderloos en onvrugbaar was, verban en verstote? Wie het hierdie (kinders) vir my</p>	
--	--	--	--	--

			<p>grootgemaak?</p> <p>Kyk, ek het alleen oorgebly. Hierdie (kinders), waar is hulle?</p> <p>22. So sê die Here Jahwe : Kyk, Ek sal my hand ophef na die nasies en my banier opsteek na die volke. Dan sal hulle jou seuns aan die bors gebring word, en jou dogters sal op die skouers gedra word.</p> <p>23. En konings sal jou oppassers wees, en hulle vorstinne jou versorgers; met die aangesig na die aarde sal hulle voor jou neerbuig, en die stof van jou voete sal hulle oplek. Dan sal jy weet dat Ek is Jahwe, dat hulle nie beskaamd staan wat My <i>verwag</i> nie.</p> <p>24. Sal van 'n held die buit geneem word? Of sal die gevangenes van die <i>regverdige</i> vlug?</p> <p>25. Want so sê Jahwe: ja, die</p>	
--	--	--	--	--

			gevangenes sal van die held afgeneem word, en die buit sal van die tiran sal vlug; en jou teenstander sal Ek teenstaan en jou kinders sal Ek verlos. 26. En Ek sal jou verdrukkers hulle vlees laat eet, en van hulle bloed sal hulle dronk word soos mos. Dan sal alle vlees weet dat Ek, Jahwe, jou Redder is en Verlosser die Magtige van Jakob.	
Jesaja 5:1-7	אֲשִׁירָה נָא לְיָדַי 1	Jesaja 51:1-8	שָׁמְעוּ אֵלַי יְרֵדַי 1	herhaling a, herhaling b en herhaling d ⁵⁶

⁵⁶ Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks; herhaling b is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille en herhaling d is nie die herhaling van dieselfde woorde nie, maar in ander woorde. In Jesaja 51:5 word dieselfde woord, קָנָה, as in Jesaja 5:2, 4 en 7 gebruik (herhaling a). In 51:3 word 'n ander woord, naamlik כֵּן (substantief) gebruik om "tuin" aan te dui, as נָטַע (substantief) in 5:6 (herhaling d). Die ander woord wat in 5:7 gebruik word, is die woord צְדָקָה ("geregtigheid" – geestelike kwaliteit – substantief), met 'n verskil in 51:1, 5 en 7, naamlik צָדֵק ("geregtigheid" – geestelike kwaliteit – substantief). צְדָקָה word ook gebruik in 51:6 en 8 (herhaling b). In 51:4 en 5 word מְשַׁפֵּט ook twee keer gebruik, met in v. 5 as 'n werkwoord. Daar word baie sterk klem in 51:1-8 op geregtigheid gelê, veral as צָדֵק met "oorwinning" vertaal word, veral as Jahwe sê dit is "my oorwinning", "my geregtigheid". Die profeet wil 'n boodskap van heilsaankondiging oordra om sodoende sy gehoor van Jahwe se trou te oortuig en te verseker.

Jesaja 51:1-8 wat nou aansluit by die voorafgaande "kneqlied" (50:4-11), kan in vier eenhede verdeel word, naamlik vv. 1-3, vv. 4-5, v. 6 en vv. 4-6. Elk van hierdie eenhede begin met 'n inleidende imperatief: שָׁמַע ("luister") (v. 1); קָשַׁב ("luister") (v. 4); נָשָׂא ("sla op") (v. 6) en שָׁמַע ("luister") (v. 7). Vv. 1-3 het 'n baie sterk dispuut- en heilskarakter. Hierdie kombinasie van genres is tipies van Deutero-Jesaja (Melugin 1976:157). Israel kan vertrou put uit die צוּר ("rots") (v. 1) waaruit hulle voortkom. Vv. 4-5 bevat die aankondiging van die heil, wat met Jahwe se תּוֹרָה ("wet") (v. 4) te doen het. Vers 6 bevat ook die aankondiging van die heil, wat deur כִּי ("want") (v. 6) ingelei word. Vv. 7-8 bevat ook 'n aankondiging van die heil, wat ook deur כִּי (Melugin 1976:151) ingelei word.

<p>שִׁירַת דֹּדַי לְכַרְמֵי בָרֶם</p> <p>הִיָּה לִידֵי בְּקָרָן</p> <p>בְּדֹשָׁמוֹ:</p> <p>2 וַיַּעֲקֹהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ</p> <p>וַיִּטְעֵהוּ שׂוֹךְ וַיִּבֶן מִגְדָּל</p> <p>בְּתוֹכֹוּ וְגַם־יִקַּב חֲצֵב בּוֹ</p> <p>וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים</p> <p>וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים:</p> <p>3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם</p>	<p>צָדֵק מִבְּקֵשֵׁי יְהוָה</p> <p>הַבֵּיטוּ אֶל־צֹר</p> <p>חֲצֵבֹתֶם וְאֶל־מִקְבַּת</p> <p>בֹּר נִקְרָתֶם:</p> <p>2 הַבֵּיטוּ אֶל־אֲבָרְהָם</p> <p>אֲבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה</p> <p>תַּחזְלִלְכֶם כִּי־אֶחָד</p> <p>קָרָאתִיו וְאֲבָרְכֵהוּ</p> <p>וְאֲרָבֵהוּ:</p>
--	--

Alhoewel elke eenheid alleen kan staan wat inhoud en vorm betref, kan die retoriese kenmerke wat hulle saambind, nie sonder meer geïgnoreer word nie. In elke eenheid is Jahwe die spreker. Die persone tot wie Jahwe die heilsbelofte rig, is in die tweede persoon meervoud. Daar is ook 'n duidelike ooreenkoms tussen "en die aarde soos 'n kleed verslyt" (v. 6) en "want soos 'n kleed sal hulle verteer word" (v. 8a) (Melugin 1976:151-158).

In Jesaja 49:14-26 het קָוָה verband gehou met die feit dat die ander nasies die volk Israel, sal "oppas" en "versorg", dat hulle voor hulle sal "neerbuig", dat hulle "nie beskaamd sal staan" as hulle op Hom קָוָה nie. Hier in Jesaja 51:1-8 gaan Jahwe 'n tree verder. Hy verseker hulle dat sy צָדֵק ("oorwinning") (v. 5) naby is en dat die oorwinning ook die nasies insluit.

Die term צָדֵק het in Jesaja 5:1-7 ook voorgekom en wel in die vorm צָדִיקָה. Maar daar was dit 'n geestelike kwaliteit wat deur die volk geproduseer moes gewees het op grond van Jahwe se heilsinisiatiewe. Hier in Jesaja 51:1-8 gaan צָדֵק, soos ook מִשְׁפָּט in Jes. 26:7-11, met oordele gepaard.

Verder is hier in Jesaja 51:5 יָחַל die sinoniem vir קָוָה. Daarom is hier ook van sinonieme parallelisme te sprake. In beide gevalle is mense die subjek en is Jahwe die objek. Volgens Westermann (1969:235) is "my verlossing trek uit" aan die nasies gerig. Die post-eksiliese gemeenskap moet die verantwoordelikheid op hulle neem vir die verlossing van die nasies. Dit sal bewerkstellig word deur die "arm" van Jahwe (vgl. Motyer 1993:406).

Verder veronderstel om te יָחַל op Jahwe dat Hy die bron en realiteit van "hoop" is (Barth 1990:54) is. Volgens Snaith en Orlinsky (1967:191-192) beteken יָחַל hier "om te hoop in ang". יָחַל kan ook beteken "om te hoop in gespanne afwagting".

Die vraag is: hoekom קָוָה en יָחַל die "eilande" op Jahwe? Volgens Whybray (1975:156) קָוָה die "eilande" op Jahwe vir sy תּוֹרָה ("wet") as 'n lig vir die nasies wat onder hulle gevestig moet word. Jahwe se תּוֹרָה ("wet") (v. 4), מִשְׁפָּט ("reg") (v. 4), צָדֵק ("oorwinning") (v. 5) en יִשְׁע ("verlossing") (v. 5) is almal weldade wat ook vir die nasies bedoel is. Die nasies קָוָה vir die tyd waarin hulle 'n deel in die weldade sal hê (Leupold 1968:201; vgl. Grogan 1988:294-295). Die "eilande" wat in duisternis was (vgl. v. 4), sal קָוָה totdat die lig van Jahwe se oordeel gevestig is en Hy sy "arm" openbaar (Young 1972:310). Jahwe se "arm" sal die nasies oordeel en hulle קָוָה ("hoop") en יָחַל ("wag") in gespannendheid op hierdie gebeurtenis (Van Winkle 1985:447).

<p>וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוֹ-נָא בִּינִי וּבֵין בְּרָמִי: 4 מֵה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדְּוַע קִוִּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 5 וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמֵי הַסֵּר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעַר פְּלִץ גְּדָרוֹ וְהִיָּה לְמֶרְמָס: 6 וְאֲשִׁיתָהוּ בַתָּה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲזֹר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׂית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נִטַּע שֶׁעָשׂוּעִיו וַיִּקְחוּ לְמִשְׁפָּט וְהָגָה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָהּ וְהָגָה צָעֲקָה: 1. "Laat Ek tog sing vir my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling. 2. En Hy het dit</p>	<p>3 כִּי-נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם בְּלִי-חֶרְבָתֶיהָ וַיֵּשֶׁם מִדְּבָרָהּ כְּעֹדוֹן וְעִרְבָתָהּ כְּגֹן-יְהוָה שִׁשְׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצֵא כֹּה תוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה: 4 הַקְּשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי וְלֹאֹמְרֵי אֵלֵי הַאֲזִינוּ כִּי תוֹרָה מֵאֵתִי תֵצֵא וּמִשְׁפָּטֵי לְאֹזֵר עַמִּים אֲרֻגֶעַ: 5 קְרוֹב צִדְקוֹ יֵצֵא יִשְׁעֵי וְזִרְעֵי עַמִּים וַיִּשְׁפְּטוּ אֵלֵי אֵיִם וַיִּקְחוּ וְאֶל-זִרְעֵי יִיחֻלוּן: 6 שֵׁאוּ לְשָׁמַיִם עֵינֵיכֶם וְהִבִּיטוּ אֶל-הָאָרֶץ מִתַּחַת כִּי-שָׁמַיִם כָּעָשׂוּ נִמְלְחוּ וְהָאָרֶץ כַּבְּגַד תִּבְלָה וַיִּשְׁבֶּיהָ כַּמֹּזְכֵן יִמּוֹתוֹן וַיִּשׁוּעַתִּי לְעוֹלָם תִּהְיֶה וְצַדִּיקְתִּי לֹא תַחַת: 7 שָׁמְעוּ אֵלַי יְדַעִי צִדְקָה עִם תּוֹרָתִי בְּלִבֶם אֶל-תִּירְאוּ תִרְפַּת אָנוּשׁ וּמִגְדַּפְתָּם אֶל-תִּתְחַתוּ: 8 כִּי כַּבְּגַד יֵאָכְלֶם עֵשׂ</p>
--	--

<p>omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekup; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop (dat dit) druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal</p>		<p>וְכַצְמֵר יִאֲכֹלֶם סָס וְיִצְדַקְתִּי לְעוֹלָם תְּהִיָּה וְיִשְׁעֵתִי לְדוֹר דְּוָרִים:</p> <p>1. Luister na My, soekers van geregtigheid, soekers van Jahwe! Kyk na die rots waaruit julle gekap is en die holte van die put waaruit julle gegrawe is.</p> <p>2. Kyk na Abraham, julle vader, en na Sara, wat julle gebaar het; want as eersteling het Ek hom geroep en hom geseën en hom vermenigvuldig.</p> <p>3. Want Jahwe vertroos Sion; Hy vertroos al sy puinhope en maak sy woestyn soos Eden en sy wildernis soos die tuin van Jahwe; vreugde en blydschap sal daarin gevind word, danksegging en die klank van liedere.</p> <p>4. Luister na My, my volk, en neig die oor tot My, my nasie! Want 'n wet</p>	
--	--	--	--

	<p>sy klipmuur stukkend afbreek sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys of omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en Ek sal die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaie is die huis van Israel, en die manne van Juda is die <i>tuin</i> van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir <i>reg</i>, maar kyk, dit was wetsverbreking; vir <i>geregtigheid</i>, maar kyk, gekerm.</p>		<p>sal van My uitgaan, en Ek sal my <i>reg</i> vasstel as 'n lig van die volke.</p> <p>5. My <i>oorwinning</i> is naby, my verlossing trek uit en my arms sal die volke <i>oordeel</i>; op My sal die eilande <i>hoop</i>, en op my arm sal hulle wag.</p> <p>6. Slaan julle oë op tot die hemel en kyk na die aarde daaronder; want die hemel sal soos rook verdwyn en die aarde soos 'n kleed verslyt en sy bewoners soos muskiete sterwe; maar my verlossing sal vir ewig wees en my <i>geregtigheid</i> nie verbreek word nie.</p> <p>7. Luister na My, julle wat die <i>geregtigheid</i> ken, 'n volk in wie se hart my wet is! Wees nie bevrees vir die smaad van mense nie en wees nie gevul met skrik vir hulle skimptaal nie;</p> <p>8. want soos 'n kleed sal die mot</p>	
--	---	--	---	--

			hulle verteer en die wurm sal hulle verteer soos wol; maar my <i>geregtigheid</i> sal vir ewig wees en my heil van geslag tot geslag.	
--	--	--	--	--

Dit is baie interessant dat die woord "geregtigheid" 6 maal in die intertekste van Jesaja 5:1-7 in Jesaja 40-55 verskyn. Die woord "reg" verskyn 2 keer en die woord קָנָה 2 keer. Geregtigheid gee aan קָנָה in Jesaja 40-55 'n bepaalde inhoud. Indien in Jesaja 1-39 die geregtigheid Jahwe s'n is, dan kan net Jahwe inhoud aan hoop gee. Dit maak die verhouding tussen Jahwe en hoop besonders.

Jesaja 40-55 leer verder dat hoop met verrassing gepaardgaan. Jahwe kan selfs in die onmoontlike plekke (die woestyn van alle gebiede) voorsien. Het Jahwe dit nie al vir 40 jaar bewys toe die volk deur die woestyn getrek het nie? Hy sal dus in die plek van verlatendheid vir hulle 'n feesmaal voorberei. Hulle moet net op Hom hoop. Hierdie boodskap van hoop is vir 'n volk in ballingskap. Met die woestynbeeld in 41:19 sê Jahwe by implikasie dat Hy die land in 'n lushof kan omskep. So sal die hoop nie beskaam nie.

Dit is tot die persoon wat op Jahwe hoop, se voordeel, om te wag. Jahwe gebruik ander mense waarvan die volk nie noodwendig hou nie om tot die volk se bevryding te kom. Die boodskap aan die ballinge is juis om hoop te gee. Die hoop sluit juis 'n omvattende heilsplan in. Die hoop sluit in dat Jahwe "reg" en "geregtigheid" sal vestig en dat dit sal seëvier, nie net in die land Israel nie, maar in en oor die hele wêreld. Jahwe sal hiervoor sorg.

Dit is nie net antitetiese parallelisme wat 40:27-31 'n bepaalde keuse maak nie, maar ook die voorkoms van "hoop". Dit gaan ook oor wie die volk in hulle eie oë is en waartoe Jahwe in staat is tot voordeel van die ballinge. Die reg waarvan die volk praat is in die ware sin van die woord eintlik wetsverbreking.

3.4.1.2.1 Jesaja 40:27-31

3.4.1.2.1.1 Oorsig oor die navorsingsgeskiedenis van Jesaja 40:27-31

'n Aantal geleerdes noem dat Jesaja 40:27-31 'n betekenisvolle rol in die daarstelling van die probleem in Jesaja 40-55 speel ten opsigte van die "weg" en die "reg" van die volk (Von Waldow 1953:31-32; Muilenberg 1956:444; Westermann 1969:46-62; Whybray 1979:44; Elliger 1978:40; Laato 1990:207-228; Blenkinsopp 2002:34; Lund 2007:120).

Melugin (1976:90-93) is egter van mening dat Jesaja 40:27 'n probleem binne hoofstukke 40-48 is. Hy beweer dat hoofstukke 41-48 'n korreksie op die volk se aantyging in 40:27 is, dat hulle weg verborge vir Jahwe is en dat hulle reg by Hom verbygaan; dat hoofstukke 41-48 die volk tot die besef wil laat kom dat dit nie so is nie en wel in die volgende woorde:

"Vv. 27-31 set the stage for what is to follow in the collection. These verses attempt to persuade Israel that her way is not hidden from YHWH, nor has he overlooked her *mišpat* (v. 27). The collection proclaims that Israel's way is not 'hidden'; YHWH will lead them in the 'way' (42, 16). Though Israel is 'hidden' in prisons (42, 22), her way is not ultimately concealed from YHWH. Quite the contrary; it is YHWH who has hidden Israel 'until now' (49, 2.5-6). Indeed, 49, 1-6 at the end of the Jacob-Israel segment of the collection, recapitulates what 40, 27-31 at the beginning says about Israel's *mišpat* and concerning those who are weary and without strength. In 49, 1-6 Israel no longer needs persuasion; the servant Israel overcomes the lament that he is 'weary' and has spent his 'strength' for nought by the affirmation that his *mišpat* is with YHWH. Thus 40:27-31 and 49:1-6 begin and end a section. What goes between (chapters 41-48) builds upon 40:27-31 and leads to 49:1-6."

Vir baie van die "weg"-gedeeltes in Jesaja 40-55 moet dit geles word, volgens Melugin, teen die agtergrond van die terugkeer van die volk vanaf Babilon na Jerusalem.

Beuken (1979:56) beweer ook soos Melugin dat Jesaja 40:27 'n sleutelvers is in die verstaan van hoofstukke 40-48. Dit openbaar die volk se gebrek aan vertrouwe in Jahwe se getrouheid. Vir Lund (2007:122) speel Jesaja 40:27-31 'n baie belangrike rol nie net in hoofstukke 40-48 nie, maar ook in 40-55 in terme van die voorkoms van "weg" en "reg" in Jesaja 40-55. Die voorkoms van hierdie woorde is 'n voorstelling van die probleem wat in Jesaja 40:27 voorkom. Dit is betekenisvol in die lig van die stelling wat die volk in vers 27 maak. Jahwe sal inderdaad vir sy volk 'n nuwe weg gee om op te wandel.

Wanneer daar oor die datering van Jesaja 40:27-31 gedebatteer word moet dit gesien word teen die agtergrond van die debat oor Jesaja 40-55. Vir Duhm (1902:xiii) moet Jesaja 40-55 se datering rondom 540 v.C. wees. Lund (2007:26) is vir meer tradisionele datering, naamlik 540-500 v.C. in 'n konteks waar die situasie van die volk bekend en pynlik was, in Babilon, sowel as in Juda. Sweeney (1996a:451) en Brueggemann (1998b:10) dateer hoofstukke 40-55 in die 6de eeu v.C. wat die krisis en die geloof in Jahwe in die lewe van die volk reflekteer. Westermann (1969:12) en Abma (1999:62) is waarskynlik nie ver uit as hulle hoofstukke 40-55 dateer na 550 v.C. nie.

3.4.1.2.1.2 Tekskritiek en Vertaling

Daar is nie veel tekskritiese probleme in Jesaja 40:27-31, behalwe die in die onderstaande voetnotas.

Teks	Jesaja 5:1-7	Jesaja 40:27-31
BHS	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לִידֵי־י שִׁירַת דּוֹדֵי לְכַרְמִי כִּרְם הִיָּה לִידֵי־י בְּקֶרֶן בְּוֶשֶׁמֶן: 2 וַיַּעֲזָקוּהוּ וַיִּסְקְלוּהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכֹו וְגַם־יָקַב חֲצֵב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה</p>	<p>27 לָמָּה תֹאמַר יַעֲלֹב וַתְּדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהָ דַרְכֵי מִיָּהוָה וּמֵאֱלֹהֵי [מִשְׁפָּטָי] יַעֲבֹר: 28 הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם־לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָף וְלֹא יִיגַע אִין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: 29 נָתַן לִיעָף כֹּחַ וְלֵאִין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה:</p>

	<p>שִׁפְטוֹ-נָא בִינִי וּבֵין כְּרַמִּי: 4 מִהֲלַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדּוֹעַ קִנְיָתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 5 וַעֲתָה אֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הֲסֵר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעַר פְּרִץ גְּדָרוֹ וְהִיָּה לְמַרְמָס: 6 וְאִשִּׁיתָהוּ בַתָּה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעֹלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוֶּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁעְשׁוּעִיו וַיִּקְוּ לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:</p>	<p>30 וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲזוֹרִים כָּשׁוּל יִכְשְׁלוּ: 31 וַיִּקְוּ יְהוָה יִחְלִיפוּ כֶּחַ יַעֲלוּ אֲבָר כַּנְּשָׁרִים יְרוּצוּ וְלֹא יִיָּגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ:</p>
<p>Vertaling</p>	<p>1. "Laat ek tog sing van my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling. 2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe, en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekup; en Hy het <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortbring. 3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd. 4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou voortbring, maar dit</p>	<p>27. Waarom sê jy, o Jakob, en beweer jy⁵⁷, o Israel: "verborge is my weg vir Jahwe en <i>my reg</i> gaan by my God verby?" 28. Weet jy (dan) nie? of het jy dit nie gehoor nie? Jahwe is 'n Ewige God, Skepper van die eindes van die aarde. Hy word nie moeg of mat nie; daar is geen deurgroding van sy verstand nie. 29. Hy gee die vermoede krag en vermeerder volle krag vir die wat geen kragte het nie. 30. Die jonges word moeg en mat, en die jongmanne struikel selfs. 31. maar die wat op Jahwe <i>hoop</i>, herwin nuwe krag; hulle vaar op met vleuels soos arende; hulle hardloop en word nie mat nie, hulle wandel en word nie moeg nie⁵⁸.</p>

⁵⁷ Die LXX voeg by "en waarom"; die tekskritiese nota in BHS beveel aan וְלִמָּה ("en waarom"). Die MT word nagevolg deur vertalings soos die KJV, die TEV en die RSV (Watts 1987:88).

⁵⁸ Die Targum interpreteer vers 31 soos volg: "But these who have hoped for salvation in Yahweh will be gathered from their exile, and gain strenght and will be renewed in the youth like the growth (of feathers) that rises on the wings of an eagle."

	<p>bring suur druive voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak wat Ek met my wingerd gaan maak: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, en dorings en onkruid sal daar opkom; en Ek sal die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Want die wingerd van Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging. Hy het <i>gehoop</i> vir <i>reg</i>, maar kyk, dit was wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk gekerm!</p>	
--	--	--

3.4.1.2.1.3 Literêre Analise

Jahwe is in hierdie gedeelte in 'n twisgesprek met sy volk (Westermann 1978:16; Graffy 1984:6-15). Jahwe word in hierdie gedeelte as die onvermoeibare Skepper beskrywe. Die stelling wat in vers 27 gemaak word, is in die vorm van 'n vraag, wat 'n kritiese vraag is, in verband met die volk se misplaasde beskuldigings dat Jahwe nie na hulle weg en reg wil optree nie (Lund 2007:124). Die volk is in 'n diep krisis en wag op 'n antwoord van Jahwe, maar die wag is te lank en daar is net nie 'n antwoord nie. Dit gaan basies oor die vervreemding in die verhouding tussen die lydende volk en Jahwe wat nie 'n antwoord gee nie. Dan kom die antwoord in verse 28-31. Dit begin met twee vrae in vers 28 om Jahwe beter te verstaan. Jahwe se werk as Skepper is nie 'n eenmalige gebeurtenis nie; dit is voortdurend en Hy is skeppend energiek in sy handeling. Die volk is die teenoorgestelde hiervan. Die volk het 'n beperkte siening van die omstandighede waarin hulle verkeer en van wie Jahwe is. Dit is hoekom Jahwe so beslissend oor sy volk is. Jahwe is die onveranderlike en indien hulle op Hom hoop, sal hulle die nodige krag ontvang (vers 31). Daar is geen alternatief buiten Jahwe om nie (Brueggemann 1998b:26; Martin & Martin 1983:108-110; Lund 2007:24-302). "Hoop op Jahwe" impliseer

hier twee dinge: naamlik die totale afhanklikheid van Jahwe en om Hom toe te laat om die terme te bepaal. Daarmee word erken dat daar geen ander is wat kan help as Jahwe nie, nie in onself nie en ook nie in ander nie. Ons is hooploos totdat Jahwe optree (Oswalt 1998:70-74).

3.4.1.2.1.4 Die Intertekstuele Verband van Jesaja 5:1-7 en Jesaja 40:27-31

Jesaja 5	Teks	Jesajaboeke	Teks	Intertekst
Jesaja 5:1-7	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לִידֵי שִׁירַת דוֹדֵי לְכַרְמִי כִּרְם הִיא לִידֵי בְקָרְוֹ בּוֹ-שָׁמֶן:</p> <p>2 וַיַּעֲזָקוּהוּ וַיִּסְקְלוּהוּ וַיִּטְעֵהוּ שֹׁרֵץ וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכֹוּ וְגַם-יָקַב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:</p> <p>3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵינִי וּבֵין כְּרָמִי:</p> <p>4 מִהֲלַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדּוֹעַ קִנְיָתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:</p> <p>5 וַעֲתָה אֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הֲסָר מְשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעַר פָּרִץ גָּדְרוֹ וְהִיָּה לְמַרְמָס:</p> <p>6 וְאֲשִׁיתָהוּ בְתָה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוָּה מִהַמְטִיר</p>	Jesaja 40:27-31	<p>27 לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וַתִּדְבַר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דַרְכֵי מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטָיו יַעֲבֹר:</p> <p>28 הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָף וְלֹא יִיגַע אִין חֶקֶר לַתְּבוּנָתוֹ:</p> <p>29 נִתָּן לִיעָף כָּח וּלְאִין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה:</p> <p>30 וַיַּעֲפּוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֹרִים כְּשׂוֹל יִכְשְׁלוּ:</p> <p>31 וְהוֹלֵךְ יַחֲלִיפוּ כָח יַעֲלוּ אֲבָר כַּנְּשָׁרִים יִרְצֹוּ וְלֹא יִיָּעוּ וְלָבוּ וְלֹא יִיעֲפוּ:</p>	herhaling a

	<p>עָלִיוּ מְטֵר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁעְשׁוּעִיו וַיִּקְוּ לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהִנֵּה צָעֲקָה:</p>			
<p>Vertaling</p>	<p>1. "Laat ek tog sing van my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling. 2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe, en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortbring. 3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd. 4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop dat dit druiwe sou voortbring, maar dit</p>	<p>Vertaling</p>	<p>27. Waarom sê jy, o Jakob, en beweer jy, o Israel: "verborge is my weg vir Jahwe en my reg gaan by my God verby?" 28. Weet jy (dan) nie? of het jy dit nie gehoor nie? Jahwe is 'n Ewige God, Skepper van die eindes van die aarde. Hy word nie moeg of mat nie; daar is geen deurgronding van sy verstand nie. 29. Hy gee die vermoeide krag en vermeerder volle krag vir die wat geen kragte het nie. 30. Die jonges word moeg en mat, en die jongmanne struikel selfs. 31. maar die wat op Jahwe hoop, herwin nuwe krag; hulle vaar op met vleuels soos arende; hulle hardloop en word nie mat nie, hulle wandel en word nie moeg nie.</p>	

	<p>bring suur druiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak wat Ek met my wingerd gaan maak: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, en dorings en onkruid sal daar opkom; en Ek sal die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging. Hy het <i>gehoop</i> vir <i>reg</i>, maar kyk, dit was wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk gekerm!</p>			
--	---	--	--	--

Herhaling a wat hier ter sprake is in die intertekstuele verband tussen Jesaja 5:1-7 en Jesaja 40:27-31 is die herhaling van dieselfde woord vir "reg" (רֶגֶל) en "wag" (קָוָה). Die herhaling veronderstel om die volk te oortuig dat Jahwe hulle nie vergeet het nie en dat dit die moeite werd is om op Hom te wag/hoop.

Dit blyk uit die literatuur wat bestudeer is dat Jesaja 5:1-7 'n latere datering het as Jesaja 40:27-31. Jesaja 5:1-7 herhaal die woorde קְוָה ("hoop") en מְשַׁפֵּט ("reg"). In Jesaja 5:1-7 is Jahwe die subjek van die hoop en hoop Jahwe op die volk om reg te doen. In Jesaja 40:27 gaan die reg van die volk verby Jahwe. Daar is 'n bepaalde rede hiervoor. Het Jahwe se optrede daarmee te make dat die volk in Jesaja 40:27 die reg versaak het, daarom die vraag in vers 27? Die woord "reg" verskyn 46 keer in Jesaja en het met Jahwe se korrekte administrasie van alle sake te make (Oswalt 1998:72).

Dit gaan om meer as net die herhaling van woorde. Dit gaan om parallelisme en dan veral antitetiese parallelisme in beide perikope. In Jesaja 40:31 is daar sprake van antitetiese parallelisme. Indien die volk nie op Jahwe wag om op te tree nie, maar self wil optree, sal hulle inderdaad moeg en mat word en nie kan hardloop en loop nie. Jahwe gryp aktief in om sy volk "krag" (v. 31) te gee, sodat hulle nie moedeloos word nie. Hulle verkry krag sodat hulle bo die omstandighede kan uitstyg (Watts 1987:95). Indien die volk op Jahwe hoop, sal hulle krag "herwin" (v. 31). Dit is wat die volk in Jesaja 5:1-7 nie gedoen het nie. Daar het hulle die reg in eie hande geneem. Dit het vir hulle die oordeel gebring en hulle is in ballingskap weggevoer.

Die "krag" in Jesaja 40:31 is Jahwe se "krag". Dit is die wyse waarop Hy in die geskiedenis handel as uitdrukking van sy sterkte om sy volk te verlos. Die volk "herwin" krag om te kan verduur (Ringgren 1995:127-128). Hulle wat hoop op Jahwe sal "krag herwin" om voorbereid te wees vir enige gebeurlikheid. Hulle sal opgehef word deur Jahwe, terwyl hulle op Hom hoop (Watts 1987:96). Dan sal hulle vinnig beweeg om nie "moeg" of "mat" te word nie. Jahwe help dié wat moeg en mat is. Op so 'n wyse "herwin" hulle hul kragte (Hasel 1986:388-392). Alleenlik diegene wat hulle hoop aktief op die teenwoordigheid van Jahwe grond, sal nie ten gronde gaan nie. Dit is Jahwe se kreatiewe krag wat tot hulle redding kom (Childs 2001:311). Die woord "hoop" impliseer dus 'n volledige afhanklikheid van die Een wat die krag gee; dit impliseer 'n geestelike band met die Een wat die hoop self is. Op hierdie wyse verskaf vers 31 die antwoord op die vraag in vers 27. So word "hoop" in vers 31 met die woord "reg" in vers 27 verbind (Koole 1997:126). Die

mense wat hoop op Jahwe om op te tree, sal dus sweef soos arende en nie neerval soos die soldate op die grond nie. Hulle sal hardloop en aanhou loop, die teenoorgestelde van die woorde "moeg" en "afgemat" (Goldingay & Payne 2006:131).

Vir 'n voorlopige gevolgtrekking die volgende: wanneer die volk van hulle reg in 40:27 praat blyk dit asof daar 'n gebrek aan toegeneetheid by Jahwe is. Dit is asof Jahwe Hom gewoon net nie aan die volk steur nie. Dit blyk asof die omstandighede van die ballingskap die volk daartoe noop om die reg in eie hande te neem, dit wat hulle veronderstel was om in 5:1-7 te doen, maar waarmee hulle gruwelik misluk het. Die vraag in 40:27 weerspieël die gemoedstoestand van die volk. Die reg waarvan die volk praat, sal nie vir hulle die gewenste resultate oplewer nie, maar eintlik wetsverbreking (5:7). Indien die volk voortgaan in hul eie reg, kan hulle die teenoorgestelde verwag as wat hulle sou gekry het indien hulle op Jahwe gehoop het.

3.4.1.3 Jesaja 56-66⁵⁹

Jesaja	Teks	Jesajaboek	Teks	Interteks
5				
Jesaja 5:7	כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע	Jesaja 58:6-8	6 הֲלוֹא זֶה צֹמ אֲבַחְרֶהוּ פִתַח חַרְצְבוֹת רָשָׁע הִתָּר	herhaling b en tematische uitbreiding ⁶⁰

⁵⁹ In die ondersoek in terme van die intertekstuele verhouding blyk dit daar is nie 'n verband en 'n duidelike samehang tussen die volgende tekste nie, hoewel sekere verwysingsbybels, soos byvoorbeeld die netBible, dit voorstel:

Jesaja 5:7 en Jesaja 62:5;

Jesaja 5:2 en Jesaja 63:2-3.

⁶⁰ Herhaling b is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille. Alhoewel die herhaling een verskil het in terme daarvan dat die woorde צְדָקָה (5:7) en צְדָק (56:8) verskillend geskryf word, het dit dieselfde betekenis, naamlik: "geregtigheid". Die herhaling wil juis die toestand van die wingerd beklemtoon om daardeur die gehoor se aandag gevange te hou. Die profeet wil juis die boodskap van צְעָקָה "gekermd", die teenoorgestelde van "geregtigheid", aan die volk oordra. Hy wil die volk oorreed om van dit waarmee hulle besig is afstand te doen.

Vv. 6-8 kom voor in 'n hoofstuk (58) wat gaan oor die ware en valse onderhouding van die vas, naamlik:

vv. 1-5: negatiewe beeld van die onderhouding van die vas;

vv. 6-14: die positiewe beskrywing van die onderhouding van die vas; Jahwe se konstruktiewe benadering tot die תּוֹרָה (Watts 1987:268-277; Motyer 1999:359-364; Childs 2001:473-480).

	<p>שָׁעֲשׂוּעֵיו וַיְקוּ לְמִשְׁפַּטְי וְהָגָה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהָגָה צְעָקָה: Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaar is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop vir reg, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerem.</p>		<p>אֲגִדּוֹת מוֹטָה וְשִׁלַּח רְצוּצִים חֲפָשִׁים וְכַל־מוֹטָה תִּנְתְּקוּ: 7 הֲלוֹא פָרַס לָרֶעִב לַחֲמֶיךָ וְעַנְיִים מְרוּדִים תִּבְיֵא בֵּית כִּי־תִרְאֶה עָרֶם וְכִסְיָתוֹ וּמִבְשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם: 8 אֲזִי יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרְךָ וְאַרְכָּתְךָ מְהֵרָה תִצְמַח וְהִלְךְ לְפָנֶיךָ צִדְקָה כְּבוֹד יְהוָה יֵאֲסָפֶךָ:</p> <p>6. Is dit nie die vas wat Ek verkies nie: dat julle losmaak die bande van godeloosheid, dat julle afhaal die stroppe van die juk en vry laat weggaan die verdruktes en elke juk stukkend breek?</p> <p>7. Is dit nie dat jy jou brood breek vir hom wat honger het, en ellendiges, swerweling in die huis inbring nie? As jy iemand sien wat naak is,</p>
--	---	--	---

Hier is ook sprake van tematiese uitbreiding (Tematiese uitbreiding is die alternatief vir 'n verhalende versterking. Dit is meer as net die vertelling van 'n verhaal. Dit is die tema wat in die vorm van 'n vraagstuk na vore kom. Die betekenis en betekenis-effekte van hierdie tema of vraagstuk ontvou deur beredenerings soos die eenheid vorder.). Die tema van "geregtigheid" kom in die vorm van 'n vraagstuk baie sterk op die voorgrond. Die betekenis en betekenis-effekte van "geregtigheid" kan soos volg voorgestel word:

tema: geregtigheid;

grondrede: die vas wat Jahwe verkies;

argument: maak die bande van goddeloosheid los; haal af die stroppe van die juk en breek dit stukkend; laat die verdruktes vrygaan; gee die hongeriges brood; bring die ellendiges en swerweling in jou huis; klee die wat naak is;

gesaghebbende bevestiging: die heerlikheid van Jahwe sal jou agterhoede wees.

Indien die volk doen wat Jahwe vra, sal die hoop nie beskaam nie. Dit waarop Jahwe in 5:7 hoop, sal realiseer, net as die heerlikheid van Jahwe die agterhoede van die volk sal wees.

			dat jy hom klee, en jou vir jou eie vlees nie verberg nie? 8. Dan sal jou lig deurbreek soos die dageraad en jou genesing skielik uitspruit; en jou geregtigheid sal voor jou uit gaan, die heerlikheid van Jahwe jou agterhoede wees.	
Jesaja 5:1-7		Jesaja 59:1-21 ⁶¹		
Jesaja 5:1-7	1 אֲשִׁירָה נָא לִידֵי שִׁירַת דּוֹדֵי לְכַרְמוֹ בְּרַם הִיא לִידֵי	Jesaja 60:1-22	1 קוּמִי אֲוִרֵי כִּי בָא אֲוֶרֶךְ וּבְכוֹד יְהוָה עָלֶיךָ זָרַח:	herhaling a en herhaling b ⁶²

⁶¹ Die intertekstuele verband word bespreek by 3.4.1.3.1.

⁶² Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks en b is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille. In Jesaja 60:9 word dieselfde woord, קָוָה, as in Jesaja 5:2, 4 en 7, gebruik (herhaling a). Die ander woord wat in 5:7 gebruik word, is die woord צְדִיקָה ("geregtigheid" – geestelike kwaliteit – substantief), met 'n verskil in 60:21, naamlik צְדִיק ("regverdige" – die volk – substantief) (herhaling b). Die profeet wil 'n boodskap van heilsaankondiging oordra om sodoende sy gehoor van Jahwe se trou te oortuig.

Jesaja 60:1-22 word as heilsaankondiging en heilsbeskrywing aangebied. Die rede is dat 60:1-22 in twee hoofde opgedeel kan word, naamlik vv. 1-9 en vv. 10-22. Vv. 1-9 lê klem op die aankondiging van dinge wat gaan gebeur, terwyl die tweede deel, vv. 10-22, klem lê op die beskrywing van 'n toestand (Westermann 1969:356).

"Want op My wag die eilande" (60:9) is 'n herhaling van "op My sal die eilande wag" (51:5). Daar word gesê dat die eilande verlang na die heil van Jahwe. Wat interessant is dat die stad nog steeds bouvallig is en dat die volk ver van voorspoed af is. Hulle beskou hulleself as deur God vergeet (Whybray 1975:229-231). Anders as in 5:7 waar daar deur Jahwe op "geregtigheid" gehoop is en toe die gekerm by die volk gebaar is, word hulle nou hier in 60:21 "regverdiges" genoem.

קָוָה met die eilande as subjek en Jahwe as die objek daarvan moet soos volg verstaan word: קָוָה druk hier bewustelik of onbewustelik die begeertes van die nasies, wat alleenlik in die God van Israel vervul kan word, uit. Die doel waarop die nasies קָוָה ("hoop") druk ook die doel van die seereise en geskenke uit (60:9): vir die Naam van Jahwe, Israel se God. Hulle is gereed om hulle aan die God van 'n ander volk, die "Heilige van Israel" (60:9) te onderwerp. Hulle word deur die skoonheid van die tempel in Sion beweeg. Die nasies erken Jahwe se inspirasie om Jerusalem mooi te maak en die stad se nuwe status te realiseer (vv. 10-22). Dit is hoekom die nasies gespanne op Jahwe קָוָה ("hoop"). Die reis op see ("en die skepe van Tarsis is die eerste: om jou seuns van ver af te bring, hulle silwer en goud met hulle" – v. 9) en die reis op land ("die jong kamele van Midian en Efa, hulle almal van Skeba sal kom" – v. 6) voltooi die beeld van 'n wêreldwye byeenkoms (Motyer 1993:495-496; Watts 1987:296).

<p>בְּקֶרֶן בְּדֹשָׁמוֹ: 2 וַיַּעֲזֹקְהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק וַיָּבֹן מִגְדָּל בְּתוֹכֹו וַגִּם יִקַּב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקְוֶן לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁפֹטוּ-נָא בֵינִי וּבֵין כְּרַמִּי: 4 מֵה־לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדּוֹעַ קִנְיָתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 5 וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הֲסֵר מְשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעַר פְּרִזִּי גִדְרוֹ וְהִיָּה לְמַרְמָס: 6 וְאֲשִׁיתָהוּ בְתָה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצֹוָה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁעֲשׂוּעִיו וַיִּקְוֶן לְמִשְׁפָּט וְהִגָּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהִגָּה צַעֲקָה:</p>	<p>2 כִּי-הִגָּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה-אֶרֶץ וְעַרְפֵּל לְאֲמִים וְעֲלִיף יִזְרַח יְהוָה וַיִּכְבֹּדוּ עָלָיִךְ יִרְאָה: 3 וְהִלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמַלְכִים לְנִגְהָ זֶרְחָד: 4 שְׂאִי-סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָל־ נִקְבְּצוּ בְאוֹ-לֶךְ בְּנֵי מֶרְחֹק יָבֹאוּ וּבְנִתִיךְ עַל-צֶדֶק תֵּאֱמָנָה: 5 אַז תִּרְאֵי וְנִהְרַת וּפְחַד וּרְחַב לְבָבְךָ כִּי-יִהְיֶה עָלֶיךָ הַמָּוֶן יִם חֵיל גוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ: 6 שְׁפֹעַת גְּמָלִים תִּכְסֹּךְ בְּכַרְמִי מִדֶּן וְעִיפָה כָל־מִשְׁבָּא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה יִשְׂאוּ וְתַהֲלֹת יְהוָה יִבְשְׂרוּ: 7 כָּל-צֹאן קֶדְרִי יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נְבוֹת יִשְׂרָתוּנְךָ יַעֲלוּ עַל-רְצוֹן מִזְבְּחֵי וּבַיִת תִּפְאָרְתִּי אֲפָאֵר: 8 מִי-אֵלָה כְּעַב תַּעֲוִפִּינָה וְכִיוֹנִים אֶל-אַרְבַּתֵּיהֶם: 9 כִּי-לִי אֵיִם וַיִּקְוֶן וְאֲנִיּוֹת תִּרְשִׁישׁ בְּרָאשׁוֹנָה לְהִבִּיא</p>
--	--

Wat interessant is oor die gebruik van קנה, is dat dit die tweede keer is (die eerste keer was in Jesaja 51:5) dat die "eilande" wat in geestelike donkerte verkeer (vgl. Jesaja 51:4), optree as die subjek van קנה en met Jahwe as die objek daarvan. Dit waarop hulle gespanne קנה ("gehoop") het, naamlik die feit dat Jahwe se lig moet deurbreek deur middel van sy magtige arm, sal beslis gebeur.

Die קנה op Jahwe word ook uitgebrei na die nasies toe. Dit word universeel gebruik. Die nasies is deel van Jahwe se omvattende heilsplan. Die beloftes van Jahwe is nie net vir die verbondsvolk nie, maar ook vir die nasies beskore. Dit is nie net die volk wat kan קנה ("wag/hoop") op Jahwe vir sy weldade nie, maar ook die nasies. Ook die nasies קנה op Jahwe vir sy verlossing.

	<p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou dra, en dit bring suur druiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p>		<p>בְּנֵי־מִרְחֹק כִּסְפָם וְזִהְבָם אִתְּם לִשְׁם יְהוָה אֱלֹהֵי־דָוִד וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִאֲרָדָה׃ 10 וּבָנִי בְּגִי־נֶכֶד חֲמַת־יָדָי וּמְלֻכֵיהֶם יִשְׂרָתֶנְנָה כִּי בִקְצָפִי הִכִּיתִי־דָוִד וּבִרְצוֹנִי רָחַמְתִּי־דָוִד׃ 11 וּפְתָחוּ שַׁעְרֵי־דָוִד תָּמִיד יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִסְגְּרוּ לְהָבִיא אֶל־יָדָי חֵיל גֹּיִם וּמְלֻכֵיהֶם נְהַוְיָם׃ 12 כִּי־הִגִּי וְהַמְמַלְכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּדָי יֵאָבְדוּ וְהַגֹּיִם חָרְבַי יַחֲרְבוּ׃ 13 כְּבוֹד הַלְבַנּוֹן אֶל־יָדָי יָבֹוא בְּרוֹשׁ תִּדְהַר וּתְאֲשׁוּר יַחֲדָו לְפֶאֱרַל מְקוֹם מְקוֹדְשֵׁי וּמְקוֹם רַגְלֵי אֲכַבֵּד׃ 14 וְהִלְכוּ אֶל־יָדָי שְׁחוּחַ בְּנֵי מַעֲנִיד וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַל־כַּפּוֹת רַגְלֵי־דָוִד כָּל־מְנַאֲצֵי־דָוִד וְקִרְאוּ לְדָוִד עֵיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃ 15 תַּחַת הַיְוִתָד עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה וְאִין עוֹבֵר וְשִׁמְתִי־דָוִד לְגִאֲזוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדָוָר׃ 16 וַיִּנְקַתְּ חֶלֶב גֹּיִם וְשֵׁד מְלָכִים תִּינָקִי וַיִּדְעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵיךָ וְנֹאֲלָדָה אֲבִיר יַעֲקֹב׃ 17 תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אֲבִיא וְהָב וּתַחַת הַבְּרֹזֶל אֲבִיא כֹסֶף</p>
--	--	--	--

	<p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaie is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir reg, maar kyk, dit was wetsverbreking; vir <i>geregtigheid</i>, maar kyk, gekerm.</p>		<p>וְתַחַת הָעֵצִים נִחַשְׁתָּ וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרַגְלִי וְשִׁמְתִי פְקַדְתִּיךָ שְׁלוֹם וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה: 18 לֹא־יִשְׁמַע עוֹד חֶמְסִי בְּאַרְצֶךָ עַד וְשֹׁבֵר בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאָתָא יִשׁוּעָה חוֹמֹתֶיךָ וְשִׁעְרֶיךָ תִּהְיֶה: 19 לֹא־יִהְיֶה־לְךָ עוֹד הַשְׁמֵשׁ לְאֹר יוֹמָם וּלְנֶגַה הַיָּרֵחַ לֹא־יֵאָדָר לְךָ וְהָיָה־לְךָ יְהוָה לְאֹר עוֹלָם וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֲרֶתְךָ: 20 לֹא־יִבּוֹא עוֹד שִׁמְשׁוֹךְ וַיִּרְחֹד לֹא יֵאָסֶף כִּי יְהוָה יְהִי־לְךָ לְאֹר עוֹלָם וְשִׁלְמוֹ יָמֵי אֲבֹלֶיךָ: 21 וְעַמְּךָ בָלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֹצֵר מִטְּעוֹ מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר: 22 הַקִּטּוֹן יִהְיֶה לְאֵלֶיךָ וְהַצֶּעִיר לְגוֹי עֲצוּם אֲנִי יְהוָה בְּעֵתָה אֲחִישְׁנָה: 1. Staans op, word verlig; want jou lig kom, en die heerlikheid van Jahwe sal oor jou skyn. 2. Want kyk, die donkerte oordek die aarde en duisternis die volke, maar Jahwe sal oor jou skyn, en sy heerlikheid sal oor jou</p>
--	---	--	---

			<p>sigbaar word.</p> <p>3. En nasies sal na jou lig kom, en konings na die glans van jou opgang.</p> <p>4. Hef jou oë rondom op en kyk: hulle almal kom bymekaar, en hulle kom na jou toe! Jou seuns kom van ver, en jou dogters word op die heup gedra;</p> <p>5. dan sal jy dit sien en straal van blydschap, en jou hart sal ontroerd en bly word; want die rykdom van die see sal na jou toe oorgaan, en die skatte van die nasies na jou toe oorkom.</p> <p>6. 'n Menigte kamele sal jou oordek, die jong kamele van Mídián en Efa; hulle almal sal uit Skeba kom. Hulle sal die goud en wierook dra en die lofwaardige dade van Jahwe bekend maak.</p> <p>7. Al die kleinvee van Kedar sal vir jou versamel word, die ramme van Nébjot sal jou dien; hulle sal met goedkeuring op my altaar kom, en Ek sal my heerlike woning verheerlik.</p> <p>8. Wie kom hier aangesweef soos 'n wolk en soos duiwe na hulle vensters?</p>	
--	--	--	---	--

			<p>9. Want op My <i>hoop</i> die eilande, en die skepe van Tarsis is eerste: om jou seuns van ver af te bring, hulle silwer en hul goud met hulle; vir die Naam van Jahwe jou God en vir die Heilige van Israel, omdat Hy jou verheerlik het.</p> <p>10. En uitlanders sal jou mure bou, en hulle konings sal jou dien; want in my toorn het Ek jou geslaan, maar in my guns ontferm Ek My oor jou.</p> <p>11. En jou poorte sal altyd bly oopstaan; hulle sal bedags of snags nie gesluit word nie, om die rykdom van die nasies na jou toe aan te bring, en hulle konings wat (as gevangenes) gelei word.</p> <p>12. Want die nasie en die koninkryk wat jou nie dien nie, sal ondergaan, en dié nasies sal sekerlik in puin lê.</p> <p>13. Die heerlikheid van die Líbanon sal na jou toe kom, die jenewerbessie, die denneboom en die sipres saam, om die plek van my heiligdom te verheerlik; en die plek van my voete sal Ek eer.</p> <p>14. En hulle sal</p>	
--	--	--	---	--

			<p>gebukkend na jou kom, die seuns van hulle wat jou verdruk het, en hulle sal neerbuig by jou voetsole, almal wat jou verag het en hulle sal jou noem: "Stad van Jahwe, Sion van die Heilige van Israel."</p> <p>15. Insteede dat jy verlate is en gelaat is sonder dat iemand deurtrek, sal Ek jou tot 'n ewige roem maak, 'n vreugde van geslag tot geslag.</p> <p>16. En jy sal die melk van nasies suig en die bors van konings suig en jy sal weet dat Ek, Jahwe, jou Redder is, en jou Verlosser die Magtige van Jakob.</p> <p>17. In plaas van koper sal Ek goud bring en in plaas van yster sal Ek silwer bring, en in plaas van hout koper en in plaas van klip yster; en Ek sal Vrede as jou owerheid aanstel, en Geregtigheid as jou bestuurders.</p> <p>18. En nie meer sal geweld in jou land gehoor word nie, verwoesting of verbreking in jou grondgebied nie; jy sal jou mure Verlossing noem en jou poorte Lof.</p> <p>19. Die son sal bedags</p>	
--	--	--	---	--

			<p>nie meer jou lig wees nie, en as skynsel sal die maan vir jou geen lig gee nie; maar Jahwe sal vir jou 'n ewige lig wees en jou God sal jou sieraad wees.</p> <p>20. Jou son sal nie weer ondergaan nie, en jou maan nie kleiner word nie; want Jahwe sal vir jou 'n ewige lig wees en die dae van jou treurigheid het tot 'n einde gekom.</p> <p>21. Jou volk sal almal <i>regverdiges</i> wees, en sal die land vir ewig besit, 'n loot deur Jahwe geplant, die werk van sy hande, om Hom te verheerlik.</p> <p>22. Die kleinste sal 'n geslag word, en die geringste 'n magtige nasie. Ek, Jahwe bespoedig dit op die regte tyd.</p>	
Jesaja 5:1-7	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לְיָדַי שִׁירָתִי</p> <p>דוֹדֵי לְכַרְמֹו בְּרָם הִיָּה לְיָדַי</p>	Jesaja 63:7- 64:11	<p>7 חֲסִדֵי יְהוָה אֲזַכִּיר תְּהִלָּתִי</p> <p>יְהוָה בְּעַל כָּל אֲשֶׁר־גָּמְלָנוּ</p>	herhaling a en herhaling b ⁶³

⁶³ Herhaling a is die herhaling van dieselfde woorde in 'n ander teks en herhaling b is die herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille. In Jesaja 64:2 word dieselfde woord, קָוָה, as in Jesaja 5:2, 4 en 7, gebruik (herhaling a). Die ander woord wat in 5:7 gebruik word, is die woord צְדָקָה ("geregtigheid" – geestelike kwaliteit – substantief), met 'n verskil in 60:21, naamlik צֶדֶק ("geregtigheid" – geestelike kwaliteit – substantief) (herhaling b). Die profeet wil sy boodskap van Jahwe se ontsagwekkendheid oordra om sodoende sy gehoor te oortuig van wie Jahwe werklik is, dat Hy nie is wie hulle dink Hy is nie.

Jesaja 63:7-64:11 kan as 'n volksklaaglied beskou word (Westermann 1969:386; Whybray 1975:255; Williamson 1990:16). Die klaaglied word gesing deur diegene in Jerusalem wat nie in ballingskap weggevoer is nie (Williamson 1990:16). Hier soos in Jesaja 8:17, kom חָקָה weer as sinoniem van קָוָה voor. Ons het weer met sinonimiese parallelisme te make.

	<p>בְּקֶרֶן בְּדִשְׁמוֹ: 2 וַיַּעֲזֹקְהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק וַיָּבֹן מִגְדָּל בְּתוֹכֹו וַגַּם יִקָּב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקָּן לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים:</p>		<p>יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבַיִת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־גָּמְלָם בְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסָדָיו: 8 וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הִמָּה בְּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:</p>	
--	--	--	--	--

In die vorige "hoop"-tekste in Jesaja wat ondersoek is (8:16-18; 25:9-12; 26:7-11; 33-16; 40:27-31; 49:14-16; 59:1-21) het die volk op "Jahwe", op "lig", op "reg", op "verlossing" "gehoop". Hier in Jesaja 53:7-64:11 kry hulle nie dit waarop hulle "gehoop" het nie. Hulle kry nuort ("ontsagwekkende dinge") (64:2), wat Jahwe teenoor hulle *עָשָׂה* ("doen") (64:2). Aan die ander kant, as die volk op Hom *חָכָה* ("wag") (64:3), sal Jahwe "doen" (v. 3) wat Hy belowe het (40:27-31).

Ons het in Jesaja 63:7-64:11 met 'n teofanie te make. Dit het die volgende kenmerke in die sin dat dit 'n goddelike inisiatief is; indien Jahwe verskyn, kom Hy om te verlos en om te oordeel; Hy openbaar sy heiligheid; Hy openbaar nie net sy heiligheid (flitse daarvan) nie, maar verberg dit ook. Die menslike reaksie op die teofanie is een van vrees en dit bring ook 'n omwenteling in die natuur mee (Niehaus 1995:17-25).

"Wanneer U ontsagwekkende dinge doen waarop ons nie gehoop het nie" (64:2) moet gesien word teen die agtergrond van "as U tog net die hemele wou skeur, neerdaal" (63:19). Hierdie uitdrukking, naamlik "ontsagwekkende dinge" vir Jahwe se magtige daade kan beter vertaal word met "verskriklike dinge". Jahwe se teofaniese neerdaling op Sinai word in herinnering geroep. Die profeet vra Jahwe "om die hemele te skeur" (*קָרַעְתָּ שָׁמַיִם* – 63:19) en "om neer te daal" (*יִרְדָּתָּ* – 63:19) sodat die "berge bewe" (*הָרִים נִזְלוּ* – 63:19). Hy vra vir 'n openbaring deur "vuur" (*אֵשׁ* - 64:1). Hy doen 'n beroep op Jahwe om sy "Naam" (*שְׁמִי*) onder sy vyande bekend te maak (64:1). Hy wil ook hê dat Jahwe moet kom sodat "die nasies sidder" (*גוֹיִם יִרְגְּזוּ* – 64:1). Hy dink terug aan hoe Jahwe "ontsagwekkende dinge" (*נִוְרָאוֹת* – 64:2) gedoen het en *קָנָה* ("hoop") dat Hy dit weer sal doen (Niehaus 1995:296-298; vgl. Jeremias 1965:14-15, 89, 129-130, 160). Die profeet kry dus weer die vertroue as hy in die verlede terugkyk hoe Jahwe opgetree het; dat dit weer sigbaar sal word wanneer die volk dit die minste verwag. Jahwe se verlossende optrede sal meer inhou as dit waarop hulle *קָנָה* ("gehoop") het (Whybray 1975:263).

Teenoor Whybray (1975:263) se standpunt merk Westermann (1975:622) op dat 64:2 die idee gee dat *קָנָה* met negatiewe inhoud gevul is. Die volk kry waarop hulle *חָכָה* ("wag"). Die volk is teleurgesteld wanneer Jahwe "ontsagwekkende dinge" doen waarop hulle nie "gehoop" het nie (Watts 1985:421).

In Jesaja 5:1-7 is Jahwe die subjek van *קָנָה* teenoor die volk as subjek in Jesaja 64:2. Jahwe tree op indien die geregtigheid wat Hy verwag nie realiseer nie, maar tree nie op teenoor diegene wat in 64:4 geregtigheid beoefen nie.

Verder interessant is dat die volk verras word wanneer hulle meer kry as waarop hulle *קָנָה* het. Derhalwe die stelling: "Wanneer U ontsagwekkende dinge doen waarop ons nie *קָנָה* ("gehoop") het nie." Die onverwagse element in die gebruik van *קָנָה* kan verder uitgebrei word deur te sê: die volk het "gehoop" dat Jahwe in die toekoms sal optree soos Hy in die verlede opgetree het; hulle hoop dit en wel in die sin dat Jahwe se optrede die nasies sal laat "sidder" (64:1). Jahwe tree wel op, maar nie soos die volk gehoop het nie. In sy optrede doen Jahwe dinge wat die volk gehoop het Jahwe nie sal doen nie. Sy verlossende optrede laat nie net die nasies sidder nie, maar sluit hulle ook in (sien Jesaja 51:1-8 en 60:1-22) (Whybray 1975:163).

	<p>3 וְעַתָּה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁפֹטוּ-נָא בֵּינִי וּבֵין כְּרָמִי: 4 מֵהַלְעִשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדְּוַע קְנִייתִי לְעִשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 5 וְעַתָּה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הִסֵּר מְשׁוֹכְתוֹ וְהָיָה לְבָעַר פָּרֵץ גְּדָרוֹ וְהָיָה לְמֶרְקָם: 6 וְאֲשִׁיתָהוּ בְתָהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוֶּה מִהֶמְטִיר עָלָיו מָטָר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שְׁעִשׂוּעִיו וַיִּקְוּ לְמִשְׁפָּט וְהִגָּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָהּ וְהִגָּה צַעֲקָה: 1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling. 2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekup;</p>		<p>9 בְּכָל-צָרְתֶם לֹא צָר וּמִלֶּאֱדָד פָּנּוּ הוֹשִׁיעֵם בְּאֵהָבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גָאֲלֵם וַיִּנְשָׁלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל-יְמֵי עוֹלָם: 10 וְהָמָּה מָרוּ וְעָצְבוּ אֶת-רוּחַ קֹדְשׁוֹ וַיִּהְיֶה לָהֶם לְאוֹיֵב הוּא נִלְחַם-בָּם: 11 וַיִּזְכֹּר יְמֵי-עוֹלָם מִשֶּׁה עַמּוֹ אֵיחָהּ הַמַּעֲלָם מִסָּם אֶת רַעִי צֹאֲנוֹ אֵיחָהּ הַשָּׁם בְּקִרְבּוֹ אֶת-רוּחַ קֹדְשׁוֹ: 12 מוֹלִיד לִימִין מִשֶּׁה זְרוּעַ תְּפָאֲרָתוֹ בּוֹקֵעַ מִיַּם מִפְּנֵיהֶם לְעִשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם: 13 מוֹלִיכֶם בְּתַהֲמוֹת כְּסוּס בַּמִּדְבָּר לֹא יִכְשְׁלוּ: 14 כְּבִהְמָה בְּבִקְעָה תִרְדַּד רוּחַ יְהוָה תִּנְיַחְנוּ בּוֹ נִהְגַּת עַמֶּךָ לְעִשׂוֹת לְךָ שֵׁם תְּפָאֲרָת: 15 הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה מִזְבֵּל קֹדְשֶׁךָ וְתִפְאֲרָתְךָ אֵיחָהּ קִנְיַתְךָ וּגְבוּרָתְךָ הַמִּזֶּן מַעֲיָד וְרַחֲמֶיךָ אֵלֵי הַתְּאֵפְקוּ: 16 כִּי-אֲתָהּ אֲבִינִי כִּי אֲבִרְהֶם לֹא יִדְעֻנִי וַיִּשְׂרָאֵל לֹא יִכִּירֵנִי אֲתָהּ יְהוָה אֲבִינִי גֹאֲלֵנִי מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ: 17 לָמָּה תִתְעַנֶּנּוּ יְהוָה מִדְּרָכֶיךָ תִקְשִׁיחַ לְבַנּוּ מִירְאָתְךָ שׁוֹב</p>	
--	--	--	---	--

	<p>en Hy het <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou dra, en dit bring suur druiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van die Jahwe van die leërskare is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy</p>		<p>לִמְעַן עֲבֹדֵי שְׁבֵטֵי נְחֻלְתָּךְ: 18 לִמְצַעֵר יִרְשׁוּ עִם־קִדְשֶׁךָ צְרִינוּ בּוֹסְסוּ מִקִּדְשֶׁךָ: 19 הֲיִינוּ מֵעוֹלָם לֹא־מְשַׁלֶּת בָּם לֹא־נִקְרָא שְׁמֶךָ עֲלֵיהֶם לֹא־קִרְעַתָּ שְׁמַיִם יְרֵדָתָּ מִפְּנֵי הָרִים נָזְלוּ: 1 כִּקְדַח אֵשׁ הַמַּסִּים מִיַּם תִּבְעָה־אֵשׁ לְהוֹדִיעַ שְׁמֶךָ לְצַרִּיךָ מִפְּנֵי גוֹיִם יִרְגְּזוּ: 2 בַּעֲשׂוֹתְךָ נִרְאֹת לֹא נִקְוָה יֵרֵדָתָּ מִפְּנֵי הָרִים נָזְלוּ: 3 וּמֵעוֹלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵינַי לֹא־רָאִיתָה אֱלֹהִים זוֹלָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחֲבֵה־לּוֹ: 4 פָּגַעְתָּ אֶת־שֵׁשׁ וְעֵשָׂה צִדְקָה בְּדַרְכֶיךָ יִזְכְּרוּךָ הַזֹּאתָה קִצְפָתָה וְנִחַטָא בְּהֵם עוֹלָם וּנְשָׁע: 5 וְנָהִי כְּטָמֵא כְּלֵנוּ וְכַבְּד עֲדִים כְּל־צִדְקֹתֵינוּ וְנַבֵּל כְּעֵלָה כְּלֵנוּ וְעוֹנְנוּ כְּרוּחַ יִשְׁאָנוּ: 6 וְאִי־קוֹרָא בְּשֵׁמֶךָ מִתְעוֹרָר לְהַחְזִיק בְּדִי־הַסִּתְרֹתָ פְּנֵיךָ מִמֶּנּוּ וְתִמּוֹגְנוּ בִיד־עוֹנְנוּ: 7 וְעַתָּה יְהוָה אֲבִינוּ אַתָּה אֲנַחְתָּנוּ הַחֲמֵר וְאַתָּה יִצְרָנוּ וּמַעֲשֵׂה יָדְךָ כְּלֵנוּ:</p>
--	---	--	--

	<p>verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir reg, maar kyk, dit was wetsverbreking; vir <i>geregtigheid</i>, maar kyk, gekerm.</p>		<p>8 אֶל־תִּקְצֹף יְהוָה עַד־מָאֹד וְאֶל־לֵעַד תִּזְכֹּר עֲוֹן הָאָדָם הַבָּטֹחַ עַמְדָּה כְּלָנוּ: 9 עָרִי קִדְשֶׁךָ הָיוּ מִדְּבַר צִיּוֹן מִדְּבַר הַיְתָה יְרוּשָׁלַם שְׂמֵמָה: 10 בַּיִת קִדְשֶׁנוּ וְתִפְאֲרֹתֵנוּ אֲשֶׁר הִלְלוּךָ אֲבֹתֵינוּ הָיָה לְשִׁרְפֹת אֵשׁ וְכָל־מַחְמַדֵּינוּ הָיָה לְחַרְבָּה: 11 הֵעֵל־אֱלֹהִים תִּתְאַפֵּק יְהוָה תְּחַשֶּׁה וְתַעֲנֵנוּ עַד־מָאֹד: 7. EK sal die goedertierenhede van Jahwe bekend maak, die lofwaardige dade van Jahwe, ooreenkomstig alles wat Jahwe aan ons bewys het, en die baie goeie dinge vir die huis van Israel wat Hy hulle bewys het, volgens sy barmhartigheid en ooreenkomstig sy groot goedertierenhede. 8. En Hy het gesê: Tog is hulle my volk, kinders wat nie sal lieg nie. En Hy het vir hulle 'n Heiland geword. 9. In al hulle benoudheid was Hy benoud, en die engel van sy aangesig het hulle gered; deur sy liefde en deur sy medelyde het Hy hulle bevry; en Hy het hulle</p>
--	--	--	---

			<p>opgelig en hulle gedra, al die dae van lank gelede.</p> <p>10. Maar hulle was weerbarstig en het sy Heilige Gees bedroef; daarom het Hy vir hulle in 'n vyand verander: Hy self het teen hulle geveg.</p> <p>11. En hulle het gedink aan die dae van lank gelede, van Moses, sy kneg: Waar is Hy wat hulle gelei het uit die waters saam met die herder van sy kudde? Waar is Hy wat in hulle midde sy Heilige Gees geplaas het?</p> <p>12. Wat sy heerlike arm laat gaan het aan die regterhand van Moses; wat die waters voor hulle oopgekloof het, om vir Hom 'n Naam van ewigheid te maak?</p> <p>13. Wat hulle laat gaan het deur die dieptes van die see, soos perde deur die woestyn, hulle struikel nie.</p> <p>14. Soos vee in die laagte afgaan, het die Gees van Jahwe hulle na rus gelei. Só het U u volk gelei, om te maak vir U 'n heerlike Naam.</p> <p>15. Kyk uit vanuit die hemel en gewaar uit u heilige en heerlike woning. Waar is u ywer</p>
--	--	--	---

			<p>en u magtige daad? Die beroering van u binneste en u barmhartighede het uself van my weerhou.</p> <p>16. Want U is ons Vader. Want Abraham weet van ons nie, en Israel ken ons nie. U, o Jahwe, is ons Vader; "ons Verlosser" is van lank gelede u Naam.</p> <p>17. Waarom laat U ons afdwaal, Jahwe, van u paaie, laat U ons hart verhard, sodat ons U nie vrees nie? Keer terug ter wille van u knegte, die stamme van u erfdeel!</p> <p>18. Vir 'n kort rukkie het u heilige volk hul erfdeel besit; ons vyande het u heiligdom onheilig.</p> <p>19. Ons is van ouds af soos hulle oor wie U nie regeer nie, oor wie u Naam nie uitgeroep is nie. As U tog net die hemele wou skeur, wou neerdaal, dat die berge voor u aangesig bewe.</p> <p>64:1 Soos vuur kreupelhout aan die brand steek, vuur water laat opborrel om u Naam aan u vyande bekend te maak, sodat nasies sidder voor u aangesig.</p> <p>2. Wanneer U ontsagwekkende dinge doen waarop ons nie <i>gehoop</i> het nie. As U</p>
--	--	--	---

			<p>neerdaal, dat die berge bewe voor u aangesig.</p> <p>3. En van lank gelede het niemand gehoor, het niemand geluister, het geen oog gode gesien buiten U, wat werk vir een wat wag vir Hom.</p> <p>4. U ontmoet die wat bly is en die beoefenaar van geregtigheid; hulle dink aan U in u weë. Kyk, Ú was toornig, en ons het gesondig en ons was lank in sonde en ons sal gered word.</p> <p>5. Ons het almal soos 'n onreine geword, en al ons ongeregtighede soos 'n besoedelde kleet; en ons het almal soos blare verdor, en ons ongeregtighede het ons gedra soos die wind.</p> <p>6. En geeneen het u Naam aangeriep nie, wat homself aangespoor het om aan U vas te kleef nie; want U het u aangesig vir ons verberg en laat ons smelt deur ons ongeregtighede.</p> <p>7. Maar nou, Jahwe, U is ons Vader; ons is die klei, en U formeer ons, en ons almal is die werk van u hand.</p> <p>8. Jahwe wees nie altyd toornig nie, en onthou nie vir altyd die</p>	
--	--	--	---	--

			<p>ongeregtigheid nie; kyk, aanskou tog (dat) ons almal u volk is.</p> <p>9. U heilige stede het 'n woestyn geword; Sion het 'n woestyn geword, Jerusalem 'n wildernis.</p> <p>10. Ons heilige en pragtige huis waar ons vaders U geprys het, het 'n verbranding van vuur geword en al wat vir ons dierbaar was, het 'n puin geword.</p> <p>11. Jahwe, sal U by hierdie dinge U bekend maak? Sal U stilbly en ons vir altyd verneder?</p>	
--	--	--	---	--

Opvallend van die intertekste van Jesaja 5:1-7 in Jesaja 56-66 is die sterk verteenwoordiging van "geregtigheid" (3 keer). Om "hoop" te verstaan kan die sterk boodskap van geregtigheid alleenlik realiseer as Jahwe die basis daarvan is. Sonder Jahwe kan daar geen geregtigheid wees nie en sal die hoop beskaam.

Hoop sluit die nasies in en geregtigheid sal seëvier. Jahwe se trou sal daarvoor sorg en die volk en die nasies sal nie teleurgesteld wees nie. Dit is hoekom die hoop ook 'n verrassingselement bevat. Jahwe doen meer as wat hulle van Hom verwag het. Jahwe is nie net die God van Israel nie, maar ook van die nasies. Jahwe se hoop is 'n allesinsluitende en allesomvattende hoop in terme van wie Hy is en waartoe Hy in staat is.

Dit is nie net die antitetiese parallelisme wat 59:1-21 'n bepaalde keuse maak nie, maar ook die voorkoms van "hoop", "reg" en "geregtigheid" en die funksionering daarvan in 59:1-21.

3.4.1.3.1 Jesaja 59:1-21

3.4.1.3.1.1 Oorsig van die navorsingsgeskiedenis van Jesaja 59:1-21

Die meeste geleerdes baken Jesaja 59:1-21 as perikoop af (McKenzie 1968:168; Price 1969:249; Westermann 1969:168; Kelly 1971:375; Whybray 1975:219; Knight 1985:31; Prinsloo 1987:106). Vers 21 is prosa en vorm nie deel van 59:1-20 nie; 59:1-20 word as 'n eenheid beskou (Van der Flier 1926:135; Whybray 1975:219; Westermann 1969:345; McKenzie 1968:171; Motyer 1999:370).

Geleerdes het al verskeie indelings op die hoofstuk van toepassing gemaak. Ridderbos (1926:189-196) sien hoofstuk 59 as "geen verlossing dan na bekeering" en deel dit soos volg in:

- vv. 1-2: die volk verkeer in 'n toestand van nood;
- vv. 3-4: die volk maak hulle skuldig aan ongeregtigheid;
- vv. 5-8: die voortgesette beskrywing van dit wat staan in vv. 3-4;
- vv. 9-11: 'n klaag- en boetegebed;
- vv. 12-15a: die oorsaak van die nood;
- vv. 15b-17: die voortsetting van die uitwerking van die boetegebed;
- vv. 18-19: vergelding aan die vyande;
- vv. 20-21: Jahwe as Sion se Verlosser.

Whybray (1975:221-229), Seitz (2001:498), Childs (2001:486-491), Koole (2001:165), Blenkinsopp (2003:184-203) en Smith (2009:585-586) se indeling verskil van dié van Ridderbos:

- vv. 1-8: beskrywing van die nood van die volk;
- vv. 9-15a: sondebelydenis;
- vv. 15b-21: Jahwe tree as enigste Verlosser op.

Knight (1985:31-41) is nie ver van Whybray nie, behalwe dat hy die hoofstuk tematies beskou as "sin separates mankind from God". Hy noem dat dit moeilik is

om die hoofstuk te plaas en te dateer, maar dat hy hierdie hoofstuk as 'n eenheid beskou, waar hy v. 21, wat prosa is, sien as deel van 59:1-20.

Grogan (1988:325) sien hierdie hoofstuk as 'n konfrontasie tussen die profeet en die volk oor die volk se verkeerdhede. Hy het 'n ander indeling as die voriges en deel dit tematies soos volg in:

- vv. 1-8: die volk se verkeerde lewenstyl;
- vv. 9-11: Jahwe se reg en geregtigheid;
- vv. 12-15a: die konsekwensies van die volk se lewenstyl;
- vv. 15b-18: Jahwe maak oorlog teen die volk se verkeerde lewenstyl;
- vv. 19-21: die volk beweeg weg van 'n verkeerde lewenstyl na 'n verheerlikte klimaks in Jahwe se genade.

Motyer (1999:364-371) wat nie v. 21 as deel van 59:1-21 beskou nie, het 'n baie interessante indeling ten opsigte van Jahwe se optrede in die volk se noodtoestand:

- vv. 1-13: die volk is skuldig:
 - vv. 1-4: beskuldigings;
 - vv. 5-8: beskrywings van die beskuldigings;
 - vv. 9-13: belydenisse.
- vv. 14-20: situasie en oplossing:
 - vv. 14-15b: morele aksie spruit vanuit 'n morele beginsel uit;
 - vv. 15c-16b: Jahwe neem stap vir stap die besluit van wat om te doen;
 - vv. 16c-18: Jahwe posisioneer Homself ten opsigte van wat nodig is om die situasie op te los;
 - vv. 19-20: dit wat Jahwe verkry, sal 'n wêreldwye effek hê.

Alhoewel volgens Blenkinsopp (2003:200) vers 21 min gemeen het met 59:1-20 beëindig dit die groter geheel van hoofstukke 56-59. Hy deel hoofstuk 59 struktureel soos volg in:

- vv. 1-8: waarom Jahwe onaktief en stil bly;

- vv. 9-15a: 'n gemeenskapsklag;
- vv. 15b-20: 'n finale repliek;
- vv. 21: die gawe van profesie.

Smith (2009:568-56) beskou Jesaja 59:1-21 as deel van 'n groter geheel wat handel daarvoor dat Jahwe diegene wat Hom tevrede stel, aanvaar. Hy deel dit struktureel soos volg in:

- 58:1-14: "doen wat julle wil" is onaanvaarbaar;
- 59:1-15a: Jahwe aanvaar diegene wat hul sondes bely;
- 59:b-21: Jahwe sal verlossing en geregtigheid bring.

Die meeste geleerdes dateer Jesaja 59:1-21 as post-eksilies: Newsome (1984:170) as na 538v.C.; Smith (1995:59) as van 520-515 v.C.; Wright (2005:11) as "early post-exilic"; Tiemeyer (2006:75-76) as van 520 tot vroeg in 400 v.C.; Davis (2007:211) rondom 511 v.C. Daar is andere soos Koole (2001:168) en Knight hierbo wat noem dat daar geen aanduiding is van hoe om die datering van Jesaja 59:1-21 min of meer te plaas nie.

3.4.1.3.1.2 Tekskritiek en Vertaling

Daar is nie veel tekskritiese probleme in Jesaja 59:1-21, behalwe die in die onderstaande voetnotas.

Teks	Jesaja 5:1-7	Jesaja 59:1-21
BHS	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לִידִידֵי שִׁירַת דָּוִד לְכַרְמֹו כָּרֶם הָיָה לִידִידֵי בְּקֶרֶן בֹּדֶשׁמוֹן:</p> <p>2 וַיַּעֲזָקֵהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שׂוֹרֵק וַיִּבְזֶן מִגְדֵּל בְּתוֹכֹו וְגַם יִקָּב חֶצֶב בֹּו וַיִּקָּו לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:</p> <p>3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵינִי וּבֵין כְּרָמִי:</p>	<p>1 הֲזֵן לְאִקְצָרָה יְדִיָהוּהָ מְהוֹשִׁיעַ וְלֹא-כִבְדָה אֲזַנֹו מִשְׁמוֹעַ:</p> <p>2 כִּי אִם-עֲזֹנְתִיכֶם הָיוּ מִבְדֵּלִים בֵּינְכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם וְחִטָּאוֹתֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָנִים מִפָּנֵי מִשְׁמוֹעַ:</p> <p>3 כִּי כַפִּיכֶם נִגְאָלוּ בְדָם וְאַצְבָּעוֹתֵיכֶם בָּעֹזֶן שִׁפְתוֹתֵיכֶם דְּבָרוֹ-שֶׁקֶר לְשׁוֹנְכֶם עוֹלָה תְהַגֶּה:</p> <p>4 אִיזִיקְרָא בְצִדְקָו וְאִין נִשְׁפָט בְּאַמוֹנָה בְטוֹחַ</p>

	<p>4 מה־לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קִנִּייתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 5 וַעֲתָה אוֹדִיעֵהֲנָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הֲסֵר מִשׁוֹכְתּוֹ וְהִיָּה לְבָעַר פֶּרִץ גִּדְרוּ וְהִיָּה לְמַרְמָס: 6 וְאֲשִׁיתֶהוּ בְּתֵהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעַלֶּה שָׁמִיר וְשִׁית וְעַל הַעֲבִים אֲצִיָּה מִהַמְטִיר עַלְיוֹ מָטָר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיַּת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁעְשׁוּעִיו וַיִּקְוּ לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:</p>	<p>עַל־תְּהוֹ וּדְבַר־שְׁוֹא הֲרוּ עָמַל וְהוֹלִיד אָוֶן: 5 בִּיצֵי צַפְעוֹנִי בְּקָעוּ וְקוֹרֵי עַכְבִּישׁ יֶאֱרָגוּ הָאֵכָל מִבִּיצֵיהֶם יָמוּת וְהַזּוֹרָה תִּבְקַע אֶפְסָה: 6 קוֹרֵיהֶם לֹא־יִהְיוּ לְבָגָד וְלֹא יִתְפָּסוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם מַעֲשֵׂיהֶם מַעֲשֵׂי־אָוֶן וּפְעַל חָמָס בְּכַפֵּיהֶם: 7 רִגְלֵיהֶם לָרַע יִרְצוּ וַיִּמְהָרוּ לְשַׁפֵּךְ דָּם נָקִי מִחֻשְׁבוֹתֵיהֶם מִחֻשְׁבוֹת אָוֶן שֶׁד וְשֶׁבֶר בְּמַסְלוֹתָם: 8 דָּרָךְ שְׁלוֹם לֹא יִדְעוּ וְאִין מִשְׁפָּט בְּמַעְגְלוֹתָם נִתְיַבֹּתֵיהֶם עַקְשׁוֹ לָהֶם בַּל דָּרָךְ בָּהּ לֹא יִדַע שְׁלוֹם: 9 עַל־כֵּן רָחַק מִשְׁפָּט מִמֶּנּוּ וְלֹא תִשְׁיַגּוּ צַדִּיקָה נִקְוָה לְאוֹר וְהִנֵּה־חֹשֶׁךְ לַנְּגוּהוֹת בְּאֶפְלוֹת נְהַלְךְ: 10 נִגְשָׁשָׁה כְּעוֹרִים קִיר וְכֹאִין עֵינַיִם נִגְשָׁשָׁה כְּשִׁלְנוּ בְּצַהֲרִים כְּשֹׁף בְּאֲשֵׁמֻנִים כַּמֵּתִים: 11 נִהְיָה כְּדָבִים כְּלָנוּ וְכִיּוֹנִים הִגָּה נִהְיָה נִקְוָה לְמִשְׁפָּט וְאִין לִישׁוּעָה רָחִיקָה מִמֶּנּוּ: 12 כִּי־רָבוּ פְשָׁעֵינוּ נִגְדָּךְ וְחַטְאוֹתֵינוּ עֲנָתָה בָּנוּ כִּי־פָשַׁעֵינוּ אֲתָנוּ וְעוֹנֵתֵינוּ יִדְעוּנוֹם: 13 פֶּשַׁע וְכַחֲשׁ בִּיהוָה וְנִסּוּג מֵאַחַר אֱלֹהֵינוּ דְּבַר־עֶשֶׂק וְסָרָה הֲרוּ וְהִגּוּ מִלֵּב דְּבַר־יִשְׁקָר: 14 וְהִסַּג אַחֲזֵר מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה מִרְחוֹק תַּעֲמֹד כִּי־כִשְׁלָה בְּרָחוֹב אֲמַת וּנְכַחָה לֹא־תוֹכֵל לְבוֹא: 15 וְתִהְיֶה הָאֲמַת נַעֲדָרַת וְסֵר מִרְעַ מִשְׁתוֹלֵל וַיִּרְא יְהוָה וַיִּרַע בְּעֵינָיו כִּי־אִין מִשְׁפָּט: 16 וַיִּרְא כִּי־אִין אִישׁ וַיִּשְׁתַּמֵּם כִּי אִין מִפְּגִיעַ וְתוֹשַׁע לוֹ זָרְעוֹ וְצַדִּיקָתוֹ הִיא סִמְכָתָהוּ: 17 וַיִּלְבֹּשׁ צַדִּיקָה כֶּשֶׁרִיז וְכוֹבַע יִשׁוּעָה בְּרֵאשׁוֹ וַיִּלְבֹּשׁ בְּגָדֵי נֶקֶם תִּלְבָּשֶׁת וַיַּעַט כַּמְעִיל קִנְיָה: 18 כַּעַל גְּמִלוֹת כַּעַל יִשְׁלָם חֲמָה לְצַרְיוֹ גְּמוּל לְאִיבָיו לְאִיִּים גְּמוּל יִשְׁלָם:</p>
--	---	--

		<p>19 וַיִּרְאוּ מִמַּעַרְבֹת אֶת־שָׁמַיִם יְהוָה וּמִמְזוֹרַח־שָׁמַיִם אֶת־כְּבוֹדוֹ כִּי־יָבֹא כְנֹהֵל צָר רִיחַ יְהוָה נִסְסָה בּוֹ: 20 וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשִׁבְי פָּשַׁע בְּיַעֲקֹב נָאֵם יְהוָה: 21 וְאֲנִי זָאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר יְהוָה רִיחִי אֲשֶׁר עָלִיד וּדְבָרִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּפִיד לֹא־יִמּוּשׁוּ מִפִּידִי וּמִפִּי זֶרַע וּמִפִּי זֶרַע זֶרַע וּרְעֵד אָמַר יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:</p>
<p>Vertaling</p>	<p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling. 2. Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe, en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring. 3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd. 4. Wat is daar meer om te doen aan my wingerd wat Ek nie daaraan gedoen het nie? Waarom het Ek <i>gehoop</i> (dat dit) druiwe sou voortbring, maar dit bring suur druiwe voort? 5. En nou, laat Ek tog vir julle bekend maak wat Ek met my wingerd gaan maak: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit</p>	<p>1. Kyk, die hand van Jahwe is nie te kort om te help nie, en sy oor nie te swaar om te hoor nie. 2. Want inderwaarheid julle ongeregtighede het 'n skeiding geword tussen julle en jul God, en julle sondes het sy aangesig⁶⁴ verberg, sodat Hy nie hoor nie. 3. Want julle hande is besmet met bloed⁶⁵ en julle vingers met ongeregtigheid; julle lippe spreek leuen, julle tong fluister onreg. 4. Daar is niemand wat aankla in <i>geregtigheid</i> en niemand wat 'n tweestryd voer in waarheid nie; hulle vertrou op nietigheid en spreek valsheid, met benoudheid word hulle swanger en baar onheil. 5. Eiers van 'n basilisk broei hulle uit, en drade van 'n spinnekop weef hulle; hy wat van hulle eiers eet moet sterwe; en as dit gebreek word, bars 'n slang uit. 6. Hulle weefseldrade is nie goed vir klere nie, en niemand kan homself bedek met hulle produkte nie; hulle werke is van onheil en die daad van geweld is in hulle</p>

⁶⁴ Die LXX, die Vulgaat, asook die Siriese en Arabiese vertalings getuig van 'n substantief met die suffiks derde manlik enkelvoud. Die tekskritiese nota in BHS stel voor dat dit "sy aangesig" sal word. Dit word gevolg deur die REB, NIV, JB, NEB, KJV en die RSV.

⁶⁵ Die tekskritiese nota in BHS beveel aan dat וְנִאֲלִי as 'n Nif'al of as 'n Pu'al gelees moet word. Die vertaling van Westermann (1969:342); Young (1972:429); Whybray (1975:221); RSV en die KJV, naamlik "julle hande is besmet met bloed" word dus aanvaar.

	<p>oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en Ek sal die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van die HERE van die leërskaie is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir <i>reg</i>, maar kyk wetsverbreking; vir <i>geregtigheid</i>, maar kyk gekerm!</p>	<p>hande.</p> <p>7. Hulle voete hardloop vir kwaad en is haastig om onskuldige bloed te vergiet; hulle gedagtes is gedagtes van onheil, verwoesting en verbreking is in hulle paaie.</p> <p>8. Die pad van vrede ken hulle nie, en daar is geen <i>reg</i> in hulle spore nie; hulle paaie het vir hulle krom getrek; niemand wat daarop loop, ken vrede nie.</p> <p>9. Daarom is die <i>reg</i> ver weg van ons af en bereik die <i>geregtigheid</i> ons nie; ons <i>hoop</i> op lig, maar kyk, daar is duisternis; op 'n helderheid, maar⁶⁶ ons wandel in donkerheid.</p> <p>10. Ons tas rond langs die muur soos blindes, en soos die wat geen oë het nie, tas ons rond; ons struikel op die middag soos in die skemeraand; onder die gesondes (is ons) soos dooies.</p> <p>11. Ons brom almal soos bere en soos duiwe kir ons aanhoudend; ons <i>hoop</i> op <i>reg</i>, maar dit is nie daar nie; op heil — dit bly ver van ons.</p> <p>12. Want ons oortredinge is baie voor U, en ons sondes getuig teen ons; want ons oortredinge is voor ons, en ons ongeregtighede, ons ken hulle:</p> <p>13. ons het gerebelleer en bedrieg teen Jahwe, en ons het afgewyk van ons God; om verdrukking en rebellie te spreek, om woorde van leuens uit die hart te bedink en te uiter⁶⁷.</p> <p>14. So word die <i>reg</i> teruggedring en sal die <i>geregtigheid</i> van ver af staan; want die waarheid struikel op die mark, en wat reg</p>
--	--	--

⁶⁶ Die MT laat die verbindingswoord uit. Die Peshitta en die Vulgaat lees "en" (Watts 1987:278; vgl. Koole 2001:162; Blenkinsopp 2003:189).

⁶⁷ Die MT הָרָוּ וְהָגִי ("bedink en uiter") is beide Po'el Infinitief Absolutus en verwarrend. Die tekskritiese nota in BHS noem dat dit as 'n Qal Infinitief Absolutus gelees moet word. Die vertaling hier volg die MT en word ondersteun deur die LXX, Peshitta, Targum en Vulgaat.

		<p>is, kan nie opkom nie.</p> <p>15. En die waarheid word vermis; en die wat afwyk van die kwaad, word geplunder. Jahwe het dit gesien en dit was verkeerd in sy oë, want daar is geen <i>reg</i> nie.</p> <p>16. Hy het gesien dat daar niemand is nie en Hy is verbaas dat niemand tussenbeide tree nie; daarom het sy arm Hom gehelp en sy <i>geregtigheid</i> het Hom ondersteun.</p> <p>17. En Hy het <i>geregtigheid</i> aangetrek soos 'n pantser, en die helm van heil was op sy hoof. Hy het kledingstukke van wraak as kleding aangetrek, en Hy het geesdrif aangetrek soos 'n mantel.</p> <p>18. Volgens die dade, so sal Hy vergelde: grimmigheid aan sy teëstanders en vergelding⁶⁸ aan sy vyande; aan die eilande sal Hy die loon vergelde.</p> <p>19. En hulle sal die Naam van Jahwe vanuit die westekant vrees en sy heerlikheid van die opgang van die son af. Hy sal kom soos 'n vyandige stroom wat die asem van Jahwe aandrywe.</p> <p>20. Maar vir Sion kom Hy as Verlosser en vir die wat in Jakob hulle bekeer van oortreding, spreek Jahwe.</p> <p>21. En vir My, dit is my verbond met hulle⁶⁹ spreek Jahwe: My Gees wat op jou is, en my woorde wat Ek plaas in jou mond, sal nie wyk uit jou mond en ook nie uit die mond van jou kroos en uit die mond van die kroos van jou kroos, sê Jahwe, van nou af tot in ewigheid nie.</p>
--	--	--

⁶⁸ Die LXX lees die ekwivalent van חרפה wat "smaad" of "vergelding" beteken. Dit maak goeie sin in die verband. Die MT lesing word behou.

⁶⁹ Die MT אִתָּם ("hulle") is problematies. Die tekskritiese nota in BHS beveel aan dat die lesing van die Jesajarol van Qumran, naamlik אִתָּם ("met hulle") nagevolg word. Dit word ondersteun deur die Hebreeuse manuskripte, die LXX, die Peshitta, die Targum en die Vulgaat (Watts 1987:286).

3.4.1.3.1.3 Literêre Analise

In Jesaja 59:1-21 konfronteer die profeet sy hoorders oor hulle verkeerdhede en maak dat hulle onaangename geestelike en morele feite in die gesig staar. Dit praat van die genade van Jahwe wat vra vir die terugkeer na Jahwe (Hanson 1995:207). Die duidelike vermensliking van vv. 1-2 ("hand", "oor" en "aangesig") is 'n verwysing na die "mond van Jahwe". Jahwe is besig om Hom tot die volk te rig wat die een of ander soort van goddelike ingryping verlang en daarvoor gebed het. Dit is die rede vir die woord "kyk" in v. 1. Die volk se verlange en gebed klop nie met Jahwe se verlange nie, want hulle rebelleer daarteen. Hulle het vertroue verloor in Jahwe en sy goddelike sterkte om te verlos (Childs 2001:486). Derhalwe word die volk van sosiale ongeregtigheid beskuldig (vv. 3-4) en dit word weerspieël in die basiese behoeftes van voedsel en klere (vv. 5-6), asook in die wyse hoe hul morele lewe daar uitsien (vv. 7-8). Dit waarvan die volk beskuldig word, het tussen die volk en Jahwe skeiding gemaak. Dit is hoekom die vrede van Jahwe ontbreek, geen geregtigheid op hul pad is nie en hulle faal om reg en geregtigheid voort te bring (Knight 1985:33-35; Grogan 1988:325-326; Hanson 1995:210; Seitz 2001:500).

Waar in vv. 1-8 daar in die derde persoon gepraat word, word daar nou skielik in vv. 9-11 in die eerste persoon gepraat. Hulle moet hulle eie sonde en die gevolge daarvan self in die gesig staar. Dit wat in vv. 1-8 staan, is die rede vir die gebrek aan "reg" en "geregtigheid". Die reg en geregtigheid waarvan hier gepraat word, is dié van Jahwe, wat namens die volk geopenbaar word. Die volk bely dat die "reg", die beoefening van "geregtigheid" en die "heil" hulle bly ontwyk. Insteede daarvan kry hulle die teenoorgestelde, naamlik diepe "duisternis" en "donkerheid" (Knight 1985:36; Grogan 1988:326; Hanson 1995:211; Seitz 2001:501).

'n Nuwe en dieper besef van die negatiewe konsekwensies van die oortredinge en die effek daarvan vir jou eie lewe is hier duideliker op die voorgrond. Hulle erken dat sosiale geregtigheid tesame met die waarheid (vv. 12-15), in hul samelewing uitgesluit is (Seitz 2001:501). Hulle erken nie dat hulle vir die negatiewe omstandighede verantwoordelik is nie (Knight 1985:36-37; Grogan 1988:326; Hanson 1995:211).

Omrede sosiale geregtigheid en die waarheid in die gemeenskap uitgesluit word en niemand tussenbeide tree om die situasie te beredder nie, sal Jahwe self die situasie in eie hande neem (vv. 15-18). Jahwe se optrede is beide vernietigend en verlossend. Derhalwe kan die vraag gevra word of Jahwe konsekwent is in sy grimmigheid soos Hy in sy genade is (Knight 1985:37; Grogan 1988:326-327; Hanson 1995:212).

In vv. 19-21 word 'n beeld geskilder van 'n volk wat beweeg van 'n situasie van uiterste verslegting na omstandighede van genade onder Jahwe. Hierdie is die klimaks van hoofstuk 59. Daarom is die finale woord 'n woord van belofte en hoop vir diegene wat 'n terugkeer maak na Jahwe as die Een van geregtigheid en genade (Knight 1985:38; Grogan 1988:327; Hanson 1995:212-213; Seitz 2001:501).

3.4.1.3.1.4 Die Intertekstuele Verband van Jesaja 5:1-7 en Jesaja 59:1-21

Jesaja 5	Teks	Jesajaboek	Teks	Interteks
Jesaja 5:1-7	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לִידֵידי שִׁירַת דוּדֵי לְכַרְמֹי בְּרֵם הָיָה לִידֵידי בְּקֶרֶן בּוֹ-שָׁמוֹ: 2 וַיַּעֲקֹהוּ וַיִּסְקֵלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק וַיָּבֹן מִגְדֵל בְּתוֹכֹו וְגַם-יִקָּב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקָּן לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵינִי וּבֵין כְּרָמִי: 4 מֵהַלְעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קִנִּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים:</p>	Jesaja 59:1-21	<p>1 הֲוֹ לֹא-קִצְרָה יַד־יְהוָה מֵהוֹשִׁיעַ וְלֹא-כִבְדָה אָזְנוֹ מִשְׁמוֹעַ: 2 כִּי אִם-עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְדֵּלִים בֵּינְכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם וְחֹטְאוֹתֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָנִים מִכֶּם מִשְׁמוֹעַ: 3 כִּי כַפִּיכֶם נִגְאַלוּ בְדָם וְאַצְבְּעוֹתֵיכֶם בָּעֵזֶן שִׁפְתוֹתֵיכֶם דִּבְרוּ-שֶׁקֶר לְשׁוֹנְכֶם עוֹלָה תִּהְיֶה: 4 אִיזֶ-קִרְאָ בְּצִדִק וְאִין נִשְׁפָּט בְּאִמּוֹנָה בְטוֹחַ עַל-תֵּהוּ וְדַבְר־שָׁוְא הָרוּ עֵמֶל וְהוֹלִיד אָוֶן: 5 בִּיעֵצוּ אֲפֻעוֹנֵי בִקְעוּ וְקוֹרִי עַכְבָּיִש יִאָּרְגוּ הָאֵכֶל מִבִּיצֵיהֶם יָמוֹת וְהוֹזִירָה תִבְקַע אֲפֻעָה:</p>	<p>herhaling a, herhaling b en tematiese uitbreiding</p>

<p>5 ועתה אודיעהנא אתכם את אשר-אני עשה לךרמי הסר משופכתו והיה לבגד פלץ גדרו והיה למרמס: 6 ואשיתהו בתה לא יזמר ולא יעדור ועלה שמיר ושית ועל העבים אצוה מהמטיר עליו מטור: 7 כי כרם יהוה צבאות בית ישראל ואיש יהודה נטע שעשועיו ויקו למשפט והנה משפח לצדקה והנה צעקה:</p>	<p>6 קוריהם לא-יהיו לבגד ולא יתכסו במעשיהם מעשיהם מעשי-און ופעל חמס בכפיהם: 7 רגליהם לרע ירצו וימהרו לשפד דם נקי מחשבותיהם מחשבות און שד ושבר במסלותם: 8 דרך שלום לא ידעו ואין משפט במעגלותם נתיבותיהם עקשו להם כל דרך בה לא ידע שלום: 9 על-כן רחק משפט ממנו ולא תשיגנו צדקה נקמה לאור והנה-חשד לנגהות באפלות נהלד: 10 נגששה כעורים קיר וכאין עינים נגששה כשלנו בצהרים כנשף באשמנים כמתים: 11 נהמה כדבים בלנו וכיונים הנה נהמה נקמה למשפט ואין לישועה רחקה ממנו: 12 כירבו פשעינו נגדך וחטאותינו ענתה בנו כירפשינו אתנו ועונתינו ידענום: 13 פשע וכחש ביהוה ונסוג מאתר אלהינו דבר-עשק וסרה הרו והגו מלב דברי-שקר: 14 והסג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמד כייכשלה ברחוב</p>
--	--

			<p>אָמַת וּנְכַחָה לֹא־תֹכֵל לְבוֹא: 15 וְתִהְיֶה הָאֵמֶת נִעְדָּרְת וְסָר מִרַע מִשְׁתַּלְּל וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּרַע בְּעֵינָיו כִּי־אִין מִשְׁפָּט: 16 וַיֵּרָא כִּי־אִין אִישׁ וַיִּשְׁתַּוְּמֵם כִּי אִין מִפְּגִיעַ וְתוֹשֵׁעַ לוֹ זָרְעוֹ וְצַדִּיקְתָּו הִיא סִמְכָתָהּוּ: 17 וַיִּלְבַּשׁ צִדְקָה כְּשֵׁרְלוֹ וְכֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרֵאשׁוֹ וַיִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי נֶקֶם תִּלְבָּשֶׁת וַיַּעַט כַּמְעִיל קִנְיָהּ: 18 כָּעַל גְּמִלוֹת כָּעַל יִשְׁלָם חַמָּה לְצִיּוֹ גְּמוֹל לְאֵיבָיו לְאֵיִם גְּמוֹל יִשְׁלָם: 19 וַיִּירָאוּ מִמַּעַרְב אֶת־שֵׁם יְהוָה וּמִמְזֻרַח־שָׁמֶשׁ אֶת־כְּבוֹדוֹ כִּי־בֹא כְנָהֵל צֶר רֹוח יְהוָה נִסְסָה בּוֹ: 20 וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבִי פֶשַׁע בִּיעֻקֵּב נֶאֱם יְהוָה: 21 וְאֲנִי זָאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר יְהוָה רֹחַל אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרֵי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא־יִמְוָשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זָרְעֶךָ וּמִפִּי זָרַע זָרְעֶךָ אָמַר יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:</p>
<p>Vertaling</p>	<p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde, 'n liefdeslied oor sy wingerd!" My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling. 2. Hy het dit</p>	<p>Vertaling</p>	<p>1. Kyk, die hand van Jahwe is nie te kort om te help nie, en sy oor nie te swaar om te hoor nie. 2. Want inderwaarheid julle ongeregtighede het 'n skeiding geword tussen julle</p>

	<p>omgeskoffel en skoongemaak van die klippe, en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekup; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer om te doen aan my wingerd wat Ek nie daaraan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop (dat dit) druiwe sou voortbring, maar dit bring suur druiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog vir julle bekend maak wat Ek met my wingerd gaan maak: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en</p>		<p>en jul God, en julle sondes het sy aangesig verberg, sodat Hy nie hoor nie.</p> <p>3. Want julle hande is besmet met bloed en julle vingers met ongeregtheid; julle lippe spreek leuen, julle tong fluister onreg.</p> <p>4. Daar is niemand wat aankla in geregtigheid en niemand wat 'n tweestryd voer in waarheid nie; hulle vertrou op nietigheid en spreek valsheid, met benoudheid word hulle swanger en baar onheil.</p> <p>5. Eiers van 'n basilisk broei hulle uit, en drade van 'n spinnekop weef hulle; hy wat van hulle eiers eet moet sterwe; en as dit gebreek word, bars 'n slang uit.</p> <p>6. Hulle weefselrade is nie goed vir klere nie, en niemand kan homself bedek met hulle produkte nie; hulle werke is van onheil en die daad van geweld is in hulle hande.</p> <p>7. Hulle voete hardloop vir kwaad en is haastig om onskuldige bloed te vergiet; hulle gedagtes is gedagtes van onheil, verwoesting en verbreking is in hulle paaie.</p> <p>8. Die pad van vrede ken hulle nie, en daar is geen reg in hulle spore nie; hulle paaie het vir hulle krom getrek; niemand wat daarop</p>	
--	--	--	--	--

	<p>omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en Ek sal die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van die HERE van die leërskaar is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir <i>reg</i>, maar kyk wetsverbreking; vir <i>geregtigheid</i>, maar kyk gekerm!</p>		<p>loop, ken vrede nie.</p> <p>9. Daarom is die <i>reg</i> ver weg van ons af en bereik die <i>geregtigheid</i> ons nie; ons <i>hoop</i> op lig, maar kyk, daar is duisternis; op 'n helderheid, maar ons wandel in donkerheid.</p> <p>10. Ons tas rond langs die muur soos blindes, en soos die wat geen oë het nie, tas ons rond; ons struikel op die middag soos in die skemeraand; onder die gesondes (is ons) soos dooies.</p> <p>11. Ons brom almal soos bere en soos duiwe kir ons aanhoudend; ons <i>hoop</i> op <i>reg</i>, maar dit is nie daar nie; op heil — dit bly ver van ons.</p> <p>12. Want ons oortredinge is baie voor U, en ons sondes getuig teen ons; want ons oortredinge is voor ons, en ons ongeregthede, ons ken hulle:</p> <p>13. ons het gerebelleer en bedrieg teen Jahwe, en ons het afwyk van ons God; om verdrukking en rebellie te spreek, om woorde van leuens uit die hart te bedink en te uiter.</p> <p>14. So word die <i>reg</i> teruggedring en sal die <i>geregtigheid</i> van ver af staan; want die waarheid struikel op die mark, en wat</p>	
--	--	--	--	--

			<p>reg is, kan nie opkom nie.</p> <p>15. En die waarheid word vermis; en die wat afwyk van die kwaad, word geplunder. Jahwe het dit gesien en dit was verkeerd in sy oë, want daar is geen reg nie.</p> <p>16. Hy het gesien dat daar niemand is nie en Hy is verbaas dat niemand tussenbeide tree nie; daarom het sy arm Hom gehelp en sy geregtigheid het Hom ondersteun.</p> <p>17. En Hy het geregtigheid aangetrek soos 'n pantser, en die helm van heil was op sy hoof. Hy het kledingstukke van wraak as kleding aangetrek, en Hy het geesdrif aangetrek soos 'n mantel.</p> <p>18. Volgens die dade, so sal Hy vergelde: grimmigheid aan sy teëstanders en vergelding aan sy vyande; aan die eilande sal Hy die loon vergelde.</p> <p>19. En hulle sal die Naam van Jahwe vanuit die westekant vrees en sy heerlikheid van die opgang van die son af. Hy sal kom soos 'n vyandige stroom wat die asem van Jahwe aandrywe.</p> <p>20. Maar vir Sion kom Hy as Verlosser en vir die wat in Jakob hulle bekeer van</p>	
--	--	--	--	--

			oortreding, spreek Jahwe. 21. En vir My, dit is my verbond met hulle spreek Jahwe: My Gees wat op jou is, en my woorde wat Ek plaas in jou mond, sal nie wyk uit jou mond en ook nie uit die mond van jou kroos en uit die mond van die kroos van jou kroos, sê Jahwe, van nou af tot in ewigheid nie.	
--	--	--	---	--

Die herhaling a is die gebruik van die woorde "hoop" (קְוָה), "reg" (מִשְׁפָּט) en "geregtigheid" (צְדָקָה) in beide tekste. Herhaling b is dat die woord vir "reg" wat as 'n substantief in 5:7 gebruik word, in 59:4 gebruik word as 'n werkwoord, naamlik טִפַּף. Die woord vir "geregtigheid" word in 59:4 anders geskryf, naamlik צִדְקָה. Die herhaling van die woorde deur die profeet is om die onbeholpenheid van die volk te illustreer.

Dit blyk uit die voorafgaande dat Jesaja 5:1-7 (latere datering) 'n opsomming van Jesaja 59:1-21 is. Die intertekstuele verband tussen 5:1-7 en 59:1-21 lê in die herhaling van die volgende woorde: קְוָה ("hoop"), מִשְׁפָּט ("reg") en צְדָקָה ("geregtigheid"). Die woord "hoop" verskyn drie keer (vv. 2, 4 en 7) in 5:1-7 en twee keer (vv. 9 en 11) in 59:1-21. Waar "reg" en "geregtigheid" elk net een keer (v. 7) in 5:1-7 verskyn, verskyn die woord "reg" vyf keer en die woord "geregtigheid" ook vyf keer in 59:1-21. Die rede vir die hoë voorkoms van die twee woorde in hoofstuk 59 word weerspieël in die volk se oortredinge wat hulle bely. Die intertekstuele verband tussen die twee tekste is nie net een van herhaling nie, maar ook een van tematiese uitbreiding⁷⁰. In Jesaja 59:1-21 word die tema van "reg" en "geregtigheid" uitgebrei.

⁷⁰ Tematiese uitbreiding is die alternatief vir 'n verhalende versterking. Dit is meer as net die vertelling van 'n verhaal. Dit is die tema wat in die vorm van 'n vraagstuk na vore kom. Die betekenis en betekenis-effekte van hierdie tema of vraagstuk ontvou deur beredenerings soos die eenheid vorder. Die hoofonderwerpe of beelde van die uitbreiding van die tema of vraagstuk is 'n

Die tematiese uitbreiding word juis in die voorkoms van antitetiese parallelisme in vv. 9c-d en 11c-d weerspieël, naamlik:

9c ons hoop op lig maar kyk, daar is duisternis

9d op heelderheid, maar ons wandel in donkerheid.

11c ons hoop op reg, maar (die reg) is nie daar nie,

11d op verlossing maar dit is ver weg van ons af.

Dit is interessant dat die volk in v. 9 erken dat die afwesigheid of vertraging van "reg" en "geregtigheid" die gevolg van hul optrede is. Dit is die rede dat hulle in die donker rondtas as gevolg van hul bose weë (vv. 10-11). "Verlossing" word hier as sinoniem vir "geregtigheid" gebruik (Kendall 1984:396). Insteede dat die volk hoop vir "lig", ontvang hulle "helderheid", wat hulle verwagting is, maar gaan hulle voort om in "donkerheid" te wandel. Aangesien die "reg" en "geregtigheid" Jahwe s'n is soos reeds hierbo na verwys, is "lig", "reg" (vv. 9 en 11), "geregtigheid" (v. 9), "helderheid" (v. 9) en "verlossing" (v. 11) almal goddelike inisiatiewe (Young 1972:433-434; vgl. Whybray 1975:223).

Waarvoor in v. 9 gehoop word, is nie moontlik in 'n omstandighede van ongeregtigheid nie. Die volk is dus wreed ontnugter as die omstandighede voortduur. Dit is hoekom die volk in v. 10 die hopeloosheid van hul omstandighede bely waaraan hulle niks kan doen nie. Daarom is dit nodig om op Jahwe se beloftes te hoop (Westermann 1969:48; Watts 1987:283; vgl. Whybray 1975:223).

In vv. 9 en 11 word die beeld van die hopeloosheid van die volk se omstandighede beskrywe. "Lig" (v. 9) simboliseer hoop en verlossing. "Duisternis en donkerheid" (v. 9) dui ellende aan. "Brommende bere" (v. 11) verteenwoordig die teleurstelling in die afwesigheid van verlossing en die verdrukkende omstandighede. Die "kirrende of murmerende duiwe" (v. 11) is soos mense wat kla vir voorspoed en verlossing. V. 11 gee 'n logiese konklusie vir v. 9: die reg en geregtigheid wat Jahwe s'n is, sal vergeefs afgewag word; die verlossing is steeds ver weg. Die

grondrede, argument van teenstelling, analogie, voorbeeld van 'n gesaghebbende bevestiging (Robbins 1996b:52-53).

dierebeeld (v. 11) is parallel aan vv. 5-6 (Kendall 1984:396). Beide vergelykings in v.11 verwys na teneergedruktheid wat sonder hoop is. Al hoop hulle vir reg en verlossing, sal daar niks wees nie, net selfbedrog. Die oordeel van Jahwe waarop hulle hoop, gaan nie kom nie en hulle hoop vir verlossing bly weg (Young 1972:434-435). Motyer (1999:266) vertaal קִיָּץ met "kyk uit". Die volk "kyk uit" vir hul verlossing, maar vind niks nie. Ook 'n straal van hoop ("helderheid") op lig, sal verwelkom word. Dit bly egter ook uit. Wanneer dit nie gebeur nie, bely die volk hul oortredinge (vv. 12-16) (Kendall 1984:403). Dit wat die volk in Jesaja 5:7 opgelewer het, naamlik "wetsverbreking" en "gekerm" en wat in 59:2-8 in breë trekke herhaal word, was vir Jahwe onaanvaarbaar. Jahwe is gefrusteerd en teleurgesteld omdat daar geen "reg" en "geregtigheid" is nie (Childs 2001:486; Smith 2009:585). Die volk beledig Jahwe met hul optrede van onreg en ongeregtheid. Dit kan Jahwe nie duld nie. Derhalwe sal Jahwe in sy eie reg, met dade van geregtigheid, optree (Briley 2004:266-268). Jahwe gaan nie dit wat Hy hoop van die volk, naamlik "reg" en "geregtigheid", kry nie. Hy sal self moet optree (Brueggemann 1998b:194-202).

Wat die voorlopige gevolgtrekking betref: uit die strukturele indelings blyk dit dat net Jahwe bevryding en hoop kan gee. Hier is nie net sprake van ekonomiese ongeregtheid nie, maar ook sosiale ongeregtheid. Wanneer daar van "reg" en "geregtigheid" in Jesaja 59:1-21 gepraat word, is dit "reg" en "geregtigheid" in sy totaliteit. Die situasie geskilder in 59:1-21 skep ook die omstandighede vir twee uiterstes; die omstandighede waarin die onbeholpe volk hulle bevind en die omstandighede wat deur Jahwe geskep kan word indien hulle hul hoop op Hom plaas. Daarom die herhaling van die woorde "hoop", "reg" en "geregtigheid".

3.5 Voorlopige gevolgtrekking

3.5.1 Jesaja 27:2-6

In die lig van die datering van Jesaja 5:1-7 blyk dit dat 5:1-7 'n rekontekstualisering is van Jesaja 27:2-6. Kanonies gesproke staan 27:2-6 as die tweede wingerdlied bekend hoewel dit eintlik die eerste weergawe daarvan is. Dit blyk verder dat Jesaja

5:1-7 en Jesaja 27:2-6 in 'n antitetiese parellele verhouding staan, wat betref hul intertekstuele verhouding, met mekaar. Die herhaling van dieselfde en ander woorde bring 'n ander soort dimensie na vore, naamlik dat Jahwe nie die God is wat die volk gedink het Hy is nie. Die omstandighede word in 5:1-7 rekontekstualiseer ten opsigte van die omstandighede in 27:2-6. Dit wat Jahwe aan hulle wil gee word deur die volk geminag en dit is vir Jahwe onaanvaarbaar. Dit kan soos volg voorgestel word:

Jesaja 27:2-6	Jesaja 5:1-7
afwesigheid van Jahwe se grimmigheid	sigbaarheid van Jahwe se grimmigheid
geen dorings en onkruid	dorings en onkruid
wingerd skiet wortel uit, sprei uit, bloei en vul die aarde	onbruikbare vrugte geproduseer
wingerd kry vryelik water	reën word teruggehou
moontlikheid van vrede	vernietiging van die wingerd

3.5.2 Jesaja 40:27-31

In hierdie gedeelte in terme van die subjek van קִנְיָה het daar 'n verandering gekom. Jahwe is nie die subjek van die hoop nie, maar wel die volk. Dit blyk verder dat מְשֻׁפָּט 'n belangrike element is van hoe die hoop verstaan moet word, behalwe dat קִדְרָה hier weggelaat word. Dit blyk verder dat Jahwe 'n probleem is in terme van die krisis (ballingskap) waarin die volk hulle bevind en Hom uitsluitlik daarvoor blameer.

Die profeet gebruik die antitetiese parallelisme om verder betekenis aan die hoop te gee. קִנְיָה in Jesaja 40:31 kan net verstaan word uit die wyse hoe die volk op Jahwe hoop/wag. In terme van die hoop op Jahwe het die volk 'n keuse. Jahwe is die bron van hoe die hoop/wag verstaan moet word. Die wyse waarop hulle die ballingskap gaan hanteer, gaan bepaal hoe die hoop verstaan en daaraan inhoud gegee moet word. Die herhaling van die woord "reg" wil juis beklemtoon dat Jahwe hulle nie vergeet het nie. Daarom die antwoord in vers 31:

maar die wat op Jahwe hoop, herwin nuwe krag; hulle vaar op met vleuels soos arende; hulle hardloop en word nie mat nie, hulle wandel en word nie moeg nie.

3.5.3 Jesaja 59:1-21

Dit blyk dat Jesaja 59:1-21 meer literêr aan hoe קְוָה verstaan moet word, inhoud gee. In terme van מְשֻׁפָּח en צְעָקָה (verse 3-8) word meer inhoud gegee aan hoe die hoop in verse 9 en 11 verstaan moet word. Dit blyk dat die volk tevergeefs קְוָה in soverre dit waaraan die volk hulle skuldig maak. In hierdie gedeelte word genoem hoekom die מְשֻׁפָּח verby hulle gegaan het (40:27). Dit is deur hulle eie toedoen.

Indien die volk daarop sinspeel soos in 40:27 dat מְשֻׁפָּח hulle s'n is, is hulle verkeerd. Dit het verskriklike gevolge, veral in die na-eksiliese periode. Die volk se verkeerde lewenstyl maak dat hulle in eie reg en geregtigheid optree. Dit is hoekom hulle קְוָה, soos in verse 9 en 11, op niks uitloop nie. In vers 11 word nog 'n element bygevoeg, naamlik יְשׁוּעָה. Die volk se omstandighede het dus krities akuut geword. Dit maak dat קְוָה op 'n negatiewe wyse deur die leser ervaar word. Daarom dat die profeet hier van antitetiese parallelisme gebruik maak om die volk se onbeholpe omstandighede uit te beeld. Dit maak van Jahwe die uitsluitlike en enigste bron van hoop. Dit blyk dat die volk dit in Jesaja 59:1-21 nie besef nie. Die hoop is leeg.

Alhoewel daar ooreenkomste is tussen Jesaja 5:1-7 met Jesaja 27:2-6 en 40:27-31 blyk dat 5:1-7 beter inpas by Jesaja 59:1-21 op 'n literêre en intertekstuele vlak (herhaling a, herhaling b en tematiese uitbreiding) in terme van waarop gehoop word en wat die מְשֻׁפָּח en צְעָקָה behels.

Hoofstuk 4 Die Sosiale en Kulturele Verband van Jesaja

5:1-7

4.1 Inleiding

In die vorige hoofstuk was die ondersoek na die intertekstuele verband van Jesaja 5:1-7 op die basis van Robbins se mondelinge en opskrifgestelde intertekstuele verband. Die analise wys daarop dat Jesaja 5:1-7 verskillende stemme het vanuit die boek Jesaja self. In hierdie hoofstuk gaan die fokus op die sosiale en kulturele verband van Jesaja 5:1-7; Jesaja 27:2-6; Jesaja 40:27-31 en Jesaja 59:1-21 wees en wat Jesaja 5:1-7 se verhouding tot elk van die ander drie tekste is.

Die sosiale en kulturele verband van 'n teks neem die sosiologiese en antropologiese teorieë in die ondersoek na die sosiaal-kulturele karakter van die teks in ag (Klein *et al.* 1992:443; Martin 1993:103; Robbins 1996b:71). Hierdie benadering het 'n groot impak op die sosiologie in die 19de en 20ste eeue gehad, alhoewel dit 'n onlangse ontwikkeling in die teologie sedert die sewentigerjare van die 20ste eeu is (Whitelam 1998:35). Geleerdes wat 'n rol in hierdie benadering gespeel het, was Karl Marx wat gefokus het op die ekonomiese en sosiale dimensies van historiese verandering; Ernst Troeltsch wat sektes in die kerk benadruk het; Émile Durkheim wat die samelewing as 'n geïntegreerde geheel bestudeer het; Mary Douglas wat die sosiale en godsdienstige implikasie van rituele suiwerheid bestudeer het; en Max Weber wat die profete vanuit die gesigspunt van charisma en roetine bestudeer het (Wilson 1984:13-16; Gottwald 1992:80).

Die sosiologiese en antropologiese benaderinge van verskeie geleerdes, insluitende die profete en ander godsdienstige leiers in teologiese studies, veral in Ou-Testamentiese studies, is 'n refleksie van die navorsing van geleerdes wat hierbo genoem word (Lindblom 1962; McKane 1979; Blenkinsopp 1983, 1995; Tucker 1985; Sawyer 1987; Grabbe 1995). In terme van die sosiologiese benadering en vanuit die perspektief van Weber se "charismatic person" fokus Malamat (1976) op die leiers en rigters van Israel. Gottwald (1979, 1985) is van mening dat Israel as nasie vanuit 'n landbouersverset ontstaan het wat hoofsaaklik deur die toewyding

aan 'n gelykmakende sosiale struktuur en 'n monoteïstiese geloof geïnisieer is. Petersen (1981) gebruik weer die "role theory" om die verskeie sosiale funksies van die profete te analiseer. Daar is volgens hom twee tipes van sosiale funksies, naamlik die "peripheral possessions' prophecy" van profete soos Elia en Elisa en die "central morality prophecy" van profete soos Jesaja en Jeremia (vgl. Wilson 1984:26-27; Culley 1985:184-189; Carroll 1989:204; Mayes 1989; Gottwald 1992:81).

Wat die antropologiese benadering betref is Mendenhall (1973) se werk op die rekonstruksie van die antieke staat van Israel, voor die ontstaan van die monargie, behoorlik deur etniese teorieë gevestig. Wilson (1980, 1984) fokus hoofsaaklik, wat die antropologiese benadering betref, op die sosiale funksies van profesie in Israel as 'n bemiddelaarsrol wat vir samewerking en die ondersteuning van die samelewing vra (Lewis 1971). Carroll (1977, 1979, 1980) pas die sosiaal-psigologiese teorie van die "cognitive dissonance" op die profete van antieke Israel toe as hy die kulturele betrekkinge van ons huidige gemeenskappe in ag neem. Overholt (1982, 1989) se fokus is op die Amerikaanse Indiaanse "ethnographers" en hul Amerikaanse "Indian Ghost Dance" bewegings wat hulle rig op mense se reaksies soos aanvaarding, verwerping en afsydingheid, wanneer die profete hulle boodskappe lewer. Hierdie verskynsel volgens Overholt kan met die proses van profesie in Israel in verband gebring word (Petersen 1981:20; Buss 1982:9-30; Wilson 1984:27, 1995:352-354; Rogerson 1989:26; Dömeris 1994:160-166; Rodd 1997:29).

Aangesien hierdie hoofstuk hoofsaaklik sal fokus op die sosiale en kulturele verband van Jesaja 5:1-7, sal daar eers gekyk word na die sosiaal-kulturele omstandighede van Jesaja in terme van die tradisionele eenhede waarin die boek verdeel word. Daarna sal daar na die sosiale tekstuur van Jesaja 5:1-7, Jesaja 27:2-6, Jesaja 40:27-31 en Jesaja 59:1-21 gekyk word, asook na 'n vergelyking van die verband van Jesaja 5:1-7 met elk van die ander 3 tekste in terme van die sosiale tekstuur. In hierdie opsig is Robbins (1996a:147-150; 1996b:72-74) se kategorieë van Wilson (1969) se sewe verskillende godsdienstige tipes reaksie tot die werklikheid belangrik:

a) Omkering ("Conversionist")

Die "conversionist" reaksie word gekenmerk deur 'n siening dat die wêreld korrup is omdat die mense korrup is. Indien die mense kan verander, kan die wêreld ook verander. Bevryding word as beskikbaar beskou, nie deur objektiewe agenskappe nie, maar alleenlik deur 'n diepgaande en bonatuurlike gedrewe verandering van die self. Die wêreld self gaan nie verander nie, maar die teenwoordigheid van 'n nuwe subjektiewe oriëntasie tot die wêreld self sal die bevryding wees. Daar moet dus 'n algehele verandering plaasvind.

b) Rewolusionêr ("Revolusionist")

Die "revolusionist" reaksie verklaar dat die vernietiging van die wêreld – die natuurlike wêreld, maar ook en meer spesifiek, die sosiale orde, alleen onvoldoende sal wees om mense te bevry. Bonatuurlike magte moet die vernietiging uitvoer, omdat mense 'n gebrek aan krag het om die wêreld te vernietig asook om dit te herskep. Gelowiges is nie in staat om aan die proses deel te neem om 'n omwenteling in die wêreld te veroorsaak nie, want hulle het dit nie in hulle om 'n radikale verandering teweeg te bring nie.

c) Onttrekking ("Introversionist")

Die "introversionist" reaksie gaan van die mening uit dat die wêreld onverlosbaar boos is en verlossing kan alleenlik verkry word deur jou heeltemal van die wêreld te onttrek. Die innerlike kan alleenlik gesuiwer word deur die wêreld te verloën en te verlaat. Hierdie mag 'n individuele reaksie wees, maar dié reaksie kan daartoe lei dat 'n sosiale beweging tot stand gebring word, heeltemal apart van die gemeenskap, wat heeltemal anders dink en optree.

d) Hantering van die waarheid ("Gnostic-Manipulationist")

Die "gnostic-manipulationist" reaksie is alleenlik op soek na 'n tegniek hoe om opgewasse te wees teen die bose wat op die kennis van die godsdienstige waarheid

gegrond is. Waar die voorafgaande reaksies die doelwitte van die samelewing, asook die wyses en vaardighede waardeur mense verlos kan word, verwerp, verwerp die hantering van die waarheid slegs die wyses en vaardighede. Verlossing in die wêreld is moontlik en boosheid kan oorkom word as mense die regte wyses, die kennis van die godsdienstige waarheid, en verbeterde tegnieke om die probleme te hanteer, aanleer.

e) Wonderwerke ("Thaumaturgical")

Die "thaumaturgical" reaksie fokus op die individu se besorgdheid oor die verligting van die huidige en spesifieke wantoestande. Die versoek vir die bonatuurlike om in te gryp is persoonlik en die werking daarvan is magies. Verlossing is onmiddellik maar het geen effek op 'n gegewe saak en ander soortgelyke sake nie. Verlossing neem die vorm van genesing aan, die versagting van die leed, die herstel na verlies, herversekering, die vooruitsien en vermyding van onheil en die waarborg van die ewige (of ten minste die voortgaan van die) lewe na die dood.

f) Hervorming ("Reformist")

Die "reformist" reaksie beeld die wêreld as korrup uit omdat sy strukture korrup is. Indien die strukture kan verander sodat die gedrag/houding wat dit goedkeur verander, is verlossing in die wêreld teenwoordig. Hierdie reaksie veronderstel dat die bose moet diensooreenkomstig bonatuurlik gehanteer word gegewe die insigte omtrent die wyses waarvolgens sosiale ordes gewysig moet word. Die spesifieke wysigings wat gemaak word, word aan mense geopenbaar wie se harte en gedagtes vir bonatuurlike invloede oop is.

g) Utopis ("Utopian")

Die "utopian" reaksie soek na die rekonstruksie van die totale sosiale wêreld ooreenkomstig die goddelike gegewe beginsels, eerder as om dit eenvoudig vanuit die hervormer se posisie te wysig. Die doel van 'n "utopian" se reaksie is om 'n nuwe sosiale orde te vestig omdat dit aandring op die volledige vervanging van die

teenswoordige sosiale orde. Die "utopian" se reaksie verskil van die "revolutionist" se reaksie deur daarop aan te dring dat mense hulleself en die wêreld herskep eerder as wat 'n goddelike mag hierdie teenswoordige wêreld vernietig en 'n ander een herskep. Dus is 'n "utopian" se reaksie meer aktief en konstruktief as dié van 'n "introversionist" wat jou eenvoudig van die wêreld onttrek.

Robbins (1996a:167-174; 1996b:86-89) se vyf tipes kulturele retoriek is soos volg:

a) Die Dominante Kultuur Retoriek ("Dominant culture rhetoric")

Dit verteenwoordig 'n sisteem van houdinge, waardes, gesindhede en standaarde wat 'n spreker voorveronderstel of handhaaf en wat ondersteun word deur sosiale strukture wat beklee is met mag om die doelwitte vir mense op 'n betekenisvolle breë streeksgebied op te lê.

b) Die Subkultuur Retoriek ("Subculture rhetoric")

Dit boots die houdinge, waardes, gesindhede en standaarde van 'n dominante kultuur retoriek na en beweer om dit beter as die lede van die dominante status uit te voer. Hierdie retoriek impliseer dat 'n netwerk van groepe en institusies bestaan om persone dwarsdeur hulle hele lewensiklus te ondersteun. Beide geslagte, alle ouderdomme en volledige familie-groepe word verstaan om 'n aandeel in hierdie retoriek te hê.

c) Die Teenkultuur of Alternatiewe Kultuur Retoriek ("Counterculture or alternative culture rhetoric")

Hierdie retoriek verwerp die uitdruklike en onuitgesproke karaktertrekke van die dominante en subkultuur retoriek waarteen dit reageer. Hierdie term is die beste bestem vir binnekultuurse verskynsels. Dit is 'n kulturele "heretical" retoriek wat 'n "nuwe toekoms" uitlok, nie 'n vreemde retoriek wat die behoud van 'n "ou kultuur (waar of denkbeeldig)" uitlok nie. Teenkultuur retoriek lok die skepping van "'n beter samelewing, nie deur wetgewende hervorming of die gewelddadige opposisie tot die dominante kultuur nie." Die teorie van hervormingsmanifes in sy retoriek

voorsien 'n alternatiewe en hoop "dat die dominante samelewing 'die lig sien' en 'n meer 'humanistiese' wyse van lewe sal aanvaar." Dit lok 'n gewilligheid uit om jou eie lewe te lei en laat die mense van die dominante samelewing toe om aan te gaan met hul "dwaasheid". Tog is daar 'n onderliggende tema van hoop dat daar 'n vrywillige hervorming deur die dominante samelewing in ooreenstemming met 'n ander model van die "goeie lewe" sal wees. Derhalwe sou 'n mens 'n ten volle ontwikkelde teenkultuur retoriek om 'n konstruktiewe of 'n alternatiewe en beter wyse van lewe uit te druk, verwag. Dit voorsien 'n relatiewe selfonderhoudende aksie sisteem deur die siening in 'n goed ontwikkelde ondersteuningsideologie te vestig.

d) Kontrakultuur of Oposisionele Kultuur Retoriek ("Contraculture or oppositional culture rhetoric")

Dit is 'n "kortstondige, teen afhanklike kultuur afwyking" van die dominante kultuur, subkultuur of teenkultuur retoriek. Dit is 'n "groepskultuur" retoriek eerder as subkultuur of teenkultuur retoriek. Kontrakultuur retoriek impliseer groepe "wat nie meer as een generasie meebring nie, wat nie 'n stel vaste gewoontes verwerk het wat 'n groep toelaat om relatief outonoom en selfonderhoudend te wees nie en wat nie 'n individu deur sy hele lewe onderhou nie." Kontrakultuur retoriek is primêr 'n terugwerkende formerende reaksie tot sommige vorme van die dominante kultuur, subkultuur of teenkultuur retoriek. Dit beteken dit skep nie 'n alternatiewe reaksie op die basis van die waardes wat dit vanuit die verskillende verstaansisteme ontwikkel nie, maar dit reageer eenvoudig op 'n negatiewe manier op sekere waardes en praktyke in 'n ander kultuur.

e) Begrensde Kultuur Retoriek ("Liminal culture rhetoric")

Dit is op die buitenste grens van identiteit. Dit bestaan alleenlik in die taal vir 'n oomblik. In sommige gevalle, verskyn begrensde kultuur as groepe mense wat 'n oorgang ervaar van een kultuur identiteit na 'n ander. In ander gevalle, bestaan begrensde kultuur onder individuele groepe wat nooit in staat was om 'n duidelike sosiale en kulturele identiteit in hul opset te vestig nie.

4.2 Die sosiale en kulturele omstandighede van die boek Jesaja

Soos reeds verneem, word die boek van Jesaja in drie onderskeie boeke verdeel, naamlik: Jesaja 1-39 (pre-eksilies); Jesaja 40-55 (eksilies) en Jesaja 56-66 (post-eksilies), wat redelik algemeen aanvaar word. Bandstra (2008:300) noem dat dit 'n oorvereenvoudiging is om te wil beweer dat daar 'n linieêre vooruitgang van gebeure in die boek Jesaja is vanaf die pre-eksiliese periode (hoofstukke 1-39), tot die eksiliese periode (hoofstukke 40-55), tot die post-eksiliese periode (hoofstukke 56-66). Die tekste wat ondersoek word, naamlik 5:1-7, 27:2-6, 40:27-31 en 59:1-21 verskyn in die onderskeie dele waarin die boek van Jesaja verdeel word. 5:1-7 en 27:2-6 in Jesaja 1-39; 40:27-31 in Jesaja 40-44 en 59:1-21 in Jesaja 56-66. Alhoewel die tydperke van die onderskeie boeke redelik algemeen aanvaar word, is daar van die tekste wat moontlik 'n latere datering het. Die voorlopige datering van die tekste is soos volg:

- Jesaja 5:1-7 (435-400 v.C. – laat post-eksilies);
- Jesaja 27:2-6 (600-587 v.C. – laat pre-eksilies);
- Jesaja 40:27-31 (550-540 v.C. – eksilies);
- Jesaja 59:1-21 (520-500 v.C. – post-eksilies)⁷¹.

Die omstandighede (sosio-kultureel) van die onderskeie tydperke is belangrik ter ondersteuning van die datering van die perikope. Dieselfde geld vir die ideologiese en teologiese verband van Jesaja 5:1-7.

⁷¹ Dit is belangrik om bostaande voorlopige datering te plaas binne die benaderde argeologiese tydsraamwerk van die volk Israel se bestaan, te wete die Ystertydperk tot die Hellenistiese Periode, soos voorgestel deur Mazar (1990:30), *NEAEHL* (1993:1529) en McNutt (1999:xiv):

• Ystertydperk I(A)	1200-1150 v.C.
• Ystertydperk I(B)	1150-1000 v.C.
• Ystertydperk II(A)	1000-900 v.C.
• Ystertydperk II(B)	900-700 v.C.
• Ystertydperk II(C)	700-586 v.C.
• Babiloniese Ballingskap	586-539 v.C.
• Persiese Periode	539-332 v.C.
• Hellenistiese Periode	332-37 v.C.

Miller en Hayes (1986:26-27) verskil met van die argeologiese periodes. Hulle identifiseer die Persiese Periode as 600-332 v.C. en die Hellenistiese Periode as 332/3-36 v.C.

4.2.1 Pre-eksilies (Jesaja 1-39)

Die profeet Jesaja se profetiese optrede⁷² strek min of meer vanaf 742-700 v.C. In dié tydperk was daar vier konings op die troon van Juda (Jesaja 1:1). Jesaja se optrede het ook gepaardgegaan met verskeie belangrike internasionale politieke gebeure, soos die heerskappy van Tiglat-Pileser III in Assirië; Agas se bondgenootskap met Tiglat-Pileser (734-732) gedurende die Siries-Efraimitiese oorlog; Sargon II se oorlog teen die Filistyne (713-711); Hiskia se bondgenootskap met Egipte en Sanherib se oorlog (705-701) gedurende Hiskia se opstand (Bright 1981:290-292; Miller & Hayes 1986:340-341; Seitz 1992:479-487; Blenkinsopp 2000:98; McConville 2002:1-2). Die feit dat die internasionale politieke omstandighede 'n invloed gehad het op die werk en boodskap van Jesaja kan nie geïgnoreer word nie (Greenberg 1979:114). In die pre-eksiliese periode kan die invloed wat dit gehad het nie miskien word nie; daarom dat Eiselen (2009:87) beweer dat in die religieuse ontwikkeling van Israel, die pre-eksiliese periode by uitstek die periode van die profete was. Dit het juis 'n beduidende spanning geplaas op die rol van die profeet as een van Jahwe se verteenwoordigers (Meier 2009:26).

Dit is van deurslaggewende belang om die politieke situasie, nasionaal en internasionaal, in die tyd van Jesaja, te verstaan. Onderstaande is 'n lys van wie almal op die troon van Juda gesit het, asook die naburige lande wat 'n invloed

⁷² Bandstra (2008:301) gee die volgende beknopte uiteensetting van die lewe en tye van Jesaja:

Jaargetal	Lewe en Tye van Jesaja
750 v.C.	Resin word koning van Damaskus/Sirië (750-732)
745 v.C.	Tiglat-Pileser III word koning van Assirië (745-727)
743-738 v.C.	Tiglat-Pileser III se veldtog in Sirië-Palestina (hy word Pul genoem in 2 Konings 15:19)
742 v.C.	Jesaja se roeping in die tempel wat sy profesie inlei (Jesaja 6)
742 v.C.	Agas word koning van Jerusalem/Juda (742-727)
738 v.C.	Menáhem, koning van Samaria/Israel, betoon hulde aan Tiglat-Pileser III
737 v.C. v.C.	Peka het Pekáhia, koning van Samaria/Israel doodgemaak; word koning (737-732)
734-732 v.C.	Die Siries-Israelitiese aanval op Juda; Jesaja se oorlogsmemoires (Jesaja 7-8)
732 v.C v.C.	Hosea maak Peka van Samaria/Israel dood; word koning (732-724)
732 v.C.	Tiglat-Pileser III verower Damaskus/Sirië
726 v.C.	Salmanéser V word koning van Assirië (726-722); Hosea word sy vasaal
725 v.C.	Hosea draai na Egipte vir hulp
724 v.C..	Salmanéser V beleër Samaria/Israel
721 v.C.	Sargon II word koning van Assirië (721-705); verower Samaria/Israel
715-701 v.C.	Godsprake gedurende Hiskia se heerskappy (Jesaja 28-32)
704 v.C.	Sánherib word koning van Assirië (704-681)
701 v.C.	Sánherib beleër Jerusalem/Juda, maar was onsuksesvol (Jesaja 36-39)

gehad het op die omstandighede in Juda (Albright 1945:16-22; Bright 1981:471; Miller & Hayes 1986:350-351; Seitz 1992:479; Blenkinsopp 2000:105; Matthews 2002:78).

Juda	Assirië	Babelonië	Egipte
Ussia (783-742)	Tiglat-Pileser III (745-727)	Merodag-Baladan (721-710 en 703)	Osorkon IV (720-715)
Jotam (742-735)	Salmaneser V (726-722)	Nebukadnesar (605-562)	Sabaka (712-697)
Agas (735-715)	Sargon II (721-705)		Nego II (609-595)
Hiskia (715-687)	Sanherib (704-681)		
Josia (640-609)	Assubanipal (667-627)		

Wanneer die sosiale en kulturele verband van Jesaja 1-39 bestudeer word, is die vestiging van 'n samelewing, soos dié van Israel, belangrik. In die vestiging van die families het afkoms, waarin lidmaatskap en erfenis in die vader gesetel is, die familie gekonstitueer. Die familie het 'n baie belangrike rol in die daaglikse lewe van die volk gespeel. Huwelike het as 'n manier om sosiale verbintenisse en om beheer oor die land te vestig, gefunksioneer. Die landbou surplusse en die noodwendiger groei van die bevolking het die Israeliete in direkte verbinding met die Kanaänitiese en Filistynse stadstate insake die ekonomie en gebiedsvoordeel gebring. Met die begin van die tydperk van die monargie was die samelewing gedwing om te verander. Dit was te wagte want die groei in die land het gesentreer rondom die stede soos Jerusalem en Samaria. Dit het die weg gebaan vir hoofde van stede om mag en fondse te misbruik (Bendor 1996:207-228; vgl Kessler 2008:78-91). Met die dood van Salomo het daar 'n verswakking gekom met die verdeling van die land in twee koninkryke. Ten spyte van die verdeling het Juda en Israel 'n periode van ekonomiese voorspoed en politieke outonomie geniet sedert die vestiging van die monargie voordat naburige lande sterker op die internasionale politieke toneel na vore getree het (Matthews 2005:521-526; Clifford 2008:76-80; Coote 2008:138-142).

Die feit dat Juda en Israel 'n periode van ekonomiese voorspoed en politieke outonomie geniet het, was miskien een van die baie redes waarom die profete dikwels hulle boodskap gebring het in terme van reg en geregtigheid (Zimmerli 1985:249). Hierdie boodskappe is profetiese kritiek op sosiale misbruik en was

gerig as 'n uitdaging aan die samelewing as geheel (Albertz 1994:159). Dit het die weg gebaan dat die gaping tussen die boonste laag en die onderste laag van die samelewing al hoe groter word (Reviv 1979:145; De Vaux 1997:73). Hierdie gaping wat al hoe groter en groter geword het, het 'n baie belangrike rol gespeel in die profetiese tradisies van die suide (Sparks 1998:195). Op godsdienstige gebied was daar die "amptelike" en die "populêre" godsdienste, aldus McNutt (1999:176), en dit het die geneigdheid om te lei tot kritiek op die kultus en tot sinkretisme (Albertz 1994:171-175).

Verder speel die val van Jerusalem (586 v.C.) 'n belangrike rol in die datering van Jesaja 24-27. Waarom sal Jahwe toelaat dat sy eie stad, die stad van vrede, vernietig word? Dit was deel van die ineenstorting van alles en die terugkeer na chaos (24:10). Die visie in Jesaja 24:1-16a, 24:16b-25:9 en 26:1-8 wat betrekking het op die herstel van Israel word met Jesaja 40-55 gedeel en word as Jahwe se voorbereiding vir die fees vir alle mense gereken. Hoofstukke 24-27 is 'n aanduiding van die geboorte van die apokaliptiese bewegings kort na die ballingskap (Millar 1992:498-490).

Die pre-eksiliese fase in die lewe van die volk eindig waar die meeste mense van hul land weggevoer word, asook die tempel, waarom die hele aangeleentheid van aanbidding gesentreer het, vernietig word (Harper 2009:27).

4.2.2 Eksilies (Jesaja 40-55)

Die ballingskap is in Israel se geskiedenis die sentrale moment, die periode waarom alles sentreer. Josia se hervorming is 'n deurslaggewende punt in die pre-eksiliese periode, maar die formulering "pre-eksilies" wys daarop dat die periode van die ballingskap steeds belangrik is. In hoofstukke 40-55 is daar aanduidinge van die toenemende belangrikheid van die tradisies van Israel gedurende die ballingskap wat betref die aangeleentheid van die land, asook Jahwe se belofte en vermoë om met mense te handel ten spyte van hulle eie sondigheid (Carr 2010:166).

Die volgende tabel weerspieël die sosio-politieke periode voor die ballingskap tot die Babiloniese oorwinning van Juda met die val van Jerusalem:

Juda	Neo-Babelonië
Josia (640-609)	Nabopolassar (625-605)
Jóahas (609)	Nebokadnessar II (605-562)
Jójakim (608-598)	
Jójagin (597)	
Sedekia (596-586)	
	Amel Marduk (561-560)
	Nergal Sar Usur (560-556)
	Nabonidus (556-539)

Die val van Jerusalem (586 v.C.) was 'n betekenisvolle gebeurtenis in die samelewing van Juda. Dit word duidelik in 2 Kronieke 36:17-21 uitgebeeld:

17. So het Hy dan die koning van die Chaldeërs teen hulle laat optrek, en dié het hulle jongmanne met die swaard in die huis van hulle heiligdom gedood en geen jongman of jongmeisie, oue of gryse, verskoon nie. Hy het alles in sy hand gegee.
18. En al die voorwerpe van die huis van God, groot en klein, en die skatte van die huis van Jahwe en die skatte van die koning en van sy vorste, alles het hy na Babel gebring.
19. En hulle het die huis van God verbrand en die muur van Jerusalem omgegooi en al die paleise daarvan met vuur verbrand, sodat al die kosbare voorwerpe daarvan vernietig is.
20. En die wat van die swaard oorgebly het, het hy na Babel in ballingskap weggevoer, en hulle het vir hom en sy seuns slawe geword, totdat die koninkryk van Persië tot heerskappy gekom het,
21. sodat die woord van Jahwe deur die mond van Jeremia vervul sou word: totdat die land vir sy sabbatte vergoeding gekry het; al die dae van die verwoesting het dit gerus om sewentig jaar vol te maak.

Met die wegvoering van die ballinge het die sentrum van kreatiwiteit van die Joodse lewe vanaf Jerusalem na Babel⁷³ verskuif. Jesaja II het, wat die 6de eeuse gebeure op nasionale en internasionale toneel betref, swaar op Jesaja I se interpretasie daarvan geleun. Jesaja I se geïnterpreteerde raamwerk van die 8ste eeuse geskiedenis het vir Jesaja II se verstaan van die 6de eeuse geskiedenis van die

⁷³ Die 1933/53 en 1983 Afrikaanse vertalings gebruik die woord "Babel" in die tekste wat in hoofstuk 4 aangehaal word. Daar word by "Babel", in stede van die KJV, NIV en die RSV se woord "Babylon" volstaan.

nasionale en internasionale gebeure, 'n handige instrument kom word om sy omstandighede te interpreteer (Clifford 1992:493-494).

Dit is baie interessant hoe die volgende tekste die mense beskryf wat nie in ballingskap weggevoer is nie:

2 Konings 24:14

14. En hy het die hele Jerusalem weggevoer en al die owerstes en al die mense van vermoë, tienduis end ballinge, en al die smede en die slotmakers; niemand het oorgebly nie, behalwe **die arm mense van die land**.

2 Konings 25:11-12

11. En die res van die volk wat in die stad oorgebly het, en die oorlopers wat na die koning van Babel oorgeloop het – die oorblyfsel van die menigte het Nebusarádan, die owerste van die lyfwag, in ballingskap weggevoer.
12. Maar uit **die armes van die land** het die owerste van die lyfwag sommige laat agterbly as **wynboere** en as **landbouers**.

Jeremia 39:10

10. Maar van **die arm mense** wat niks gehad het nie, het Nebusarádan, die owerste van die lyfwag, in Juda laat agterbly en aan hulle wingerde en landerye in dié tyd gegee.

Jeremia 40:7

7. Toe al die owerstes van die leërs wat in die veld was, hulle en hulle manskappe, hoor dat die koning van Babel Gedálja, die seun van Ahíkam, oor die land aangestel het en dat hy aan hom manne en vroue en kinders toevertrou het, en **die arm mense van die land**, van die wat nie in ballingskap weggevoer is na Babel nie.

Jeremia 52:16

16. Maar uit **die armes van die land** het Nebusarádan, die owerste van die lyfwag, sommige laat agterbly as wynboere en as landbouers.

2 Kronieke 36:21

21. sodat die woord van die Here deur die mond van Jeremia vervul sou word: **totdat die land vir sy sabatte vergoeding gekry het; al die dae van die verwoesting het dit gerus om sewentig jaar vol te maak**.

Dit is baie interessant hoekom daar na dié wat in die land agtergebly het, as die "arm mense van die land" verwys word. Verder interessant is die feit dat 2 Kronieke 36:21 dit noem die "land het verwoes gelê", met ander woorde "die land was leeg" (Carroll 1992:79). Maar kyk 'n mens na bostaande tekste is duidelik dat die land nie leeg was nie (Birch *et al* 1999:345; vgl. Carroll 1992:79-93, Albertz 1994:371-372). Dit is onvermydelik om te aanvaar dat daar tussen diegene wat in die land agtergebly het en die wat in ballingskap weggevoer was, konflik was (Albertz 1994:373-374). Om dit te illustreer, tabelleer Weinberg (1992:35) drie hoofgebeurtenisse tydens die ballingskap om aan te dui min of meer hoeveel mense weggevoer is:

Hoofballingskapsgebeure

Weggevoer	2 Konings		Jeremia		2 Kronieke	
	Bron	Totaal	Bron	Totaal	Bron	Totaal
I 597	24:14	10,000	24:1	-	36:6	-
	24:16	8,000	52:28	3,023		
II 586	25:11	-	39:9-10		36:20	
			52:29	832		
III ?	25:26	-	43:5-6	-	-	-
IV 582			52:30	745	-	-
Aantal Ballinge		18,000		4,600		8,000-10,000

Uit bostaande tabel is dit duidelik dat die getalle mekaar weerspreek en dit veroorsaak 'n groot debat onder geleerdes (Purvis & Meyers 1999:202). Weinberg (1992:37) noem dat alhoewel dit moeilik is om die aantal mense wat weggevoer is te bepaal, dit veilig is om die aantal ballinge met die emigrante te bepaal op min of meer 20,000 of 10% van Juda se bevolking (vgl. Smith-Christopher 1991:75). Die mense wat in die land agtergebly het, het met hul lewens aangegaan. Met die wegvoering het die kreatiewe sentrum van die Joodse lewe van Jerusalem na Babel verskuif. Tweede Jesaja (40-55) se verstaan van die 6de eeuse nasionale en internasionale gebeure, het swaar op eerste Jesaja (1-39) se verstaan van die nasie en die groot ryke geleun. Eerste Jesaja se geïnterpreteerde raamwerk vir die 8ste eeuse geskiedenis het handig te pas gekom vir tweede Jesaja se verstaan van die midde 6de eeuse nasionale en internasionale geskiedenis (Clifford 1992:493-494).

Dié wat in die land agtergebly het, volgens bostaande tekste, was die arm mense van die land, maar wie was hulle of watter tipe mense is in ballingskap weggevoer? Weinberg (1992:37) noem dat dit hoofsaaklik die boonste laag van die samelewing was en illustreer dit soos volg:

Sosiale stand van die ballinge

Weggevoer	Identiteit van die ballinge	Bron
I 597	Koninklike hof	2 Konings 24:12 en 15
	Judese aristokrasie	2 Konings 24:14; Jeremia 24:41
	Soldate en offisiere	2 Konings 24:14 en 16
	Kunstenaars van Jerusalem	2 Konings 24:14 en 16; Jeremia 24:1
II 586	Vertoonwoordigers van die Priesterlike en nie-Priesterlike elite	2 Konings 25:18-20; Jeremia 52:10
	"die res van die volk wat in die stad oorgebly het"	2 Konings 25:11; Jeremia 39:9, 52:25
	"sestig man van die mense van die land"	Jeremia 52:25

Daar was nie net ballinge in Babilonië nie, maar ook in Egipte (sien Jeremia 44:1), terwyl ander in die Joodse militêre kolonie in Elephantine gebly het (Albertz 1994:374; vgl. Kessler 2008:123-127). Alhoewel die ballinge in Babilonië onder wrede reëls gely het, kon hulle met hul sosiale en godsdienstige verpligtinge aangaan (Smith-Christopher 1991:79). Tog argumenteer Le Roux (2009:24-26) dat die mense van die ballingskap soveel vernietiging te wyte aan Jahwe se gramskap ervaar het. Jerusalem en die tempel is vernietig, die koning is vermoor, baie mense is in ballingskap weggevoer en hulle hoop is geheel en al verpletter. Beteken dit dat die ballingskap die einde van Jahwe se geskiedenis met sy volk impliseer? In hulle geestelike swerftog spook die datums van 722 (die val van die Noordelike koninkryk) en 586 (die val van die Suidelike Koninkryk) omdat dit historiese merkers is wat nederlaag, lyding en verlies impliseer. Vir die mense van die suide was dit 'n ongekende krisis, want die Babiloniese inval het Juda verwoes en Jerusalem in puin agtergelaat. Die val van Jerusalem en die daaropvolgende ballingskap is die resultaat van die volk se morele nalatigheid (Mein 2006:1).

Wat die godsdienstige situasie in Juda betref het volgens Miller en Hayes (1986:426) die: 1) kultiese aanbidding in Juda tydens die ballingskap voortgegaan en 2) was Mispa een van die aanbiddingsplekke.

4.2.3 Post-eksilies (Jesaja 56-66)

'n Tydsraamwerk vir die Persiese Periode word soos volg voorgestel (Bright 1981:360; Albertz 1994:437; Stern 2001:41):

Persiese Periode

Persië
Kores II (559-529)
Kambosius II (528-523)
Darius I (522-486)
Xerses (485-465)
Artaxerxes I (464-424)
Darius II (423-405)
Artaxerxes II (404-359)
Artaxerxes III (358-338)
Arses of Xerses II (338-335)
Darius III (335-331)

Gedurende die Persiese Periode was Juda 'n provinsie van Persië (McNutt 1999:190) en dit is baie interessant dat Jesaja 'n breë prentjie gee van Jahwe se plan wat die mens in staat stel om beide die plaaslike sake en internasionale politiek te verstaan (Birch *et al* 1999:312). Dit is ook belangrik om kennis te neem dat die sogenaamde tweede tempel-periode wat êrens in 515 v.C. begin het op dieselfde vlak as die eerste tempel-periode gesien moet word (Birch *et al* 1999:418). Indien wel, sou dié wat terugkeer het, bitter teleurgesteld in hul verwagting en in die uitvoering van hul doel wees (Bright 1981:368).

Nie almal het terugkeer na Juda nie, maar sommige het in die vreemde land gebly: "Jews lived in diverse areas, and most important were Egypt, Syria-

Palestine, and Mesopotamia. They preserved the testimonies of their forebears and yet confronted conditions different from those described in that literature. As a result, it would be fundamentally inappropriate to think about Judaism as some sort of monolithic entity. There were multiple voices" (Birch *et al.* 1999:420). Vir dié in Juda, die tempel-gemeenskap van die 6de tot die 4de eeu v.C., wat rondom die tempel gebly het, was die tempel lewensbelangrik en onontbeerlik (Weinberg 1992:53).

Die feit dat die tempel onontbeerlik en lewensbelangrik was, kon nie die klassekonflik tussen die priesters en die mense tydens die Persiese Periode verminder nie. Dit was 'n tipiese verskynsel van die na-eksiliese periode (Albertz 1994:570-575). Geen wonder Esra het gemengde huwelike verbied om etniese suiwerheid te bevorder nie. Sommige geleerdes soos Smith-Christopher (1994:243-265) en Berquist (1995:117-118) probeer om die verskynsel van klassekonflik te verduidelik, maar dit was volgens Hoglund (1992:35) 'n diep gewortelde een: "...in a transformation of the Restoration community. The fact that the intermarriage issue is linked to communal self-identity within the postexilic community is vital for establishing boundaries to any analysis of the transformation of the postexilic community in the mid-fifth century." Dit is hoekom Esra gemengde huwelike gedefinieer het as beide etnies en godsdienstig buite die grense van die plaaslike gemeenskap. Vreemde huwelike was 'n meer komplekse probleem as hoe Esra en Nehemia dit eenvoudig wou afmaak. Die eiendomsreg; identiteitskrisis; die verbroekeling van die gesinne en families; die bedreigings tot die Judese tempel, die ekonomie en ander relevante vraagstukke kan as moontlike redes vir die afdwingbare optrede van geforseerde egskeiding Esra en Nehemia aangevoer word (Chetty 2007:30-31; vgl. Kessler 2008:133-143).

Die verhoudinge tussen die Jode en Samaritane was die ander verskynsel van sosiale konflik (Bright 1981:409). Wat dit verdiep het, was die opkoms van Hellenisme, so ver as wat dit die godsdienstige omstandighede betref en tereg soos Brueggemann (2002:150-151) opmerk: "First, its mood and intent were cosmopolitan, denying every historical particularism. Second, Hellenization was essentially an urban phenomenon, which focused in the cities and claimed them as vehicles for and expressions of the new vision of universal humanity. Third,

Hellenization was inevitably a program of cultural and intellectual enlightenment that was antithetical to the unquestioning fideism of Ezra."

4.3 Die sosiaal-kulturele omstandighede van Jesaja 5:1-7

Die sosiaal-kulturele omstandighede van 'n teks is die belangstelling en besorgdheid wat 'n betekenisvolle verhouding tot die wêreld, anders as ander tekste, vestig. Dit skep 'n kultuur wat betekenis, waardes, tradisies, oortuigings, gebruike, opvattinge en handeling aan mense gee. Dit hou ook in die wyses hoe mense hulself, in terme van hulle vraagstukke, redes en argumente, beide tot hulself en andere, uitbeeld (Robbins 1996b:72-86).

Wanneer die sosiale en kulturele omstandighede van Jesaja 5:1-7 beskryf word, word dit gedoen aan die hand van die begrippe, naamlik "wingerdbou", "inwoners van Jerusalem", "manne van Juda" en "huis van Israel". Die rede vir die keuse is die wyse waarop die profeet die verhouding, hetsy sosiaal en/of kultureel, tussen Jahwe en sy volk wou uitdruk.

4.3.1 כֶּרֶם – "Wingerdbou"⁷⁴ (vv. 1-5 en 7)

Volgens Baker (2009:25-27) was wingerde algemeen in die landbou lewe van Israel, met getuienis daarvan vanuit die antieke Nabye Ooste so vroeg as die 3de millennium v.C. Terwyl druiwe noodsaaklik was vir die produksie van wyn, was baie stappe nodig om die finale produk te produseer. Jesaja 5:1-7 beskryf verskeie van hierdie stappe. In die rotsagtige heuwellandskap van Israel moet van die rotse skoongemaak word en was dikwels in terrasse aangelê. Die rotse wat bymekaar gemaak is, het erosie verminder wat deur die afgeloopte water veroorsaak is en die vogtigheid behou wat noodsaaklik vir die wingerdstok was. Sommige van die rotse kan ook gebruik word vir mure wat die wingerde omring, vir wagtoringe waar die wagtors dit teen plunderaars kan beskerm en ook vir hutte waar werkers kan slaap

⁷⁴ In die Ou Testament kom כֶּרֶם wydverspreid voor. In die Jesajaboek (14 keer), die res van die Profete (14 keer), die Torah (17 keer) en die Geskrifte (41 keer). Die metaforiese gebruik van die woord is in erotiese taal asook as godsdienstige simbool (Müller 1995:324-325). Ander woorde vir wingerdbou is: שֵׁרָק en שֵׁרָק (Appler 2009:782; vgl. Carpenter & Cornelius 1997:724).

(vgl. Lessing 2006:392; Williamson 2006:335-338; Smith 2007:166-167; Wilhelm 2007:204-205).

Baker (2009:26-27) gee verdere besonderhede deur te noem dat planting eerder van lote gedoen is as van sade en die groeiende plante was nodig om versorg en gesnoei te word. Alhoewel die wingerde versigtig versorg is, het dit verskeie seisoene geneem voordat bruikbare druiwe geoes kon word. Dit neem so vier tot vyf jaar vir die druiwe om ryp te word en die wet het die verbruik daarvan verbied tot die vyfde jaar (Lev. 19:24-25; Matthews 1999:24). Na die oes is die druiwe in mandjies geplaas en na die parskuip geneem. Dit is gebou of uitgekap uit 'n rots, sommige kere in die wingerd self of 'n afstand van die wingerd. Die druiwe is met die voete getrap in 'n poging om die sap te kry, wat na 'n laer afdeling van die parskuip gevloei het, waar dit opgeneem is. Dit is dan in houers vir vergisting geplaas. Dit is daarom te verstane dat daar groot blydschap sou wees wanneer die druiwe finaal geoes is en dit in die parskuip geprosesseer is. Wynhandelaars het hierdie arbeid eerstehands ervaar. Daarom het die profeet volle voordeel getrek van die mense se oomblikke van verwagting soos hulle arbei by die parskuip en was hulle vir Jesaja se boodskap opmerkzaam en sou met walging gereageer het op die nuus van die suur, onbruikbare druiwe na alles wat aangewend was. Hulle verbasing sou baie groot gewees het as hulle beseft het dat die boodskap, volgens Baker (2009:26-27), allegories was en dat hulleself die onbruikbare wingerd was.

Dit is daarom vir die profeet noodsaaklik om 'n effektiewe saak te bou teen die volk, en hy skets ywerig in besonderheid, soos hierbo, die bekende aspekte van die uitleg en bewerking van 'n wingerd op 'n vrugbare helling (Willis 1977:356-358; Yee 1981: 33-34). Derhalwe kan daar geen twyfel wees oor die hoeveelheid arbeid wat ingesit is en dat die mate van hoop vir die verwagte oes besonders hoog was nie. Die druiwe word getoets vir gereedheid voordat dit na die parskuip geneem word (Lesko 1995:217 – fig. 14.1). Die eienaar of oorsiener maak dan 'n waardeoordeel. Indien die druiwe 'n suur smaak het soos wat dit genoem word in Esegïel 18:2 mag hulle te vroeg in die groeisiklus gepluk gewees het omdat dit te min suiker het (Matthews 1999:27). Of daar is duidelik fout met die wingerd. Die wingerd tree onnatuurlik op. Daar is duidelik ingemeng met die siklus van die wingerd en die vrug wat dit dra het nie voldoende ryp geword nie (Clines

1988:363). Wat oorbly is waardeloos, is van geen voedsame waarde nie en is totaal ongeskik vir die doel waarvoor dit gebruik wil word. Sulke boosheid kan nie geduld word nie, want die land is kosbaar en die tyd wat deur die eienaar en arbeiders gespandeer is kan nie vervang word nie. Die enigste oplossing is die volledige vernietiging van die wingerd. Dat die eienaar ses jaar moet wag voordat daar geoes word, dat die eienaar dit sorgvuldig moet versorg en beskerm en dat die wingerd volledig vernietig moet word, is onlogies en onverstaanbaar. Alle pogings aangewend vir 'n suksesvolle oes is daarmee heen. Geen wonder dat Jesaja se lied van die wingerd so 'n kragtige metafoor is om die volk aan te spreek oor hulle houding en optrede nie (Matthews 1999:28-29).

In terme van bogenoemde gaan dit nie net oor die wingerd as sodanig nie, maar ook oor wingerdbou. Met ander woorde, wat is die sosiale implikasies waar wingerdbou toegepas word? Die wydverspreide verbouing van druive vir huishoudelike verbruik dui daarop hoe belangrik dit vir die plaaslike dieet was, as vars vrugte of rosyne, as 'n bron van suiker en vir die maak van wyn. Druive wat suur is, wat nie die gewenste optrede en houding tot gevolg het nie, is weer 'n simbool van ontrou, terwyl 'n leë wingerdstok 'n aanduiding van die gebrek aan reg en geregtigheid is (Matthews 2007:661-662; Appler 2009:782; vgl. Eidevall 1996:150). Wingerde het ook voedsel voorsien aan die armes, weduwees, die wese en die vreemdelinge wat toegelaat is om te pluk en op te tel as dit klaar geoes is. Dit was selfs belangriker as militêre diens. Soveel so dat dit traumaties was as iemand sy wingerd (as erfdeel) verloor, veral as dit vir geslagte lank in families was. Daarom is dit gesien as 'n dominante konsep in Oud-Israel se landboukulturele denke en word dit 'n simbool vir seëninge, rykdom, blydschap, vrede en voorspoed. Profete het 'n vrugtelose wingerd as 'n beeld van godsdienstige en ekonomiese wanbalans gesien. In profetiese taal was wingerde en die vrugte daarvan die middelpunt van hul visioene in terme van die herstel en hoop van die volk (Carpenter & Cornelius 1997:723-724; Appler 2009:782). Alhoewel **קָרָם** 'n landboukundige konsep is, het Jesaja en profete soos Amos (9:8) en Hosea (13:15) nie gehuiwer om hul besware en hoop uit te spreek nie, besware en hoop wat andersyds teologies en eties onvermydelik ekonomies, polities en godsdienstig was (Davis 2009:120-122).

Die godsdienstige reaksie tot bogenoemde sal moontlik dié van 'n "revolusionist" reaksie wees. Wat gevra word is die algehele vernietiging van die wingerd om die nodige veranderinge teweeg te bring. Dit sal voldoende wees om die volk van Jahwe te bevry. Daar was duidelik ingemeng met die versorging van die wingerd (Clines 1988:363). Dit was die rede vir die onnatuurlike optrede van die wingerd. Net Jahwe kan die vernietiging uitvoer, want daar is 'n duidelike of 'n algehele gebrek aan מְשַׁפָּט en צְדָקָה om die wingerd te herskep. Die volk is nie in staat om aan die proses deel te neem om 'n rewolusionêre verandering by hulself teweeg te bring nie. So, die proses om 'n rewolusionêre verandering teweeg te bring, word deur Jahwe gedryf. Kan dit wees, Jahwe 'n rewolusionêr, 'n radikalis (Robbins 1996:72-73)?

Bostaande omstandighede wat aanleiding gegee het tot die "revolusionist" optrede van Jahwe kan moontlik pre-eksilies geplaas word. Internasionale politieke omstandighede het 'n duidelike impak op die sosiale en kulturele omstandighede in die pre-eksiliese tydperk gehad. Surplusse op landbougebied en die feit dat die bevolking snel gegroei het, sowel as die vestiging van die monargie het Israel in aanraking met Kanaänitiese en Filistynse stadstate laat kom. Dit het die weg gebaan dat die groei in die land vanaf Jerusalem en Samaria na ander stede verskuif het. Om 'n greep op die stede te hou, is hoofde aangestel. Dit het aanleiding gegee tot die misbruik van mag en die wanaanwending van fondse (Bendor 1996:207-228). Geen wonder die profete, waaronder Jesaja (5:1-7), het boodskappe gebring in die lig van מְשַׁפָּט en צְדָקָה en morele nalatigheid nie (Zimmerli 1985:249). Dit waaroor die profete, namens Jahwe, hul uitgespreek het, het aanleiding gegee dat die gaping tussen die boonste laag en die onderste laag van die samelewing al hoe groter geword het. Dit is dan ook geen wonder dat Jahwe so "revolusionist" opgetree het nie (Reviv 1979:145; Alberts 1994:159; De Vaux 1997:73).

Die veronderstelde retoriek, in die tydperk waar die gaping tussen die boonste en die onderste laag van die samelewing al hoe groter geword het, sal moontlik wees dié van die dominante kultuur. Daar is 'n sisteem van houdinge, waardes, gesindhede en standaarde, met ander woorde 'n stel reëls (die Torah), deur Jahwe

daargestel, wat die volk nie onderhou het nie. Die volk het hulle gewoon net nie daaraan gesteur nie. Dit wat hulle eindelijk voortgebring het, was מְשֻׁפָּחַ and מְעֻקָּה. Diegene wat eintlik die oorsaak hiervan was, dié wat dominant was, was die elite, wat in beheer van die stede was. Hulle het die samelewing gedomineer en hulle nie aan die Torah gesteur nie. Hulle het hul eie sisteem van houdinge, waardes, gesindhede en standarde gehad wat hulle gehandhaaf het en wat ondersteun is deur die strukture wat hulle daargestel het en wat hulle met mag, tesame met hul doelwitte mense opgelê het (Robbins 1996b:87).

Derhalwe kan Jesaja 5:1-7 moontlik as 'n priesterlike teks beskou word, en dat die vernietiging eksilies was en die begin van die rewolusionêre verandering eers moontlik laat post-eksilies was. Die kultuur van die priesterlike teologie is die teenoorgestelde van die dominante kultuur, naamlik die alternatiewe kultuur retoriek. Die retoriek van die priesterlike teologie verwerp die uitdruklike en onuitgesproke karaktertrekke van die dominante kultuur. Die karaktertrekke van die dominante kultuur volgens Jesaja 5:1-7 is מְשֻׁפָּחַ and מְעֻקָּה. Aangesien Jesaja 5:1-7 moontlik as 'n priesterlike teks beskou kan word, kan die karaktertrekke moontlik wees dié van מְשֻׁפָּט and מְעֻדָּה. Die alternatiewe kultuur retoriek (in hierdie geval die priesterlike teologie) vra vir die skepping van "'n beter samelewing", waarin מְשֻׁפָּט and מְעֻדָּה funksioneer. Hierdie beter samelewing moet nie geskied deur wetgewende hervorming of deur gewelddadige opposisie nie. Die onderliggende is dat die dominante kultuur die lig sal sien en dat hulle 'n meer humanistiese wyse van lewe sal aanvaar wat in Jesaja 5:1-7 se geval nie gebeur het nie (Robbins 1996b:87). Aangesien die dominante kultuur retoriek die retoriek van die elite was, kon die priesterlike teologie glad nie die samelewing gedomineer het nie, hetsy in die pre-eksiliese tyd of in die eksiliese tyd nie. Die elite kon glad nie gedomineer het in die eksiliese periode nie, want hulle was in ballingskap weggevoer. In die post-eksiliese tydperk het die priesterlike teologie sterk op die voorgrond getree. Indien dit rederlikerwys aanvaar word dat Jesaja 5:1-7 as 'n priesterlike teks beskou kan word, is daar duidelik na die "rewolusionist" metafore van die eksiliese tydperk teruggegryp. Jesaja 5:1-7 wys dus na die verlede.

Die verspreiding van כָּרֶם is soos volg:

4.3.1.1 Die Jesajaboek

a) Jesaja 1-39

Teks	BHS	Vertaling
Jesaja 1:8	וְנוֹתְרָה בַּת־צִיּוֹן כְּסֶכֶה בְּכַרְמֵם כַּמְלוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:	En die dogter van Sion het oorgebly soos 'n skermpie in 'n <i>wingerd</i> ⁷⁵ , soos 'n slaapplekkie in 'n komkommertuin, soos 'n beleërde stad.
Jesaja 3:14	יְהוָה בְּמַשְׁפָּט יָבֹוא עִם־זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו וְאַתֶּם בְּעֵרְתֶם הַכְּרָם גִּזְלַת הָעֵנִי בְּבַת־יָכֶם:	Jahwe gaan na die gereg met die oudstes en die vorste van sy volk. Ja, julle het die <i>wingerd</i> ⁷⁶ afgewei; wat aan die arm man ontroof is, is in julle huise.
Jesaja 5:1	אֲשִׁירָה נָא לִיְדֵי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמִי כָרֶם הִיָּה לִיְדֵי בְּקֶרֶן בְּוֶשֶׁמֶן:	"Laat Ek tog sing vir my geliefde, 'n lied van my geliefde oor sy <i>wingerd</i> . ⁷⁷ " My Geliefde het 'n <i>wingerd</i> op 'n vrugbare helling.

⁷⁵ Jesaja 1:8 vorm deel van 1:2-31 wat handel oor 'n volk wat rebels geword het en nie meer na Jahwe geluister het nie. Wanneer die profeet die uitdrukking "soos 'n skermpie in 'n wingerd" gebruik, dan word bedoel dat Sion heeltemal geïsoleerd en verlate is, soos 'n kind wat verwerp is, heeltemal nutteloos. Dit is hoe Sion lyk as Sanhebriv die stad omsingel (Childs 2001:18). Hierdie militêre inval (in 701 v.C.) het die land verlate gemaak: stede is afgebrand, die land is met die grond gelyk gemaak, vreemdes het die land verniel. Nou het net Sion oorgebly (Kaiser 1972:9-10; Seitz 1993:36). Dit is duidelik dat die verlatenheid van die land en die gevolglike verwerping van Sion die konsekwensies is van dit wat in v. 4 ("Wee die sondige nasie, die volk swaar van skuld, die geslag van kwaaddoeners, die kinders wat verderflik handel. Hulle het Jahwe verlaat, die Heilige van Israel verag, hulle het agtertoe weggedraai.") uitgespel word. Die stad is daarom heeltemal weerloos (Wildberger 1991:28-29; Brueggemann 1998a:16-17).

⁷⁶ Jesaja 3:14 vorm deel van Jesaja 3:12-15 wat handel oor die leiers wat die volk mislei het (Kaiser 1972:43). Jahwe is met die leiers van die volk in 'n hofgeding. Kaiser (1972:44) noem dat die leiers in die wingerd van Jahwe se mense moet werk. Die beeld van die wingerd wat hier gebruik word, loop volgens Kaiser, die lied van die wingerd, in 5:1-7, vooruit. Hulle is geroep om vir die armes sorg te neem, maar het elke vorm van ekonomiese onderdrukking uitgevoer en die mense, die armes, beroof van hul menswaardigheid. Hulle het die armes uitgebuit en hulle tot in die grond vergruis en die wingerd verniel en gekonfiskeer totdat daar niks meer oorgebly het nie (Wildberger 1991:142; Seitz 1993:41; Brueggemann 1998a:36; Childs 2001:34). Dit stem ooreen met wat daar staan in Jesaja 5:7. Dit is volgens Blenkinsopp (2000:196) niks anders as sosiale, morele en kulturele chaos nie.

⁷⁷ Sien 4.3.1 se bespreking oor wingerdbou.

Jesaja 5:3	וַעֲתָה יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁפֹטוּ-נָא בֵּינִי וּבֵין כְּרָמִי:	En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, beslis tog tussen My en my <i>wingerd</i> ⁷⁸ .
Jesaja 5:4	מִה־לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קִנִּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:	Wat is daar meer om te doen aan my <i>wingerd</i> ⁷⁹ wat Ek nie daaraan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop dat dit druiwe sou voortbring, maar dit bring suur druiwe voort?
Jesaja 5:5	וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אַנִּי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הֲסֵר מְשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבַעַר פֶּרֶץ גְּדוֹר וְהִיָּה לְמַרְמָס:	En nou, laat Ek tog vir julle bekend maak wat Ek met my <i>wingerd</i> ⁸⁰ gaan maak: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding.
Jesaja 5:7	כִּי כְרָם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שְׁעִשׂוּעִיו וַיִּקְוֶה לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:	Waarlik die <i>wingerd</i> ⁸¹ van Jahwe van die leërskaar is die huis van Israel en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging. Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk gekerm.
Jesaja 5:10	כִּי עֵשְׂרֵת צִמְדֵי-כֶרֶם יַעֲשׂוּ בַת אַחַת וַיִּזְרַע חֶמֶר יַעֲשֶׂה אֵיפָה:	Want tien morg <i>wingerd</i> ⁸² sal een enkele bat oplewer, en 'n homer saad sal 'n efa opbring.
Jesaja 16:10	וַנְּאֻסֶף שְׂמֵחָה וְגִיל מִן-הַכְּרָמִל וּבְכַרְמִים לֹא-יִרְגְּזוּ לֹא יִרְעַע יוֹן בְּיַקְבִּים לֹא-יִדְרֹךְ הַדְרֹךְ	en vreugde en gejuig weggeneem is uit die vrugteboord, en in die <i>wingerde</i> ⁸³ nie gejubil of gejuig word nie; die

⁷⁸ Sien 4.3.1 se bespreking oor wingerdbou.

⁷⁹ Sien 4.3.1 se bespreking oor wingerdbou.

⁸⁰ Sien 4.3.1 se bespreking oor wingerdbou.

⁸¹ Sien 4.3.1 se bespreking oor wingerdbou.

⁸² Jesaja 5:10 vorm deel van 5:8-25 wat oor die volk se mislukking op sosiale en morele gebied handel (Brueggemann 1998a:49). Die "bat" en die "efa" is 'n aanduiding dat die produksie van die wingerd en die graan so duur sal wees dat dit 'n groot akker grond sal verg om 'n klein oes op te lewer. Die eienaars, ten koste van die volk, wat gou ryk en voorspoedig wil word, sal as gevolg van hul aksies en beleid 'n verkleinde oes kry. Die land sal vir die slegte leiers nie die verwagte oes oplewer nie (Wildberger 1991:199; Brueggemann 1998a:52). Hulle sal wingerde plant, maar sal nie wyn daarvan drink nie (Blenkinsopp 2000:213). Dus, alles wat tot dusver deur die oortredinge van Jahwe se verordeninge opgebou is, alles wat teen sy wil was, is tot verwoesting verdoem. Die rekord oes waarop die slegte eienaars gehoop het, sal nie plaasvind nie (Kaiser 1972:67). Dit kom daarvan as die rykes die armes wil uitbuit deur hulle van hul land te verdryf (Childs 2001:47).

⁸³ Jesaja 16:10 vorm deel van 15:1-16:14 wat handel oor die profesie teen Moab (Kaiser 1974:74; Wildberger 1991:103; Seitz 1993:138; Blenkinsopp 2000:293; Childs 2001:128). Jahwe het dit teen Moab se trotsheid, arrogantheid en teen sy domastrantheid. Die wingerde en die oes daarvan, veral as dit 'n goeie oes is, gaan gepaard met vreugde en blydschap, veral die sing van liedere. Alles sal weggeneem word en dit sal uitgewys word deurdadig die bevolking van Moab vernietig sal word, die land geruïneer sal word en die wingerde laat vaar word. Daar sal stilte in die wingerde wees (Kaiser 1974:74; Brueggemann 1998a:143-144). Hulle beroemde wynindustrie sal vernietig word (Wildberger 1997:150; Blenkinsopp 2000:298). Wat met Moab gebeur, kan ook met Juda gebeur.

	הַיַּד הַשְּׁבֵתִי:	druiwetrapper trap geen wyn in die parskuipe nie; Ek het die vreugdegeroep laat ophou.
Jesaja 27:2	בַּיּוֹם הַהוּא בְּרִים חִמָּד עֲנוּלָה:	In dié dag sal daar wees 'n <i>wingerd</i> ⁸⁴ van skuimende wyn – sing daarvan.
Jesaja 36:17	עַד-בָּאֵי וְלִקְחֵתִי אֶתְכֶם אֶל-אֶרֶץ כְּאֶרְצְכֶם אֶרֶץ דָּגָן וְתִירֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם וּבְרִמִּים:	totdat ek kom en julle meeneem na 'n land soos julle land, 'n land van koring en mos, 'n land van brood en <i>wingerde</i> ⁸⁵ .
Jesaja 37:30	וְהָלַךְ הָאֹת אֲכֹל הַשָּׁנָה סְפִיחַ וּבִשְׁנָה הַשְּׁנִית שָׁחִים וּבִשְׁנָה הַשְּׁלִישִׁית זָרְעוּ וּקְצְרוּ וּנְטְעוּ כְרָמִים וְאֲכֹל פְּרִים:	En dit sal vir jou die teken wees: Eet hierdie jaar wat vanself opslaan, en in die tweede jaar wat dan nog opkom; maar in die derde jaar – saai en oes, en plant <i>wingerde</i> ⁸⁶ en eet die vrugte daarvan

Opvallend in die gebruik van die woord "wingerd", vanaf Jesaja 1:8 tot 16:10, is die implikasies van wat kan gebeur indien daar nie na Jahwe geluister word nie. Die volk het klaaglik op sosiale, maatskaplike en ekonomiese gebied misluk. Die hoop is verlore. Niks kan meer gedoen word nie. Tog eindig die tabel met hoop dat Jahwe sal voorsien. Jahwe sal die teendeel, in die lig van 27:2, 36:17 en 37:30, bewys.

⁸⁴ Jesaja 27:2 vorm deel van 27:2-6 wat handel oor die nuwe lied van die wingerd (Wildberger 1997:581). Wildberger sluit die perikoop af by vers 5. Andere sluit dit af by vers 6 (Kaiser 1974:223; Seitz 1993:197; Brueggemann 1998a:212; Blenkinsopp 2000:373; Childs 2001:197). Israel is volgens Wildberger (1997:584-585) 'n wingerd van plesier. Dit is pragtig en kosbaar. Dit is 'n wingerd waaroor jy jou net kan verbly. Daarom die oproep: "sing daarvan". Die lied bevat geen oordeel nie. Juda word ten volle beskerm (Kaiser 1974:225; Seitz 1993:198; Brueggemann 1998a:212; Blenkinsopp 2000:374; Childs 2001:197).

⁸⁵ Jesaja 36:17 vorm deel van 36:1-37:38 wat handel oor Sanherib se bedreiging van Jerusalem (36:1-22), die voorspelling van die bevryding van Jerusalem (37:1-13), Hiskia se gebed (37:14-20) en die val van Sanherib (37:21-38) (Childs 2001:267). Hiskia en die volk kry die boodskap van Sanherib (36:3-10; 36:13-22), 'n soort van 'n vredesoffer, dat hulle nie op Hiskia moet vertrou nie, dat hy hulle sal neem na sy land wat oorloop van wingerde en nie soos Juda se wingerde sal voortbring nie. Sanherib loop oor van selfvertroue (Brueggemann 1998a:288; Childs 2001:273-274; Wildberger 2002:396-398).

⁸⁶ Jesaja 37:30 vorm deel van 36:1-37:38 wat handel oor Sanherib se bedreiging van Jerusalem (36:1-22), die voorspelling van die bevryding van Jerusalem (37:1-13), Hiskia se gebed (37:14-20) en die val van Sanherib (37:21-38) (Childs 2001:267). Hiskia en die volk (die oorblyfsel van Juda) ontvang die teenoorgestelde boodskap (37:22-35) van die profeet Jesaja, dat Jahwe die stad sal verdedig en dat die volk weer wingerde sal plant en in die derde jaar daarvan sal hulle die oes daarvan eet. Dit is die waarborg dat Jahwe hulle uit die hand van Sanherib sal red (Brueggemann 1998a:298; Blenkinsopp 2000:477; Childs 2001:276; Wildberger 2002:430).

b) Jesaja 56-66

Teks	BHS	Vertaling
Jesaja 65:21	וּבְנוּ בָתַיִם וַיֵּשְׁבוּ וַיִּטְעוּ כְרָמִים וְאָבְלוּ פְרִיָם:	En julle sal huise bou en bewoon, en <i>wingerde</i> ⁸⁷ plant en die vrug daarvan eet.

4.3.2 יושב ירושלים – "Inwoners van Jerusalem"

4.3.2.1 Jesaja 5:3

BHS	Vertaling
וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-יָא בֵּינִי וּבֵינָם כְּרָמִי:	En nou <i>inwoners van Jerusalem</i> en manne van Juda ⁸⁹ , spreek tog reg tussen My en my wingerd.

Die "inwoners van Jerusalem" wat Smith (2007:166-169; vgl. Watts 1985:55; Williamson 2006:338, 342-343) hier as die "rulers of Jerusalem" beskryf, word deur Jahwe gekonfronteer om 'n beslissing. Hy noem hulle die "wealthy and powerful upper class of Judah". Die profeet noem hulle spesifiek "rulers" (Smith 2007:166; vgl. Bartelt 1996:127) omdat hulle gefaal het om vir Jahwe se mense om te gee. Diegene wat die toekoms van die nasie bepaal, word gevra om 'n beslissing en wel dat hulle in die slagat sal trap deur hulleself te veroordeel. Alhoewel hulle reaksies nie genoem word nie sal die "inwoners van Jerusalem" saamstem dat dit

⁸⁷ Jesaja 65:21 vorm deel van 65:17-25 wat handel oor 'n visioen vir die toekoms, naamlik 'n nuwe hemel en 'n nuwe aarde (Brueggemann 1998b:245; Childs 2001:537; Blenkinsopp 2003:283). In hierdie toekoms sal die plant van wingerde en die genietinge van die vrug/oes daarvan, die teenoorgestelde ervaringe van die ballingskap wees. Jahwe se uitverkorenes sal in besit van hul huise en wingerde wees. Daar sal ekonomiese volhoubaarheid wees. Die arbeider sal van die vrug van sy arbeid verseker wees. Jahwe sal die waarborg daarvan wees (Westermann 1969:410; Brueggemann 1998b:248; Childs 2001:538; Blenkinsopp 2003:289).

⁸⁸ Die woord יושב is 'n Qal Partisipium aktief manlik enkelvoud afgelei van יָשַׁב wat beteken "om te sit", "om te woon/vestig", "om die troon te bestyg/om te regeer". In Jesaja 5:3 funksioneer dit as 'n subjek saam met "Jerusalem". Dit verskyn 71 keer in Jesaja. Die dominante rol van die partisipium, wat hier as 'n subjek funksioneer, is om die perspektief van beweging te bevestig. Die gebruik van die partisipium word juis hier in Jesaja 5:3a in verband gebring met die mens eerder as met Jahwe (Görg 1990:421; vgl. Wilson 1997:550-551). In Jesaja verskyn "Jerusalem" 71 keer en dit word beide in die prosa en poësie gebruik. Alhoewel die tempel in Jerusalem deur mense gebou is, is die stad deur Jahwe gestig en uitverkies as die stad waar Hy geloof en aanbid wil word. Die stad as die "heilige stad", die "stad van Jahwe", word besonder sterk in Jesaja 40-55 benadruk (Tsevat 1990:348-355). יָשַׁב (as partisipium) en יְרוּשָׁלַיִם verskyn hier in dieselfde konteks wat spesifiek na 'n groep mense verwys.

⁸⁹ Sien voetnota 19.

nie die Eienaar se skuld is dat die wingerd suur druiwe voorgebring het nie, want Hy het hard gewerk. Dit is hulle wat die vrugte wat die nasie moes voortbring, geruïneer het.

Die voorbereiding en die bewerking van 'n nuwe wingerd was 'n neutrale onderwerp in die konteks van Jesaja (Chaney 1999:106). In die lig hiervan noem Gitay (1991:93-94) die volgende: "We need to search for the condition, the polemic background against which the song has been recited. In this respect, it should be noted that a parable, a story, may be commonly known, but it must still be applied to a particular social moment....The point is to try to reconstruct the condition, the argumentative or rhetorical situation which caused the use of the parable."

Die dinamika van die politieke ekonomie in Jesaja se tyd openbaar 'n sosiale moment wat inderdaad spannend was, spesifiek waar die uitbreiding van wingerdbou ter sprake was. Die uitgebreide internasionale handel in die agste eeu in Israel en Juda het dit vir die leiers moontlik gemaak om luukse goedere en militêre materiaal in te voer. Om daarvoor te betaal, is graan, olyfolie en wyn uitgevoer. "The conflict within the political economy of upland agriculture was not fought on equal terms." Soveel so dat oorlewingslenings aan die boere op die hooglande die stedelike elite 'n magtige wapen gegee het om die boere uit te buit. "Survival loans with hill-country peasants' plots pledged as collateral gave urban elites a powerful tool to consolidate into their own hands lands from which they desired oil and wine, not mixed subsistence." Hulle, dus die elite, het die beleid van die staat bepaal en was ook in beheer van die belasting (Chaney 1999:106-107).

Die godsdienstige reaksie op bogenoemde sal moontlik dié wees van "revolusionist". Dit kan moontlik pre-eksilies geplaas word. Hier kan nie sprake wees van hervorming nie, want Jahwe vernietig die wingerd en skep 'n ander een. Die elite, die leierskap wie se gedrag/houding korrup is, word in ballingskap weggevoer (Weinberg 1992:37). Die leierskap, met hul korrupte gedrag/houding, kan nie deel wees van die "revolusionist" optrede van Jahwe nie. Hulle is nie daartoe in staat om 'n ander wingerd te skep nie. Hulle is nie daartoe in staat om aan die "revolusionist" proses deel te neem en om 'n radikale verandering teweeg te bring nie (Robbins 1996b:72-73). Die korrupte gedrag of houding kom daarop neer

dat dit juis hulle is, wat die vrugte, wat die nasie moes voortgebring het, geruïneer het. Metafories gesproke het hulle ingemeng met die siklus van die wingerd. Derhalwe kan sulke boosheid nie geduld word nie (Clines 1988:363; Matthews 1999:28; Smith 2007:166). Die sosiale en kulturele omstandighede in die pre-eksiliese tydperk, was veral beduidend met die vestiging van die monargie, die verspreiding van die groei na ander stede as Jerusalem en Samaria en die aanstelling van hoofde/leiers in die ander stede. Geen wonder dat die leiers hulle skuldig gemaak het aan uitbuiting en misbruik van die boere en dit aanleiding gegee het dat die gaping tussen die boonste en onderste laag groter geword het nie. Dit het gelei tot die "amptelike" en die "populêre" godsdienste (Bendor 1996:207-228; McNutt 1999:176).

Die wingerd moet dus geheel en al vernietig word en net Jahwe kan dié aksie uitvoer. Met ander woorde, die leiers moet verwyder word deur in ballingskap weggevoer te word. Jahwe se optrede word dus as radikaal beskrywe. Wie dus in die land, wat verwoes lê (Jeremia 52:16), agterbly, was juis diegene, die armes, wat deur die elite uitgebuit is. Hulle het agtergebly as wynboere en landbouers (Weinberg 1992:37; vgl. Carroll 1992:79). Die herstel van die land of die verandering het juis gekom in die laat post-eksiliese periode êrens in 515 v.C. Hierdie radikale verandering was stadig en die wat teruggekeer het, in hul verwagting en in die uitvoering van hul doel, was teleurgesteld (Bright 1981:368; vgl. Birch *et al* 1999:418).

Die moontlike retoriek sal wees dié van die dominante kultuur, want die wingerd het nie voldoen aan die sisteem van houdinge, waardes, gesindhede en standarde wat Jahwe daargestel het nie. Die dominante kan nie die bevolking wees nie, waarna "inwoners van Jerusalem" verwys nie, want dit is juis die bevolking wat deur die elite uitgebuit en waarteen gediskrimineer is. Die elite is die dominante groep wat die gang van sake bepaal het en wat hul eie sisteem daargestel het, waarvolgens hulle die samelewing gedomineer het, waarvolgens hulle die strukture van die samelewing vasgelê het om hulle doelwitte op mense te lê (Robbins 1996b:86).

4.3.2.2 Jesaja 8:14

BHS	Vertaling
וְהָיָה לְמִקְדָּשׁ וּלְאֵבֶן נֶגֶף וּלְצֹר מְשׁוּל לְשָׂנֵי בְּתֵי יִשְׂרָאֵל לְפָח וּלְמוֹקֵשׁ לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם:	Dan sal Hy 'n heiligdom wees, maar 'n klip waar 'n mens teen stamp en 'n rots waar 'mens oor struikel, vir die twee huise van Israel, 'n vangnet vir die <i>inwoners van Jerusalem</i> ⁹⁰ .

Die teks, Jesaja 8:11-15, het as agtergrond die Siro-Efraimitiese oorlog. Dit is nie die algemene publiek aan wie die waarskuwing gerig word nie, maar aan 'n klein groepie vriende wat hulself van die wydverspreide paniekbevangendheid in Jerusalem distansieer. Die oordeel impliseer almal in Israel. Geeneen in Jerusalem moet dink hulle kan maar net waarnemers wees van die tragedie wat in die Noordelike Koninkryk gebeur deurdat die mense in ballingskap deur die Assiriërs weggevoer is nie. Op 'n ander plek, naamlik Jesaja 20:21, noem Jesaja "die inwoners van Jerusalem" parallel met "die huis van Juda" (Wildberger 1991:354-362). Waar Wildberger (1991:354) noem dat Jesaja 8:11-15 Jahwe as die ware samesweerder uitbeeld, noem Blenkinsopp (2000:241) dat Jesaja en sy ondersteuners as die samesweeders uitgebeeld word. Tog word Jahwe as die profeet se mede-samesweerder genoem, wat maar net 'n ander verwysing in die tema rondom Immanuel is. Blenkinsopp (2000:241) noem dat יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם ("inwoners van Jerusalem") hier verstaan moet word as 'n kollektiewe enkelvoud⁹¹, wat daarom nie 'n verwysing na die koning is nie (vgl. Watts 1985:119).

Waar Blenkinsopp (2000:1) יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם ("inwoners van Jerusalem") as 'n kollektiewe enkelvoud verstaan, het Hayes en Irvine (1987:158-159) 'n ander siening as Blenkinsopp deur te noem dat v. 14 reconstrueer moet word as 'n belofte van goddelike beskerming vir Sion en die Dawidiese huis; hulle vertaal vers 14 soos volg:

⁹⁰ Hier word die woorde "inwoners" en "Jerusalem" in een sintaktiese konteks saam gebruik. Dit vorm deel van die groot geheel, naamlik Jesaja 8:11-15, waar Jahwe as die ware samesweerder uitgebeeld word. Vanuit 'n tekstkritiese hoek is "die inwoners van Jerusalem" hier parallel aan "die twee huise van Israel" (Wildberger 1991:354).

⁹¹ Sien voetnota 19.

"Then he (Yahweh) will become for the sake of his holy domain (Zion) a stone of offense and a rock of stumbling to houses of Israel (Israel and Judah), a trap and a snare for the sake of the ruler of Jerusalem."

יִשְׁבֵּב kry volgens Hayes en Irvine dan die betekenis van "die een wat sit of op die troon of wat op die troon geplaas is" en het dan nie betekenis van "inwoner" nie. Die preposisie (לְ) wat מְקִדָּשׁ ("heiligdom") en יִשְׁבֵּב ("regeerder") voorafgaan, druk nie 'n gevolglike toestand uit nie, maar eerder belangstelling of voordeel en moet eerder met "for the sake of" of "in behalf of" vertaal word. Alhoewel Jerusalem tot een van "die twee huise van Israel" behoort, word die stad hier apart gehanteer (Oswalt1986:229).

Die godsdienstige reaksie tot bogenoemde sal moontlik dié van 'n "conversionist" en 'n "thaumaturgical" wees (Robbins 1996b:86) en die gebeure kan moontlik pre-eksilies geplaas word. Dieselfde lot wat die Noordelike Koninkryk getref het, kan ook die suide tref, deur in ballingskap weggevoer te word, wat dan inderdaad gebeur het (Weinberg 1992:354-362). 'n "Revolusionist" optrede is nie nodig nie. Aangesien Jesaja en sy ondersteuners as die samesweerders uitgebeeld word, met Jahwe as die mede-samesweerder, bestaan die hoop by die "inwoners van Jerusalem", wat moontlik as die koninklike elite bekend staan, dat 'n wonderwerk kan gebeur dat Jerusalem gespaar kan bly, omrede hulle hul van die gebeure in Jerusalem wil distansieer (Wildberger 1991:354-362). Dit val saam met die vraag waarom Jahwe sal toelaat dat sy eie stad, die stad van vrede, vernietig word (Millar 1992:489-490). Dit het inderdaad in 587 v.C. geval. Die "inwoners van Jerusalem" het dus 'n "vangnet" geword. Van die redes is die sosiale misbruik van mag en die gaping tussen die elite en die armes wat al hoe groter geword het (Bendor 1996:207-228).

Die retoriek hier is dié van die dominante kultuur. Dit word verteenwoordig deur sisteme van houdinge, waardes, gesindhede en standarde wat die elite gehandhaaf het, en wat ondersteun is deur sosiale strukture wat doelwitte met mag op mense gelê het (Robbins 1996b:87). Geen wonder die pre-eksiliese tydperk is gekenmerk deur mense wat hulleself onregmatig verryk het ten koste van die armes nie, as

gevolg van die feit dat Juda en Israel 'n tydperk van ekonomiese voorspoed en politieke outonomie beleef het, wat hulle geniet het, en daarom die rede vir profetiese kritiek op die sosiale misbruik van mag (Zimmerli 1985:249; Albertz 1994:159).

4.3.2.3 Jesaja 10:10-12, 31-32

BHS	Vertaling
<p>10 כְּאֲשֶׁר מְצַאָה יָדַי לַמְּמַלְכֹת הָאֲלִיל וּפְסִילֵיהֶם מִירוּשָׁלַם וּמִשְׁמֶרֹן:</p>	<p>10 Soos my hand die koninkryke van die afgode bereik het, net so aan <i>Jerusalem</i> en Samaria,</p>
<p>11 הֲלֹא כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְשֶׁמֶרֹן וְלְאֵלִילִיָּהּ כִּן אַעֲשֶׂה לִירוּשָׁלַם וְלַעֲצָבִיָּהּ:</p>	<p>11 sou ek nie, soos ek aan Samaria en sy afgode gedoen het, net so aan <i>Jerusalem</i> en sy afgode kan doen nie?</p>
<p>12 וְהִזָּה כִּי־יַבְצֵעַ אֲדֹנָי אֶת־כָּל־מַעֲשָׂהוּ בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם אֶפְקֹד עַל־פְּרִי־גְדֹל לִבָּב מִלְדֹּ־אֲשׁוּר וְעַל־תְּפָאֶרֶת רוּם עֵינָיו:</p>	<p>12 Maar as die Here al sy werk voltooi het op die berg Sion en in <i>Jerusalem</i>, dan sal Ek besoeking doen oor die vrug van die grootsheid van die hart van Assirië se koning en oor die gepraal van sy hoë oë.</p>
<p>31 נִדְדָה מִדְּמֵנָה יִשְׁבִּי הַגְּבִים הָעִיּוֹ:</p>	<p>31 Madména vlug, die <i>inwoners</i> van Gebim soek skuiling.</p>
<p>32 עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לְעֹמֵד יִנְפֹף יָדוֹ הַר בֵּית־צִיּוֹן גְּבַעַת ירוּשָׁלַם:</p>	<p>32 Nog vandag staan hy in Nob, hy swaai sy hand teen die berg van die dogter van Sion, teen die heuwel van <i>Jerusalem</i>.</p>

In hierdie gedeelte word die woorde "inwoners" en "Jerusalem" nie saam gebruik nie, maar wel afsonderlik. "Inwoners" in v. 31 vorm deel van die gedeelte (vv. 20-34) wat gaan oor die oorblyfsel van Israel, moontlik die hele volk en nie die verdeelde koninkryk van Israel nie (sien 10:20). "Jerusalem" in vv. 10, 11 en 12 vorm deel van die gedeelte (vv. 5-19) wat gaan oor Jahwe se oordeel oor Assirië en in v. 32 wat gaan oor die oorblyfsel van Israel. Jahwe het dit teen Jerusalem se aanbidding van afgode en die vertrouwe daarin. Jerusalem is net so laag beskou soos die ander stede deur die vyande (Wildberger 1991:422-423; vgl. Kaiser 1972:143-144).

Hier word "inwoners" in verband gebring met 'n gebied genaamd Gebim. Gebim tesame met Medména⁹² verskyn nêrens anders in die Skrif nie. Dit kan gebiede wees naby Jerusalem. Hulle beteken "plek van doen" en "die put of kuil" en was moontlik waar die vullis van die stad Jerusalem gestort is (Watts 1985:162). Hierdie gebiede is naby Jerusalem en die inwoners vlug terwyl die vyande op pad is om Jerusalem in te neem. Die geskree van ellende vul die lug soos die mense vlug (Wildberger 1991:456; vgl. Blenkinsopp 2000:261).

Die godsdienstige reaksie sal dié wees van 'n "revolusionist" (Robbins 1996b:72-73). Wat met Samaria gebeur het, kan ook met Jerusalem gebeur (Wildberger 1991:354-362). Daar is by Jerusalem 'n algehele gebrek aan vertroue in Jahwe omdat Jerusalem hulle vertoue in afgode gestel het (Wildberger 1991:422-423; vgl. Kaiser 1972:143-144). Daarom is Jerusalem en sy inwoners nie in staat om hulle wêreld te herskep nie (Robbins 1996b:72-73). Daar kan nie eens 'n "conversionist" plaasvind nie. Daar kan nie eens 'n radikale verandering teweeg gebring word nie (Robbins 1996b:73). Jerusalem was nie as so 'n besondere stad deur die komende invallers beskou nie. Jerusalem het laag gedaal as gevolg van hulle aanbidding van afgode (McNutt 1999:176). Die aanbidding van en die vertroue in die afgode was niks anders as populêre godsdiens nie. Die inwoners van die omringende gebiede vlug voordat die invallers hulle kan bereik en hulle kan nie eens in Jerusalem gaan skuiling soek nie, want dit blyk dat die invallers een doel voor oë het en dit is Jerusalem (Wildberger 1991:456; vgl. Blenkinsopp 2000:261).

Die retoriek van die dominante kultuur het die inwoners van Jerusalem ingehaal. Die oordeel deur Jahwe is onafwendbaar. Jerusalem gaan vernietig word, asook die tempel (Millar 1992:488-490; Harper 2009:27). Nie eens die sisteme van waardes, houdinge, gesindhede en standarde en sosiale strukture gaan dit verhoed nie (Robbins 1996b:86). Die omstandighede is duidelik pre-eksilies omdat die inneem van Jerusalem op daardie stadium voor hande was en dit nog nie ingeneem is nie.

⁹² Gebim en Medména is stede waarvan die inwoners voor die Assiriese leër gevlug het soos die leër suidwaarts vanuit die noorde Jerusalem nader. Dit is tussen Anatot en Nob so tussen 3-5 km. noord van Jerusalem (Herion 1992a:923 en 1992b:463; vgl. Vaughn 2007:530; Elitzur 2008:765). Die inwoners word hier uitgebeeld asof hulle alle hoop verloor het om weerstand te kan bied (Manley 1995:202).

4.3.2.4 Jesaja 22:10 en 21

BHS	Vertaling
<p>10 וְאַתְּ־בְתֵי יְרוּשָׁלַם סְפַרְתָּם וְתִצֹּז הַבְּתִים לְבַצֵּר הַחֹמָה:</p> <p>21 וְהִלְבַּשְׁתִּיו בְּתֻנְתָּךְ וְאַבְגָּדְךָ אֶחָזְקֶנּוּ וּמִמְשָׁלְתְּךָ אֶתֵּן בְּיָדוֹ וְהָיָה לְאָב לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וּלְבֵית יְהוּדָה:</p>	<p>10 En julle tel die huise van <i>Jerusalem</i>, en die huise breek julle af om die mure te versterk.</p> <p>21 en Ek sal hom jou gewaad aantrek en hom gord met jou gordel, en jou mag sal Ek in sy hand lê, en hy sal vir die <i>inwoners van Jerusalem</i> en die huis van Juda 'n vader wees.</p>

Die enigste ander plek, behalwe Jesaja 5:3 en 8:14, waar "inwoners van Jerusalem" saam gebruik word, is Jesaja 22:21. In v.10 waar "Jerusalem" voorkom word die woord "huise" aan "Jerusalem" verbind en veronderstel huise inwoners, maar nie 'n verwysing na die Dawidiese monarg nie, maar inwoners in die algemeen. Die huise word afgebreek en dit laat die inwoners sonder huise en dwing hulle om die heilige stad te ontruim (Hayes & Irvine 1987:282). Hayes en Irvine (1987:286) beskrywe hier (in 22:21) die "inwoners van Jerusalem" as die "one ruling in Jerusalem" (Dawidiese monarg) vir wie Eljakim, wat Sebna vervang, 'n vader sal wees. Volgens Chaney (1999:115; vgl. Wildberger 1997:398) verwys "inwoners van Jerusalem" (enkelvoudig) na "ruling dynast" of "ruling classes of Jerusalem". Teenoor Hayes en Irvine en Chaney noem Seitz (1993:159-160; vgl. Watts 1985:292) nie spesifieke mense nie, maar almal, naamlik die inwoners van Jerusalem wat nie die vertrou in Jahwe gehad het dat Hy hulle kan bevry nie soos Hy lank reeds belowe het nie. Hulle het op hulle eie verdedigingsmeganismes vertrou. Dit is 'n klap in Jahwe se aangesig en die profeet kon maar net bitterlik ween oor die verwoesting van Jerusalem (vgl. Childs 2001:160-161).

Of hier na "inwoners van Jerusalem" in die algemeen verwys word of na iemand spesifiek, in dié geval na 'n Dawidiese monarg, omdat "inwoners van Jerusalem" parallel staan met die "huis van Juda", is dit eens duidelik dat wat met Jerusalem gaan gebeur, onafwendbaar is. Jahwe se beslissing is finaal en niks en niemand gaan Hom van plan laat verander nie (Hayes & Irvine 1987; Chaney 1999:115).

Hier is duidelik sprake van 'n "revolusionist" optrede deur Jahwe (Robbins 1996b:72-73). Die feit dat die afbreek van die "huise van Jerusalem" gebeur om sodoende 'n verdedigingsmeganisme daar te stel, dra nie die goedkeuring van Jahwe weg nie (Hayes & Irvine 1987:286; Childs 2001:160-161). Daarom dat Jahwe vir Eljakim in Sebna se plek as paleisbestuurder laat aanstel. Die omstandighede is nog duidelik pre-eksilies. Die politieke situasie, nasionaal en internasionaal, is stadigaan besig om sy tol op die inwoners van Jerusalem te eis. Assirië se internasionale posisie as wêreldmoondheid is stadig besig om te taan (Albright 1945:16-22; Bright 1981:471; Miller & Hayes 1986:350-351; Seitz 1992:479; Blenkinsopp 2000:105; Matthews 2002:78). Die elite raak al hoe meer gemaksugtig en hebsugtig. Hier is geen sprake van **מְשַׁפֵּט** en **צָדָקָה** nie maar **עָטָקָה** en **מְשַׁפָּח**. Die volk kerm oor die huise wat afgebreek word. Dit is niks anders as ongeregtigheid nie (Bendor 1996:207-228; vgl. Kessler 2008:78-91).

Die retoriek wat hier geld, is moontlik dié van die dominante kultuur. Dit is duidelik dat Sebna en andere duidelik in 'n dominante kulturele gewoonte gefunksioneer het en die profeet, Eljakim en andere, in 'n subkultuur gewoonte. Tog was die subkultuur nie bestand teen die dominante kultuur nie. Die dominante kultuur se houdinge, waardes, gesindhede en standaarde het daartoe gelei dat Jerusalem eindelijk verwoes is en het gelei tot die rewolusionêre optrede van Jahwe deur die volk in ballingskap weg te voer (Robbins 1996b:86).

4.3.2.5 Jesaja 24:1, 5, 6 en 23

BHS	Vertaling
1 הֲגֵה יְהוָה בּוֹקֵק בְּאֶרֶץ וּבִלְקָה וְעִנָּה פְּנֵיהָ וְהַפִּיץ יִשְׁבֵּיהָ:	1 Kyk, Jahwe maak die aarde leeg en verwoes dit, en Hy keer sy oppervlakte om en verstrooi sy <i>inwoners</i> .
5 וְהָאֶרֶץ חֲנֻפָה תַּחַת יִשְׁבֵּיהָ כִּי־עֲבָרוּ תוֹרֹת חֻלְפוֹ חֹק הִפְרוּ בְרִית עוֹלָם:	5 Want die aarde is onheililig onder sy <i>inwoners</i> ; want hulle het die wette oortree, die insetting geskend, die ewige verbond verbreek.
6 עַל־כֵּן אֱלֹהִים אֲכָלָה אֶרֶץ וַיִּאֲשָׁמוּ יֹשְׁבֵי בָהּ עַל־כֵּן חָרוּ יִשְׁבֵי אֶרֶץ וְנִשְׁאָר אֲנוּשׁ מִזֶּעַר:	6 Daarom verteer die vloek die aarde en moet sy <i>inwoners</i> boet; daarom word die <i>inwoners</i> van die aarde deur 'n gloed verteer en bly daar min

<p>23 וְחִפְרָה הַלְבָנָה וּבוֹשָׁה הַחֲמָה כִּי־מָלְךְ יְהוָה צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם וְגָדַד זְקִנָיו כְּבוֹד:</p>	<p>mense oor. 23 En die maan sal rooi word van skaamte, en die son sal skaam wees; want Jahwe van die leërskare sal regeer op die berg Sion en in <i>Jerusalem</i>, en voor sy oudstes sal daar heerlikheid wees.</p>
--	--

In hierdie gedeelte word die woorde "inwoners" en "Jerusalem" nie saam gebruik nie, maar wel afsonderlik. "Inwoners" in vv. 1, 5 en 6 en "Jerusalem" in v. 23 vorm deel van hoofstuk 24 wat gaan oor Jahwe se verwoesting van die aarde. Die visioen is kosmies van aard en die oordeel is teen die ganse skepping (Brueggemann 1998a:190). "Inwoners" in vv. 1, 5 en 6 word verbind met אֶרֶץ ("aarde").

Daar is 'n verband tussen vv. 1, 5 en 6 en v. 23 omdat dit deel vorm van die hele hoofstuk 24 wat handel oor die oordeel van hemel en aarde. Jesaja 24 kan weer onderverdeel word in 3 subperikope, naamlik:

- vv. 1-13: die mensdom is in chaos, die oordeel op die aarde;
- vv. 14-20: voortydige vreugde van die volk en die uiteindelijke lof te midde van teenswoordige gebrek;
- vv. 21-23: kosmiese oordeel, en die aanbreek van die heerskappy van Jahwe (Wildberger 1997:451-453; vgl. Childs 1979:200-206).

Die kosmiese oordeel is juis die gevolg daarvan dat die mensdom in chaos is. Met ander woorde vv. 1-13 is die rede vir vv. 17-23.

Soos met die bannelinge van Jerusalem word die "inwoners van die aarde" ontbloot en ontwortel. Niks en niemand word ontsien nie. Dit gaan oor sosiale, ekonomiese en politieke grense heen. Daar is net een uitsondering en dit is Jerusalem. Jerusalem sal die middelpunt van Jahwe se transformasie van vernuwing, van 'n nuwe orde en die proses van hoop wees. Dit geld vir Israel en al die inwoners van die aarde (Brueggemann 1998a:190-196; Childs 2001:178-181; vgl. Hayes & Irvine 1987:300; Wildberger 1991:469-472; Blenkinsopp 2000:350-352, 357).

Hier is nie net die "inwoners van Jerusalem" ter sprake nie, maar die "inwoners van die aarde". Wat vir die "inwoners van Jerusalem" gegeld het, geld ook nou vir die res van die aarde, in terme van die oordeel. Dit waaraan die "inwoners van Jerusalem" hulle skuldig gemaak het, het die "inwoners van die aarde" hulle ook skuldig gemaak. Hulle het alles denkbaar verkeerd gedoen. Derhalwe is Jahwe hier self aan die woord (Brueggemann 1998a:90). Die reaksie op die gebeure is moontlik dié van 'n "conversionist". Die aarde het korrup geword omdat die inwoners korrup geword het. Vir die aarde om te verander moet die mens verander, omdat die aarde self nie gaan verander nie. Die verandering wat teweeg gebring word, moet diepgaande en bonatuurlik gedrewe wees. Hierdie verandering wat teweeg gebring gaan word, is na die ballingskap. Wanneer na die ballingskap, is 'n ope vraag (Robbins 1996b:72). Die bannelinge van Jerusalem het al soveel vernietiging (ontbloting en ontworteling) ervaar te wyte aan Jahwe se gramskap. Jerusalem en die tempel is verwoes, die elite is in ballingskap weggevoer en die ballinge se hoop het in die niet verdwyn. Hierdie ballingskap is te wyte aan hul eie morele nalatigheid (Mein 2006:1). Vir die herstelproses is 'n algehele verandering nodig. In die herstelproses, in die vestiging van reg en geregtigheid, gaan Jerusalem 'n sentrale rol speel en die "inwoners van die aarde" sal deur Jahwe daarby betrek word. Dit sal gaan oor sosiale, ekonomiese en politieke grense heen (Brueggemann 1998a:190-196; Childs 2001:178-181; vgl. Hayes & Irvine 1987:300; Wildberger 1991:469-472; Blenkinsopp 2000:350-352, 357).

Die retoriek is dié van die alternatiewe kultuur. Dit lok 'n nuwe toekoms en die skep van 'n beter samelewing uit waarin Jerusalem 'n sentrale rol sal speel. Dit verwerp die uitdruklike en onuitgesproke karaktertrekke van die oortreding van die wette, die skending van die insettinge en die verbreking van die verbond (Robbins 1996b:86-87).

4.3.2.6 Jesaja 37:10, 22, 27, 32

BHS	Vertaling
10 כֹּה תֹאמְרוּן אֶל־חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר	10 So moet julle aan Hiskia, die koning van

<p>אל-ישאך אלהיך אשר אתה בוטח בו לאמר לא תנתן ירושלם בגד מלך אשור: 22 זה הדבר אשר-דבר יהוה עליו בזה לך לעגה לך בתולת בת-ציון אחריך ראש הניעה בת ירושלם: 27 וישביהן קצרי-יד חתו ובשו היו עשב שדה וירק דשא חציר גגות ושידמה לפני קמה: 32 כי מירושלם תצא שארית ופליטה מהר ציון קנאת יהוה צבאות תעשה-זאת:</p>	<p>Juda, sê: Laat u God op wie u vertrou, u nie bedrieg nie deur te sê: <i>Jerusalem</i> sal nie in die hand van die koning van Assirië oorgegee word nie. 22 Dit is die woord wat Jahwe oor hom gespreek het: Die jongvrou, die dogter van Sion, verag jou, bespot jou; agter jou skud die dogter van <i>Jerusalem</i> die hoof. 27 En hulle <i>inwoners</i> was magteloos, het verskrik en beskaamd gestaan; hulle was soos plante van die veld en groen grassies, soos gras van die dakke en 'n koringland voordat dit are skiet. 32 Want uit <i>Jerusalem</i> sal 'n oorblyfsel uitgaan en vrygeraaktes van die berg Sion. Die ywer van Jahwe van die leërskaare sal dit doen.</p>
--	---

Jesaja 37:10, 22, 27, 32 vorm deel van 'n groter geheel, naamlik Jesaja 36:1-37:38, wat gaan oor die nederlaag van die koning van Assirië teenoor die God van Israel (Beuken 2000:327-375). "Inwoners" (v.27) vorm deel van die reaksie van Jahwe (vv. 21-35) op die gebed van Hiskia (vv. 16-20). Die eerste verskyning van "Jerusalem" (v. 10) vorm deel van Sanherib, koning van Assirië, se grootpraterige boodskap aan Hiskia, rakende Jahwe (vv. 10-13), en die ander twee verskynings van "Jerusalem" (vv. 22 en 32) vorm deel van Jahwe se reaksie op die gebed van Hiskia. Die 3de manlik meervoud objektsuffiks by "hulle inwoners" (v. 10) verwys na "versterkte stede" van die nasies (v. 26) wat Sanherib tot puinhope verwoes het; natuurlik deur Jahwe se toedoen en plan (Wildberger 1997:429; Brueggemann 1998a: 297; Blenkinsopp 2000:477). Daar is dus geen verband tussen "inwoners" en "Jerusalem" in hierdie gedeelte nie, behalwe dat Jerusalem, wat in 587 v.C. in puin gelê is, en die inwoners herstel sal word (Beuken 2000:371).

Bostaande gebeure speel hom af voor die mense van die suide in ballingskap (586 v.C.) weggevoer was. Sanherib was koning van Assirië in 704-681 v.C. en Hiskia koning van Juda in 715-687 v.C. Sanherib se beleëring van Jerusalem/Juda, wat onsuksesvol was, was in 701 v.C. (Bright 1981:290-292; Miller & Hayes 1986:340-341; Seitz 1992:479-487; Blenkinsopp 2000:98; McConville 2002:1-2). Die

godsdienslike reaksie is dié van "thaumaturgical". Die huidige en spesifieke wantoestande is die beleëring van Jerusalem en Hiskia se besorgdheid (vv. 14-20) daarvoor. Hiskia versoek vir Jahwe om in te gryp om hulle uit die mag van Sanherib te verlos (37:14-20) en die werking of gevolg daarvan is dat 185 000 man gedood is en dat Sanherib terug Nineve toe is en dat hy deur twee van sy seuns vermoor is (37:36-38). Die gevolg van Hiskia se versoek het geen uitwerking gehad op die misbruik van mag en fondse deur die elite, op wetsverbreking deur die elite en die gekerm van die volk wat onderdruk is nie (Robbins 1996b:73).

Die retoriek is dié van die alternatiewe kultuur omdat Hiskia gedoen het wat reg was in die oë van Jahwe (2 Kon. 18:3), juis omdat dié voor en na hom nie soos hy was nie. Sy optrede kan as kettters beskou word, omdat sy optrede teenstrydig was met dié wat laste op die volk gelê het ten spyte dat die volk voorspoed geniet het. Dit is nie 'n retoriek wat die behoud van die dominante kultuur uitlok nie. Dit vra vir 'n beter samelewing wat nie sal geskied deur wetgewing of gewelddadige opposisie nie (Robbins 1996b:87).

4.3.3 אִישׁ יְהוּדָה - "manne van Juda"

4.3.3.1 Jesaja 5:3, 7

BHS	Vertaling
<p>3 וְעַתָּה יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אִישׁ יְהוּדָה שְׁפֹטוּ־נָא בֵּינִי וּבֵין כְּרָמִי:</p> <p>7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אִישׁ יְהוּדָה נָטַע שְׁעִשׂוּעִיו וַיְקוּ לְמִשְׁפָּט וְהָגָה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהָגָה צְעָקָה:</p>	<p>3 En nou, inwoners van Jerusalem en <i>manne van Juda</i>, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>7 Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaar is die huis van Israel en <i>die manne van Juda</i> is die tuin van sy verlustiging. Hy het verwag vir reg, maar kyk wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk gekerm.</p>

Jesaja 5:3 en 7 is die enigste plekke in die boek Jesaja waar die "manne van Juda"⁹³ saam as 'n eenheid gebruik word. Die term "manne van Juda" kan maklik verwys na eerder die regerende dinastie van Juda of na die militêre aristokrasie. Net soos met die "inwoners van Jerusalem" moet met die gebruik van "manne van Juda" duidelik onderskei word tussen die koning en die ander lede van sy regerende elite. Beide het ekonomiese voordeel getrek uit die aktiwiteite wat die profeet veroordeel het (Chaney 1999:116; vgl. Hayes & Irvine 1987:101, 286-287). Wildberger (1991:184) is van mening dat beide terme, naamlik **בֵּית יִשְׂרָאֵל** en **אִישׁ יְהוּדָה** is identies aan die terme **יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם** en **אִישׁ יְהוּדָה** in v. 3, wat beteken dit is dieselfde groep hoorders wat opgeroep is om te dien as regters wat nou met skuld en straf gekonfronteer word. In beide verse is **אִישׁ יְהוּדָה** parallel, maar tog nie heeltemal identies nie, aan **יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם** (v. 3) en **בֵּית יִשְׂרָאֵל** (v. 7). Indien Wildberger **בֵּית**

⁹³ Die term "manne van Juda" bestaan uit twee woorde, naamlik: **אִישׁ** ("man") en **יְהוּדָה** ("Juda"). **אִישׁ** word hier as 'n kollektiewe enkelvoud gebruik (sien voetnota 19). In die Ou Testament kan die woord **אִישׁ** in die enkelvoud en in die meervoud gevind word en kom dit 2183 keer voor. Dit word nie net in verband met 'n mens nie, maar ook met Jahwe en ook met diere gebruik. Dit verskyn in alle aspekte van die menslike lewe en wel in 'n sekulêre sin. Dit verskyn weinig in 'n teologiese sin. Die hoofbetekenis is "mens", "man/eggenoot" en "mensdom" (Bratsiotis 1974:222-223; Hamilton 1997:388-390; Kühlewin 1997:98-104).

Die eienaam **יְהוּדָה** word primêr in die Ou Testament gevind. Dit kom 814 keer voor. Wat die betekenis van **יְהוּדָה** betref kom dit op die volgende neer: Dit verwys na die naam van die vierde seun van Jakob by sy vrou Lea. Toe Dawid vir die eerste koning geword het oor 'n gedeelte van die volk, het hy koning geword oor die "huis van Juda". Dit is interessant dat Juda twee keer verskyn in 2 Samuel 2:4 waar Dawid vir die eerste keer koning geword het:

וַיָּבֵאוּ אֲנָשֵׁי יְהוּדָה וַיִּמְשְׁחוּ־שָׁם אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־בֵּית יְהוּדָה וַיִּגְדּוּ לְדָוִד לְאֹמֶר אֲנָשֵׁי יְבִישׁ גִּלְעָד אֲשֶׁר קָבְרוּ אֶת־שָׁאוּל:

Daarna het die *manne van Juda* gekom en Dawid daar as koning oor die *huis van Juda* gesalf. Toe hulle aan Dawid meedeel en sê: Dit is die manne van Jabes in Gilead wat Saul begrawe het.

Dit is interessant dat **יְהוּדָה** hier verbind word aan **אֲנָשֵׁי** (substantief manlik meervoud constructus van **אָנָשׁ** ("man")) en **בֵּית** (substantief manlik enkelvoud constructus van **בַּיִת** "huis"). Die *manne van Juda* is die elite van Juda en die *huis van Juda* die koningshuis van Juda. **יְהוּדָה** het verder die betekenis dat dit 'n geografiese term is wat land aandui (1 Samuel 23:3). Dit kan ook beteken die "oorblyfsel van Juda" (Jeremia 40:15; 42:15; 43:5; 44:12, 14, 28). Dit kan ook verwys na die stam van Juda. In die eksiliese en post-eksiliese geskrifte is **יְהוּדָה** 'n term wat vir Golah gebruik is en wat 'n onafhanklike Persiese provinsie onder Nehemia geword het. Van die kere dat **יְהוּדָה** in die Ou Testament verskyn, verwys van die verskynings min of meer 40 keer na individue, 290 keer na 'n stam of mense en omtrent 40 keer na 'n land of politieke entiteit (Zobel 1986:482-486; Yamauchi 1997:415-417).

ישׂראל en אִישׁ יְהוּדָה as een groep hoorders bedoel, kan dit nie wees nie. Die profeet kan nie aan die een kant בֵּית יִשְׂרָאֵל die יְהוּדָה noem en aan die ander kant die אִישׁ יְהוּדָה die שְׁעָשׂוּעָיו noem nie, naamlik twee verskillende benaminge wat vir twee verskillende groepe bedoel is nie. Indien die hele volk bedoel is, kan dit nog een groep genoem word. Die vraag is ook waarom word "die manne van Juda" uitgesonder? Nou word twee verskillende benaminge gegee, waaraan in hoofstuk 2 aan aandag gegee is. Soos reeds vermeld in onder andere 2 Samuel 2:24 word die "manne van Juda" verbind met die koningshuis van Juda en die "huis van Israel" met die Noordelike Koninkryk, dus die koningshuis van Israel. Beide terme het met die elite, leierskap en aristokrasie van beide die suidelike en die noordelike koninkryke te make. Tog beskou Delitzch (1898:153), Young (1965:153) en Kaiser (1972:61) die "huis van Israel" as die hele nasie en die "manne van Juda" as deel van die geheel.

In vers 3 is Jahwe aan die woord en in vers 7 is die profeet aan die woord. "Die manne van Juda", sowel as die "inwoners van Jerusalem", het in die pre-eksiliese periode, 'n periode van ekonomiese voorspoed en politieke outonomie geniet, en voordeel getrek uit die gebeure (Zimmerli 1985:249). Die godsdienstige reaksie is moontlik "revolusionist". Aangesien die "manne van Juda" hier moontlik die koningshuis van Juda kan wees, word hulle net soos die "inwoners van Jerusalem", die elite, in ballingskap weggevoer. Aangesien die "manne van Juda" die "tuin van sy verlustiging" was en Jahwe gehoop het op מְשַׁפֵּט en צָדָקָה, was Hy baie teleurgesteld toe Hy sien dat dit מְשַׁפָּח en צָעָקָה was. Jahwe het geen ander keuse gehad as om die koningshuis van Juda in ballingskap te laat wegvoer nie. Daar was duidelik by die koningshuis 'n gebrek aan krag om te herskep, wat nog te sê 'n "revolusion" teweeg te bring, want hulle wandel en handel getuig dat 'n radikale verandering onmoontlik was (Robbins 1996b:72-73).

Die retoriek was dié van die dominante kultuur. Vir Jahwe om kritiek uit te spreek vra Hy die "manne van Juda" saam met die "inwoners van Jerusalem" om reg te spreek tussen Hom en sy wingerd. Dit was om te bepaal waar die fout lê dat die wingerd suur druiwe voortgebring het. Dit was net om die "manne van Juda" sover

te kry om kritiek oor hulself uit te spreek; dat die fout by hulle lê; hulle is die oorsaak dat die wingerd suur druiwe voortbring het (Robbins 1996b:86).

4.3.3.2 Jesaja 19:2, 17

BHS	Vertaling
<p>2 וְסִכְסַכְתִּי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם וְנִלְחַמּוּ אִישׁ-בְּאֶחָיו אִישׁ-בְּאִישׁ בְּרֵעֵהוּ עֵיר בְּעִיר מִמְלָכָה בְּמִמְלָכָה: 17 וְהָיְתָה אֲדֹמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם לְחָגָא כֹּל אֲשֶׁר יִזְכִּיר אֶתְהָ אֱלֹהֵי יִפְחָד מִפְּנֵי עֲצַת יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר-הוּא יֹעֵץ עָלָיו:</p>	<p>2 En Ek sal Egipte teen Egipte ophits, sodat hulle sal veg, <i>elkeen</i> teen sy broer en <i>elkeen</i> teen sy naaste, stad teen stad, koninkryk teen koninkryk. 17 En die land <i>Juda</i> sal vir die Egiptenaars 'n skrik wees: as iemand daarvan melding maak by hulle, bewe hulle van weë die besluit van Jahwe van die leërskaare wat Hy teen hulle geneem het.</p>

Hier word אִישׁ (19:2) en יְהוּדָה (19:17) afsonderlik gebruik en het met mekaar niks in gemeen nie. Die eerste term word gebruik en vorm deel van 19:1-15 wat gaan daaroor dat daar verwarring in Egipte geskep word en die tweede word gebruik en vorm deel van 19:16-25 wat gaan oor die toekoms van Egipte (Wildberger 1997:227-282). אִישׁ word in 19:1-15 gebruik om die weg aan te dui vir die ineenstorting (deur Jahwe veroorsaak) van die politieke en burgerlike orde sowel as ekologiese rampe in Egipte. Dit veroorsaak burgerlike wanorde en chaos (burgerlike oorloë en politieke onrus) as daar konflik tussen die mense van Bo-Egipte en Laer-Egipte is. Dit is Jahwe se bedoeling om politieke onstabieliteit te veroorsaak (Bruggemann 1998a:157; Blenkinsopp 2000:314-315; Childs 2001:143; vgl. Seitz 1993:153; Watts 1985:253). יְהוּדָה het hier in 19:17 niks met mense te make nie, maar met gebied. Die land van Juda boesem vrees in in Egipte as hulle moontlik dink aan die verowering van Egipte deur Kambosius II in 525 v.C. op Judese grondgebied (Blenkinsopp 2000:318; Childs 2001:145; vgl. Watts 1985:255; Seitz 1993:150; Brueggemann 1998a:161). Die vraag is: Wat beoog Jahwe met sy besluit oor Egipte? Wat is sy doel met Egipte? Sal die verbondsvolk hiervan hou?

Die gebeure is moontlik laat post-eksilies, want die val van Jerusalem was in 586 v.C. Egipte en Babilonië het nie meer 'n impak op internasionale gebeure op daardie stadium (na 525 v.C.) nie. Persië was die moondheid om mee rekening te hou (Blenkinsopp 2000:318; Childs 2001:145; vgl. Watts 1985:255; Seitz 1993:150; Brueggemann 1998a:161). Die godsdienstige tipe reaksie op die werklikheid in Egipte was moontlik dié van 'n "revolusionist". Kan dit wees dat Egipte korrup was omdat sy strukture korrup was; dat Jahwe nie tevrede was met die situasie in Egipte nie? Daarom die instorting van die sosiale en kulturele orde in Egipte met die gevolglike burgerlike oorloë en politieke onrus, met die hoop dat Egiptenare se gedrag/houding sal verander ten goede (Robbins 1996:73).

Die retoriek sal moontlik wees dié van die alternatiewe kultuur, 'n retoriek wat 'n nuwe toekoms uitlok, die skep van 'n beter samelewing. Indien daar na die breë prentjie gekyk word van hoofstuk 19 wat handel oor die profesie omtrent Egipte of die nuwe toekoms, en dat die beter samelewing, nie net vir Israel alleen is nie, maar ook Egipte insluit, en inderdaad die hele wêreld, het die retoriek dat almal sal deel in die nuwe toekoms en beter samelewing (Robbins 1996b:87).

4.3.3.3 Jesaja 40:9, 13

BHS	Vertaling
<p>9 על הר-גְּבֵהַ עֲלִי-לָךְ מְבַשְׂרֵת צִיּוֹן הַרְיִמִּי בְּהָרְךָ קוֹלְךָ מְבַשְׂרֵת יְרוּשָׁלַם הַרְיִמִּי אֶל-תִּירְאֵי אֶמְרִי לְעַרְי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: 13 מִי־תִכֵּן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנוּ:</p>	<p>9 o Sion, verkondiger van goeie boodskap, klim op 'n hoë berg! O Jerusalem, verkondiger van goeie boodskap, hef jou stem op met mag: hef dit op, wees nie bevrees nie! Sê aan die stede van <i>Juda</i>: Hier is julle God. 13 Wie het die Gees van Jahwe bestier en as sy raadsman Hom onderrig?</p>

Hier word אִישׁ (v. 13) en יְהוּדָה (v. 9) afsonderlik gebruik. Verse 9 en 13 vorm deel van die groter geheel (40:1-44:23) wat gaan daaroor dat daar goeie nuus vir Jerusalem is (Watts 1987:vii). Sion/Jerusalem word hier in v. 9 beveel om as boodskapper op te tree en word as die verkondiger van hierdie goeie nuus, aan die הַרְיִמִּי לְעַרְי יְהוּדָה gesien, dat Jahwe op pad is, dat Hy kom soos 'n herder. Alhoewel hierdie

goeie nuus in die toekoms lê, sal Jahwe Jerusalem en die stede van Juda en die wêreld nie faal nie. Hier word יהודיה met ערים⁹⁴ verbind (Westermann 1969:43; Oswalt 1998:54; Blenkinsopp 2002:185-186). In die afsonderlike gebruik is שׂא en יהודיה op 'n besondere manier aan mekaar verbind. Daarom die vraag wat in v. 13 gevra word: Wie in die stede van Juda het as die man van raad (of raadsman) vir Jahwe opgetree? Watter raadsman het die gedagte, doelwitte en planne van Jahwe uitgevoer? Wie het dit geïmplimenteer (Watts 1987:82-91; vgl. Oswalt 1998:59-60)? Jahwe het dus die vermoë om dit wat in die profetiese aankondiging genoem is in die politieke arena te volbring. Dit is Jahwe se vermoë wat die wonderwerke bewerkstellig (Westermann 1969:43; Blenkinsopp 2002:190).

Die val van Jerusalem (586 v.C.) was 'n momentale gebeurtenis in die lewe van die mense van Juda. Alhoewel die elite in ballingskap weggevoer is en daarmee saam die sentrum van kreatiwiteit, het daar mense agtergebly in die land. Die aanbidding het gewoon tydens die ballingskap voortgegaan (Miller & Hayes 1986:426; Clifford 1992:493-494). Die vraag is aan wie word die goeie nuus meegedeel, aan die ballinge of aan dié wat in die land agtergebly het? Indien die "manne van Juda" as die elite bekend staan, tog sekerlik aan die ballinge, maar wat van dié wat in die land agtergebly het. Hoe is dit moontlik dat die stad wat in puin lê nou as die verkondiger van goeie nuus moet optree? Waarom? (Watts 1987:vii; Westermann 1969:43; Oswalt 1998:54; Blenkinsopp 2002:185-186). Die omstandighede waarin die nuus meegedeel word, is eksilies. Die ballinge en sekerlik ook dié wat agtergebly het, was besorg dat daar geen verligting van die huidige en spesifieke wantoestande is nie. Dit is waarop die reaksie van godsdienstipe "thaumaturgical" konsentreer. Die bonatuurlike (in hierdie geval Jahwe) sal ingryp. Die verlossing van die wantoestande (die land en Jerusalem wat verwoes lê; die politieke en burgerlike lewe wat in wanorde is) wat nog moet gebeur lê in die toekoms. Jahwe is op pad en geen mens sal vir Hom instaan nie, daarom die vraag: "Wie het die Gees van Jahwe bestier, en as sy raadsman opgetree?" (40:13). Daarom beteken die ballingskap nie die einde van Jahwe se geskiedenis met sy volk nie, alhoewel dit per slot van sake nederlaag, lyding en verlies impliseer. Ten spyte van hul eie

⁹⁴ "stede" – is in 40:9 in sy constructus vorm.

morele nalatigheid, sal daar versagting van die leed kom, die herstel na verlies, die vermyding van die onheil en die waarborg van die ewige lewe na die dood (Robbins 1996b:73).

Die retoriek wat hier moontlik ter sprake is, is dié van die alternatiewe kultuur, anders as die dominante kultuur retoriek van die elite. Dit moet dié wat agterbly en die ballinge laat uitsien na 'n nuwe toekoms en 'n beter samelewing, waar die wyse van lewe nie humanisties is nie (Robbins 1996b:87).

4.3.4 בֵּית יִשְׂרָאֵל - "huis van Israel"

4.3.4.1 Jesaja 5:7

BHS	Vertaling
<p>כִּי כָרִם יְהוָה צְבָאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שָׁעֲשׂוּעִיו וַיְקוּ לְמִשְׁפָּט וְהָגָה מִשֹּׁפָח לְצִדְקָה וְהָגָה צָעֲקָה:</p>	<p>Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaer is die <i>huis van Israel</i> en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging. Hy het verwag vir reg, maar kyk wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk gekerm.</p>

Die term "huis" in die "huis van Israel"⁹⁵ is moontlik 'n verwysing na "huishouding". Sedert die staat in 'n landbou samelewing meestal die uitgebreide

⁹⁵ A. Die term בֵּית in יִשְׂרָאֵל בֵּית יִשְׂרָאֵל was moontlik 'n primêre substantief en kan nie van enige werkwoord afgelei word nie. Die gebruik daarvan is so uiteenlopend en gevarieerd. Daar kan nie enige gepaste sinoniem gevind word nie. 'n Moontlik sinoniem is אֹהֶל ("tent") wat meer 'n beweeglike woning is. Dit word dikwels met "huis", "woning" of "familie" vertaal Die volgende woorde is aanduidings van woonplek:

- Aanduidings vir 'n gebou of gedeelte van 'n gebou:
 - a. *Huis* – die Hebraëuse בֵּית is 'n gebou wat van hout of klip gemaak is en waarin 'n man of sy gesin bly.
 - b. *Paleis* – indien die hoof bewoner die koning is, dan word die gebou *die huis/paleis van die koning* genoem. הֵיכָל is ook 'n woord wat soms gebruik word vir "paleis" of "tempel".
 - c. *Tempel* – wanneer 'n tempel gebou word om die Godheid of sy diensknegte te ontvang, dan word dit *die huis/tempel van Jahwe* genoem. Die tempel word ook soms genoem *huis van gebed* (Jesaja 56:7).
 - d. *Kamer of saal* – indien die "huis" (bv. paleis of tempel) baie groot was en saamgestel was uit verskeie geboue word elke gebou (of kamer of saal) in die kompleks 'n בֵּית genoem (vgl. Jeremia 36:22).
- Aanduidings vir 'n vaste verblyf

Die verblyfplek vir die dood word as 'n בֵּית beskou (Job 17:13; 30:23).

- Aanduiding vir "die binnekant"

בַּיִת kom ook voor in die volgende konstruksies בַּיִתָּה (met die *he*-lokale: Eksodus 28:26; 39:19, מְבֵית (Genesis 6:14; 2 Konings 6:30), מְבֵיתָה (1 Konings 6:15), בַּיִתְלָה (Esegiël 1:27), מְבֵית לְדָבִיר (1 Konings 6:16), הַמְזִבְחָה וְלְמְבֵיתָה (Numeri 18:7) en אֶל־מְבֵית לְשֹׁדְרָה (2 Konings 11:15).

- Aanduiding vir familie, familiegroep of stam

בַּיִת ("familie") sluit die volgende persone in: die vader, moeder, die vader se eie en aangename kinders, sy afhanklike familielede, sy kliënte (Leviëte, reisigers, besoekers) en die vader se diensknegte en diensmaagde.

- Aanduiding vir huisgoed, landgoed of rykdom

Die woord בַּיִת kan ook beteken "wat is in die huis", bv. besittings, gereedskap, slawe en vee.

- In plekname

Onder plekname wat die woord בַּיִת bevat, kan die volgende genoem word:

- a) dié waarin die tweede element 'n goddelike naam is

בַּיִת־אֵל "Bet-el" (Genesis 12:8); בַּיִת בְּעַל מְעֹן "Bet-Baäl-Méon" (Josua 13:17); בַּיִת־דָּגוֹן "Bet-Dagon" (Josua 15:41; 19:27); בַּיִת הוֹרֹן עֲלִיֹן "Bet-Horon-Bo" (Josua 16:5; 18:13); בַּיִת־עֲזַמְוֶת "Bet-Asmáwet" (Nehemia 7:28); בַּיִת־עֲנוֹת "Bet-Anot" (Josua 15:59; 19:38; Rigters 1:33) en בַּיִת־שֶׁמֶשׁ "Bet-Semes" (Josua 15:10).

- b) dié waarin die tweede element 'n topografiese term is:

בַּיִת הָעֲרָבָה "Bet-Áraba" (Josua 15:6, 61; 18:18, 22); בַּיִת־צֹר "Bet-Sur" (Josua 15:58); בַּיִת דְּבִלְתָּיִם "Bet-Diblatáim" (Jeremia 48:22) en בַּיִת הָעֵמֶק "Bet-Emek" (Josua 19:27).

- c) dié waarin die tweede element 'n eenvoudige substantief is:

בַּיִת הָאֵסֶל "Bet-Haäsel" (Miga 1:11); בַּיִת לְבָאוֹת "Bet-Lebáot" (Josua 19:6); בַּיִת־גָּדֵר "Bet-Gader" (1 Kronieke 2:51); בַּיִת הַגִּלְגָּל "Bet-Gilgal" (Nehemia 12:29); בַּיִת הַחֶרֶם "Bet-Hakkérem" (Jeremia 6:1); בַּיִת לְחֵם "Betlehem" (Genesis 35:19).

- d) dié waarvan die tweede element 'n eienaam of 'n familienaam is:

בַּיִת הוֹגְלָה "Bet-Hogla" (Josua 15:6; 18:19, 21) en בַּיִת יוֹאָב "Bet-Joab" (1 Kronieke 2:54) (Hoffner 1975:107-116; vgl. Jenni 1997a:232-236; Wilson 1997:655-657).

B. יִשְׂרָאֵל in יִשְׂרָאֵל is 'n Wes-Semitiese eienaam en verskyn 2514 keer in die Ou Testament. Dit beteken "worstel met God". יִשְׂרָאֵל het die volgende aanduidings:

- individu/patriarg (Genesis 21-22; 25:10; 32:18; 37:3, 13; 43:6, 8, 11; 45:28; 46:1; Numeri 20:14; 1 Kronieke 2:1; Nehemia 8:1);
- land van Israel (Genesis 34:7; 49:7; Levitikus 20:2; 22:18; 1 Samuel 13:19; 1 Konings 1:3; 2 Konings 10:21; 1 Kronieke 13:2; Prediker 1:12; Esegiël 7:2; Maleági 1:5);
- seuns van Israel (Genesis 45:21; 46:8; Eksodus 1:1; Deuteronomium 32:8; 1 Kronieke 2:1; Esra 8:18);
- kollektiewe groter groep (in sy totaliteit) (Genesis 49:16, 28; Eksodus 5:2; 12:3; 24:4; Numeri 10:29; Deuteronomium 1:1; Hosua 3:7; Rigters 1:28; 1 Samuel 5:2; 1 Konings 9:6; 1 Kronieke 2:7; 2 Kronieke 1:2; Esra 2:2; Nehemia 1:6; Psalm 14:7; Jesaja 1:3; 41:8; Jeremia 12:14; 32:21; Sefanja 3:15; Maleági 4:4);
- waar God/Jahwe verbind word aan Israel (Genesis 49:24; Eksodus 5:1; Josua 7:13; Rigters 4:6; Rut 2:12; 1 Samuel 1:17; 2 Samuel 23:3; 1 Konings 1:30; 1 Kronieke 5:26; 2 Kronieke 2:12; Esra 1:3; Psalm 41:13; Jesaja 1:4; 41:14; 60:9; Jeremia 3:23; Klaagliedere 2:1; Hosea 11:1; Joël 2:27; Nahum 2:2; Sefanja 2:9; Maleági 2:16);
- Israel as 'n groep verskillend van Juda (groep van 10 stamme sonder Juda en Benjamin) (1 Konings 15:25, 27; 2 Konings 1:1, 18; Psalm 114:7; Esegiël 20:27; Daniël 9:7; Joël 3:2; Amos 1:1; Miga 1:13);
- oudstes van Israel (Eksodus 3:16, 18; Numeri 11:13; Deuteronomium 27:1; 1 Samuel 4:2; 2 Samuel 17:15; 1 Konings 8:1; 1 Kronieke 15:25; 2 Kronieke 5:2; Esegiël 14:1);
- huis van Israel (Eksodus 40:38; Levitikus 10:6; Josua 21:45; Rut 4:11; 1 Samuel 7:3; 2 Samuel 1:12; 6:5; 12:8; 1 Konings 12:21; Psalm 98:3; 115:9; 135:19; Jesaja 5:7; 8:14; 63:7; Jeremia 2:4; 3:18; 31:31; Esegiël 3:1; 9:9; Hosea 1:6; Amos 5:25; Miga 1:5);

"huishouding" van die koning is, kan "huis" die betekenis oordra van "dinastie" of regerende "dinastie". In Jesaja 8:14 word die "twee huise van Israel" juis gelykgestel met die "inwoners van Jerusalem" (Chaney 1999:117). Die konsep "huis van Israel" moet eerder verstaan word as verwysende na die Noordelike Koninkryk. Die term "huis van Israel" kom nêrens in die Hebreeuse Skrifte voor in sinonieme parallelle verhouding met eerder "manne van Juda" of "inwoners van Jerusalem" nie. Teenoor Wildberger (1972:172), wat noem dat die "huis van Israel" identies is met "manne van Juda" en "inwoners van Jerusalem", is dit betekenisvol volgens Yee (1981:37-38) dat in Hosea⁹⁶ en Amos⁹⁷, profete vroeër as Jesaja, en in Miga⁹⁸, 'n suidelike tydgenoot van Jesaja, elke voorbeeld van בֵּית יִשְׂרָאֵל verwys na die Noordelike Koninkryk. In Jesaja 5:7 word na בֵּית יִשְׂרָאֵל verwys as die "wingerd" van Jahwe van die leërskaar. 'n Soortgelyke beeld van 'n wynstok/wingerd word met die mense van die Noordelike Koninkryk geassosieer. Ons lees in Hosea die volgende:

10:1 גִּפְנֵי בּוֹקֵק יִשְׂרָאֵל פְּרִי יִשְׁוּה־לּוֹ כָּרֶב לְפָרְיוֹ הַרְבֵּה לְמִזְבְּחֹת כְּטוֹב לְאַרְצוֹ הֵיטִיבוֹ
מִצְבּוֹת:

Israel was 'n weelderig uitbottende wynstok wat sy vrug voortbring het, hoe meer vrug hy gedra het, des te meer altare het hy gebou; hoe beter dit met sy land gesteld was, des te meer het hy klippilare gemaak.

14:8 יֵשְׁבוּ יִשְׁבֵּי בְּצֵלוֹ יַחֲיוּ דָגְוּ וַיִּפְרְחוּ כַגִּפְנֵי זָכְרוּ כֵּיִן לְבָנוֹן:

-
- gemeenskap van Israel (Levitikus 16:17; Josua 22:15);
 - vergadering van Israel (Levitikus 19:2; Numeri 25:6; Deuteronomium 31:30; Josua 8:31; 1 Konings 8:5; 1 Kronieke 6:12-13; Psalm 68:26);
 - manne van Israel (Numeri 1:3; Deuteronomium 29:10; Josua 9:6; Rigters 20:11; 1 Samuel 17:19; 2 Samuel 15:6; 19:42; 2 Kronieke 13:12; Nehemia 7:7);
 - stamhoofde van Israel (Numeri 1:16; Josua 14:1);
 - stamme van Israel (Genesis 29:16, 28; Eksodus 24:4; Numeri 31:4; Deuteronomium 29:21; 33:5; Josua 3:12; Rigters 20:12; 1 Samuel 2:28; 2 Samuel 5:1; 1 Konings 11:32; 20:31; 2 Konings 21:7; 1 Kronieke 27:27; 16; 2 Kronieke 11:16; 33:7; Esra 6:17; Esegieël 47:13; Hosea 5:9);
 - koning van Israel (1 Samuel 24:14; 1 Konings 15:25; 2 Konings 3:1; 2 Konings 3:1; 2 Kronieke 8:11; 30:26; Esra 3:10; Nehemia 13:26; Spreuke 1:1; Hosea 1:1; Amos 1:1);
 - troon van Israel (1 Konings 2:4; 2 Kronieke 6:10) (Zobel 1990b:497-504; vgl. Gerleman 1997:581-584).

⁹⁶ Voorbeelde is: Hosea 1:4; 5:1; 6:16; 12:1.

⁹⁷ Voorbeelde is: Amos 5:1, 3, 4, 25; 6:1, 14; 7:10; 9:9.

⁹⁸ Voorbeelde is: Miga 1:5; 3:1, 9.

Die wat onder sy skaduwee sit, sal weer koring laat groei; en hulle self sal bloei soos die wingerdstok; die roem daarvan sal wees soos die wyn van die Libanon.

Indien aangeneem word dat die "huis van Israel" moontlik na die Noordelike Koninkryk verwys, was dit as voorbeeld aan die "manne van Juda" voorgehou vir wat moontlik met Juda kon gebeur het, wat toe wel gebeur het. Die "manne van Juda" het in die pre-eksiliese periode, glad nie ag geslaan op dit wat Jahwe aan hulle voorgehou het nie (Chaney 1999:117). Die godsdienstige tipe is dié van die "revolusionist" (Robbins 1996b:72-73). Jahwe het die wingerd verwoes. Die rede was die misbruik van mag en fondse sedert die groei in die land gesentreer het rondom Samaria en stede in die Noordelike Koninkryk (Bendor 1996:2-7-228; vgl. Kessler 2008:78-91). Alhoewel daar 'n verswakking gekom het met die verdeling van die een koninkryk in twee, het die Noordelike Koninkryk ekonomiese voorspoed en politieke outonomie geniet en dit het die weg gebaan vir profetiese kritiek in terme van reg en geregtigheid. Die gaping tussen die onderste en die boonste lae van die samelewing het al hoe groter geword. Die Noordelike Koninkryk is toe deur die Assiriërs in 721 v.C. in ballingskap weggevoer. Die Suidelike Koninkryk is in 586 v.C. deur die Babeloniërs in ballingskap weggevoer (Bandstra 2008:301; Millar 1992:468).

Die profetiese kritiek op die dominante kultuur het juis spanning geplaas op die rol van die profeet as een van Jahwe se verteenwoordigers. Die kritiek was juis gerig as 'n uitdaging aan die samelewing om juis dit te wees wat hulle veronderstel was om te wees, waar die profeet genoem het dat die "huis van Israel" juis Jahwe se "wingerd" was en die "manne van Juda" die "tuin van sy verlustiging". Dit moet noodwendigerwys reg en geregtigheid meebring, maar helaas dit het "wetsverbreking" meegebring deur die elite en "gekerm" by die volk gebaar (Robbins 1996b:86; Meier 2009:26).

4.3.4.2 Jesaja 8:14

BHS	Vertaling
וְהָיָה לְמִקְדָּשׁ וּלְאֵבֶן נֶגֶף וּלְצוּר מִכְשׁוֹל לְשָׂנֵי בְּתוּי	Dan sal Hy 'n heiligdom wees, maar 'n klip waar

יִשְׂרָאֵל לִפְחָ וּלְמוֹקֵשׁ לְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם:	'n mens teen stamp en 'n rots waar 'n mens oor struikel, vir die twee <i>huise van Israel</i> , 'n vangnet en 'n strik vir die inwoners van Jerusalem.
---	--

Jesaja 8:14 is deel van 8:11-15 wat Jahwe as die ware samesweerder uitbeeld (Wildberger 1991:354; vgl. Blenkinsopp 2000:241); dat Jahwe alleen gevrees moet word en nie Assirië, wat as Jahwe se instrument gebruik word, wat Juda sal inval nie (8:1-10). Uit 'n tekskritiese oogpunt maak Wildberger (1991:356) die aanname dat dit verbasend is dat die Masoretiese Teks praat van "beide die huise van Israel" sedert dit parallel met "die inwoners van Jerusalem" gebruik word. Die Septuagint gebruik, in stede van "beide die huise van Israel", "die huis van Jakob". Vir Brueggemann (1998a:77) gaan dit in 8:11-15 oor die mense van Juda en nie soseer die hele Israel nie; hy beeld Jahwe uit as Juda se ware probleem. Wat hier in gedagte gehou moet word is: Alhoewel die term "beide huise van Israel" gebruik word, het Jahwe Juda in gedagte gehad omdat Juda dit wat in die Noordelike Koninkryk gebeur het nie ter harte geneem het nie en dat die inwoners van Jerusalem nie gedink het dit sal ook met hulle gebeur het nie (Grogan 1988:70). Die skokkende is die wyse waarop Jahwe Hom openbaar aan "die inwoners van Jerusalem". Jahwe is nie net die God van Israel nie, bedoelende die totale Israel nie, maar ook die God van die andere volke, daarom gebruik Hy Assirië as sy instrument (8:1-10) om Jerusalem in te neem (Blenkinsopp 2000:242; vgl. Sweeney 1996a:173). Wanneer die term "beide die huise van Israel" gebruik word, dan beteken dit dat die oordeel vir die hele Israel geld. Geeneen in Jerusalem kan deur die gebeure in die Noordelike Koninkryk onaangeraak bly nie. Die term "beide die huise van Israel" word alleenlik hier in die hele Ou Testament gebruik om daarmee aan te dui dat Jahwe die totale Israel in gedagte het en dat beide huise aan mekaar verbind is in terme van hul verantwoordelikheid en waarheen hulle op pad is (Wildberger 1991:360; vgl. Watts 1985:120; Seitz 1993:82). Wat die toekoms betref, is Jahwe en nie Assirië nie, die ware mag waarmee die inwoners van Jerusalem rekening moet hou (Childs 2001:75).

Jahwe se optrede is dié van 'n "revolusionist" en die reaksie op die gebeure moet ook as sodanig gesien word (Robbins 1996b:72-73). Dit is duidelik dat wat in die noordelike koninkryk gebeur het, 'n effek gehad het op hoe die profeet, en in dié

geval Jesaja, sy boodskap tot mense in die suide, in die pre-eksiliese periode, gebring het. Dit is goed en wel die Assiriërs kon nie daarin slaag om Jerusalem in te neem nie, natuurlik met Jahwe se ingrype, dieselfde Assiriërs wat Hy as instrument gebruik het. Dit kon die inwoners van Jerusalem nie eens raaksien nie. Hulle het nie rekening gehou met wie Jahwe werklik is nie (Brueggemann 1998a:77; Blenkinsopp 2000:242; vgl. Sweeney 1996a:173). Daarom is dit interessant hoe Jahwe Homself as tweeledige kritiek op die sosiale en kulturele omstandighede in beide koninkryke gebruik. Aan die een kant as 'n simbool van veiligheid en aan die ander kant as 'n steen des aanstoots. Indien hulle "reg" en "geregtigheid" beoefen, is Hy vir Israel 'n "heiligheid". Indien hulle "wetsverbreking" en "gekermd" by die volk veroorsaak, sal Hy vir hulle "'n klip waar 'n mens teen stamp en 'n rots waar 'n mens oor struikel... 'n vangnet en 'n strik wees" (Childs 2001:75).

Die retoriek is die retoriek van die alternatiewe kultuur as 'n verwerping van die uitdruklike en onuitgesproke karaktertrekke van wetsverbreking en gekermd by die volk wat deur die dominante kultuur veroorsaak is. Daarom die ingryping van Jahwe deur die Assiriërs as sy instrument om die weg te baan vir 'n nuwe toekoms en beter samelewing, waar die volk net met Hom rekening sal hou. Die ingryping was juis sodat die dominante samelewing die lig sal sien (Robbins 1996:87).

4.3.4.3 Jesaja 14:2

BHS	Vertaling
<p>וְלִקְחוּם עַמִּים וְהִבְיָאוּם אֶל-מְקוֹמָם וְהִתְנַחֲלוּם בְּיַת-יִשְׂרָאֵל עַל אֲדָמַת יְהוָה לְעִבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְהָיוּ שָׂבִים לְשָׂבִיָּהֶם וְרָדוּ בְּגוֹשְׁיָהֶם:</p>	<p>En die volke sal hulle neem en op hul woonplek bring; en die <i>huis van Israel</i> sal hulle in die land van Jahwe as besitting verwerwe, as slawe en slavinne; en hulle sal dié gevange hou wat hulle as gevangenes weggevoer het, en oor hulle drywers heers.</p>

Jesaja 14:2 vorm deel van 13:1-14:2 wat gaan oor die val van Babel en die terugkeer van die volk (Wildberger 1997:3). Dit mag volgens Wildberger (1997:36) wees dat die outeur Jesaja 49:22 in gedagte gehad het toe hy aan die terugkeer van die volk gedink het. Wildberger maak geen melding van wie die profeet in gedagte

het as die term "huis van Israel" gebruik word nie. Staan dit teenoor die term "huis van Jakob" of het die profeet Juda in gedagte gehad as hy die term "huis van Israel" gebruik? Of het die profeet die hele volk in gedagte as hy beide terme gebruik? Volgens Blenkinsopp (2000:281) is 14:2 deel van 'n redaksionele kommentaar (14:1-2) op die gebeure in 13:1-22. Alhoewel die herstel van Jerusalem die sentrale fokus is waarom die terugkeer van die volk draai, gebruik Blenkinsopp die terme "Jakob" en "Israel" as wissel terme. Bedoel Blenkinsopp die hele volk, want hy gebruik die term "God van Israel". Is dit net Juda wat sal baat vind by die herstel van Jerusalem of ook die mense van die Noordelike Koninkryk, wat deur Assirië in ballingskap weggevoer is? Wil Jahwe hê dat sy volk een moet wees met Jerusalem as die middelpunt van die aarde? Is Childs (2001:125; vgl. Watts 1985:203; Grogan 1988:103-104; Seitz 1993:134; Sweeney 1996a:231; Brueggemann 1998a:124) reg as hy die terme "Jakob" en "Israel" afsonderlik gebruik om daarmee twee afsonderlike volke te bedoel, lynreg teenoor Blenkinsopp wat dit as een en dieselfde term sien om daarmee te sê dat dit die hele volk bedoel?

Die tydperk kan nie pre-eksilies wees nie, want die terugkeer van die volk word hier in gedagte gehou. Die Babiloniërs as wêreldmag is aan die taan en Persië is besig om as nuwe wêreldmoondheid op die voorgrond te tree. Die datums van 722 (die val van die Noordelike Koninkryk) en 586 (die val van die Suidelike Ryk) bly nog steeds in die gedagtes van die volk, want dit het vir hulle nederlaag, lyding en verlies tot gevolg gehad. Die hele land is verwoes en Jerusalem lê in puin. Dit is die gevolg van die volk se eie skuld omdat hulle nie gedoen het wat Jahwe van hulle gevra het nie (Mein 2006:1; Le Roux 2009:24-26). Maar dié van hulle wat in die land agtergebly het moes elke dag die gevolge van die verwoesting aanskou. Die gebeure op die internasionale front het 'n duidelike merk gelaat op die morele weefsel van die volk, hetsy dié wat in die land agtergebly het of in ballingskap weggevoer was (Clifford 1992:493-494). Die reaksie op die gebeure van die ballingskap is dié van die "reformist" van die land en spesifiek Jerusalem ooreenkomstig die goddelike gegewe beginsels volgens die "utopian" dat Jahwe 'n nuwe sosiale orde gaan vestig om die verwoesting en puin te vervang met Jerusalem as die sentrale fokus, daarom die "huis van Jakob" (vers 1) en die "huis van Israel" (vers 2) (Robbins 1996b:74).

Die retoriek is moontlik dié van die alternatiewe kultuur. Dit is 'n soeke na 'n "nuwe toekoms", die skep van 'n "beter samelewing", nie dié waarin wetsverbreking en gekerm geheers het nie en wat die verwoesting en puin tot gevolg gehad en waarvan die merke nog duidelik sigbaar is, selfs tot laat in die ballingskap. Die volk sien uit na die herstel van alles, dié alternatiewe en beter wyse van lewe (Robbins 1996b:87).

4.3.4.4 Jesaja 46:3

BHS	Vertaling
<p>שמעו אלי בית יעקב וכל־שארית בית ישראל העמסים מני־בטן הנשאים מני־רחם:</p>	<p>Luister na My, o huis van Jakob en die hele oorblyfsel van die <i>huis van Israel</i>, julle wat gedra is van die moederskoot af, opgeneem is van die geboorte af.</p>

Jesaja 46:3 vorm deel van Jesaja 46:1-13 wat handel oor die gode van Babel teenoor Jahwe die God van Israel. Alhoewel dit Juda is wat in Babiloniese ballingskap is, het Jahwe die hele nasie van Israel in gedagte. Daarom die twee huise, naamlik die "huis van Jakob" en die "huis van Israel". Die vraag is net, word met die "oorblyfsel van die huis van Israel" bedoel "Juda" of is die twee huise sinonieme van mekaar, met ander woorde een en dieselfde? Jahwe benadruk dit dat die volk Hom nie met die gode van Babel moet vergelyk nie. Dit is tog ondenkbaar. Voordat die volk al daar was, het Jahwe hulle al gedra. Nou is hulle in ballingskap en hulle word nog steeds gedra en ondersteun. Die volk is hardkoppig en doen net wat hulle verlang. Wat die toekoms betref, moet Jahwe handel soos wat hulle dit wil hê (Watts 1987:166-167). Vir Blenkinsopp (2002:265-268) is die twee huise die mense van Juda en word die ballinge hier die versekering gegee dat hulle God onafhanklik is in vergelyking met die gode van Babel. Die feit dat Jahwe hulle deur hul hele geskiedenis gedra het, is getuienis van die Deuteronomistiese geskiedenis. Dit blyk volgens Oswalt (1998:226-230) dat die ballinge hier aangespreek word as die "huis van Jakob" en die "huis van Israel" om dit onder hulle aandag te bring waarvandaan hulle kom om daarmee hulle hele identiteit op die voorgrond te plaas. Dit is maar net om vir hulle te noem dat die gode van Babel nie kan dra nie; hulle

moet gedra word. Dit vra volgens Westermann (1969:180-181) geloof om verby die val van Jerusalem en die vernietiging van Israel as nasie te kyk, dat die dra van die volk deur Jahwe, nie net 'n saak van die verlede is nie, maar ook 'n saak van die hede en die toekoms. Dit moet die oorblyfsels van die huis van Israel weet. Wanneer Westermann na die val van Jerusalem verwys waarby die volk verby moet kyk, dan word diegene aangespreek wat in Babeloniese ballingskap is.

Die periode is die tydperk van die ballingskap en watter impak dit gehad het op die gemoed van die volk (Smith-Christopher 1991:79; Weinberg 1992:37; Mein 2006:1; Le Roux 2009:24-26). Dit is vreemd dat die volk hier 'n vergelyking tref tussen Jahwe en die gode van Babel, alhoewel die sentrum van kreatiwiteit van die Joodse lewe vanaf Jerusalem na Babel verskuif het. Die ballinge het aangegaan met hulle lewe. Is dit omdat die gode van Babel hulle beter as Jahwe behandel het, daarom die vreemde vergelykende optrede? Dit is heel duidelik dat die ballinge in die verlede lewe en dat hulle nie die hede en die toekoms in gedagte het nie. Jahwe is nie net die God van die verlede nie, maar ook van die hede en die toekoms (Westermann 1969:180-181; Oswalt 1998:226-230). Die reaksie sou moontlik dan wees op die verligting van die huidige toestand van die ballingskap, naamlik 'n "revolusionist" optrede. Net Jahwe sal daarvoor verantwoordelik wees en die uitwerking daarvan is goddelik van aard, naamlik die omwenteling om 'n radikale verandering teweeg te bring, die skep van 'n nuwe sosiale orde waarin reg en geregtigheid, volgens goddelike beginsels, sal heers, en waarin die volk deur middel van hulle handel en wandel getuienis daarvan sal gee. In die nuwe sosiale orde sal daar nie plek wees vir wetsverbreking en ongeregtigheid nie. Jahwe sal self daarvoor sorg (Robbins 1996b:72-73).

Die retoriek is moontlik dié van die dominante kultuur. Dit is moontlik diegene wat die oorsaak is van die wetsverbreking en die gekerm by die volk. Die profeet het diegene gekritiseer wat die mag gehad het. Hierdie kritiek veronderstel moontlik 'n nuwe sisteem van houdinge, waardes, gesindhede en standaarde wat nie moontlik is by diegene wat die mag het nie. 'n Nuwe toekoms, 'n beter samelewing volgens goddelike beginsels, is nie moontlik solank daar nog wetsverbreking en gekerm heers nie (Robbins 1996b:86).

4.3.4.5 Jesaja 63:7

BHS	Vertaling
<p>חֲסִדֵי יְהוָה אֲזַכִּיר תְּהִלָּתְךָ יְהוָה כְּעֵל כָּל אֲשֶׁר־גָּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבַיִת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־גָּמְלָם בְּרַחֲמָיו וַיִּכְרַב חֲסִדָּיו:</p>	<p>Ek sal die goedertierenhede van Jahwe prys, die roemryke dade van Jahwe, ooreenkomstig alles wat Jahwe aan ons bewys het, en die veelvuldige goedheid jeens die <i>huis van Israel</i> wat Hy aan hulle bewys het, na sy barmhartighede en na die grootheid van sy goedertierenhede.</p>

Jesaja 63:7 vorm deel van Jesaja 63:7-64:11 waarin die profeet as spreker optree. Dit is 'n volksklaaglied (Westermann 1969:369; Whybray 1975; Williamson 1990:16), 'n klaaglied wat gesing word deur diegene in Jerusalem wat nie in ballingskap weggevoer is nie (Williamson 1990:16).

Die spreker identifiseer hier die ontvangers van Jahwe se goedertierenhede as die "huis van Israel". In sommige kontekste sou dit verwys na die koninklike huis van die Noordelike Koninkryk. Watts (1987:331) is van mening dit is 'n sinoniem vir "die kinders van Israel". Indien Blenkinsopp (2003:258) noem Jesaja 63:7-64:11 verwys na die buitelandse besetting, wydverspreide verwoesting in Jerusalem en ander Judese nedersettings, kan die term "huis van Israel" moontlik 'n verwysing wees na die mense van Juda in hierdie konteks van 'n teofanie.

Die teks verwys na die periode van die ballingskap, veral na diegene wat nie in ballingskap is nie. Daar word verwys na diegene wat nie in ballingskap weggevoer is nie as die "arm mense van die land". Uit hulle het sommige agtergebly as "wynboere en as landbouers" (2 Konings 25:12). Hulle wat agtergebly het, het aangegaan met hul lewens. Met die wegvoering/verskuiwing van die kreatiewe sentrum van die Joodse lewe van Jerusalem na Babel, het die kultiese aanbidding in Juda tydens die ballingskap voortgegaan en Mispa was een van die aanbiddingsplekke. Dit is moontlik by een van die aanbiddingsplekke, byvoorbeeld Mispa, dat die volk hierdie klaaglied (63:7-64:11) na Jahwe opgehef het (Clifford 1992:493-494; Miller & Hayes 1986:426). Dit kon 'n reaksie gewees het op 'n "thaumaturgical" wat gegaan het oor dié wat agtergebly het, oor verligting van die

huidige en spesifieke wantoestande. Daar is 'n versoek vir Jahwe om in te gryp. Indien Jahwe ingryp sal dit die volgende tot gevolg hê, naamlik: verlossing van die emosionele pyn wat die verwoesting van die land en die in puin lê van Jerusalem tot gevolg gehad het; die versagting van die leed wat die ballingskap meegebring het, die herstel van verlies; die vooruitsig van 'n samelewing waarin reg en geregtigheid heers en die vermyding van wetsverbreking en gekerm by die volk (Robbins 1996b:73).

Die retoriek sal moontlik dié wees van die alternatiewe kultuur, 'n retoriek wat uitsien na 'n nuwe toekoms, 'n beter samelewing. Dit sal net moontlik wees met 'n bonatuurlike ingryping. Hierdie nuwe toekoms en samelewing is nie moontlik solank die mense met die mag in die dominante samelewing nog aangaan met hul "dwaasheid" en nie die lig wil sien nie. 'n Vrywillige hervorming deur hulle met die mag sal dan onmoontlik wees, daarom die bonatuurlike ingryping (Robbins 1996:87).

4.3.5 Passing van Jesaja 5:1-7

Die tyd waarna die teks verwys is pre-eksilies. Die punte van ooreenkoms met die ander tekste lê in die volgende frases, naamlik: "inwoners van Jerusalem", "manne van Juda" en "huis van Israel". Die meeste van hierdie tekste is oorwegend pre-eksilies, waar daar meer uitgebreid gepraat word oor wat die frases en die sosiale en kulturele inhoud van "reg", "geregtigheid", "wetsverbreking" en "gekermd" behels. Waarvoor gehoop word by die volk en wat deur die volk voortgebring word, is duidelik antities. Metafories gesproke waarvoor gehoop word, is keur duiwe. Alles moontlik word gedoen om die verwagte finale produk te produseer (Willis 1977:356-358; Yee 1981:33-34; Matthews 1999:24; Baker 2009:25-27; vgl. Lessing 2006:392; Williamson 2006:335-338; Smith 2007:166-167; Wilhelm 2007:204-205). Maar helaas die verwagte oes is inderdaad 'n misoes. Die wingerd is onbruikbaar en as gevolg daarvan tree dit nie natuurlik op soos dit van die wingerd verwag word nie (Baker 2009:26-27; vgl. Matthews 1999:27-29; Clines 1998:363). Dit waarvoor Jahwe gehoop het, eindig in 'n groot teleurstelling (van suur duiwe). In reële terme word daar gehoop vir reg en geregtigheid. Met ander woorde dat daar voorsiening gemaak moet word vir die behoeftes van die armes,

die weduwees, die wese en die vreemdelinge in jou poorte. Daar was 'n algehele gebrek aan reg en geregtigheid. Daar was ook geen vertrouwe in Jahwe nie. Die volk het hulle gewoon nie aan die Torah gesteur nie (Clines 1996:363; Matthews 2007:661-662; Appler 2009:782; vgl. Eidevall 1996:150). Daar was die misbruik van mag en die onwederregtelike aanwending van fondse deur die elite (Bendor 1996:207-228), asook morele nalatigheid aan die kant van die volk (Zimmerli 1985:249). Die veronderstelde optrede en die werklike optrede van die volk was in teenstelling met mekaar.

Die tyd waarin die teks geskryf word, is laat post-eksilies, want Jesaja 5:1-7 is 'n opsomming van wat die verhouding tussen Jahwe en sy volk behels. Die profeet, moontlik Jesaja III, maak van pre-eksiliese terme gebruik om die verhouding uit te druk. Jesaja 5:1-7 druk nie uit wat die "reg" en "geregtigheid" in terme van die verhouding tussen Jahwe en die volk behels nie. Dit is asof Jesaja 5:1-7 die inleiding van die verdere verloop van die verhouding tussen Jahwe en die volk is. Jahwe se optrede teenoor die volk is radikaal/omwentelend van aard in die van Jesaja 5:1-7 se sosiaal-kulturele verhoudings met meeste van die tekste. Die res is dié van "thaumaturgical", "reformist" tot "conversionist". Indien die teks geskryf is in die pre-eksiliese tydperk kon die optrede van Jahwe wonderwerkend gewees het en nie omwentelend nie. Daarom is die retoriek oorwegend dominant van aard, terwyl die retoriek van die ander tekste alternatief van aard is. Bostaande kan soos volg uiteengesit word:

Die Sosiaal-Kulturele Tabel van Jesaja 5:1-7

Teks	Frases	Reaksie	Retoriek	Tydperk
5:3	inwoners van Jerusalem	"revolusionist"	dominant	pre-eksilies
5:3, 7	manne van Juda	"revolusionist"	dominant	pre-eksilies
5:7	huis van Israel	"revolusionist"	dominant	pre-eksilies
8:14	inwoners van Jerusalem	"conversionist-thaumaturgical"	dominant	pre-eksilies
8:14	huis van Israel	"revolusionist"	alternatief	pre-eksilies
10:10-12, 31-32	inwoners van Jerusalem	"revolusionist"	dominant	pre-eksilies

14:2	huis van Israel	"reformist"	alternatief	eksilies
19:2, 7	manne van Juda	"reformist"	alternatief	pre-eksilies
22:10, 21	inwoners van Jerusalem	"revolusionist"	dominant	pre-eksilies
24:1, 5, 6, 27	inwoners van Jerusalem	"conversionist"	alternatief	eksilies
37:10, 22, 23, 32	inwones van Jerusalem	"thaumaturgical"	alternatief	eksilies
40:9, 13	manne van Juda	"thaumaturgical"	alternatief	eksilies
46:3	huis van Israel	"revolusionist"	dominant	eksilies
63:7	huis van Israel	"thaumaturgical"	alternatief	eksilies

Wat uit bostaande tabel interessant is, is dat wat die tydperke betref, daar geen sprake is van post-eksilies nie. Dit is duidelik dat die ander tekste waarmee Jesaja 5:1-7 in 'n sosiaal-kulturele verhouding staan meer spesifiek is oor wat die wetsverbreking en die gekerm behels. Jesaja 5:1-7 noem dit nie en is in 'n opsommende styl geskrywe, asof die skrywer die ander tekste voor hom gehad het. Hoekom moet hy dan nou als herhaal wat in die ander tekste staan, in terme van wat die wetsverbreking en gekerm behels. Jesaja 5:1-7 is 'n stuk kunswerk in mooi poëtiese styl.

4.4 Die Sosiaal-Kulturele omstandighede van Jesaja 27:2-6

Wanneer die sosiaal-kulturele omstandighede van Jesaja 27:2-6 beskryf word, word dit gedoen aan die hand van die begrippe, naamlik "wingerdbou", "Jakob" en "Israel".

4.4.1 כֶּרֶם - "wingerdbou"⁹⁹

Appler (2009:782) noem 27:1-6 (vgl. 5:1-7) die "lied van die wingerd", wat na 'n onregverdige en ontroue Israel verwys. In 27:1-2 is die wingerd en die gepaardgaande produkte die sentrum van die profeet se taal in sy visioen aangaande die herstel van Israel. Die wingerd self behoort 'n lus vir die oog te wees sodat daarvan gesing kan word. As 'n godsdienstige simbool kan dit dan as die wingerd

⁹⁹ Sien die bespreking onder 4.3 van hierdie hoofstuk oor wingerdbou.

van Jahwe ten volle waardeer word (Müller 1995:323; Carpenter/Cornelius 1997:724). Aangesien die elite (wat in ballingskap weggevoer is) die meeste van die wingerde besit het, het daar in die eksiliese periode radikale veranderinge in die eienaarskap daarvan gekom. Van die wingerde is gegee aan die arm mense wat in die land agtergebly het om dit te bewerk (Müller 1995:321).

Nie almal van die elite het die land verlaat met die ballingskap nie. Van hulle het agtergebly soos blyk uit die moord op Gedalja (2 Kon. 25:25). Dit was nie net die besit van wingerde wat geraak is nie, maar die totale eiendom. Uit vorige inligting is dit nie heeltemal seker hoeveel mense in, tydens die drie wegvoerings in 597 v.C., 587/86 v.C. en 582 v.C., in ballingskap weggevoer is nie (Lemche 1995:175). Met die 597-wegvoering het van die elite agtergebly en diegene afgeskryf wat in ballingskap was en van die grond in besit geneem wat agtergelaat was. Met die tweede wegvoering het die prentjie verander. Die boek van Konings noem dat die Babiloniese offisier wat die wegvoering georganiseer het, dit so gedoen het: "net die armste van die land het hy laat agterbly om die wingerde en die lande te bewerk" (2 Kon. 25:12; Jer. 52:16). Dieselfde is gedoen met die eerste wegvoering in 2 Kon. 24:14. Die diepte van hierdie kloof wat besig is om te ontwikkel, moet vanuit 'n sosio-historiese oogpunt gesien word. Die grootste gedeelte van die land was in die hande van 'n paar aristokratiese landhere wat vroeër vryboere van hulle afhanklik gehou het om sodoende van die mense se grond in besit te neem. Nou word diegene (die armstes van die armes) deel van die eiendom gegee van diegene (aristokratiese grondhere) van wie hulle deur oorbelaai skuld afhanklik geword het (Kessler 2008:121-122).

Hoe is dit moontlik dat Jahwe 'n nuwe wingerd, waar die beelde van vrugteloosheid en agterloosheid die vorige wingerd (5:1-7) gedomineer het, hier in 27:2-6 gaan vestig (Seitz 1993:196-197)? Dit is asof hier in 27:2-6 'n positiewe en gunstige verwagting die wingerd se lotsbestemming gaan wees (Clements 1980:219). Dit is asof 27:2-6 en 5:1-7 mekaar, alhoewel vir ooreenkomste, in alle opsigte kontrasteer (Motyer 1999:180; vgl. Grogan 1988:170; Nielsen 1989:116). Die volk gaan volgens Snijders (1969:269) 'n nuwe era van welvaart en ongestoorde ontwikkeling tegemoet. Dit gaan 'n produktiewe wingerd, 'n wingerd met spog wyne, wees (Oswalt 1986:494). Volgens Watts (1985:350) het die volk volgens 5:1-7 'n land

gehad, maar in 27:2-6 is die volk in ballingskap. Jahwe gaan hulle Bewaarder wees, maar daar is geen verwysing na land nie. Dit is asof Jahwe die volk se lotsbestemming in terme daarvan dat hulle wingerd is, wil verander. Waar die wingerd in 5:1-7 gefaal het om **מִשְׁפָּט** en **צְדָקָה** te produseer, is dit in 27:2-6 net **שְׁלוֹם** (Brueggemann 1998a:213).

4.4.2 יַעֲקֹב/יִשְׂרָאֵל - "Jakob/Israel"¹⁰⁰

"Jakob" word in die algemene sin as die vader van die stamme van Israel gesien (Green 2008:175-177; vgl. Walker 1975:383-388; Zobel 1990a:190-201; Walters 1992:559-607; Foulkes 1997:738-743). Daar is heelwat tekste¹⁰¹ in Jesaja waar "Jakob/Israel" in kombinasie gebruik en as sinonieme gesien word. "Jakob" word ook gesien as 'n kollektiewe verwysing vir "Israel" om 'n nasie of 'n godsdienstige gemeenskap aan te dui (Walters 1992:607; Clines 1998:249).

Wanneer na die volk (as Jakob), in die profete, veral in Jesaja, verwys word (hetsy direk) in terme van "verwoesting", "sy terugkeer", "Jahwe se dienskneg", "bevryding", "gehoorsaamheid aan die wet", word die benaming "Jakob" gebruik. Dit is veral in die lig van wie Jakob is, sy twyfelagtige verlede, hoe hy sy broer, Esau, vir die eersgebore reg ingeloop het. Die gebruik van die benaming "Jakob" in die profete word veral gebruik in terme van hulle morele nalatigheid, die bewaring van Jahwe se bevels en bepalinge (Walters 1992:607-608; vgl. Zobel 1990b:203-204). Die verwysing na die volk, veral in Jesaja, as "Jakob", is om na die volk se terugkeer uit ballingskap, Israel te herdefinieer of te rekonstrueer as volk deur Jahwe (27:5-9), veral in die lig waarvandaan die volk kom, en veral van wie hul aartsvader (sy geskiedenis) is en veral as die benaming "Jakob" gebruik word wanneer die volk, in die lig van hulle omstandighede in ballingskap, vir Jahwe in 40:27 nader (Green 2008:178).

¹⁰⁰ Vir 'n bespreking oor "Israel" sien **יִשְׂרָאֵל** in voetnota 88. Die dubbele benaming kom 50 maal voor in die Ou Testament en 16 maal in Jesaja (27:6; 40:27; 41:8, 14; 42:24; 42:1, 22, 28; 44:1, 5, 21, 23; 45:4; 46:3; 48:1, 12; 49:5) (Beuken 1979:52).

¹⁰¹ Die tekste is Jesaja 9:7; 27:6; 40:27; 41:14; 42:24; 43:1, 22, 28; 44:1, 5, 21, 23; 45:4; 46:3; 48:1, 12; 49:5-6.

Die wingerd verteenwoordig die hele volk van Israel, nie net die noordelike koninkryk nie. Die temporele aanduidings, naamlik בַּיּוֹם הַהוּא "in die dag" (vers 2) en הַבָּאִים "in die dae wat kom" (vers 6) wat 27:2-6 omring, is 'n verwysing na die hele volk (Martin 1985:1076; Grogan 1988:171; Wildberger 1997:594; Doyle 2000:342; Smith 2007:458). "Jakob" en "Israel" word hier as sinonieme gebruik (Martin 1985:1076; Sweeney 1988a:62; Coggins 2000:456). Teenoor die voorafgaande dat "Jakob" en "Israel" moontlik sinonieme kan wees, noem Day (1997:361-362) die volgende: dat "Jakob" en "Israel" moontlik 'n verwysing kan wees as hy die volgende noem: "It has sometimes been thought Jacob-Israel in Isa 27:6 refers to the area of the Northern Kingdom....Whilst this is probably not the meaning of the text, it is striking that the text underlying Isa 27:6 refers to "Israel" and has in mind the Northern Kingdom, and this may have influenced the terminology in Isaiah." Vir Seitz (1993:198; vgl. Snijders 1969:270; Clements 1980:220) word Israel en Jakob hier in Jesaja 27:6 weer herenig as een volk deur Jahwe. Daar is 'n radikale revisie van die lied van die wingerd in 27:2-6 (Blenkinsopp 2000:375). Oswalt (1986:495; vgl. Kilpatrick 1956:312; Childs 2001:197) gaan selfs verder deur te noem dat Israel al die inwoners van die aarde insluit.

Die boodskap van Jesaja 27:2-6 is vir diegene wat in ballingskap is, asook diegene, die arm mense van die land, wat agtergebly het. Die toestand waarin diegene was wat in die land agtergebly het, asook diegene wat in ballingskap weggevoer is, was aan Jahwe se gramskap te wyte. Hulle hoop is geheel en al verpletter (Le Roux 2009:24-26). Met 586 v.C. is al twaalf stamme in ballingskap weggevoer. Dit is inderdaad as gevolg van die volk se eie morele nalatigheid (Mein 2006:1).

Die boodskap van Jesaja 27:2-6 word kanonies die tweede wingerdlied genoem (Hibbard 2006:169). Jesaja 5:1-7 is 'n rekonstruksie van Jesaja 27:2-6. Jesaja 27:2-6 eindig op 'n positiewe noot en Jesaja 5:1-7 op 'n negatiewe noot (Martin 1985:1076; Wolf 1985:44; Polaski 2001:354). Die godsdienstige reaksie sal dié wees van omkering (Robbins 1996b:72). Jesaja 27:2-6 is 'n omkering van die omstandighede in Jesaja 5:1-7; vanaf negatief na positief; van wanhoop na hoop; van vernietiging na bevryding; vanaf 'n oppervlakkige self na 'n diepgaande en bonatuurlike gedrewe

verandering van die self, dus: 'n algehele verandering. Derhalwe is die retoriek die retoriek van die alternatiewe kultuur (Robbins 1996b:87). Jesaja 27:2-6, indien dit 'n boodskap van hoop is, spel 'n nuwe toekoms, 'n beter samelewing, 'n goeie en beter wyse van lewe uit.

4.4.3 Jesaja 5:1-7 en Jesaja 27:2-6

Wanneer die omstandighede van beide perikope met mekaar vergelyk word, dan is dit interessant dat daar 'n verskil in omstandighede is. Die een omstandighede (5:1-7) waar metafores gesproke "suur druiwe" voortgebring word en die ander omstandighede (27:2-6) waar gekeurde wyn geproduseer word. In beide omstandighede is dit Jahwe self wat ingryp. Beide omstandighede vra vir drastiese optrede.

4.5 Die Sosiaal-Kulturele omstandighede van Jesaja 40:27-31

Wanneer die sosiaal-kulturele omstandighede van Jesaja 40:27-31 beskryf word, word dit gedoen aan die hand van die volgende begrippe, naamlik: "Jakob" en "Israel".

4.5.1 יַעֲקֹב/יִשְׂרָאֵל - "Jakob/Israel"

"Jakob" en "Israel" is twee sinonieme vir Juda in Babiloniese ballingskap. Dit word as wissel terme gebruik (Whybray 1975:58; Childs 2001:310; Blenkinsopp 2002:190). Op daardie stadium was die Noordelike Koninkryk alreeds in ballingskap. Jahwe het hulle nie vergeet nie (Martin 1985:1093; vgl. Dawn 1997:160; Brueggemann 1998b:26-27; Bass 2006:31-33; Melugin 2006:275; Janzen 2009:99). Die vraag wat die volk vra, is inderdaad 'n verdieping van die krisis, wat in afwagting op 'n antwoord van Jahwe is en daardie wag is lank en Jahwe kom nie met 'n antwoord na vore nie. Hy is stil. Jahwe deur sy onaktiwiteit, soos deur die volk waarneembaar, ignoreer hulle regmatige aanname (40:27) om die beloftes te vervul wat Hy aan hulle voorvaders gemaak het (Whybray 1975:58). Dit is hoekom die profeet (Deutero-Jesaja) die volk eerste "Jakob" en dan "Israel"

noem. Dit is om te sinspeel op die beloftes wat Jahwe aan Jakob gemaak het dat sy nakomelinge talryk soos die stof van die aarde sal wees (Gen. 28:14). Jahwe het nie sy beloftes aan Jakob versak nie. Hy kan nie op sy eie woord teruggaan nie. Wanneer die benaming "Israel" gebruik word, dan is dit om die volk te herinner dat hulle talryk sal wees soos die sterre van die hemelruim (Gen. 15:5). Hier is moontlik van sinonimiese, maar terselfdertyd ook van antitetiese parallelisme sprake. "Jakob" herinner aan die een kant dat hy gemeen, selfsugtig en 'n veragtelike persoon en weersprekend en afbrekend vals was. Dit moet die volk daaraan herinner dat dit van die redes is waarom hulle in ballingskap is. Die benaming "Israel" beteken dat hulle "versterk met Jahwe" is. Na die worsteling by Jabbok is Jakob nou waardig om die naam "Israel" te dra. Daarom is dit interessant dat die volk nou daarop sinspeel dat Jahwe hulle nie raaksien nie, dat hulle reg by Jahwe verbygaan (Muilenberg 1956:444; Knight 1984:24-25; vgl. Grogan 1988:246; Koole 1997:11-12, Blenkinsopp 2002:194).

Die volk (eintlik Juda wat in ballingskap is) is van mening dat Jahwe nie omgee nie en nie ag gee op hulle nie en Hy is nie daartoe in staat om hulle te help nie (Brueggemann 1998b:26-27). Tog is Jahwe getrou oor dié wat in Hom glo en daarom moet die verbondsvolk nie dink Jahwe sien hulle nie raak nie of het hulle vergeet nie. Dit is heeltemal te verstane as hulle wêreld om hulle heen inmekaar tuimel dat hulle so dink (Martin 1985:1093; Hanson 1995: 27; Briley 2004:121; vgl. Smith 2009:120; Uhlig 2009:163). Indien hulle noem dat hulle טַּחַשְׁמָן by Jahwe verbygaan, van watter טַּחַשְׁמָן praat hulle? Is dit dieselfde as dié een by 5:7? Kan tog nie wees nie. Dan is dit net moontlik reg dat hulle טַּחַשְׁמָן by Jahwe verby gegaan het. Die טַּחַשְׁמָן wat hulle opgelewer het, was die teenoorgestelde, naamlik חַשְׁמָן . Daarom dat "Jakob/Israel" as "die wingerd van Jahwe" nog steeds nie glo nie en kla terwyl hulle in ballingskap sit (Watts 1987:95). Hierdie soort ingesteldheid en houding openbaar 'n swak geloof en die dwaasheid van hul ontrouheid (Motyer 1999:250; vgl. Childs 2001:72).

Uit bostaande is dit heeltemal verstaanbaar vir die volk om so teen Jahwe op te tree. Dit is meer die toenemende belangrikheid van die volk se tradisies, naamlik die

belangrikheid van die land, asook Jahwe se vermoë om te kan optree, sy vermoë om met mense te handel ten spyte van hul eie morele nalatigheid dat hulle Jahwe nie kan of wil vertrou nie, asook die feit dat die ballingskap vir die volk nederlaag, lyding, verlies en ongekende krisis meegebring het (Mein 2006:1; Carr 2010:166). Wat die volk dus nodig het, is 'n "conversionist" in hul lewens en geskiedenis en hul situasie in ballingskap (Robbins 1996b:72). Hierdie "conversionist" is nie antropologies gedrewe nie, maar sal teologies gedrewe wees. 'n "Thaumaturgical" sal nie help nie, want dit sal net vir 'n tydjie duur. Derhalwe sal die retoriek wees (Robbins 1996b:87) dié van die alternatiewe kultuur wat na 'n nuwe toekoms, 'n beter samelewing smag, wat sal meebring dat wanhoop in daadwerklike hoop sal verander. Maar dan moet die volk op Jahwe wag/hoop en net Jahwe kan hulle die krag gee om aan te gaan.

Daar is 'n moontlike ooreenkoms tussen 27:2-6 en 40:27-31 in die gebruik van die dubbele benaming "Jakob/Israel". In 27:6 word positiewe omstandighede geskets in terme van die volk se toekoms en waarheen hulle op pad is. In 40:27 word 'n klaaglied gehef vanuit die omstandighede van die ballingskap, 'n verdieping van die krisis waaruit hulle self nie kan kom nie. In beide gevalle is Jahwe die antwoord op die omstandighede. Die verskil in omstandighede is die gebruik van die reg wat nie voorkom in Jesaja 27:2-6 nie en die gebruik van wingerd/wingerdbou wat nie in Jesaja 40:27-31 voorkom nie.

4.5.2 Jesaja 5:1-7 en Jesaja 40:27-31

In beide perikope is daar duidelike ooreenkomste, naamlik die voorkoms van die gebruik van **מִשְׁפָּט** en **קִוָּה**. Dit is asof daar 'n algehele ineenstorting van die reg ingetree het. Dit blyk niemand gee om nie. Indien die reg ontbreek, dan ontbreek ook **צְדָקָה**. Dit voorspel 'n resep vir totale vernietiging. Dit blyk in die verandering van die omstandighede dat die mens nie daartoe in staat is om enige verandering positief gesproke teweeg te bring nie.

4.6 Die Sosiale en Kulturele omstandighede van Jesaja 59:1-21

Wanneer die sosiale en kulturele omstandighede van Jesaja 59:1-21 beskrywe word, word dit gedoen aan die hand van die volgende begrippe: "Sion" en "Jakob".

4.6.1 צִיּוֹן - "Sion"

Clines (1998:115-117; vgl. Mare 1992:1097) verwys na Sion¹⁰² as 'n stad en dan spesifiek by name Jerusalem. Daar word ook na Sion as berg, dan by name na "Mount Zion" verwys, waar die plek met die Naam van Jahwe, die tempel van Jahwe, hulle wat hul hoop plaas in Jahwe, verbind word. Dit dien ook as benaming vir die "inwoners/mense van Sion/Jerusalem" of ook die "inwoners van Israel/Juda", Israel as 'n nasie. Dit word ook genoem die stad van Jahwe as Koning, die stad van Dawid, as 'n plek waar fees gevier word asook 'n plek van aanbidding, 'n stad van reg en geregtigheid, 'n stad van heiligheid, 'n stad van goddelike lewensmiddele, 'n stad van goddelike seënninge, 'n stad van bevryding, 'n stad van blydschap en geluk, 'n stad van hartseer, 'n stad van misdaad, 'n stad waar Jahwe woon, die stad van Jahwe se mense, die plek van Jahwe se onderrig, die stad van Jahwe se verterende vuur, die stad wat deur Jahwe gebou is, die stad wat Jahwe sal verdedig, die stad wat deur Jahwe bevry word, die stad wat Jahwe liefhet, die stad wat ook die objek van Jahwe se wraak is (Clines 1996:115-116; vgl. Stolz 1997:1072-1075). Eers, volgens Payne (1975:1065), in die ballingskap word die volk, bedoelende die hele nasie, Sion genoem (Sag. 2:7). Met die herstel van die mure van Jerusalem word die ballinge wat teruggekeer het, genoem "die wat teruggekeer het na Sion" (Jer. 50:5). Positief gesien, is dit Jahwe wat die teruggekeerdes vanuit ballingskap terug gebring het. Negatief gesien is dit die volk se oortredinge wat Sion geruïneer het. Die hoop vir Sion het in die post-eksiliese tydperk ontwaak. Daar word weer gepraat dat Jahwe op Sion sal woon (Sef. 3:1; Sag. 2:14; 8:2) (Stolz 1997:1076; vgl. Strong 1997:1321).

¹⁰² Die eienaam "Sion" verskyn 152 keer in die MT, insluitende 93 keer in die profete (46 keer in Jesaja, 17 keer in Jeremia; 7 keer in Joël; 2 elk in Amos en Obadja; 9 keer in Miga; 2 keer in Sefanja en 8 keer in Sagaria), 53 in die poëtiese geskrifte (37 keer in die Psalms; 15 keer in Klaagliedere en 1 keer in Hooglied (Otto 2003:343).

Jahwe sal dus namens Sion teen haar vyande optree. Hy sal tot haar redding kom (Whybray 1975:228; Childs 2001:489). Hy kom in sy hoedanigheid as Bevryder (Knight 1985:39). Dit is positiewe nuus na die negatiewe nuus van wanhoop in verse 9 en 11. Wel interessant is dat die versekering van bevryding (herstel) nie vir die Sion is nie, maar diegene in Sion wat na die תּוֹרָה terugkeer. Dit is nie vir hulle wat aanhou om te מְשַׁפָּח en צַעֲקָה nie (Brueggemann 1988:202; vgl. Childs 2001:490). Nie almal wat sê hulle is van Sion sal bevry word nie. Jahwe is heilig in sy bevryding in sowel as in sy oordeel (Motyer 1999:369). Jahwe openbaar Homself as die Bevryder en handel met elkeen wat sy "reg", "geregtigheid" en "bevryding" frustreer en bevraagteken (Koole 2001:210).

4.6.2 יַעֲקֹב - "Jakob"¹⁰³

Indien Jahwe terugkeer na Sion as Bevryder sal hy die ongoddelikheid van Jakob verwyder (Whybray 1975:228). Dit is interessant dat Hy kom vir Jakob en nie vir Israel nie. Die hele neiging van Jakob se natuur was dié van 'n rebel, soos reeds hierbo beskrywe in 40:27. Deur die benaming "Jakob" alleen op die voorgrond te plaas en nie saam met "Israel" nie, soos in die vorige keer nie, getuig van die aard van wie die volk is wat uit ballingskap teruggekeer het. Hulle dra Jakob se karakter in hulle (Knight 1985:39). Jahwe sal direk ingryp om sy volk te bevry. Hy sal gedien word deur 'n gemeenskap waar reg en geregtigheid beoefen word, waar Jahwe deur getroue profete en deur gehoorsame leiers verteenwoordig word

¹⁰³ Dit is baie interessant om daarop te let hoeveel keer "Israel" en "Jakob", afsonderlik en gesamentlik, gebruik word in hoofstukke 56-66 (let ook op die gebruik van die benaminge "Sion" en "Jerusalem"):

"Israel" → 56:8; 60:9, 14; 63:7, 16 en 66:20.

"Jakob" → 58:1, 14; 59:20; 60:16; 65:9.

"Sion" → 59:20; 60:14; 61:3; 62:11; 64:9; 66:8.

"Jerusalem" → 62:6 en 7; 64:9; 65:18-19; 66:10

Let op die gebruik van die kombinasie van "Israel", "Jakob" en "Sion" in Jesaja 60:1-22. Volgens Westermann (1969:262) is Jesaja 60 deel van Jes. 60-62 waar daar onvoorwaardelike bevryding aan die volk verkondig word. Dit is die kern van Jes. 56-66. Vir Westermann bevat Jes. 60-62 baie raakpunte met Deutero-Jesaja (onvoorwaardelike heil aan die hele volk), en omdat sy beeldspraak grootliks met dié van Deutero-Jesaja se beeldspraak ooreenstem, kan gesê word dat hoofstukke 60-62 die kern van 56-66 aan die volk bevat. Let veral op hoe die volk genoem word in vers 14 van hoofstuk 60: en hulle sal jou noem: "stad van Jahwe, Sion van die Heilige van Israel". Met dié uitspraak is die stad nog steeds bouvallig en die volk ver van voorspoed af. Die volk ervaar dat Jahwe hulle nog steeds vergeet; dat Hy hulle verlaat het. Hulle hoop nog steeds vergeefs dat Jahwe sy beloftes sal vervul. Die volk vergeet dat die nasies sal deel in die beloftes (Whybray 1975:229-231).

(Hanson 1995:214). Die gebruik van die benaming "Jakob" is 'n teken van herinnering, 'n teken van wie jy is, jou identiteit. Jy is wat jy onthou. Wie is die volk eintlik? Hulle is Jakob. Indien die "huis van Jakob" (58:1) homself "Sion" wil noem, kan daar nie plek wees vir מְשֻׁפָּח en צִדְקָה nie (Koole 2001:210). Hy moet na 'n verklaring van sonde wegbeweeg daarvan, van omstandighede van oordeel na omstandighede van bevryding, van wanhoop na hoop (Oswalt 1998:530).

Die godsdienstige reaksie op die omstandighede in Jesaja 59:1-21 is dié van "conversionist" (Robbins 1996b:72). Die volk is nie by magte om as bevryder op te tree nie (Whybray 1975:288; Knight 1985:39; Childs 2001:489). Hierdie "conversionist" is teologies gedrewe. Daar moet dus 'n algehele verandering plaasvind. Die retoriek (Robbins 1996b:87) sal dié wees van die alternatiewe kultuur. Dit vra dus vir die skep van 'n beter samelewing.

4.6.3 Jesaja 5:1-7 en Jesaja 59:1-21

In beide perikope word melding gemaak van מְשֻׁפָּח en צִדְקָה . In beide perikope ontbreek beide elemente. In 5:1-7 is dit Jahwe wat hoop, maar tevergeefs; in 59:1-21 is dit die volk wat hoop, maar ook tevergeefs. In 59:11 kom nog 'n element by, naamlik יְשׁוּעָה waarop die volk hoop, maar ook dit bly weg. Kan dit wees, dat die volk tevergeefs hoop, totdat 59:20 aanbreek. Jahwe kom tot die volk se bevryding.

4.7 Passing met betrekking tot die tydperke

perikoop	datering	plasing t.o.v datering	tydperk (kanonies)
5:1-7	435-400 v.C.	laat post-eksilies	pre-eksilies
27:2-6	587 v.C.	laat pre-eksilies	pre-eksilies
40:27-31	550-540 v.C.	eksilies	Eksilies
59:1-21	520-500 v.C.	post-eksilies	post-eksilies

Dit blyk uit bostaande tabel dat 27:2-6 alhoewel kanonies die tweede wingerdlied, volgens datering die eerste wingerdlied is. 5:1-7 is 'n uitbreiding (langer) en rekonstruksie van 27:2-6. Wat die ander twee perikope betref is albei langer as

5:1-7. Dit kan moontlik genoem word dat 5:1-7 'n poëtiese opsomming is van die verhouding tussen Jahwe en sy mense.

4.8 'n Voorlopige gevolgtrekking in terme van hoofstuk 4

4.8.1 Jesaja 5:1-7

Die Eienaar, in hierdie geval Jahwe, het alles in sy vermoë gedoen om, metafories gesproke, 'n suksesvolle oes te verseker. Die suksesvolle oes waarop gehoop is, het in 'n misoes verander. Die wingerd, in hierdie geval die volk van Jahwe, het in reële terme **מִשְׁפָּחַ** en **צִעְקָה** opgelewer. In Jesaja 5:1-7 word nie gemeld wat die **מִשְׁפָּחַ** en **צִעְקָה** behels nie.

Die reaksie van Jahwe op die oes is verbysterend. **קִנְיָה** in terme van die oes kry 'n negatiewe inhoud. In stede van **מִשְׁפָּחַ** en **צִדְקָה**, kry Jahwe **מִשְׁפָּחַ** en **צִעְקָה** waarop Hy nie gehoop het nie. Alhoewel Jesaja 5:1-7 laat post-eksilies gedateer word, is die omstandighede pre-eksilies.

Die **מִשְׁפָּחַ** en **צִדְקָה** wat die volk moes voortbring, is deur die elite verwoes. Die reaksie op al hierdie gebeure en omstandighede en die gevolge daarvan is te wyte aan die volk se eie toedoen.

Die godsdienstige reaksie in hierdie tydperk (pre-eksilies) was oorwegend "revolusionist" tot "thaumaturgical" en "reformist" en in 'n mindere mate "conversionist-thaumaturgical". Die retoriek was oorwegend "dominant" tot in 'n mindere mate "alternatief".

Die proefskrif wil in sy kritiese analise Jesaja 5:1-7, die chronologies jonger teks, in hoofstuk 4 eerste plaas, maar in hoofstuk 5 van die proefskrif word 5:1-7 in terme van datering (latere teks) laaste geplaas en word die kanoniese volgorde nie gevolg nie.

4.8.2 Jesaja 27:2-6

Hierdie gedeelte kan as laat pre-eksilies gedateer word. Dit vorm deel van 24-27 wat 'n aanduiding is van die geboorte van die apokaliptiese beweging net kort voor die ballingskap. Die lewe van die volk word juis beëindig waar die meeste mense (veral die lede van die monargie/aristokrasie en die elite van Juda) in ballingskap weggevoer word. Die tempel as simbool van aanbidding en die mure van Jerusalem word vernietig. Wanneer die omstandighede aangespreek word, die toekoms ten goede, word juis die benaminge "Israel" en "Jakob" gebruik. Die omstandighede vra vir "conversionist", daarom die retoriek van die "alternatiewe kultuur".

4.8.3 Jesaja 40:27-31

Hier val die klem op die ballingskap van die suidelike ryk, naamlik Juda en dit word juis eksilies gedateer. Die dubbele benaming "Israel" en "Jakob" word nog gebruik om daarmee aan te dui wie Juda is, waar hulle vandaan kom, wat hulle identiteit is, wat as 'n simbool van herinnering dien. Juda dra in hom die eienskappe van hulle aartsvader Jakob. Dit moet die volk nie vergeet nie. Die omstandighede van die ballingskap en waarvan hulle Jahwe beskuldig dat hulle deur Hom vergeet is, het hulle oor hulleself gebring. Die godsdienstige reaksie in hierdie tyd is dié van "conversionist" en die retoriek dié van die "alternatiewe kultuur".

4.8.4 Jesaja 59:1-21

In hierdie gedeelte, wat as post-eksilies gedateer word, word die benaming "Israel" nie saam met "Jakob" gebruik nie, maar wel met "Sion", "Sion" as plek van die tempel en as simbool van Jahwe se onvoorwaardelike teenwoordigheid. Daar is 'n verlange na die bevryding van Sion indien die volk hulle onveranderde omstandighede, toe hulle terugkeer het vanuit ballingskap, evalueer. Dit is baie interessant, die vergelyking tussen "Sion" en "Jakob", veral as die volk hulleself "Sion" noem. Die evaluering van die omstandighede vra vir 'n "conversionist" met die gepaardgaande retoriek van die alternatiewe kultuur.

Dit is baie interessant dat die godsdienstige reaksies van 27:2-6; 40:27-31 en 59:1-21 die van totale "conversionist" van die omstandighede van die volk verg met die retoriek dié van die alternatiewe kultuur. Alhoewel 5:1-7 'n rekonstruksie is van 27:2-6 in terme van wingerd en wingerdbou, en vir מִשְׁפָּט en קְוָה (antitetiese parallelisme) met 40:27-31, pas 5:1-7 beter by 59:1-21 in. In 59:1-21 word omskrywe wat die מִשְׁפָּח en צִטְקָה (verse 3-8) behels. In hierdie geval is dit die volk wat קְוָה en nie Jahwe nie. Dit waarop die volk hoop in 59:9 en 11 en waarop Jahwe in 5:1-7 gehoop het, gebeur nie; net die teenoorgestelde. Ten spyte van die heilsbelofte in 59:21, loop die volk se hoop op niks uit nie.

In 3.2 se bespreking oor die datering van Jesaja 5:1-7 blyk dit dat dit moeilik is om Jesaja 5:1-7 te dateer. Wanneer daar na die strukture van die fokustekste gekyk word en genoem word dat 5:1-7 beter by 59:1-21 inpas moet 'n argument gevoer word, nie net op grond van die menings van Blenkinsopp, Gitay, Watts en Sweeney nie, maar moet daar ook op grammatikale en semantiese gronde vir die datering van Jesaja 5:1-7 'n argument gevoer word. Die woord "reg" en "geregtigheid" verskyn saam een keer in Jesaja 5:7; in 40:27 verskyn die woord "reg" een keer; in hoofstuk 59 verskyn die woord "reg" sewe keer [vv. 8, 9, 11, 11 (implisiete "reg"), 14, 15, 17] en die woord "geregtigheid" vier keer (vv. 4, 9, 14, 16). Na aanleiding van die verhouding tussen Jesaja 5:1-7 en 59:1-21 dien 5:1-7 as 'n opsomming van Jahwe se verhouding met sy volk. Indien aanvaar word dat Jesaja 5:1-7 laat post-eksilies gedateer word, moet dit na hoofstuk 59 verskyn.

Hoofstuk 5 Die Ideologiese en Teologiese Verband van Jesaja 5:1-7

5.1 Inleiding

In die voorafgaande ondersoek het ons te make met Jahwe se ongeduld om goed te doen. In Jesaja 5:1-7 was Hy die subjek van die hoop. Verdere kennis is dat die omstandighede in Jesaja 5:1-7 ten opsigte van Jesaja 27:2-6 rekontekstualiseer word. Behalwe vir antitetiese parallelisme in Jesaja 5:1-7 word antitetiese parallelisme in Jesaja 40:27-31 en Jesaja 59:1-21 gebruik om inhoud aan hoop te gee. Die wingerd is in 'n haglike toestand en die elite is merendeels vir die omstandighede verantwoordelik. Die godsdienstige reaksie wissel van "revolusionist" tot "thaumaturgical" en "reformist" en in 'n mindere mate "conversionist-thaumaturgical". Die retoriek was oorwegend "dominant" tot in 'n mindere mate "alternatief". In die voorafgaande ondersoek blyk die volgende datering vir Jesaja 5:1-7 en sy intertekste:

- Jesaja 27:2-6: laat pre-eksilies.
- Jesaja 40:27-31: eksilies.
- Jesaja 59:1-21: post-eksilies.
- Jesaja 5:1-7: laat post-eksilies.

Tot nou het die ondersoek oor die intratekstuele, intertekstuele, sosiale en kulturele verband van Jesaja 5:1-7 gehandel. Nou is dit die laaste verband van die teks, naamlik die ideologiese en teologiese verband van Jesaja 5:1-7.

In die ideologiese verband van die teks is die mens die primêre onderwerp (Robbins 1996b:95). Die oogmerk is om aan te dui dat dominante groepe die mag het om hul eie belange as universele belange daar te stel (Robbins 1996a:193-199; vgl. Tinder 1989:221-228; Carroll 1990:309-311; Wittenberg 1994:167-172; Gottwald 1996:136-149; Yee 1999:534-537; Meyer 2005:11-64; Tate 2006:173-174). Indien die mens die primêre onderwerp is, is die teks die sekondêre onderwerp daarvan, die objek van wat mense skryf en lees. Die uitgangspunt van die skrywers en die

lesers is die sosiale, kulturele en individuele plasing en perspektief. Hulle sal dus met mekaar in gesprek tree en van mekaar verskil met die teks as die onderwerp van bespreking (Robbins 1996b:95). Ideologie kan dan beskou word as 'n integrale sisteem van oortuigings, veronderstellings en waardes, nie noodwendig waar of onwaar nie. Dit reflekteer die behoeftes en belange van 'n groep op 'n bepaalde tydstip in die geskiedenis. Hierdie geïntegreerde sisteem spruit voort vanuit die behoefte om te verstaan, om jouself en andere te interpreteer en om jou plek in die wêreld te regverdig en te beheer. Ideologieë word dus deur 'n spesifieke siening van die werklikheid gevorm, wat deur groepe se spesifieke sieninge van die wêreld, die samelewing, die mensdom en die beperkinge en potensiaal van die menslike bestaan, gedeel word (Clines 1996:10-11; Dyck 2000:108-128). Die ideologiese verband van die teks het, met hoe die teks en die interpreteerder van die teks hulself in verhouding tot ander individue en groepe posisioneer, te make (Robbins 1996b:4). Die spektrum van die ideologie van sosiaal-retoriese analise kom, vir Robbins, in vier spesiale plekke voor, naamlik: 1) in die tekste; 2) in gesaghebbende tradisies van interpretasie; 3) in die intellektuele gesprek en 4) in individue en groepe (Robbins 1996b:4).

Ideologie het dus met mense se verhoudinge tot ander mense, die gesprek van mense, te make. Die ondersoek wil die kruispunt van idees, ideale en die sosiale handeling identifiseer en die kollektiewe behoeftes en belange van verteenwoordigende patrone ontdek. Derhalwe is daar drie wyses om die ideologiese verband van die teks te analiseer, naamlik: 1) om die sosiale en kulturele bepaling van die geïmpliseerde outeur van die teks te analiseer; 2) om die ideologie van mag in die teks te analiseer en 3) om die ideologie in die wyse waarop die intellektuele gesprek in 'n teks gevoer word, te analiseer (Robbins 1996b:110-115).

Dit is verder belangrik om te onthou dat die verhouding tussen teologie en ideologie 'n baie subtiele een is. Dit is in ons lewenservaring ingebed dat teologie sommige tye 'n ideologie kan word wanneer dit gebruik word om sosiologiese werklikhede, soos die instelling van slawerny en patriargie of 'n kapitalistiese ekonomie, te ondersteun. Miller (1976:464-479; vgl. 2000:635) stel drie kriteria

voor vir die onderskeid tussen teologie en ideologie, ten minste in Israel, om die onderskeid op te helder:

- "1. The possibility and presence of self-criticism which means also the possibility of judgement as the end of Israel's history.
2. The positive relationship of Israel with the other nations of the world. A sense of responsibility vis-à-vis other people so that Israel's own particular interests do not totally define its goal or mission and Israel's place in the world is set at least in part for the wellbeing of the nations.
3. The moral demand for justice and righteousness as the central characteristics of human conduct."

Die drie punte wat Miller stel, kan soos volg verstaan word: eerstens, teologie is oop tot die stem van self-kritiek soos dit hoofsaaklik in die boodskappe van die groot profete uitgedruk word. Tweedens, teologie kyk bokant die eng belange van die sosiale groep tot ander mense wat bokant die politieke grense lewe en word in Jahwe se besorgheid ingesluit. Derdens, hoor teologie 'n morele eis vir die reg, wat gewortel en gegrond in die kosmiese orde is, en wat 'n universele morele eis is (Anderson 1999:198-199).

Alhoewel dit moontlik is om die Bybelse teks na sy intratekstuele, intertekstuele, sosiale en kulturele en ideologiese verband te bestudeer, is die Hebreuse Bybel na sy aard fundamenteel teologies (vg. Fretheim 1997:143; Rendtorff 2005:1). Gevolglik word dit soos volg deur Rendtorff (1993:40-41) gestel:

"The Hebrew Bible is itself a theological book. That means that the Bible does not only become theological through interpretation by a later-elaborated theology, be it rabbinic or Christian; rather, it is possible and necessary to find the theological ideas and messages of the biblical texts themselves. At the same time, this implies that the authors of the biblical texts should be deemed to be in a certain sense theologians, who had theological ideas and purposes in mind when they spoke or wrote their texts, and even when they assembled the texts into larger units of books."

Op dieselfde spoor met die aanname van Rendtorff, dui Robbins (1996b:130) die belangrikheid van die bestudering van die teologiese verband van die teks aan deur ander verbande betrokke te maak en stel dit soos volg:

"The aspects of sacred texture are embedded deeply in the inner texture, intertexture, social and cultural texture, and the ideological texture of the text. For this reason, a major way to gain a fuller understanding of the meanings and meaning-effects of sacred texture is through analysis and interpretation of other textures in the context of and understanding of its sacred texture."

Met Robbins se sosio-retoriese analise is dit nodig om die teologiese verband van Jesaja 5:1-7 en sy intertekste te bestudeer met die insigte van die intratekstuele, intertekstuele, sosiaal en kulturele en ideologiese verband van Jesaja 5:1-7. Volgens Robbins (1996b:120) poog die teologiese verband om die leser te lei om die teologiese aspekte van die teks, hetsy of daardie teks die Bybel is of enige ander teks, na te vors. Die navorsing stel belang in Jahwe en die godsdienstige lewe van die mens, die verhouding tussen die mens en die goddelike. Vir hierdie rede het die teologiese verband van die teks met teologiese sake te make. Daarom word die term "teologiese verband" aanbeveel.

In 'n poging om die teologiese verband van die teks vas te lê, stel Robbins (1996b:120-130) die volgende temas voor om die ondersoek na die teologiese aspekte van 'n teks te lei, naamlik: godheid, heilige persone, geestelike wesens, religieuse geskiedenis, menslike bevryding, menslike toegewydheid, godsdienstige gemeenskap en etiek. Hierdie agt tipes of temas kan weer verder in drie temas ingedeel word (Moon 2004:24), naamlik: die goddelike aspekte (godheid, heilige persone, geestelike wesens); die interaksie tussen die godheid en die mens (religieuse geskiedenis en menslike bevryding) en die menslike aspekte (menslike toegewydheid, godsdienstige gemeenskap en etiek).

5.2 Die ideologiese en teologiese verband van Jesaja 27:2-6

5.2.1 Die ideologiese verband van Jesaja 27:2-6

Die ideologiese verband kan as 'n redelike uitbreiding van die sosiale en kulturele verband beskou word, maar dit is baie diep met die teologiese inhoud van die teks verbind (vgl. Miller 1976; Anderson 1999:198-199; Bloomquist 2003:172). Ideologie moet dus as een van die wyses van hoe om die teks te verstaan, gesien word. Ideologie is bo kritiek, gegewe dat teologie 'n oopeinde en voortgaande gesprek is. "Ideology is meaning in the service of power", aldus Thompson (1990:7). In situasies van konflik kan dit beteken dat dit moontlik is dat daar 'n ideologie is wat teenoor 'n ander ideologie is. Of soos Anderson (1999:197) dit stel: Ideologie is "a sociological term that refers to a body of ideas and practices intended to justify or sanction a socio-political program."

5.2.1.1 Konflik tussen gemeenskappe

Jesaja 27:2-6 is volgens datering die eerste wingerdlied en Jesaja 5:1-7 die tweede wingerdlied. In 27:2-6 word die ideale omstandighede geskilder waarin die wingerd deur Jahwe versorg sal word. Hierdie uitspraak is op die vooraand van die ballingskap. Tog word daar melding in 27:2-6 van "dorings en onkruid" gemaak. Dit is ook nie heeltemal seker na wie "dorings en onkruid" verwys nie. Dit kan moontlik verwys na enige iemand wat Jahwe se werk in die wingerd wil opponeer (Smith 2007:457). Dit kan volgens Doyle (2000:346) ook vyande van Jahwe wees (vgl. Beuken 2009:94).

Die moontlike konflik wat deur die "dorings en onkruid" veroorsaak kan word, sal deur Jahwe verwyder word, want daar is by Hom geen wraak teenoor die wingerd nie (Hibbard 2006:179).

5.2.1.2 Ideologiese konflik betreffende die Sionsteologie

Jesaja 27:2-6 moet teen die breë agtergrond van Jesaja 24-27 verstaan word, wat as die apokalips van die boek Jesaja bekend staan. Jesaja 27:2-6 kan net teen sy breë agtergrond verstaan word. Die boek Jesaja kan 'n stryd wees en veral om dit as 'n Christelike geskrif te verstaan (Childs 2004:1-324). Dus moet die ideologiese konflik betreffende die Sionsteologie teen die breë agtergrond van Jesaja 24-27 verstaan word (vgl. Otzen 1974:196-206; Sweeney 1988b:39-52).

Derhalwe is ideologiese verband die argument in Jesaja 24-27 teen die valse verstaan van die Sionsteologie. Hierdie valse Sionsteologie is op 'n manier met ideologie verbind. Die eintlike punt ter sprake is die onaantasbaarheid van Sion. Die volk het gedink hulle bly veilig in Jerusalem (Bright 1981:289-290). Die konsep van Sion is 'n sentrale fokuspunt in die Ou Testament, spesifiek in die profetiese boeke, veral in Jesaja. Sion word as 'n integrale deel van die volk se daaglikse lewe gesien (Jang 2005:173). Solank as wat Sion nog staan, het die volk gedink dat hulle geen probleme het nie. Jahwe is mos daar. Hulle dink Jahwe se seëninge is 'n aanvaarde, voldonge en gewaarborgde feit. Hy maak van Sion 'n simbool van bewaring en veiligheid (Weinfeld 1979:56). Dit is 'n verkeerde idee. Sion staan ook as die stad van chaos bekend (Biddle 1995:5-12). Solank as wat daar oortredings in die samelewing is, is die oordeel van Jahwe onvermydelik (vgl. Walker 2004:589-592; Groves 2005:1019-1025).

5.2.1.3 Die verband met hoop

In die breë verband van Jesaja 24-27 hoop Jesaja dat die volk en die wêreld deur Jahwe se oordeel reg en geregtigheid sal aanleer en daarvolgens lewe, sodat die volgende 'n werklikheid word: 27:6 In die dae sal Jakob wortel skiet, Israel sal bloei en uitbot, hulle sal die wêreld vol vrugte maak. Klaagliedere sal in blydschap verander. Verdroogde wingerde sal oorvloedige wyne produseer. In Jesaja 27:2-6 is die tema van die lied van die wingerd hoopvol, wat beteken dat Jahwe vir sy volk sal sorg neem.

Alleenlik met Jahwe se ingrype kan die nasionalistiese ideologie van Sion wat as onaantasbaar beskou word, oorkom word, sodat dit wat in 27:6 staan ook die nasies insluit (Hibbard 2006:91). Die hoop wat in 27:2-6 gegee word, kan alleenlik deur Jahwe bewerkstellig word en staan teenoor die ideologie daarvan dat Sion onaantasbaar is (Polaski 2001:289).

5.2.2 Die teologiese verband van Jesaja 27:2-6

5.2.2.1 Goddelike aspekte

Robbins se "sacred text" kan met die term "teologiese verband" vervang word. Onder die teologiese verband van die teks kom Jahwe se optrede en uitsprake na vore in terme van openbaring en dat Jahwe se betrokkenheid juis in hoofstuk 2 (intratekstuele verband van die teks) van die navorsing gestel word. Dit beteken verder dat "goddelike aspekte" ook met "goddelike openbaring" te make het. Dit is daarom belangrik dat hierdie vraagstukke vanuit 'n retoriese oogpunt en spesifiek vanuit 'n profetiese rede in oorweging geneem moet word. Wanneer Jahwe se aard en menslike beperking in oorweging geneem word, is dit moeilik om Jahwe se bedoeling of gedagte sonder sy selfonthulling te verstaan. Openbaring in die Bybel is Jahwe se selfonthulling (Tate 2006:321; vgl. Argall 2000:1123). Die wyse waarop Jahwe Homself onthul word deur sy "personal relationship with a people through speaking and acting" gemanifesteer (Patrick 1999:16).

5.2.2.1.1 Godheid

Volgens Robbins (1996b:120) word die term "Godheid" soos volg verduidelik: "God, or divine being, may exist either in the background or in a direct position of action and speech in a text. This is the realm of theology par excellence – the nature of God and God's action and revelation. Sometimes there is simply reference to God or a god in a text. Sometimes God speaks and acts like another character in the story."

In Jesaja 27:2-6 is die goddelike optrede met persoonlike voornaamwoorde en simboliese verbindings vervleg.

Tabel 5.1 – Beskrywing van die Goddelike (persoonlike voornaamwoorde en goddelike optrede)

Teks	Beskrywing	Rede	O/V	Metafoor
v. 3a	Ek, Jahwe , sal dit beskerm (אֲנִי יְהוָה נֹצְרֵה)	direk (1ste en 3de persone)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer
v. 3b	elke oomblik sal Ek dit water gee (לְרִגְעִים לְאִשְׁקֶנָה)	direk (1ste persoon)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer
v. 3d	Ek sal dit nag en dag bewaak (לְלֵילָה וְיוֹם אֶצְרְנָה)	direk (1ste persoon)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer
v. 4a	Daar is geen grimmigheid by My nie (חֲמָה אֵין לִי)	direk (1ste persoon)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer
v. 4b	Waar Ek doring (of) onkruid kry (מִי־יִתְּנֵי שְׁמִיר שִׁיחַ)	direk (1ste persoon)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer
v. 4c	sal Ek in oorlog daarop aanval (בְּמִלְחָמָה אֶפְשָׁעָה בָּהּ)	direk (1ste persoon)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer
v. 4d	Ek sal dit alles saam verbrand (אֶצִּיתְנָה יְחָד)	direk (1ste persoon)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer
v. 5a	Of hulle moet my beskutting aangryp (אִו יִחַזְקוּ בְּמַעוֹזִי)	direk (1ste persoon)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer
v. 5b	(Hulle moet) vrede met My maak (יַעֲשֶׂה שְׁלֹום לִי)	direk (1ste persoon)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer
v. 5c	(Hulle moet) vrede met My maak (יַעֲשֶׂה שְׁלֹום לִי)	direk (1ste persoon)	verlossing	Tuinier-Wingerdboer

Jesaja 27:2-6 is so gestruktureer ooreenkomstig Jahwe se direkte betrokkenheid in die lewe van die volk. Dit is net in v. 3 waar Jahwe in die 3de persoon aangedui word. Verder word Jahwe in die 1ste persoon aangedui. Dit dui daarop dat Jahwe die dominante figuur in die lied van die wingerd is. Die profeet dui Jahwe se direkte betrokkenheid by verlossing aan. Net die benaming "Jahwe" word in 27:2-6 vir God gebruik. Jahwe manifesteer in hierdie gedeelte Homself as die "Tuinier-Wingerdboer". Hy begin met die gedeelte: "Ek, Jahwe, sal dit beskerm". As die hoop onder spanning geplaas word en die land van die belofte al hoe_minder word, begin Jahwe met wie Hy is, begin Hy met die versekering van die verlossing dat die volk hulle hul nie oor die belofte van 'n land en van 'n nageslag hoef te bekommer nie. Hy is die Een wat die boosheid vernietig (27:1) en Hy is die Een wat met sy volk geduldig is (27:2-6) (Briley 2000:249; Smith 2007:257; vgl. Seitz 1993:200). Hy is die Een wat die wingerd versorg en die wingerde snoei (Oswalt 1998:560; Smith 2007:457). Hy is ook die Een wat as die Groot Versoener optree (27:5) (Sweeney 1988a:54).

Jahwe is die uitsluitlike Bewerker van die verlossing. Dit is duidelik dat die oordeel afwesig is. Jahwe se liefde word oorweldigend uitgedruk. Dit is merkwaardig dat Jahwe se verbondsliefde en verlossing uitgedruk word deurdat die persoonlike voornaamwoorde 10 keer gebruik word.

Daar moet kennis geneem word dat die stad Jerusalem/Sion 'n wingerd geword het waar Jahwe se beskerming en verlossing oorvloediger geword het. Vanuit 'n retoriese oogpunt word Jahwe se volk nie beskerm en gered deur die stad se mure en magtige krag nie, maar deur Jahwe se krag en liefde, soos 'n wingerd wat volledig van die tuinier-wingerdboer se beskerming en ondersteuning afhanklik is. Jahwe is diep in hulle lewens betrokke en hulle word deur sy verbintenis in hulle lewe beïnvloed. Jahwe se verbondsliefde en verlossing kan duidelik in Jahwe se skepping van die wingerd gesien word, voor Jahwe se oordeel oor sy volk soos gesimboliseer in die tweede lied van die wingerd, naamlik Jesaja 5:1-7, in die eskatologiese of apokaliptiese tyd (vgl. Fretheim 2005:2).

5.2.2.1.2 *Heilige persoon*

Die term "heilige persoon" verduidelik Robbins (1996b:121) soos volg: "Regularly a sacred text features one or more people who have a special relation to God or to divine powers. In the New Testament texts, the holy person par excellence is Jesus the Christ...But there are other holy persons in the New Testament texts as well. Priests, Pharisees, Sadducees, and scribes have a status that associates them with holy things or holy ways." Soos Robbins tereg aandui, Jesus in die Nuwe Testament is die heilige persoon by uitnemendheid.

Dit kan aangeneem word dat Jahwe in die Ou Testament nie net heilig is nie, maar ook in 'n simboliese wyse, seker ook in sy optrede. Een van die belangrikste teologiese temas in die boek Jesaja is die beeld van Jahwe as heilig (Rendtorff 2005:632-634). Een van die sentrale temas in Jesaja is dat Jahwe genoem word "die Heilige van Israel (קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל)": 1:4; 5:16, 19, 24; 6:3; 10:17, 20; 12:6; 17:7; 29:19, 23; 30:11-12, 15; 31:1; 37:23; 40:25; 41:14; 16, 20; 43:3, 14, 15; 45:11; 47:4; 48:17; 49:7; 55:5; 60:2, 14; 63:10-11. Dit word alleenlik vir dinge wat 'n noue verhouding het met Jahwe gebruik, dinge soos woonplek, die stad, howe, die huis, mense, die weg of 'n spesiale dag (4:3; 35:8; 56:7; 57:13; 58:13; 62:9, 12; 63:15, 18; 64:9-10; 65:11; 66:20) (Roberts 1982:131).

Jahwe se verlossing kan alleenlik deur sy heiligheid verstaan word. Die boosheid en die afgodery van die bewoners van die aarde kan nie sy heiligheid weerstaan nie. Sy verlossing soos hierbo in die tabel straal vanuit die etos van sy heiligheid. Selfs Jakob wat wortel skiet en Israel wat bloei en uitbot staan onder Jahwe se oordeel sover dit ongeregtigheid betref. Dit wys daarop Jahwe is besig om die wêreld deur sy verlossing in sy heiligheid te reinig (Janzen 1994:160). Daar word van Jahwe verwag om geregtigheid, vrede en verlossing te herstel en dat sy heiligheid in die persoonlikheid van Jahwe, veral in 27:4, lê. Dit is die kentering van die hele lied, veral in die lig van vers 3 gesien. Daar is geen grimmigheid of wraak nie; daar is ook geen morbiedheid teenoor die wingerd nie. Die wingerd sal nie vernietig word nie. Jahwe is hier in die eerste persoon aan die woord. Dit is nie die profeet wat sing nie; in sy heiligheid is dit Jahwe wat self van sy toewyding tot die wingerd

sing, nogal op die vooraand van die ballingskap. Die grimmigheid/wraak verskuif na die doring en onkruid wat die wingerd wil oorneem. Dan is dit asof Jahwe se grimmigheid/wraak in vers 5 in versoening oorgaan. Wil dit sê dat in sy heiligheid Jahwe se optrede van geregtigheid, vrede en verlossing met versoening gepaardgaan en dat dit ook die vyand (doring en onkruid) insluit. Dit is moontlik, want dit sluit aan by vers 6c: "hulle sal die wêreld vol vrugte maak". Dit is die rede vir blydskap en hoop omrede Jahwe se heilige liefde en soewereiniteit vir sy wingerd sorg. Dit is om hoop te gee ten spyte van die omstandighede. Die hoop is gebaseer op die openbaring van Jahwe (Smith 2007:459-461).

Waarom doen Jahwe al hierdie dinge? Waarom doen Hy soveel moeite? Omrede sy doel waarom Hy alles onderneem, naamlik dat sy heiligheid aan die wêreld bekend moet word. Dit is waarom die karakter van sy volk van deurslaggewende belang moet wees: Jahwe se ware heiligheid moet deur sy volk gesien word, hulle moet sy heilige reg en geregtigheid reflekteer (Oswalt 1998:560). Wat die volk sal wees, sal wees soos Jahwe Hom openbaar, dat Hy heilig is (Shepherd 2009:36).

5.2.2.1.3 Geestelike wesens

Robbins (1996b:123) beskrywe 'n geestelike wese soos volg: "Sacred texts often feature special divine or evil beings who have the nature of a spirit rather than a fully human being."

Daar word nie melding van "geestelike wesens" in Jesaja 27:2-6 gemaak nie.

5.2.2.2 Die verhouding tussen die godheid en die mens

Daar is 'n interaksie tussen Jahwe se handeling en die impak wat dit op die mens het. Hiervoor sal die konsepte van religieuse geskiedenis en menslike bevryding ondersoek word.

5.2.2.2.1 *Religieuse geskiedenis*

Die term "religieuse geskiedenis" verduidelik Robbins (1996b:123) soos volg: "Many sacred texts presuppose that divine powers direct historical processes and events toward certain results. In the New Testament, this is the realm of eschatology and apocalyptic, or salvation history. From the perspective of eschatology, history moves toward the time of "last things." From the perspective of apocalyptic, certain seers see revelations from heaven as the end-time approaches, making events and procedures of the end-time known before they occur. From the perspective of salvation history, God's plan for human works itself out through a complicated but ever-ongoing process that moves slowly toward God's goals."

Soos Robbins tereg aandui, is religieuse geskiedenis met eskatologie en die apokaliptiese verskynsel verbind. Jesaja 27:2-6 vorm deel van die groter geheel van Jesaja 24-27 waarna verwys word as die "apokalips van Jesaja", want daar is sekere kenmerke wat soortgelyk is aan apokaliptiese literatuur (vgl. Fohrer 1968:369-370; Otzen 1974:196; Millar 1976:1; Johnson 1988:11). Apokaliptiek is die voortsetting van die profetiese beweging en spesifiek tot die toekoms van hoop van die profete (Rowland 2006:191). In Jesaja 27:2-6 druk die religieuse geskiedenis Jahwe se soeweriniteit as Tuinier-Wingerdboer vanuit 'n apokaliptiese perspektief uit. Die religieuse geskiedenis druk die somberheid van die verhouding tussen Jahwe en sy volk uit, veral gesien vanuit 27:1. Die uitsonderlike verhouding moet teen die agtergrond van Jahwe as Tuinier-Wingerdboer, sy heilige versorging van die wingerd gesien word.

5.2.2.2.2 *Menslike bevryding*

"Menslike bevryding" word deur Robbins (1996b:125-126) soos volg beskryf: "Another dimension of sacred texture is the transmission of benefit from the divine to humans as a result of events, rituals, or practices. As a result of things that happen or could happen if people do them, divine powers will transform lives and take them into a higher level of existence. Perhaps the result will be the changing of the mortal nature of humans – namely, a state of existence that leads to death – into

an immortal nature, a state where they no longer die. Or perhaps a burden of impurity or guilt is removed in such a manner that a person is liberated from powers or practices that are deliberating and destructive."

Jahwe se verlossing word deur die herstel van die volk ervaar. Dit was nooit Jahwe se bedoeling om sy volk te elimineer nie, maar om eerder hulle deur die reiniging van sy oordeel te verlos. Daarom is verlossing sy finale optrede:

27:6 In die dae sal Jakob wortel skiet, Israel sal bloei en uitbot, hulle sal die wêreld vol vrugte maak (הַבְּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב וְיִצְיָן וּפְרָחַ יִשְׂרָאֵל וּמְלֵאָוּ פְּנֵי-תֵבֶל (תְּנוּבָה):

5.2.2.3 Menslike aspekte

Menslike aspekte het hoofsaaklik met menslike aktiwiteite te make, tewete menslike toegewydheid, godsdienstige gemeenskap en etiek.

5.2.2.3.1 *Menslike toegewydheid*

Robbins (1996b:126) beskrywe "menslike toegewydheid" soos volg: "The other side of what God and holy persons do for humans is human commitment to divine ways. The sacred texture of a text, therefore, regularly includes a portrayal of humans who are faithful followers and supporters of people who play a special role in revealing the ways of God to humans. In Christian texts, this special form of human commitment is usually called discipleship. In other contexts, it may have other names. In all cases, however, the issue is the response of humans at the level of their practices."

Na aanleiding van Robbins se definisie kan individue vir of teen Jahwe besluit. Maar die volk se hoop en verlossing lê in Jahwe. Die menslike toegewydheid is eintlik 'n praktiese saak. Die profeet se emosies en getrouheid word gedemonstreer deur die volgende woorde en die volk word aangemoedig om dieselfde te doen:

27:5 Of hulle moet my beskutting aangryp, vrede met My maak, vrede met My maak.

או יחזק במעוֹזי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה-לִּי:

5.2.2.3.2 *Godsdienstige gemeenskap*

"Godsdienstige gemeenskap" word deur Robbins (1996b:127) soos volg beskrywe: "Another aspect of the sacred texture of a text is the formation and nurturing of religious community. In other words, human commitment regularly is not simply an individual matter but a matter of participating with other people in activities that nurture and fulfil commitment to divine ways."

In die gemeenskap van Jesaja 27:2-6 word die regverdige gevind. Die godsdienstige gemeenskap word aangemoedig om Jahwe se beskutting aan te gryp en om met Hom vrede te maak. Dit sal vir die godsdienstige gemeenskap uitloop op die volgende:

27:6 In die dae sal Jakob wortel skiet, Israel sal bloei en uitbot, hulle sal die wêreld vol vrugte maak (הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָן וּפְרָח יִשְׂרָאֵל וּמְלֵאָו פְּנֵי-תֵבֶל (תְּנוּבָה:

5.2.2.3.3 *Etiek*

Robbins (1996b:129) beskrywe "etiek" as die verantwoordelikheid en toegewydheid van die menslike wesens tot Jahwe. Dit is 'n kombinasie van teologiese en morele vraagstukke: "Ethics concerns the responsibility of humans to think and act in special ways in both ordinary and extraordinary circumstances. When addressed in the context of religious commitment, the special ways of thinking and acting are motivated by commitment to God. Usually, ethicists work

in some way with ethical principle, though some consider ethical guidelines, rules, or principles to be so intrinsic to situations that they cannot be adequately stated."

Indien die menslike bevryding uitloop dat dit die hele wêreld insluit en die voldoening van waarvoor die wingerd daar is, die uitsluitlike goddelike funksie van die wingerd (27:6) en dat menslike toewyding op vrede en versoening uitloop, wat is die etiek van hoop? Lê die etiek van hoop nie in die volgende nie:

27:5 Of hulle moet my beskutting aangryp, vrede met My maak, vrede met My maak.

או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה-לי

27:6 In die dae sal Jakob wortel skiet, Israel sal bloei en uitbot, hulle sal die wêreld vol vrugte maak (הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב וַיֵּצֵא וּפְרָח יִשְׂרָאֵל וּמְלֵאָו פְּנֵי-תְבֵלָה (תְּנוּבָה:)

Die etiek van hoop lê in die reg en geregtigheid van Jahwe. Dit lê in die openbaring van Jahwe. Die optrede/etiek van die volk moet die karakter van Jahwe weerspieël. Indien 27:5-6 die verlanse van Jahwe is, dan word veronderstel dit dat die vrugte niks anders as dié van reg en geregtigheid sal wees nie.

5.2.2.4 Die verband met hoop

Jesaja 27:2-6 is teologies gesproke 'n lied van hoop. Die hoop wat uitgespreek word, is dat Jahwe die enigste karakter is wat die toekoms van sy wingerd sal bepaal. So, die toekoms van die volk het 'n dimensie van hoop opsigself. Daarmee sal Jahwe vir sy wingerd nougeset sorg neem. Die volk kan van die toegewydheid van Jahwe aan hulle seker wees. Dorings en onkruid sal nie naby die wingerd kom nie. Dorings en onkruid verteenwoordig enige een wat Jahwe se werk onder sy volk wil dwarsboom. Jahwe is ook nie toornig teenoor sy volk nie. So veel so dat Hy selfs met die vyande van sy volk vrede sal maak. Die vrugbaarheid van die land is die onderwerp en verwys na die mense wat van orals na Jerusalem sal kom. Die

bedoeling van die lied is om hoop vir die toekoms te voorsien ten spyte dat die ballingskap op hande is. Die hoop is gebaseer op Jahwe se soewereine sorg en nie op wie die volk is nie (Smith 2007:457-461).

Die hoop waarvan bostaande paragraaf praat, sal die diepste vrese en die volk se teologiese denke en globale bewustheid geheel en al reformeer. Jahwe sal nooit sy volk in die steek laat nie. Jahwe is die getroue Tuinier-Wingerdboer. Alhoewel die volk van Jahwe 'n totale politieke en godsdienstige ineenstorting gely het, kan hulle nie hoop op die voortgaan of die hervatting van die geskiedenis nie, maar kan hulle alleenlik op 'n nuwe begin hoop; kan hulle alleenlik op 'n nuwe wêreld hoop. Die hoop is gemik op die dag wanneer Jahwe se soewereiniteit oor alle mense gevestig sal word (Knierim 1995:250; Mangano 2005:456; Dempsey 2010:45-50).

5.3 Die ideologiese – en teologiese verband van Jesaja 40:27-31

5.3.1 Die ideologiese verband van Jesaja 40:27-31

Die ideologiese verband van Jesaja 27:2-6 word weerspieël deur die volk se omstandighede in ballingskap onder vreemde heerskappy. Jesaja 40:27 blyk 'n sleutelvers te wees van hoe om die ideologiese verband van die teks te verstaan (Beuken 1979:56). Die volk se gebrek aan vertroue in Jahwe se getrouheid openbaar die volk se omstandighede op ideologiese gebied. Die volk se leierskap is in ballingskap weggevoer. Die volk se situasie was pynlik (Lund 2007:26). Die tempel is verwoes en die mure van Jerusalem is verval. Die volk is in 'n krisis, daarom die vraag in vers 27. Dit weerspieël die verhouding tussen die volk, wat ly, en Jahwe (Westermann 1978:16; Graffy 1984:6-15).

Indien die volk die vraag vra: "verborge is my weg vir Jahwe en my reg gaan by my God verby?", beteken dit hulle het die reg versaak? Wat behels die reg wat hulle versaak het? Die feit dat hulle in ballingskap is laat hulle die vraag vra. Die omstandighede van die ballingskap noep die volk daartoe om die reg in eie hande te neem. Dit blyk dat hulle misluk het. Dit weerspieël die gemoedstoestand van die volk. Indien hulle die reg in eie hande neem, kom dit neer op wetsverbreking, bloedvergieting en gekerm by die volk. Dit blyk die volk ervaar spanning in hul

verhouding met Jahwe. Hulle het 'n probleem met Jahwe en hulle blameer Hom vir die krisis waarin hulle hul bevind.

Verder is die land verwoes. Die tempel is vernietig, die koning is vermoor en hulle hoop is geheel en al verpletter. Die volk het gedink dat die omstandighede van die ballingskap die einde van Jahwe se geskiedenis met sy volk is (Le Roux 2009:24-26). Volgens Mein (2006:1) was dit te wyte aan die volk se eie morele nalatigheid. Die vraag in vers 27 lê juis daarin dat die volk besorgd was dat daar geen verligting van die huidige en spesifieke wantoestande is nie. Die volk is hardkoppig en doen net wat hulle verlang. Daarom praat hulle van "my weg" en "my reg". Hulle wil hê dat Jahwe moet optree soos wat hulle wil hê Hy moet optree. Het die gode van Babel hulle beter as Jahwe behandel? Daarom die vraag in vers 27. Die ballinge lewe in die verlede en hou nie die hede en die toekoms in gedagte nie.

Die volk gaan van die standpunt uit dat Jahwe hulle reg op die beloftes wat Hy aan hulle voorvaders gemaak het, geïgnoreer het, wat nie waar is nie (Whybray 1975:58). In die gebruikmaking van die benaming "Jakob" word die volk herinner waarvandaan hulle kom. Hulle kom van iemand wat gemeen was, wat selfsugtig en 'n veragtelike persoon en weersprekend vals was. Die volk dra Jakob se gene in hulle, selfs tot in die ballingskap (Muilenberg 1956:444; Knight 1984:24-25; vgl. Grogan 1988:246).

Ideologies gesproke is die reg waarvan die volk praat nie die reg van Jesaja 5:7 nie. Dit is hoekom hulle dink hulle reg en weg by Jahwe verby gegaan het. Die weg waarvan hulle gepraat het, was dat hulle gedink het hulle tree reg op 'n Algehele ineenstorting van die reg het ingetree. Dit het vir die volk nederlaag, lyding, verlies en die ongekende krisis van die ballingskap meegebring (Mein 2006:1; Carr 2010:166).

5.3.1.1 Die verband met hoop

Jahwe is die regverdige Een, die Een wat die krag het vir die lewe in ballingskap. Die volk besit nie daardie vermoë nie. Indien die volk hulle hoop op Jahwe vestig, sal hulle leer wat geloof is en wat reg en geregtigheid werklik beteken. In die pyn

en lyding van die ballingskap sal die volk ook 'n nuwe roeping vind en wat dit is om jousef te verneder voor Jahwe en dat die krag van Jahwe net kan werk in 'n nuwe situasie van hoop op Jahwe. Die volk besit nie die reg en geregtigheid in so 'n situasie nie; net Jahwe. Daar is nie plek vir valse reg en geregtigheid nie (Brueggemann 1987:33-41). Hulle valse ideologie van hul eie reg en eie weg is 'n aanduiding dat hulle hul pyn en lyding wil omhels sonder dat dit hulle aanleiding moet gee om hulle hoop op Jahwe te vestig (Smith 2009:68). Die profeet se ideologie lê juis daarin dat die hoop in Jahwe die herstel kan bring (Knight 2006:310).

5.3.2 Die teologiese verband van Jesaja 40:27-31

5.3.2.1 Goddelike aspekte

5.3.2.1.1 Godheid

Tabel 5.2 – Beskrywing van die Goddelike (persoonlike voornaamwoorde en goddelike optrede)

Teks	Beskrywing	Rede	O/V	Metafoor
v. 27b	verborge is my weg vir Jahwe (נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי (מִיְהוָה)	direk (3de persoon)	verlossing	Skepper
v. 27c	en my reg gaan by my God verby (מֵאַלְהֵי (מִשְׁפָּטַי יַעֲבֹר	direk (3de persoon)	verlossing	Regter
v. 28c	Jahwe is 'n ewige God (אֱלֹהֵי עוֹלָם יְהוָה)	indirek [3de persoon (x2)]	verlossing	Skepper
v. 28d	Skepper van die eindes van die aarde (בּוֹרֵא (קִצְוֹת הָאָרֶץ	indirek (3de persoon)	verlossing	Skepper
v. 28e	Hy word nie moeg of mat nie (לֹא יִיגַע וְלֹא יִיגַע)	indirek (3de persoon)	verlossing	Skepper
v. 28f	daar is geen deurgroding van sy verstand nie (אֵין חִקְרָ לְתַבּוּנָתוֹ)	indirek (3de persoon)	verlossing	Skepper
v. 29a	Hy gee vir die vermoeide krag (נָתַן לְיָגַע)	indirek (3de persoon)	verlossing	Skepper

		peroon)		
v. 29b	en (Hy) vermeerder volle krag vir die wat geen krag het nie (בְּחַ וְלֹאִין אֲזַיִן אֲזַמְּחָה יְרַבָּה)	indirek (3de persoon)	verlossing	Skepper
v. 31a	maar die wat op Jahwe wag, kry nuwe krag (קֹזֵן יְהוָה יִחְלִיפוּ כֹחַ)	indirek (3de persoon)	verlossing	Skepper

Bostaande tabel beskrywe die leidende rol, by monde van die profeet, wat Jahwe in Jesaja 40:27-31 speel. Die rol wat Hy speel, is nie net 'n leidende rol nie; dit is ook 'n allesinsluitende en allesomvattende rol. Dit beteken dat sonder Jahwe is die volk tot die ashoop gedoem. בָּרָא ("om te skep") is 'n sleutel van hoe die Godheid in Jesaja 40:27-31 verstaan moet word. Dit is 'n werkwoord waar Jahwe alleen die subjek van is (Holloday 1971:47). Nie 'n mensekind, nog minder 'n engel uit die hemel of enige ander skepsel is die subjek daarvan nie. Dit beskrywe die andersheid van die verhouding tussen Jahwe aan die een kant en die gemeenskap in ballingskap aan die ander kant. Jahwe en die gemeenskap in ballingskap is met respek gesê, nie uit een klip gekap nie. Jahwe se enigheid en uniekheid is wat Hom anders maak.

Dit is verder interessant om daarop te let hoe die woorde "Jahwe" (יְהוָה) en "God" (אֱלֹהִים) gebruik word in 40:27-31. Dit begin en eindig met "Jahwe". אֱלֹהִים word saam met יְהוָה in v. 27 en v. 28 gebruik. Dit word teen die agtergrond van die ballingskap gebruik. Die volk is as't ware diep weggebêre in die ballingskap. Dit is asof hulle nie daaruit kan kom nie. Hulle is vasgevang in die omstandighede van die ballingskap. Nou kom hulle met die bewering of dit kan byna gesê word, die verskoning in v. 27: " verborge is my weg vir Jahwe" en " en my reg gaan by my God verby". Die bewering is 'n aanval op die sterkte, wysheid, integriteit, waardigheid en soewereiniteit van Jahwe. Die versekering word gegee in v. 28: " Jahwe is 'n ewige God". Dit kan net gesê word as die somberheid van 27:1 gesnap word, naamlik: "In dié dag sal Jahwe met sy hande en groot en sterk swaard besoeking doen oor die Leviatan, die vinnige slang, en oor die Leviatan, die kronkelende slang; en Hy sal die draak doodmaak wat in die groot water is". Jahwe

moet eers die somberheid in Jesaja 27:2-6 wegneem voordat die volk kan verstaan wie Jahwe in Jesaja 40:27-31 is (Lund 2007:122-124).

Verder interessant is die gebruik van "Jahwe" en "God" in v. 28: "Hy word nie moeg of mat nie". Tog volgens Genesis 2:2 het Hy op die sewende dag gerus: וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. Hoe moet die beeld van Jahwe verstaan word? Dit moet verstaan word dat Hy die Skepper is. Hy alleen is daartoe in staat dat sy volk weer kan loop. Net Hy kan vir hulle 'n toekoms gee met 'n hernude reis langs tydelik onbekende weë. Een van die onbekende weë is dié van die ballingskap (Lund 2007:122-124). Daar is nie 'n alternatief vir die Skepper en Verlosser nie. Hy is die volk se Bron, die enigste Bron van sterkte. Hy alleen is die Bevryder (Brueggeman 1998b:27; Oswalt 1998:125). Wanneer die volk sien hoe Jahwe Hom openbaar dan sal hulle die ballingskap in perspektief sien (Wiersbe 2002:50).

Die les wat hieruit geleer word, is dat die volk se kragteloosheid, hulpeloosheid en wanhoop omgeskakel word tot openheid, tot die krag, die krag van Jahwe wat alleen kan bevry (Hanson 1995:31). 'n Verdere les wat hieruit geleer word, is dat daar geen nasie of volksgroepe op aarde is wat buite sy kennis en beheer is nie. Hy is nie 'n plaaslike goddelike wese wat beperkte beheer oor 'n klein gebied of 'n klein gedeelte van die natuur het nie. Sy skeppende krag en beheer strek selfs verder as die beperkthede van beskawings en die onbeperkte uitgestrektheid van die hemele. Jahwe se krag wat die sake van die duisende van die sterre in die hemele en die van die miljoene mense op aarde administreer, kan nooit afgematheid of moegheid van dit waarmee Hy besig is, bring nie. Hy raak nie vermoeid as Hy met 'n groot taak besig is nie. Niks is te moeilik vir Hom nie. Daarom is Jahwe se wysheid onbeperk en onpeilbaar. Hy kan doen wat Hy graag wil en op sy eie tyd wil doen. Geen onbeheerbare omstandighede ontsnap sy verstand nie. Hy hou elke sekonde tred met wat om Hom aangaan. Geen waarskynlike vertraging beteken egter 'n bewustheid of 'n gebrek aan sy vermoëns nie. Alhoewel Hy die Skepper is, is Hy nie deel van die skepping nie. Dit bewys maar net Jahwe se betrokkenheid in elke tydperiode, in elke ruimte van die heelal, elke besonderheid van die lewe en sy algehele verstaan van wat gedoen is, van wat gedoen word en wat nog in die

hemele en op aarde sal gebeur. Geen saak van onreg en ongeregtheid sal verby Hom gaan nie (Oswalt 1998:73; Smith 2009:121).

Bostaande en die versekering wat in vers 28 gegee word, verifieer of is die basis dat Jahwe sy volk nie in die moeilike omstandighede van die ballingskap vergeet het nie. Hy het en sal sy beloftes vervul en sal sy volk se krag herstel, sal dié wat vermoeid en afgemat is, krag gee, as hulle op Hom hoop (Smith 2009:83; Uhlig 2009:163). Indien die volk op iemand anders as Jahwe hoop, dan sal hulle hul in die see van chaos bevind (Hanson 1995:31).

5.3.2.1.2 *Heilige Persone*

In Jesaja 40:27-31 is daar nie sprake van heilige persone anders as Jahwe nie. Die wyse waarop Jahwe sy heiligheid demonstreer, is die wyse waarop Hy Homself aan die volk in ballingskap bekendstel. Die profeet het immers geen ander keuse as om die vraag aan die volk te vra nie:

- v. 28a Weet jy (dan) nie
- v. 28b of het jy nie gehoor nie?

Die volk behoort dit te geweet het. Hulle het vergeet daarom die bewering:

- v. 27b "verborge is my weg vir Jahwe
- v. 27c en my reg gaan by my God verby."

Die volk het vergeet hoe Jahwe Hom openbaar. Anders sou hulle nie die bewering in vers 27 gemaak het nie. Hulle het vergeet:

- v. 28c Jahwe is 'n ewige God,
- v. 28d Skepper van die eindes van die aarde.
- v. 28e Hy word nie moeg of mat nie,
- v. 28f daar is geen deurgronding van sy verstand nie.

Die volk het vergeet:

- v. 29a Hy gee vir die vermoeide krag,
- v. 29b en vermeerder volle krag vir die wat geen krag het nie.

Die volk het ook vergeet:

- v. 31a (dat) die wat op die Jahwe hoop, kry nuwe krag.

Die sleutelmotief in 40:27-31 is dié van "om te dra". Om dit te illustreer word die woord "Skepper gebruik" (v. 28d). Die volk moet nie dink dat die vernietiging van die tempel, die val van Jerusalem, beteken "verborge is my weg vir Jahwe en my reg gaan by my God verby" nie (Goldingay 2006:111). Die volk moet nie dink dat die heiligheid van Jahwe verdwyn het as die tempel vernietig is, as die mure van Jerusalem verval is nie. Die heiligheid van Jahwe is nie afhanklik, is nie vasgevang in geboue, die mure van Jerusalem of enige iets anders of iemand nie. Sonder die tempel, sonder Jerusalem en nou hier in ballingskap, het die volk gedink dat hulle nie meer 'n lewe van hul eie het nie. Hulle het vergeet dat Jahwe nie 'n plaaslike God is nie. In sy heiligheid gee en onderhou Jahwe die lewe van mense wat geen innerlike krag het van lewe van hul eie nie. Hy doen dit selfs in die lewe van die ballingskap (Brueggemann 1998b:27). Indien Jahwe die Skepper is, is Hy daarom ook Herder, Trooster en Handhawer van die lewe, reg en geregtigheid (House 1998:287).

5.3.2.1.3 *Geestelike wesens*

In Jesaja 40:27-31 word nie duidelik melding gemaak van geestelike wesens nie. Dit kan moontlik geïmpliseer word as die inspirasie van alles wat verkeerd geloop het (deur bese wesens) en word moontlik met die volgende woorde aangedui:

- v. 27b "verborge is my weg vir Jahwe
- v. 27c en my reg gaan by my God verby."

5.3.2.2 Die verhouding tussen die godheid en die mens

5.3.2.2.1 *Religieuse geskiedenis*

Hier het die religieuse geskiedenis met heilsgeskiedenis te make. Die feit dat Jahwe die krag gee, behoort vir die ballinge goeie nuus te wees (Watts 1987:vii). Jahwe is duidelik met sy volk op pad en sal hulle nie faal nie (Westermann 1969:43; Oswalt 1998:54; Blenkinsopp 2002:185-186). Jahwe het die krag sodat Hy hulle nie sal faal nie en wonderwerke sal bewerkstellig. Die wonderwerke is:

- v. 31b hulle vaar op met vlerke soos arende;
- v. 31c hulle hardloop en word nie mat nie,
- v. 31d hulle loop en word nie moeg nie.

Die volk moet nie dink dat die ballingskap nou die einde is, soos die vraag in vers 27 impliseer, van Jahwe se doelwitte met sy volk nie. Ten spyte van hulle eie morele nalatigheid sal daar herstel kom (Robbins 1996b:73). Hulle kan uitsien na 'n beter toekoms en 'n beter samelewing (Robbins 1996b:87).

Jahwe se religieuse geskiedenis met sy volk wys dat Hy hulle deur sy krag van die begin af gedra het. Hulle is nou in ballingskap en word nog steeds gedra en ondersteun (Watts 1987:166-167). Die volk moet verby die ballingskap na Jahwe kyk en op Hom hoop. Die volk het nie rekening gehou met die feit dat Jahwe nie net die God van die verlede is nie, maar ook van die hede en die toekoms (Westermann 1969:180-181; Oswalt 1998:226-230). Die volk gaan van die veronderstellings uit wanneer hulle vanuit die ballingskap terugkeer dat dit Kores is wat die terugkeer moontlik gemaak het (sien Jesaja 45). Daarom word hy as 'n soort Messiaanse figuur gesien. Die volk vergeet blykbaar wie Jahwe is; dat Jahwe nie net hulle God is nie; dat Hy die Skepper van hemel en aarde is; dat Hy 'n plaaslike God is nie; dat alles en almal aan Hom behoort. Jahwe is die eintlike Inisierder van Kores se besluit om die volk na hul land te laat terugkeer. Die volk is nie al nasie wat die Here kan gebruik om sy wil te laat geskied en te volbring nie. Dit is hoekom Hy andere soos Kores kan en sal gebruik om sy wil te laat geskied en reg en geregtigheid te vestig.

5.3.2.2.2 *Menslike bevryding*

Menslike bevryding word deur Jahwe se kreatiewe, allesinsluitende en allesomvattende krag bewerkstellig. Dit is vreemd dat die volk al so lank met Jahwe aankom, dan kom hulle nog met die bewering: "verborge is my weg vir Jahwe en my reg gaan by my God verby." Die menslike bevryding lê in die volgende woorde:

- v. 31a maar die wat op Jahwe hoop, kry nuwe krag;
- v. 31b hulle vaar op met vlerke soos arende;
- v. 31c hulle hardloop en word nie mat nie,
- v. 31d hulle loop en word nie moeg nie.

Wanneer menslike bevryding ter sprake kom in terme van die verhouding tussen die Godheid en die mens speel die verbond 'n belangrike rol. Dit definieer die verhouding tussen die Godheid en die mens. Die volk het gedink dat bevryding en beskerming vanselfsprekend is. In terme van die Sionsteologie is Jahwe se beskerming onvoorwaardelik. Nou is die volk in ballingskap. Nou moet die volk uitvind dat die verbond voorwaardelik is; dat die volk Jahwe se beskerming nie as vanselfsprekend kan aanvaar nie.

5.3.2.3 Die menslike aspekte

5.3.2.3.1 *Menslike toegewydheid*

Na aanleiding van Robbins se definisie kan individue vir of teen Jahwe besluit. Maar die volk se hoop en verlossing lê in Jahwe se openbaring. Die menslike toegewydheid is eintlik 'n praktiese saak. Indien hulle hul hoop op Jahwe plaas, sal hulle juis nuwe krag kry en hulle toegewydheid aan Jahwe word juis deur die volgende woorde geïllustreer:

- v. 31b hulle vaar op met vlerke soos arende;
- v. 31c hulle hardloop en word nie mat nie,

v. 31d hulle loop en word nie moeg nie.

Dit staan teenoor die bewering wat in vers 27 gemaak word:

v. 27b "verborge is my weg vir Jahwe

v. 27c en my reg gaan by my God verby."

5.3.2.3.2 *Godsdienstige gemeenskap*

Die sentrum van kreatiwiteit van die Joodse lewe het vanaf Jerusalem na Babilon verskuif. (Clifford 1992:493-494). Die vernietiging van die tempel en Jerusalem is 'n goeie aanduiding van hoe die godsdienstige gemeenskap in ballingskap hulle geestelike lewe beleef het. Die vraag in vers 27 weerspieël die volk se gebrekkige geloof. Dit druk 'n houding van wanhoop, ongeloof en twyfel uit voordat die verlossing deur die Skepper kom. Hulle sê as't ware dat Jahwe hulle vergeet en verlaat het (Prinsloo 1987:100). Die verlossende optrede van Jahwe sê wie Hy is. Die volk van Jahwe word van sy onuitputlike voorsienigheid verseker. Hulle wat vermoeid en geen krag het nie, mag onvoorwaardelik op Hom vertrou (Westermann 1969:221). Diegene in die godsdienstige gemeenskap wat hulle hoop aktief op die teenwoordigheid van Jahwe plaas, sal nie te gronde gaan nie. Jahwe se kreatiewe krag sal hiervoor sorg (Childs 2001:311).

5.3.2.3.3 *Etiek*

Die "weg" en "reg" waarvan die volk in vers 27 praat, demonstreer 'n gebrek aan etiek op morele gebied. Die *מִשְׁפָּח* wat hulle dink hulle opgelewer het, was feitlik die teenoorgestelde, naamlik *מִשְׁפָּח*. Dit openbaar 'n swak geloof en die dwaasheid van hul ontrouheid (Motyer 1999:250; vgl. Childs 2001:72). Indien die volk die bewering in vers 27 maak: "verborge is my weg vir Jahwe en my reg gaan by my God verby", wat is nou die etiek van hoop? Die aandrang op reg en geregtigheid in Jesaja II en die moontlikhede van die uitvoering daarvan het verander, omdat die omstandighede van die volk verander het. Die omstandighede is die omstandighede van die ballingskap. Die volk is gevangenes en vir watter soort van reg en

geregtigheid kan hulle nou hoop? Die koning wat die waarborger van die reg is, is onder huisarres. Vir die volk in ballingskap was sosiale reg en geregtigheid afwesig. Wie sal nou namens hulle die reg en geregtigheid uitvoer, dit handhaaf? Wie sal dit namens hulle in ballingskap doen? Toe die tempel vernietig is, Sion verwoes is, is die beskerming van Jahwe daarmee tot niet. Die profeet wil die volk oortuig dat Jahwe nie kragteloos is om hulle te bevry nie. Hy kan dit selfs in die ballingskap ook doen. Hy is nie afhanklik van 'n tempel nie. Hy is soewerein. Die volk moet onthou dat die reg (en geregtigheid) wat hulle gedink het hulle s'n is, is eintlik Jahwe s'n. Die bevryding is sy bevryding. Hy sal reg en geregtigheid laat geskied al moet Hy iemand soos Kores gebruik. Hy is die eintlike en finale Arbitrêr van reg en geregtigheid. Hy is die volk se Beskermheer en Bron van reg en geregtigheid. Hy is die Ambassadeur daarvan. Hy het dit sy eie gemaak. In sy praktyk van reg en geregtigheid wys Hy Homself as heilig. Dit (reg en geregtigheid) openbaar sy heiligheid. Onreg en ongeregtigheid bestry sy heiligheid (Leclerc 2001:162-178). Die etiek van hoop lê daarin dat die volk Jahwe se reg en geregtigheid in hul optrede, die besluite wat hul neem en die keuses wat hul maak, moet weerspieël. Om op Jahwe te hoop is geen verskoning vir passiwiteit nie (Korpel 1999:98).

5.3.2.4 Die verband met hoop

Die hoop lê daarin dat Jahwe hulle in Jesaja 40:27-31 wil troos deur vir hulle te sê Hy is getrou en sy Woord hou vir ewig (Shepherd 2009:37), hoe Hy Hom openbaar het in die verlede, ook nou in die hede, die hede van die ballingskap. Hy is anders as die gode van Babel. Sy optrede korrespondeer met hoe Hy Hom openbaar (Skepper, Bevryder, die Heilige Een, Koning). Hy is ook die Een wat die wêreld, die wêreld waarin hulle nou is (ballingskap) en die wêreld rondom hulle kan omkeer. Daarin lê hulle hoop gevestig. Hy is die ware God wat sy volk kan herstel en hulle kragte kan herwin (Smith 2009:71-81). Hoop wat vergesel word deur geloof en deur 'n kritiese interpretasie van die geskiedenis is die erflating van Jesaja II aan gemeenskappe wat hulle onderskei om enige gegewe situasie waarin hulle hul bevind, te beoordeel (Hanson 1995:116).

5.4 Die ideologiese en teologiese verband van Jesaja 59:1-21

5.4.1 Die ideologiese verband van Jesaja 59:1-21

5.4.1.1 Klassekonflik

Die rede vir die klassekonflik is die gebrek aan "reg" en "geregtigheid". Die volk het hulle skuldig gemaak aan sosiale ongeregtigheid. Die sosiale ongeregtigheid word uitgedruk deur die volgende:

- v. 3a julle hande is besmet met bloed en
- v. 3b julle vingers met ongeregtigheid;
- v. 3c julle lippe spreek leuen,
- v. 3d julle tong fluister onreg.
- v. 4a Daar is niemand wat aankla in ongeregtigheid
- v. 4b en niemand wat 'n tweestryd voer in waarheid;
- v. 4c hulle vertrou op nietigheid en spreek valsheid,
- v. 4d met benoudheid word hulle swanger en baar onheil.

Die aanklagte van geweld, bedrog en ongeregtigheid manifesteer hulself in hul dade en woorde. Dit versak hul toewyding aan Jahwe. Hulle vertrou op leë argumente en spreek leuens. Dit wat Jahwe van hulle begeer, sal bitter vrugte wees wat sal uitloop op rebellie teen Jahwe. Dit sal eerder vernietiging as bevryding bring. Dinge wat hulle wil doen, sal waardeloos wees. Reg, geregtigheid en die waarheid sal soos onwelkome gaste in die samelewing wees waar die kwaad seëvier. Dit word weerspieël in die basiese behoeftes van voedsel en klere en die wyse van hoe die volk se morele lewe daarna uitgesien het. Dit is hoekom die vrede van Jahwe ontbreek, geen geregtigheid op hul pad is nie en hulle faal om reg en geregtigheid voort te bring (Knight 1985:33-35; Grogan 1988:325-326; Hanson 1995:210; Seitz 2001:500; Briley 2004:264-266). Dit word weerkaats in die volgende woorde:

- v. 5a Eiers van 'n basiliek broei hulle uit,
- v. 5b en drade van 'n spinnekop weef hulle;
- v. 5c hy wat van hulle eiers eet moet sterwe;

- v. 5d en as dit gebreek word, bars 'n slang uit.
- v. 6a Hulle weefseldrade is nie goed vir klere nie,
- v. 6b en niemand kan homself bedek met hulle produkte nie;
- v. 6c hulle werke is van onheil
- v. 6d en die daad van geweld is in hulle hande.
- v. 7a Hulle voete hardloop vir kwaad
- v. 7b en is haastig om onskuldige bloed te vergiet;
- v. 7c hulle gedagtes is gedagtes van onheil,
- v. 7d verwoesting en verbreking is in hulle paaie.
- v. 8a Die pad van vrede ken hulle nie
- v. 8b en daar is geen reg in hulle spore nie;
- v. 8c hulle paaie het vir hulle krom getrek;
- v. 8d niemand wat daarop loop, ken vrede nie.

Bostaande beskrywe die wreedheid, afpersing, geweld en afskuwelikheid wat deur die huigelaars teen die armes en weerloses gepleeg word. Die huigelaars waarvan in vv. 3-8 gepraat word is nie die rowers en sluipmoordenaars nie, maar die elite en die rykes wat hoog aangeskrewe in die post-eksiliese samelewing was. Hulle optrede en uitsprake het die armes en weerloses seergemaak. Hulle het die armes uitgebuit en die rykes het al hoe ryker geword. Alles van hulle is met bloed beplek. Die verbreking van reg, geregtigheid en die waarheid is openbare optrede vir almal om te sien. Niemand word gelyk behandel nie. Wanneer hofgedinge deur leuens verdraai word, is almal onveilig en kan niemand gelyk behandel word nie. Die post-eksiliese gemeenskap word dan deur hooploosheid uitgebeeld. Derhalwe is daar in die gemeenskap geen vrede nie; die reg en die beoefening van geregtigheid het ook van die markplein verdwyn. Daar is dus geen hoop nie (Brueggeman 1998b:196-197; Wiersbe 2007:1198).

5.4.1.2 Konflik betreffende die Sionsteologie

Die ideologiese verband van Jesaja 59:1-21 berus op 'n verkeerde verstaan van die Sionsteologie of dit moet eerder gesê word, Sionsideologie. Die valse Sionsteologie is in 'n sekere mate aan ideologie verbind. Dit berus op die aanname dat Sion onaantasbaar is. Die onaantasbaarheid van Sion berus op 'n valse ideologie omdat

die mense gedink het dat hulle veilig in Jerusalem is (Bright 1981:289-290). Hulle het gedink dat die verbond met Jahwe onvoorwaardelik is. As gevolg van Sion het hulle Jahwe se teenwoordigheid in hulle lewens as vanselfsprekend aanvaar en dat Hy met sy volk daar woon en dat die stad niks sal oorkom nie (Zimmerli 2003:10). Dit veral na die dramatiese bevryding van Jerusalem toe Sanherib van Assirië die stad bedreig het (sien Jesaja 36-37). Hulle het Sion gesien as 'n stad van veiligheid en bewaring (Weinfeld 1979:56). Die stad word ook verder gesien as 'n plek van aanbidding, 'n stad van reg en geregtigheid, 'n stad van heiligheid, 'n stad van goddelike lewensmiddele, 'n stad van goddelike seënninge, 'n stad waar Jahwe woon, die plek van Jahwe se onderrig, die stad wat deur Jahwe gebou is, die stad wat Jahwe sal verdedig, die stad wat Jahwe liefhet, 'n stad van blydskap en geluk. Dit is ook, in terme van 5.4.1.1, aan die ander kant, 'n stad van hartseer en 'n stad van misdaad (Clines 1996:115-116; vgl. Stolz 1997:1072-1075).

In terme van Sion noem die profeet die volgende:

v. 20a Maar vir Sion kom Hy as Verlosser

v. 20b en vir die wat in Jakob hulle bekeer van oortreding, spreek Jahwe.

Jahwe tree hier in sy hoedanigheid as Bevryder op (Knight 1985:39). Aan die een kant is Jahwe vir die ballinge se terugkeer verantwoordelik en aan die ander kant is die volk die oorsaak vir die vervalde mure van Sion (Stolz 1997:1076; vgl. Strong 1997:1321). Die bevryding is nie vir die stad as sodanig nie maar hulle wat doen wat Jahwe van hulle vra (Brueggeman 1988b:202; vgl. Childs 2001:490). In dié opsig is die verbond voorwaardelik.

5.4.1.3 Die verband met hoop

Die hoop beskaam waar diegene wat in magsposies en wat gebind is aan magstrukture, daarna soek om hul wil af te dwing en volgens hul eie denkwysse te wil hernu. Jesaja 59 is 'n goeie verteenwoordigende voorbeeld van waar die hoop beskaam en die reg, waarheid en geregtigheid uitbly; van waar die leuen en die kwaad op die markplein seëvier. Dit wys uit op politieke, ekonomiese, sosiale en godsdienstige gebiede (Knight 2006:310). Die post-eksiliese gemeenskap is in hulle

die oë, 'n regverdigde gemeenskap, maar 'n selfbevredigende gemeenskap, sonder enige morele diepte (Brueggeman 1987:44).

5.4.2 Die teologiese verband van Jesaja 59:1-21

5.4.2.1 Goddelike aspekte

5.4.2.1.1 Godheid

In Jesaja 59:1-21 is die Goddelike optrede met persoonlike voornaamwoorde en simboliese verbindings vervleg.

Tabel 5.3 – Beskrywing van die Goddelike (persoonlike voornaamwoorde en goddelike optrede)

Teks	Beskrywing	Rede	O/V	Metafoor
v. 1a	Kyk, die hand van Jahwe is nie te kort om te help nie (הֲוֹ לֹא־קָצְרָה יְדֵי־הוָה מֵהוֹשִׁיעַ)	indirek (3de persoon)	verlossing	Koning
v. 1b	sy oor nie te swaar om te hoor nie (וְלֹא־כִבְדָּהּ אֲזַנְוֹ מִשְׁמוֹעַ)	indirek (3de persoon)	verlossing	Koning
v. 2b	tussen julle en jul God (בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם)	indirek (3de persoon)	verlossing	Koning
v. 2c	en julle sondes het sy aangesig verberg (וְחַטְאוֹתֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָנָיו)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter
v. 2d	sodat Hy nie hoor nie (מִכֶּם מִשְׁמוֹעַ)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter
v. 12a	Want ons oortreding is baie voor U (כִּי־רָבוּ פְשָׁעֵינוּ נֶגְדְךָ)	indirek (2de persoon)	oordeel	Regter
v.13a	ons het gerebelleer en bedrieg teen Jahwe (פָּשַׁע וְכַחַשׁ בִּיהוָה)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter

v. 13b	en ons het afgewyk van ons God (וְנִסּוּג מֵאֵתֶר) (אֱלֹהֵינוּ)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter
v. 15c	Jahwe het dit gesien en dit was verkeerd in sy oë (וַיִּרְא יְהוָה וַיֵּרַע בְּעֵינָיו)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter
v. 16a	Hy het gesien dat daar niemand is nie (וַיִּרְא) (כִּי־אֵין אִישׁ)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter
v. 16b	en Hy is verbaas dat niemand tussenbeide tree nie (וַיִּשְׁתּוֹמַם כִּי אֵין מִפְגִּיעַ)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter
v. 16c	daarom het sy arm Hom gehelp (וַתּוֹשַׁע לוֹ זְרַעוֹ)	indirek (3de persoon)	verlossing	Kryger
v. 16d	en sy geregtigheid het Hom ondersteun (וַצַּדִּיקְתּוֹ הִיא סִמְכָתָהּ)	indirek (3de + 3de persoon)	verlossing	Kryger
v. 17a	En Hy het geregtigheid aangetrek soos 'n pantser (וַיִּלְבַּשׁ צַדִּיקָהּ כְּשַׂרְיוֹן)	indirek (3de persoon)	verlossing	Kryger
v. 17b	en die helm van heil was op sy hoof (וְכֹבֵעַ) (יְשִׁיעָה בְּרֵאשׁוֹ)	indirek (3de persoon)	verlossing	Kryger
v. 17c	Hy het kledingstukke van wraak as kleding aangetrek (וַיִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי נָקָם תְּלַבְּשֵׁת)	indirek (persoon)	verlossing	Kryger
v. 17d	en Hy het geesdrif aangetrek soos 'n mantel (וַיַּעַט כַּמְעִיל קִנְיָאָה)	indirek (persoon)	verlossing	Kryger
v. 18a	Volgens die dae, so sal Hy vergelde (כְּעַל) (גְּמֻלוֹת כְּעַל יִשְׁלָם)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter
v. 18b	grimmigheid aan sy teëstanders en vergelding aan sy vyande (חֲמָה לְצַרְיוֹ גְּמוּל לְאֹיְבָיו)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter
v. 18c	aan die eilande sal Hy die loon vergelde (לְאֵיִם) (גְּמוּל יִשְׁלָם)	indirek (3de persoon)	oordeel	Regter
v. 19a	En hulle sal die Naam van Jahwe vanuit die	indirek (3de)	verlossing	Koning

	westekant vrees (וַיִּירָאוּ מִמַּעַרְבֹתַי אֶת־יְהוָה)	persoon)		
v. 19b	en sy heerlijkheid van die opgang van die son af (וּמִמְזֶרְח־שֶׁמֶשׁ אֶת־כְּבוֹדִי)	indirek (3de persoon)	verlossing	Koning
v. 19c	want Hy sal kom soos 'n vyandige stroom (כִּי־יָבוֹא כְנֶהְלֵךְ אֶרֶץ)	indirek (3de persoon)	verlossing	Koning
v. 19d	wat die Gees van Jahwe aandrywe (רוּחַ יְהוָה (נִסְסָה בּוֹ)	indirek (3de + 3de persoon)	verlossing	Koning
v. 20a	Maar vir Sion kom Hy as Verlosser (וּבָא לְצִיּוֹן (גּוֹאֲלֵל)	indirek (3de + 3de persoon)	verlossing	Man
v. 20b	en vir die wat in Jakob hulle bekeer van oortreding, spreek Jahwe (וּלְשִׁבְי פֶשַׁע בִּיעֲקֹב (נִאֲמַם יְהוָה)	indirek (3de persoon)	verlossing	Man
v. 21	En vir My , dit is my verbond met hulle spreek Jahwe : My Gees wat op jou is, en my woorde wat Ek plaas in jou mond, sal nie wyk uit jou mond en ook nie uit die mond van jou kroos en uit die mond van die kroos van jou kroos, sê Jahwe , van nou af tot in ewigheid nie (וְאֲנִי זֵאת (בְּרִיתִי אִתְּכֶם אָמַר יְהוָה רוּחִי אֲשֶׁר עָלַי וּדְבָרֵי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּפִי לֹא־יִמּוּשׁוּ מִפִּי וּמִפִּי זֶרַעַךְ וּמִפִּי זֶרַע וּזְרַע וּזְרַע עוֹלָם)	direk (1ste + 1ste + 3de + 1ste + 3de + 1ste + 1ste + 3de persoon)	verlossing	Man

Dit is verder interessant om daarop te let, soos in Jesaja 40:27-31, hoe die woorde "Jahwe" (יְהוָה) en "God" (אֱלֹהִים) in 59:1-21 gebruik word. Dit begin en eindig met "Jahwe". Dit is net in vv. 2 en 13 waar אֱלֹהִים gebruik word. In 40:27 was daar sprake van "my God". In 59:2 is daar sprake van "julle en julle God" en in v. 13 van "ons God". Daar word ook na Jahwe in die 3de persoon verwys. Dit is asof daar 'n gebrek aan kommunikasie is. Jahwe trek nie die sluise van seëninge oop nie. Daarom die verwysing na die volk in die 2de persoon en in v. 12 word 'n eerste persoon-belydenis gedoen; verder is alle verwysing na Jahwe in die 3de persoon tot in v. 20. Hy tree eers in v. 21 tot die gesprek toe. Die woorde wat in v. 21

uitgespreek word, is profetiese woorde. Is dit 'n kenmerk van 'n ware profeet (sien Deut. 1:18)? Het die geslag van profete in die laat-eksiliese periode tot stilstand gekom? Dit het nie volgens Jesaja 59:21 tot stilstand gekom nie.

Soos in die vorige twee tabelle word Jahwe se rol uiteengesit. Die profeet speel byna geen rol nie behalwe om as instrument op te tree. Wanneer dit by oordeel kom, tree Jahwe as Regter op. Jahwe het 'n drie dubbele rol in terme van verlossing, naamlik dié van Koning, Kryger en Man. Die rol van Man is dieselfde rol as dié van Tuinier-Wingerdboer in Jesaja 27:2-6 (Tuinier-Wingerdboer) en Jesaja 5:1-7 (Tuinier-Wingerdboer). Jahwe is by die lewe van sy volk betrokke. Dit dui op die omvattende rol van Jahwe as dit by verlossing kom. Hy is die uitsluitlike Bewerker daarvan. Jahwe het nog dieselfde krag as in 27:2-6 en 40:27-31 om die volk te verlos en het belangstelling in wat sy mense sê (v. 1). Die essensie van die volk se boosheid is wat hulle van Jahwe geskei het. Die verhouding is daardeur vertroebel (vv. 1-8). Hulle vra vir reg en geregtigheid, maar dit word hulle geweier. Soos in 5:1-7 het Jahwe gehoop vir reg en geregtigheid van die volk se kant, maar dit was futiel. Derhalwe het Jahwe self tussenbeide getree. Hy doen dit met sy eie verlossing en geregtigheid. Daar is geen ander krag of mag wat tussenbeide kan tree nie (Childs 2001:486-490). Die feit dat die volk nie die vrugte kan voortbring wat Jahwe begeer nie, is die rede dat Hy self tussenbeide moet tree. Jahwe se geregtigheid sal alles regstel wat in die volk se lewe verkeerd geloop het. Net Jahwe kan hoop verleen (Briley 2004:264-267).

5.4.2.1.2 Heilige Persone

In Jesaja 59:1-21 is daar nie sprake van heilige persone anders as Jahwe nie. Die wyse waarop Jahwe sy heiligheid demonstreer, is die wyse waarop Hy Homself aan die volk in die post-eksiliese periode openbaar. Die profeet het immers geen ander keuse as om op die beweringe dat Jahwe nie belangstel nie, te reageer:

- v. 1a Kyk, die hand van Jahwe is nie te kort om te help nie,
- v. 1b en sy oor nie te swaar om te hoor nie.

In sy heiligheid stel Jahwe Homself as Kryger, Regter en Man aan die volk en sy teëstanders bekend:

- v. 1a Kyk, die hand van Jahwe is nie te kort om te help nie (Koning)
- v. 1b sy oor nie te swaar om te hoor nie (Koning)
- v. 2c en julle sondes het sy aangesig verberg (Regter)
- v. 2d sodat Hy nie hoor nie (Regter)
- v. 16c daarom het sy arm Hom gehelp (Kryger)
- v. 16d en sy geregtigheid het Hom ondersteun (Kryger)
- v. 17a En Hy het geregtigheid aangetrek soos 'n pantser (Kryger)
- v. 17b en die helm van heil was op sy hoof (Kryger)
- v. 17c Hy het kledingstukke van wraak as kleding aangetrek (Kryger)
- v. 17d en Hy het geesdrif aangetrek soos 'n mantel (Kryger)
- v. 18a Volgens die dade, so sal Hy vergelde (Regter)
- v. 18b grimmigheid aan sy teëstanders en vergelding aan sy vyande (Regter)
- v. 18c aan die eilande sal Hy die loon vergelde (Regter)
- v. 19c want Hy sal kom soos 'n vyandige stroom (Koning)
- v. 19d wat die Gees van Jahwe aandrywe (Koning)
- v. 20a Maar vir Sion kom Hy as Verlosser (Man)
- v. 20b en vir die wat in Jakob hulle bekeer van oortreding, spreek Jahwe (Man)
- v. 21 En vir My, dit is my verbond met hulle spreek Jahwe: My Gees wat op jou is, en my woorde wat Ek plaas in jou mond, sal nie wyk uit jou mond en ook nie uit die mond van jou kroos en uit die mond van die kroos van jou kroos, sê Jahwe, van nou af tot in ewigheid nie (Man)

Uit bostaande blyk Jahwe se oorheersende rol as Kryger. Dit beklemtoon Jahwe se vasberadenheid om sy reg en geregtigheid op aarde te vestig as dit blyk dat die volk nie geheel en al daartoe in staat is nie.

5.4.2.1.3 Geestelike wesens

Daar is van geen ander geestelike wesens as die Gees van Jahwe sprake nie. In Jesaja 59:1-21 word twee keer melding gemaak van die Gees van Jahwe. Daaruit

blyk die dubbele rol van die Gees van Jahwe, naamlik dié van "Koning" en dié van "Man":

v. 19d wat die *Gees* van Jahwe aandrywe (Koning)

v. 21 En vir My, dit is my verbond met hulle spreek Jahwe: My *Gees* wat op jou is, en my woorde wat Ek plaas in jou mond, sal nie wyk uit jou mond en ook nie uit die mond van jou kroos en uit die mond van die kroos van jou kroos, sê Jahwe, van nou af tot in ewigheid nie (Man)

5.4.2.2 Die interaksie tussen die godheid en die mens

5.4.2.2.1 *Religieuse geskiedenis*

Hier het religieuse geskiedenis met heilsgeskiedenis te make. Alhoewel die tempel onontbeerlik en lewensbelangrik was, was daar klassekonflik tussen die priesters en die mense tydens die Persiese periode. Dit het veral met gemengde huwelike te make gehad. Etniese suiwerheid was bevorder deur gemengde huwelike te verbied (Albertz 1994:570-575). Die geskiedenis was ook gekenmerk deur die konflik tussen die Jode en die Samaritane (Bright 1981:409). Daar is by die volk ten spyte van hulle omstandighede 'n verlangete na bevryding indien die omstandighede van die post-eksiliese periode geëvalueer word.

5.4.2.2.2 *Menslike bevryding*

Die menslike bevryding lê in die beeld van Jahwe as Man. Dit bewys hoe Jahwe sy verhouding met sy volk sien. Jahwe is heilig in sy optrede en Hy sal niks, soos blyk uit sy optrede as Kryger, ontsien om die verhouding, wat verbreek is deur die volk se ongoddelike optrede (vv. 1-8), te herstel nie. Daarom die volgende:

v. 20a Maar vir Sion kom Hy as Verlosser (Man)

v. 20b en vir die wat in Jakob hulle bekeer van oortreding, spreek Jahwe (Man)

Uit bostaande blyk dat die verlossing nie vir Sion is nie, maar vir dié in Sion.

5.4.2.3 Die menslike aspekte

5.4.2.3.1 *Menslike toegewydheid*

Menslike toegewydheid blyk uit die feit dat as die reg en geregtigheid wegbly, die volk niks anders het om te doen as om hul oortredinge te bely nie. Die besef daarvan kom uit die volgende:

- v. 12a Want ons oortredinge is baie voor U,
- v. 12b en ons sondes getuig teen ons;
- v. 12c want ons oortredinge is voor ons,
- v. 12d en ons ongeregthede, ons ken hulle:
- v. 13a ons het gerebelleer en bedrieg teen Jahwe,
- v. 13b en ons het afgewyk van ons God;
- v. 13c om verdrukking en rebellie te spreek,
- v. 13d om woorde van leuens uit die hart te bedink en te uiter.

5.4.2.3.2 *Godsdienstige gemeenskap*

Die godsdienstige gemeenskap word deur 'n totale en algehele gebrek aan reg en geregtigheid gekenmerk. Dit spruit uit die klassekonflik tussen die priesters en die mense. Die gebrek aan reg en geregtigheid word weerspieël in die volgende:

- v. 14a So word die reg teruggedring
- v. 14b en sal die geregtigheid van ver af staan;
- v. 14c want die waarheid struikel op die mark,
- v. 14d en wat reg is, kan nie opkom nie.
- v. 15a En die waarheid word vermis;
- v. 15b en die wat afwyk van die kwaad, word geplunder.
- v. 15c Jahwe het dit gesien en dit was verkeerd in sy oë,
- v. 15d want daar is geen reg nie.
- v. 16a Hy het gesien dat daar niemand is nie en
- v. 16b Hy is verbaas dat niemand tussenbeide tree nie.

5.4.2.3.3 *Etiek*

Daar is 'n totale en algehele gebrek by die volk om eties korrek op te tree. Daar is geen begrip by die volk van die diepe betekenis van reg en geregtigheid soos Jahwe dit sien nie. Daar is ook geen morele diepte by die post-eksiliese gemeenskap nie. Die volk se gebrek aan etiese korrektheid is 'n resep vir chaos in die godsdienstige gemeenskap en die religieuse geskiedenis word deur ineenstorting van die openbare lewe gekenmerk. Geen wonder die profeet spreek hom uit oor die volgende nie:

- v. 3a Want julle hande is besmet met bloed en
- v. 3b julle vingers met ongeregtheid;
- v. 3c julle lippe spreek leuen,
- v. 3d julle tong fluister onreg.
- v. 7a Hulle voete hardloop vir kwaad
- v. 7b en is haastig om onskuldige bloed te vergiet;
- v. 7c hulle gedagtes is gedagtes van onheil,
- v. 7d verwoesting en verbreking is in hulle paaie.
- v. 8a Die pad van vrede ken hulle nie,
- v. 8b en daar is geen reg in hulle spore nie;
- v. 8c hulle paaie het vir hulle krom getrek;
- v. 8d niemand wat daarop loop, ken vrede nie.

5.4.2.4 Die verband met hoop

Jesaja 59 wil aan die post-eksiliese gemeenskap ten spyte van die vervalde omstandighede hoop en etiese riglyne gee wat nodig is vir mense om aan vas te hou aan die hoop in Jahwe, veral in 'n wêreld waar mense Jahwe se reg en geregtigheid versaak het (Smith 2009:64-65). Dit is baie interessant om daarop te let dat waar die reg, waarheid en geregtigheid op die markplein struikel en niemand iets daaraan doen nie, Jahwe self optree om orde vanuit die sosiale en ekonomiese chaos te skep (Stuhlmacher 2004:15). Die vraag is hoe die volk moet reageer op so 'n chaotiese getuigskrif soos uitgebeeld in Jesaja 59:1-19. Hulle moet reg en geregtigheid

beoefen, want Jahwe se verlossing is naby en Hy staan gereed om sy reg en geregtigheid te openbaar (59:20-21) (Hamilton 2010:210).

5.5 Die ideologiese – en teologiese verband van Jesaja 5:1-7

5.5.1 Die ideologiese verband van Jesaja 5:1-7

5.5.1.1 Ideologiese konflik tussen gemeenskappe

'n Tipiese ideologiese konflik verband in Jesaja 5:1-7 is die konflik tussen groepe. Die ideologiese konflik word die beste uitgedruk tussen "reg" aan die een kant en "wetsverbreking" aan die ander kant; tussen "geregtigheid" aan die een kant en "gekerm" aan die ander kant. Antitetiese parallelisme is 'n belangrike sleutel om die verhouding tussen Jahwe en hoop uit te druk en hoe hoop in terme van die ideologiese verband van die teks verstaan moet word. Die antitetiese parallelisme openbaar korrupte omstandighede waaraan die volk hulle skuldig gemaak het (Yee 1981:39). Die hoop wat geskep word blyk toe valse hoop te wees. Dit skep spanning tussen groepe, maar ook spanning tussen Jahwe en die volk. Dit skep ook ideologiese konflik van belange. Die konflik van belange lê juis daarin dat reg en geregtigheid nie geskied nie. Wat gesoek word, is sosiale geregtigheid, maar die antitetiese daarvan word verkry, naamlik geweld en onderdrukking van die een groep teenoor die ander, een groep wat sy wil afdwing en 'n gekerm by die ander groep veroorsaak (Williams 1985:459-465).

Chaney (1999:105-122) verwys na die groep wat geweld en verdrukking pleeg, wat hulle wil afdwing, as die boonste laag van die sosiale piramide en die regerende elite van Juda en nie die algemene bevolking nie. Die dinamika van die politieke ekonomie in Jesaja se tyd het juis 'n sosiale moment in die lewe van die volk geopenbaar wat poleemies was. Die groepie elite was so magtig dat hulle die beleid van die staat bepaal het en dit het ook ingesluit dat die boere meer belasting moes betaal. Die belasting was so hewig dat die boere op die platteland byna nie 'n bestaan kon maak nie. Die elite het al hoe ryker geword ten koste van die bevolking. Die ryk onderdrukkende elite wil al hoe meer (veral olie en wyn) gehad het. Hulle het hulle skuldig gemaak aan ekonomiese en sosiale ongeregtigheid

(Lessing 2006:392). Hulle het van allerhande verskillende soorte slim skemas gebruik gemaak om die mense uit te buit en hulle onder hulle beheer te hou. In stede van geregtigheid was daar die benoude en folterende gekerm van die verdruktes (Pechawer 2008:110).

Die hoop op reg en geregtigheid is die korrekte verstaan van die ideale samelewing. Maar wetsverbreking en gekerm dui die teenoorgestelde daarvan aan.

5.5.1.2 Die verband met hoop

In Jesaja 5:1-7 funksioneer reg en geregtigheid as kritiese beginsels om die sosiale praktyke (vorm van geloof wat gereduseer word tot 'n ideologie) uit te wys en te verwerp, wat daarop uit is om Jahwe se bedoelinge met die gemeenskap te onteer. In geval van ontering van Jahwe se bedoeling is die beginsels van reg en geregtigheid totaal afwesig. Die hoop in dié geval staan beskaamd en loop op niks uit nie (Brueggemann 1987:33). In so 'n geval is die heersende ideologie misleidend in terme van die vraagstukke rondom reg en geregtigheid (Smith 2007:76). Die beoefening van reg en geregtigheid is in die laat post-eksiliese tydperk deur wetsverbreking en onderdrukking van die bevolking oorheers. Die hoop en die ideologie van diegene wat getrou aan Jahwe gebly het (sien Jesaja 8:16-18) het 'n belangrike rol gespeel onder diegene wat al hulle hoop op Jahwe geplaas het (Kingsbury 2009:161).

5.5.2 Die Teologiese Verband van Jesaja 5:1-7

5.5.2.1 Goddelike aspekte

5.5.2.1.1 Godheid

In Jesaja 5:1-7 is die Goddelike optrede met persoonlike voornaamwoorde en simboliese verbindings vervleg.

Tabel 5.4 – Beskrywing van die Goddelike (persoonlike voornaamwoorde en goddelike optrede

Teks	Beskrywing	Rede	O/V	Metafoor
v. 1a	my Geliefde (לִידִידִי)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 1b	sy wingerd (לְבָרְמִי)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 1c	my Geliefde (לִידִידִי)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 2a	Hy het dit omgeskoffel (יַעֲזָקָהּ)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 2b	Hy het dit skoongemaak van die klippe (יִסְקָלָהּ)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 2b	Hy het dit aangeplant (יִטְעָהּ)	indirek (3de pers.)	verlossing	Wingerdboer
v. 2c	Hy het gebou (יָבֵן)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 2d	Hy het gehoop (יִקֶּוּ)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 3c	spreek tog reg tussen My (בֵּינִי וּבֵינֶךָ)	direk (1ste pers.)	oordeel	Regter
v. 3d	my wingerd (בְּרַמִּי)	direk (1ste pers.)	oordeel	Regter
v. 4a	my wingerd (בְּרַמִּי)	direk (1ste pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 4b	Ek het gedoen (עָשִׂיתִי)	direk (1ste pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer

		pers.)		
v. 4c	Ek het gehoop (קִנִּיתִי)	direk (1ste pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 5a	Laat Ek bekend maak (אֹדִיעָה)	direk (1ste pers.)	oordeel	Regter
v. 5b	wat Ek met my wingerd gaan maak (אֶשְׂרֶ-אֲנִי עֲשֵׂה לְכַרְמִי)	direk (1ste pers. x2)	oordeel	Regter
v. 5c	Ek sal ontslae raak (הִסֵּר)	direk (1ste pers.)	oordeel	Regter
v. 5c	en Ek sal dit oorgee aan verbranding (וְהִיָּה לְכַבֵּר)	direk (1ste pers.)	oordeel	Regter
v. 5d	Ek sal afbreek (פָּרַץ)	direk (1ste pers.)	oordeel	Regter
v. 6a	Ek sal dit maak (אֶשְׂתַּחֲוֶה)	direk (1ste pers.)	oordeel	Regter
v. 6d	Ek sal beveel (אֶצְוֶה)	direk (1ste pers.)	oordeel	Regter
v. 7a	wingerd van Jahwe (כָּרְם יְהוָה)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 7b	tuin van sy verlustiging (גִּטְעַע שְׁעִשׂוּעִי)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer
v. 7c	Hy het gehoop (יָקוּ)	indirek (3de pers.)	verlossing	Tuinier- Wingerdboer

In die intratekstuele verband en in die tabel hierbo van Jesaja 5:1-7 is Jahwe die oorheersende figuur/karakter en die profeet op die agtergrond. Jesaja 5:1-7 is ontwerp deur die direkte en indirekte betrokkenheid van Jahwe. Indien die voorkoms van die persoonlike voornaamwoorde in oënskou geneem word, word die

oorheersing van die goddelike konsep duideliker. In die eerste persoon kom dit 13 keer voor en in die tweede persoon kom dit 11 keer voor. Jahwe se direkte verbintenis met verlossing (Jahwe se optrede as Tuinier-Wingerdboer) word deur die profeet duidelik gemaak:

- Hy het dit omgeskoffel (5:2a).
- Hy het dit skoongemaak van die klippe (5:2a).
- Hy het dit aangeplant (5:2b).
- Hy het gebou (5:2c).
- Hy het gehoop (5:2e).
- Ek het gedoen (5:4b).
- Ek het gehoop (5:4c).
- Hy het gehoop (5:7c).

So ook Jahwe se direkte verbintenis met die oordeel (Jahwe se optrede as Regter):

- Laat Ek bekend maak (5:5a);
- wat Ek met my wingerd gaan maak (5:5b).
- Ek sal ontslae raak (5:5c);
- en Ek sal dit oorgee aan verbranding (5:5c).
- Ek sal afbreek (5:5d).
- Ek sal dit maak (5:6a).
- Ek sal beveel (5:6d).

Die byna ewewigtigheid tussen verlossing en oordeel is interessant. Hierdie optrede van Jahwe is veroorsaak deur wat moes gewees het aan die een kant en waaroor nie gehoop is nie aan die ander kant. Die feit dat hoop drie keer met verlossing verbind word, dui op moeitevolle optrede van die wingerdboer teenoor die wingerd. Die antitetiese optrede van die wingerd is die oorsaak vir die antitetiese optrede van Jahwe. Dit gee aan hoop 'n positiewe en negatiewe inhoud.

Die verwysing van die volk as die "wingerd van Jahwe" en die "tuin van sy verlustiging", moontlik ook twee sinonieme vir die volk, is interessant. Die rede vir

dié gebruik is die tere intimiteit tussen Jahwe en sy volk. As gevolg van die tere intimiteit het Jahwe hoë verwagtinge van sy volk gekoester. Die wingerd is die bron van Jahwe se verrukking en die objek van sy verlange/verlustiging. Dit is hoekom Jahwe in sy hoop deur die volk teleurgestel word (Oswalt 1986:154; Williamson 2006:343). Dit is hoe die Godheid hier in Jesaja 5:1-7 voorgestel word.

5.5.2.1.2 *Heilige persoon*

Die belangrike punt wat gemaak word, is dat Jahwe se heiligheid gepersonifiseer word in die wyse hoe Hy sy wingerd versorg, die wyse waarop Hy hoop en hoe Hy sy oordeel in Jesaja 5:1-7 uitvoer. Indien Jahwe heilig is, is Hy heilig in sy verlossing en oordeel. Jahwe se hoop het nie net 'n dimensie van hoop nie, maar ook 'n dimensie van heiligheid. Jahwe se optrede is daarin geleë, dat Hy sy volk en die wêreld wil heilig deur verlossing en oordeel heen (Janzen 1994:166). Jahwe neem waar wat in die samelewing gebeur. Jahwe se hoop is 'n heilige hoop; Hy weet watter soort vrugte sy geliefkoosde wingerd voortbring. Hy besigtig die vrugte wat voortgebring word, want Hy is die Versorger en Beskermer van sy geliefkoosde wingerd. Hy sal alles in sy vermoë doen dat die wingerd die beste kan voortbring. Dit is hoe Hy sy heiligheid demonstreer (Smith 2007:168).

5.5.2.1.3 *Geestelike wese*

In Jesaja 5:1-7 word nie duidelik melding gemaak van geestelike wesens nie. Dit kan moontlik geïmpliseer word as die inspirasie van alles wat verkeerd geloop het (deur bese wesens) en word met die volgende woorde aangedui:

בְּאֲשֵׁים "suur druiwe" (vv. 2e en 4d);

מִשְׁפָּח "wetsverbreking" (v. 7c) en

צִעֲקָה "gekerm" (v. 7d).

5.5.2.2 Die verhouding tussen die godheid en die mens

5.5.2.2.1 *Religieuse geskiedenis*

In Jesaja 5:1-7 word religieuse geskiedenis nie vanuit 'n eskatologiese benadering, nog minder 'n apokaliptiese benadering nie, maar vanuit die heilsgeskiedenis gesien. Dit kan gesien word in die wyse waarop Jahwe met die wingerd omgegaan het en wel in die volgende woorde:

- v. 1c My Geliefde het 'n wingerd
- v. 1d op 'n vrugbare helling.
- v. 2a Hy het dit omgekoffel en skoongemaak van die klippe,
- v. 2b en keur wingerdstokke aangeplant.
- v. 2c Ek het 'n toring in die middel daarvan gebou
- v. 2d en ook 'n parskuip daarin uitgekap.

In metaforiese terme was Jahwe se doel "dat dit druiwe sou dra", in reële terme dat reg sal geskied en geregtigheid beoefen sal word. Maar helaas "dit het suur druiwe voortbring", bedoelende "wetsverbreking" en "gekerm", wat nie Jahwe se doel in die heilsgeskiedenis was nie.

5.5.2.2.2 *Menslike bevryding*

Dit was nooit Jahwe se bedoeling om die mens permanent te elimineer nie, maar om eerder deur die heiliging van die oordeel aan te dui, dat verlossing sy finale optrede is:

- v. 2e Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra.
- v. 4c Waarom het Ek gehoop dat dit druiwe sou voortbring?
- v. 7c Hy het gehoop vir reg.....
- v. 7d (Hy het gehoop) vir geregtigheid.....

Jahwe se hoop was dat hulle reg sal geskied en geregtigheid beoefen, wat toe nie gebeur het nie.

5.5.2.3 Menslike aspekte

5.5.2.3.1 *Menslike toegewydheid*

Na aanleiding van die retoriese vraag in 5:3 dat die volk moet beslis tussen Jahwe en sy wingerd het die optrede van die volk in antwoord op die vraag beslis konsekwensies. Die menslike toegewydheid weerspieël die volk se houding teenoor die goddelike weë. Dit weerspieël dat hulle nie getroue volgelingen is nie. Dit (die volk se toegewydheid en hul ontrouheid) word geopenbaar in die volgende woorde (skuins gedruk):

v. 2e Hy het gehoop dat dit duiwe sou dra,

v. 2f *maar dit het suur duiwe voortbring.*

v. 4c Waarom het Ek verwag dat dit duiwe sou voortbring,

v. 4d *maar dit bring suur duiwe voort?*

v. 7c Hy het gehoop vir reg, *maar kyk wetsverbreking;*

v. 7d vir geregtigheid, *maar kyk gekerm.*

Die volk se optrede het die optrede van Jahwe as Regter teenoor die volk tot gevolg:

v. 5a En nou, laat Ek tog vir julle bekend maak

v. 5b wat Ek met my wingerd gaan maak:

v. 5c Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding;

v. 5d Ek sal sy klipmuur afbreek sodat dit 'n vertrapping word.

v. 6a Ek sal dit 'n verwoesting maak:

v. 6b dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie,

v. 6c en dorings en onkruid sal daar opkom;

v. 6d en wat dit betref sal Ek die wolke beveel

v. 6e om nie reën daarop te laat val nie.

5.5.2.3.2 *Godsdienstige gemeenskap*

Die gemeenskap word gevra om duiwe voort te bring, bedoelende om reg te laat geskied en om geregtigheid te beoefen. Daar is, soos in die ideologiese verband, konflik in die gemeenskap. Dit word weerspieël in die volgende woorde (skuins gedruk):

v. 2e Hy het gehoop dat dit duiwe sou dra,

v. 2f *maar dit het suur duiwe voortgebring.*

v. 4c Waarom het Ek verwag dat dit duiwe sou voortbring,

v. 4d *maar dit bring suur duiwe voort?*

v. 7c Hy het gehoop vir reg, *maar kyk wetsverbreking;*

v. 7d vir geregtigheid, *maar kyk gekerm.*

5.5.2.3.3 *Etiek*

Etiese motiewe het te make met die persoonlike, sosiale, ekonomiese, politieke, godsdienstige en natuurlike sake. In Jesaja 5:1-7 het ons te make met sosiale konflik, verdrukking en lyding. Die onetiese optrede word weerspieël in die volgende woorde (vetgedruk):

v. 7c Hy het gehoop vir reg, *maar kyk wetsverbreking;*

v. 7d vir geregtigheid, *maar kyk gekerm.*

5.5.2.4 Die verband met hoop

Teologies gesproke skilder Jesaja 5:1-7 nie 'n mooi prentjie van die volk nie. Hulle is gevul met wetsverbreking, onreg, ongeregtigheid en afgodery. Jahwe verwerp die nasie as dronkaards (5:10, 22), arrogant (5:13-17), as liefhebbers van die bose (5:20) en objekte van wraak (5:26-30) (House 1998:277). Jesaja 5:1-7 herinner die

volk daaraan dat Jahwe die Geliefde is wat sy liefde op 'n spesiale wingerd uitgestort het. Elke persoon in die wingerd was spesiaal geskep, geplant en versorg. Die volk verdien nie hierdie spesiale behandeling nie. Dit is net genade. Jahwe se beskerming en versorging mag Hy terugtrek in 'n geval waar die wingerd onreg en ongeregtheid voortbring (Smith 2007:168). In hierdie geval waar Jahwe die Subjek van die hoop is, was die hoopvolle verwagting onsuksesvol. Dit het Jahwe se toorn oor die volk laat ontvlam.

5.6 Voorlopige gevolgtrekking

5.6.1 Jesaja 27:2-6

Jesaja 27:2-6 skilder heeltemal 'n ander prentjie as Jesaja 5:1-7. Jesaja 5:1-7 is 'n rekontekstualisering van Jesaja 27:2-6. Die eerste wingerdlied wil die volk laat verstaan dat Jahwe alleen verantwoordelik is vir die nuwe skepping van die wingerd. Die volk is nie self daartoe in staat nie. Selfs dit wat moontlik negatief kan inwerk op die wingerd sal deur Jahwe self verwyder moet word. Maar die volk moet nie alles as vanselfsprekend aanvaar nie. Die feit van Sion waarborg nie Jahwe se beskerming nie. Die verbond met die volk is voorwaardelik in soverre die beoefening van reg en geregtigheid geld en hulle nie hul hoop op iets anders as Jahwe plaas nie.

Jahwe se ingesteldheid, se houding, is dié van geen grimmigheid nie. In geval van moontlike konflik deur die "dorings en onkruid" (27:4) geskep, sal Jahwe daarvoor sorg dat dit nie gebeur nie. Die Sionsteologie het 'n belangrike rol gespeel in soverre daar by die volk die mening was dat Sion nie deur die vyand vernietig kan word nie. Jahwe se teenwoordigheid het hulle gedink, sal daarvoor sorg. Hulle vergeet dat die voortbestaan van Sion op die voorwaardelike terme van Jahwe gebou was. Hy is die uitsluitlike Een wat sal sorg neem vir sy wingerd. Met ander woorde, die wortel skiet, die bloei en die uitbot van die wingerd is deur die toedoen van Jahwe. Hy is ook die verantwoordelike Een vir die versoening tussen Hom en die volk en die nasies. Jahwe is dus direk betrokke by die wel en wee van sy volk.

5.6.2 Jesaja 40:27-31

Die volk moet op Jahwe hoop en kan nie die reg in hul eie hande neem nie. Dit is duidelik te bespeur as hulle hulle misnoeë uitspreek oor Jahwe se skynbare vergeetagtige houding teenoor die volk. Die volk is in ballingskap en moet weet dat net Jahwe hulle uit hierdie pynlike omstandighede kan verlos. Die feit dat hier net sprake is van reg sinspeel daarop dat die volk alle hoop in Jahwe verloor het. Hy het hulle in die steek gelaat, terwyl dit nie so was en is nie. Selfs in ballingskap het Jahwe hulle nog steeds versorg. Daarom lê die krag om bo die omstandighede van die ballingskap uit te styg in Jahwe en nie in die gode van Babel nie. Hulle moet net wag op Jahwe al blyk die omstandighede hoe pynlik te wees. Dit is wat antitetiese parallelisme duidelik wil maak.

Daar is dus by die volk 'n algehele en totale gebrek aan vertrouwe in Jahwe. Die omstandighede in hul land is haglik en onrusbarend. Daarom kan die volk nie die reg in eie hande neem nie. Dit het net verdrukking en geweld tot gevolg. Daarmee het Jahwe 'n probleem. Jahwe het 'n probleem met die volk se geheue, dat hulle vergeet het wie Jahwe werklik is, dat Hy die Skepper en Bevryder is. Hulle ideologie het op valse fondamente van die Sionsteologie berus omdat hulle gedink het dat die verbond met Jahwe onvoorwaardelik is en dat hulle kan maak wat hulle wil. Hulle enigste hoop is op Jahwe; buiten Hom het hulle geen kans om terug te keer nie, ten spyte van dit wat in 27:6 verkondig word.

5.6.3 Jesaja 59:1-21

Die hoop op sekere natuurlike elemente, geestelike kwaliteite en Goddelike inisiatief word aan Jahwe verbind. Die volk wat hulle in morele verval bevind, is nie daartoe in staat om hulself te verlos nie. Hoop word geassosieer met kontrasterende terme, met vreugde aan die een kant en aan die ander kant ellende/nood. Die volk bevind hulle in omstandighede van benoudheid en net Jahwe kan hulle daaruit help. Verlossing word nie verkry deur eenvoudig passief te hoop nie.

Sonder Jahwe se toedoen sal die waarheid, reg en geregtigheid nie in die samelewing seëvier nie. Enige iets wat die volk doen, buite Jahwe om, het geen betekenis nie. In die afwesigheid van die waarheid, reg en geregtigheid, word mense nie gelyk behandel nie. Sommige is meer gelyk as ander. In sulke omstandighede sal die hoop beskaam. Dit is dan dat Jahwe intree om die situasie te beredder. Hy is die enigste Een daartoe in staat om die waarheid, reg en geregtigheid te vestig.

5.6.4 Jesaja 5:1-7

Jahwe is die subjek van die hoop. Hoop dui op die regverdige verwagtinge van Jahwe op grond van sy heilsinisiatiewe met betrekking tot sy volk. Die inhoud van die hoop het te make met geestelike kwaliteite, wat in vers 7 in reële terme uitgedruk word. Jahwe se moeitevolle arbeid loop op niks uit nie.

Wetsverbreking deur die elite en gekerm van die volk veroorsaak of is 'n resep vir chaos, vir konflik op alle vlakke van die samelewing. Hier speel antitetiese parallelisme 'n belangrike rol. In gevalle van wetsverbreking en verdrukking sal die hoop altyd beskaamd staan. Jahwe word voorgestel as die geliefde Tuinier-Wingerdboer, maar ook as die Regter wat oordeel uitspreek. Hierdie dubbele rol van Jahwe is as gevolg van die verlangde resultate waarop gehoop was, maar 'n teleurstelling was in die voortbring van teenoorgestelde resultate. In beide gevalle word Jahwe se heiligheid gedemonstreer.

5.6.5 Die passing van Jesaja 5:1-7

In die verwysing na "God" en "Jahwe" word "Jahwe" die meeste gebruik. Daar is 'n oorwig van die gebruik van "Jahwe". Die feit dat die belofte van die verbond 'n land en nageslag insluit, plaas die hoop onder spanning. Die feit dat die belofte van die land al hoe minder word, begin Jesaja 5:1-7 en sy intertekste met Jahwe as Tuinier-Wingerdboer (sien Jesaja 27:2-6 by Tabel 5.2) en eindig met Jahwe as Tuinier-Wingerdboer (sien Jesaja 5:1-7 by Tabel 5.4). Is dit toevallig? Ons hoop lê in Jahwe se hoop vir ons.

Die volgorde waarin die tekste verskyn, skep die agtergrond vir Jesaja 5:1-7. Jesaja 5:1-7 pas die beste by Jesaja 59:1-21 omdat reg en geregtigheid beter verklaar word in hoofstuk 59. Wat dan van die etiek van hoop? Indien daar nie gehoop word nie, hoe lyk 'n etiek van hoop? Kan daar gehoop word as 'n slagoffer-mentaliteit gehandhaaf word, soos in die volk se geval. Dan kan hoop nie sy volle gang neem nie. Die hoop sal dan beskaamd staan.

Hoofstuk 6 Opsomming en Gevolgtrekking

6.1 Opsomming

6.1.1 Inleiding

Die onderwerp vir die navorsing is: "God en Hoop in Jesaja 5:1-7 aan die hand van parallelismes in die boek Jesaja". Om uitdrukking aan die verhouding tussen God en hoop te gee, word van 'n bepaalde semantiese veld gebruik gemaak. Dit staan as die familie van werkwoorde van "hoop" en "wag" bekend (Schibler 1997d:1214). Die semantiese veld¹⁰⁴ vir "hoop" en "wag" bestaan uit die woorde חָקַה, חָקַה, חָקַה en שָׁבַר. Dit is volgens Barth (1977:916-919; vgl. Waschke 1989:1228, 2003:567) die klassieke woorde vir "hoop" en "wag". Van al die woorde wat met "hoop" en "wag" in dieselfde sintaktiese en semantiese omgewings verskyn, is dit "Jahwe" wat die meeste voorkom.

Om verder uitdrukking aan die verhouding tussen God en hoop te gee, word daar op antitetiese parallelismes gefokus. In Jesaja 5:1-7¹⁰⁵ is hier van antitetiese parallelisme sprake en wel deur die volgende woorde:

עֲנָבִים en בְּאֲשִׁים ("druwe en suur druwe") (vv. 2e-f, 4c-d)¹⁰⁶;

מִשְׁפָּט en מִשְׁפָּח ("reg en wetsverbreking") (v. 7c);

צְדָקָה en צֶעֱקָה ("geregtigheid en gekerm") (v. 7d).

¹⁰⁴ 'n Semantiese veld is 'n tegniese term in die dissipline van taalkunde om 'n stel woorde wat deur betekenis op 'n sekere manier saamgroepeer is, te beskryf (Faber & Usón 1999:67; Jackson & Zé Amvela 2000:14).

¹⁰⁵ Daar is nog twee voorkomste van antitetiese parallelisme in die boek Jesaja naamlik 40:31 en 59:9 en 11.

¹⁰⁶ In vv. 2e-f, 4c-d word in teenstellende terme beskrywe wat die wingerd veronderstel is om voort te bring en wat die wingerd eintlik opgee. Die hele beskrywing word as 'n metafoor gesien. 'n Metafoor is 'n literêre beeldspraak wat 'n beeld, verhaal of 'n tasbare voorbeeld gebruik om 'n minder tasbare voorbeeld of soms onaantastbare kwaliteit of idee te verteenwoordig. 'n Metafoor mag ook vir enige retoriese beeldspraak gebruik word wat hulle effek of impak deur assosiasie, vergelyking of ooreenkoms verkry. In hierdie breë sin kan teenstellinge, oordrywings, metonimies en vergelykings ook as tipes van metafore beskou word. Metafore is vergelykings wat wys hoe twee dinge wat nie naastenby na mekaar lyk nie in baie gevalle op een belangrike wyse dieselfde is. 'n Metafoor is meer aktief as 'n analogie, omdat 'n metafoor twee dinge (ooreenkoms en vergelyking) op dieselfde tyd impliseer, terwyl 'n analogie net 'n verskil impliseer (McArthur 1992:653-655).

Na aanleiding van bostaande antitetiese parallelisme is dit, volgens Williamson (2006:337-344; vgl. Wolf 1985:269; Pechawer 2008:108-110), wat in vv. 2 en 4 voortgebring word, onbruikbaar. Die Eienaar is inderdaad diep teleurgesteld, want Hy kry nie waarop Hy gehoop het nie. Hy het inderdaad goeie rede gehad om 'n goeie opbrengs te verwag. Hy het 'n hoopvolle verwagting gehad (Smith 2007:167). Derhalwe dien v. 4 as 'n soort onderbreking om sodoende die gehoor 'n redelike kans te gee om oor die gebeure te reflekteer. Die wingerd het, volgens Williamson (2006:338), 'n siekte ontwikkel. En die siekte beskryf Smith (2007:167) as "sour rotten fruit". In v. 7 word, in reële terme, genoem wat die siekte/"sour rotten fruit" is: "wetsverbreking" en "gekermd van angs" in stede van "reg" en "geregtigheid". "Wetsverbreking" word effektief as die toppunt van die beskuldigings in 1:15 en as die mees afskuwelike van alle misdade in die samelewing gesien. Die "gekermd van angs" gaan met enige vorm van ongeregtigheid en onderdrukking gepaard. Dit is deel van die beskuldigings teen die leiers in die samelewing van Israel/Juda. Hierdie generasie was 'n generasie wat met hebsug en goddeloosheid gevul was (Williamson 2006:343-344; vgl. Pechawer 2008:108).

In die geheel van die boek Jesaja is Jesaja 5:1-7 'n opsomming van Jahwe se liefdevolle versorging aan die een kant en die volk se wederstrewige houding aan die ander kant ne die gevolglike straf/oordeel op die optrede van die volk. Jahwe gebruik die teenstrydigheid of antitese dat die volk hulle verkeerdheid moet erken en afstand daarvan doen. In Jesaja 5:1-7 is daar ook sprake van teenstrydige emosies en handeling van Jahwe in die wyse waarop die wingerd moet presteer aan die eenkant en aan die ander kant wat die wingerd voortbring.

In terme van Berlin (1985/2008:31-124) het ons met al die aspekte van parallelisme te make. In terme van die grammatikale aspek het ons te make met morfologiese parallelisme – 'n morfologiese paar van dieselfde woordklas, naamlik:

עֲנָבִים en בְּאֲשִׁים ("druwe en suur druiwe");

מִשְׁפָּט en מִשְׁפָּח ("reg en wetsverbreking");

צֶדֶקָה en צֶדֶק ("geregtigheid en gekermd").

Al die woorde is substantiewe. Hier is ook van sintaktiese parallelisme sprake in terme van positief/negatief. Al die woorde aan die linkerkant is positief en dié aan die regterkant is negatief. Wat die leksikale aspek betref, is die woorde aan die regterkant die minimale teenstelling van dié aan die regterkant. Parallelisme as metafore ("druive" en "suur druive" vv. 2e-f, 4c-d) in terme van die semantiese aspek kom hier na vore. Wat die fonologiese aspek betref het ons hier te make met klankpare¹⁰⁷ in vv. 7c en 7d.

Antitetiese parallelisme soos enige ander kenmerk van die teks help om die teks so te struktureer en dit het 'n effek op die betekenis van die teks. Dit stel 'n verhouding van teenstelling tussen twee aanbiedinge om van te kies. Soos in die geval van Jesaja 5:1-7 is die teenstelling baie opvallend:

2e Hy het gehoop dat dit druive sou dra,	}
2f maar dit het suur druive voortbring	
4c Waarom het Ek gehoop dat dit druive sou voortbring,	}
4d maar dit bring suur druive voort?	
7c Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking;	}
7d vir geregtigheid, maar kyk gekerm.	

Vanuit bostaande blyk dit dat hoop nie net in ooreenstemming (sinonieme – en sintetiese parallelisme) nie, maar ook in teenstelling (antitetiese parallelisme) verstaan word. Dit gaan in Jesaja 5:1-7 nie net oor die ooreenkoms nie, maar ook oor die verskil. En dit is waar antitetiese parallelisme 'n belangrike rol speel. In antitetiese parallelisme as metafoor gaan dit om meer as net blote vergelyking tussen "keur druive" en "suur druive". Dit gaan om die gelyktydige saam bestaan van ooreenkoms en verskil. Dit gaan in hierdie geval om oorsaak en gevolg. Die wingerd het suur druive voortbring en verdien om gestraf te word. Die akker waar die wingerd staan is goed en deeglik voorberei. Dit is hoekom Jesaja 5:1-7 begin met 'n liefdeslied en toe gaan die liefdeslied oor in 'n regsgeding. Dit is

¹⁰⁷ Dit is wanneer konsonante en diftonge herhaal word. Klankpare kan voorkom as woordpare, as woordpare wat leksikaal-semanties nie ekwivalent is nie, of as meervoudige woordpare (Berlin 2008:103-122).

ondenkbaar dat die wingerd as gevolg van deeglike voorbereiding suur druiwe kan voortbring. Suur druiwe moet nie die gevolg van deeglike voorbereiding wees nie, maar wel keur druiwe. Die eerste oes lewer 'n misoes ten spyte van die liefdevolle versorging van die wingerd. Die regsgeeding lewer die oordeel dat die wingerd vernietig moet word. Dit is die eintlike gevolg van suur druiwe. Antitetiese parallelisme is kritiek op die aanname van oorsaak en gevolg. Dit is opvallend dat die liefdeslied nie verdwyn nie, want antitetiese parallelisme sê dat suur druiwe nie die einde is nie. Alhoewel deur regsterminologie die oordeel gevel word, wil die antitetiese parallelisme sê dat die oordeel nie finaal hoef te wees nie. Daar is ook 'n onafskeidbare samehang¹⁰⁸ tussen hoop en reg en geregtigheid.

Die volk het dus die verkeerde keuse gemaak. Die antitetiese parallelisme ondervang 'n baie belangrike teenstelling in die hele lied van die wingerd. Dit spel nie net die verhouding tussen Jahwe en hoop uit nie, maar ook die verhouding tussen Jahwe en die volk en onder die lede van die volk. Dit het ook 'n effek op die verhoudinge tussen Jahwe en hoop en Jahwe en die volk in Jesaja 40:27-31 en Jesaja 59:1-21.

Verder kom "hoop", volgens Kent (2011:96-97), die meeste in die Psalms en die boek Job, voor. Die woord, behalwe vir ander woorde van "hoop", volgens hom, wat die meeste in die Ou Testament voorkom, is die woord *חָלַץ* ("wag" of "om geduldig te wees"). Daar is by die persoon wat hoop nie 'n vae begeerte op dit wat gehoop word nie. Teenoor Kent is vir Knierim (1995:246) die sleutelwoord *קָוָה*. Die wortel beteken is "to be stretched out" of "to be tightened straight". Daar is 'n geduldige wag of 'n hoopvolle verwagting. In twee gevalle, naamlik *קָוָה* (Jes. 5:2e, 4c en 7c) en *חָכָה* (Jes. 30:18c) is Jahwe die subjek van die hoop. Jahwe se angstige en ongeduldige hoop word in beide gevalle teleurgestel. In die meeste ander gevalle is Jahwe of attribute van Hom die objek van die hoop.

¹⁰⁸ Die samehang het daarmee te make dat Jahwe nie kort paaie vat om reg en geregtigheid te vestig nie. Om dit te vestig moet die onreg en ongeregtigheid vernietig word. Reg en geregtigheid sonder versoening en vrede is onmoontlik en daarvoor is daar ook geen kort paaie nie. In die gesprekke rondom kerkhereniging en die Belydenis van Belhar kan eenheid nie plaasvind sonder versoening, geregtigheid en gehoorsaamheid nie. Daarvoor is daar ook geen kort paaie nie. Dit is onlosmaaklik en onafskeidbaar aan mekaar verbind.

Die volgende woorde kom die meeste in die profetiese literatuur saam met hoop voor:

יהוה (**Jahwe** – Jesaja 5:2e; 5:4c; 5:7c; 8:17c; 26:8a; 30:18a; 30:18d; 33:2a; 40:31a; 49:23f; 51:5d; 60:9a; 64:3d; Jeremia 14:7b; 14:22d; 17:13a; 50:7d);

עשה (**dra, doen** – Jesaja 5:2e; 5:4c; 64:2a; 64:3d; Jeremia 14:22e; Hosea 6:9d);

משפט (**reg** – Jesaja 5:7c; 26:8a; 30:18d; 43:b; 51:5c; 59:9a; 59:11c; Hosea 12:7b; Sefanja 3:8c);

עם (**volk** – Jesaja 25:9c; 25:9d; 26:8a; 33:2a; 40:31a; 49:23f; 59:9c; 59:11c; 64:2a; Jeremia 8:15a; 13:16a; 14:19e; 14:22d; Hosea 12:7c);

אדם (**mens** – Jesaja 30:18d; 38:18c; 64:3d; Daniël 12:12; Hosea 6:9a; Miga 5:6f; Habakuk 2:3c; Sefanja 3:8a).

Bostaande geassosieerde woorde van hoop wil sê dat hoop 'n toekomsgerigheid het. Dit is waar antitetiese parallelisme 'n effek op die verstaan van die teks het. Ten spyte van die omstandighede is daar hoop. Antitetiese parallelisme fokus die aandag sigself en die boodskap wat dit dra, naamlik al is die omstandighede hoe ondraaglik kan die volk na môre uitsien.

Derhalwe is die sosio-retoriese metode van onskatbare waarde. Die navorsing oor Jesaja 5:1-7 sou onmoontlik gewees het sou dit nie vir die verskillende verbande wees nie. Die intratekstuele verband alleen sou nie genoeg wees nie. Belangrik is ook die verband waarin Jesaja 5:1-7 staan met ander tekste en waar sekere woorde voorkom en hoe dit daar gebruik word. Die leefwêreld van die teks, met ander woorde die sosiale en kulturele verband, sowel as die ideologiese en teologiese verband, waarin die teks funksioneer, is net so belangrik om tot 'n beter verstaan (die geheelbeeld van die teks) van die teks te kom. Dit is hoekom die sosio-retoriese analise gekies is om Jesaja 5:1-7 na te vors. Dit is tans die beste verteenwoordig vir 'n multidimensionele benadering om profetiese tekste te bestudeer. Sosio-retoriese kritiek speel 'n belangrike rol in die wyse waarop

vraagstukke op 'n uitvoerige en volgehoue wyse voortdurend op die agenda geplaas word. Dit speel verder 'n belangrike rol om die leser uit te daag om sy standpunte van die Bybelse teks te verryk en selfkrities en buigsaam te wees ten opsigte van eie standpunte. Sosio-retoriese kritiek beoefen interdisciplinêre eksegeese wat die tradisionele stappe herbedink het en die tradisionele grense van (her)interpretasie herskryf het.

6.1.2 Die Intratekstuele Verband van die Teks

a. In terme van die herhalende verband en patroon is daar in Jesaja 5:1-7 'n hele paar woorde en frases wat herhaal word, naamlik:

נָא ("asseblief", "tog"; vv. 1a en 3c);

כַּרְמִי ("wingerd", "wingerdstok"; vv. 1b, 1c, 3c, 4a, 5b en 7a);

לְ ("na", "aan", "vir", "tot", "betref", "van", "in", "deur"; vv. 1a, 2e, 4a (X2), 4c, 5b, 5c, 5d, 7c en 7d);

בְּ ("bo-op", "in", "daarin"; vv. 1d, 2c en 2d);

קְוֶה ("hoop", "wag"; vv. 2e, 4c en 7c);

עָשָׂה ("dra", "voortbring", "doen", "maak"; vv. 2e, 2f, 4a, 4b, 4c, 4d en 5b);

עֲנָבִים ("keur druiwe"; vv. 2e en 4c);

בְּאֲשֵׁים ("suur, onryp of wilde druiwe"; vv. 2f en 4d);

וְעַתָּה ("nou", "in die lig van", "daarom"; vv. 3a en 5a);

לֹא ["nie"; vv. 4b en 6b (X2)];

עַל ["wat (dit) betref", "daarop"; vv. 6d en 6e].

Daar is een frase wat drie keer verskyn, eers metafories en dan in reële terme:

v. 2e: וַיִּקֶּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים (Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra,) (metafories);

v. 2f: וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: (maar dit het suur druiwe voortgebring.) (metafories);

- v. 4c: מִדּוּעַ קִוִּיתִי לְעֲשׂוֹת עֲנָבִים (Waarom het Ek gehoop dat dit duiwe sou voortbring,) (metafories);
- v. 4d: וַיַּעַשׂ בְּאֵשִׁים: (maar dit bring net suur duiwe voort?) (metafories);
- v. 7c: וַיִּקּוּ לְמִשְׁפָּט וְהִגָּה מִשֹּׁפָח (Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking;) (reëel);
- v. 7d: לְצִדְקָה וְהִגָּה צַעֲקָה: (vir geregtigheid, maar kyk gekerm.) (reëel).

b. In terme van die progressiewe verband en patroon speel die volgende 'n belangrike rol:

נָא

In die eerste geval (v. 1a) word 'n beleefde versoek gerig om te sing hoe mooi die wingerd lyk en versorg word en in die tweede geval (v. 3c) om tussen die eienaar en die wingerd te beslis.

וַעֲתָה

Die kern van die konteks van die wingerd word deur וַעֲתָה ingelei (vv. 3a en 5a).

c. In terme van die verhalende verband en patroon het Jesaja 5:1-7 met 'n liefdeslied en 'n regspraak te make.

Die strukturele kenmerke van die liefdeslied bestaan uit die volgende:

- vv. 1a-b: Inleiding tot die liefdeslied;
- vv. 1c-d: Waar die wingerd geleë is;
- vv. 2a-d: Die bewerking van die wingerd.

Die elemente van die regspraak bestaan uit die volgende:

- vv. 2e-f: Beskuldiging;
- v. 3: Oproep van die getuies;
- v. 4: Beslissing;
- vv. 5-6: Oordeel;
- v. 7: Verklaring.

d. In terme van die oop-middel-sluit verband en patroon sien die struktuur soos volg daaruit:

- oop: vv. 1-2a-d;
- middel: vv. 2e-4;
- sluit vv. 5-7.

V. 4 speel 'n sentrale rol in 5:1-7. Dit wys op konsekwensies van wat tevore aangegaan is.

e. In terme van die redenerende verband en patroon gebruik Jahwe die beeld van die פְּרָם om sy saak op te bou en die volk daarvan te oortuig dat dit wat hulle doen, verkeerd is.

f. In terme van die sensories-estetiese verband en patroon is teenstrydige/kontrasterende emosies waarneembaar in die lig van wat op gehoop word aan die een kant en dit wat die wingerd aan die ander kant voortbring.

6.1.3 Die Intertekstuele Verband van die Teks

6.1.3.1 Inleiding

Historiese kritiek verdeel gewoonlik die boek Jesaja in drie dele, naamlik: Jesaja 1-39; Jesaja 40-55; Jesaja 56-66. Jesaja 1-39 word as pre-eksilies, Jesaja 40-55 as eksilies en Jesaja 56-66 as post-eksilies beskou. Wat soos 'n goue draad loop in al

drie periodes van die volk se lewe is die geloof in die teenwoordigheid van Jahwe tesame met selfkritiek in tye van hoop, troos in tye van wanhoop en rigting/leiding van die heropbou te midde van ellendige omstandighede. Wat ook 'n beduidende rol gespeel het in al drie periodes is die Sionsteologie (Dietrich 2001:745-746; Schmid 2009:369; vgl. Sweeney 1996b:51-53).

Die boek Jesaja beklee 'n belangrike posisie in die kanon. Dit verskyn as die eerste boek van die profetiese boeke. Dit is ook die boek wat die meeste aangehaal word in die Nuwe Testament (Oswalt 1986:29; Schmid 2009:569). Die boek Jesaja vra baie van die interpreteerder van die teks. Dit vra sensitiwiteit sowel as die intensiewe omgaan met die teks. Die boek is ook 'n komplekse boek in terme van die samestelling, eenheid, datering en die teologie daarvan (Childs 2001:1-5).

6.1.3.2 Jesaja 1-39¹⁰⁹

a) In Jesaja 1-39 kom die volgende intertekstuele verbande wat 5:1-7 betref voor

Teks	Die Intertekstuele Verbande				
	<i>Herhaling</i> ¹¹⁰ <i>a</i> ¹¹¹	<i>Herhaling</i> <i>b</i> ¹¹²	<i>Herhaling</i> <i>d</i> ¹¹³	<i>Rekontekstualisering</i> ¹¹⁴	<i>Tematiese uitbreiding</i> ¹¹⁵
Jesaja 5:2	Jesaja 2:15				
Jesaja 5:6					Jesaja 5:9-10
Jesaja 5:6					Jesaja 6:11-12
Jesaja 5:6					Jesaja 7:23-25

¹⁰⁹ Hier word 'n kanoniese volgorde gevolg. Die feit dat hier 'n kanoniese volgorde gevolg word beteken nie noodwendig chronologies ouer nie.

¹¹⁰ Dit gaan om die oordra van uitsprake of verhale, hetsy deur middel van die mondelinge of geskrewe tradisie, in die presiese of verskillende woorde waarin die persoon die uitspraak of verhaal ontvang (Robbins 1996b:41).

¹¹¹ Herhaling van dieselfde woorde in 'n ander geskrewe teks (Robbins 1996b:41).

¹¹² Herhaling van ongeveer dieselfde woorde met een of meer verskille (Robbins 1996b:41).

¹¹³ Herhaling hoef nie net in dieselfde woorde te wees nie, maar kan ook in ander woorde gebruik word (Robbins 1996b:42).

¹¹⁴ Dit verteenwoordig uitdrukkinge vanuit Bybelse tekste sonder die uitdruklike verklaring of implikasie dat die woorde elders geskrywe staan. Hulle mag in vertellings of in kenmerkende uitsprake voorkom. Dit gaan om dieselfde woorde maar ander lewenskontekste (Robbins 1996b:48).

¹¹⁵ Tematiese uitbreiding is die alternatief vir 'n verhalende versterking. Dit is meer as net die vertelling van 'n verhaal. Dit is die tema wat in die vorm van 'n vraagstuk na vore kom. Die betekenis en betekenis-effekte van hierdie tema of vraagstuk ontvou deur beredenerings soos die eenheid vorder. Die hoofonderwerpe of beelde van die uitbreiding van die tema of vraagstuk is 'n grondrede, argument van teenstelling, analogie, voorbeeld van 'n gesaghebbende bevestiging (Robbins 1996b:52-53).

Jesaja 5:1-7					Jesaja 8:16-18
Jesaja 5:6	Jesaja 9:17				
Jesaja 5:5	Jesaja 10:6				
Jesaja 5:6			Jesaja 24:1-3, 12		Jesaja 24:1-3, 12
Jesaja 5:1-7	Jesaja 25:9-12		Jesaja 25:9-12		
Jesaja 5:1-7	Jesaja 26:7-11	Jesaja 26:7-11	Jesaja 26:7-11		
Jesaja 5:1-7	Jesaja 27:2-6		Jesaja 27:2-6	Jesaja 27:2-6	
Jesaja 5:5		Jesaja 28:3, 8			
Jesaja 5:6	Jesaja 30:23	Jesaja 30:23		Jesaja 30:23	
Jesaja 5:6	Jesaja 32:13-14	Jesaja 32:13-14			
Jesaja 5:1-7	Jesaja 33:1-6		Jesaja 33:1-6		

Volgens bostaande tabel kan hoop soos volg verstaan word:

Daar is van sinonimiese parallelisme¹¹⁶ (8:16-18) sprake. In hierdie geval is geestelike kwaliteite ("reg" en "geregtigheid") nie die objekte nie, maar Jahwe. Hier het hoop met vertrouwe in Jahwe te make. Dit het ook te make met 'n begeerte of verlange na Jahwe. Daar is 'n soort spanning in die hoop teenwoordig wat ook in Jesaja 5:1-7 by Jahwe teenwoordig is. Daar kan ook sprake wees dat geen hoop op uitkomste moontlik is nie (9:17; 10:6; 24:1-3, 12; 25:9-12). Die hoop het soos mis voor die son verdwyn. Daar is nie eens sprake van 'n greintjie hoop nie. Die olifant het inderdaad 'n muis gebaar. Dit waarop Jahwe gehoop het, het nie gerealiseer nie. Wat gerealiseer het, het niks met die "hoop" te make nie, maar wel met die teenoorgestelde van die "hoop", naamlik "suur druiwe", "wetsverbreking", "gekerm". Die aksie van "hoop/wag" is nie 'n antropologiese aksie nie, maar wel 'n teologiese aksie, want wanneer die mens hoop, loop dit in die meeste gevalle op niks uit nie.

¹¹⁶ Tussen תְּקוּהָה en קִנְיָה.

Wanneer die omstandighede met die teenoorgestelde van hoop gepaardgaan, naamlik wanhoop, is die oordeel van Jahwe iets afgrysligs om te aanskou. Wanneer die omstandighede, wat met die teenoorgestelde van hoop gepaardgaan, gerekontekstualiseer word, is daar sprake van die totaliteit van die hoop (30:23). Dan word die reën nie teruggehou soos in 5:6 nie. Hier is sprake van 'n greintjie hoop as daar sprake is van dit wat die volk moet voortbring van waarop Jahwe eintlik gehoop het, naamlik reg en geregtigheid.

Uit bostaande tabel is die verdere verstaan van hoop dat die pad waarop gehoop word, nie maklik is nie (32:13-14). Want dit waarop Jahwe hoop (5:1-7), kom nie maklik nie. Indien Jahwe die verlossing is (33:1-6), beteken dit dat Hy nie net die Vestiger van reg en geregtigheid is nie, maar Hy ook die hoop self is.

Hoop het verder met die beskerming, versterking en met Jahwe se liefdevolle versorging, moeite en arbeid te make (vv. 5:2 en 2:15). Die hoop het ook te make met die feit dat al word alles ingesit die verwagte resultate nie verkry sal word nie en dat die hoop in wanhoop omgesit kan word indien die verkeerde produksie gelewer word (vv. 5:6 en 5:9-10). Wanneer hoop in wanhoop omgesit word, wanneer Jahwe teleurgesteld word deur die verkeerde produksie, wys die verskyning van "dorings en onkruid" (7:23-25) op die onomkeerbaarheid van die oordeel en dat Jahwe nie van plan gaan verander nie.

b) Die intertekstuele verhouding tussen 5:1-7 en 27:2-6

Wat interessant is in Jesaja 1-39 is die posisies van 5:1-7 en 27:2-6. Wanneer dit kom by die posisies dan speel die datering 'n rol. Daar is die geneigdheid onder kritiese geleerdes in die afgelope dekades om te aanvaar dat beide die Pentateug en die boek Jesaja essensieel Tweede Tempel samestellings is, literêre konstruksies wat saamgestel is deur die skolastiese elite gedurende die Persiese periode (500-200 v.C.) of selfs later (Gitay 1991:88; Blenkinsopp 2000:73). Watts (1985:xxiv) is op dieselfde spoor as hy die datering van die voltooiing van Jesaja plaas in 435 v.C. Vir Sweeney (1996a:116) funksioneer Jesaja 5-12 as deel van die finale redaksie

van die boek Jesaja wat in die laat 5de eeu v.C. teweeg gebring is. Alhoewel Williamson (2006:3) 5:1-7 toeskryf aan Jesaja is hy huiwerig om die teks te plaas binne Jesaja. Daar word vir op 'n laat post-eksiliese datering van 5:1-7 besluit.

Verder moet Jesaja 27:2-6 teen die breë agtergrond van Jesaja 24-27, wat as die apokalips bekend staan, bestudeer word. Daar is diegene wat nie vir die eenheid van Jesaja 24-27 is nie en diegene daarvoor. Dié wat teen die eenheid is, is: Genesius (1821), Smend (1884), Duhm ([1892]1902, Kaiser (1974), Tucker (2001). Dié daarvoor is: Wildberger (1978), Clements (1980), Miscall (1993), Sweeney (1996a), Doyle (2000), Clifford (2008). Weens die wydeenlopende aard oor die verskil van mening oor die datering van Jesaja 24-27 (waar binne 27:2-6 val), word daar vir 'n laat pre-eksiliese datering (587 v.C.) gegaan. Dus staan, volgens datering, 27:2-6 as die eerste wingerdlied bekend.

Aangesien 5:2-6 'n latere datering as 27:2-6 het, is 5:1-7 'n *rekontekstualisering* van 27:2-6. In die verhouding tussen 5:1-7 en 27:2-6 is daar ook nie net sprake van rekontekstualisering nie, maar ook van *herhaling* en wel *herhaling a* en *herhaling d*. In terme van herhaling a is dit die woorde פֶּרֶם ("wingerd") en שָׁמֵר וְשִׁית ("dorings en onkruid"). In terme van herhaling d is dit twee verskillende woorde vir "sing", naamlik שִׁיר (5:2) en עֲנָה (iv) (27:2). Met die herhaling wil die profeet die volk oortuig van die wyse hoe Jahwe Hom bekend maak. In terme van rekontekstualisering is Jahwe se grimmigheid in 27:2-6 heeltemal afwesig terwyl dit in 5:1-7 teenwoordig is. In 5:1-7 is dorings en onkruid aanwesig terwyl dit in 27:2-6 afwesig is. Waar in 27:2-6 die wingerd wortelskiet, uitsprei en bloei en die hele aarde vul met kosbare vrugte, word in 5:1-7 onbruikbare vrugte deur die wingerd geproduseer. In 27:2-6 kry die wingerd elke oomblik vryelik water, terwyl in 5:1-7 die reën teruggehou word. In die vergelyking tussen die twee wingerde is die fokus nie op die wingerde nie, maar op die houding en optrede van die Subjek van die hoop, naamlik Jahwe.

c) Die historiese kontekste in Jesaja 1-39

In die lig van bogenoemde (a en b) die volgende: Jesaja 1-39 dek gewoonlik die periode voor die ballingskap. Wanneer die sosiale konteks van 1-39 ter sprake kom, word volgens Clifford (2008:76) die volk aangekla oor hul optrede in die samelewing, veral in die periode voor die ballingskap. In hierdie periode het die hoop met Jahwe se beskerming, versterking, liefdevolle versorging, arbeid en moeite te make. Dit het verskriklike gevolge, want Jahwe het verkry waarop Hy nie gehoop het nie. Dit het die gevolg dat die hele wingerd geaffekteer is, want die verkeerde produksie is gelewer. Dit moet onthou word dat hoop ook met vertrouwe in wie Jahwe is te make het. Indien moeitevolle arbeid verkeerdhede (wetsverbreking en gekerm/weersinswekkende optrede) tot gevolg het, het dit ook Jahwe se grimmigheid tot gevolg. Juis word die verkeerdhede weerspieël in die volk se sosiale ongeregtigheid en onaanvaarbare aanbidding. Die aanbidding van die volk was onaanvaarbaar omdat dit ander gode anders as Jahwe ingesluit het. Die houding tot die ander lede van die gemeenskap was onaanvaarbaar wanneer dit die ander lede onderdruk. Baie van die sosiale ongeregtigheid het van die grondeienaars gekom. Dit is baie interessant dan om na die optrede van die profeet te kyk en die vraag te vra in terme van sy boodskap aan die volk. Hoe het hy oordeel verstaan? Of het hy beweeg van genade na oordeel of van verlossing na verwoesting? Indien politiek na die situasie gekyk word, is die vraag het die volk Jahwe gefaal of het Jahwe die volk gefaal (Dietrich 2001:748)? Dorings en onkruid (5:6) wys op die onomkeerbaarheid van die oordeel wat wys daarop dat Jahwe nie van plan gaan verander nie.

Indien kans op hoop verdwyn het, is die wingerd net goed om verwoes te word. Indien die uitkoms kom waarop gehoop word, het dit blydskap en jubel tot gevolg (25:9). Die wyse van verlange na Jahwe is die wyse waarop die volk moet hoop (26:8). Daarom moet die volk op Jahwe hoop as die enigste bron. Indien die volk vrede wil hê, is daar nie 'n maklike pad nie. Maak nie saak wat die omstandighede is nie, die volk moet op Jahwe hoop. Dit moet 'n geduldige hoop wees. Dit kan alleenlik gebeur indien die volk die rol van dienskneg vervul (Oswalt 1986:54-57). Hulle wil nie die rol van dienskneg vervul nie. Hulle was ingestel op selfverheerliking. In stede van die rol van dienskneg te speel, neem hulle die

houding van trotsheid, arrogantheid en sondigheid in. Hierdie houding het die samelewing met wetteloosheid en ongeregtigheid gevul. Dit het ook tot gevolg dat hulle die verkeerde besluite neem op politieke gebied in stede daarvan om hulle hoop op Jahwe te plaas. Hulle het na menslike leierskap gekyk om hulle uit die moeilikheid te help. Hierdie dwase menslike leiers het Juda tot in die afgrond gelei en mislei. Dit het daartoe gelei dat die rol van dienskneg nie tot sy reg kom nie, daarom die sosiale ongeregtigheid en die onaanvare aanbidding. Dit gaan dus nie oor die hoop van die volk nie, maar oor wie Jahwe is.

Dit is veral interessant hoe die hoop in die pre-eksiliese tydperk ontwikkel het. Daar is 'n algemene waarheid wat lui: "Solank daar lewe is, is daar hoop." 'n Persoon kan op twee wyses hoop, naamlik positief of negatief. Jy kan positief hoop op 'n huwelik en kinders (Rut 1:9, 12). Hoop kan ook op teleurstelling uitloop, soos die wingerdboer in Jesaja 5:2, 4 en 7. Hulle wat ly kan sonder hoop wees of kan hoop op 'n veraf objek van hoop (Job 6:19-20). Hulle kan kla by Jahwe op wie hulle hul hoop geplaas het (Job 19:10). Hoop wat verlore gaan, kan goddeloosheid beteken (Job 8:20). In die Ou Testament is hoop nie net op mense nie, maar ook op verlossing, lig en die einde van die spanning. Dit moet nie op rykdom wees nie (Ps. 52:7), op jou eie regverdigheid (Eseg. 33:13), ander mense (Jer. 17:5), menslike gedagtes (Jes. 19:3), godsdienstige sentrums soos die tempel (Jer. 7:4), afgode (Hab. 2:18) of magte en alliansies (Jes. 31:1) nie. Hoop moet eerder wees op Jahwe en sy genade (Bietenhard 2001:593). Dus is die hoop van die individu en dié van die volk in Jahwe wat verlos uit alle omstandighede en wat op hulle die heelheid van die lewe stort (Kaiser 2009:247). Tog het die volk hulle hoop geplaas op mense en godsdienstige sentrums. Die volk se hoop het toe ontwikkel in 'n hoop van sekuriteit en versekering. Dit was gevestig in die Dawidiese koningskap, die tempel en die feit dat Jerusalem volgens die volk onvernietigbaar was. In hulle lewe voor Jahwe sou die koningskap genoeg betekenis verskaf vir die mense om 'n goeie lewe te lei, dat hulle 'n gerekende krag kan wees om mee rekening te hou op internasionale gebied. Die tempelteologie benadruk ook die feit dat Jahwe teenwoordig is in die tempel op Sion en dat dit ook as versekering van hul hoop sal dien. Dit is interessant is dat hierdie hoop vir die volk as versekering vir die toekoms moes wees (Jonker 1998:213).

6.1.3.3 Jesaja 40-55

a) In Jesaja 40-55 kom die volgende intertekstuele verbande wat 5:1-7 betref voor

Teks	Die Intertekstuele Verbande			
	<i>Herhaling a</i>	<i>Herhaling b</i>	<i>Herhaling d</i>	<i>Rekontekstualisering</i>
Jesaja 5:1-7	Jesaja 40:27-31			
Jesaja 5:1		Jesaja 41:19		Jesaja 41:19
Jesaja 5:1-7	Jesaja 49:14-26	Jesaja 49:14:26	Jesaja 49:14-26	
Jesaja 5:1-7	Jesaja 51:1-8	Jesaja 51:1-8	Jesaja 51:1-8	

Uit bostaande tabel kan hoop soos volg verstaan word:

In Jesaja 40-55 word die volk van Jahwe se onuitputlike voorsienigheid, van sy verlossing, verseker en word die volk daarop gewys wat hulle hoop moet behels. Die hoop sal nie beskaamd staan in dit wat die wingerd oplewer nie. Daar kan ook gehoop word op onmoontlike plekke en in die onmoontlikheid van die omstandighede. Die volk se hoop in Jahwe moet onvoorwaardelik wees. Dit sluit geduld, afwagting en stille geloof in. Die hoop sluit ook 'n omvattende heilsplan in en die nasies sal hierin deel.

Hier is ook van sinonieme parallelisme te sprake in Jesaja 51:5 naamlik dat יְהוָה die sinoniem vir יְהוָה is. In die hoop op Jahwe is Jahwe se weldade nie net vir die volk bedoel nie, maar ook vir die nasies. Jahwe is die uitsluitlike Bewerker daarvan. Die hoop is ook daarin geleë dat Hy selfs op onmoontlike plekke aan hulle kan voorsien. Jahwe is dus die bron en realiteit van die hoop. Vir Bietenhard (2001:593) is hierdie soort hoop (as eskatologie en verwagting) in die ballingskap, nuut vir die volk en is dit kenmerkend van wat die volk se verhouding met Jahwe behoort te wees. In ballingskap kan hulle nie die gode "my hoop" noem nie. Hoop op Jahwe en wag op Hom is gegrondves in die vertrouensbelydenis in hoe Jahwe Hom openbaar, naamlik hulp en verlossing. Dit (Sion en die tempel) het hulle hoop van sekuriteit en versekering 'n totale knou gegee.

b) Die intertekstuele verhouding tussen 5:1-7 en 40:27-31

Die intertekstuele verhouding tussen 5:1-7 en 40:27-31 berus op die *herhaling*, naamlik *herhaling a*, van die woorde מִשְׁפָּט en קִנְיָה. Die herhaling wil die volk oortuig dat Jahwe hulle nie vergeet het nie en ook dat dit inderdaad die moeite werd is om al jou hoop op Jahwe te plaas.

In Jesaja 5:1-7 is Jahwe die subjek van die hoop en hoop Jahwe op die volk om reg te doen. In Jesaja 40:31 moet die volk op Jahwe hoop indien hulle nie langs die pad wil uitsak nie. Hier is ook sprake van antitetiese parallelisme in Jesaja 40:31 - "maar die wat op Jahwe hoop, herwin nuwe krag; hulle vaar op met vleuels soos arende; hulle hardloop en word nie mat nie, hulle wandel en word nie moeg nie." Jahwe is dus die Een wat die inisiatief neem en ingryp. Deur sy ingryping raak die volk nie moedeloos nie en kan hulle bo hulle omstandighede uitstyg (Watts 1987:95). In Jesaja 40:27 gaan die reg van die volk by Jahwe verby. Verder is Jesaja 40:27 veral 'n sleutelvers in die verstaan van hoofstukke 40-55, veral ten opsigte van die "weg" en die "reg" van die volk. Dit is 'n korreksie op die volk se aantying in 40:27 dat hulle weg verborge vir Jahwe is en dat hulle reg by Hom verbygaan (Melugin 1976:90-93; Beuken 1979:56). Jesaja 40:27-31 word as eksilies gedateer (Westermann 1969:12; Sweeney 1996a:451; Brueggemann 1998b:10; Abma 1999:62; Lund 2007:26).

c) Die historiese kontekste van Jesaja 40-55

In lig van bostaande (a en b) dek hoofstukke 40-55 normaalweg die tydperk wat as die ballingskap bekend staan. Sedert die Noordelike Koninkryk in 721 v.C. in ballingskap deur die Assiriërs weggevoer is, het baie op die internasionale toneel gebeur. Die Assiriërs se mag het getaan; 'n nuwe mag het op die internasionale toneel verskyn, naamlik die Babeloniërs. Uiteindelik is Jerusalem in 586 v.C. deur die Babeloniërs verwoes. Die mure van die stad is omgegooi, die tempel is verwoes, die leierskapsklas is verwyder en Juda het agteruitgegaan. Juda het na aanleiding van haar nasionaliteit in terme van land, mag, godheid en gesaghebbende tradisies, in die middel van die sesde eeu opgehou om te bestaan.

Teen hierdie tyd het die Babeloniese ryk se krag begin taan en 'n nuwe moonheid, Persië, het op die internasionale toneel verskyn (Clifford 2008:82; vgl. Wolf 1985:17-26; Oswalt 1986:58). Volgens Clifford (2008:83) kan Jesaja 40-55 in twee dele verdeel word. Hoofstukke 40-48 verteenwoordig Sion, beide die volk en die fisiese stad Sion, en is ondergeskik aan Jakob/Israel. In 49-55 verskuif die fokus van Jakob/Israel na Sion/Jerusalem. Miskien was die lyding van die ballingskap 'n soort van boetedoening vir wat die volk in Jesaja 5:1-7 verkeerd gedoen en waarmee hulle volgehou het. Tog is die ballinge se terugkeer na hul land, kan gesê word, 'n voldonge feit. Die politieke werklikheid hiervan is verseker deur die oorwinnende veldtogte van Kores (Dietrich 2001:747).

6.1.3.4 Jesaja 56-66

a) *In Jesaja 56-66 kom die volgende intertekstuele verbande wat 5:1-7 betref voor*

Teks	Die Intertekstuele Verbande		
	<i>Herhaling a</i>	<i>Herhaling b</i>	<i>Tematiese uitbreiding</i>
Jesaja 5:7	Jesaja 58:6-8		Jesaja 58:6-8
Jesaja 5:1-7	Jesaja 59:1-21	Jesaja 59:1-21	Jesaja 59:1-21
Jesaja 5:1-7	Jesaja 60:1-22	Jesaja 60:1-22	
Jesaja 5:1-7	Jesaja 63:7-64:11	Jesaja 63:7-64:11	

Uit bostaande tabel kan hoop soos volg verstaan word:

Indien die volk, in die post-eksiliese tydperk (Jesaja 56-66), al hulle hoop op Jahwe plaas, sal hulle hoop nie beskaamd staan nie. Dit kan alleenlik gebeur indien Jahwe die volk se beskerming is. Derhalwe kan net Jahwe alleen die volk se begeertes vervul. Deur die hoop op Jahwe word die nasies ingetrek. Die nasies is deel van Jahwe se omvattende heilsplan. Hoop kry 'n universele karakter. Jahwe se beloftes is nie net vir Israel beskore nie, maar ook vir die nasies. Indien die volk op Jahwe hoop, sal Hy doen wat Hy belowe het, want Jahwe se hoop oortref alle verwagtinge wanneer die volk dit die minste verwag en Hy doen meer as wat Hy belowe.

b) Die intertekstuele verhouding tussen 5:1-7 en 59:1-21

In 59:9 en 11 is daar ook sprake van antitetiese parallelisme: "ons wag op lig, maar kyk, daar is duisternis; op helderheid, maar ons wandel in donkerheid" (v. 9) en "ons wag op reg, maar dit is nie daar nie; op heil — dit bly ver van ons" (v. 11). Die antitetiese parallelisme dui op die onbeholpenheid van die volk. Die volk is wreed ontnugter as die omstandighede voortduur. Hulle kan niks aan die omstandighede doen nie. Dit sal die beste wees as die volk op Jahwe se beloftes hoop, want net Jahwe kan die omstandighede skep waarin die volk kan hoop.

Daarom is die doel, in die post-eksiliese periode, van die hoop, die koninkryk van Jahwe, sy heerskappy op die nuwe aarde, die terugkeer van die volk en die nasies van die wêreld en die nuwe verbond (65:17-25) (Bietenhard 2001:593; vgl. Jonker 1998:213; Kaiser 2009:248).

c) Die historiese kontekste van Jesaja 56-66

Dit blyk dat hoofstukke 56-66 eerder, aan die wat in Juda en Jerusalem met die ballingskap agtergebly het, as aan die ballinge in Babelonië en elders, gerig is. Dit kan moontlik wees dat dit dieselfde outeur is as die een van 40-55, maar net in ander omstandighede en tyd. Soos reeds genoem, het Babelonië se mag in die helfte van die sesde eeu getaan wat dan inderdaad toe gebeur het toe Babelonië in 539 v.C. in die hande van Kores geval het. Dit blyk toe dat nie baie ballinge van Babelonië en elders vandaan na Juda teruggekeer het nie. Op daardie stadium was die Joodse gemeenskap van Juda maar klein en arm. Dit kan moontlik wees dat die gemeenskap toe in faksies verdeel het wat toe die besluitnemingsproses kon beïnvloed het. Die probleme wat die gemeenskap in die gesig gestaar het, het gesentreer rondom die tempel en die waarde/betekenis daarvan en watter tipe gemeenskap hulle wou wees. Wat moontlik 'n bekommernis vir die gemeenskap kon wees, was of Jahwe hulle vergewe het en hulle op sy seëninge kon staatmaak? Wie sou die gemeenskap lei en hoe kon hulle op daardie stadium en in die toekoms die foute wat hulle gemaak het en die oortredinge wat hulle begaan het en deur die katastrofe (ballingskap) veroorsaak is, vermy? Waarmee Jesaja III te kampe het was

eintlik hoe om 'n stad te bou en hoe om 'n gemeenskap te vorm en hier het die Sionsteologie 'n beduiende rol gespeel. Die basiese besorgdheid is die heropbou van die stad en die vorming van die gemeenskap (Clifford 2008:86-87; vgl. Oswalt 1986:59-60). Die ballingskap behoort tot die verlede, maar die wonde daarvan bly tot in die verre toekoms. Die wonde sal nie verdwyn nie. Die volk sal vir altyd daarmee moet saamleef. Hiervoor is leiding en motivering nodig, veral in die lig van hoe tussen reg en onreg in die post-eksiliese gemeenskap onderskei word. Dit skep natuurlik 'n geweldige spanning in Jesaja 56-66. Sal daar genoeg etiese diepte wees om hierdie spanning te oorbrug (Dietrich 2001:746-747)?

6.1.4 Die Sosiale en Kulturele Verband van die Teks

6.1.4.1 Jesaja 5:1-7

Indien die volk misluk op sosiale, maatskaplike en ekonomiese gebied is die hoop verlore. Daar kan niks meer gedoen word nie. Die hoop is dat net Jahwe kan voorsien. Jahwe sal die teendeel bewys. Jahwe is die waarborg van die hoop en verlossing. Die feit dat die volk hulle hoop op ander dinge plaas, maak dat daar 'n totale gebrek aan reg en geregtigheid is. Daar is net wetsverbreking en gekerm. Die hoop ontbreek. Daarom is daar geen vertrouwe in Jahwe by die volk te bespeur nie. Die volk het hulle eie gang gegaan.

Alhoewel die datering van Jesaja 5:1-7 laat post-eksilies is, was die omstandighede wat die gebeure in Jesaja 5:1-7 beskryf pre-eksilies. Bostaande verstaan van hoop moet in verband gebring word met die sosiale en kulturele omstandighede van die pre-eksiliese periode. Die profete het 'n rol gespeel in die pre-eksiliese periode. Dit was vir die profete moeilik om as Jahwe se verteenwoordigers op te tree, veral om 'n boodskap van hoop te bring (Meier 2009:26). Vir die verdeling van die koninkryk in Juda en Israel was daar egter 'n periode van ekonomiese voorspoed en politieke outonomie sedert die vestiging van monargie, en dit was een van die redes waarom die profete hulle boodskappe gebring het in terme van reg en geregtigheid, veral as die boodskappe 'n profetiese kritiek was op sosiale misbruik en gemaak het dat die volk hulle hoop op ander dinge as Jahwe geplaas het

(Zimmerli 1985:249; Albertz 1994:159; Matthews 2005:521-526; Clifford 2008:76-80; Coote 2008:138-142).

Die sosiaal-kulturele omstandighede van 5:1-7 in terme van die godsdienstige reaksie en kulturele retoriek kan soos volg voorgestel word:

Teks	Godsdienstige Reaksie	Kultuur Retoriek
Jesaja 5:1-7	"revolusionist" ¹¹⁷	"dominant culture rhetoric" ¹¹⁸
Jesaja 5:3	"revolusionist"	"dominant culture rhetoric"
Jesaja 5:3, 7	"revolusionist"	"dominant culture rhetoric"
Jesaja 5:7	"revolusionist"	"dominant culture rhetoric"
Jesaja 8:14	"conversionist-thaumaturgical"	"dominant culture rhetoric"
Jesaja 8:14	"revolusionist"	"counter culture or alternative culture rhetoric" ¹¹⁹
Jesaja 10:10-12, 31-32	"revolusionist"	"dominant culture rhetoric"
Jesaja 14:2	"reformist" ¹²⁰	"counter culture or alternative culture rhetoric"
Jesaja 19:2, 17	"revolusionist"	"counter culture or alternative culture rhetoric"
Jesaja 22:10, 21	"revolusionist"	"dominant culture rhetoric"
Jesaja 24:1, 5-6 en 23	"conversionist" ¹²¹	"counter culture or alternative culture rhetoric"
Jesaja 37:10, 22, 27,	"thaumaturgical" ¹²²	"counter culture or alternative culture rhetoric"

¹¹⁷ Alleenlik die vernietiging van die wêreld en spesifiek die sosiale orde sal voldoende wees om die mense te bevry. Bonatuurlike magte moet die vernietiging uitvoer (Robbins 1996b:72-73).

¹¹⁸ Dit verteenwoordig 'n sisteem van houdinge, waardes, gesindhede en standarde wat 'n spreker veronderstel of handhaaf en wat ondersteun word deur sosiale strukture wat beklee is met mag om die doelwitte op mense op te lê op 'n betekenisvolle breë streeksgebied (Robbins 1996b:86).

¹¹⁹ Hierdie retoriek verwerp die uitdruklike en onuitgesproke karaktertrekke van die dominante en subkultuur retoriek waarteen dit reageer. Hierdie term is die beste bestem vir binnekulturele verskynsels. Dit is 'n kulturele ketterse retoriek wat 'n "nuwe toekoms" uitlok, nie 'n vreemde retoriek wat die behoud van 'n "ou kultuur (ware of denkbeeldige)" uitlok nie. Teenkultuur retoriek lok die skepping van "'n beter samelewing, nie deur wetgewende hervorming of die gewelddadige opposisie tot die dominante kultuur nie" (Robbins 1996b:87).

¹²⁰ Die wêreld is korrup omdat sy strukture korrup is. Indien die strukture verander, sal daar verlossing in die wêreld wees (Robbins 1996b:73).

¹²¹ Die wêreld is korrup omdat die mense korrup is. Indien die mense verander, sal die wêreld verander. Bevryding kom deur die bonatuurlike gedrewe verandering van die self (Robbins 1996b:72).

¹²² Fokus op die individu se besorgdheid oor die verligting van die huidige en spesifieke wantoestande. Die bonatuurlike word gevra om persoonlik in te gryp en die effek daarvan is magies (Robbins 1996b:73).

32		rhetoric"
Jesaja 40:9, 13	"thaumaturgical"	"counter culture or alternative culture rhetoric"
Jesaja 46:3	"revolusionist"	"dominant culture rhetoric"
Jesaja 63:7	"thaumaturgical"	"counter culture or alternative culture rhetoric"

In terme van bostaande tabel die volgende:

Hoop kan ook in teenstelling verstaan word. In hierdie geval word dit negatief verstaan. Die godsdienstige reaksie is oorwegend "revolusionist" en die retoriek oorwegend "dominant" en "alternative". Die oorsake vir die reaksie en retoriek is:

- a. dat die wingerd vrugteloos is (Carpenter & Cornelius 1997:723-724; Appler 2009:782);
- b. 'n gebrek aan reg en geregtigheid (Matthews 2007:661-662; Appler 2009:782);
- c. die misbruik van mag en die roekelose aanwending van fondse (Bendor 1996:207-228);
- d. die gaping tussen die boonste laag en die onderste laag van die samelewing het al hoe groter geword;
- e. ekonomiese onderdrukking;
- f. uitbuiting en die berowing van die menswaardigheid van die armes; sommige (van die elite) het hulle onregmatig verryk (Zimmerli 1985:249; Albertz 1994:159);
- g. die vernieling en konfiskering van die wingerd (Wildberger 1991:142; Seitz 1993:41; Brueggemann 1998a:36; Childs 2001:34);
- h. die leiers het die vrugte wat die volk moes voortbring, geruïneer (Smith 2007:166);
- i. die korrupte gedrag van die leiers; hulle raak gemaksugtig en hebsugtig (Clines 1988:363; Bendor 1996:207-228; Matthews 1999:28; Smith 2007:166; vgl. Kessler 2008:78-91);
- j. die aanbidding van afgode en die vertrouwe daarop; die algehele gebrek aan vertrouwe op Jahwe (Wildberger 1991:422-423; vgl. Kaiser 1972:143-144);

k. morele nataligheid (Mein 2006:1).

Vir die wingerd/volk om die regte produksie te lewer, vir hoop om van negatief na positief om te skakel, word vir die algehele vernietiging van die wingerd gevra om die nodige verandering te weeg te bring. Die volk self kan nie die nodige "revolusionist" veranderinge teweeg bring nie, net Jahwe kan. Jahwe se optrede kan as radikaal beskrywe word. Derhalwe het die volk hulle ook nie aan die Torah van Jahwe gesteur wat Hy daargestel het nie. Hulle leefwyse voldoen nie aan die sisteem van houdinge, waardes, gesindhede en standarde soos wat Jahwe dit in die Torah stel nie, want die elite het die samelewing gedomineer. Vir sommiges, soos die elite, was die godsdienstige reaksie "conversionist" of "thaumaturgical", omdat hulle gedink het 'n wonderwerk sal gebeur indien Jerusalem gespaar bly (Wildberger 1991:354-362).

Die volgende sosiale en kulturele begrippe speel 'n rol in hoe hoop verstaan word:

1. כֶּרֶם – "wingerdbou"

'n Wingerdstok met keur druiwe is 'n simbool van hoop met 'n aanduiding dat reg en geregtigheid die botoon voer. Suur druiwe is 'n simbool van ontrou en 'n aanduiding dat die wingerdstok 'n gebrek aan reg en geregtigheid het. Wingerd word as 'n dominante konsep in Oud-Israel se landboukulturele denke gesien en dit word 'n simbool vir seëninge, rykdom, blydskap, vrede, voorspoed en hoop. 'n Vrugtelose wingerd is 'n beeld van godsdienstige en ekonomiese wanbalans en wanhoop. Sonder hoop met die gepaardgaande reg en geregtigheid kan die wingerd nie herskep word nie. Dit kan ook nie herskep word in omstandighede van wanhoop, onreg, ongeregtigheid, misbruik van mag en waar mense hulle nie aan die Torah steur nie. 'n Beter samelewing waarin hoop vir reg en geregtigheid moet funksioneer, sal nie geskied deur wetgewende hervorming of deur gewelddadige opposisie nie. Waar die hoop vir reg en geregtigheid vervaag, tree mislukking op sosiale en maatskaplike gebied in.

2. יושב ירושלים – "inwoners van Jerusalem"

Waar die hoop vir reg en geregtigheid vervaag, gee mense nie meer vir mekaar om nie; word die gedrag en houding van mense korrup; word mense uitgebuit, van hul menswaardigheid beroof en misbruik; word die gaping tussen die boonste en onderste laag van die samelewing groter. In die vestiging van reg en geregtigheid speel die leiers nie die sentrale rol nie, maar wel Jahwe. Die hoop vir reg en geregtigheid is dus in Hom gesetel. 'n Persoon kan homself nie distansieer van wat verkeerd loop indien die hoop vir reg en geregtigheid vervaag asook die gevolge daarvan nie. Waar daar nie sprake is van hoop vir reg en geregtigheid nie raak leiers gemaksugtig en hebsugtig. Dit het gelei daartoe dat Jerusalem op die ou einde in 586 v.C. ingeneem is. Die hoop vir reg en geregtigheid wat in Jahwe gesetel is, geld vir al die bewoners van die aarde. Dit gaan oor sosiale, ekonomiese en politieke grense heen.

3. איש יהודה – "manne van Juda"

Wat vir die "inwoners van Jerusalem" geld, geld ook vir die "manne van Juda", aangesien beide terme in Jesaja 5:3 parallel aanmekaar is. Hulle het net soos die "inwoners van Jerusalem" voordeel getrek uit die aktiwiteite wat die profeet veroordeel het (Chaney 1999:116; vgl. Hayes & Irvine 1987:101, 286-287). Net soos die "inwoners van Jerusalem" word die "manne van Juda" ook die elite genoem. Die hoop van Jahwe in die "manne van Juda" het 'n muis gebaar. Insteede van משפט en צדקה het dit משפח and צעקה gebaar. Die "manne van Juda" het die hoop van Juda heeltemal geruïneer en dit kragteloos gemaak. Soveel so dat 'n "revolusionist" nie teweeg gebring kan word nie. Hulle handel en wandel getuig dat die hoop vir reg en geregtigheid heeltemal vervaag het. Daar was nie 'n greintjie hoop meer nie. Die fout vir משפח and צעקה lê nie by Jahwe nie, maar by die "manne van Juda". Verder wil antitetiese parallelisme in Jesaja 5:2, 4 en 7 sê dat oordeel nie die laaste sê het nie. Die hoop lê daarin dat Jahwe die wêreld nie sal faal nie. Die hoop vir reg en geregtigheid sal nie beskaam nie ten spyte daarvan dat die elite

Jahwe se hoop geruïneer het. Net Jahwe het die vermoëns om dit waarop gehoop word 'n werklikheid te laat word. Geen mens kan vir Jahwe instaan nie.

4. בֵּית יִשְׂרָאֵל – "huis van Israel"

Die "huis van Israel" het Jahwe in sy hoop op reg en geregtigheid gefaal. Dit het tot gevolg gehad dat die onderste en boonste lae van die samelewing groter en groter geword het. Dit het uitgeloop op 721 v.C. toe die Noordelike Koninkryk in ballingskap en die Suidelike Koninkryk in 586 v.C. weggevoer is. Die hoop op reg en geregtigheid het geen beduidende rol gespeel nie. Dit wat die "huis van Israel" veronderstel was om te wees, naamlik "wingerd van Jahwe" kon hulle nie wees nie. Die "huis van Israel" het nie rekening gehou daarmee, in terme van die hoop vir reg en geregtigheid, dat Jahwe en Jahwe alleen, gevrees moet word nie. Dit wat Jahwe vra het die volk nie ter harte geneem nie, naamlik hoop vir reg en geregtigheid. Dit is heeltemal geïgnoreer. Die gebruik van die term "huis van Israel" tesame met die term "huis van Jakob" (Jesaja 14:2) dui daarop dat Jahwe, in die vestiging van reg en geregtigheid, nie net die volk alleen nie, maar die herstel van die totale wêreld, in gedagte het. Verder het hoop nie net te make met wat in die verlede gebeur het nie, maar ook met die hede en die toekoms. Dit het die volk en die wêreld nie besef nie. Daarom is Jahwe nie net die God van die verlede nie, maar ook van die hede en die toekoms. Die volk kan dus nie net in die verlede leef nie. Die toekoms waarvoor net Jahwe sal sorg, sal 'n toekoms wees waar daar net plek vir reg en geregtigheid sal wees.

6.1.4.2 Jesaja 27:2-6

Hier in Jesaja 27:2-6 is daar geen sprake van die wanhoop wat te bespeur was by 5:1-7 nie, net hoop. In hierdie gedeelte is dit Jahwe wat die hoop verseker. Die hoop spel 'n beter toekoms, 'n beter samelewing, 'n goeie en beter lewe uit.

Die hoop in Jesaja 27:2-6 moet verstaan word in terme van die sosiale gebruik van die beeld van die "wingerd" en die kulturele gebruik van "Jakob/Israel". Die beeld van die wingerd en die produkte afkomstig van die wingerd versimboliseer die

herstel van die volk, asook die waardering van die wingerd van Jahwe as 'n religieuse simbool (Müller 1995:323; Carpenter/Cornelius 1997:724). Wat die hoop vererger het, is dat die armstes van die armes, van die grond gekry het om te bewerk, nadat diegene (aristokratiese grondhere) van wie hulle afhanklik was, finaal in 582 v.C. in ballingskap weggevoer is (Lemche 1995:175; Kessler 2008:121-122). Wat wel interessant is, is die feit dat die hoop in 27:2-6 op 'n positiewe en gunstige noot eindig (Clements 1980:219).

Die feit dat die hoop in 27:2-6 op 'n positiewe en gunstige noot eindig, word deur die gebruikmaking van die benaming "Jakob/Israel" met die volk se identiteit sowel as hulle lotsbestemming geherdefinieer (Oswalt 1986:495; Blenkinsopp 2000:375; vgl. Kilpatrick 1956:312; Childs 2001:197).

Die godsdienstige reaksie is dié van "ommekeer" en die retoriek dié van dié "alternatiewe kultuur".

6.1.4.3 Jesaja 40:27-31

Die soort ingesteldheid en houding in 40:27 openbaar 'n swak geloof en die dwaasheid van hul ontrouheid en wanhoop (Motyer 1999:250; vgl. Childs 2001:72). Dit is mense wat nie weet hoe om te hoop nie. Daar is geen alternatiewe krag as die krag van Jahwe waarop die volk kan hoop nie. Jahwe is die enigste antwoord op die omstandighede van die ballingskap. Dit is hulle enigste hoop.

In terme van die gebruik van die benaming "Jakob/Israel" en in die konteks van die ballingskap, waarin dit gebruik word, blyk dit in die oë van die volk, dat hulle hoop beskaam het (Muilenberg 1956:444; Knight 1984:24-25; vgl. Grogan 1988:246; Koole 1997:11-12, Blenkinsopp 2002:194). Deur die benaming te gebruik wil Jahwe deur middel van die profeet hulle daarin herinner waar hulle vandaan kom, wie hulle is en waar hulle op pad heen is en dat hulle in sy gedagtes is (Martin 1985:1093; vgl. Dawn 1997:160; Brueggemann 1998b:26-27; Bass 2006:31-33; Melugin 2006:275; Janzen 2009:99). Die feit dat daar by die ballinge 'n verlies aan land is moet voor hulle eie deur gelê word (Mein 2006:1; Carr 2010:166).

Die godsdienstige reaksie is dié van "ommekeer" en die retoriek dié van dié "alternatiewe kultuur".

6.1.4.4 Jesaja 59:1-21

Ten spyte van die negatiewiteit in vv. 9 en 11 is daar hoop. Hulle word verseker van herstel, veral aan Sion, waaraan hulle so onvoorwaardelik vasgeklou het, daarom die gebruikmaking van die benaming "Sion". Ten spyte van die beloftes van herstel, sal die volk se hoop op niks uitloop, indien hulle nie na Jahwe terugkeer nie. Deur die benaming "Jakob" te gebruik, word die volk daaraan herinner wie hulle is, wat nou eintlik hulle identiteit is. Indien die "huis van Jakob" hulself "Sion" wil noem kan daar nie plek wees vir "wetsverbreking" en "gekerm" nie (Koole 2001:210).

Die volk se hoop sal op niks uitloop nie, want hulle hoop was gebaseer op die onvoorwaardelikheid van Sion. Die onvoorwaardelikheid berus op die feit dat Sion die stad is waar Jahwe woon, die plek van Jahwe se onderrig, die stad wat deur Jahwe gebou is en deur Hom verdedig sal word, die stad wat deur Jahwe bevry sal word, die stad wat Jahwe liefhet, die plek wat aan Jahwe se Naam verbind word (Clines 1996:115-116; vgl. Stolz 1997:1072-1075). Deurdat hulle hoop op die onvoorwaardelikheid van Sion berus het, het hulle gedink dat die "reg", "geregtigheid" en "verlossing" sommer so onvoorwaardelik aangerol kom, asof hulle 'n reg daarop het. Hulle het dit as hulle eie toege-eien. Hulle het vergeet dit kom van Jahwe af.

Die godsdienstige reaksie op die omstandighede is dié van "ommekeer" en die retoriek is dié van die "alternatiewe kultuur".

6.1.5 Die Ideologiese en Teologiese Verband van die Teks

6.1.5.1 Inleiding

Ideologie het met verhoudinge tussen mense te make. Dit gaan om die kruispunt van idees, om ideale en sosiale handeling te identifiseer en om kollektiewe behoeftes en belange van verteenwoordigende patrone te ontdek (Robbins

1996b:110). Die onderskeid tussen ideologie en teologie is 'n subtiële een. Teologie kan soms 'n ideologie word wanneer dit gebruik word om sosiologiese werklikhede, soos die instelling van slawerny en patriargie of 'n kapitalistiese ekonomie, te ondersteun. Teologie is bykans altyd in kompetisie met ideologie. Miller (1976:464-479; vgl. 2000:635) stel drie kriteria voor vir die onderskeid tussen teologie en ideologie, ten minste in Israel, om die onderskeid op te helder:

- "1. The possibility and presence of self-criticism which means also the possibility of judgement as the end of Israel's history.
2. The positive relationship of Israel with the other nations of the world. A sense of responsibility vis-à-vis other people so that Israel's own particular interests do not totally define its goal or mission and Israel's place in the world is set at least in part for the wellbeing of the nations.
3. The moral demand for justice and righteousness as the central characteristics of human conduct."

Teologie kan soos volg verstaan word: teologie is oop tot die stem van selfkritiek. Teologie kyk bokant die eng belange van die sosiale groep na ander mense wat bokant die politieke grense lewe en word in Jahwe se besorgheid ingesluit. Teologie hoor 'n morele eis vir die reg, wat gewortel en gegrond in die kosmiese orde is, en wat 'n algemene morele eis is (Anderson 1999:198-199).

6.1.5.2 Jesaja 27:2-6

6.1.5.2.1 Die Ideologiese Verband

In Jesaja 27:2-6 word die ideale omstandighede geskilder soos wat die wingerd deur Jahwe versorg word. Tog word daar van "dorings en onkruid" melding gemaak. Die moontlike konflik wat daardeur veroorsaak kan word, sal deur Jahwe verwyder word (Hibbard 2006:179).

Om die ideologiese konflik betreffende die Sionsteologie te verstaan, moet Jesaja 27:2-6 teen die breë agtergrond van Jesaja 24-27 verstaan word. Dit staan as die apokalips van Jesaja bekend. Die ideologiese verband in Jesaja 24-27 het dit teen

die valse verstaan van die Sionsteologie. Net Jahwe kan die hoop bewerkstellig. Die eintlike punt is dat die volk gedink het dat Sion onaantasbaar is (Polaski 2001:289). Hulle het gedink hulle bly veilig in Jerusalem (Bright 1981:289-290). Sion is 'n sentrale deel van die volk se daaglikse lewe (Jang 2005:173). Die volk het gedink dat niks met hulle sal gebeur nie, dat hulle nie probleme het nie. Indien Jahwe alleen die hoop bewerkstellig, sal enige iemand wat in sy pad staan (Smith 2007:457) as Hy die wingerd wil versorg, uit die pad haal, want daar is by Hom geen grimmigheid nie (Hibbard 2006:179).

Hulle het Jahwe se seëninge as onvoorwaardelik beskou. Hulle het Sion as 'n simbool van sekuriteit en veiligheid gesien (Weinfeld 1979:56). Solank as wat daar ongeregtheid in die samelewing is, is die oordeel van Jahwe onvermydelik (vgl. Walker 2004:589-502; Groves 2005:1019-1025).

6.1.5.2.2 Die Teologiese Verband

- a. Die *Godheid*¹²³ funksioneer sterk in 27:2-6. Jahwe alleen bepaal wat met die wingerd in die toekoms gaan gebeur. Hy doen dit deur die volk daarop te wys wie Hy is (Sweeney 1988a:54; Oswalt 1998:560; Briley 2000:249; Smith 2007:257; vgl. Seitz 1993:200). Hy is die "Tuinier-Wingerdboer". Dit is waarin die hoop geleë is. Dit is nie geleë in Sion, volgens die volk, se mure en magtige krag nie. Dit is geleë in Jahwe as Tuinier-Wingerdboer se liefde, krag, versorging, beskerming en ondersteuning (vgl. Fretheim 2005:2).
- b. As *heilige persoon*¹²⁴ kry die hoop verdere betekenis indien Jahwe se optrede van reg, geregtigheid, vrede en verlossing met heiligheid gepaardgaan. Jahwe se toegewydheid sal daarvoor sorg. Die hoop is in Jahwe gesetel. Dit sal vir alle mense in 'n nuwe wêreld wees (Smith 2007:459-461). Hierdie heilige optrede van Jahwe moet deur sy volk weerspieël word. Dit is hoe die volk moet hoop

¹²³ Jahwe of 'n goddelike wese mag op die agtergrond wees of kan in 'n direkte posisie of in 'n gesprek in die teks betrokke wees. Hierdie is die ruimte van die teologie waar die aard van Jahwe en sy handel en openbaring navore kom. Daar is sommige tye 'n verwysing na Jahwe of 'n god. Ander kere praat en tree Jahwe soos enige ander karakter in 'n verhaal op (Robbins 1996b:120).

¹²⁴ Die Bybelse teks beeld dikwels een of meer persone uit wat 'n spesiale verhouding met Jahwe of goddelike magte het. In die Nuwe Testament is die heilige persoon by uitnemendheid niemand anders as Jesus Christus nie (Robbins 1996b:121).

(Oswalt 1998:560; Shepherd 2009:36). Die wyse van die hoop gaan met heiligheid gepaard. In terme van die reg en geregtigheid word daar van heilige reg en heilige geregtigheid gepraat. Die hoop in Jesaja 27:2-6 word ook uitgebeeld in die wyse van die liefdevolle, soewereine en heilige versorging van Jahwe as Tuinier-Wingerdboer. Derhalwe kan aangeneem word dat die hoop in die heiligheid van Jahwe lê.

c. *Die religieuse geskiedenis*¹²⁵ het spesifiek te make met die toekoms van die hoop van die profete, gesien vanuit 'n apokaliptiese perspektief. Die hoop het verder somber dimensies as dit kom by die verhouding tussen Jahwe en sy volk (Rowland 2006:191). Daar is 'n toekomsgerigtheid in die wyse waarop Jahwe die wingerd versorg, veral teen die agtergrond van Jahwe as Tuinier-Wingerdboer.

d. In terme van die *menslike bevryding*¹²⁶ is Jahwe se hoop gerig op verlossing:

In die dae sal Jakob wortel skiet, Israel sal bloei en uitbot, hulle sal die wêreld vol vrugte maak (הַבְּאִים יִשְׂרָאֵל יִעֲקֹב וְיִצְיָן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֵאוּ פְּנֵי-תֵבֵל הַנּוֹבָה: (27:6).

e. By *menslike toegewydheid*¹²⁷ word hoop 'n praktiese saak. Die praktiese saak word soos volg uiteengesit:

¹²⁵ Baie heilige Geskrifte veronderstel dat goddelike magte historiese prosesse en gebeurtenisse bestuur om sekere resultate te verkry. In die Nuwe Testament is dit die ruimte van die esaktologie en apokaliptiek of heilsgeskiedenis. Vanuit die perspektief van die esaktologie, beweeg geskiedenis tot die tyd van die "laaste dinge". Vanuit die perspektief van die apokaliptiek, sien sieners openbaringe vanuit die hemel soos die eindtyd nader, maak gebeurtenisse en prosedures voordat dinge gebeur. Vanaf die perspektief van die heilsgeskiedenis beweeg Jahwe se plan vir die mens deur 'n volledige maar voortgaande proses wat stadig na Jahwe se doelwit vir die mens beweeg (Robbins 1996b:123).

¹²⁶ 'n Ander dimensie van heilige Geskrifte is die oordra van voordele vanaf die goddelike na die mens as 'n resultaat van gebeure, rituele of praktyke. Soos die resultaat van dinge gebeur of kan gebeur as mense dit doen, sal goddelike magte lewens verander en dit na 'n hoër vlak van bestaan neem. Dit kan moontlik gebeur dat die sterflike aard van mense verander tot 'n onsterflike bestaan, waar hulle nie meer sterf nie (Robbins 1996b:125-126).

¹²⁷ Die ander kant wat Jahwe en heiliges doen vir mense is menslike toegewydheid aan goddelike weë. Mense word uitgebeeld as getroue volgelinge en ondersteuners van mense wat 'n spesiale rol speel in die openbaarmaking van die weë van Jahwe aan mense. In die Christelike geloofsgemeenskap word dit dissipelskap genoem (Robbins 1996b:126).

Of hulle moet my beskutting aangryp, vrede met My maak, vrede met My maak.

(או יחזק במעוֹזי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה-לִּי: (27:5)

- f. Indien by die *godsdienslike gemeenskap*¹²⁸ (die volk) die praktiese saak (27:5) 'n werklikheid word, sal die hoop op die volgende uitloop:

In die dae sal Jakob wortel skiet, Israel sal bloei en uitbot, hulle sal die wêreld vol vrugte maak (הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֹאֵן פְּנֵי-תֵבֵל תְּנוּבָה: (27:6)

- g. Die *etiese*¹²⁹ lê in dit wat in 27:5-6 beskrywe word. Indien 5:1-7 'n rekonstruksie is van 27:2-6 lê die etiek van hoop in die reg en geregtigheid van Jahwe. Die etiek van die volk moet die etiese karakter van Jahwe weerspieël. Die vrugte waarmee die volk die wêreld mee moet vol maak, is niks anders as reg en geregtigheid nie. Die hoop se eintlike doel is wanneer Jahwe se heerskappy oor alle mense gevestig sal wees (Knierim 1995:250; Mangano 2005:456; Dempsey 2010:45-50).

6.1.5.3 Jesaja 40:27-31

6.1.5.3.1 Die Ideologiese Verband

Ideologies gesproke was die volk se hoop verpletter. Dit weerspieël die volk se gemoedstoestand. Daar is 'n gebrek aan vertroue aan Jahwe. Dit lê in die feit dat die land verwoes is; die tempel is vernietig (die mure van die tempel is verwoes en die mure van Jerusalem is vervalle), die koning is vermoor en die leierskap is in ballingskap weggevoer (Lund 2007:26; Le Roux 2009:24-26). In die lig van die krisis vra die volk die vraag (v. 27):

¹²⁸ Wat heilige geskryfte kenmerk is die vorming en opvoeding van godsdienslike gemeenskappe. Dit is deelname met ander mense in aktiwiteite wat toewyding tot goddelike weë voed en vul (Robbins 1996b:127).

¹²⁹ Dit beskrywe die verantwoordelikheid en toegewydheid van die mens tot Jahwe. Dit is 'n kombinasie van teologiese en morele vraagstukke (Robbins 1996b:129).

Waarom is my weg vir Jahwe verborge en gaan my reg by my God verby? Daar is spanning in die verhouding tussen die volk en Jahwe en hulle blameer Jahwe vir die omstandighede waarin hulle hul bevind. Hulle het gedink na alles is die ballingskap die einde van hul verhouding met Jahwe.

In enige situasie of dit nou voor die ballingskap of tydens of daarna is, die volk kan nie, in terme van die vraag in vers 27, maak wat hulle wil nie. Hulle kan nie die reg en geregtigheid in eie hande neem nie. Hulle besit dit nie (Brueggemann 1987:33-41). Hulle eie reg en geregtigheid het op 'n valse ideologie berus dat Sion onaantasbaar was. Dit het daartoe gelei dat hulle nie hul hoop op Jahwe kon vestig nie (Smith 2009:68). Die hoop in Jahwe kan die herstel bring (Knight 2006:310). Hulle hoop was in die verlede. Daar was geen toekomsgerigtheid in hul hoop nie. Hulle kyk vas in hul omstandighede en hul hoop was nie op Jahwe gerig nie.

6.1.5.3.2 Die Teologiese Verband

- a. In terme van die *Godheid* lê die hoop juis in die andersheid van Jahwe, dat Hy die Gans Andere is. Wat maak Hom anders dat die volk nie 'n ander keuse het as om hulle hoop op Jahwe te plaas nie? Hoop buite Jahwe om is chaoties (Hanson 1995:31). Hy is die Skepper (Holladay 1971:47) en geen mens kan iets skep uit niks nie, maar Hy is ook die Bevryder (Brueggemann 1998b:27; Oswalt 1998:125). Eers dan kan hulle die omstandighede waarin hulle verkeer en die oorsake daarvan in perspektief sien (Wiersbe 2002:50). Dat net Hy die situasie waarin hulle verkeer, feitlik enige situasie, kan omkeer en dat geen saak van onreg en ongeregtigheid verby Hom sal gaan nie (Oswalt 1998:73; Smith 2009:121).
- b. Wat *heilige persone/heiligheid* betref is die wyse waarop Jahwe Homself aanbied, die wyse waarop Hy Hom bekendstel aan die volk in ballingskap. Dit het niks te make met die tempel en Jerusalem nie. So het die volk gedink. Daarom dat hulle die bewering maak in vers 27 op grond daarvan dat die tempel vernietig is, dat Jerusalem geval het (Goldingay 2006:111) en as gevolg daarvan het Jahwe se heiligheid verdwyn. Hierdie negatiwiteit by die volk lei daartoe dat hulle nie hulle hoop op Jahwe kan plaas nie. Indien hulle sonder die tempel,

sonder Jerusalem is en dan nog in die omstandighede van die ballingskap, kan hulle nie op Jahwe staatmaak nie; dan gaan hulle reg inderdaad verby Jahwe. Hulle het hulle misgis met Jahwe. Hy, met heiligheid en al, is ook in die ballingskap teenwoordig. Hy gee en onderhou ook die lewe, selfs in die ballingskap (Brueggemann 1998b:27). Daar kan nie net gehoop word op Jahwe wanneer dit goedgaan nie, maar ook wanneer dit baie sleg gaan, selfs in die omstandighede van die ballingskap. Selfs in die ballingskap bly Hy die Skepper, Trooster, Herder en Onderhouer van die lewe, bly Hy die Heilige van Israel (House 1998:287).

- c. Was ander *geestelike wesens*¹³⁰ (bv. "bose geeste") verantwoordelik dat alles vir die volk verkeerd geloop het en daarom die volgende bewering?

v. 27b "verborge is my weg vir Jahwe
v. 27c en my reg gaan by my God verby."

- d. Die *religieuse geskiedenis* wat in 40:27-31 met *heilsgeskiedenis* te make leer dat te midde van die omstandighede van die ballingskap ontvang die ballinge goeie nuus (Watts 1987:vii). Die goeie nuus is dat indien hulle hulle hoop op Jahwe plaas, sal hulle krag ontvang om bokant hulle omstandighede uit te styg. Dit word verwoord in die volgende:

v. 31b hulle vaar op met vlerke soos arende;
v. 31c hulle hardloop en word nie mat nie,
v. 31d hulle loop en word nie moeg nie.

Jahwe sal hulle nie in die steek laat nie (Westermann 1969:43; Oswalt 1998:54; Blenkinsopp 2002:185-186). Die ballingskap is nie die einde nie. Hoop het ook 'n toekomsgerigheid. Jahwe is nie net die God van die verlede, maar ook van die hede en die toekoms (Westermann 1969:180-181; Oswalt 1998:54).

¹³⁰ Die Bybelse teks beeld dikwels spesiale goddelike of bese wesens uit wat die karakter van 'n gees eerder as 'n volle menslike wese het (Robbins 1996b:123).

- e. Wat *menslike bevryding* betref is Jahwe die Een wat die besluite neem. Indien Hy die Een is wat die besluite neem, wat geskiedenis maak en laat gebeur, kan die verbond nie onvoorwaardelik wees nie, kan die volk in terme van die Sionsteologie nie dink dat Jahwe se beskerming, sy sorg onvoorwaardelik is nie en kan dit ook nie as vanselfsprekend aanvaar nie.
- f. *Menslike toewyding* het nie 'n tekort aan Jahwe se skeppende krag wat sal sorg dat die volk nie ten gronde gaan nie. Nie 'n tempel nie, nie Sion nie en nie 'n mensekind nie kan die omstandighede waarin hulle verkeer, omkeer nie, net Jahwe. Indien hulle hulle hoop op Jahwe plaas, sal hulle die onderskeidingsvermoë en wysheid hê om enige gegewe omstandighede, al is dit die omstandighede van die ballingskap, te beoordeel. Hulle sal soos arende sweef in kontras met soldate wat op die grond neerval (Hanson 1995:116; Goldingay & Payne 2006:131).
- g. Die *godsdienstige gemeenskap* van 40:27-31 vertoon, na aanleiding van die bewering in vers 27, 'n houding van wanhoop, ongeloof en twyfel. Indien die hoop aktief op Jahwe geplaas word, sal die godsdienstige gemeenskap nie te gronde gaan nie (Childs 2001:311).
- h. Die bewering in vers 27 vertoon 'n gebrek aan *eties* op morele gebied. Dit weerspieël 'n swak geloof en die dwaasheid van hul ontrou aan Jahwe (Motyer 1999:250; vgl. Childs 2001:72). Die etiek van hoop lê daarin dat die volk die reg in eie hande geneem en op hul eie weg gegaan het.

6.1.5.4 Jesaja 59:1-21

6.1.5.4.1 Die Ideologiese Verband

Die hoop beskaam wanneer daar diegene is wat hulle wil op ander afdwing. Die reg, waarheid en geregtigheid sal op die markplein verkrag word. Dit sal op alle vlakke van die lewe uitwys. So 'n gemeenskap of iemand wat so optree, het geen morele diepte nie. 'n Gemeenskap (soos die post-eksiliese gemeenskap) of 'n persoon wat geen morele diepte het nie, is waar die vrede van Jahwe ontbreek, waar

geen geregtigheid op hul weg is nie, waar onreg en ongeregtigheid voortgebring word, waar die kwaad seëvier. Reg, geregtigheid en die waarheid sal nie tot hul reg kom in 'n gemeenskap waar die kwaad seëvier nie (Knight 1985:33-35; Grogan 1988:325-326; Hanson 1995:210; Seitz 2001:500; Briley 2004:264-266). Die hoop verander dan in wanhoop. Die openbare optrede van diegene wat die reg moet handhaaf en veronderstel is om die geregtigheid en die waarheid te laat seëvier word gekenmerk deur die verbreking daarvan. Dit is dan wanneer niemand gelyk behandel word nie. Wanhoop en hooploosheid is karaktertrekke van 'n gemeenskap waar die reg, geregtigheid en die waarheid op die markplein gesneuwel het (Brueggeman 1998b:196-197; Wiersbe 2007:1198). Dit is dan wanneer mense maak wat hulle wil; die siening het berus op die feit dat Sion onaantasbaar is; dus 'n valse Sionsteologie/Sionsideologie, dat die verbond met Jahwe onvoorwaardelik is. Alhoewel Sion aan die een kant 'n stad is waar Jahwe woon, 'n stad wat veilig is, 'n stad van heiligheid, 'n stad van goddelike seëninge, die stad wat deur Jahwe gebou is, 'n stad wat Jahwe liefhet, is dit ook aan die ander kant 'n stad van hartseer en 'n stad van misdaad en geweld (Weinfeld 1979:56; Bright 1981:289-290; Clines 1996:115-116; Zimmerli 2003:10; vgl. Stolz 1997:1072-1075).

6.1.5.4.2 Die Teologiese Verband

- a. In die *Godheid* lê die hoop daarin dat reg en geregtigheid beoefen moet word en dat die waarheid te alle tye in die openbare lewe moet seëvier en nie op die markplein moet sneuwel nie. Wie Jahwe in 59:1-21 is, bepaal die hoop wat in dié gedeelte aanwesig behoort te wees. Wat die hoop behoort te wees, word deur die rol van Jahwe bepaal. Die oorsaak vir die rol van Jahwe, die tussenbeide tree van Jahwe, is die boosheid en goddeloosheid van die volk (Childs 2001:486-490; Briley 2004:264-267).
- b. Jahwe as *Heilige Persoon* gaan in 59:1-21 met Jahwe as Koning, Regter, Kryger en Man gepaard. Derhalwe is die hoop geleë in die vasberadenheid van Jahwe se heiligheid om reg en geregtigheid in die hele wêreld te vestig; daarom sy oorheersende rol as Kryger. Lynch (2008:245-256) wys op Jahwe se Krygerrol in terme van die volk se teologiese, politieke en eskatologiese oortuigings rakende Sion; dat Sion gesien word as Jahwe se koninklike berg, as 'n simbool

van Jahwe se wêreldorde vir geregtigheid; die toeloop van die nasies na Sion. Indien 5:1-7 'n samevattende weergawe is van 59:1-21, waarom reflekteer die profeet nie daaroor nie?

- c. As *Geestelike Wese* speel die Gees van Jahwe ook 'n rol in die vestiging van reg en geregtigheid in die wêreld en hoe die hoop daar uitsien as niemand tussenbeide tree nie. Tog is daar by die volk, dit kan nie misgekyk word nie, 'n verlange na bevryding indien die profeet die omstandighede evalueer. Daarom die rol van Jahwe as Man en Koning (vv. 20-21).
- d. Die *religieuse geskiedenis* wat met heilsgeskiedenis te make het, word gekenmerk deur konflik tussen die priesters en die volk oor gemengde huwelike (Albertz 1994:570-575). Daar was ook konflik tussen die Jode en die Samaritane (Bright 1981:409). Konflik word deur 'n negatiewe hoop (vv. 9 en 11) gekenmerk en dat die reg en geregtigheid wegbly.
- e. *Menslike bevryding* het met Jahwe se rol as Man te make. Dit blyk dat die bevryding nie vir Sion is nie, maar vir diegene in Sion. Die hoop beskaam nie as Jahwe as Kryger tot die herstel van die omstandighede toetree nie.
- f. *Menslike toegewydheid* word deur besef van die ongesonde omstandighede (die wegbly van reg en geregtigheid gekenmerk, asook deur 'n hooplose hoop) gekenmerk en die belydenis daarvan (vv. 12-13).
- g. Die *godsdienslike gemeenskap* word deur 'n teenstrydige siening van die verbond gekenmerk. Die verbond word anders deur die volk, as deur Jahwe, gesien, naamlik onvoorwaardelik (die volk) en voorwaardelik (Jahwe). Derhalwe is daar 'n algehele gebrek aan reg en geregtigheid. Dit is hoekom die hoop beskaamd staan.
- h. Die *etiese* van hoop lê daarin dat die volk die reg en geregtigheid, wat hulle versaak het, moet skep soos Jahwe dit sien. Daar moet orde vanuit die sosiale chaos kom, want Jahwe staan gereed om sy reg, sy geregtigheid en sy waarheid

te openbaar (Stuhlmacher 2004:15; Smith 2009:64-65; Hamilton 2010:210). Daar is 'n totale gebrek aan etiese korrektheid.

6.1.5.5 Jesaja 5:1-7

6.1.5.5.1 Die Ideologiese Verband

Die hoop lê daarin geleë dat reg en geregtigheid soos by 59:1-21 beoefen moet word. Indien dit afwesig is, sal die hoop op niks uitloop nie. Dit sal niksseggend wees. Die hoopvolle verwagting sal onsuksesvol wees. Dit skep 'n wrang smaak in die mond van Jahwe. Die oorsaak daarvan is die korrupte omstandighede waaraan die volk skuldig is (Yee 1981:39). Dis die rede vir die gebruik van antitetiese parallelisme. Wat Jahwe soek is eintlik sosiale geregtigheid. Dit is waarin die hoop geleë is. Dit geskied nie. Wat gebeur is geweld en onderdrukking van die een groep teenoor die ander, veroorsaak deur die boonste laag van die samelewing (Williams 1985:459-465; Chaney 1999:105-122; vgl. Pechawer 2008:110).

6.1.5.5.2 Die Teologiese Verband

a. Die *Godheid* se rol word gekenmerk deur die feit dat Jahwe se beskerming en versorging nie onvoorwaardelik is nie en Hy kan dit terugtrek. Waar is die hoop dan? Dat Jahwe se beskerming en versorging "onvoorwaardelik" is, blyk uit die optrede van die wingerd/volk. Jahwe se verbintenis met sy volk word deur sy rol as Wingerdboer en Regter gekenmerk. Daar is 'n fyn skeidslyn tussen verlossing (wat deur die rol as Tuinier-Wingerdboer vertolk word) aan die een kant en oordeel (wat deur die rol as Regter vertolk word) aan die ander kant. Dit word veroorsaak deur die antitetiese optrede van die wingerd. Die hoë verwagtinge van Jahwe/Jahwe se hoop word gekelder deur dit wat die volk voortbring (Oswalt 1986:154; Williamson 2006:343). Dus is daar 'n duidelike skeidslyn tussen wat moet wees en wat nie moet wees nie, tussen waarvoor gehoop word en waarvoor nie gehoop word nie.

b. Jahwe laat Hom ook ken in die heilige wyse hoe Hy die wingerd versorg. Dit beteken dat Jahwe se hoop 'n heilige hoop is en dat dit gekelder word deur die

volk met hulle onheilige optrede. In sy heilige versorging en optrede verwag Hy net die beste van sy wingerd/volk. Dit is waarin die hoop geleë is (Smith 2007:68).

- c. In terme van *geestelike wesens* word nie duidelik in teks melding daarvan gemaak nie. Dit kan moontlik geïmpliseer word as die inspirasie van alles wat verkeerd geloop het (deur bese wesens) toe die volk die volgende voortgebring het nie: בְּאֲשֵׁים "suur duiwe" (vv. 2e en 4d). Dit het behels מְשֻׁפָּח "wetsverbreking" (v. 7c) en צִעֲקָה "gekerm" (v. 7d). Dit was deur die volk se eie toedoen. Hulle kon nie ander daarvoor blameer nie.
- d. Die *religieuse geskiedenis* word uitgedruk in die wyse hoe Jahwe met sy wingerd/volk omgaan (vv. 1c-2d). Dit was nooit Jahwe se bedoeling in die heilsgeskiedenis dat die wingerd "suur duiwe" (in reële terme: "wetsverbreking" en "gekerm") moes voortbring nie. Dit waarop Jahwe in die heilsgeskiedenis gehoop het, was "reg" en "geregtigheid".
- e. In terme van *menslike bevryding* was Jahwe se hoop dat die wingerd "duiwe" sou voortbring. In reële terme: "reg" en "geregtigheid". Jahwe se rol as Verlosser het ten doel dat die volk reg en geregtigheid sal beoefen.
- f. Die *menslike toegewydheid* aan Jahwe word bepaal deur dit wat die volk/wingerd voortgebring het (vv. 2f, 4d en 7c-7d). Dit het weer Jahwe se optrede as Regter bepaal (vv. 5-6) (Smith 2007:168).
- g. Die konflik in die *godsdienstige gemeenskap* word veroorsaak deur die volgende antitetiese uitdrukkings:
- v. 2e Hy het gehoop dat dit duiwe sou dra,
 - v. 2f *maar dit het suur duiwe voortgebring.*
 - v. 4c Waarom het Ek verwag dat dit duiwe sou voortbring,
 - v. 4d *maar dit bring suur duiwe voort?*
 - v. 7c Hy het gehoop vir reg, *maar kyk wetsverbreking;*

v. 7d vir geregtigheid, *maar kyk gekerm.*

h. Die *etiek* van hoop by die volk word weerspieël in die volgende woorde:

v. 7c Hy het gehoop vir reg, *maar kyk wetsverbreking;*

v. 7d vir geregtigheid, *maar kyk gekerm.*

6.2 Gevolgtrekking

6.2.1 Inleiding

Dit is interessant hoe die verband tussen die onderskeie hoofstukke lê. Wat baie sterk in die onderskeie dele beklemtoon word, is die sentrale rol wat Jahwe speel, asook die rol van parallelisme. Dit word baie sterk uitgedruk in dit waarop gehoop word en die teenoorgestelde van dit waarop gehoop word en Jahwe se reaksie daarop.

Dit is belangrik om tot 'n gevolgtrekking oor die verhouding tussen 27:2-6 en 5:1-7 te kom. Wat datering betref is 27:2-6 die ouer weergawe van die wingerdlied. 5:1-7 is 'n rekonstruksie van 27:2-6.

Daar is 10 voorkomste van antitetiese parallelisme van קָוָה in Jesaja en dit kan skematies soos volg voorgestel word:

Teks	Subjek	Werkwoord	Antitetiese Werkwoord	Objek	Antitetiese Objek
40:31a	(הָעַם) (die volk)	קוֹי (die wat wag op)		יְהוָה (Jahwe)	
40:31c	(הָעַם) (die volk)	יָרֻצוּ (hulle hardloop)	לֹא יִיָּעַן (hulle word nie mat nie)		
40:31d	(הָעַם) (die volk)	יִלְכוּ (hulle loop)	לֹא יִיעָפוּ (hulle word nie moeg)		

			nie)		
59:9c	(הָעַם) (die volk)	נִקְוָה (ons wag)		לְאֹר (op lig)	דְּשֵׁךְ (duisternis)
59:9d	(הָעַם) (die volk)	(נִקְוָה) (ons wag)		לְנִגְהוּת (op helderheid)	בְּאֲפֹלֹת (in donkerheid)
59:11c	(הָעַם) (die volk)	נִקְוָה (ons wag)		לְמִשְׁפָּט (op reg)	וְאֵין (maar is nie daar nie)
59:11d	(הָעַם) (die volk)	(נִקְוָה) (ons wag)		לְיִשׁוּעָה (op verlossing)	רַחֲקָה (maar dit is ver weg)
5:2e	(יְהוָה) (Jahwe)	יְקוּ (Hy het gehoop)		עֲנֻבִים (druuwe)	בְּאֲשִׁים (suur druuwe) (5:2f)
5:4c	(יְהוָה) (Jahwe)	קִנִּיתִי (Ek het gehoop)		עֲנֻבִים (druuwe)	בְּאֲשִׁים (suur druuwe) (5:4d)
5:7c	(יְהוָה) (Jahwe)	יְקוּ (Hy het gehoop)		לְמִשְׁפָּט (vir reg)	מִשְׁפָּח (wetsverbreking)
5:7d	(יְהוָה) (Jahwe)	(יְקוּ) (Hy het gehoop)		לְצִדְקָה (vir geregtigheid)	צִעֲקָה (gekerm)

Die nie-kanoniese volgorde berus op die daterings van Jesaja 5:1-7 en sy intertekste:

- Jesaja 27:2-6: laat pre-eksilies;
- Jesaja 40:27-31: eksilies;
- Jesaja 59:1-21: post-eksilies;
- Jesaja 5:1-7: laat post-eksilies.

6.2.2 Probleemstelling

Die probleemstelling, soos in 1.2, word soos volg geformuleer: Hoe word "hoop" teologies in die boek Jesaja verstaan met in agneming van die literêre en historiese verbande van Jesaja 5:1-7? Ten einde die vraag te beantwoord, het die proefskrif 'n teologiese ondersoek van קְוָה binne die konteks van Jesaja 5:1-7 gedoen. Hierdie teologiese ondersoek het van 'n sosio-retoriese studie van die parallelisme (veral

antitetiese parallelisme) van קִּוּי gebruik gemaak ten einde die teologiese verstaan van "hoop" te reflekteer. Sosio-retoriese analise is 'n multi-vlakkige metode wat die beste van die historiese en literêre metodologieë kombineer. Om die teologiese verstaan van "hoop" te reflekteer is Jesaja 5:1-7 in die volgende verbande bestudeer: intratekstuele, intertekstuele, sosiale en kulturele, ideologiese en teologiese.

6.2.3 Hipotesestelling

Die hipotesestelling is in Hoofstuk 1 soos volg geformuleer:

- Dat "hoop" in die boek Jesaja op 'n besondere manier by wyse van parallelismes (sinonimiese, antitetiese en sintetiese) teologies verduidelik word.
- Dat hoop teologies nie net in ooreenstemming (sinonimiese en sintetiese parallelisme) nie, maar ook in teenstelling (antitetiese parallelisme) verstaan kan word.
- Dat Jesaja 5:1-7 as 'n goeie voorbeeld van antitetiese parallelismes¹³¹ gebruik kan word.
- Dat die sosiale, kulturele en ideologiese verband aanleiding tot die verskillende aksente binne die teologiese verstaan van hoop in Jesaja gee.

Om die hipotesestelling as geldig aanvaarbaar te bewys, is Jesaja 5:1-7 in sy verskillende verbande bestudeer. Daar is gebruik gemaak van vier fokustekste, naamlik 5:1-7 (hooftokusteks – antitetiese parallelisme – rekonstruksie van 27:2-6); 27:2-6, 40:27-31 (antitetiese parallelisme) en 59:1-21 (antitetiese parallelisme).

In die bestudering van die onderskeie verbande het "hoop" 'n positiewe sowel as 'n negatiewe kant.

a. Die positiewe refleksie van die hoop in Jesaja is:

¹³¹ Sien voetnota 2.

Net Jahwe kan vir sy volk 'n nuwe weg gee om op te wandel (Lund 2007:122). Daar is geen alternatief vir Jahwe nie. Met ander woorde in die hoop moet die klem nie val op dit waarvoor gehoop word nie, maar op Jahwe self (Hibbard 2006:179). Hy is die Een wat skeppend energiek in sy handeling is en dit is geen eenmalige handeling nie; dit is 'n voortdurende handeling (Martin & Martin 1983:108-110; Brueggemann 1998a:26). Om te "hoop" impliseer 'n volledige, totale en algehele afhanklikheid van die Een wat die hoop is (indien daar geen alternatief vir Jahwe is nie) (Koole 1997:126).

Die hoop bestaan daarin dat Jahwe alleen kan help en dat Hy die terme bepaal (Oswalt 1998:70-74). Net Hy kan die hoop en bevryding gee. Dit staan teenoor die ideologie dat Sion onaantasbaar is (Polaski 2001:289). Daarsonder is die volk hooploos. Reg en geregtigheid is 'n belangrike element van die hoop. Hoop kan net verstaan word in die wyse waarop daar op Jahwe gehoop word. Daarom het hoop 'n toekomsgerigtheid in hom, want daar word gehoop, uitgesien na 'n nuwe toekoms, 'n beter samelewing, 'n goeie en beter wyse van lewe. In die hoop op Jahwe kan daar geen plek vir valse reg en geregtigheid wees nie (Brueggemann 1987:33-41).

Die ware hoop is gewortel in hoe Jahwe Hom aan sy volk bekend maak, hoe Hy Hom openbaar, veral in die nougesette versorging van sy wingerd. Niks en niemand sal naby die wingerd kom nie (Smith 2007:457-461). Die eintlike doel van die hoop is die soewereine heerskappy van Jahwe oor alle mense (Knierim 1995:250; Mangano 2005:456; Dempsey 2010:45-50). Daarom is die hoop ook gebaseer op wie Hy in die verlede was, wie Hy nou is, en wat Hy sal wees (Smith 2007:71-81). Net Jahwe kan orde vanuit die sosiale chaos skep (Stuhlmacher 2004:15).

b. Die negatiewe refleksie van die hoop in Jesaja is:

Indien die volk self wil optree en die reg in eie hande neem, in stede daarvan om hulle hoop op Jahwe te plaas, sal hulle klaaglik misluk (Watts 1987:95). Daar sal geen vrede wees nie; daar sal geen geregtigheid wees of 'n gebrek daaraan nie; om reg en geregtigheid te laat seëvier, sal misluk. Sosiale ongeregtigheid voer dan die botoon (Knight 1985:33-35; Grogan 1988:325-326; Hanson 1995:210; Seitz

2001:500). Dit waarvoor gehoop word in 5:7 en 59:9 en 11 is nie moontlik in omstandighede van ongeregtigheid nie. Hoop in omstandighede van ongeregtigheid is leeg.

In omstandighede van ongeregtigheid word daar nie voorsiening gemaak vir die behoeftes van die armes, die weduwees, die wese en die vreemdelinge nie. Daar is geen hoop op Jahwe nie. Derhalwe steur die volk, en veral die leierskap, hulle nie aan wat Jahwe sê nie (Clines 1996:363; Matthews 2007:661-662; Appler 2009:782; vgl. Eideval 1996:150). Dit het tot gevolg die misbruik van mag en die onwederregtelike aanwending van fondse deur die elite (Bendor 1996:207-228), asook morele nalatigheid aan die kant van die volk (Zimmerli 1985:249). Die hoop beskaamd daar waar sommige hulle wil op ander wil afdwing en is sonder morele diepte, en dit wys uit op alle vlakke van die samelewing (Brueggemann 1987:44; Knight 2006:310). Waar die hoop beskaam, word Jahwe onteer en is die beginsels van reg en geregtigheid heeltemal afwesig (Brueggemann 1987:33).

6.3 Die bydrae van die proefskrif tot navorsing in vergelyking met bestaande navorsing

6.3.1 Inleiding

Wanneer dit kom by die bydrae van die proefskrif tot navorsing in vergelyking met bestaande navorsing dan word dit gedoen aan die hand van die volgende verbande soos dit in die proefskrif neerslag vind en soos dit in V.K. Robbins se *Exploring the Texture of Texts* (1996b) voorkom, naamlik:

- Die intratekstuele verband van die teks.
- Die intertekstuele verband van die teks.
- Die sosiale en kulturele verband van die teks.
- Die ideologiese en teologiese verband van die teks.

Dit is interessant dat daar baie navorsing oor Jesaja 5 gedoen is, (alhoewel nie veel in die raamwerk van Robbins nie), maar wel soos dit in sommiges (wel in die

intertekstuele verband), soos K. Nielsen se *There is Hope for a Tree* (1989) en J-H Kim se *The City in Isaiah 24-27* (2008) en andere in voorkom. Dit moet onthou word dat V.K. Robbins se *Exploring the Texture of Texts* vir Nuwe-Testamentiese tekste ontwerp is. Daar is alreeds in 1.6 navorsingsgeskiedenis oor Jesaja 5:1-7 gedoen. Wat hierop volg is om die hoofdensense in 1.6 te herhaal as agtergrond vir die bydrae van die proefskrif tot navorsing in vergelyking met bestaande navorsing op sosio-retoriese wyse.

6.3.2 Die Intratekstuele Verband van die Teks

In die intratekstuele verband van Jesaja 5:1-7 word daar in bestaande navorsing nie aan sekere subverbande en patrone soos dit in Robbins (1996b:8-35) voorkom, aandag geskenk nie. Die subverbande en patrone gee verdere betekenis aan hoop anders as wat die huidige stand van navorsing betekenis daaraan gee. Die proefskrif lig dit soos volg uit:

1. die herhalende verband en patroon

Daar is sekere woorde en frases wat herhaal word en besondere betekenis gee aan hoop, naamlik: וַעֲתָהּ, בְּאֲשִׁים, עֲנָבִים, עֲשֵׂה, לְ, כֶּרֶם, נָא.

Bestaande woorde en die volgende frase word drie keer herhaal, naamlik:

וַיִּקְוֶה לְעֲשׂוֹת עֲנָבִים [Hy het gehoop dat dit duiwe sou dra] (v. 2e);

וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים [maar dit het suur duiwe voortbring] (v. 2f);

מִדּוּעַ קִוִּיתִי לְעֲשׂוֹת עֲנָבִים [Waarom het Ek gehoop dat dit duiwe sou voortbring] (v. 4c);

וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים [maar dit bring suur duiwe voort?] (v. 4d);

וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים [Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking;] (v. 7c);

לְצִדְקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה [vir geregtigheid, maar kyk gekerm] (v. 7d).

Bostaande maak die optrede van die wingerd/volk teenoorstellend van aard en gee aan קָוָה (wat drie keer herhaal word) 'n antitetiese betekenis.

2. die progressiewe verband en patroon

Die progressiewe opbou vanaf vers 1 tot vers 7 maak dat daar 'n verwagting geskep word; dat die hoop met blydskap begin, maar eindig in 'n groot teleurstelling. Die progressiewe aard van die hoop skep die geleentheid dat die subjek van die hoop 'n weerstand ontwikkel.

3. die verhalende verband en patroon

Die ironiese kombinasie van 'n liefdeslied (vv. 1a-2d) en 'n regspraak (vv. 2e-7) maak die betekenis van hoop ironies. Dit is interessant dat קָוָה nie verskyn in vv. 1a-2d nie, maar dat daar wel blydskap vir hoop geskep word.

4. die redenerende verband en patroon

Die beeld van die wingerd speel hier 'n beduidende rol in hoe hoop verstaan moet word. Die redenasie is juis dat die ironiese kombinasie van 'n liefdeslied en 'n regspraak gebruik word om die volk te oortuig om van hul oortredings af te sien. Die feit dat die hoop hier ironies geword het, maak die oordeel onafwendbaar. Die verwagting wat in vv. 1a-2d geskep is, skep die redenasie dat die hoop in wanhoop verander het. Die omstandighede maak dit onmoontlik vir Jahwe om in verhouding met die volk te staan.

5. die sensories-estetiese verband en patroon

Dit wat op 'n sintuiglike en gevoelvolle vlak waargeneem word in Jesaja 5:1-7 maak nie sin nie. Wat die proefskrif op hierdie vlak na vore wil bring is dat verskillende omstandighede verskillende emosies veroorsaak. Die teenstrydige optrede van die volk veroorsaak teenstrydige emosies by die subjek van die hoop en dit maak dat die betekenis van hoop hand omkeer verander.

Teenoor bostaande word daar deur bestaande navorsing baie sterk op die interne struktuur van woorde, op sinsbou en op die betekenis van woorde, sinne en tekste gekonsentreer. In die lig hiervan en op 'n intratekstuele vlak word die tema van "hoop" soos volg aangespreek:

- a. die woorde vir "hoop" is קָוָה en יָחַל en dié vir "wag" is חָכָה en שָׁבַר (Scalise 1990:389-390). Alhoewel die LXX בָּטַח met "hoop" vertaal, word dit nie beskou as deel van die klassieke werkwoorde vir "wag" en "hoop" nie, maar inherent as deel van "hoop" en "wag"¹³².
- b. hoop kan ook met "wag" of "kyk of uitkyk" vertaal word (Harrison 1982:752; vgl. Schibler 1997c:892; Williamson 2006:319-320);
- c. Jahwe is nie net in sekere gevalle die subjek van die hoop nie, maar ook en in die meeste gevalle die grond en objek daarvan (Dominy 1991:665-666);
- d. die feit dat Jahwe sy allerbeste gee, veroorsaak 'n vurige verwagting by die subjek van hoop op dit wat voorlê (Young 1965:197-204); hoop gaan dus gepaard met die deeglike versorging van die wingerd (Clements 1980:95);
- e. volgens Wildberger (1991:181-186) word daar op niks anders as op 'n behoorlike opbrengs gehoop nie. Die feit dat קָוָה drie keer in Jesaja 5:1-7 herhaal word, veroorsaak dat Jahwe teleurgesteld word in dit (keur druiwe) waarop Hy gehoop het. Wat Hy kry is ontrouheid van sy volk (Sweeney 1996a:124-130; Westermann 1997:1127);
- f. hoop eindig met 'n skokkende teleurstelling en bitterheid op dit wat die wingerd voortbring het (Kaiser 1972:60-63; Watts 1985:55-56; vgl. Nielsen 1989:92; Blenkinsopp 2000:207; Childs 2001:44-46).

Die huidige stand van navorsing, op 'n intratekstuele vlak, in terme van Jesaja 5:1-7, konsentreer op die gepaardgaande betekenis van hoop. Daar word ook sterk klem gelê op wie en waarop gehoop word. Die vertalingswaarde van hoop, ander woorde waarmee קָוָה vertaal kan word, kry ook aandag. Wat belangrik is, is dat wanneer

¹³² Sien die eerste paragraaf 6.1.1 van hierdie hoofstuk waar dit juis oor die semantiese veld van hoop handel. In sy semantiese veld sluit Young (2007:885) בָּטַח in en sluit שָׁבַר uit.

hoop ter sprake kom die negatiewe faktore nie verdwyn nie. Ten spyte van teleurstelling en bitterheid hou hoop die alternatiewe voor.

6.3.3 Die Intertekstuele Verband van die Teks

Hoop word in die intertekstuele verband van Jesaja 5:1-7 op verskeie maniere in die proefskrif uitgedruk, naamlik:

a. *Herhaling*

i) Herhaling a

Hoop het met die beskerming, versterking en met Jahwe se liefdevolle versorging, moeite en arbeid te make (5:2 en 2:15; 5:1-7 en 27:2-6). Wanneer hoop gepaardgaan met alles wat mooi is en dit loop op niks uit nie, beteken dit dat alle sprake op hoop soos mis voor die son verdwyn het (5:6 en 9:17). Die oordeel kan dus nie meer gekeer word nie en die wingerd moet verwoes word (5:5 en 10:6). Alles wat die volk oplewer, noodsaak die oordeel en het alles met die teenoorgestelde van die hoop te make (5:6 en 24:1-3). Ten spyte van die negatiewe omstandighede word die volk van wanhoop na hoop beweeg en dat Jahwe kan hulle verlos (5:1-7 en 25:9-12). Wanneer die omstandighede negatief bly moet die volk nie hulle fokus verskuif nie, moet hulle nie van hoop verander nie, moet hulle dus bly hoop op Jahwe, want die hoop gaan met Jahwe se teenwoordigheid gepaard (5:1-7 en 26:7-11; 5:7 en 58:6-8). Die klem val dus op Jahwe en nie waarop gehoop word nie, want Hy is die bron en werklikheid van die hoop (5:1-7 en 27:2-6; 5:1-7 en 51:1-8). Hy bring die voorsienigheid saam met die hoop, selfs op onmoontlike plekke (5:6 en 30:23; 5:1 en 41:19). Waar daar geen hoop is nie moet die gevolge van hooplose omstandighede erken word (5:6 en 32:13-14). Derhalwe impliseer hoop 'n volledige afhanklikheid van Jahwe (5:1-7 en 40:27-31). Indien die hoop nie met 'n volledige afhanklikheid van Jahwe gepaardgaan nie, maar die volk op hul eie wil voortploeter, sal 'n gebrekkige geloof te voorskyn kom, sal wanhoop, ongeloof, twyfel en vergeetagtigheid die karaktertrekke wees, wat gewoonlik gebeur as daar geen vertrouwe op Jahwe is nie (5:1-7 en 49:14-26). Die hoop vir reg en geregtigheid kan nie geskied terwyl daar in ongeregtigheid gewandel/gelewe word nie, indien

die omstandighede van ongeregtigheid nie beëindig word nie (5:1-7 en 59:1-21). Ten spyte van die omstandighede van ongeregtigheid, sal dit waarop die volk en nasies hoop, beslis gebeur (5:1-7 en 60:1-22). Hoop het ook 'n verrassingselement wanneer die volk en die nasies meer kry as waarop hulle gehoop het (5:1-7 en 63:7-64:11).

ii) Herhaling b

Hoop gaan met Jahwe se verlossing en reg gepaard en dit is nie net vir die volk nie, maar ook vir die nasies (5:1-7 en 26:7-11; 5:1-7 en 51:1-8). Hoop gaan ook met vrede gepaard as daar van wanhoop na hoop beweeg word (5:1-7 en 27:2-6; 5:5 28:3 en 6). Wanneer wanhoop in hoop verander het dit 'n effek op die totale lewe (5:6 en 30:23) en die totale wêreld. Die nasies sal deel in die vrede. Jahwe se optrede sluit ook die nasies in. Hoop kry dus 'n universele karakter (5:1-7 en 49:14-26; 5:1-7 en 60:1-22; 5:1-7 en 63:7-64:11). Indien die vrede waarvoor gehoop word nie maklik is nie, is die pad waarmee die hoop kom nie maklik nie (5:6 en 32:13-14). Alles waarvoor gehoop word vir 'n beter lewe is almal goddelike inisiatiewe (5:1-7 en 59:1-21).

iii) Herhaling d

Die aksie van hoop is nie 'n menslike aksie nie, maar 'n goddelike aksie (5:1-7 en 25:9-12). Die hoop lê dus in wie Jahwe is, naamlik die Naam van Jahwe self (5:1-7 en 26:7-11). Die houding van Jahwe is in duidelike antitetiese parallelle relasie tot mekaar in 5:1-7 en 27:2-6. Indien daar gehoop word vir reg en geregtigheid en die hoop is in Jahwe gesetel, beteken dit dat net Jahwe reg en geregtigheid kan bring (5:1-7 en 33:1-6). Hoop sluit dus 'n onvoorwaardelike vertrouwe op Jahwe in dat Hy sal doen wat Hy sê Hy sal doen (5:1-7 en 49:14-26). Dit is waarom hoop by die nasies met spanning gepaardgaan dat Hy reg sal laat geskied en geregtigheid na die wêreld sal bring (5:1-7 en 51:1-8).

b. Tematiese uitbreiding

Hoop kan in wanhoop verander wanneer die verwagte resultate op die arbeid en alles wat in die wingerd ingesit is, nie verkry word nie (5:6 en 5:9-10). Dit het tot gevolg dat alles negatief geaffekteer word (5:6 en 6:11-12). Die negatiewe effek en hoe dit die land raak, wys op die onomkeerbaarheid dat Jahwe nie van plan gaan verander nie (5:6 en 7:23-25). Hoe negatief alles ook al lyk, wanneer die hoop in Jahwe is, is daar 'n spannende afwagting op die objek van die hoop (5:1-7 en 8:16-18), net as Jahwe in die hoop is (5:7 en 58:6-8). Sonder die hoop op Jahwe is die mens onbeholpe, hooploos, teleurgesteld, terneergedruk en kom dit neer of lei dit tot ekonomiese en sosiale ongeregtigheid (5:1-7 en 59:1-21).

c. Rekonteksualisering

Hoop gaan met rekontekstualisering gepaard wanneer daar van wanhoop na hoop beweeg word en die toekoms ter sprake kom. Dit word deur die houding en optrede van Jahwe bepaal (5:1-7 en 27:2-6). Aangesien die hoop in Jahwe gesetel is, sal Hy niks van die volk weerhou wat positief en onuitputlik op hulle lewe kan inwerk nie (5:6 en 30:23; 5:1 en 41:19).

Ten opsigte van bogenoemde word daar deur bestaande navorsing min klem gelê op die moontlike tipes intertekstuele verbande van Jesaja 5:1-7 en hoe dit verband hou met hoop en dit is wat die proefskrif wil uitlig, met ander woorde die tipe intertekste en wat die tipe intertekste met hoop te make het, alhoewel daar deur bestaande navorsing van hoop in die algemeen gepraat word.

Daar word deur bestaande navorsing sterk klem gelê op die intertekstuele verband van die teks in die algemeen en in besondere gevalle van hoop (Jesaja 5:1-7; 27:2-6; 40:27-31; 59:1-21). Die klem wat bestaande navorsing op hoop op hierdie vlak plaas, is soos volg:

- i. die hoop is heeltemal afhanklik van toekomstige gebeurlikhede; 'n persoon wat sterwe het geen hoop nie; 'n persoon wie se hoop verdwyn, het geen toekoms nie; solank daar hoop is, is daar 'n toekoms en andersom; wanneer

- 'n persoon se hoop op kortstondige bronne berus, is sy hoop tot vergeefsheid gedoem; dit gaan nie daarvoor of hoop goed of sleg is nie, maar kom op die geldigheid of die tevergeefsheid daarvan neer; hoop wat nie 'n sterk basis het nie verseker teleurstelling, skande en rampe (Minnear 1962:640-641; Lamp 2000:605);
- ii. hoop het ten doel om die volk te troos en gaan met die transformerende optrede van Jahwe gepaard (Jesaja 40:31) (Westermann 1969:60-61); Jesaja 40:31 dien as 'n voorbeeld van hoe ongeduldig die volk in hulle hoop op Jahwe kan raak (Watts 1987:95);
 - iii. in Jesaja 5:1-7 gaan hoop gepaard met die oordeel van Jahwe en in 27:2-6 met die beskerming daarvan (Young 1969:236-242; vgl. Kaiser 1974: 224-226; Clements 1980:218; Motyer 1999:180); waar in Jesaja 5:1-7 die wingerd oorrompel word deur dorings en onkruid sal Jahwe in 27:2-6 nie toelaat dat dorings en onkruid die wingerd skade aandoen nie (Wolf 1985:145; vgl. Grogan 1988:170-171; Nielsen 1989:103-106; De Silva 2000:229-330); Blenkinsopp (2000:374-375; vgl. Doyle 2000:342-352; Childs 2001:197) noem 27:2-6 'n radikale hersiening van 5:1-7 (indien 5:1-7 kanonies as die eerste wingerdlied gesien word);
 - iv. wat hoop doen, gaan gepaard met 'n sekere verwagting, 'n verwagting wat op persoonlike, tydelike en aardse besorgdhede gebaseer is, wat te make het met 'n beter aanpassing tot die lewe en wêreld, hetsy individueel of gesamentlik (Monsma 1975:198-199; vgl. Whybray 1975:44; Schibler 1997c:894-895);
 - v. baie interessant is dat in terme van die objek van die hoop dit van persoon tot persoon verskil volgens die begeertes en omstandighede (Roberts 1975: 808-809);
 - vi. hoop is een van die reaksies op die dinge in die lewe waartoe die mens in staat is om hindernisse te oorkom en is beskikbaar tot persone wat in 'n lewende verhouding met Jahwe lewe, met ander woorde dit hou in 'n aktiwiteit in, 'n volledige afhanklikheid van die Een wat die krag en sterkte gee (Harrison 1982:751-752; Scalise 1990:390; Koole 1997:126); hoop in Jahwe is een van die fundamentele idees in die boek van Jesaja (Koole 2001:185; vgl. Blenkinsopp 2002:194; Waschke 2003:570-573; Spencer 2005:305-307; Kaiser 2009:247-248);

- vii. intratekstueel word dit waarop Jahwe in Jesaja 5:7 hoop, naamlik "reg" en "geregtigheid", ook in 1:21-26 gebruik om die volk se ongeregtighede bloot te lê (Watts 1985:56);
- viii. valse hoop, dit is hoop in enigiets anders as Jahwe, lei tot chaos en verwoesting (Donfried 1987:434);
- ix. 'n betekenisvolle aspek van die Ou-Testamentiese hoop was die volk se verwagting van die Messias, die gesalfde heerser vanuit die Dawidiese lyn (Dominy 1991:665).

6.3.4 Die Sosiale en Kulturele Verband van die Teks

Hoe hoop betekenis kry in die sosiale en kulturele verband van die teks word deur die proefskrif soos volg uitgelig:

a. Wingerdbou

Hoop word hier verbind met die totale en algehele gebrek aan reg en geregtigheid in die samelewing met die veronderstelde "revolusionist" optrede van Jahwe en die gepaardgaande retoriek van die dominante kultuur. Hoop word verder verbind aan die versorging van die armes; die luister na die stem van Jahwe; die beskerming van die lewe; ekonomiese voorspoed vir al die mense; sukses op sosiale, maatskaplike en morele gebied; blydskap en vreugde op alle vlakke van die samelewing; 'n sisteem van houdinge, waardes, gesindhede en standarde van hoë morele waardes; hoop het ook te make met die ongestoorde ontwikkeling van die ekonomie met betrekking tot die toekoms.

b. Inwoners van Jerusalem

Hoop word verbind met politieke en ekonomiese gelykheid, vertrouwe in Jahwe, onselfsugtigheid, morele diepte, die vestiging van reg en geregtigheid, transformasie en vernuwing, 'n nuwe toekoms, die skep van 'n beter samelewing, met die veronderstelde optredes van die "revolusionist" of "conversionist" of "thaumaturgical" en die gepaardgaande retoriek van die dominante kultuur of alternatiewe kultuur.

c. Manne van Juda

Hoop word verbind met ekonomiese en politieke voordeel vir almal, politieke en burgelike stabiliteit in die hele wêreld, met die gepaardgaande godsdienstige reaksies van die "revolusionist" of "thaumaturgical" en die retoriek van die dominante kultuur of alternatiewe kultuur.

d. Huis van Israel

Hoop word verbind met die korrekte aanwending van mag en fondse in die samelewing; die mag van Jahwe; die korrekte verantwoordelikheid en waarheen mense op pad is; die eenheid onder mense; die herstel van alles en 'n beter wyse van lewe; die teenwoordigheid en voorsienigheid van Jahwe deur die hele lewe; die skep van 'n nuwe sosiale orde waarin reg en geregtigheid, volgens goddelike beginsels, sal heers, en die mense deur middel van hulle wandel en handel daarvan getuienis sal gee, met die gepaardgaande godsdienstige reaksies van die "revolusionist" of "thumaturgical" of "reformist" of "utopion" en retoriek van die dominante kultuur of alternatiewe kultuur.

e. Jakob/Israel

Hoop word verbind met bevryding, gehoorsaamheid aan die wet, die bewaring van Jahwe se bevels en bepalinge, die diepgaande en bonatuurlike gedrewe verandering van die self, die goeie en beter wyse van lewe, die getrouheid van Jahwe, met die gepaardgaande godsdienstige reaksie van die "conversionist" en die retoriek van die alternatiewe kultuur.

f. Sion

Hoop word verbind met terugkeer na Jahwe, met hulle wat reg en geregtigheid beoefen, met die openbaring van Jahwe as Bevryder en die Een wat handel, met die gepaardgaande godsdienstige reaksie van "revolusionist" en die retoriek van die alternatiewe kultuur.

g. Jakob

Hoop word verbind aan waar reg en geregtigheid volgens Jahwe beoefen word, waar Jahwe verteenwoordig word deur getroue profete en gehoorsame leiers, met die gepaardgaande godsdienstige reaksie van "conversionist" en die retoriek van die alternatiewe kultuur.

Teenoor bostaande word daar deur bestaande navorsing geen klem gelê op die verskillende godsdienstige tipes reaksies en die gepaardgaande kulturele retoriek tot die hoop vir reg en geregtigheid nie, in terme van die sosiaal-kulturele verband van Jesaja 5:1-7 en sy intertekste. Dit is wat die proefskrif uitlig. Daar word deur die proefskrif groter klem gelê op die rol wat begrippe speel in terme van die sosiaal-kulturele omstandighede van Jesaja 5:1-7 en sy intertekste en watter invloed dit het op die verstaan van hoop vir reg en geregtigheid.

In die sosiale en kulturele verband van die teks word "hoop" deur bestaande navorsing soos volg aangespreek:

- i. hoop kry 'n negatiewe betekenis wanneer daar sosiale kritiek op die afwesigheid van reg en geregtigheid is, wanneer dié wat beangs skreeu (אֶקְרָא) onder politieke en sosiale geweld ly (Clements 1980:60; Watts 1985:56; Wildberger 1991:185; Blenkinsopp 2000:209; Williamson 2006:329);
- ii. vir hoop op 'n ommekeer, word hoop beskrywe in terme daarvan dat mense 'n openbare en 'n persoonlike morele verantwoordelikheid vir die vestiging van reg en geregtigheid het (Grogan 1988:48; Blenkinsopp 2003:191; Williamson 2006:329); hoop sal op niks uitloop indien daar gehoop word op reg en geregtigheid en daar word niks gedoen aan die onreg en ongeregtigheid nie (Watts 1987:283); indien hoop op niks uitloop en mense nie hul openbare en persoonlike morele verantwoordelikheid opneem in die vestiging van hoop vir reg en geregtigheid nie, sal die uiteinde daarvan verwoestend wees, wanneer ekonomiese en politieke magte die swakke

uitbuit om hul selfgeregtige hoop te wil regverdig. Dit word verwerp indien die hoop bestaan vir ware reg en geregtigheid (Seitz 2001:499; Tucker 2001:89). Dan word dit wat Jahwe neerlê (Jesaja 5:1-7) in beide praktyk en beginsel geskend en dit sal in die normale gang van die lewe bespeur word. Die resultaat is morele en sosiale anargie en staan in direkte teenstelling met wat in Jahwe se hart aangaan en wat sy hartsbegeerte vir die volk is (Wolf 1985:82; Nielsen 1989:103; Motyer 1999:62);

- iii. tekens van hoop is dat in stede van die beangste geskreeu sal die vrede van Jahwe ervaar word, sal Jakob, ten spyte van haar verlede, nie 'n woesteny wees nie (Grogan 1988:246; Childs 2001:197).
- iv. die hoop in/op Jahwe is die belangrikste houding indien 'n persoon by sy finale bestemming wil uitkom (Kim 2008:161).

6.3.5 Die Ideologiese en Teologiese Verband van die Teks

6.3.5.1 Die ideologiese verband van die teks

Hoe hoop betekenis kry in die ideologiese verband van die teks word deur die proefskrif soos volg uitgelig:

6.3.5.1 Konflik tussen gemeenskappe/klasse en die ideologiese konflik betreffende die Sionsteologie

Die proefskrif meld dat die hoop in Jahwe staan teenoor die volk en hul leiers se ideologiese idee dat Sion onaantasbaar is. 'n Ideologie van eie reg en geregtigheid is nie dieselfde as om jou hoop op Jahwe te vestig nie. In 'n ideologie van eie reg en geregtigheid sal die hoop beskaam, sal die reg, sal geregtigheid, die waarheid uitbly en sal die leuen en die kwaad in die samelewing hoogty vier. In so 'n samelewing is daar geen morele diepte nie en word Jahwe se bedoelinge met die gemeenskap oonteer. Die hoop sal op niks uitloop nie. Die heersende ideologie is dan nie net misleidend nie, maar ook verleidend en lei tot die verdoemenis; die hoop op Jahwe is dan misplaas.

Teenoor bostaande identifiseer bestaande navorsing, in terme van die ideologiese verband van die teks, hoop as die uitdrukking van 'n alomvattende wyse van 'n sosiale orde wat op die etiese fondament van die reg gebaseer is. Die reg moet op 'n persoonlike vlak sowel wanneer dit kom by regeringsake prakties beoefen word. Die geregtelike betekenisinhoud van וְשִׁמְרָה hou 'n definitiewe optrede van beslissing in wat beide die verdoeming en handhawing van die regverdige impliseer (Wolf 1985:232; Blenkinsopp 2003:192). Verder impliseer Jahwe se hoop vir reg en geregtigheid dat Hy van die volk getrouheid en regverdigheid verwag. Indien dit nie gebeur nie lei dit tot wangedrag en Jahwe se gevolglike oordeel (Kaiser 1972:62; Kim 2008:170-171). Laato (1998:209-2011) bring nie die ideologiese eenheid van Jesaja in verband met hoe hoop verstaan word nie, alhoewel hy noem dat Sion 'n belangrike rol speel in die teologie van Jesaja. In verband met hoe Laato (1998:17-196) hoop aanspreek, noem hy die volgende:

- a. die hoop wat in 5:1-7 in negatiewe terme beskrywe word, word in 27:2-5 omgekeer waar dit in positiewe terme beskrywe word (indien 5:1-7 kanonies as die eerste wingerdlied gesien word), met ander woorde die profesie van oordeel word in die profesie van verlossing omgesit;
- b. die hoop word verbind met 'n troosryke aankondiging, veral in 40:27-31;
- c. die hoop word met herstel verbind (40:27-31);
- d. die hoop hou verband met die toekoms en toekomstige verlossing van Sion en sy mense; die toekoms en die toekomstige sluit die hele wêreld in;
- e. die hoop word verbind met die sterkte van Jahwe wat Hy sal gee en dit is gebaseer op die politieke verandering in die Midde Ooste/Nabye Ooste;
- f. die hoop hou verband met die benoudheid van die ballingskap;
- g. die eintlike hoop is geleë in die lydende Knege van Jahwe en in Jahwe self;
- h. die hoop gaan gepaard met opofferende diens (Jesaja 8:17);
- i. wanneer Jahwe sy aangesig verberg, is daar geen hoop en ook geen inligting omtrent die toekoms nie.

6.3.5.2 Die teologiese verband van die teks

Hoe hoop betekenis kry in die teologiese verband van die teks word deur die proefskrif soos volg uitgelig:

a. Godheid

Hoop word verbind met die totale versorging van die wingerd deur Jahwe se rol as Tuinier-Wingerdboer. Hy is betrokke by die verlossing van sy volk. Dit word verbind met Jahwe se beskerming in terme van sy krag en liefde en nie hoe magtig en kragtig Sion se mure is nie. Hoop word verder verbind met hoe diep Jahwe in die lewe van sy volk betrokke is.

Hoop word ook verder verbind met Jahwe se rol as Skepper. Dit is 'n leidende, sowel as allesinsluitende en allesomvattende rol. Sonder Jahwe is die volk tot die ashoop gedoem. Die hoop is ook daarin gevestig dat alleen Jahwe kan skep en dit maak Hom enig en uniek in die hoop vir reg en geregtigheid. Daar is geen alternatief vir die Skepper nie.

Hoop word ook verbind met Jahwe se rol as Koning, Regter, Kryger en Man. Wanneer dit by hoop kom speel die mens byna geen rol nie. Jahwe is die Bewerker van die hoop. Jahwe se heilige reg en heilige geregtigheid sal alles regstel. Net Jahwe kan hoop gee.

b. Heilige persoon

Hoop word verbind met die heiligheid van Jahwe en dit word weerspieël in hoe Hy die wingerd versorg. Daarom dat daar gepraat kan word van 'n heilige hoop en dan van 'n heilige reg en 'n heilige geregtigheid. Wanneer Jahwe optree dan tree Hy op in sy heiligheid. Die rede vir Jahwe se hoop vir reg en geregtigheid is, sodat sy heiligheid aan alle nasies bekend word. Daarom moet sy heiligheid, sy heilige reg en heilige geregtigheid deur sy mense gereflekteer word. Indien die heiligheid van Jahwe nie vasgevang kan word in geboue of strukture nie dan beteken dit dat die hoop nie in geboue of strukture lê nie, maar in Jahwe alleen.

c. Geestelike wesens

Die rol van die Gees van Jahwe demonstreer (Jesaja 51:19d en 21) Jahwe se totale versorging van sy volk in terme van die hoop.

d. Religieuse geskiedenis

Hoop word verbind aan Jahwe se soewereiniteit as Tuinier-Wingerdboer en spesifiek met betrekking tot die toekoms van hoop van die profete en veral vanuit 'n apokaliptiese perspektief. Wanneer gehoop word moet die volk verby hulle eie omstandighede kyk.

e. Menslike bevryding

Hoop word verbind met Jahwe se verlossing in terme van die herstel van die volk. Hy doen dit deur die reiniging van sy oordeel. Die hoop word ook verbind aan die verbond wat voorwaardelik is, dat die beskerming van Jahwe nie vanselfsprekend is nie. Hoop word ook verbind met Jahwe se totale verbintenis aan sy volk.

f. Menslike toegewydheid

Hoop word verbind daaraan dat die volk se hoop 'n praktiese saak is; daarom lê die volk se hoop en verlossing in Jahwe. Net by Jahwe is daar krag vir die toekoms. Menslike ontrou blyk wanneer die hoop vir reg en geregtigheid wegbly.

g. Godsdienstige gemeenskap

Hoop word verbind met die beskutting en vrede van Jahwe en waartoe die godsdienstige gemeenskap aangemoedig word. Hoop word ook verbind met die onuitputlike voorsienigheid en die teenwoordigheid van Jahwe, dat net Hy reg en geregtigheid kan laat geskied.

h. Etiek

Die hoop lê daarin dat die volk se optrede/etiek die etiese karakter van Jahwe moet weerspieël en dit veronderstel niks anders as die reg en geregtigheid van Jahwe nie. Daar is geen verskoning vir passiwiteit nie. Die volk moet in alle opsigte eties korrek optree in sowel persoonlike, sosiale, ekonomiese, politieke, godsdienstige en natuurlike sake.

Teenoor bostaande druk bestaande navorsing nie hoop uit in terme van bostaande subtemas nie. Die proefskrif stem saam met hoe bestaande navorsing hoop definieer. Dit wil verder gaan deur hoop soos volg uit te druk:

1. Hoop sal mense se teologiese raamwerk en universele bewustheid heeltemal reformeer. Dit wat eens was, sal nuut word, bewerkstellig deur die heilige hoop van Jahwe, die hoop vir reg en geregtigheid.
2. Daar kan nie sprake wees van 'n passiewe hoop in die handhawing van reg en geregtigheid nie. Jou omstandighede is nie 'n verskoning om eie reg en geregtigheid te wil beoefen nie.
3. Wie Jahwe is, hoe Hy optree om die situasie van die volk te beredder, bepaal watter betekenisinhoud aan hoop gegee word, en word soos volg saamgevat en voorgestel:

Teks	Metafoor	Teks	Metafoor	Teks	Metafoor	Teks	Metafoor
27:3a	Tuinier-Wingerdboer	40:27b	Skepper	59:1a	Koning	5:1a	Tuinier-Wingerdboer
27:3b	Tuinier-Wingerdboer	40:27e	Skepper	59:1b	Koning	5:1b	Tuinier-Wingerdboer
27:3d	Tuinier-Wingerdboer	40:28c	Skepper	59:2b	Koning	5:1c	Tuinier-Wingerdboer
27:4a	Tuinier-Wingerdboer	40:28d	Skepper	59:2c	Regter	5:2a	Tuinier-Wingerdboer
27:4b	Tuinier-Wingerdboer	40:28e	Skepper	59:2d	Regter	5:2b	Tuinier-Wingerdboer
27:4c	Tuinier-Wingerdboer	40:29a	Skepper	59:12a	Regter	5:2c	Tuinier-Wingerdboer

27:4d	Tuinier- Wingerdboer	40:29b	Skepper	59:13a	Regter	5:2d	Tuinier- Wingerdboer
27:5a	Tuinier- Wingerdboer	40:31a	Skepper	59:13b	Regter	5:3c	Regter
27:5b	Tuinier- Wingerdboer			59:15c	Regter	5:3d	Regter
27:5c	Tuinier- Wingerdboer			59:16a	Regter	5:4a	Tuinier- Wingerdboer
				59:16b	Regter	5:4b	Tuinier- Wingerdboer
				59:16c	Kryger	5:4c	Tuinier- Wingerdboer
				59:16d	Kryger	5:5a	Regter
				59:17a	Kryger	5:5b	Regter
				59:17b	Kryger	5:5c	Regter
				59:17c	Kryger	5:5c	Regter
				59:17d	Kryger	5:5d	Regter
				59:18a	Regter	5:6a	Regter
				59:18b	Regter	5:6d	Regter
				59:18c	Regter	5:7a	Tuinier- Wingerdboer
				59:19a	Koning	5:7b	Tuinier- Wingerdboer
				59:19b	Koning	5:7c	Tuinier- Wingerdboer
				59:19c	Koning		
				59:19d	Koning		
				59:20a	Man		
				59:20b	Man		
				59:21	Man		

Indien na bostaande tabel gekyk word, begin dit by 27:3a en eindig dit by 5:7c. Dit wil sê in die rol wat Jahwe vervul, begin dit by sy rol as Tuinier-Wingerdboer en eindig dit by sy rol as Tuinier-Wingerdboer. Dit wil daardeur sê dat onreg en ongeregtigheid nie die einde is nie; dat oordeel nie finaal hoef te wees nie. Alhoewel vir die oorweldigende teenwoordigheid van Jahwe se rol as Regter en Kryger wil dit lyk asof Jahwe se rol as Tuinier-Wingerdboer tog iets wil sê juis waar die tabel eindig met Jahwe as die Tuinier-Wingerdboer. Dit wil sê Jahwe se

hoop vir reg en geregtigheid sal nie beskaam nie, juis waar die hoop in Jahwe gesetel is en nêrens anders nie. Derhalwe kan redelikerwys gesê word dat die hoop-proses, die proses vir reg en geregtigheid, uitsluitlik en alleenlik deur Jahwe en deur Jahwe alleen gelei, bestuur en gefasiliteer word¹³³. Dit is die impak van antitetiese parallelisme.

In terme van die teologiese verband van die teks word die hoop in verband gebring met die goddelike openbaring of selfonthulling van Jahwe. Jahwe doen dit deur sy persoonlike verhouding met mense deur sy praat en optrede. Derhalwe word hoop deur bestaande navorsing soos volg aangespreek:

- i. Die meeste geleerdes indien nie almal nie sal saamstem dat Jahwe se heiligheid in Jesaja sentraal in sy openbaring of selfonthulling is. Die godsdienstige gemeenskap word dus gevra om te hoop op Jahwe. Hierdie hoop is teenwoordig in die teenwoordigheid van Jahwe self. Indien daar van die hoop van Jahwe, veral in Jesaja 5:1-7, gepraat word dan moet daar gepraat word van die heilige hoop van Jahwe. Wat die volk dus moet doen, is om dieselfde hoop of heiligheid te openbaar indien dit kom by die beoefening van reg en geregtigheid. Hulle moet dit met geloof doen, want in die geloof lê die verlossing wat alleenlik deur Jahwe bewerkstellig word. In die geloof word Jahwe die hoop self en hierdie tema staan in die Ou Testament sentraal. Die prominensie van die hoop is die hoop in Jahwe (Monsma 1975:198; Childs 2001:311; Kim 2008:216-218).
- ii. Die hoop het ook te make met Jahwe as die Wingerdboer, Skepper en Verlosser; dit het te make met die wyse waarop Jahwe sy volk versorg, onderhou, beskerm en veilig laat woon. Hierdie werklikheid is orals teenwoordig en bekend. Die hoop is geleë in die vervulling van sy Woord. Dit word gedefinieer vanuit sy kreatiewe en standhoudende krag en dit blyk uit die verlede, die hede en dit sal voortduur tot in die verre toekoms

¹³³ Bostaande sin sluit aan by artikel 1 van die Belydenis van Belhar: "Ons (*dit is die VGKSA*) glo in die drie-enige God, Vader, Seun en Heilige Gees, wat deur sy Woord en Gees sy Kerk versamel, beskerm en versorg van die begin van die wêreld af tot die einde toe." Derhalwe kan die proses van eenheid, versoening en geregtigheid, nie geskied sonder dat Jahwe die proses lei, bestuur en fasiliteer nie. Kan 'n mens sê die hoop-proses sluit die proses van eenheid, versoening en geregtigheid in? Kan 'n mens in hierdie proses ongehoorsaam bly? Indien ons ongehoorsaam bly, het ons geen hoop vir die toekoms nie, want die hoop is in Jahwe gesetel. Hy is die hoop self.

(Minnear 1962: 641; Nielsen 1989:103; Blenkinsopp 2000:207; Childs 2001:311; Blenkinsopp 2002:194).

6.4 Jesaja 5:1-7 en teologiese nadenke oor hoop

6.4.1 Binne die huidige navorsing van hoop in die Ou Testament word die volgende onderliggende teologiese temas¹³⁴ in die Ou Testament se verstaan van hoop soos volg geïdentifiseer:

a. Skepping en herskepping

Vir Hubbard (1983:43-44) is die klem op die nuwe skepping en Jahwe se kreatiewe Woord een van die grootste versekerings dat die hoop nie verlore is nie. Die enigste rede hiervoor is nie oor wie die volk is nie, maar ter wille en uitsluitlik vir die eer van sy heilige Naam. Indien die klem in die nuwe skepping op Jahwe se kreatiewe Woord val, beteken dit dat Jahwe nie net die skeppende God is nie, maar ook die herskeppende God en dat enige krisis nie vir Hom enige probleem is nie. Daar kan in terme van die hoop op Jahwe geen sprake wees van diskontinuiteit nie. In terme van die kontinuïteit en diskontinuiteit speel volgens Hubbard (1983:46-50) verbonde 'n belangrike rol in hoe die hoop in die teenwoordige tyd en die verlede en hoe die hoop met betrekking tot die toekoms gevorm word. Die vervulling van Jahwe se beloftes vorm 'n belangrike bestanddeel van die hoop van die profeet en hoe dit uiteindelik alle nasies sal insluit. Wat die verlede en hede betref kry die hoop met betrekking tot die toekoms dan 'n universele karakter.

b. Die eksodus en verowering

In sy verhouding met die volk gebruik Jahwe telkens die eksodus verhaal en die verowering van die land om sy verhouding met die volk te beskryf. Veral waar die volk Jahwe bitterlik gefaal het, gebruik Jahwe 'n negatiewe ervaring en word dit in 'n positiewe geleentheid omskep. So 'n geleentheid is dit wat by die dal Agor gebeur het (Jos. 7). Die bittere en smartlike ervaring van die dal Agor word deur

¹³⁴ Hier word Hubbard (1983:14-59) se skema gevolg. Die volgorde waarin Hubbard die temas aanbied is nie chronologies nie. Ander temas word bygevoeg.

Jahwe in 'n geleentheid vir hoop omskep (Hos. 2). Die eksodus, die tyd in die wildernis en die verowering is bloot kleeptropisies van hoe Jahwe in sy hoop met die volk wil omgaan (Hubbard 1983:34-37).

c. Dawid en die monargie

Die Dawidiese koningskap speel 'n belangrike rol in hoe die Ou-Testamentiese hoop verstaan word. Dit strek vanaf die belofte met Abraham, die verbond met Dawid, die herstel van die Dawidiese lyn, die vooruitkyk na Jahwe se bevryding in die koms van die Messias. Jerusalem/Sion en Jahwe se verbintenis met Sion speel 'n sentrale rol in die vorming van die volk se hoop met betrekking tot die toekoms (Hubbard 1983:38-43). Wanneer die volk hulle hoop plaas op strukture, geboue en materiële dinge anders as Jahwe, dan gebruik Hy die oordeel en vernuwing om die verhouding te herstel. Hoop vir bevryding, hoop vir vernuwing, ware hoop kan alleenlik gesien word in die lig van die oordeel van Jahwe en wanneer daardie oordeel deel is van die hoop en wanneer valse hoop vernietig word. Hoop op die toekoms rus uitsluitlik op Jahwe.

d. Persoonlike en nasionale ervaring

Op 'n persoonlike en nasionale vlak was die hoop in die alledaagse lewe en aanbidding van die volk 'n werklikheid. Daar was hoop by die volk dat in Jahwe, in sy optrede van bevryding en oordeel, hulle toekoms verseker is (Hubbard 1983:45-46). Die volk het gedink hierdie hoop is onvoorwaardelik. Hulle het gedink dat Jahwe is teenwoordig in die stad, dat solank die stad en die tempel nog staan, Jahwe teenwoordig is.

e. Die openbaring van Jahwe

Gesien vanuit Jesaja 5:1-7 is die hoop van mense nie genoeg nie. Daar is ook sprake van Jahwe se eie verwagtinge en hoop, verwagtinge en hoop wat dikwels teleurgestel word. Is daar in Jesaja 5:1-7 enigsins van 'n boodskap van hoop sprake? Die hoop en die toekoms rus in Jahwe se getroue handeling. Daarvoor moet alle hoop op aardse sekuriteite prys gegee word. Die hoop lê in die verbondenheid aan

Jahwe en in nederigheid¹³⁵. In die proses word hoop geleer, nie omdat daar lewe in hoop is nie, maar omrede die beloftes van Jahwe wat nog steeds aan die werk is; alle lewensegte hoop rus op die beloftes en waarborg van Jahwe. Hoop moet daarom nie as 'n beginsel verstaan word nie, maar dat die legitimititeit daarvan uitsluitlik op die waarborge van Jahwe rus, Hy wat alles as die Eerste en die Laaste omvat, in Hom in wie alle hoop op leiding en bevryding geleë is, in Hom wat die rigting van alle dinge bepaal, waarvan hoegenaamd niemand die wiele van die proses kan stop nie en wie se vryheid niemand kan wegneem deur te hoop nie (Zimmerli 1971:86-150).

Moltmann (1967:21-23) sluit by bogenoemde aan as hy noem dat die hoop in die gekruisigde en opgestane Christus is. Indien dit so is mag ons hoop in die toekoms vind, maar ons mag nie vergenoeg wees met 'n wêreld korrup en vol onreg en ongeregtigheid nie, want onreg en ongeregtigheid baseer hulself op hooploosheid en kan twee vorms aanneem, naamlik verwaandheid en wanhoop. Derhalwe kan hoop as 'n Christelike deug beskryf word wat aspireer na die "nog nie" van die veranderde werklikheid waarna gesmag word. Hoop om te kan bestaan is alleen nie genoeg nie, dit moet ook die deugde van die liefde en die geloof hê om na die toekoms te kan uitsien. Wanneer al drie deugde nie in 'n persoon teenwoordig is nie, is niks anders as 'n situasie van onreg en ongeregtigheid die voorland nie. Dan ontstaan verwaandheid en wanhoop (Pieper 1997:99-113). Die veranderde werklikheid waarna gesmag word moet gegrondves wees in solidariteit met die slagoffers van die samelewing as gevolg van wetsverbreking, onreg en ongeregtigheid (Meeks 1992:1297-1298). Wanneer die werklikheid gewortel is in valsheid, word die hoop vir reg en geregtigheid onmoontlik (Gray 2007:237).

Derhalwe gaan hoop met gespanne verwagting gepaard; hoop gaan met 'n ontmoeting met Jahwe gepaard; hoop is 'n proses van die mens se bestaan; hoop is nie moontlik sonder die kwaliteite van Jahwe nie; hoop word geskep deur Jahwe te onthou vir wie Hy is; hoop is die gedefinieerde en kragtige karaktertrek van die

¹³⁵ Die volgende stelling mag interessant wees: "What makes hope possible ... Hope for Israel not only means hope for God or hope in God; it means first of all hope from God, in that humans have the fundamental change, right, and freedom to hope which no power in the world can take from them" (Stulman & Kim 2010:41).

mense se verhouding met Jahwe, selfs tydens krisistye; wat die toekoms betref is hoop nie 'n hoop vir kitsoplossings nie (Preuss 1992:259-262).

f. Die dag van Jahwe

Die hoop van mense moet nie 'n godlose en kunsmatige hoop wees nie. Dit moet 'n hoop wees wat op 'n helder toekoms, vanuit die hand van Jahwe, gerig wees. Dit is 'n hoop wat totaal op die "dag van Jahwe" gerig is en wat vanuit die toekoms op die hede getrek word en in Hom die fondament vir 'n helder toekoms sien (Zimmerli 1971:86-87).

Dus is die openbaring van Jahwe¹³⁶ alleen nie genoeg nie. Dit moet uitloop op die dag van Jahwe¹³⁷. Met ander woorde wat is die toekomstige moontlikhede? Hoe moet die werklikheid verander word? Is dit genoeg om te sê: bid en hoop of hoop en wees haastig? Dit is nie genoeg nie. Dit moet gepaardgaan met "aktief wees". Dit moet gepaardgaan met ferm wees en volhard, om end uit te hou. Dit beteken om die teenswoordige grense te oorskry van wat moontlik is vir die toekoms. Alles moet gedoen word op grond van wat reg in Jahwe se oë is. Die saak van die weduwees en die weses moet opgeneem word. Daar moet gestry word teen die aarde wat kreun onder die regverdigte geweld wat bronne en energie uitbuit. Die dag van Jahwe moet verhaas word. Dit wat onregverdig is moet onder geen omstandighede aanvaar word nie. Wat kan wees in die huidige beteken doodeenvoudig om te lewe en te werk met die oog op die toekoms (Moltmann 2012:3-8).

6.4.2 Daar kan met bostaande insigte saamgestem word, behalwe by Zimmerli, wat die vraag vra in terme van Jesaja 5:1-7, naamlik: is daar in hierdie gedeelte enigsins sprake van 'n boodskap van hoop? Die volgende temas word deur die proefskrif bygevoeg:

¹³⁶ Sien hierin 'n teologie van hoop.

¹³⁷ Sien hierin 'n etiek van hoop.

a. Die paradoks van die lewe

Zimmerli en andere gaan nie ver genoeg in die beantwoording van die vraag nie. Wat is die kern van Jesaja 5:1-7 se ondersoek? Hoe kry die profeet dit reg om te midde van onsimpatieke omstandighede hoop te laat ontvlam? Die aangeleentheid van hoop word duideliker in die boek Jesaja soos Jesaja 5:1-7 in sy intertekstuele, sosiale en kultuerele verband, ideologiese – en teologiese verband ondersoek word.

Hoofstuk 5 sluit juis af met die verwysing na die land en oordeel en 5:1-7 hang in die lug en direk daarna is dit hoofstuk 6. Wat suggereer die profeet en is dit Jahwe se skuld dat die land verlore is? Wat interessant is, is dat die profeet in hoofstuk 6 sy roeping in die heiligdom kry. Gewoonlik soos by die ander profete, soos Esegïel en Jeremia, is die roepingsverhaal aan die begin, maar by Jesaja is dit ná hoofstuk 5. Die profeet word geroep te midde van hardhorende en verblinde mense. Dit is asof 5:1-7 die klimaks is, 'n soort van voorbereiding om die terrein voor te berei om aan die volk te toon die aard van wie Jahwe werklik is. Hoofstuk 5 eindig met 'n donkerwolk sonder 'n silwer randjie; dit eindig met 'n oop einde. Derhalwe is die hoop nie aan die rand van die donkerwolk nie, maar midde in die donker omstandighede. Dit gaan oor hoop waarvan die dieptegang merkwaardig is.

Dit gaan in Jesaja 5:1-7 oor die verbluffende getrouheid van Jahwe. Dit is die diepste grondslag van hoop. Jesaja 5:1-7 is om die volk hoop te gee. Dit is om die volk voor te berei vir die toekoms, dat Jahwe ook in die toekoms getrou sal wees, al is daar eksiliese en na-eksiliese omstandighede. Hoekom was dit nodig, naamlik 'n teologie van hoop? Die volk het nie 'n koning op die troon nie. Daar was nie 'n koning in die Dawidiese lyn nie. Weereens, is dit Jahwe se skuld? Is die volk nog die geliefde van Jahwe (5:7) na die geweldige moeite wat aan die wingerd gedoen is ?

b. Die kwessie van reg en geregtigheid

Dit moet onthou word dat in die hele aangeleentheid van hoop vir reg en geregtigheid dit oor die kwessie van land gaan. Wie is dit wat hulle in staat gestel het om die land voor te berei? Die vraag is: hoe het die volk die land in besit geneem? Jahwe het hulle dit in besit laat stel. Jahwe het die land voorberei. In die eksiliese periode verloor die volk die land. Wat het aanleiding gegee dat hulle die land verloor? In die eksiliese periode word die Torah belangrik en nie die land nie, want hulle het die land verloor. Die offerkultus word onmoontlik in 'n land van onreinheid. Die torah kom in die eksiliese periode tot sy reg. Dit is waar die klem in die eksiliese periode opval. Die volk het die Torah oortree in terme van reg en geregtigheid en dit wat daarmee saamhang. Eintlik wil Jesaja 5:1-7 sê dat dit Jahwe is, en nie hulle nie, wat die land voorberei het. Dit is hoekom Jesaja 5:1-7 'n dubbele genre is, naamlik 'n liefdeslied en 'n regspraak. 'n Liefdeslied in terme van die versorging van die wingerd. 'n Regspraak, in terme daarvan dat hulle die Torah oortree het in terme van wetsverbreking en gekerm (5:7). Hierdie oortreding is die rede vir die eksiliese periode. Hierdie is wat in Jesaja 5:1-7 binne die konteks van die eksiliese periode gelees moet word. In die post-eksiliese periode kry die volk weer hul land terug, maar dan funksioneer die Torah en die land as 'n eenheid en kry dit ander betekenis in die post-eksiliese periode. Dit kry betekenis deurdat Jahwe nie aan die randjie van die donker, moeilik toeganklik wolk is nie, maar in die midde daarvan. Die omstandighede beïnvloed die vorm wat hoop aanneem, maar termineer nie die bestaan daarvan nie omdat Jahwe en net Jahwe alleen die eintlike Bron van die hoop is.

6.4.3 Indien Jahwe betrokke is by hoop, is hoop moontlik in omstandighede wat nie toepaslik is daarvoor nie. Dit is nie persoonlike of gesamentlike omstandighede wat die inhoud van hoop bepaal nie, maar wie Jahwe is. Daar moet verby negatiewe omstandighede gekyk word wanneer daar gehoop word.

6.5 Voorstelle met betrekking tot verdere navorsing

Hoekom is die tema eksistensieel belangrik vir die navorsing asook verdere navorsing? Die vraag kan ook gevra word waarom het Jahwe die oordeel toegelaat. Dit was uit protes teen die heersende Sionsteologie dat Jerusalem onaantasbaar is en dat die volk kan maak wat hulle wil. Hulle het vergeet dat Jahwe die God van die geskiedenis is. Wat antitetiese parallelisme wil tuisbring dat daar hoop is ten spyte van die oordeel.

Verder is die rede vir die addendums die verwysingsraamwerk (sosio-retoriese analise) waarin Jesaja 5:1-7 bestudeer is. Daar is heelwat intertekste (Jeremia 8:13-23; 13:15-17; 14:17-15:4; Hosea 12:1-15; Miga 5:6-8;) waarin "hoop" voorkom en funksioneer, sowel as ander tekste. Aangesien Jesaja 5:1-7 as die "wingerdlied" bekend staan maak dit dit veel interessanter om ook ander tekste (in terme van die kulturele verband van die teks) te bestudeer waarin die benaming "wingerd/wingerdstok" verskyn. Die addendums is deel van die verwysingsraamwerk en skep die voorbereiding vir verdere navorsing.

Vanuit die studie van Jesaja 5:1-7 het sekere vraagstukke aandag nodig. Aangesien hierdie studie dit laat post-eksilies gedateer het, het dit nodig geword om oorweeg te word binne die raamwerk van Jesaja 1-39 en die verhouding met betrekking tot die roepingsverhaal (Jesaja 6) en die verhouding tot die boek as geheel. Die verhouding met die Profeteboek en ook waar קָוָה en die ander woorde van hoop voorkom, kan 'n aanduiding wees van die dieper teologiese betekenis van "hoop" in die Ou Testament.

Om hierdie teologiese insigte te versterk, is dit nodig dat die sosio-retoriese analise, wat 'n multi-dimensionele benadering is, van onskatbare waarde mag wees, omdat die sosio-retoriese metode nie so baie gebruik word soos in die Nuwe Testament nie. Daar moet met groter intensiwiteit aandag geskenk word aan die verskillende fasette van die benadering wat kan sorg vir verfrissende gedagtes in toekomstige gesprekke van die teks en van die boek Jesaja as geheel.

Alhoewel die studie op die profetiese karakter van hoop is, is daar nuwe waardering vir die studies in profetiese tekste en dan spesifiek poësie. Studies in die poetiese karakter van die teks vra vir meer aandag, nie net in Jesaja nie, maar ook op die poetiese gedeeltes van die Hebreuse Bybel.

Bostaande gaan oor die proses van herinterpretasie. Dit is inderdaad 'n omstrede saak. Dit is 'n omstrede saak omdat met die kanonisering van die Bybel die proses van herinterpretasie nie afgesluit is nie, met ander woorde daar sal nooit 'n antwoord wees nie. Veral nie as dit gaan oor die verstaan van die gesag en inspirasie van die Teks in die lig van die proses van herinterpretasie nie (Jonker 2011:1-16).

Addendum 1 Verdere intertekstuele verbande van Jesaja

5:1-7

1. Die Profeteboek¹³⁸

Jesaja 5	Teks	Profeteboek	Teks	Interteks
Jesaja 5:1-2	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לְיַדַי שִׁירָתְךָ דוֹדַי לְכַרְמוֹ כְּרִם הָיָה לְיַדַי בְּקֶרֶן בּוֹשֵׁמוֹ:</p> <p>2 וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ וַיִּטְעֵהוּ שִׁרְקָ וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכֹו וְגַם-יָקַב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים:</p> <p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde; 'n liefdeslied oor sy wingerd." My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en <i>keur wingerdstokke</i></p>	Jeremia 2:21	<p>וְאֶנְכִי נִטְעַתִּידָךְ שִׁרְקָ כְּלֵה זָרַע אֲמַת וְאִידֹ נְהַפְכָתָ לִי סוּרִי הַגִּפְזוֹן נִכְרִיָה:</p> <p>Nogtans het Ek jou <i>geplant</i> as 'n <i>keur wingerdstok</i>, as heeltemaal egte saad; maar hoe is jy vir My verander in wilde lote van 'n vreemde <i>wingerdstok</i>.</p>	herhaling a

¹³⁸ In die ondersoek in terme van die intertekstuele verhoudings blyk dit daar is nie 'n verband en 'n duidelike samehang tussen die volgende tekste nie, hoewel sekere verwysingsbybels, soos byvoorbeeld die netBible, dit voorstel:
 Jesaja 5:3 en Jeremia 2:4-5;
 Jesaja 5:5 en Klaagliedere 1:2-9;
 Jesaja 5:5 en Klaagliedere 4:12;
 Jesaja 5:4 en Jeremia 2:30-31;
 Jesaja 5:4 en Jeremia 6:29-30;
 Jesaja 5:6 en Jeremia 25:11;
 Jesaja 5:6 en Jeremia 45:4;
 Jesaja 5:4 en Esegieël 24:13;
 Jesaja 5:6 en Hosea 3:4;
 Jesaja 5:7 en Sefanja 3:17.

	<p><i>aangeplant</i>; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het gehoop dat dit duiwe sou dra, maar dit het suur duiwe voortgebring.</p>			
<p>Jesaja 5:1-7</p>	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לִידֵי שִׁירָת דוֹדֵי לְכַרְמֹו כָּרֶם הִיָּה לִידֵי בְּקָרוֹ בְּרֹשְׁמוֹ: 2 וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שׂוֹק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ וְגַם יָקַב חֲצֵב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵּינִי וּבֵין כְּרָמִי: 4 מֵהַלְעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדְּוִעַ [קִנְיָתִי] לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 5 וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עוֹשֶׂה לְכַרְמִי הֲסָר מְשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעַר פָּרֶץ גָּדְרוֹ וְהִיָּה לְמַרְמָס: 6 וְאֲשִׁיתָהוּ בְתָהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוְהָ מִהַמְטִיר</p>	<p>Jeremia 8:13-23</p>	<p>13 אֶסְפֵּי אֲסִיפֶם נֹאס־יְהוָה אִין עֲנָבִים בְּגִפְו וְאִין תִּאֲנִים בַּתִּאֲנָה וְהַעֲלָה נִבֵּל וְאָתָּן לָהֶם יַעֲבְרוּם: 14 עַל-מָה אֲנַחְנוּ יִשְׁבִּים הָאֶסְפּוֹ וְנִבְּוֵא אֶל-עָרֵי הַמְּבֻצָּר וְנִדְמָה-שָׁם כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵינוּ הַדְּמָנוּ וַיִּשְׁקֶנוּ מִי-רֹאשׁ כִּי חֲטָאנוּ לַיהוָה: 15 [מָנָה] לְשָׁלוֹם וְאִין טוֹב לַעֲת מִרְפָּה וְהִנֵּה בַעֲתָה: 16 מִדָּן נִשְׁמַע נַחֲרַת סוּסִיו מִקּוֹל מִצְהָלוֹת אֲבִירָיו רַעֲשָׂה כָּל-הָאָרֶץ וַיִּבְּוֵאוּ וַיֵּאָכְלוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהָ עִיר וַיִּשְׁבִּי בָּהּ: 17 כִּי הִנְנִי מְשַׁלַּח בְּכֶם נַחֲשִׁים צַפְעֻנִים אֲשֶׁר אִין-לָהֶם לַחַשׁ וְנִשְׁכּוּ אֶתְכֶם נֹאס־יְהוָה: 18 מִבְּלִיגִיתִי עָלַי יִגְזוּ עָלַי</p>	<p>herhaling a</p>

	<p>עליו מטר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיַּת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שְׁעֵשׂוּעִיו וַיִּקְחָן לְמִשְׁפַּט וְהִנֵּה מִשְׁפַּח לְצִדְקָה וְהִנֵּה צְעָקָה:</p> <p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde; 'n liefdeslied oor sy wingerd." My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekapt; en Hy het <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek <i>gehoop</i></p>		<p>לְבִי דָוִי: 19 הִנֵּה-קוֹל שׁוֹעֵת בַּת-עַמִּי מֵאֶרֶץ מִרְחָקִים הִיְהוּהוּ אֵין בְּצִיּוֹן אִם-מִלִּבָּה אֵין בָּהּ מְדוּעַ הַכְּעֵסוּנִי בַּפְּסָלִיָּהִם בַּהֲבִלֵי נֹכַר: 20 עָבַר קָצִיר בְּלֵה קָיִץ וְאִנְחָנוּ לֹא נֹשְׁעָנוּ: 21 עַל-שֶׁבֶר בַּת-עַמִּי הַשְּׁבַרְתִּי קִדְרֹתַי שָׁמָּה הַחֲזַקְתִּנִּי: 22 הֲצַרִי אֵין בְּגִלְעָד אִם-רָפָא אֵין שָׁם כִּי מְדוּעַ לֹא עָלְתָה אֲרֻכַּת בַּת-עַמִּי: 23 מִי־יִתֶּן רֵאשֵׁי מַיִם וְעֵינַי מִקּוֹר דְּמַעַה וְאִבְכָּה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶת הַלְלִי בַּת-עַמִּי:</p> <p>13. Ek sal hulle oes versamel, spreek Jahwe. Daar is geen druiwe aan die wingerdstok, en geen vye aan die vyeboom nie, en die blare het verdor. (So het Ek ook vir hulle dié bestel wat dwarsoor hulle sal gaan.)¹³⁹</p> <p>14. Waarom sit ons?</p>	
--	--	--	--	--

¹³⁹ Daar is algemene konsensus dat hierdie gedeelte korrup is as gevolg van dittografie. Die LXX, die NEB en die REB het geen ekwivalent hier nie (Jones 1992:161).

	<p>dat dit druiwe sou dra, maar dit bring suur druiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaie is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir reg, maar kyk, dit was wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>		<p>Kom bymekaar en laat ons ingaan na die versterkte stede en daar omkom; want Jahwe, ons God, laat ons omkom, en Hy laat ons gifwater drink, want ons het gesondig teen Jahwe.</p> <p>15. Hulle <i>wag met verlange</i> op vrede, maar niks goeds nie; op 'n tyd van herstel, maar kyk, verskrikking.</p> <p>16. Vanaf Dan hoor ons die gesnuif van sy perde, van die geluid van die gerunnik van sy sterkes bewe die hele land; en hulle kom en eet die land en sy volheid, die stad en die wat daarin woon.</p> <p>17. Want kyk, Ek stuur onder julle uit slange, anders waarteen daar vir julle geen beswering is nie, en hulle sal julle byt, sonder genesing</p> <p>18. Kommer het my oorweldig, en my hart is siek.</p> <p>19. Kyk, (daar is) 'n hulpgeroep van die dogter van my volk uit 'n ver land: Is Jahwe nie in Sion nie?</p>	
--	---	--	--	--

			<p>Of is sy Koning nie daarin nie? Waarom het hulle My geterg met hulle gesnede beelde, met afgode van 'n vreemde land?</p> <p>20. Verby is die oes; die somer het tot 'n einde gekom en ons het nog nie hulp ontvang nie.</p> <p>21. Vanweë die verbreking van die dogter van my volk is ek gebreek. Ek is geklee in rougewaad, verdwaasdheid het van my besit geneem.</p> <p>22. Is daar geen balsem in Gilead nie? Of is daar geen geneesheer nie? Want waarom gaan (dit) nie op nie, die genesing van die dogter van my volk?</p> <p>23. Ag het my hoof water gehad en my oog 'n fontein van trane. Dan sal ek dag en nag betreur, die wat deurboor is van die dogter van my volk.</p>	
Jesaja 5:7	<p>כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שָׁעֲשׂוּעֵיו וַיִּקּוּ לְמִשְׁפָּט וְהִגָּה מִשֹּׁפָח לְעִדְדָקָה וְהִגָּה</p>	Jeremia 12:10	<p>רָעִים רַבִּים שָׁחַתוּ כְרָמַי בְּסֶסוֹ אֶת־חִלְקֹתַי נָתַנּוּ אֶת־חִלְקֹת חֲמֹדֹתַי לְמַדְבָּר שָׁמָּה:</p>	herhaling a

	<p>צַעֲקָה: Waarlik die <i>wingerd</i> van Jahwe van die leërskaar is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm</p>		<p>Baie herders het my <i>wingerd</i> verniel, hulle het my stuk land vertrap, hulle het my begeerlike stuk land 'n woeste wildernis gemaak.</p>	
<p>Jesaja 5:1-7</p>	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לְיַדַי שִׁירַת דּוֹדֵי לְכַרְמּוֹ כִּרְם הָיָה לְיַדַי בְּקֶרֶן בּוֹשֶׁמֶן: 2 וַיַּעֲזָקֵהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרָף וַיִּבֶן מַגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וְגַם יָקַב חֲצַב בּוֹ וַיִּקְוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵינִי וּבֵין כְּרַמִּי: 4 מִה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדּוֹעַ קִנְיִתִּי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 5 וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עוֹשֶׂה לְכַרְמִי הַסָּר מְשׁוֹכְתוֹ וְהָיָה לְבָעַר פָּרָץ גָּדְרוֹ וְהָיָה לְמַרְמָס: 6 וְאֲשִׁיתָהוּ בְתֵהּ לֹא יִזְמַר</p>	<p>Jeremia 13:15-17</p>	<p>15 שָׁמְעוּ וְהִאֲזִינוּ אֶל-תְּנַבְיָהוּ כִּי יְהוָה דִּבֶּר: 16 תִּנְנֶה לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד בְּטָרִם יְחֻשָׁד וּבְטָרִם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם עַל-הָרִי גִּשְׁרֵי וְקוֹיֹתָם לְאוֹר וְשִׁמָּה לְצַלְמוֹת יִשִׁית לַעֲרֶפֶל: 17 וְאַם לֹא תִשְׁמָעוּהָ בְּמִסְתָּרִים תִּבְכְּהוּ-נַפְשֵׁי מִפְּנֵי גֹהַ וְדַמְעַתְּ דִּמְעָה וְתִרְדַּע עֵינֶי דִּמְעָה כִּי נִשְׁבָּה עֲדָר יְהוָה: 15. Hoor en luister; stel julle nie hoog aan nie, want Jahwe het gespreek. 16. Gee aan Jahwe julle God eer, voordat Hy dit donker laat word. Voordat julle voete stamp, teen die berge in skemering; terwyl julle <i>uitsien</i> op</p>	<p>herhaling a</p>

	<p>וְלֹא יַעֲדֶר וְעֵלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִיָּה מִהַמְטִיר עֲלִיו מָטֵר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁטְשׁוּעִיו וַיִּקְהַן לְמִשְׁפַּחַת וְהִגָּה מִשְׁפָּח לְעִדְדָקָה וְהִגָּה צָעֲקָה:</p> <p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde; 'n liefdeslied oor sy wingerd." My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie?</p>		<p>lig, maar Hy maak dit doodskaduwee, verander dit in donkerheid.</p> <p>17. Maar as julle daar nie na luister nie, sal julle siel ween in skuilplekke, vanweë die hoogmoed; en my oog sal bitterlik trane stort en daar sal trane afloop, want die kudde van Jahwe is as gevangenes weggevoer.</p>	
--	---	--	--	--

	<p>Waarom het Ek gehoop (dat dit) druiwe sou dra, maar dit bring suur druiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys of omgeskoffel word nie, maar net dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaie is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop vir reg, maar kyk wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>			
<p>Jesaja 5:1-7</p>	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לְיָדַי שִׁירָת דוֹדַי לְכַרְמוֹ פֶּרֶם הִיא לְיָדַי בְּקֶרֶן בּוֹשֶׁמֶן:</p>	<p>Jeremia 14:17- 15:4</p>	<p>17 וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה תִּרְדְּנָה עַיִן דַּמְעָה לַיְלָה וַיּוֹמֶם</p>	<p>herhaling a en herhaling d</p>

<p>2 וַיַּעֲזֹקֵהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שׁוֹק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וַגִּסְיָקָב חָצַב בּוֹ וַיִּקְוֶן לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁפֹטוּ-נָא בֵּינִי וּבֵין כַּרְמִי: 4 מֵה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קִנְיִיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁים: 5 וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הַסֵּר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעַר פָּרֵץ גְּדָרוֹ וְהִיָּה לְמַרְמָס: 6 וְאִשִּׁיתָהוּ בְתָה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצַוָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מִטָּר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁעֲשׂוּעִיו וַיִּקְוֶן לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה: 1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde; 'n liefdeslied oor sy wingerd." My Geliefde het 'n wingerd op 'n</p>		<p>וְאֵל-תִּדְמִינָה כִּי שָׁבַר גְּדוֹל נִשְׁבְּרָה בְּתוֹלַת בְּתַעֲמִי מִכָּה נַחֲלָה מֵאֵד: 18 אִם-יֵצְאֵתִי הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה חֲלִיל־חֶרֶב וְאִם בָּאתִי הַעִיר וְהִנֵּה תַחֲלוּאֵי רָעַב כִּי-גַם-נִבְיָא גַם-כֹּהֵן סָחְרוּ אֶל-אַרְצָךָ וְלֹא יִדְעוּ: 19 הַמֵּאֵס מֵאֲסֶת אֶת-יְהוּדָה אִם-בְּצִיּוֹן גִּעְלָה נִפְשֶׁךָ מְדוּעַ הִכִּיתָנוּ וְאִיזוֹ לָנוּ מִרְפָּא קִנּוּהַ לְשִׁלּוּם וְאִיזוֹ טוֹב וְלַעֲת מִרְפָּא וְהִנֵּה בַעֲתָה: 20 יִדְעֵנוּ יְהוָה רִשְׁעֵנוּ עֵזֶן אֲבוֹתֵינוּ כִּי חָטְאוּנוּ לָךְ: 21 אֶל-תִּנְאֹץ לְמַעַן שִׁמְךָ אֶל-תִּנְבֵּל כֶּסֶף כְּבוֹדֶךָ זָכַר אֶל-תִּפְרַר בְּרִיתֶךָ אֲתָנוּ: 22 הַיֵּשׁ בְּהַבְלֵי הַגּוֹיִם מִגִּשְׁמִיִם וְאִם-הַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ רִבְבִים הֲלֹא אֲתָה-הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנִקְוֶה-לָּךְ כִּי-אֲתָה עֹשֶׂת אֶת-כָּל-אֱלֹהִים: 1 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אִם-יַעֲמֵד מֹשֶׁה וְשִׁמוּאֵל לְפָנַי אִיזוֹ נִפְשֵׁי אֶל-הַעַם</p>	
---	--	---	--

	<p>vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het gehoop dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek gehoop (dat dit) druiwe sou dra, en dit bring suur druiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit</p>		<p>הֲזֵה שְׁלַח מֵעַל-פְּנֵי וַיֵּצֵאוּ: 2 וְהָיָה כִּי-יֹאמְרוּ אֵלָיךְ אָנָּה נִצָּא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֲשֶׁר לְמֹנֹת לְמֹנֹת וְאֲשֶׁר לְחָרֵב לְחָרֵב וְאֲשֶׁר לְרֹעֵב לְרֹעֵב וְאֲשֶׁר לְשָׂבִי לְשָׂבִי: 3 וּפְקַדְתִּי עֲלֵיהֶם אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת נָאִם-יְהוָה אֶת-הַחֲרָב לְהָרֵג וְאֶת-הַכְּלָבִים לְסַחֵב וְאֶת-עוֹף הַשָּׁמַיִם וְאֶת-בְּהֵמַת הָאָרֶץ לְאָכֹל וּלְהַשְׁחִית: 4 וּנְתַתִּים לְזִמְעָה לְכֹל מִמְּלֻכֹת הָאָרֶץ בְּגִלְל מִנְּשֵׂא בְּדִיחִי וְקִיְהוּ מְלֹךְ יְהוּדָה עַל אֲשֶׁר-עָשָׂה בִּירוּשָׁלַם: 17. En sê aan hulle hierdie woord: laat my oë afloop in trane nag en dag en sonder ophou; want met 'n ineenstorting is die dogter van my volk gebreek met 'n kranklike wond. 18. As ek uitgaan in die veld, en kyk, die wat deurboor is met die swaard (lê daar); en as ek in die stad</p>	
--	--	--	--	--

	<p>sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie <i>reën</i> daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir reg, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>		<p>kom, en kyk, (daar is) die kwale van die hongersnood, want ook die profeet, ook die priester trek rond in die land, weet niks nie.</p> <p>19. Het U Juda heeltemal verwerp? Of het u siel 'n afsku aan Sion? Waarom het U ons geslaan, sodat daar geen genesing vir ons is nie? Ons <i>wag</i> op vrede, maar daar is niks goeds nie; vir 'n tyd van genesing, maar daar is verskrikking.</p> <p>20. Jahwe, ons ken ons skuld, die onreg van ons vaders, want ons het teen U gesondig.</p> <p>21. Moet ons nie verag ter wille van u Naam nie; en moet nie die troon van u heerlikheid veragtelik behandel nie; onthou tog, verbreek u verbond nie met ons nie.</p> <p>22. Is daar onder die afgode onder die nasies wat <i>reën</i> maak? Of kan die reënbuie <i>reën</i> gee? Is dit nie U nie, Jahwe,</p>	
--	---	--	---	--

			<p>ons God? Ons <i>wag</i> op U, want Ú doen al hierdie dinge.</p> <p>1. Maar Jahwe sê vir my: (ook) as Moses en Samuel voor My staan; Ek het nie 'n hart vir hierdie volk nie; stuur hulle weg van my aangesig en laat hulle heengaan.</p> <p>2. En as hulle vir jou vra: waar gaan ons heen? Sê dan vir hulle: so spreek Jahwe: Wie vir die pes is, na die pes; en wie vir die swaard, na die swaard; en wie vir die hongersnood, na die hongersnood; en wie vir die gevangenskap, na die gevangenskap.</p> <p>3. En Ek sal oor hulle vier soorte besoekinge doen, spreek Jahwe: die swaard om dood te maak en die honde om weg te sleep en die voëls van die hemel en die wilde diere van die aarde om op te eet en te vernietig.</p> <p>4. En Ek sal hulle 'n verskrikking maak vir al die koninkryke van die aarde vanweë Manasse, die seun van Hiskía, die koning van</p>	
--	--	--	---	--

			Juda, oor alles wat hy in Jerusalem gedoen het.	
Jesaja 5:5	<p>וְעַתָּה אֲדִיעֶה-נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הַסֵּר מְשֹׁכְתוֹ וְהִיָּה לְבָעֵר פָּרֵץ גְּדָרוֹ וְהִיָּה לְמִרְמָס:</p> <p>En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontsle raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n <i>vertrapping</i> word.</p>	Daniël 8:13	<p>וְאֶשְׁמְעָה אֶחָד-קְדוֹשׁ מְדַבֵּר וַיֹּאמֶר אֶחָד קְדוֹשׁ לְפָלְמוֹנֵי הַמְדַבֵּר עַד-מָתִי הַחֲזוֹן הַתְּמִיד וְהַפֶּשַׁע שָׁמַם תָּת וְקִדְשׁ וְצָבָא מִרְמָס:</p> <p>Toe hoor ek 'n heilige spreek; en 'n ander heilige het aan die een wat spreek, gesê: Hoe lank sal die gesig duur — van die voortdurende offer en die ontsettende goddeloosheid — sal die heiligdom sowel as die leer aan <i>vertrapping</i> oorgegee word?</p>	herhaling a
Jesaja 5:2	<p>וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקַלְהוּ וַיִּטְעֲהוּ שׂוֹק וַיִּבְנוּ מִגְדָּל בְּתוֹכֹו וַגְּסִי-יִקַּב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקּוּ לְעֵשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעֲשׂוּ בְּאֲשֵׁים:</p> <p>En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en <i>keur wingerdstokke</i> aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin</p>	Hosea 10:1	<p>גִּפְזוֹ בּוֹקֵל יִשְׂרָאֵל פְּרִי יִשְׁהֲלֹו כָּרֶב לְפָרְיוֹ הַרְבֵּה לְמִזְבְּחֹת כְּטוֹב לְאַרְצוֹ הֵיטִיבוּ מִצְבוֹת:</p> <p>Israel was 'n weelderig uitbottende <i>wynstok</i> wat sy vrug voortgebring het; hoe meer vrug hy gedra het, des te meer altare het hy gebou; hoe beter dit met sy land gesteld was, des te beter het hy die</p>	herhaling d tematiese uitbreiding

	uitgekap; en Hy het gehoop dat dit duiwe sou dra, maar dit het suur duiwe voortgebring.		klippilare gemaak.	
Jesaja 5:1-7	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לִידֵי שִׁירַת דוּדֵי לְכַרְמֹו פֶּרֶם הִנֵּה לִידֵי בְּקָרָו בּוֹשֶׁמֶן: 2 וַיַּעֲזֹקְהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ וַיִּטְעֵהוּ שׂוֹק וַיִּבֶן מַגְדָּל בְּתוֹכֹו וּגְסֵי־יָקָב חָצַב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ־נָא בֵּינֵי וּבֵינֵי כְרָמִי: 4 מִה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמֵי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מִדּוּעַ תִּנְיִיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 5 וַעֲתָה אוֹדִיעָה־נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמֵי הַסֵּר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִנֵּה לְבָעַר פָּרֵץ גָּדְרוֹ וְהִנֵּה לְמַרְמָס: 6 וְאֲשִׁיתָהוּ בְתֵה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעַלָּה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצַוָּה מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר: 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיַּת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע</p>	Hosea 12:1-15	<p>1 סִבְבֵנִי בְּכַחַשׁ אֲפָרַיִם וּבְמִרְמָה בַּיַּת יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רֹד עַם־אֵל וְעַם־קְדוּשִׁים נֶאֱמָן: 2 אֲפָרַיִם רֵעָה רוּחַ וְרֹדְךָ קָדִים כְּלֵה־יִוָּם כְּזָב וְשׂוֹד יִרְבֶּה וּבְרִית עַם־אֲשׁוּר יִכְרְתוּ וְשִׁמּוֹן לְמַצְרַיִם יִוָּבֵל: 3 וְרִיב לִיהוָה עַם־יְהוּדָה וּלְפָקֵד עַל־יַעֲקֹב כְּדָרְכָיו כְּמַעֲלָיו יָשִׁיב לוֹ: 4 בְּבִטָּן עָקַב אֶת־אֲחָיו וּבְאוּנוֹ שָׁרָה אֶת־אֱלֹהִים: 5 וַיִּשֶׁר אֶל־מִלְאָךְ וַיִּכְלַל בְּכַה וַיִּתְחַנְּנוּ־לוֹ בַּיַּת־אֵל יִמְצְאוּנוֹ וְשֵׁם יִדְבַר עַמְּנוּ: וַיְהוָה אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת 6 יְהוָה זָכְרוּ: 7 וְאַתָּה בְּאֵלֶיךָ תִּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שִׁמְרֵם וְקִנְיָה אֶל־אֱלֹהֶיךָ תִּמְיֵד: 8 כְּנֻעַן בִּידוֹ מֵאֲזִי מִרְמָה לַעֲשֹׂק אֲהַב: 9 וַיֹּאמֶר אֲפָרַיִם אֶךְ</p>	herhaling a

	<p>שְׁעִשׂוּעֵי וַיִּקַּח לְמִשְׁפָּט</p> <p>וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהִנֵּה צְעָקָה:</p> <p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde; 'n liefdeslied oor sy wingerd." My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekup; en Hy het <i>gehoop</i> dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek <i>gehoop</i> (dat dit) druiwe sou dra, en dit bring suur druiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd</p>		<p>עֲשִׂיתִי מִצְאָתִי אֲזוּן לִי כִּלְיֵינִי לֹא יִמְצְאוּלִי עֲזוּן אֲשֶׁר־חָטָא:</p> <p>10 וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאַרְצָן מִצְרַיִם עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאֶהְלִים כִּימֵי מוֹעֵד: 11 וְדִבַּרְתִּי עַל־הַנְּבִיאִים וְאֲנֹכִי חֲזוֹן הַרְבִּיתִי וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה: 12 אִם־גִּלְעָד אֲזוּן אֲדִשְׁוֹא הָיוּ בַגְּלָל שְׁוֹרִים זָבָחוּ גַם מִזְבֻּחוֹתָם כְּגֵלִים עַל תִּלְמֵי שָׂדֵי: 13 וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שְׁמֵר: 14 וּבְנֵי־הָעֵלֶה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנֵי־נֶשֶׁמֶר: 15 הַכַּעֲסִים אֶפְרַיִם תִּמְרוּרִים וְדָמְיוּ עָלָיו יְטוֹשׁ וְחִרְפָּתוֹ יִשִּׁיב לוֹ אֲדִנְיוֹ:</p> <p>1. Efraim het My omring met leuens, en die huis van Israel met bedrog; terwyl Juda nog steeds dwaal teenoor God, ja, teen die Allerhoogste, wat getrou bly.</p> <p>2. Efraim doen sake met wind, en</p>	
--	--	--	---	--

	<p>gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaare is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir <i>reg</i>, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>		<p>agtervolg die oostewind die hele dag; hy vermeerder leuens en bedrog, en hulle sluit 'n verbond met Assur, terwyl hulle olie na Egipte bring.</p> <p>3. Jahwe het 'n twis met Israel, en om besoeking te doen oor Jakob volgens sy weë, hom te vergeld volgens sy dade.</p> <p>4. In die moederskoot het hy sy broer aan die hakskeen gegryp, en in sy krag het hy met God geworstel.</p> <p>5. En hy het geworstel met God en die oorhand gekry, het geween en Hom gesmeek vir genade. By Bet-El het hy Hom gevind, en daar het Hy gesprek met hom.</p> <p>6. Dit was Jahwe, God van die leërskaare, Jahwe is sy gedenknaam.</p> <p>7. En jy, tot jou God moet jy terugkeer, streef getrouheid en <i>reg</i> na, en <i>wag</i> onophoudelik op jou God.</p> <p>8. Kanaän — in sy hand is daar 'n valse weegskaal, hy hou</p>	
--	---	--	--	--

			<p>daarvan om af te pers.</p> <p>9. Maar Efraim het gesê: sekerlik het ek ryk geword, ek het vir my 'n vermoë bekom. Al my winste wat hulle nie vir my verwerf het nie, is nie genoeg vir die sondeskuld wat ek begaan het nie.</p> <p>10. Maar Ek is Jahwe jou God van Egipteland af; Ek sal jou weer in tente laat woon soos in die dae van die feestyd.</p> <p>11. En Ek het gespreek deur die profete en Ek het visoene vermeerder en deur middel van die profete in gelykenisse gespreek.</p> <p>12. Was Gílead vals? Tog het hulle waardeloos geword. In Gilgal het hulle beeste geoffer; ook sal hulle altare word soos kliphope op die vore van die landerye.</p> <p>13. En Jakob het gevlug na die veld van Aram, en Israel het diens gedoen vir 'n vrou, en vir 'n vrou (vee) opgepas.</p> <p>14. Maar deur 'n profeet het Jahwe</p>	
--	--	--	--	--

			<p>Israel uit Egipte gelei, en deur 'n profeet is hulle bewaar.</p> <p>15. Efraim het Jahwe bitterlik geterg; en sy bloedskande sal Hy op hom laat neerkom, en sy Here sal hom vergeld vir sy skande.</p>	
Jesaja 5:6	<p>וְאַשִׁיתָהּ בְּתֵהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעֵלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִיָּהּ מִהַמְטִיר עָלָיו מִטֶּר:</p> <p>En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie <i>reën</i> daarop te laat val nie.</p>	Amos 4:7	<p>וְגַם אֲנֹכִי מִנְעַתִּי מִכֶּם אֶת־הַגְּשָׁם בְּעוֹד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לִקְצִיר וְהַמְטִירְתִּי עַל־עֵיר אֶחָת וְעַל־עֵיר אֶחָת לֹא אֲמַטִּיר חֶלְקָהּ אֶחָת תִּמְטֹר וְחֶלְקָהּ אֲשֶׁר־לֹא־תִמְטֹר עָלֶיהָ תִּיבֶשׁ:</p> <p>Alhoewel Ék die <i>reën</i> van julle teruggehou het toe dit nog drie maande voor die oestyd was en op die een stad laat <i>reën</i> maar op die ander nie laat <i>reën</i> het nie, die een stuk land <i>reën</i> gekry het, maar die ander waarop geen <i>reën</i> geval het nie, verdor het.</p>	herhaling a en herhaling d
Jesaja 5:2	<p>וַיַּעֲזָקוּהוּ וַיִּסְקְלוּהוּ וַיִּטְעֵהוּ שׂוֹק וַיִּבְנוּ מִגְדָּל בְּתוֹכֹוּ וְגַם־יִקַּב חֶצְב בּוֹ וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעֲשׂוּ בְּאֲשֵׁים:</p>	Miga 4:8	<p>וְאַתָּה מִגְדָּל־עֲדָר עֲפַל בַּת־צִיּוֹן עֲדִיד תִּתְּנָהּ וּבָאָה הַמְּשָׁלָה הַרְּאִשׁוֹנָה מִמְּלַכַת לְבַת־יְרוּשָׁלַם: En jy, Skaapstoring,</p>	Herhaling a herformulering

	<p>En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekup; en Hy het gehoop dat dit duiwe sou dra, maar dit het suur duiwe voortgebring.</p>		<p>Heuwel van die dogter van Sion, na jou sal dit kom, ja, die vroeëre heerskappy sal kom, die koningskap vir die dogter van Jerusalem.</p>	
<p>Jesaja 5:1-7</p>	<p>1 אֲשִׁירָה נָא לְיַדַי שִׁירָת דוֹדַי לְכַרְמוֹ כִּרְם הָיָה לְיַדַי בְּקֶרֶן בּוֹ-שָׁמֶן: 2 וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ וַיִּטְעֵהוּ שׂוֹק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכֹו וַגְּסִי-קִב חֲצַב בּוֹ וַיִּקְוֶה לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 3 וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ-נָא בֵּינִי וּבֵין כְּרָמִי: 4 מֵה-לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קִנִּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים: 5 וַעֲתָה אוֹדִיעָה-נָא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עוֹשֶׂה לְכַרְמִי הַסָּר מִשׁוֹכְתוֹ וְהָיָה לְבָעַר</p>	<p>Miga 5:6-8</p>	<p>6 וְהָיָה שְׂאֵרֵית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיבִים עַל־יַעֲשֵׁב אֲשֶׁר לֹא-יִקְוֶה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבַנִּי אָדָם: 7 וְהָיָה שְׂאֵרֵית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאֵרִיָּה בְּבַהֲמֹת יַעַר כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי-צֹאן אֲשֶׁר אִם עֶבֶר וְרַמְס וְטָרַף וְאִין מִצִּיל: 8 תָּרַם יָדָךְ עַל-צָרֶיךָ וְכַל-אִבִּיךָ יִכְרַתוּ: 6. Dan sal die oorblyfsel van Jakob onder die nasies in die midde van baie volke wees, soos dou van Jahwe, soos <i>sagte</i></p>	<p>herhaling a en herhaling d</p>

	<p>פֶּרֶץ גְּדֵרוֹ וְהָיָה לְמִרְמָס׃ 6 וְאִשִּׁיתָהּוּ בְּתָהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִיָּהּ מִהַמְטִיר עֲלָיו מִטֶּר׃ 7 כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שִׁעְשׁוּעֵיו וַיִּקְחָן לְמִשְׁפָּט וְהָגָה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָהּ וְהָגָה צְעָקָה׃</p> <p>1. "Laat ek tog sing vir my Geliefde; 'n liefdeslied oor sy wingerd." My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p> <p>2. En Hy het dit omgeskoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke aangeplant; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het <i>gehoop</i> dat dit duiwe sou dra, maar dit het suur duiwe voortgebring.</p> <p>3. En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, spreek tog reg tussen My en my wingerd.</p> <p>4. Wat is daar meer te</p>		<p><i>reën</i> op groen plante, wat op geen mens <i>wag</i> nie en ter wille van geen mensekind vertoef nie.</p> <p>7. Dan sal die oorblyfsel van Jakob onder die nasies in die midde van baie volke wees, soos 'n leeu onder die diere van die veld, soos 'n jong leeu onder troppe kleinvee; wat, as hy deurtrek, vertrap en verskeur sonder dat iemand red.</p> <p>8. Mag u hand hoog wees oor u teëstanders, verhewe wees, en mag al u vyande uitgeroei word.</p>	
--	---	--	---	--

	<p>doen aan my wingerd wat Ek daar nie aan gedoen het nie? Waarom het Ek <i>gehoop</i> (dat dit) duiwe sou dra, en dit bring suur duiwe voort?</p> <p>5. En nou, laat Ek tog bekend maak vir julle wat Ek met my wingerd gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p> <p>6. En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p> <p>7. Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaer is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir reg, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekermd.</p>			
Jesaja 5:3	וַעֲתָהּ יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ	Miga 6:2-3	2 שָׁמְעוּ הָרִים אֶת-קוֹלִי	herhaling d

	<p>יהודה שפטוֹנָא ביני וביני כרמי: En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, <i>spreek</i> tog <i>reg</i> tussen My en my wingerd.</p>		<p>יהוה והאתנים מסדי ארץ כי ריב ליהוה עם-עמו ועם-ישראל ותוכח: 3 עמי מה-עשיתי לך ומה הלאתיך ענה בי: 2. Hoor, berge, die <i>twis</i> van Jahwe. En onwankelbares, grondslae van die aarde! Want Jahwe het 'n <i>twis</i> met sy volk en sal met Israel 'n <i>regsgeding</i> hou. 3. My volk, wat het Ek jou aangedoen, en waarmee het Ek jou vermoei? Antwoord My!</p>	
<p>Jesaja 5:7</p>	<p>כי כרם יהוה צבאות בית ישראל ואיש יהודה נטע שעשועיו ויקו למשפט והנה משפח לצדקה והנה צעקה: Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaie is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop vir <i>reg</i>, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekermd.</p>	<p>Miga 6:8</p>	<p>הגיד לך אדם מה טוב ומה יהוה דורש ממך כי אם-עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם-אלהיך: Hy het jou bekend gemaak, o mens, wat goed is; en wat vra Jahwe van jou anders as om <i>reg</i> te doen en liefde te betrag en ootmoedig te wandel met jou God?</p>	<p>herhaling a</p>
<p>Jesaja 5:7</p>	<p>כי כרם יהוה צבאות בית</p>	<p>Sagaria 7:9-14</p>	<p>9 כה אמר יהוה צבאות</p>	<p>herhaling a, herhaling d en</p>

	<p>יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שְׁעֵשׂוּעֵיוֹ וַיִּקְוֶה לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:</p> <p>Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaar is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop vir reg, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>		<p>לֵאמֹר מִשְׁפָּט אָמַת שְׁפָטוּ וְחֹסֵד וְרַחֲמִים עֲשׂוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו: 10 וְאֵלֶינָה וַיָּתוֹם גֵּר וְעַנִּי אֶל־תִּעַשְׁקוּ וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל־תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְבְּכֶם: 11 וַיִּמְאַנּוּ לְהַקְשִׁיב וַיִּתְּנוּ כַּתֵּף סִרְתָּר וְאֲזִינֵיהֶם הַכְּבִידוּ מִשְׁמוֹעַ: 12 וְלָדָם שָׁמוּ שְׁמִיר מִשְׁמוֹעַ אֶת־הַתּוֹרָה וְאֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁלַח יְהוָה צְבָאוֹת בְּרוּחֹו בְּיַד הַנְּבִיאִים הָרֵאשִׁינִים וַיְהִי קֶצֶף גָּדוֹל מֵאֵת יְהוָה צְבָאוֹת: 13 וַיְהִי כִּאֲשֶׁר־קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ כִּן יִקְרְאוּ וְלֹא אֲשַׁמְעֵם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: 14 וְאֶסְעָרֶם עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְהָאָרֶץ נִשְׁמָה אַחֲרֵיהֶם מֵעֵבֶר וּמִשָּׁב וַיִּשְׂימוּ אֶרֶץ־חֲמָדָה לְשִׁמָּה:</p> <p>9. So het Jahwe van die leërskaar gespreek en gesê: <i>Spreek</i> 'n eerlike <i>vonnis uit</i> en</p>	<p>tematiese uitbreiding</p>
--	--	--	--	---

			<p>bewys liefde en barmhartigheid die een aan die ander.</p> <p>10. En moet nie die weduwee en die wees, die vreemdeling en die arme verdruk nie en kwaad in julle hart teenoor mekaar bedink nie.</p> <p>11. Maar hulle het geweier om te luister en wederstrewig die skouer afgewend en hulle ore toegestop om nie te hoor nie.</p> <p>12. Ook het hulle hul hart soos 'n diamant gemaak, om nie die wet te verneem nie en die woorde wat Jahwe van die leërskaars deur sy Gees, deur die diens van die vroeëre profete gestuur het nie. So het daar dan van Jahwe van die leërskaars 'n groot toorn gekom.</p> <p>13. Daarom, soos Hy geroep en hulle nie gehoor het nie — so sal hulle roep, maar Ek nie hoor nie, het Jahwe van die leërskaars gesê.</p> <p>14. Maar Ek sal hulle wegstorm onder al die nasies wat hulle nie geken het nie, terwyl</p>	
--	--	--	---	--

			die land agter hulle verwoes is, sodat niemand meer heen en weer trek nie. So het hulle dan die kostelike land tot 'n wildernis gemaak.	
Jesaja 5:6	<p>וְאַשִׁיתָהּ בְּתֵהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעֵלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִיָּהּ מִהַמְטִיר עָלָיו מִטָּר:</p> <p>En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie <i>reën</i> daarop te laat val nie.</p>	Sagaria 14:16-17	<p>16 וְהָיָה כָּל-הַנּוֹתָר מְכַלֵּה-הַגּוֹלִים הַבָּאִים עַל-יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלַחֹג אֶת-חֹג הַסֻּכּוֹת: 17 וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא-יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאָרֶץ אֶל-יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא עֲלֵיהֶם יְהִי הַגֶּשֶׁם:</p> <p>16. En almal wat oorbly uit al die nasies wat teen Jerusalem aangekom het, sal jaar na jaar optrek om te aanbid voor die Koning, Jahwe van die leërskaare, en om die huttefees te vier.</p> <p>17. En wie uit die geslagte van die aarde nie na Jerusalem optrek om voor die Koning, Jahwe van die leërskaare, te aanbid nie — hulle sal geen <i>reën</i> kry nie.</p>	herhaling d verhalende versterking

2. Die Torah¹⁴⁰

Jesaja 5	Teks	Torah	Teks	Interteks
Jesaja 5:6	<p>וְאֶשְׁתִּיהוּ בְתֵהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֹר וְעֵלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוֶּה מִהַמְטִיר עָלָיו מֶטֶר:</p> <p>En Ek sal dit 'n verwoesting maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie <i>reën</i> daarop te laat val nie.</p>	Deuteronomium 28:23-24	<p>23 וְהָיוּ שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרוֹזָל:</p> <p>24 יִתֵּן יְהוָה אֶת־מֶטֶר אֶרְצְךָ אֲבָק וְעָפָר מִזֶּה־שָׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְּׁמַדָּה:</p> <p>23. En jou hemel wat bo jou hoof is, sal koper, en die aarde wat onder jou is, yster wees.</p> <p>24. Jahwe sal die <i>reën</i> van jou land poeier en stof maak; van die hemel sal dit op jou afkom totdat jy verdelg is.</p>	herhaling a
Jesaja 5:1	<p>אֲשִׁירָה נָא לְיַדַי שִׁירָת דוֹדִי לְכַרְמִי כִּי הִיא לְיַדַי בְּקֶרֶן בְּנֵי־שֶׁמֶן:</p> <p>"Laat ek tog <i>sing</i> vir my Geliefde; 'n <i>liefdeslied</i> oor sy wingerd." My Geliefde het 'n wingerd</p>	Deuteronomium 31:19-22	<p>19 וְעַתָּה כְּתֹב לְכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְדָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנְיִי יִשְׂרָאֵל:</p>	herhaling a verhalende versterking

¹⁴⁰ In die ondersoek in terme van die intertekstuele verhouding blyk dit daar is nie 'n verband en 'n duidelike samehang tussen die volgende tekste nie, hoewel sekere verwysingsbybels, soos byvoorbeeld die netBible, dit voorstel:

Jesaja 5:7 en Eksodus 22:21-27;

Jesaja 5:5 en Levitikus 26:31-35;

Jesaja 5:6 en Levitikus 26:33-35;

Jesaja 5:7 en Deuteronomium 15:9;

Jesaja 5:4 en Deuteronomium 28:49-52;

Jesaja 5:6 en Deuteronomium 29-23;

Jesaja 5:2 en Deuteronomium 32:6, 8-9.

	<p>op 'n vrugbare helling.</p>		<p>20 כִּי־אֲבִיאֲנֹו אֱלֹהֵ־אֲדַמָּה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָיו זִבְתָּ חֶלֶב וְדָבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפְנֵה אֱלֹהֵ־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבְדֹּוּם וְנֶאֱצֹוּ וְהִפֵּר אֶת־בְּרִיתִי: 21 זֶה־יִהְיֶה כִּי־תִמְצָאֵן אֹתֹו רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעִנְיָתָה הַשִּׁירָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעַד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעֹו כִּי יִדְעֵתִי אֶת־יְצִרֹו אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה הַיּוֹם בְּטָרָם אֲבִיאֲנֹו אֱלֹהֵ־אֲרָץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי: 22 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p> <p>19. Skryf dan nou vir julle hierdie <i>lied</i> op, en leer dit aan die kinders van Israel; lê dit in hulle mond, dat hierdie lied vir My 'n getuie teen die kinders van Israel kan wees.</p> <p>20. Want Ek sal hulle inbring in die land wat Ek aan hulle vaders met 'n eed beloof het, wat oorloop van melk en heuning, en hulle sal eet en versadig en vet</p>
--	--------------------------------	--	---

			<p>word; dan sal hulle afwyk na ander gode en dié dien, en hulle sal My verag en my verbond verbreek.</p> <p>21. En as dan baie onheile en node oor hulle kom, dan sal hierdie <i>lied</i> in hulle aangesig as getuie antwoord — want dit sal uit die mond van hulle nageslag nie vergeet wees nie — want Ek ken hulle gedagtes wat hulle vandag koester voordat Ek hulle inbring in die land wat Ek met 'n eed beloof het.</p> <p>22. Toe het Moses hierdie <i>lied</i> op dié dag opgeskrywe en dit aan die kinders van Israel geleer.</p>	
--	--	--	---	--

3. Geskrifte¹⁴¹

Jesaja 5	Teks	Geskrifte	Teks	Interteks
Jesaja 5:6	וְאִשִּׁיתָהוּ בְּתֵהָ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֹר וְעֵלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל	2 Kronieke 36:19-21	19 וַיִּשְׂרְפוּ אֶת־בַּיִת הָאֱלֹהִים וַיִּנְתְּצוּ אֶת חוֹמָת	herhaling d

¹⁴¹ In die ondersoek in terme van die intertekstuele verhouding blyk dit daar is nie 'n verband en 'n duidelike samehang tussen die volgende tekste nie, hoewel sekere verwysingsbybels, soos byvoorbeeld die netBible, dit voorstel:

Jesaja 5:4 en 2 Kronieke 36:14-16;

Jesaja 5:5 en Nehemia 2:3;

Jesaja 5:2 en Nehemia 13:5;

Jesaja 5:3 en Psalm 51:4;

Jesaja 5:5 en Psalm 74:1-10;

Jesaja 5:7 en Psalm 149:4.

	<p>הָעֵבִים אֲצִוָה מִהִמְטִיר עָלָיו מָטָר:</p> <p>En Ek sal dit 'n <i>verwoesting</i> maak: dit sal nie geprys en omgeskoffel word nie, maar dorings en onkruid sal daar opkom; en wat dit betref sal Ek die wolke beveel om nie reën daarop te laat val nie.</p>		<p>יְרוּשָׁלַם וְכָל־אֲרָמְנוֹתֶיהָ שָׂרְפוּ בְאֵשׁ וְכָל־בְּלִי מִחֲמַדֶּיהָ לְהַשְׁחִית: 20 וַיִּגַּל הַשָּׂאֲרִית מִזֶּה־הַחֶרֶב אֶל־בְּבֶל וַיְהִי־לּוֹ וּלְבָנָיו לְעֵבָדִים עַד־מֶלֶךְ מַלְכוּת פָּרָס: 21 לְמַלְאוֹת דְּבַר־יְהוָה בְּפִי יְרֻמָּהוּ עַד־רָצְתָה הָאָרֶץ אֶת־שִׁבְתוֹתֶיהָ כָּל־יְמֵי הַשָּׁמָה שְׁבֹתָהּ לְמַלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה:</p> <p>19. En hulle het die huis van God verbrand en die muur van Jerusalem omgegooi en al die paleise daarvan met vuur verbrand, sodat al die kosbare voorwerpe daarvan vernietig is.</p> <p>20. En die wat van die swaard oorgebly het, het hy na Babel in ballingskap weggevoer, en hulle het vir hom en sy seuns slawe geword, totdat die koninkryk van Persië tot heerskappy gekom het,</p> <p>21. sodat die woord van Jahwe deur die mond van Jeremia vervul sou word: totdat die land vir sy sabbatte vergoeding gekry het; al die dae van die <i>verwoesting</i> het dit</p>	
--	---	--	--	--

			gerus om sewentig jaar vol te maak.	
Jesaja 5:7	<p>כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שָׁעֲשׂוּעִיו וַיִּקּוּ לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:</p> <p>Waarlik die <i>wingerd</i> van Jahwe van die leërskaar is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gewag vir reg, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>	Nehemia 5:1-5	<p>1 וְהָיָה צַעֲקַת הָעָם וּבְנֵיהֶם גְּדוּלָה אֶל־אֶחָיִהֶם הַיְהוּדִים:</p> <p>2 וַיֵּשׁ אֲשֶׁר אָמְרִים בְּגֵינוּ וּבְנֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ רַבִּים וְנִקְחָה דָגָן וְנֹאכְלָה וְנַחְיָה:</p> <p>3 וַיֵּשׁ אֲשֶׁר אָמְרִים שְׂדֹתֵינוּ וּכְרָמֵינוּ וּבְתֵינוּ אֲנַחְנוּ עֲרָבִים וְנִקְחָה דָגָן בְּרָעֵב:</p> <p>4 וַיֵּשׁ אֲשֶׁר אָמְרִים לְיוֹנוּ כֶּסֶף לְמַדַּת הַמֶּלֶךְ שְׂדֹתֵינוּ וּכְרָמֵינוּ:</p> <p>5 וְעַתָּה כִּבְשָׁר אַחֲנוּ בְּשָׂרֵנוּ כִּבְנֵיהֶם בְּגֵינוּ וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ כֹּבְשִׁים אֶת־בְּנֵינוּ וְאֶת־בְּנֹתֵינוּ לְעֵבָדִים וַיֵּשׁ מִבְּנֹתֵינוּ נִכְבְּשׁוֹת וְאִין לְאֵל יְדֵנוּ וּשְׂדֹתֵינוּ וּכְרָמֵינוּ:</p> <p>לְאַחֲרֵיהֶם:</p> <p>1. EN daar het 'n groot geroep van die volk en van hulle vroue ontstaan teen hulle broers, die Jode;</p> <p>2. en sommige het gesê: Ons seuns en ons dogters, ons is baie; ons wil koring hê, dat ons kan eet en lewe!</p> <p>3. En ander het gesê: Ons lande en ons <i>wingerde</i> en ons huise</p>	herhaling a

			<p>moes ons verpand, sodat ons koring kon koop in die hongersnood!</p> <p>4. En ander weer het gesê: Ons het op ons lande en ons <i>wingerde</i> geld geleen vir die belasting aan die koning.</p> <p>5. En nou, ons vlees is soos die vlees van ons broers en ons kinders soos hulle kinders, en tog moet ons nou ons seuns en ons dogters tot slawe verneder, en van ons dogters is al verneder sonder dat ons daar iets aan kan doen, en ons lande en ons <i>wingerde</i> behoort aan ander.</p>	
<p>Jesaja 5:2</p>	<p>וַיַּעֲזֹבְהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ וַיִּטְעֵהוּ שֶׁלֶק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכֹוּ וְגַם־יִקָּב חֶצֶב בּוֹ וַיִּקְוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשֵׁי־מִים: En Hy het dit omgekoffel en skoongemaak van die klippe en keur wingerdstokke <i>aangeplant</i>; en Hy het 'n toring in die middel daarvan gebou en ook 'n parskuip daarin uitgekap; en Hy het verwag dat dit druiwe sou dra, maar dit het suur druiwe</p>	<p>Psalm 44:1-3</p>	<p>1 לְמַנְצֵחַ לְבְנֵי־קֶרַח מְשָׁכִיל: 2 אֱלֹהִים בְּאֲזִינֵינוּ שָׁמַעְנוּ אֲבוֹתֵינוּ סִפְרוּ־לָנוּ פֶּעַל פְּעֻלָּתְךָ בְּיַמֵּיהֶם בְּיַמֵּי קֹדֶם: 3 אַתָּה יְדֹף גּוֹיִם הוֹרֵשֶׁתָּ וַתִּטְעֶם תִּרְעֵ לְאֲמִים וַתִּשְׁלַח־ם: 1. VIR die musiekleier. Van die kinders van Korag. 'n Onderwysing. 2. O God, met ons ore het ons dit gehoor, ons vaders het ons dit vertel: 'n werk het U gedoen in hulle dae, in die dae van</p>	<p>herhaling a</p>

	voortgebring.		die voortyd. 3. U self het met u hand nasies verdrywe, maar hulle <i>geplant</i> ; U het volke kwaad aangedoen, hulle daarenteen laat uitspruit.	
Jesaja 5:3	<p>וַעֲתָה יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה [שִׁפְטוּ] נָא בֵּינִי וּבֵין כְּרָמִי:</p> <p>En nou, inwoners van Jerusalem en manne van Juda, <i>spreek</i> tog <i>reg</i> tussen My en my wingerd.</p>	Psalm 50:4-6	<p>4 יִקְרָא אֱלֹהֵי שָׁמַיִם מֵעַל וְאֱלֹהֵי אָרֶץ לְדִין עַמּוֹ:</p> <p>5 אֶסְפּוּ לִי חֲסִידֵי כְרָתִי בְרִיתִי עֲלֵי-זָבַח:</p> <p>6 וַיִּגִּדוּ שָׁמַיִם צְדָקוֹ כִּי-אֱלֹהִים [שִׁפְטוּ] הוּא סֵלָה:</p> <p>4. Hy roep na die hemel daarbo, en na die aarde, om sy volk te oordeel:</p> <p>5. Versamel my gunsgenote vir My, hulle wat my verbond by die offer sluit!</p> <p>6. En — die hemele verkondig sy geregtigheid, want God staan gereed om <i>reg te spreek</i>.</p>	herhaling a
Jesaja 5:1	<p>אֲשִׁירָה נָא לִידֵי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמִי [כֶּרֶם] הִיא לִידֵי בְקָרוֹ בְּרִשְׁמוֹ:</p> <p>"Laat ek tog sing vir my Geliefde; 'n liefdeslied oor sy <i>wingerd</i>." My Geliefde het 'n <i>wingerd</i> op 'n vrugbare helling.</p>	Psalm 80:8-9	<p>8 אֱלֹהִים צַבְאוֹת הַשִּׁיבֵנוּ וְהָאֵר פְּנֵיךָ וְנוֹשָׁעָה:</p> <p>9 [נֶפֶן] מִמְצָרִים תִּסְּעֵה תִּגְרַשׁ גּוֹיִם וְתִטְעָה:</p> <p>8. O God van die leërskaar, herstel ons, en laat u aangesig skyn, sodat ons verlos kan word!</p> <p>9. 'n <i>Wingerdstok</i> het U uitgetrek uit Egipte; U</p>	Herhaling d en verhalende versterking

			het die nasies uitgedrywe en hom geplant.	
Jesaja 5:7	<p>כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שָׁעֲשׂוּעִיו וַיְקוּ לַמִּשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה: Waarlik die <i>wingerd</i> van Jahwe van die leërskaar is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het gehoop vir reg, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>	Psalm 80:8-11	<p>8 אֱלֹהִים צְבָאוֹת הַשִּׁיבֵנו וְהָאֵר פְּנֵינוּ וְנוֹשְׁעָה: 9 גִּפְזוֹ מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע תִּגְרַשׁ גֹּזִים וְתִטְעֵנָה: 10 פְּנִיתָ לְפָנֶיךָ וְתִשְׁרַשׁ שְׂרָשִׁיךָ וְתִמְלֵא אֶרֶץ: 11 כָּסוּ הָרִים צִלָּה וְעִנְפֵיהָ אֶרְזֵי-אֵל:</p> <p>8. O God van die leërskaar, herstel ons, en laat u aangesig skyn, sodat ons verlos kan word! 9. 'n <i>Wingerdstok</i> het U uitgetrek uit Egipte; U het die nasies uitgedrywe en hom geplant. 10. U het voor hom plek gemaak, en hy het wortels geskiet en die land vervul. 11. Die berge was oordek met sy skaduwee, en met sy ranke die seders van God.</p>	herhaling d
Jesaja 5:5	<p>וְעַתָּה אֹדְיֵיהֶּנָּא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר-אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמֵי הַסֵּר מִשׁוֹכְתוֹ וְהָיָה לְבַעַר פְּרִץ גְּדָרוֹ וְהָיָה לְמַרְמָס: En nou, laat Ek tog</p>	Psalm 80:12-16	<p>12 תִּשְׁלַח קִצְיֹרֶה עַד-יָם וְאֶל-נְהַר זִנְקוֹתֶיהָ: 13 לָמָּה פָּרַצְתָּ גְּדָרֶיהָ וְאֶרְוֶיהָ כָּל-עֲבָרֵי דָרְדָר: 14 יְכַרְסֵּמֶנָּה חֲזִיר מִיַּעַר וְזִזִּי</p>	herhaling d

	<p>bekend maak vir julle wat Ek met my <i>wingerd</i> gaan doen: Ek sal van sy doringheining ontslae raak en dit oorgee aan verbranding word; Ek sal sy klipmuur afbreek, sodat dit 'n vertrapping word.</p>		<p>שְׂדֵי יִרְעָנָה: 15 אֱלֹהִים צְבָאוֹת שׁוֹבְנֵי הַבֵּט מַשְׁמַיִם וְרָאָה וּפָקֵד גִּפְנֵי זֹאת: 16 וְכִנָּה אֲשֶׁר־נִטְעָה יְמִינֶךָ וְעַל־גֵּוֹ אִמְצָתָה לְךָ: 12. Hy het sy ranke uitgebrei tot by die see en sy lote na die Rivier toe. 13. Waarom het U sy mure stukkend gebreek, sodat almal wat met die pad verbygaan, hom kaalpluk? 14. Die wildevark uit die bos eet hom op, en wat roer op die veld, wei hom af. 15. o God van die leërskaar, kom tog terug; aanskou uit die hemel en kyk, en gee ag op hierdie <i>wingerdstok</i>; 16. en wees 'n beskerming vir wat u regterhand geplant het, en oor die seun wat U vir Uself grootgemaak het.</p>	
<p>Jesaja 5:1</p>	<p>אֲשִׁירָה נָא לִידֵי־יְשִׁירָתִי דֹדֵי לְכַרְמֹי בָרַם הִיָּה לִידֵי־בְגִמְרוֹ כְּוִשְׁמֹן: "Laat ek tog <i>sing</i> vir my Geliefde; 'n liefdes<i>lied</i> oor sy wingerd." My</p>	<p>Psalm 101:1</p>	<p>לְדָוִד מְזֻמָּר חֹסֵד־וּמִשְׁפָּט אֲשִׁירָה לְךָ יְהוָה אֲזַמְרָה: VAN Dawid. 'n Psalm. Ek wil <i>sing</i> van goedertierenheid en reg; tot u eer wil ek psalmsing, o HERE!</p>	<p>herhaling a en tematiese uitbreiding</p>

	<p>Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.</p>			
Psalm 5:7	<p>כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שָׁעֲשׂוּעֵיו וַיִּקַּח לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:</p> <p>Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaar is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir reg, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, gekerm.</p>	Psalm 147:11	<p>רוֹצֵה יְהוָה אֶת־יִרְאָיו אֶת־הַמִּיחַלִּים לְחִסְדּוֹ:</p> <p>Die HERE het 'n welgevallen in die wat Hom vrees, wat op sy goedertierenheid <i>hoop</i>.</p>	herhaling a
Jesaja 5:7	<p>כִּי כָרַם יְהוָה צְבָאוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שָׁעֲשׂוּעֵיו וַיִּקַּח לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהִנֵּה צַעֲקָה:</p> <p>Waarlik die wingerd van Jahwe van die leërskaar is die huis van Israel, en die manne van Juda is die tuin van sy verlustiging; en Hy het <i>gehoop</i> vir reg, maar kyk, wetsverbreking; vir geregtigheid, maar kyk, <i>gekerm</i>.</p>	Spreekw 21:13	<p>אֵטֶם אָזְנוֹ מִזְעָקֵת־דָּל גַּם־הוּא יִקְרָא וְלֹא יִעֲנֶה:</p> <p>Wie sy oor toestop vir die <i>geskreeu</i> van die arme, hy sal self ook roep en nie verhoor word nie.</p>	herhaling a
Jesaja 5:1	<p>אֲשִׁירָה נָא לְיְדִידִי שִׁירַת דְּוִדִּי לְכַרְמֵנוּ בָרֵם הִיְהִי לְיְדִידִי בְּקִרְוֹ בְּרִשְׁמוֹ:</p> <p>"Laat ek tog sing vir my <i>Geliefde</i>; 'n <i>liefdes</i>lied</p>	Hooglied 6:3	<p>אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הִרְעִה בְּשׁוֹשָׁנִים:</p> <p>Ek is my <i>beminde</i> s'n, en my <i>beminde</i> is myne — hy wat herder is</p>	herhaling a

	oor sy wingerd." My Geliefde het 'n wingerd op 'n vrugbare helling.		onder die lelies.	
--	--	--	-------------------	--

Addendum 2 Die verdere verspreiding van כָּרֶם¹⁴²

1. Die Profeteboek

Teks	BHS	Vertaling
Jeremia 12:10	רָעִים רְבִים שָׁחֲתוּ כָרְמִי בְּסָסוּ אֶת־חֲלֻקְתִּי נָתַנּוּ אֶת־חֲלֻקַּת חֲמֻדָּתִי לְמַדְבָּר שְׁמָמָה: :	Baie herders het my <i>wingerd</i> verniel, hulle het my stuk land vertrap, hulle het my begeerlike stuk land 'n woeste wildernis gemaak.
Jeremia 31:5	עוֹד תִּטְעִי כָרְמִים בְּהָרֵי שְׁמְרוֹן נָטְעוּ נְטָעִים וְחָלְלוּ: :	Jy sal weer <i>wingerde</i> plant op die berge van Samaria; die planters sal plant en die vrugte geniet.
Jeremia 32:15	כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנֶנּוּ בְּתִים וְשָׂדוֹת וְכָרְמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת: :	Want so sê Jahwe van die leërskaar, die God van Israel: Daar sal weer huise en gronde en <i>wingerde</i> in hierdie land gekoop word.
Jeremia 35:7	וּבֵית לֹא־תִבְנוּ וְזֶרַע לֹא־תִזְרְעוּ וְכָרֶם לֹא־תִטְעוּ וְלֹא יִהְיֶה לְכֶם כִּי בְּאֵהָלִים תִּשְׁבּוּ כָּל־יְמֵיכֶם לְמַעַן תַּחֲיֶוּ יָמִים רַבִּים עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם גָּרִים שָׁם: :	Ook mag julle geen huis bou of saad saai of <i>wingerd</i> plant of dit besit nie; maar julle moet in tente woon al julle dae, sodat julle baie dae mag lewe in die land waar julle as vreemdelinge vertoef.
Jeremia 35:9	וּלְבִתֵּי בָנוֹת בְּתִים לִשְׁבֹתֵנוּ וְכָרֶם וְשָׂדֶה וְזֶרַע לֹא יִהְיֶה־לָנוּ: :	en geen huise te bou om in te woon nie, en geen <i>wingerd</i> of landerye of saad te besit nie.
Jeremia 39:10	וּמִזֶּה־הֵעַם הַדְּלִים אֲשֶׁר אִין־לֵהֶם מְאוּמָה הַשְּׂאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וַיִּתְּנוּ לָהֶם כָּרְמִים וַיַּגְבִּים בַּיּוֹם הַהוּא: :	Maar van die arm mense wat niks gehad het nie, het Nebusarádan, die owerste van die lyfwag, in die land Juda laat agterbly en aan hulle <i>wingerde</i> en landerye in dié tyd gegee.
Esegiël 28:26	וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבֵטַח וּבָנוּ בְתִים וְנָטְעוּ כָרְמִים וַיֵּשְׁבוּ לְבֵטַח בַּעֲשׂוֹתַי שְׁפָטִים בְּכֹל הַשְּׂאִטִּים אַתֶּם מִסְבִּיבוֹתֵם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: :	En hulle sal daarin veilig woon en huise bou en <i>wingerde</i> plant; ja, hulle sal veilig woon as Ek strafgerigte voltrek teen almal wat hulle van alle kante verag; en hulle sal weet dat Ek

¹⁴² Die verdere verspreiding van כָּרֶם kan verdere betekenis aan die verstaan van hoop in die Ou Testament gee.

		Jahwe hulle God is.
Hosea 2:17	וְנָתַתִּי לָהּ אֶת־כַּרְמִיָּה מִשֶּׁם וְאֶת־עֵמֶק עֲכוֹר לְפֶתַח תְּקוּהָ וְעֲנַתָּה שָׁמָּה כִּי־מִי גַעוּרֶיהָ וְכִי־וּם עַל־תָּה מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם:	Dan sal Ek haar daarvandaan haar <i>wingerde</i> gee en die dal Agor tot 'n deur van hoop, en daar sal sy antwoord gee soos in die dae van haar jeug en soos die dag toe sy uit Egipteland opgetrek het.
Amos 4:9	הֲבֵיתִי אֶתְכֶם בְּשַׁדְּפוֹן וּבִירְקוֹן הַרְבֹּת גְּזוּתֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם וְתֵאֵינִיכֶם וְזֵיתֵיכֶם יֵאָכֵל הַגֶּזֶם וְלֹא־שִׁבְתֶּם עַד־יֵאֵם־יְהוָה:	Ek het julle met brandkoring en met heuningdou swaar getref, baie van julle tuine en julle <i>wingerde</i> en julle vyebome en julle olyfbome het die sprinkaan verslind – nogtans het julle tot My nie bekeer nie, spreek Jahwe.
Amos 5:11	לָכֵן יֵעַן בּוֹשְׁסֵיכֶם עַל־דָּל וּמִשְׂאֵת־בֶּרֶךְ תִּקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּתִי גֹזֵית בְּנֵיתֶם וְלֹא־תִשְׁבוּ בָּם כַּרְמֵי־חֶמֶד נִטְעַתֶם וְלֹא תִשְׁתּוּ אֶת־יַיִנָּם:	Daarom, omdat julle die arm man vertrap en van hom 'n heffing van koring neem, het julle huise van gekapte klippe gebou, maar julle sal daarin nie woon nie, julle het pragtige <i>wingerde</i> geplant, maar julle sal die wyn daarvan nie drink nie.
Amos 5:17	וּבְכָל־כַּרְמֵיכֶם מִסֹּפֵד כִּי־אֵעָבֵר בְּקִרְבְּךָ אָמַר יְהוָה:	Ook sal daar in al die <i>wingerde</i> weeklaag wees wanneer Ek in julle midde deurtrek, spreek Jahwe.
Amos 9:14	וְשִׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵו עָרִים וְשִׁמּוֹת וְיִשְׁבוּ וְנִטְעוּ כַרְמִים וְשָׁתוּ אֶת־יַיִנָּם וְעָשׂוּ גִזְזוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶם:	En Ek sal die lot van my volk Israel verander, en hulle sal die verwoeste stede bou en bewoon, ook sal hulle <i>wingerde</i> plant en die wyn daarvan drink, en tuine aanlê en die vrugte daarvan eet.
Miga 1:6	וְשִׁמַּתִּי שִׁמְרוֹן לְעֵי הַשָּׂדֶה לְמִטְעֵי כַרְם וְהִגַּרְתִּי לְגִזֵּי אֲבִינִיָּה וְיִסְדִּיָּה אֲגַלֶּה:	Daarom sal Ek Samaria 'n puinhoop maak op die veld, 'n plek om <i>wingerdstokke</i> te plant; en Ek sal haar klippe in die dal laat afrol en haar fundamente blootlê.
Sefanja 1:13	וְהָיָה חֵילֶם לְמִשְׁפָּה וּבְתִיָּהֶם לְשִׁמְמָה וּבָנוּ בָּתִּים וְלֹא יִשְׁבוּ וְנִטְעוּ כַרְמִים וְלֹא יִשְׁתּוּ אֶת־יַיִנָּם:	En hulle rykdom sal geplunder word, en hulle huise verwoes word; en as hulle huise bou, sal hulle dit nie bewoon nie; en as hulle <i>wingerde</i> plant, sal hulle die wyn daarvan nie drink nie.

4.2 Die Torah

Teks	BHS	Vertaling
Genesis 9:20	וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כַּרְמִים:	En Noag het as landbouer 'n <i>wingerd</i> geplant
Eksodus 22:4	כִּי יִבְעַר-אִישׁ שָׂדֵה אֹחֵי-כַרְמִים וְשָׂדֵה אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעַר בְּשָׂדֵה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֵהוּ וּמִיֵּטֵב כַּרְמֹו יִשְׁלֵם:	As iemand 'n stuk veld of 'n <i>wingerd</i> laat afwei en sy vee vry laat loop, sodat dit in die veld van 'n ander wei, moet hy van die beste van sy veld en die beste van sy <i>wingerd</i> as vergoeding gee.
Ekodus 23:11	וְהִשְׁבִּיעַתְּ תִשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשֶׁתָּה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמֶּךָ וַיִּתְּרִם תֹּאכַל תִּית הַשָּׂדֵה כְּזֹתַעֲשֶׂה לְכַרְמֶךָ לְזִיתָד:	maar in die sewende moet jy dit ongebruik en braak laat lê, dat die arm mense van jou volk kan eet; en wat hulle laat oorbly, kan die diere van die veld opeet. So moet jy doen met jou <i>wingerd</i> en jou olyfbome.
Levitikus 19:10	וְכַרְמֶךָ לֹא תַעֲזֹל וּפְרִט כַּרְמֶךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְרַ תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	Jou <i>wingerd</i> moet jy ook nie skoon afoes nie, en die trossies wat van jou <i>wingerd</i> val, nie versamel nie. Vir die arme en die vreemdeling moet jy dit laat oorbly. Ek is Jahwe julle God.
Levitikus 25:3	שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךָ וּשְׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כַּרְמֶךָ וְאַסַּפְתָּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ:	Ses jaar lank mag jy jou land saai en ses jaar lank jou <i>wingerd</i> snoei en die opbrings daarvan versamel.
Levitikus 25:4	וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת שְׁבַת שְׁבַתוֹן יְהִי לְאַרְץ שְׁבַת לַיהוָה שְׂדֶךָ לֹא תִזְרַע וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר:	maar in die sewende jaar moet daar vir die land volkome rus wees, 'n sabbat vir Jahwe; jou land mag jy nie saai en jou <i>wingerd</i> nie snoei nie.
Numeri 16:14	אֲף לֹא אֶל-אַרְץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאֲתָנוּ וַתִּתְּזֹלְנוּ נַחֲלַת שָׂדֵה וְכַרְמִים הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה:	Ook het jy ons nie gebring in 'n land wat oorloop van melk en heuning en aan ons geen land en <i>wingerde</i> as erfdeel gegee nie. Wil jy die oë van hierdie manne uitgrawe? Ons sal nie opkom nie.

<p>Numeri 20:17</p>	<p>נַעֲבְרֶה-נָּא בְּאַרְצֶךָ לֹא נִעְבֹּל בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר דְּרֹדֵי הַמַּלְדָּה גִּלְדָּה לֹא נִטָּה יָמִין וּשְׂמֹאלוֹ עַד אֲשֶׁר-נִעְבֵּר גְּבוּלֶךָ:</p>	<p>Laat ons tog deur jou land trek; ons sal nie deur lande of <i>wingerde</i> trek nie en die water uit die putte nie drink nie; ons sal die koningsweg hou; ons sal nie regs of links uitdraai nie, totdat ons deur jou grondgebied getrek het.</p>
<p>Numeri 21:22</p>	<p>אֲעֲבֶרָה בְּאַרְצֶךָ לֹא נִטָּה בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם לֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר בְּדֶרֶךְ הַמַּלְדָּה גִּלְדָּה עַד אֲשֶׁר-נִעְבֵּר גְּבוּלֶךָ:</p>	<p>Laat my deur jou land trek. Ons sal nie wegdraai in die lande of in die <i>wingerde</i> nie; ons sal die water van die putte nie drink nie; ons sal die koningsweg hou tot ons deur jou grondgebied getrek het.</p>
<p>Numeri 22:24</p>	<p>וַיַּעֲמֵל מִלֶּאֱדָה יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכְּרָמִים גֵּדֵר מִזֶּה וּגְדֵר מִזֶּה:</p>	<p>Daarop gaan die Engel van Jahwe in 'n hol pad tussen die <i>wingerde</i> staan - 'n muur duskant en 'n muur anderkant.</p>
<p>Deuteronomium 6:11</p>	<p>וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל-טוֹב אֲשֶׁר לֹא-מְלֵאתָ וּבָרֵת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא-חֲצַבְתָּ כְּרָמִים וַיִּיתֵם אֲשֶׁר לֹא-נִטְעַתָּ וְאֵכֶלֶתָ וּשְׂבַעְתָּ:</p>	<p>en huise vol van allerhande goed wat jy nie gevul het nie, en uitgekapte reënbakke wat jy nie uitgekapt, <i>wingerde</i> en olyfbome wat jy nie geplant het nie – en jy eet en versadig word.</p>
<p>Deuteronomium 20:6</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּרִימוֹת בְּמַלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחֲלִלְנוּ:</p>	<p>En wie is die man wat 'n <i>wingerd</i> geplant en dit nie in gebruik geneem het nie? Hy kan teruggaan huis toe, dat jy nie in die oorlog sterwe en iemand anders dit in gebruik neem nie.</p>
<p>Deuteronomium 22:9</p>	<p>לֹא-תִזְרַע כְּרָמֶךָ כִּלְאִים פְּרִי-תִקְדֹּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאָת הַכְּרָם:</p>	<p>Jy mag in jou <i>wingerd</i> nie twee soorte saad saai nie, anders verval die volle opbrings aan die heiligdom: die saad wat jy saai en die opbrings van die <i>wingerd</i>.</p>
<p>Deuteronomium 23:25</p>	<p>כִּי תִבֹּא בְּכַרְמֶם רִעַד וְאֵכֶלֶת עֲנָבִים כַּנֶּפֶשׁ שְׂבַעְתָּ וְאַל-כֹּלִידָה לֹא תִתֵּן:</p>	<p>As jy in die <i>wingerd</i> van jou naaste kom, mag jy na hartelus volop druiwe eet, maar in jou tas mag jy niks steek nie.</p>

Deuteronomium 24:21	כִּי תִבְצֹר כַּרְמֶיךָ לֹא תַעֲזֹל אַחֲרָיִךְ לְגֵר לִיתּוֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה:	As jy jou <i>wingerd</i> oes, moet jy agter jou nie skoon afoes nie; vir die vreemdeling, die wees en die weduwee moet dit wees.
Deuteronomium 28:30	אִשָּׁה תֵאָרֵשׁ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁגָּלְנָה בֵּית תְּבֻנָה וְלֹא־תִשָּׁב בּוֹ כַּרְם תִּטַּע וְלֹא תַחלְלֶנּוּ:	Jy sal jou met 'n vrou verloor, maar 'n ander man sal haar skend; en 'n huis sal jy bou, maar daarin nie woon nie; 'n <i>wingerd</i> plant, maar dit nie in gebruik neem nie.
Deuteronomium 28:39	כַּרְמִים תִּטַּע וְעִבְדֶתָ וַיִּזֶן לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תֵאָגֵר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתְּלַעֲתִים:	<i>Wingerde</i> sal jy plant en bewerk maar geen wyn drink of wegbêre nie; want die wurm sal dit oepet.

4.3 Die Geskrifte

Teks	BHS	Vertaling
Josua 24:13	וְאַתֶּן לָכֶם אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יִגְעַת בָּהּ וְעֵרִים אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתֶם וַתִּשְׁבוּ בָהֶם כַּרְמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נִטְעַתֶם אֹתָם אֲכַלִּים:	So het Ek julle dan 'n land gegee waar julle nie aan gearbei en stede wat julle nie gebou het nie, dat julle daarin kan woon; <i>wingerde</i> en olyfbome wat julle nie geplant het nie, daar eet julle van.
Rigters 9:27	וַיֵּצְאוּ הַשָּׂדֵה וַיִּבְצְרוּ אֶת־ כַּרְמֵיהֶם וַיִּדְרְכוּ וַיַּעֲשׂוּ הַלְוִיִּם וַיִּבְאוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּקְלְלוּ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ:	En hulle het uitgegaan in die veld en hulle <i>wingerde</i> afgeoes en uitgetrap en oesfees gehou; daarop het hulle in die huis van hulle god ingegaan en geëet en gedrink en Abimeleg gevloek
Rigters 14:5	וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן וְאָבִיו וְאִמּוֹ תַמְנָתָה וַיִּבְאוּ עַד־ כַּרְמִי תַמְנָתָה וְהָנָה כְּפִיר אֲרִיֹת שֹׁאֵג לְקִרְאָתוֹ:	En Simson het met sy vader en sy moeder afgegaan na Timna; en toe hulle by die <i>wingerde</i> van Timna kom, storm daar 'n jong leeu brullende op hom af.
Rigters 15:5	וַיִּבְעֵרֵם אֵשׁ בַּלְפִּיָּיִם וַיִּשְׁלַח בְּקִמּוֹת פְּלִשְׁתִּים וַיִּבְעֵר מִגְדִּישׁ וְעַד־קָמָה וְעַד־ כַּרְם זֵיתִים:	en hy die steek die fakkels aan die brand en los hulle in die ongesnyde graan van die Filistyne; en hy het die miede sowel as die ongesnyde graan en die <i>wingerde</i> en die olyfbome aan die brand gestee

Rigters 21:20	<p>וַיֵּצֵא אֶת־בְּנֵי בְנִימִן לֵאמֹר לְכוּ וְאַרְבַּתֶּם בְּכַרְמֵי:</p>	<p>En hulle het die kinders van Benjamin bevel gegee en gesê: Gaan en lê en loer in die <i>wingerde</i>.</p>
Rigters 21:21	<p>וְרֵאיתֶם וְהִנֵּה אִם־יֵצְאוּ בָנוֹת־שִׁילוֹ לְחֹל בְּמַחְלוֹת וַיִּצְאֲתֶם מִן־הַכַּרְמִים וְחִטַּפְתֶּם לְכֶם אִישׁ אִשׁוֹ מִבָּנוֹת שִׁילוֹ וְהִלַּכְתֶּם אֶרֶץ בְּנִימִן:</p>	<p>En let op, en kyk, as die dogters van Silo uittrek om hulle koordanse uit te voer, dan moet julle uit die <i>wingerde</i> uitkom, en julle moet vir julle, elkeen sy vrou, uit die dogters van Silo vang en na die land Benjamin gaan.</p>
1 Samuel 8:14	<p>וְאֶת־שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת־כַּרְמֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח וְנָתַן לְעַבְדָּיו:</p>	<p>En van julle lande en julle <i>wingerde</i> en julle olyfbome sal hy die beste neem en aan sy dienaars gee.</p>
1 Samuel 8:15	<p>וְזֵרְעֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם יַעֲשֶׂר וְנָתַן לְסַרְסִיו וְלְעַבְדָּיו:</p>	<p>En van julle saailande en julle <i>wingerde</i> sal hy die tiendes neem en dit aan sy hofdienaars en sy dienaars gee.</p>
1 Samuel 22:7	<p>וַיֹּאמֶר שָׂאוּל לְעַבְדָּיו הַנֹּצְצִים עָלָיו שְׁמַעוּ־נָא בְּנֵי יִמִּינִי גַם־לְכַלְכֶּם יִתֵּן בּוֹ־יֹשִׁי שְׂדוֹת וְכַרְמִים לְכַלְכֶּם יְשִׁים שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת:</p>	<p>het Saul aan sy dienaars wat by hom staan, gesê: Luister tog, Benjamineete! Sal die seun van Isai ook vir julle almal lande en <i>wingerde</i> gee, julle almal aanstel as owerstes oor duisend en owerstes oor honderd.</p>
1 Konings 21:2	<p>וַיְדַבֵּר אַחָאָב אֶל־נָבוֹת לֵאמֹר תִּנְהַלְתִּי אֶת־כַּרְמִי וְיִהְיֶה לִּי לְגֹרֶן כִּי הוּא קָרוֹב אֲצִל בֵּיתִי וְאַתְּנָה לִּי תַחְתָּיו כִּרְסָן טוֹב מִמֶּנּוּ אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ אֶתְנֶה־לְךָ כֶּסֶף מְחִיר זֶה:</p>	<p>En Agab het met Nabot gespreek en gesê: gee my jou <i>wingerd</i>, dat dit my groentetuin kan word, want dit is naby, langsaan my huis; dan sal ek jou in die plek daarvan 'n <i>wingerd</i> gee wat beter is; of as dit goed is in jou oë, sal ek jou die koopprys daarvan in silwer gee.</p>
1 Konings 21:6	<p>וַיְדַבֵּר אֵלֶיהָ כִּי־אָדָּבַר אֶל־נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאֵלִי וְאָמַר לוֹ תִנְהַלְתִּי אֶת־כַּרְמִי בְכֶסֶף אוֹ אִם־חֶפֶץ אַתָּה אֶתְנֶה־לְךָ כִּרְסָן תַּחְתָּיו וַיֹּאמֶר לֹא־אֶתֵּן לְךָ אֶת־כַּרְמִי:</p>	<p>En hy antwoord haar: Omdat ek met Nabot, die Jisreëliet, gespreek en aan hom gesê het: gee my jou <i>wingerd</i> vir geld, of as jy wil, sal ek jou 'n <i>wingerd</i> in die plek daarvan gee – maar hy het gesê: Ek mag my <i>wingerd</i> nie aan u gee nie.</p>

<p>1 Konings 21:7</p>	<p>וַתֹּאמֶר אֵלָיו אִיזְבֵּל אִשְׁתּוֹ אֵתָה עֵתָה תַעֲשֶׂה מְלוּכָה עַל־יִשְׂרָאֵל קוּם אֲכַל־לֶחֶם וַיֵּטֵב לְבָדָד אֲנִי אֶתָּו לִךְ אֶת־כַּרְמִים נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי:</p>	<p>Toe sê sy vrou Isebel vir hom: Oefen jy nou die koningskap oor Israel uit? Staan op, eet brood, en laat jou hart vrolik wees: ek sal jou die <i>wingerd</i> van Nabot, die Jisreëliet gee.</p>
<p>1 Konings 21:15</p>	<p>וַיְהִי כִשְׁמַע אִיזְבֵּל כִּי־סָקַל נְבוֹת וַיָּמָת וַתֹּאמֶר אִיזְבֵּל אֶל־אֲחָאָב קוּם רִשׁ אֶת־כַּרְמִים נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי אֲשֶׁר מֵאֵן לְתֵת־לְךָ בְכֶסֶף כִּי אִין נְבוֹת הִי כִי־מָת:</p>	<p>Net toe Isebel hoor dat Nabot gestenig en dood was, sê Isebel vir Agab: Staan op, neem die <i>wingerd</i> van Nabot, die Jisreëliet in besit wat hy geweier het om vir geld aan jou te gee; want Nabot leef nie, maar is dood.</p>
<p>1 Konings 21:16</p>	<p>וַיְהִי כִשְׁמַע אֲחָאָב כִּי מָת נְבוֹת וַיָּקָם אֲחָאָב לָרֶדֶת אֶל־כַּרְמִים נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי לְרִשְׁתּוֹ:</p>	<p>Net toe Agab hoor dat Nabot dood was, het Agab opgestaan om na die <i>wingerd</i> van Nabot, die Jisreëliet, af te gaan om dit in besit te neem.</p>
<p>1 Konings 21:18</p>	<p>קוּם רֵד לְקִרְאֵת אֲחָאָב מִלְּדִי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּשֶׁמְרוֹן הַנֶּהַל [בְּכַרְמִים] נְבוֹת אֲשֶׁר־יָרַד שָׁם לְרִשְׁתּוֹ:</p>	<p>Maak jou klaar, gaan af Agab, die koning van Israel, wat in Samaria is, tegemoet; kyk, hy is in die <i>wingerd</i> van Nabot, waarheen hy afgegaan het om dit in besit te neem.</p>
<p>2 Konings 5:26</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא־לִבִּי הֵלֵךְ כַּאֲשֶׁר הִפְדֵּ־אִישׁ מֵעַל מְרֻבְבָתוֹ לְקִרְאֵתָהּ הֵעֵת לְקַחַת אֶת־הַכֶּסֶף וְלְקַחַת בְּגָדִים וְזִיתִים [וְכַרְמִים] וְצֹאן וְבָקָר וְעַבְדִּים וּשְׁפֹחוֹת:</p>	<p>Maar hy sê vir hom: Het my hart nie saamgegaan toe 'n man van sy wa af omgedraai het jou tegemoet nie? Is dit tyd om die silwer te neem en om klere te neem en olyfbome en <i>wingerde</i> en kleinvee en beeste en slawe en slavinne?</p>
<p>2 Konings 18:32</p>	<p>עַד־בְּאֵי וְלְקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ כְּאֶרְצְכֶם אֶרֶץ דָּגָן וְתִירֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם [וְכַרְמִים] אֶרֶץ יֵית יִצְהָר וְדָבֶשׁ וְחִיּוֹ וְלֹא תָמָתוּ וְאֶל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־חִזְקִיהוּ כִּי־יִסִּית אֶתְכֶם לֵאמֹר יְהוָה יַצִּילֵנוּ:</p>	<p>totdat ek julle kom haal na 'n land soos julle land, 'n land van koring en mos, 'n land van brood en <i>wingerde</i>, 'n land van olyfbome en heuning; dan sal julle lewe en nie sterwe nie; en luister nie na Hiskia nie, want hy verlei julle deur te sê: Jahwe sal ons red.</p>
<p>2 Konings 19:29</p>	<p>וְהֵלֵךְ הָאוֹת אֲכֹל הַשְּׁנָה סְפִיחַ וּבִשְׁנָה הַשְּׁנִית סְחִישׁ וּבִשְׁנָה הַשְּׁלִישִׁית זֶרְעוּ וּקְצְרוּ וְנָטְעוּ</p>	<p>En dit sal vir jou 'n teken wees: Eet hierdie jaar wat vanself opslaan, en in die tweede jaar wat dan nog</p>

	כַּרְמִים וְאֶכְלוּ פְּרִים:	opkom, maar in die derde jaar – saai en oes en plant <i>wingerde</i> en eet die vrugte daarvan.
Psalm 107:37	וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כַּרְמִים וַיַּעֲשׂוּ פְּרִי תְבוּאָה:	En hulle het lande gesaai en <i>wingerde</i> geplant wat vrugte as opbrings verskaf het.
Job 24:6	בְּשָׂדֵה בְּלִילֹו יִקְאָרוּ וּכְרָם רָשָׁע יִלְקְשׁוּ:	Op die veld gaan hulle voer haal, en in die <i>wingerd</i> van die goddelose hou hulle na-oes.
Job 24:18	קִלְהוּא עַל־פְּנֵי־מַיִם תִּקְלַל חִלְקֹתָם בְּאֶרֶץ לֹא־יִפְנֶה דֶּרֶךְ כַּרְמִים:	Gou dryf hul voort op die oppervlakte van die water; hulle stuk grond word vervloek in die land; hulle begeef hul nie meer op die pad na die <i>wingerde</i> nie.
Spreuken 24:30	עַל־שָׂדֵה אִישׁ־עֲצֹל עֲבַרְתִּי וְעַל־כַּרְם אָדָם חִסְר־לֵב:	Ek het by die land van 'n lui man verbygeloop en langs die <i>wingerd</i> van 'n verstandelose mens.
Spreuken 31:16	זְמַמָּה שָׂדֵה וּתְקַחְהוּ מִפְּרֵי כִפְיָהּ גִּטְעַ כַּרְם:	Sy dink na oor 'n stuk grond en koop dit, van die vrug van haar hande plant sy 'n <i>wingerd</i> .
Hooglied 1:6	אֶל־תִּרְאוּנִי שְׂאֵנִי שְׁחַרְחֵרְתְּ שִׁשְׁזַפְתִּי הַשֶּׁמֶשׁ בָּנִי אָמִי נִחְרוּ־בִי שְׁמַנִּי נִטְרָה אֶת־הַכַּרְמִים כַּרְמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי:	Moenie na my kyk omdat ek so bruinerig is, omdat die son my verbrand het nie: die seuns van my moeder was toornig op my; hulle het my aangestel as oppasser van die <i>wingerde</i> ; my eie <i>wingerd</i> het ek nie opgepas nie.
Hooglied 1:14	אֶשְׁבֵּל הַכֶּפֶר דּוּדְלִי לִי בְּכַרְמִי עֵץ גִּדִּי:	My beminde is vir my 'n tros hennablomme in die <i>wingerde</i> van Engedi.
Hooglied 2:15	אֶחְזוּ־לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קִטְנִים מִחַבְלִים כַּרְמִים וּכְרַמְיָנוּ סְמֹדֶר:	Vang julle vir ons die jakkalse, die klein jakkalse wat die <i>wingerde</i> verniel, want ons <i>wingerde</i> staan in bloei.
Hooglied 7:13	נִשְׁכִּימָה לְכַרְמִים נִרְאָה אִם פָּרְחָה הַגְּפֹן פִּתַח הַסְּמֹדֶר הַנִּצּוֹ הַרְמוּנִים שָׁם אֶתֶן אֶת־דְּדֵי לְדִי:	Laat ons vroeg na die <i>wingerde</i> gaan, laat ons sien of die wingerdstok uitloop, die druiwebloei oopgaan, die granate blom. Dan sal ek u my liefde gee

<p>Hooglied 8:11</p>	<p>כָּרֶם הִיָּה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הַמֶּזֶן נָתַן אֶת־הַכָּרֶם לְנֹטְרִים אִישׁ יָבֵא בְּפָרְיוֹ אֶלֶף כֶּסֶף:</p>	<p>Salomo het 'n <i>wingerd</i> in Baäl-Hamon gehad; hy het die <i>wingerd</i> aan die oppassers oorgegee; elkeen moes vir sy vrugte duisend sikkels silwer inbring</p>
<p>Hooglied 8:12</p>	<p>כָּרְמִי שְׁלִי לִפְנֵי הָאֵלֶּף לְךָ שְׁלֹמָה וּמֵאַתָּה לְנֹטְרִים אֶת־פָּרְיוֹ:</p>	<p>My <i>wingerd</i>, myne, is hier voor my, die duisend is vir u, Salomo en tweehonderd vir die wat sy vrugte bewaak.</p>
<p>Nehemia 3:14</p>	<p>וְאַתָּה שְׁעַר הָאֲשֻׁפֹת הַחֲזִיק מִלְכִיָּה בְּדֹרְכָב שֶׁר פִּלְדֵי בֵית־הַכָּרֶם הוּא יִבְנֶנּוּ וַיַּעֲמִיד דְּלֹתָתָיו מִנְעֻלָּיו וּבְרִיחָיו:</p>	<p>En die Aspoort het Malkia, die seun van Regab, die owerste van die distrik Bet-<i>Hakkerem</i>, herstel; hy het dit opgebou en sy deure, sy sluitbalke en sy grendels ingesit.</p>
<p>Nehemia 5:3</p>	<p>וַיֵּשׁ אֲשֶׁר אִמְרִים שְׁדַתְּיָנוּ וְכַרְמֵינוּ וּבְתֵינּוּ אֲנַחְנוּ עֲרָבִים וְנִקְחָה דָגָן בְּרָעֵב:</p>	<p>En ander het gesê: Ons lande en ons <i>wingerde</i> en ons huise moes ons verpand, sodat ons koring kon koop in die hongersnood.</p>
<p>Nehemia 5:4</p>	<p>וַיֵּשׁ אֲשֶׁר אִמְרִים לָנוּ כֶּסֶף לְמַדַּת הַמֶּלֶךְ שְׁדַתְּיָנוּ וְכַרְמֵינוּ:</p>	<p>En ander het gesê: Ons het op ons lande en ons <i>wingerde</i> geld geleen vir die belasting aan die koning.</p>
<p>Nehemia 5:5</p>	<p>וַעֲתָה כְּבֶשֶׂר אַחֵינוּ בְּשָׂרֵנוּ כְּבָנֵיהֶם בְּנֵינוּ וְהֵנָּה אֲנַחְנוּ כְּבָשִׂים אֶת־בְּנֵינוּ וְאֶת־בְּנֹתֵינוּ לְעֲבָדִים וַיֵּשׁ מִבְּנֹתֵינוּ נִכְבָּשׁוֹת וְאִין לְאֵל יָדֵנוּ וּשְׁדַתְּיָנוּ וְכַרְמֵינוּ לְאַחֲרִים:</p>	<p>En nou, ons vlees is soos die vlees van ons broers en ons kinders soos hulle kinders, en tog moet ons nou ons seuns en ons dogters tot slawe verneder, en van ons dogters is al verneder sonder dat ons daar iets aan kan doen, en ons lande en ons <i>wingerde</i> behoort aan ander.</p>
<p>Nehemia 5:11</p>	<p>הַשִּׁיבוּ נָא לָהֶם כְּהַיּוֹם שְׁדַתֵּיהֶם כְּרַמֵּיהֶם וַיִּתֵּיהֶם וּבְתֵינֵיהֶם וּמֵאֵת הַכֶּסֶף וְהַדָּגָן הַתִּירוֹשׁ וְהַיְצָהָר אֲשֶׁר אַתֶּם נוֹשִׂים בָּהֶם:</p>	<p>Gee dan vandag nog hulle lande, hulle <i>wingerde</i>, hulle olyfbome en hulle huise aan hulle terug, en die honderdste deel van die geld en koring, die mos en die olie wat julle aan hulle geleen het.</p>
<p>Nehemia 9:25</p>	<p>וַיִּלְכְּדוּ עָרִים בְּצִרּוֹת וְאֲדָמָה שְׁמֵנָה וַיִּירָשׁוּ בָתִּים מִלְּאִים־כָּל־טוֹב בְּרוֹת חֲצוּבִים כְּרַמִּים וַיִּזְיָתִים וְעֵץ מֵאֲכָל לֶרֶב וַיֹּאכְלוּ</p>	<p>En hulle het versterkte stede en 'n vet land ingeneem, en huise in besit geneem vol allerhande goeie dinge, uitgekapte putte, <i>wingerde</i> en olyfbome en vrugtebome in menigte,</p>

	<p>וַיִּשְׁבְּעוּ וַיִּשְׂמְנוּ וַיִּתְעַדְנוּ בְּטוֹבָךְ הַגָּדוֹל:</p>	<p>en hulle het geëet en versadig en vet geword en weelderig gelewe deur u grote goedheid.</p>
<p>1 Kronieke 27:27</p>	<p>וְעַל־הַכְּרָמִים שְׂמֵעִי הַרְמַתִּי וְעַל־שִׁבְרָמִים לְאֶצְרוֹת הַיַּיִן זַבְדִּי הַשְּׂפָמִי:</p>	<p>En oor die <i>wingerde</i> van Simeï, die Ramatiet; en oor wat in die <i>wingerde</i> was aan wynvoorrade, was Sabdi, die Sifmiet.</p>

BIBLIOGRAFIE

- Abma, R. 1999. *Bonds of Love*. Assa: Van Gorcum.
- Adam, A.K.H. 1995. *What is Post-Modern Criticism?* Minneapolis: Fortress.
- Aichele, G. 2010. "Canon, Ideology, and the Emergence of an Imperial Church", 45-66, in *Canon and Canonicity: the formation and use of Scripture*, Einar Thomassen (red.). Copenhagen: Museum Tusulanum.
- Albertz, R. 1994. *A History of Israelite Religion in the Old Testament Period: From the Exile to the Maccabees*. Vol. 2: Londen: SCM.
- Albright, W.F. 1945. "The Chronology of the Divided Monarchy of Israel", *BASOR* 100, 16-22.
- Anderson, B.W. 1999. *Contours of Old Testament Theology*. Minneapolis: Fortress.
- Anderson, G.W. 1963. "Isaiah 24-27 Reconsidered", in *Congress Volume: Bonn 1962*. VTSup. 9. Leiden: Brill, 118-126.
- Angerstorfer, A. 2001. "עֲנֵב", *TDOT* vol. 11, 209-212.
- Anum, E.N.B. 2009. "Individual or Corporate Election in Romans 9-11: an Inter-Texture Study", *TI* volume 2, 1-18.
- Appler, D.A. 2009. "Vine, Vineyard", *NIBD* vol. 5, 782-783.
- Argall, A.R. 2000. "Revelation", 1123-1124, in *EDB*, D.N. Freedman (red.). Grand Rapids: Eerdmans.
- Baker, D.W. 2009. "Isaiah", 2-227, in *Zondervan Illustrated Bible Backgrounds Commentary*, vol. 4 (Isaiah, Jeremiah, Lamentations, Ezekiel, Daniel), John H. Walton (red.). Grand Rapids: Zondervan.
- Bandstra, B.L. 2008. *Reading the Old Testament: Introduction to the Hebrew Bible*, 4de uitgawe. Wadsworth: Cengage Learning.
- Bartelt, A.H. 1996. *The Book Around Immanuel*. Winona Lake: Eisenbrauns.
- Barth, C. 1977. "חֲכָה", *TWAT* vol. 2, 915-920.
- _____. 1982. "יחל", *TWAT* vol. 3, 603-610.
- _____. 1990. "יחל", *TDOT* vol. 5, 49-53.
- Barton, J. 1995. *Isaiah 1-39*. Sheffield: Sheffield Academic.
- Bass, D.M. 2006. *God comforts Israel: the audience and message of Isaiah 40-55*. Lanham: University Press of America.
- Bendor, S. 1996. *The Social Structure of Ancient Israel*. Jerusalem Biblical Studies vol. 7. Jerusalem: Simor Ltd.
- Bentzen, A. 1927. "Zur Erläuterung von Jesaja 5, 1-7", *AfO* 4, 209.
- Berlin, A. 1985. *The Dynamics of Biblical Parallelism*. Bloomington: Indiana University.
- _____. 2008. *The Dynamics of Biblical Parallelism*. (Revised and Expanded Edition). Grand Rapids: Eerdmans.
- Berquist, J.L. 1995. *Judaism in Persia's Shadow: A Social and Historical Approach*. Minneapolis: Fortress.
- Beuken, W.A.M. 1979. *Jesaja deel IIA (POT)*. Nijkerk: Callenbach.
- _____. 2000. *Isaiah*. Deel II, vol. 2: Isaiah hoofstukke 28-39 (HCOT). Leuven: Peeters.
- _____. 2009. "YHWH'S Sovereign Rule and His Adoration on Mount Zion: A Comparison of Poetic Visions in Isaiah 24-27, 52, 56", 91-108, in *The Desert Will Bloom: Poetic Visions in Isaiah*, A.J. Everson & H.C.P. Kim (reds.). Atlanta: SBL.

- Biddle, M.E. 1995. "The city of chaos and the new Jerusalem: Isaiah 24-27 in context", *PRS* vol. 22, 5-12.
- Bietenhard, H. 2001. "Hope – The Bible", *EC* vol. 2 (E-I), 593.
- Birch, B.C., Brueggemann, W., Fretheim, T.E. & Petersen, D.L. 1999. *A Theological Introduction to the Old Testament*. Nashville: Abingdon.
- Blenkinsopp, J. [1983]1996. *A History of Prophecy in Israel*. Revised and Enlarged. Louisville: Westminster/John Knox.
- _____. 1995. *Sage, Priest, Prophet: Religious and Intellectual Leadership in Ancient Israel*. Louisville: Westminster/John Knox.
- _____. 2000. *Isaiah 1-39 (AB)*. Londen: Doubleday.
- _____. 2002. *Isaiah 40-55 (AB)*. Londen: Doubleday.
- _____. 2003. *Isaiah 56-66 (AB)*. Londen: Doubleday.
- Bloomquist, L.G. 2003. "Paul's Inclusive Language: The Ideological Texture of Romans 1", in *Fabrics of Discourse: Essays in Honor of Vernon K. Robbins*, D.B. Gowler, G. Bloomquist & D. Watson (reds.). Harrisburg: Trinity Press International.
- Boase, E. 2006. *The fulfilment of doom?: the dialogue between the book of Lamentation and the Pre-Exilic/Exilic Prophetic Literature*. New York: T&T Clark
- Bratsiotis, N.P. 1974. "אִישׁ", *TDOT* vol. 1, 222-235.
- Briggs, R.S. 2006. "The Theological Function of Repetition in the Old Testament Canon", *HBT* volume 28, 95-112.
- Bright, J. 1981. *A History of Israel*. (3de uitgawe). Philadelphia: Westminster.
- Briley, T.R. 2000. *Isaiah*, vol. 1. Atlanta: College.
- _____. 2004. *Isaiah*, vol. 2. Atlanta: College.
- Broadt, L. 1997. "The Poetry of Prophetic Persuasion: Preserving the Prophet's Persona", *CBQ* 59/1, 1-21.
- Brueggemann, W. 1987. *Hope within history*. Atlanta: Westminster John Knox.
- _____. 1997. *Theology of the Old Testament*. Minneapolis: Fortress.
- _____. 1998a. *Isaiah 1-39*. Louisville: John Knox.
- _____. 1998b. *Isaiah 40-66*. Louisville: Westminster John Knox.
- _____. 2002. *The Land: Place as Gift, Promise, and Challenge in Biblical Faith*. (2de uitgawe). Minneapolis: Fortress.
- Burden, J.J. 1987. "Hooglied", 57-82, in *Tweegesprek met God*, J.J. Burden & W.S. Prinsloo (reds.). Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.
- Buss, M.J. 1982. "An Anthropological Perspective upon Prophetic Call Narratives", *Semeia* 21, 9-30.
- Carpenter, E. 1997a. "בְּאֵשׁ", *NIDOTTE* vol. 1, 581.
- _____. 1997b. "עֲנֵב", *NIDOTTE* vol. 3, 442-443.
- _____. 1997c. "עֲשֵׂה", *NIDOTTE* vol. 3, 546-552.
- Carpenter, E. & Cornelius, I. 1997. "פְּרָם", *NIDOTTE* vol. 2, 723-724.
- Carr, D. 1996. "Reaching for unity in Isaiah", 164-183, in *The Prophets*, Philip R. Davies (red.). Sheffield: Sheffield Academic.
- _____. 2010. *An Introduction to the Old Testament: Sacred Texts and Imperial Contexts of the Hebrew Bible*. Oxford: John Wiley & Sons.
- Carroll, R.P. 1977. Ancient Israelite Prophecy and Dissonance Theory, *Numen* 24, 135-151. (Reprinted in R.P. Gordon (red.) 1995, *The Place is too Small*

- for Us: The Israelite Prophets in Recent Scholarship*. Winona Lake: Eisenbrauns, 377-390.
- _____. 1979. *When Prophecy Failed: Reactions and Responses to Failure in the Old Testament Prophetic Traditions*. Londen: SCM.
- _____. 1980. "Prophecy and Dissonance: A Theoretical Approach to Prophetic Tradition", *ZAW* 92, 108-129.
- _____. 1989. "Prophecy and Society", 203-225, in *The World of Ancient Israel: Sociological, Anthropological and Political Perspectives*, R.E. Clements (red.). Cambridge: Cambridge University.
- _____. 1990. "Ideology", in R.J. Coggins & J.L. Houlden (reds.), *DBI*. Londen: SCM, 309-311.
- _____. 1992. "The Myth of the Empty Land", *Semeia* 59, 79-93.
- Chaney, M.L. 1999. "Whose sour grapes? The addressees of Isaiah 5:1-7 in the light of political economy", *Semeia* 87, 105-122.
- Chetty, D. 2007. *Divorce discourse: a Biblical dilemma*. New Delhi: Concept.
- Childs, B.S. 1979. *Introduction to the Old Testament as Scripture*. Londen: SCM
- _____. 2001. *Isaiah (OTL)*. Louisville: John Knox.
- _____. 2004. *The Struggle to Understand Isaiah as Christian Scripture*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Clements, R.E. 1980. *Isaiah 1-39 (NCBC)*. Grand Rapids, Londen: Eerdmans.
- Clifford, R.J. 1992. "Book of Isaiah (Second Isaiah)", in *ABD* vol. 3, 490-501.
- _____. 2008. "Book of Isaiah", in *NIB* vol. 3, 75-91.
- Clines, D.J.A. 1988. *Job 1-20 (WBC, vol.)*. Waco: Word.
- _____. 1996. *Interested Parties: The Ideology of Writers and Readers of the Hebrew Bible*. JSOTSup 205. Sheffield: Sheffield Academic.
- _____. 1998. "כָּרָם", 461, in *DCH*. Sheffield: Sheffield Academic.
- Coggins, R. 2000. "Isaiah", 433-486, in *OBC*, J. Barton & J. Muddiman. Oxford: Oxford University.
- Coggins, R.J. 1979. "Problem of Isaiah 24-27", *ExpTim* 90, 328-333.
- Combrink, H.J.B. 2007. "The Contribution of Socio-Rhetorical Interpretation to the Reformed Interpretation of Scripture", 91-106, in *Reformed Theology*, Wallace M. Alston Jr. & Michael Walker (reds.). Grand Rapids: Eerdmans.
- Coote, R.B. 2008. "Social and Economic Development of Israel", in *NIB* vol. 3, 138-143.
- Cowley, A.E. 1910. *Gesenius' Hebrew Grammar*. Oxford: Clarendon.
- Culley, R.C. 1985. "Exploring New Directions", 167-200, *The Hebrew Bible and its modern interpreters*, D.A. Knight & G.M. Tucker (reds.). Philadelphia: Fortress.
- Culpepper, H.J.B. 1998. "Mapping the texture of New Testament criticism: a response to socio-rhetorical criticism", *JSNT* volume 70, 71-77.
- Daniels, A. 1998. Die wortel קוה in die profetiese literatuur. Ongepubliseerde M.A. Tesis. Universiteit van Stellenbosch.
- Davis, C. 2007. *Dating the Old Testament*. New York: Craig Davis.
- Davis, E.F. 2009. *Scripture, Culture, and Agriculture*. Cambridge: Cambridge University.
- Dawn, M.J. 1997. *To walk and not faint*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Day, J. 1997. "The Dependence of Isaiah 26:13-27:1 on Hosea 13:4-14 and its relevance to some theories of redaction of the Isaiah Apocalypse", 357-368,

- in *Writing & Reading the scroll of Isaiah: Studies of an Interpretive Tradition*, volume 1, G.C. Boyles & C.A. Evans (reds.). Leiden: Brill.
- Dean, M.E. 1998. "Textured Criticism", *JSNT* volume 70, 79-91,
- Delitzch, F. 1898. *Biblical Commentary on the Prophecies of Isaiah*. Edinburgh: Clark.
- Dempsey, C.J. 2010. *Isaiah: God's Poet of Light*. Danvers: Chalice.
- De Silva, D.A. 1999. "Hebrew 6:4-8: A Socio-Rhetorical investigation (part 1)", *TB* volume 50/1, 33-57.
- _____. 2000. *Perseverance in Gratitude: A Socio-Rhetorical Commentary on the Epistle "to the Hebrews"*. Grand Rapids: Eerdmans.
- De Vaux, R. [1985]1997. *Ancient Israel: Its Life and Institutions*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Dietrich, W. 2001. "Book of Isaiah", *EC* vol. 2 (E-I), 745-749.
- Domeris, W.R. 1994. "Anthropological and Socio-Historical Reading of the Old Testament", *OTE* 7, 160-166.
- Dominy, B. 1991. "Hope", *HBD*, 665-666.
- Donfried, K.P. 1987. "Hope", *HCB*, 434-435.
- Doyle, B. 2000. *The Apocalypse of Isaiah metaphorically speaking: A Study of the Use, Function, and Significance of Metaphors in Isaiah 24-27*. Leuven: Leuven University.
- Duhm, D.B. [1892]1902. *Das Buch Jesaja*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
- Dyck, J.E. 2000. "A Map of Ideology for Biblical Critics", 108-128, in *Rethinking Contexts, Rereading Texts: Contributions from the Social Sciences to Biblical Interpretation*, R.M.D. (red.). JSOTSup 299. Sheffield: Sheffield Academic.
- Edwards, R.R. 2000. "Rewriting Menendon's story: Decameron 10.5 and the Franklin's Tale", 226-246, in *The Decameron and the Canterbury's tales: new essays on an old question*, Leonard Michael Koff & Brenda Deen Schildgen (reds.). Cranbury: Associated University.
- Eichrodt, W. 1960. *Der Heilige in Israel: Jesaja 1-12*. Stuttgart: Calwer.
- Eidevall, G. 1996. *Grapes in the Desert*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Eiselen, F.C. 2009. *The Christian View of the Old Testament*. Chicago: BiblioLife.
- Eissfeldt, O. 1956. *Eintleitung in das Alte Testament*. Tübingen: KCB Mohr.
- Eldridge, V.J. 1981. "Jeremiah, prophet of judgment", *RE* 78, 319-330.
- Elitzur, Y. 2008. "Medmenah", *NIB* vol. 3 (I-Ma), 765.
- Elliger, K. 1978. *Deuterocesaja 40,1-45,7*. Biblischer Kommentar xi/i. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener.
- Everson, A.J. 2000. "Book of Isaiah", in *EDB*, 648-652.
- Faber, P.B. & Usón, R.M. 1999. *Constructing a Lexicon of English Verbs*. Berlin: De Gruyter.
- Fohrer, G. 1960. *Das Buch Jesaja*. Stuttgart: Zwingli Verlag.
- _____. 1968. *Introduction to the Old Testament*. Nashville: Abingdon.
- Foulkes, F. 1997. "Jacob", *NIDOTTE*, vol. 4, 738-743.
- Fretheim, T.E. 1997. "Exodus 3: A Theological Interpretation", 143-154, in *The Theological Interpretation of Scripture*, S.E. Fowl (red.). Oxford: Blackwell.
- _____. 2005. *God and World in the Old Testament: A Relational Theology of Creation*. Nashville Abingdon.

- Genesius, W. 1821. *Der Prophet Jesaia. (Commentar über den Jesaia)*. Leipzig: F.C.W. Vogel.
- Gerleman, G. 1997. "יִשְׁרָאֵל", *TLOT* vol. 2, 581-584.
- Gitay, Y. 1981. *Prophecy and Persuasion*. Bonn: Linguistica Biblica.
- _____. 1983. "Reflections on the study of the prophetic discourse", *VT* vol. 33/2, 207-221.
- _____. 1991. *Isaiah and his Audience*. Assen/Maastricht: Van Garcum.
- _____. 1997. "The projection of the prophet: a rhetorical presentation of the prophet Jeremiah (according to Jer. 1:1-19)", in *Prophecy and Prophets*, Yehoshua Gitay (red.). Atlanta: Scholars.
- _____. 2001. "Prophetic Criticism – 'What are they doing?': The case of Isaiah – A Methodological Assessment", *JSOT* 96, 101-127.
- Goldingay, J. 2006. *Israel's faith*. Downers Grove: InterVarsity.
- Goldingay, J. & Payne, D. 2006. *Isaiah 40-55*, vol. 1. Londen: T&T Clark.
- Görg, M. 1990. "יִשְׁבֵּ", *TDOT* vol. 6, 42-439.
- Gottwald, N. 1979. *The Tribes of Yahweh*. New York: Maryknoll.
- _____. 1985. *The Hebrew Bible: A Socio-Literary Introduction*. Philadelphia: Fortress.
- _____. 1992. "Sociology (Ancient Israel)", in *ABD* vol. 3, 79-89.
- _____. 1996. "Ideology and Ideologies in Israelite Prophecy", 136-149, in *Prophets and Paradigms*, S.B. Reid (red.). JSOTSup 229. Sheffield: Sheffield Academic.
- Grabbe, L.L. 1995. *Priests, Prophets, Diviners, Sages: A Socio-Historical Study of Religious Specialists in Ancient Israel*. Pennsylvania: Trinity.
- Graffy, A. 1984. *A prophet confronts his people: the disputation speech in the prophets*. Rome: Biblical Institution.
- Gray, M. 2007. *Rhetoric and social justice in Isaiah*. New York & London: T&T Clark.
- Green, B. 2008. "Jacob", in *NIDB* vol. 3, 175-179.
- Greenberg, M. 1979. "Religion: Stability and Ferment", 79-123, in *The World History of the Jewish People. The Age of the Monarchies: Culture and Society*, A. Malamat (red.). Jerusalem: Massada.
- Greenwald, M.L., Nadeau, S.T. & Rothi, L.J.G. 2000. "Fluency", 31-39, in *Aphasia and language*, S.E. Nadeau, L.J. Rothi & B. Crosson (reds.). New York: Guilford.
- Grogan, G.W. 1988. "Isaiah", 3-356, in *EBC*, volume 6, F.E. Gaebelein & R.P. Polcyn (reds.). Grand Rapids: Zondervan.
- Groves, J.A. 2005. "Zion traditions", 1019-1025, in *Dictionary of the Old Testament: Historical Books*, B.T. Arnolds & H.G. Williams (reds.). Illinois: InterVarsity.
- Hamilton, J.M. 2010. *God's Glory in Salvation through Judgement*. Illinois: Crossway.
- Hamilton, V.V.P. 1997. "יִשְׂרָאֵל", *NIDOTTE* vol. 1, 388-390.
- Hanson, P.D. 1995. *Isaiah 40-66*. Louisville: John Knox.
- Harper, W.R. 2009. *The Priestly Element in the Old Testament*. Chicago: BiblioLife.
- Harrison, E.F. 1982. "Hope", *ISBE*, volume 2, 751-755.
- Hasel, G.F. 1986. "יָגַע", *TDOT* vol. 5, 358-373.
- Hayes, J.H. & Irvine, S.A. 1987. *Isaiah*. Nashville: Abingdon.

- Herion, G.A. 1992a. "Gebim", *ABD* vol. 2 (D-G), 923.
 _____ . 1992b. "Medména", *ABD* vol. 4 (K-N), 463.
- Hibbard, J.T. 2006. *Intertextuality in Isaiah 24-27: the reuse and evocation of earlier texts*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Höffken, P. 1982. "Probleme in Jesaja 5,1-7", *ZThK* 79, 392-410.
- Hoffner, H.A. 1975. "בִּיַּת", *TDOT* vol. 2, 107-116.
- Hoglund, K.L. 1992. *Achaemenid Imperial Administration in Syria-Palestine and the Missions of Ezra and Nehemiah*. SBLDS 125. Atlanta: Scholars.
- Holladay, W.L. 1971. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Leiden: E.J. Brill.
- Houlden, J.L. 2003. *Jesus in history, thought, and culture: an encyclopedia volume 1*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
- House, P.R. 1998. *Old Testament Theology*. Downers Grove: InterVarsity.
- Hubbard, D.A. 1983. "Hope in the Old Testament", *TB* 34, 33-60.
- Jackson, H. & Zé Amvela, E. 2000. *Words, Meaning, and Vocabulary: an introduction to modern English lexicology*. London/New York: Continuum.
- Jang, S-H. 2005. *Particularism and universalism in the book of Isaiah*. Bern: Peter Lang.
- Janzen, J.G. 2009. *The Ascent of water: the ground of hope in the book of Job*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Janzen, W. 1994. *Old Testament Ethics: A Paradigmatic Approach*. Louisville: Westminster/John Knox.
- Jenni, E. 1997a. "בִּיַּת", *TLOT* vol. 1, 232-236.
 _____ . 1997b. "עַת", *TLOT* vol. 2, 951-961.
- Jenson, P. 1997. "בִּאֵשׁ", *NIDOTTE* vol. 1, 580-581.
- Jeremias, J. 1965. *Theophanie: Die Geschichte einer alttestamentlichen Gattung*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener.
- Johnson, D.G. 1988. *From Chaos to Restoration: An Integrative Reading of Isaiah 24-27*. JSOTSup 62. Sheffield: JSOT.
- Jonker, L.C. 1998. "Hope beyond the pre-exilic period", *Scriptura* 66, 199-215.
 _____ . 2011. 'Lewend en Kragtig'? *Die hermeneutiese dinamika en implikasies van die (her)interpretasie van die Ou Testament*. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch Taalsentrum.
- Kaiser, O. 1972. *Isaiah 1-12 (OTL)*. Translated by R.A. Wilson from *Der Prophet Jesaja/Kap. 1-12* (1963). London: SCM.
 _____ . 1973. *Der Prophet Jesaja*, kapitel 13-39. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
 _____ . 1974. *Isaiah 13-39 (OTL)*. London: SCM.
 _____ . 1981. *Das Buch des Propheten Jesaja*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
 _____ . 2009. "Hope – Old Testament", *RPP* volume 6, 247-248.
- Kelly, P.H. 1971. "Isaiah", 149-374, in *Proverbs-Isaiah*, J.A. Clifton (red.), vol. 5, BC. Nashville: Broadman.
- Kendall, D. 1984. "The use of mišpat in Isaiah 59", *ZAW* 96, 391-405.
- Kent, K.W. 2011. *Deeper Into the Word: Old Testament: Reflections on 100 words from the Old Testament*. Minnesota: Bethany House.
- Kessler, R. 2008. *The Social History of Ancient Israel*. Minneapolis: Fortress.

- Kilpatrick, G.G.D. 1956. "Exposition: The Book of Isaiah (chapters 1-39)", 165-380, in *The Interpreter's Bible*, N.B. Harmon (red.). New York, Nashville: Abingdon.
- Kim, J-H. 2008. *The City in Isaiah 24-27: A Theological interpretation in terms of judgment and salvation*. Ongepubliseerde D.Th. proefskrif. Universiteit van Stellenbosch.
- Kingsbury, E.C. 2009. *The Promises of God*. Oklahoma: Tate.
- Klein, W.W. et al. 1992. *Introduction to Biblical Interpretation*. Dallas: Word Publishing.
- Knierim, R.P. 1995 *The Task of Old Testament Theology*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Knight, D.A. 2006. *Rediscovering the traditions of Israel*. Atlanta: SBL.
- Knight, G.A.F. 1984. *Servant Theology*. A Commentary on the Book of Isaiah 40-55. Grand Rapids: Eerdmans.
- _____. 1985. *The New Israel*. A Commentary on the Book of Isaiah 56-66. Grand Rapids: Eerdmans.
- Koole, J.L. 1997. *Isaiah (HCOT): part 3 – vol. 1: Isaiah 40-48*. KOK Pharos: Kampen.
- _____. 2001. *Isaiah (HCOT): part 3 – vol. 3: Isaiah chapters 56-66*. Leuven: Peeters.
- Korpel, M.C.A. 1988. "The literary genre of the song of the vineyard (Isa. 5:1-7)", in *The Structural Analysis of the Canaanite Poetry*, W. van der Meer & J.C. De Moor (reds.). The University of Sheffield: Sheffield Academic, 119-155.
- _____. 1999. "Second Isaiah's Coping with the Religious Crisis: Reading Isaiah 40 and 55", 90-113, in *The crisis of Israelite religion: transformation of religious tradition in Exilic & Post-Exilic Times*", B. Becking & M.C.A. Korpel (reds.). Leiden: Brill.
- Kronholm, T. 2001. "תָּו", *TDOT* vol. 11, 434-451.
- Kugel, J.L. 1981. *The Idea of Biblical Poetry: Parallelism and its history*. New Haven & London: Yale University.
- Kugler, R & Hartin, P. 2009. *An Introduction to the Bible*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Kühlewein, J. 1997. "שִׁי", *TLOT* vol. 1, 98-104.
- Laato, A. 1990. "The Composition of Isaiah 40-55", *JBL* 109/2, 207-228.
- _____. 1998. *"About Zion I will not be silent"*, The Book of Isaiah as an Ideological Unity. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Lamp, J.S. 2000. "Hope", *EDB*, 605-606.
- Langston, S.M. 2006. *Exodus through the centuries*. Oxford: Blackwell.
- Leclerc, T.L. 2001. *Yahweh is exalted in justice: solidarity and conflict in Isaiah*. Minneapolis: Augsburg Fortress.
- Lemche, N.P. 1995. *Ancient Israel: a new history of Israelite society*. Sheffield: Sheffield Academic.
- Le Roux, J. 2009. "Suffering and Hope during the Exile", 19-32, in *Exile and suffering*, B. Becking & D. Human (reds.). Leiden: Brill.
- Lesko, L.H. 1995. "Egyptian wine production during the new kingdom", 215-230, in *The origins and ancient history of wine*, P.F. Mc Govern, S.J. Flemming, and S.H. Katz (reds.). Luxemburg: Gordon and Breach.

- Lessing, R. 2006. "Preaching like the Prophets: using Rhetorical Criticism in the Appropriation of Old Testament Prophetic Literature", *CJ* 28/4, 391-408.
- Leupold, H.C. 1968. *Isaiah*, vol. 1 (chapters 1-39). Grand Rapids: Baker.
- Lewis, I. 1971. *Ecstatic Religion: An Anthropological Study of Shamanism and Spirit Possession*. Baltimore: Penguin.
- Lindblom, J. 1962. *Prophecy in Ancient Israel*. Oxford: Blackwell.
- Long, B.O. 1984. *1 Kings: with an introduction to historical literature*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Longman, T. 1993. "Biblical Narrative", 69-79, in *The Complete Literary Guide to the Bible*, L. Ryken & T. Longman (reds.). Grand Rapids: Zondervan.
- _____. 1997. "Literary Approaches and Interpretation," *NIDOTTE* vol. 1, 103-124.
- Ludwig, O. 1961. *Die Stadt in der Jesaja-Apokalypse. Zur Datierung von Jes. 24-27. Köhn: Walter Kleikamp*. Bonn: Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität. (Inaugural Dissertation).
- Lund, Ø. 2007. *Way metaphors and way topics in Isaiah 40-55*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Lynch, M.J. 2008. "Zion's Warrior and the Nations", *CBQ* vol. 70, 244-263.
- Lys, D. 1974. "La vigie et la double je. Exercice de style sur Esaïe V 1-7", *SVT* 26.
- MacDonald, P.J. 1992. "Discourse Analysis and Biblical Interpretation", 153-176, in *Linguistics and Biblical Hebrew*, W.R. Bodine (red.). Winona Lake: Eisenbrauns.
- Malamat, A. 1976. "Charismatic Leadership in the Book of Judges", 152-168, in *Magnalia Dei: The Mighty Acts of God*, F.M. Cross, W.E. Lemke & P.D. Miller (reds.). New York: Doubleday.
- Mangano, M. 2005. *Old Testament Introduction*. Atlanta: College.
- Manley, J. 1995. *Isaiah through the ages*. Menlo Park: Monastery.
- Mare, W.H. 1992. "Zion", *ABD* vol. 6 (Si-Z), 1096-1097.
- Martin, A. & Martin, J. 1983. *Isaiah: the glory of the Messiah*. Chicago: Moody.
- Martin, D.B. 1993. "Social-Scientific Criticism", 103-119, in *To each own meaning: an introduction in Biblical Criticism and their application*, S.P. Hayes & S.L. McKenzie (reds.). Louisville: Westminster/John Knox.
- Martin, J.A. 1985. "Isaiah", 1029-1122, in *BKC: Old Testament*, J.F. Walvoord, W.L. Baker, R.B. Zuck & C.A. Blaising (reds.). Colorado Springs: David C. Cook.
- Matthews, V.H. 1999. "Treading the winepress: Actual and metaphorical viticulture in the Ancient Near East", *Semeia* 86, 19-32.
- _____. 2002. *A Brief History of Ancient Israel*. Louisville: Westminster/John Knox.
- _____. 2005. "Israelite Society", 520-530, in *Dictionary of the Old Testament History Books*, B.T. Arnold & H.G.M. Williamson (reds.). Illinois, Leicester: IVP.
- _____. 2007. "Grapes", *NIDB* vol. 2, 661-662.
- Mayes, A.D. 1989. *The Old Testament in Sociological Perspective*. London: Marshall Pickering.
- Mazar, A. 1990. *Archaeology of the Land of the Bible: 10,000-586 B.C.E.* New York: Doubleday
- McArthur, T(red). 1992. *The Oxford companion to the English Language*. Oxford: Oxford University.

- McConville, J.G. 2002. *Exploring the Old Testament* (volume 4). London: SPCK.
- McKenzie, J.L. 1968. *Second Isaiah*. Garden City, New York: Doubleday.
- McKnight, E.V. 1994. "Socio-Rhetorical Criticism: Mary, Elizabeth and the Magnificat as a Test Case", 164-209, in *The New Literary Criticism and the New Testament*, E.V McKnight & E.S. Malbon (reds.). Sheffield: Sheffield Academic.
- McNutt, P.M. 1999. *Reconstructing the Society of Ancient Israel*. Louisville: Westminster/John Knox.
- Meeks, M.D. 1992. "Jürgen Moltmann", in *EP* volume 3, L-R, 1297-1298.
- Meier, S.A. 2009. *Themes and Transformation in Old Testament Prophecy*. Illinois: Intervarsity.
- Mein, A. 2006. *Ezekiel and the Ethics of Exile*. Oxford: Oxford University.
- Mekane, W. 1979. "Prophecy and the Prophetic Literature", 163-188, in *Tradition and Interpretation: Essay by Members of the Society for Old Testament Study*, G.W. Anderson (red.). Oxford: Oxford University.
- Melugin, R.F. 1976. *The Formation of Isaiah 40-55*. BZAW 141. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- _____. 2006. "Form Criticism, Rhetorical Criticism, and beyond in Isaiah, 263-278, in *As those who are thought: the interpretation in Isaiah from the LXX to the SBL*, C.M. McGinnis & P.K. Tull (reds.). Atlanta: SBL.
- Mendenhall, G.E. 1973. *The Tenth Generation: The Origins of the Biblical Tradition*. Baltimore: John Hopkins University.
- Meyer, E.E. 2005. *The Jubilee in Leviticus 25: A Theological Ethical Interpretation from a South African Perspective*. Münster: LIT Verlag.
- Meynet, R. 1998. *Rhetorical Analysis*. Sheffield: Sheffield Academic.
- Millar, W.R. 1976. *Isaiah 24-27 and the Origin of Apocalyptic*. Harvard Semitic Monograph 11. Missoulen: Scholars.
- _____. 1992. "Isaiah 24-27 (Little Apocalypse)", in *ABD* vol. 3, 488-490.
- Miller, J.M. & Hayes, J.H. 1986. *A History of Ancient Israel and Judah*. Philadelphia: Westminster
- Miller, P.D. 1976. "Faith and Ideology", 464-479, in *Magnalia Dei: The Mighty Acts of God: Essays on the Bible and Archaeology in Memory of G. Ernst Wright, F.M. Cross (et al.)*,. New York: Doubleday. (Reprinted in Miller, P.D. 2000. *Israelite Religion and Biblical Theology*. Sheffield: Sheffield Academic, 629-647).
- _____. 2000. "Judgment and Joy", 667-687, in *Israelite Religion and Biblical Theology: Collected Essays*. JSOTSup 267. Sheffield: Sheffield Academic.
- Minnear, P.S. 1962. "Hope", in *IDB*, 640-643.
- Miscall, P.D. 1993. *Isaiah*. Sheffield: JSOT.
- Moltmann, J. 1967. *Theology of Hope: On the Ground and the Implications of a Christian Eschatology*. London: SCM.
- _____. 2012. *Ethics of Hope*. Minneapolis: Fortress.
- Monsma, P.H. 1975. "Hope", in *ZPEB* vol. 3, 198-200.
- Moon, J.H. 2004. *Paul's Discourse for the Corinthians' Edification: A Social-Rhetorical Interpretation of 2 Corinthians 10-13* (Ongepubliseerde Doktorale Skripsie. Universiteit van Stellenbosch).
- Moore, S.D. 1992. *Mark and Luke in Poststructuralist Perspectives*. New Haven: Yale University Press.
- Motyer, A. 1993. *The prophecy of Isaiah*. Leicester: Inter-Varsity.

- _____. 1999. *Isaiah: an introduction and commentary*. Leicester: InterVarsity.
- Muilenberg, J. 1956. "Exegesis: The Book of Isaiah, chapters 40-66", 422-776, in *The Interpreter's Bible* vol. 5, N.B. Harmon (red.). New York, Nashville: Abingdon.
- _____. 1969. "Form Criticism and Beyond", in *JBL* vol. 88, 1-18.
- _____. 1984. "A Study in Hebrew Rhetoric: Repetition and Style", 193-207, in *Hearing and Speaking the Word*, Thomas F. Best (red.). Chico: Scholars.
- Müller, H.-P. 1995. "כָּרַם", *TDOT* vol. 7, 319-325.
- Newby, G.D. 1998. "Quranic Texture", *JSNT* vol. 70, 93-100.
- Newsome, J.D. 1984. *The Hebrew Prophets*. Louisville: John Knox.
- Niehaus, J.J. 1995. *God at Sinai*. Grand Rapids: Zondervan.
- Niehr, H. 1986. "Zur Gattung von Jes. 5:1-7", *BZ* 30, 99-104.
- Nielsen, K. 1989. *There is Hope for a Tree*. Sheffield: JSOT.
- O'Leary, A.M. 2006. *Matthew's judaization of Mark*. New York: Continuum International.
- O'Connor, M. 1980. *Hebrew Verse Structure*. Winona Lake: Eisenbrauns.
- Oswalt, J.N. 1986. *The Book of Isaiah*, chapters 1-39 (NICOT). Grand Rapids: Eerdmans.
- _____. 1997. "Theology of Isaiah", in *NIDOTTE* volume 4, 725-732.
- _____. 1998. *The Book of Isaiah*, chapters 40-66 (NICOT). Grand Rapids: Eerdmans.
- Otto, E. 2003. "צִיּוֹן", *TDOT* vol. 12, 333-365.
- Otzen, B. 1974. "Tradition and Structures of Isaiah 24-27", *VT* 24, 196-206.
- Overholt, T.W. 1982. "Prophecy: The Problem of Cross-Cultural Comparison", *Semeia* 21, 55-78.
- _____. 1989. *Channels of Prophecy: The Social Dynamics of Prophetic Activity*. Minneapolis: Fortress.
- Patrick, D. 1999. *The Rhetoric of Revelation in the Hebrew Bible: Overtures to Biblical Theology*. Minneapolis: Fortress.
- Patrick, D. & Schult, A. 1990. *Rhetoric and Biblical Interpretation*. Sheffield: Sheffield Academic.
- Payne, J.B. 1975. "Zion", *ZPEB* vol. 5 (Q-Z), 1063-1066.
- Pechawer, L. 2008. *Poetry and Prophecy*. Cincinnati: Standard.
- Petersen, D.L. 1981. *The Role of Israel's Prophets*. JSOTSup 17. Sheffield: Sheffield Academic.
- _____. 2002. *The Prophetic Literature*. London: John Knox.
- Petersen, N.R. 1978. *Literary Criticism for New Testament Critics*. Philadelphia: Fortress.
- Pieper, J. 1997. *Faith Hope Love*. San Francisco: Ignatius.
- Polaski, D.C. 2001. *Authorising an end: the Isaiah apocalypse and intertextuality*. Leiden: Brill.
- Powell, M.A. 1990. *What is Narrative Criticism?* Minneapolis: Fortress.
- Preuss, H.D. 1992. *Old Testament Theology*, vol. 2. Edinburgh: T&T Clark.
- Price, R.E. 1969. "Isaiah", 17-300, in *Major Prophets*, A.F. Harper (red.), vol. 4, BBC. Kansas City: Beacon Hill.
- Prinsloo, W.S. 1987. "Die Boek Jesaja", 83-114, in *Tweegesprek met God*, J.J. Burden & W.S. Prinsloo (reds.). Kaapstad: Tafelberg.

- Purvis, J.D. & Meyers, E.M. 1999. "Exile and Return: from the Babylonian Destruction to Reconstruction of the Jewish State", 201-229, in *Ancient Israel: From Abraham to the Roman Destruction of the Temple*, H. Shanks (red.). Revised and Expanded Edition. Washington DS: Biblical Archaeology Society.
- Redditt, P.L. 2008. *Introduction to the Prophets*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Redmond, J. 2006. *How to write a poem*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Rendtorff, R. 1993. *Canon and Theology: Overtures to an Old Testament Theology*. Translated by M. Kohl. Minneapolis: Fortress.
- _____. 2005. *The Canonical Hebrew Bible: A Theology of the Old Testament*. Translated by D.E. Orton. Leiden: Deo.
- Revell, E.J. 1997. "The repetition of introduction to speech as a feature of Biblical Hebrew", *VT* vol. 47, 91-110.
- Reviv, H. 1979. "The Structure of Society", 125-146, in *The World History of the Jewish People. The Age of the Monarchies: Culture and Society*, A. Malamat (red.). Jerusalem: Massada.
- Ridderbos, J. 1926. *De profet Jesaja*. Kampen: Kok.
- Ringgren, H. 1995. "כַּח", *TDOT*, vol. 7, 122-128.
- _____. 2001. "עֲשֵׂה", *TDOT* vol. 11, 387-403.
- Rinquest, L. 2003. *Prophetic Rhetoric: A Multidimensional Interpretation of Amos 9*. Ongepubliseerde Doktorale Skripsie. Universiteit van Stellenbosch.
- Robbins, V.K. 1996a. *The Tapestry of Early Christian Discourse: Rhetoric, Society and Ideology*. London: Routledge.
- _____. 1996b. *Exploring the Texture of Texts*. Valley Forge: Trinity Press International.
- Roberts, J.J. 1982. "Isaiah in Old the Testament". *Inter* 36, 130-143. (Republished in *Interpreting the Prophets* (1987), 62-74, J.L. Mays & P.J. Achtemeier (eds.). Philadelphia: Fortress.
- Roberts, J.W. 1975. "Hope", in *WBE* vol. 1, 808-809.
- Robinson, T.H. 1979. *Prophecy and the prophets in ancient Israel* (3de uitgawe). London: Duckworth.
- Rodd, C.S. 1997. "On Applying a Sociological Theory to Biblical Studies", 22-33, in *Social-Scientific Old Testament Criticism*, D.J. Chalcraft (ed.). Biblical Seminar 47. Sheffield: Sheffield Academic. (Oorspronklik gedruk in *JSOT* [1981] 19. 95-106)
- Rogerson, J.W. 1989. "Anthropology in the Old Testament", 17-37, in *The World of Ancient Israel: Sociological, Anthropological and Political Perspectives*, R.E. Clements (red.). Cambridge: Cambridge University.
- Rowland, C. 2006. "Apocalypticism", 190-195, in *NIBD* vol. 1, K.D. Sakenfield (red.). Nashville: Abingdon.
- Sawyer, J.F.A. 1987. *Prophecy and the Prophets of the Old Testament*. Oxford: Oxford University.
- _____. 1999. "Book of Isaiah", in *DBI* A-J, 549-555.
- Scalise, P.J. 1990. "Hope", *MDB*, 389-390.
- Schibler, D. 1997a. "חַבָּה", *NIDOTT*, vol. 2, 129-130.
- _____. 1997b. "יַחַל", *NIDOTTE*, vol. 2, 435-436.
- _____. 1997c. "קוּה", *NIDOTTE* vol. 3, 892-896.
- _____. 1997d. "שָׁבַר", *NIDOTTE*, vol. 3, 1214.

- Schmid, K. 2009. "Book of Isaiah", *RPP* vol. 6, 569-572.
- Schneiders, S.M. 1999. *The Revelatory Text: Interpreting the New Testament as sacred Scripture*. Minnesota: Liturgical.
- Schottroff, W. 1970. "Das Weinberglied Jesajas", *ZAW* 82, 68-91.
- Schultz, R.L. 2005. "Book of Isaiah", in *DTIB*, 336-344.
- Scott, R.B.Y. 1950. "The literary structure of Isaiah's oracles", in *Studies in Old Testament Prophecy*, H.H. Rowley (red.). Edinburg: T&T Clark, 175-186.
- Seebass, H. 1975. "בוֹשֶׁ", *TDOT* vol. 2, 50-60.
- Seitz, C.R. 1992. "Book of Isaiah (First Isaiah)", in *ABD* vol. 3, 472-488.
- _____. 1993. *Isaiah 1-39* (Interp.). Louisville: John Knox.
- _____. 2001. "The Book of Isaiah 40-66", *NIB* vol. 6, 309-552.
- Shepherd, B.M. 2009. *Daniel in the context of the Hebrew Bible*. New York: Peter Lang.
- Sheppard, G.T. 1982. "More on Isaiah 5:1-7 as a Juridical Parable", *CBQ* 44, 45-47.
- Smend, R. 1884. "Anmerkungen zu Jes. 24-27", *ZAW* 4, 161-224.
- Smith, G.V. 2007. *Isaiah 1-39* (NAC), vol. 14. Nashville: Broadman & Holman.
- _____. 2009. *Isaiah 40-66* (NAC), vol. 15. Nashville: Broadman & Holman.
- Smith, P.A. 1995. *Rhetoric and redaction in Trito-Isaiah*. Leiden, New York: Brill.
- Smith-Christopher, D.L. 1991. "The Politics of Ezra: Sociological Indicators of Postexilic Judean Society", 73-97, in *Second Temple Studies I. Persian Period*, P.R. Davies (red.). JSOTSup 117, Sheffield: Sheffield Academic. (Herdruk in C.E. Carter & C.L. Meyers (reds.) 1996, *Community, Identity, and Ideology: Social Science Approaches to the Hebrew Bible*. Winona Lake: Eisenbrauns, 537-556).
- _____. 1994. "The Mixed Marriage Crisis in Ezra 9-10 and Nehemiah 13: A Study of Sociology of Post-Exilic Judean Community", in Eskanzi, T.C & Richards, K.H. (reds.), *2 Temple and Community in the Persian Period*. JSOTSup 175, Sheffield: Sheffield Academic Press, 243-265.
- Snaith, N.H. & Orlinsky, H.M. 1967. *Studies on the second part of Isaiah*. Leiden: Brill.
- Snijders, L.A. 1969. *Jesaja deel 1* (POT). Nijkerk: Callenbach.
- Soulen, R.N. & Soulen, R.K. 2001. *Handbook of Biblical Criticism*. Louisville & London: Westminster John Knox Press.
- Sparks, R.L. 1998. *Ethnicity and Identity in Ancient Israel: Prolegomena to the Study of Ethnic Sentiments and their Expression in the Hebrew Bible*. Winona Lake: Eisenbrauns.
- Spencer, S.R. 2005. "Hope", *DTIB*, 305-307.
- Stern, E. 2001. *Archaeology of the Land of the Bible: The Assyrian, Babylonian, and Persian Periods 732-332 BCE*. vol. II. New York: Doubleday.
- Stolz, E. 1997. "יִיִן", *TLOT* vol. 2, 1071-1076.
- Strawn, B.A. 2003. "Keep/Observe/Do – Carefully – Today! The Rhetoric of repetition in Deuteronomy", 215-240, in *A God so near: essays in Old Testament theology in honor of P.D. Miller*, B.A. Strawn & N.R. Bowen (reds.). Winona Lake: Eisenbrauns.
- Strong, J.T. 1997. "Zion", *NIDOTTE* vol. 4, 1314-1321.
- Stuhlmacher, P. 2004. *The Suffering Servant*. Grand Rapids: Eerdmans.

- Stulman, L & Kim, H.C. 2010. *You are my people: an introduction to prophetic literature*. Nashville: Abingdon.
- Sweeney, M.A. 1988a. *Isaiah 1-4 and the post-exilic understanding of the Isaianic tradition*. Berlin: Walter de Gruyter.
- _____. 1988b. "Textual citations in Isaiah 24-27: Toward an understanding of the redactional function of chapters 24-27 in the book of Isaiah", *JBL* vol. 107/1, 39-52.
- _____. 1996a. *Isaiah 1-39* (FOTL). Grand Rapids: Eerdmans.
- _____. 1996b. "The Book of Isaiah as Prophetic Torah", 50-67, in *New Visions of Isaiah*, R.F. Melugin & M.A. Sweeney (reds.). Sheffield: Sheffield Academic.
- Tate, W.R. 2006. *Interpreting the Bible: a handbook of terms and methods*. Massachusetts: Hendrickson.
- _____. 2008. *Biblical Interpretation: an integrated approach*. Massachusetts: Hendrickson.
- Thompson, J.B. 1990. *Ideology and Modern Culture*. Cambridge: Polity.
- Tiemeyer, L.-S. 2006. *Priestly rites and prophetic rage*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Tinder, G. 1989. *The Political Meaning of Christianity: An Interpretation*. Eugene, Oregon: Wipf and Stock.
- Trible, P. 1994. *Rhetorical Criticism*. Minneapolis: Fortress.
- Tsevat, M. 1990. "ירושלם", *TDOT* vol. 6, 348-355.
- Tucker, G.M. 1985. "Prophecy and the Prophetic Literature", 325-368, in *The Hebrew Bible and its Modern Interpreters*, D.A. Knight & G.M. Tucker (reds.). Philadelphia: Fortress.
- _____. 2001. "The Book of Isaiah 1-39", in *NIB* vol. 6. Nashville: Abingdon, 27-305.
- Uhlig, T. 2009. *Theme of hardening in the book of Isaiah: an analysis of communicative action*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Van der Flier, A. 1926. *Jesaja*. Groningen: Wolters.
- Van der Merwe, C.H.J., Naudé, J.A. & Kroeze, J.H. 1997. *'n Bybels-Hebreeuse Naslaangrammatika* vol.1. Stellenbosch: Hebteq.
- Vanvelde, P. 2005. *The task of the interpreter*. Pittsburg: University of Pittsburg.
- Van Winkle, D.W. 1985. "The relationship of the nations to Yahweh and to Israel in Isaiah XL-LV", *VT* 35, no. 4, 446-458.
- Vaughn, T.D. 2007. "Gebim", *NIB* vol. 2 (D-G), 530.
- Vermeylen, J. 1977. *Du Prophète Isaïe À L'Apocakypitique* Tome 1. Paris: Librairie le offer.
- Viders, B. 1994. "Repetition and Emphasis in Rhetoric", 85-114, in *Spell*, Andreas Fischer (red.). Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Vollmer, J. 1997. "עֲשֵׂה", *TLOT* vol. 2, 942-951.
- Von Rad, G. 1970. *Old Testament Theology* vol. 2. Translated by D.M.G. Stalker. Edinburg: Oliver and Boyd.
- Von Waldow, H.E. 1953. *Anlass und Hintergrund der Verkündigung des Deuterocesaja*. Th.D. Dissertation. Bonn.
- Walker, L.L. 1975. "Jacob", *ZPEB* vol. 3 (H-L), 383-388.
- Walker, P.W. 2004. "Jerusalem", 589-592, in *NDBT*, T.S. Alexander (ed.). Illinois: InterVarsity.
- Walsh, J.T. 2010. *Old Testament Narrative*. Louisville: John Knox.

- Walters, S.D. 1992. "Jacob Narrative", *ABD* vol. 3 (H-J), 599-608.
- Waschke, G. 1989. "קָוָה", *TWAT* vol. 6, 1225-1234.
- _____. 2003. "קָוָה", *TDOT* vol. 12, 564-573.
- Watson, D.F. 2002a. "Introduction", 1-10, in *The intertexture of apocalyptic discourse in the New Testament*, Duane Frederick Watson (red.). Leiden, Boston: Brill.
- _____. 2002b. "The Oral-Scribal and Cultural Intertexture of Apocalyptic Discourse in Jude and 2 Peter", 187-217, in *The Intertexture of Apocalyptic Discourse in the New Testament*, D.F. Watson (red.). Leiden, Boston: Brill.
- Watson, D.F. & Hauser, A.J. 1994. *Rhetorical Criticism of the Bible*. Leiden: Brill.
- Watson, W.G.E. 1981. *Classical Hebrew Poetry: A Guide to its Techniques*. Sheffield: JSOT.
- Watts, J.D.W. 1985. *Isaiah 1-33* (WBC, vol. 24). Waco: Word Books.
- _____. 1987. *Isaiah 34-66* (WBC, vol. 25). Waco: Word Books.
- Watts, J.W. 2008. "Oracular Rhetoric", *Perspectives in Religious Studies*, vol. 35, 185-195.
- Weinberg, J. 1992. *The Citizen-Temple Community*. Translated by D.L. Smith-Christopher. JSOT Sup 151. Sheffield: Sheffield Academic.
- Weinfeld, M. 1979. "Literary Creativity", 27-70, in *The World History of The Jewish People. The Age of Monarchies: Culture and Society*, A. Malamat (red.). Jerusalem: Massada.
- Weingreen, J. 1959. *A Practical Grammar for Classical Hebrew*. Oxford: Clarendon.
- Westermann, C. 1969. *Isaiah 40-66*. Vertaal deur D.M.G. Stalker uit *Das Buch Jesaja* (Göttingen: Vandenhoech & Ruprecht) 1966 (OTL). Londen: SCM
- _____. 1971. "יְהִלִּי", *THAT* Band 1, 727-730.
- _____. 1975. "קָוָה" *THAT* Band 2, 619-630.
- _____. 1978. *Elements of Old Testament Theology*. Atlanta: John Knox.
- _____. 1997. "קָוָה", *TLOT* vol. 3, 1126-1132.
- Whedbee, J.W. 1971. *Isaiah and Wisdom*. Nashville: Abingdon.
- Whitelam, K.W. 1998. "The Social World of the Bible", 35-49, in *The Cambridge Companion to Biblical Interpretation*, J. Barton (red.). Cambridge: Cambridge University
- Whybray, R.N. 1975. *Isaiah 40-66*. Londen: Marshall, Morgan & Scott.
- Wiersbe, W.W. 2002. *The Prophets Isaiah-Malachi*. Colorado Springs: David C. Cook.
- _____. 2007. *The Wiersbe Bible Commentary: the complete Old Testament*. Colorado Springs: David C. Cook
- Wildberger, H. 1972. *Jesaja*, Teilband 1, Jesaja 1-12. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener.
- _____. 1978. *Jesaja* (BKAT 10/2). Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag.
- _____. 1982. *Jesaja*, Teilband 3, Jesaja 28-39. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener.
- _____. 1991. *Isaiah 1-12*. Minneapolis: Fortress.
- _____. 1997. *Isaiah 13-27*. Minneapolis: Fortress
- _____. 2002. *Isaiah 28-29*. Minneapolis: Fortress.

- Wilhelm, D.O. 2007. "Of Grapes and Other Wild Things Isaiah 5:1-10", *BLT* vol. 52 no. 4, 204-210.
- Williams, G.R. 1985. "Frustrated Expectation in Isaiah 5.1-7: A literary interpretation", *VT* 35/4, 459-465.
- Williamson, H.G.M. 1990. "Laments at the destroyed temple", *Excavating the Biblical texts reveals ancient Jewish prayers*, *BR* 5/4, 12-17, 44.
- _____. 1996. *The Book called Isaiah*. Oxford: Oxford University.
- _____. 2006. *Isaiah 1-27 (ICC)* vol. 1. Londen/New York: T&T Clark.
- Willis, J.T. 1977. "The genre of Isaiah 5:1-7", *JBL* 96/3, 337-362.
- Wilson, B.R. 1969. "A Typology of Sects", 361-383, in *Sociology of Religion*, R. Roland (red.). Baltimore: Penguin.
- Wilson, G.H. 1997. "בִּיָּה", *NIDOTTE* vol. 1, 655-657.
- _____. 1997. "יָשָׁב", *NIDOTTE* vol. 2, 550-551.
- Wilson, R.R. 1980. *Prophecy and Society in Ancient Israel*. Philadelphia: Fortress.
- _____. 1984. *Sociological Approaches to the Old Testament*. Philadelphia: Fortress.
- _____. 1995. "Sources and Methods in the Study of Ancient Israelite Ethics", *Semeia* 66, 55-63
- Wittenberg, G.H. 1994. "The Ideological/Materialist Approach to the Old Testament". *OTE* 7, 167-172.
- Wolf, H.M. 1985. *Interpreting Isaiah: the suffering en glory of the Messiah*. Grand Rapids: Zondervan.
- Wright, R.M. 2005. *Linguistic evidence for the pre-exilic date of the Yahwistic Source*. Londen: T&T Clark.
- Yamauchi, E. 1997. "יְהוָה", *NIDOTTE* vol. 2, 415-417.
- Yee, G.A. 1981. "A form-critical study of Isaiah 5:1-7 as a song and juridical-parable", *CBQ* 43/1, 30-40.
- _____. 1999. "Ideological Criticism", 534-537, in *DBI*, J.H. Hayes (red.). Nashville: Abingdon.
- Young, E. 1965. *The Book of Isaiah*, vol. 1 chapters 1-18. Grand Rapids: Eerdmans.
- _____. 1969. *The Book of Isaiah*, vol. 2 chapters 19-39. Grand Rapids: Eerdmans.
- _____. 1972. *The Book of Isaiah*, vol. 3 chapters 40-66. Grand Rapids: Eerdmans.
- Young, S.A. 2007. "Hope", *NIB* volume 2, 885-889.
- Zimmerli, W. 1971. *Man and his hope in the Old Testament*. London: SCM.
- _____. 1978. *Grundriß der alttestamentlichen Theologie*. Stuttgart: W. Kohlhammer.
- _____. 1985. "The 'Land' in the Pre-exilic and early Post-exilic Prophets", 247-262, in *Understanding the Word: essays in Honor of Bernhard W. Anderson*, J.T. Butler, E.W. Conrad & B.C. Ollenburger (reds.). JSOTSup. Sheffield: Sheffield Academic.
- _____. 2003. *The Fiery Throne: The Prophets and Old Testament Theology*. Minneapolis: Fortress. (Geredigeer deur K.C. Hanson).
- Zobel, H.-J. 1986. "יְהוָה", *TDOT* vol. 5, 482-499.

- _____. 1990a. "יַעֲקֹב", *TDOT* vol. 6, 185-208.
- _____. 1990b. "יִשְׂרָאֵל", *TDOT* vol. 6, 497-520.